T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA BULUNAN METİNLERDEKİ ÖRTÜLÜ ANLAM UNSURLARININ BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Deniz YILPAZE

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet BALCI

Hatay-2025

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA BULUNAN METİNLERDEKİ ÖRTÜLÜ ANLAM UNSURLARININ BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Deniz YILPAZE

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet BALCI

Hatay-2025

ONAY

DENİZ YILPAZE tarafından hazırlanan "***YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA BULUNAN METİNLERDEKİ ÖRTÜLÜ ANLAM UNSURLARININ BELİRLENMESİ"*** adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile ***TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ*** olarak kabul edilmiştir.

28/08/2025

Jüri Üyeleri	**İmza**
Prof. Dr. Ahmet BALCI (Tez Danışmanı - Başkan)	
Prof. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ (Üye)	
Dr. Öğrt. Üyesi Ali Ferhat ÖMEROĞLU (Üye)	

DENİZ YILPAZE tarafından hazırlanan "***Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerdeki Örtülü Anlam Unsurlarının Belirlenmesi"*** adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Doç. Dr. SİNAN ERDOĞAN

Enstitü Müdürü

Etik Beyanı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (28/08/2025)

Deniz YILPAZE

ÖN SÖZ

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana anlaşılmak için çeşitli yollar denemiştir. Dil de bu iletişim yollarından biri ve en önemlisidir. Dünyada yaşanan olumlu veya olumsuz her değişim dil öğrenimini doğrudan etkilemiştir. İnsanlar, çağa ayak uydurmak ve ana dili dışında ikinci bir dili öğrenmek için çaba göstermiştir. Yüz yıllar öncesinden bu yana Türkçe öğrenimine ve öğretimine verilen önem giderek artmıştır. Türkçenin ikinci bir dil olarak öğretimi; teknolojik gelişmelerin artması, küreselleşen dünyanın etkisi, zaman kaybetmeden iletişim kurma ihtiyacı ile paralellik göstermektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi yardımcı kaynaklara ve materyallere olan ihtiyacı arttırmıştır. Bu materyallerden biri olan kitaplar, yabancı dil öğretiminin büyük destekçisi konumunda olmuştur. Ders ve çalışma kitapları aracığıyla temel seviyeden başlanarak ileri seviyedeki dil öğrenim düzeyleri takip edilebilmektedir. Ders kitapları dört temel beceri (okuma, dinleme, konuşma (sözlü etkileşim ve sözlü üretim), yazma) göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplar birçok üniversite ve kurum tarafından hazırlanmakta olup kullanılan kitaplar sadece dil öğretimini değil toplumun kültür birikimini de yansıtmaktadır. Bu durum örtülü anlam unsurlarıyla sağlanmaktadır.

Ders kitapları ve çalışma kitaplarında yer alan örtülü anlam unsurları bilgi birikimine, sezdirerek öğrenmeye, bağlama göre anlam kurmaya yardımcı olmaktadır. Örtülü anlam unsurlarını "Aktarma, Bağdaştırma, Deyim ve Atasözleri, Mecaz, Derin Yapı ve Yüzey Yapı, Önvarsayım ve Sezdirim, Duygu Değeri ve Çağrışım, Eksiltili Yapı, Metafor" oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin örtülü anlam unsurları açısından incelenmesine yöneliktir.

Çalışmanın birinci bölümünde "Problem Durumu, Çalışmanın Amacı, Çalışmanın Önemi, Sınırlılıklar, İlgili Araştırmalar" yer almaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde "Kavramsal Çerçeveye" yer verilmiştir. Dil ve dil öğretimine değinilmiştir. Örtülü anlam ve örtülü anlam unsurları ayrı başlıklarda ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde "Yöntem'e" yer verilmiştir. "Araştırma Modeli, İncelenen Materyal, Verilerin Toplanması, Verilerin Analizi" hakkında bilgiler yer almaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünü cümle sayıları ve örtülü anlam unsurlarına ait "Bulgular" oluşturmaktadır.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise "Sonuç, Tartışma ve Öneriler" bulunmaktadır.

Yüksek lisansa başladığım günden itibaren derin bilgi birikimiyle, anlayışıyla beni destekleyen ve yönlendiren, danışman hocam olmasından büyük onur duyduğum değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Balcı'ya sonsuz teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü hocalarına verdikleri emeklerden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca 6 Şubat depremlerinde hayatını kaybeden, vefatından dolayı derin üzüntü duyduğum Doç. Dr. Esra Nur Tiryaki'ye Allah'tan rahmet dilerim.

Eğitim yaşamım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem Huri Yılpaze'ye, babam Metin Yılpaze'ye ve her zaman bana inanan, güvenen kardeşlerime teşekkür ederim. Zor zamanlarımda yanımda olan, beni her konuda cesaretlendiren, arkadaşlığın, dostluğun geçici olmadığını öğreten dostlarıma teşekkürü borç bilirim. Yüksek lisans sürecinde beni destekleyen okul idarecilerime ve yanımda olan Türkçe zümreme teşekkürlerimi iletirim.

DENİZ YILPAZE

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA BULUNAN METİNLERDEKİ ÖRTÜLÜ ANLAM UNSURLARININ BELİRLENMESİ

Deniz YILPAZE

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2025

Danışman: Prof. Dr. Ahmet BALCI

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, yabancılar için Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer alan cümle sayıları ile örtülü anlam unsurlarını belirlemektir. Araştırmanın çalışma materyalini Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe (A1, A2, B1, B2, C1) setinde yer alan okuma ve dinleme metinleri oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmış olup doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmıştır. Veriler; Onan ve Tiryaki (2012) tarafından geliştirilen "Örtülü Anlam Değerlendirme Formu" ile değerlendirilmiştir. Araştırmada, 104 okuma metni ile 100 dinleme metninden oluşan toplam 204 metin incelenmiştir. Okuma metinlerinde en fazla cümlenin C1 (840) seviyesinde, dinleme metinlerinde ise en fazla cümlenin B2 (375) seviyesinde olduğu saptanmıştır. Örtülü anlam oranları okuma metinlerinde en fazla C1 (1584)'de, dinleme metinlerinde ise C1 (651) seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda örtülü anlam unsurlarının seviyelere göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Okuma metinlerinde deyim-atasözleri ile mecaz unsurları seviyelere göre kademeli artış göstermiştir. Diğer unsurların ise seviyeler arasında dengeli bir dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Dinleme metinlerinde ise örtülü anlam unsurlarından olan derin yapı-yüzey yapı ve bağdaştırmaların seviyeler arasında dengeli bir orana sahip olduğu saptanırken diğer unsurların yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Türkçe Eğitimi, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Örtülü Anlam, Metin, Ders Kitapları

IDENTİFYİNG IMPLICIT MEANING ELEMENTS in TEXTS FROM TEXTBOOKS USED in TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Deniz YILPAZE

Department of Turkish and Social Sciences Education, Master Thesis, 2025

Supervisor: Prof. Dr. Ahmet BALCI

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the number of sentences in the Turkish languaue teaching textbooks for foreigners and the elements of implicit meaning. The study material of the research consists of reading and listening texts in Gazi TÖMER Turkish for Foreigners (A1, A2, B1, B2, C1) set. A qualitative research approach was adopted, and data were collected through document analysis. The collected data were evaluated using the "Evaluation Form of Implicit Meaning Elements" developed by Onan and Tiryaki (2012). A total of 204 texts, comprising 104 reading passages and 100 listening passages, were analyzed in the study. The analysis indicated that the highest number of sentences in the reading passages was at the C1 level (840), whereas the highest sentence count in the listening texts was found at the B2 level (375). İt has beenobserved that the highest poreportions of implicit meaning elements happen in reading texts at the C1 level (1584), while in listening texts, the highest proportions are also found at the C1 level (651). Based on the findings of the study, it was determined that implicit meaning elements varied according to proficiency levels. In the reading passages, idiom-proverbs, and metaphorical elements showed a gradual increase in frequency across proficiency levels. In listening texts, it is concluded that the elements of implicit meaning, which are deep structure-surface structure and associations, have a balanced distribution across the proficiency levels, whereas other elements are found to be insufficient.

KEYWORDS

Turkish Education, Teaching Turkish to Foreigners, İmplicit Meaning, Text, Textbooks

İÇİNDEKİLER

ÖZET……...i
ABSTRACT……ii
İÇİNDEKİLER……iii
TABLOLAR LİSTESİ……vi
ŞEKİLLER LİSTESİ……...xi
KISALTMALAR LİSTESİ……xii

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ
PROBLEM, ÖNEM, AMAÇ

1.1. Problem Durumu 1
1.2. Problem Cümlesi 3
1.3. Alt Problemler 3
1.4. Araştırmanın Amacı 4
1.5. Araştırmanın Önemi 4
1.6. Sınırlılıklar..... 5
1.7. Tanımlar……5
1.8. İlgili Araştırmalar 6

İKİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil...……..20
2.2. Ana Dil, Ana Dili, Yabancı Dil 23
2.3. Avrupa Ortak Başvuru Metni ve Avrupa Dil Portfolyosu 26
2.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi 34
2.5. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Materyaller..... 41
2.6. Ders Kitapları 43
2.7. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Okuma ve Dinleme Metinleri 50
2.8. Anlam Bilimi 55
2.9. Örtülü Anlam..... 58
2.10. ÖRTÜLÜ ANLAM UNSURLARI 61
2.10.1. Aktarma 61
2.10.2. Bağdaştırma 65

2.10.3. Deyimler ve Atasözleri 68
2.10.4. Mecaz 74
2.10.5. Derin Yapı ve Yüzey Yapı 77
2.10.6. Duygu Değeri ve Çağrışım 82
2.10.7. Önvarsayım ve Sezdirim 87
2.10.8. Eksiltili Yapılar 91
2.10.9. Metafor 95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli 98
3.2. İncelenen Materyal 98
3.3. Verilerin Toplanması 99
3.4. Verilerin Analizi 99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

4.1. Okuma Metinlerinde Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 101
4.2. Dinleme Metinlerinde Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 106
4.3. Gazi TÖMER Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinde Yer Alan Örtülü Anlam Unsurları 111
4.3.1. Okuma Metinlerinde İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 112
4.3.2. Okuma Metinlerinde Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular 123
4.3.3. Okuma Metinlerinde Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular 137
4.3.4. Okuma Metinlerinde Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 152
4.3.5. Okuma Metinlerinde Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular 167
4.3.6. Okuma Metinlerinde Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 174
4.3.7. Okuma Metinlerinde Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 188
4.3.8. Okuma Metinlerinde Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular 203
4.3.9. Okuma Metinlerinde Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular 213
4.5. Gazi TÖMER Ders Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinde Yer Alan Örtülü Anlam Unsurları 224
4.5.1. Dinleme Metinlerinde İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 224
4.4.2. Dinleme Metinlerinde Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular 236
4.4.3. Dinleme Metinlerinde Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular 250

4.4.4. Dinleme Metinlerinde Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 264
4.4.5. Dinleme Metinlerinde Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular 276
4.4.6. Dinleme Metinlerinde Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 283
4.4.7. Dinleme Metinlerinde Sekizinci Alt Probleme ilişkin Bulgular 296
4.4.8. Dinleme Metinlerinde Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular 309
4.4.9. Dinleme Metinlerinde Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular 320

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma 329
5.1.1. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçları 329
5.1.2. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Setindeki Ders Kitaplarında Yer Alan Okuma ve Dinleme Metinlerindeki Örtülü Anlam Unsurlarının Kullanım Sonuçları.....331
5.1.2.1. Okuma ve Dinleme Metinlerinde İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar……331
5.1.2.2. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar……333
5.1.2.3. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar……334
5.1.2.4. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar……335
5.1.2.5. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar……337
5.1.2.6. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar……338
5.1.2.7. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Sekizinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar……339
5.1.2.8. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar…… ……...…340
5.1.2.9. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Onuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ……...342
5.2. Öneriler…… 344
KAYNAKÇA……..345
EKLER…...…….……...……....371

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ortak Dil Düzeyleri 31
Tablo 2: Türkçe Öğretiminin Alanları ve Hedef Kitlesi 38
Tablo 3: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 102
Tablo 4: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 103
Tablo 5: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 104
Tablo 6: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 105
Tablo 7: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 106
Tablo 8: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 107
Tablo 9: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 108
Tablo 10: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 109
Tablo 11: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 110
Tablo 12: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları 111
Tablo 13: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanımı Oranları 112
Tablo 14: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 114
Tablo 15: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 116
Tablo 16: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 118
Tablo 17: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 121
Tablo 18: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları 124
Tablo 19: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları 126
Tablo 20: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları 129
Tablo 21: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları 132
Tablo 22: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları 135
Tablo 23: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları 138

Tablo 24: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları 140
Tablo 25: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları 142
Tablo 26: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları 145
Tablo 27: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları 148
Tablo 28: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 152
Tablo 29: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 154
Tablo 30: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 156
Tablo 31: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 159
Tablo 32: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 163
Tablo 33: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 167
Tablo 34: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 168
Tablo 35: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 169
Tablo 36: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 170
Tablo 37: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 172
Tablo 38: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 174
Tablo 39: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 176
Tablo 40: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 179
Tablo 41: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 182
Tablo 42: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 185
Tablo 43: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 188
Tablo 44: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 191
Tablo 45: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 194
Tablo 46: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 197

Tablo 47: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 200
Tablo 48: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 203
Tablo 49: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 205
Tablo 50: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 207
Tablo 51: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 209
Tablo 52: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 211
Tablo 53: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 214
Tablo 54: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 215
Tablo 55: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 216
Tablo 56: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 219
Tablo 57: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 221
Tablo 58: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 225
Tablo 59: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 227
Tablo 60: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 229
Tablo 61: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 231
Tablo 62: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları 233
Tablo 63: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları 237
Tablo 64: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları……239
Tablo 65: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları..……..……242
Tablo 66: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları……..…….245
Tablo 67: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları…….....247
Tablo 68: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları……....250
Tablo 69: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları……252

Tablo 70: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları 254
Tablo 71: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları 257
Tablo 72: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları 260
Tablo 73: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 264
Tablo 74: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 265
Tablo 75: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 267
Tablo 76: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 270
Tablo 77: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları 273
Tablo 78: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 276
Tablo 79: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 277
Tablo 80: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 278
Tablo 81: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 279
Tablo 82: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları 281
Tablo 83: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 283
Tablo 84: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 285
Tablo 85: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 287
Tablo 86: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 290
Tablo 87: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları 293
Tablo 88: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 296
Tablo 89: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 298
Tablo 90: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 301
Tablo 91: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 304
Tablo 92: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları 307

Tablo 93: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 310
Tablo 94: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 312
Tablo 95: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 314
Tablo 96: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 316
Tablo 97: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları 318
Tablo 98: Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 320
Tablo 99: Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 321
Tablo 100: Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 322
Tablo 101: Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 324
Tablo 102: Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları 326

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Ortak Dil Düzeyleri……...30

Şekil 2: Diller İçin Ortak Başvuru Metni Bölümleri……..33

Şekil 3: Deyimin Oluşumu……71

Şekil 4: Üretici-Dönüşümsel Yapı……78

Şekil 5: Çağrışımın Oluşumu……82

KISALTMALAR

Akt: Aktaran

ADP: Avrupa Dil Portfoyu

CEF: Common European Framework of Reference for Language, Learning, Teaching

CEFR: Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı

Çvr: Çeviren

D-AOBM: Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni

f: Frekans

DEDAM: Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı

TÖMER: Türkçe Öğretim Merkezi

PIKTES: Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

vs. : vesaire

YTB: Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı

%: Yüzde

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

PROBLEM, ÖNEM, AMAÇ

Bu bölümde araştırmaya ait problem durumuna, araştırmanın önemine, amacına ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Ana dili dışında kalan, ekonomik, kültürel, siyasal sebeplerle öğrenilen dil veya diller yabancı dil olarak ifade edilmektedir. *"Birey için tamamen yabancı olan, sonradan öğrendiği ve yaşadığı çevrede işlevsel olarak iletişimde kullanılma olasılığı bulunmayan, belli amaçlar doğrultusunda öğrenilen dil yabancı dil olarak adlandırılır" (Şahin, 2013: 14).* Yabancı dil, dil düzeylerine göre belirlenmiş sınıflarda verilen kasıtlı olarak öğrenilen dildir. Uluslararası ilişkilerin artması ile yabancı bir dili öğrenme ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç dil eğitimi yapan tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yazılı dokümanlar ve ders kitapları gibi materyallerle mümkündür. Ders kitapları hem geleneksel hem de çağdaş eğitimin vazgeçilmez unsuru olmuştur.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de en fazla kullandığımız materyal ders kitaplarıdır. Kolaç (2003), ders kitaplarının öğretim programlarında yer alan konulara ilişkin bilgiyi planlı, düzenli ve aşamalı bir şekilde içerdiğini, geliştirilen diğer modern ders araç-gereçlerine rağmen öğretmen ve öğrencilerin temel başvuru kaynağı, vazgeçilemeyen ders aracı olma özelliğine sahip yapılar olduğunu belirtmiştir. Yabancılara Türkçe öğretiminde de sıklıkla kullanılan ders kitapları hazırlanırken Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde (D-AOBM) belirlenen ölçütler göz önünde bulundurulmaktadır. Ders kitapları, dil öğretiminin temel kaynaklarından olduğundan bu kitaplarda yer alan metinler özenle seçilmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi eski bir tarihe sahip olmakla birlikte son yıllarda ülkemizde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi gelişim göstermektedir. Bu bağlamda üniversiteler bünyesinde Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER) kurulmuş ve ders kitapları hazırlamıştır. Yunus Emre Enstitüsü ve bazı kurumlar da bu alanda ders kitapları yayımlamışlardır.

Türkçe anlam evreni geniş olan bir dildir. Bir sözcüğün, bir cümlenin anlamı temel bağlamından koparak yeni anlamlar kazanabilmektedir. Bu durum ana dil konuşucuları için bilişsel şemada yer alırken Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireyler için ilk kez duyulmakta ve temel yapıda kalmaktadır. Böylelikle iletişimde kopukluk ve eksiklik yaşanmaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinler bu problemi ortadan kaldıracak şekilde millî, manevi değerlerimizle ilgili ve günlük hayatta kullandığımız yapılara yakın biçimde hazırlanmalıdır. Tiryaki ve Doğan (2017), yabancı dil öğretimi için hazırlanan kitapların temel amacının Türkçe öğretimi olduğunu ve bu kitapların Türkçenin zenginliklerini, Türk kültürünü ve çeşitli bilgilerini de aktardığını açıklamışlardır. Bu bağlamda dili öğrenen birey hem dili hem de dilin sahip olduğu kültürel ögeleri de öğrenecektir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde hazırlanan metinlerde bağlamına göre farklılaşan gerçek, mecaz, eş anlam ve eş sesli anlamlar yer almaktadır. Bu durum mecaz, atasözü ve deyimler gibi anlam açısından zengin olan Türkçe ile dil öğrenicisini karşı karşıya getirmektedir. Türkçeyi öğrenen bireylerin örtülü anlamları kavramak için bu yapılara hâkim olmaları gerekmektedir. *"Örtülü anlamlar, dili kullanan bireyin zihninde asıl uzlaşım alanının dışında ikinci uzlaşımsal alanı oluşturmaktadır. Bu doğrudan doğruya birey açısından, dilin kullanım alanının genişlemesi demektir" (Onan ve Tiryaki, 2012: 224).* Bu durum var olan bilgiden hareketle yeni bilgiyi kavramayı sağlamaktadır.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireyler, metinlerde yer alan bazı kavramları ve verilmek istenen mesajları anlamlandıramamaktadır. Bu durum örtülü anlamın zihinde yer almaması, toplumun dil yapısını çok iyi kavrayamaması ve deneyime sahip olmamasıyla açıklanabilmektedir. Anlam, bireyin sahip olduğu ön bilgiler ışığında kurmuş olduğu zihinsel bilgilerdir. Anlam*, "kelimenin tek başına veya söz dizimindeki öteki ögelerle bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biridir" (TDK, 2025).* Aksan'a (2020) göre ise anlam göstergeden hareketle göndergesel ve yan anlamların oluşturdukları anlamları göz önünde bulundurarak sözcüğe dayalı bir yapı oluşturma sürecidir. Bu durum anlamın derin yapı ve yüzey yapı ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Yüzey yapı sözcüklerin dizimi ile oluşmuş, somut ve ilk karşılaşılan anlamlardır. *"Anlam nesne, düşünce veya kavramla bu unsurları temsil eden işitim imgesi (kelime) arasındaki ilişkinin bir ürünü olarak*

tanımlanmaktadır" (Onan, 2013: 16-17). Derin yapı, yüzey yapıya bağlı olarak oluşmuş ve söz diziminden hareketle gizli anlamı bulmaya katkı sunmaktadır.

Gizlenen, sezdirilen, söylenmeden anlaşılan, ima ve ipuçlarıyla ulaşılan anlam, örtülü anlam olarak ifade edilmektedir. Türkçeyi öğrenen bireylerin sık sık karşılaştıkları problemlerden biri metinde geçen söz gruplarının temel anlamda kalması ve dilin anlam evrenini genişletememesidir. Özellikle söz sanatlarının yoğun olduğu edebi metinlerde örtülü anlama ulaşmak zorlaşmaktadır. Ana dili öğretimi yalnız bir beceri alanıyla sınırlı kalmamaktadır. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma temel dil becerileri bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Beceri alanları birbirini destekleyen niteliktedir. Ders kitapları da bu özellikler göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. Böylece dili öğrenen birey Türkçenin söz varlığını, farklı anlamları kavrayabilecek ve örtülü anlamların farkına varacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

Gazi TÖMER A1, A2, B1, B2, C1 seviyelerindeki ders kitaplarında bulunan okuma ve dinleme metinlerinde kullanılan örtülü anlam unsurları hangileridir?

1.3. Alt Problemler

Gazi TÖMER A1, A2, B1, B2, C1 seviyeleri ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinlerinde;

1.3.1. Metinlerin cümle sayılarına göre örtülü anlam unsurlarının oranları nedir?

1.3.2. Aktarma kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1. 3.3. Bağdaştırma kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1.3.4. Deyim ve atasözü kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1.3.5. Mecaz kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1.3.6. Derin yapı-yüzey yapı ayrımı gösteren cümle kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1.3.7. Duygu değeri ve çağrışım kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1.3.8. Önvarsayım/ sezdirim kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1.3.9. Eksiltili anlatım kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1.3.10. Metafor kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setinde bulunan okuma ve dinleme metinlerde yer alan örtülü anlam unsurlarının belirlenmesidir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Bir dilin ana dili dışında yabancı dil olarak öğretilmesinde çok fazla etken yer almaktadır. İnsan ilişkilerinin artması ile küreselleşen dünya yeni dilleri öğrenmeyi gerekli kılmıştır. Türkçe de öğrenilmek istenen diller arasında yer almaktadır. Gerek eğitim amaçlı ülkemize gelenler gerekse zorunlu göçlerle ülkelerini terk edip ülkemize yerleşenler dil öğrenimine katılmışlardır. Nedenler farklılaşsa da anlaşmanın ilk aracının dil olduğu görülmektedir. Dil öğretiminin en büyük yardımcısı ve vazgeçilmezi olan kitaplar anlaşmanın ve bir toplumu tanımanın ilk basamağını oluşturmaktadır. Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanan kitaplarda da bireylerin dil öğrenme düzeyleri dikkate alınmaktadır.

Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları birçok özellik barındırmaktadır. Bu kitaplar; sözcük tanıma, topluma ait değerleri bilme, kültürel unsurları anlamaya yardımcı olma gibi unsurlara sahiptir. Bu durum Türkçe öğretiminde kullanılan kitapların etkililiğini ve sözcük dağarcığını arttırdığından anlam evrenine katkıda bulunmaktadır. Kitaplar, öğrencilerin kullanılan ifadelerin neleri kastettiğini ve günlük yaşamda kullanım durumlarını öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda dil öğretiminin en önemli yardımcısı kitaplardır.

Türkçe öğretimi için hazırlanan birçok kitap bulunmaktadır. Kitaplarda yer alan kültürel unsurlar (Doğan, 2016; Çetinkaya, 2018; Uzun, 2022; Uz, 2023), söz varlığı (Hayran, 2019; Yahşi, 2020; Arıcı, 2023; Aydın, 2023), etkinliklerin yeterliliği (Sağlık, 2018; Çelik, 2022; Günay, 2022; İbsar, 2024) vb. alanlarda çalışmalar yapılmıştır. Örtülü anlam unsurlarından olan aktarma (Yaylagül, 2006; Mumcu, 2008) bağdaştırma (Naz, 2012; Taşdemir, 2022), deyim ve atasözü (Çil, 2013; Arslan, 2014) mecaz (Yıldırım, 2010; Yaman, 2013), duygu değeri-çağrışım (Erden, 2011; Uzun, Furtuna ve Çelebi, 2014), eksiltili yapılar (Kaya, 2007; Arabacı, 2012), metafor (Erel, 2011; Pilav ve Elkatmış, 2013) ile ilgili sınırlı sayıda ve ayrı ayrı çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmaların çok azı dil öğretimini kapsamaktadır. Kayatürk (2018) ise okuma metinlerinde örtülü anlam unsurlarından eksiltili yapılar hariç diğer unsurlara

yer vererek Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kapsamlı bir çalışmaya yer vermiştir.

Bu çalışma hem okuma hem de dinleme metinlerine ait tüm örtülü anlam unsurlarının kullanım durumlarının tespitine yer verdiğinden farklılık göstermektedir. Örtülü anlam konusunda okuma ve dinleme becerilerinin birlikte incelendiği herhangi bir çalışmanın olmaması sebebiyle bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmada Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1, A2, B1, B2, C1 seviyelerinde yer alan okuma ve dinleme metinlerinde yer alan örtülü anlam unsurları incelenmiştir. Bu kapsamda araştırma; A1, A2, B1, B2, C1 seviyelerindeki okuma ve dinleme metinleri ile sınırlandırılmıştır. Dinleme metinleri doküman haline getirilerek incelenmiştir. C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinden (15 ve 16. metinler) iki metne ulaşılamadığından çalışmaya dâhil edilmemiştir.

1.7. Tanımlar

Aktarma: "Benzetmelerde olduğu gibi anlatılmak istenen kavramı, onunla bir yönden ilişkisi, benzerliği, yakınlığı olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışıldığı, böylece bir göstergeyle yeni bir anlam elde edildiği şeklindedir" (Aksan, 2020).

Bağdaştırma: "Öğeleri, tümce ya da sözceleri anlamlı, kabul edilebilir birimler halinde bir araya getirme işidir" (Aksan, 2020).

Deyim: "Çekici, çarpıcı, yoğun bir anlatım özelliği taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlam bulunan kalıplaşmış söz öbekleridir" (Bilgin, 2013).

Atasözleri: "Halkın deneyimlerine dayalı olan, bir olay ya da durum hakkında varılan öğüt niteliğindeki genel kanı ve bir düşünceyi özlü bir şekilde ifade eden kalıplaşmış yargılardan oluşan, söyleyeni belli olmayan sözlerdir" (Bulak, 2017).

Mecaz: "Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan sözdür" (TDK).

Önvarsayım: "Bir sözcede açık olarak dile getirilmeyen ancak konuşmacı tarafından var olduğu peşin olarak kabul edilen durum ya da durumlarla ilişkin arka plan bilgisidir" (İmer vd., 2011).

Sezdirim: "Durum ya da sözceleme durumundan çıkarım yapmadır" (Yılmaz 2020).

Derin Yapı-Yüzey Yapı: "Derin yapı temel anlamdır; yüzey yapın ise anlatısal anlamdır" (Üstünova, 2010).

Duygu Değeri ve Çağrışım: "Bir göstergeye bağlı olarak insanda uyanan çeşitli duygular, beliren çağrışımlardır" (Onan, 2020).

Eksiltili Yapı: "Genellikle sözlü dil kullanımında yer alan ve bazı ögeleri eksilterek söylenip, anlamı dinleyenin anlayışına bırakılan veya yüklemi kullanılmadan yargı bildiren cümlerdir" (Karaağaç, 2017).

Metafor: "İnsanların hayatı, çevreyi, olayları ve nesneleri nasıl gördükleri; farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araçtır" (Cerit, 2008).

1.8. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde örtülü anlam unsurlarının kullanımıyla doğrudan ilgili araştırmalara yer verilmiştir. İlgili araştırmaların belirlenme sürecinde Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ), TR Dizin, Web of Science, Dergipark, Google Akademik, Academia veri tabanları/web sayfaları "örtülü anlam, Türkçe öğretimi, yabancılara Türkçe öğretimi, ders kitapları, okuma metinleri, dinleme metinleri, aktarma, bağdaştırma, deyim ve atasözleri, derin-yüzey yapı, mecaz, sezdirim-önvarsayım, duygu değeri-çağrışım, metafor, eksiltili anlatım" gibi anahtar kelimelerle taranmıştır. Örtülü anlam unsurlarına ait kavramların ayrı başlıklarda inceleme konusu olması araştırma sürecinde dikkate alınmıştır.

Bu çalışmanın gerçekleştirilme amacına benzer şekilde MEB ders kitaplarındaki metinlerin cümle durumları ve sayıları üzerine çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Yalçın (2009), çalışmasında 2008-2009 yıllarında kullanılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin cümle yapılarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada 6. sınıfta 19, 7. sınıfta 19, 8. sınıfta 20 olmak üzere toplamda 58 metin incelenmiştir. İnceleme sonucunda 6. sınıf için 1146, 7. sınıf için 1070 ve 8. sınıf ders kitabında 1135 olmak üzere toplam 3351 cümle tespit edilmiştir.

Hacıoğlu (2010) tarafından yapılan çalışmada ise 2008 yılında MEB'in hazırlamış olduğu 6, 7 ve 8. sınıflar için Türkçe ders kitaplarında 56 metnin kelime ve cümle sayılarına yer vermiştir. 6. sınıfta 1136, 7. sınıfta 1105 ve 8.sınıfta 1046 cümle sayısı belirlenmiştir. Öğrencilerin hazırbulunuşluğu göz önünde bulundurulduğundan

ders kitaplarındaki metinler kolaydan zora, somuttan soyuta biçiminde hazırlanmıştır. Buna göre 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki cümle sayısının diğer sınıf seviyelerine göre farklılaşmasının kısa ve daha somut cümlelerin yer almasından kaynaklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aktaş ve Şentürk (2016), çalışmalarında MEB tarafından hazırlanan Türkçe 6, 7 ve 8.sınıflar için kullanılan çalışma kitaplarındaki etkinlikler ile öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan örtülü anlam unsurlarını öğretim programı açısından tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda 6. sınıfta 48, 7. sınıfta 56 ve 8. sınıf düzeyinde 57 örtülü anlam unsuruna ulaşmışlardır.

Kitap ve metin incelemeleri ile örtülü anlamın tespiti dışında bireyin düşünme becerilerini belirlemeye yönelik çalışma da bulunmaktadır. Can (2017), bu çalışmasında erkek ve kız öğrencilerin örtülü anlam becerileri ile eleştirel okuma özyeterlilik algısına etkisini belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışma "Örtülü Anlam Ölçeği Belirleme Ölçeğine" göre yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda eleştirel okuma özyeterlilik algısı ile örtülü anlam arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde örtülü anlam ile ilgili ilk kapsamlı çalışmayı Kayatürk (2018), yapmıştır. Kayatürk (2018), bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setinde toplam 107 metni incelemiştir. A1 seviyesinde 505 cümle ile 322 örtülü anlam, A2 seviyesinde 502 cümle ve 621 örtülü anlam, B1 seviyesinde 607 cümle ve 1365 örtülü anlam, B2 seviyesinde 521 cümle 1207 örtülü anlam ve C1 seviyesinde ise 1632 cümle ile 3468 örtülü anlam tespit etmiştir. A1 seviyesindeki toplam cümle sayısı A2 seviyesine göre daha fazla olduğu görülmektedir. B2 seviyesindeki toplam cümle sayısı ile örtülü anlam sayısı B1'e göre daha az olduğu ve B1 seviyesinden itibaren soyut konulara geçildiği için de örtülü anlam sayısının artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Farklı yazarların tarafından hazırlanan 12 İlkokul Türkçe ders kitabını söz varlığı açısından değerlendiren Arslan ve Bay (2023); 1, 2, 3 ve 4. sınıflarda kullanılan ders kitaplarına ait toplam cümle sayılarına da yer vermiştir. İlkokul 1. sınıfta özel yayınevlerine ait iki kitaptaki cümle sayıları sırasıyla 413 ve 380'dir. Devlet yayınında ise toplam cümle sayısı 444'tür. İlkokul 2. sınıfa ait iki özel yayın incelenmiş olup 984 ve 940 cümle tespit etmişlerdir. İlkokul 3. sınıf için hazırlanan üç özel, bir devlet yayını incelenmiştir. Özel yayınevlerince hazırlanan kitaplarda 1511, 1153 ve 1027

cümle saptandığı görülmektedir. Devlet yayınına ait toplam cümle sayısı ise 906'dır. İlkokul 4. sınıfta ise özel yayınevlerince hazırlanan kitaplarda sırasıyla 1583 ve 1562 cümle, devlet yayınevleri tarafından hazırlanan kitapta ise 1277 cümlenin ders kitabında yer aldığı tespit edilmiştir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde aktarmalar ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Yaylagül (2006), Divanu Lûgati't-Türk'te yer alan deyim aktarmalarını incelemiştir. Aksarı (2006), ise Dilara Akıncı'nın hikâye kitaplarını sözcük anlam açısından incelemiş ve hikâye kitaplarında aktarma unsurlarını tespit etmiştir. İncelenen kitaplarda, aktarmanın bir türü olan deyim aktarmalarından en fazla insandan doğaya, somutlaştırma ve duyular arası aktarmaların yer aldığı görülmektedir.

Örtülü anlam unsurlarından olan aktarmalar ile ilgili çalışma Mumcu (2008), tarafından yapılmıştır. Mumcu (2008), çalışmasında Türkmen Türkçesindeki atasözleri ile Türkçedeki atasözlerinde yer alan söz sanatlarını incelemiş ve anlam zenginliğini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmacı tarafından 3115 atasözü belirlenmiş olup atasözlerinde yer alan ad aktarması ile deyim aktarmalarına tespit ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda atasözlerinin kullanımında deyim aktarmalarının ad aktarmalarına göre kullanım oranının daha fazla olduğu kanısına varılmıştır.

Aktaş (2013), Tatar ve Türkiye Türkçesinde yer alan deyimleri karşılaştırdığı çalışmasında organ adlarıyla (aktarmalarla) kurulan deyimlere yer vermiş, sözcüklerin kazandığı anlamlara değinmiştir. Salihi (2017), ise Türkçe ve Arapça sözcüklerini karşılaştırmıştır. Aktarmalarda insana ait özelliklerin yer aldığı tespit edilmiştir. Aktarmalarda, incelenen söz varlığının kültür farklılığında önemli rolü olduğuna değinilmiştir. Bulut (2020), ise atasözlerinin deyim aktarması yoluyla oluşum şekline değinmiştir. Sırasıyla insandan doğaya aktarımın daha fazla olduğunu; doğadan insana aktarım, somutlaştırma, duyular arası aktarım ve doğadan doğaya aktarımın olduğunu tespit etmiştir.

Yapılan çalışmalarda aktarmaların oluşum biçimlerine de değinilmiştir. Organ adları ile oluşturulan aktarmalar, yer adlarının oluşumunda ad aktarması ve deyim aktarmasının kullanım durumları inceleme konusu olmuştur. Şahin (2010), Kırgızistan'da yer adlarının deyim aktarımıyla meydana geldiğini tespit etmek

amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada ayrıca organ ve hayvan isimlerinin aktarmada büyük rol aldığı tespitinde bulunmuştur.

Öztürk (2013), çalışmasında deyim kullanımında geçen organ adlarını tespit etmiş ve değerler bağlamında incelemiştir. Ergene (2014) ise çalışmasında deyim aktarmasını belirlemeye çalışmış, deyim aktarmalarında belli başlı organ adları ile hayvan adlarının kullanıldığını tespit etmiştir. Şiir türü üzerinde aktarma ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır. Papak (2013), aktarmaların şiir türündeki durumunu tespit etmek amacıyla Cemal Süreya'nın şiirlerini incelemiştir. İkinci Yeni akımını temsil eden şairin şiirlerinde sapmaların olduğu görülmüş, ad aktarmaların ise yer-kişi, yer-olay bağlantılı olduğu belirlenmiştir.

2012-2013 yılları arasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarını inceleyen Zafer (2013), ad aktarması ve deyim aktarmalarını incelemiştir. İnceleme sonucunda aktarmaların sınıf seviyesine göre arttığı, 5. ve 6. sınıflarda insandan doğaya aktarmaların kullanıldığı, 7. ve 8. sınıflarda ise somutlaşma biçiminde deyim aktarmasının daha fazla kullanıldığını tespit etmiştir. Altuntaş (2018), ise 1-8. sınıf düzeylerindeki Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirleri incelemiştir. Değerlendirme sonucunda deyim ve ad aktarmalarının şiirlerde yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Örtülü anlam unsurlarında bir diğer başlık ise bağdaştırmadır. Bağdaştırma ile ilgili çalışmalar dil öğretiminde sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Bağdaştırmaların kullanıldığı türler, alanlar değişkenlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların çoğunlukla Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları, hikâyeler, şiir türleri üzerinde yoğunlaştığı görülmüş ve sıralanmıştır.

Onan ve Tokdemir'in (2012), yapmış olduğu çalışmada MEB tarafından hazırlanan ilköğretim (6, 7 ve 8. sınıf) Türkçe ders kitaplarında yer alan 56 okuma metninde uzak bağdaştırmalar incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda 6. sınıfta 19, 7.sınfta 11, 8. sınıfta 13 toplamda 43 uzak bağdaştırma tespit etmişlerdir. Öğrencilerin soyut düşünme becerileri göz önüne alındığında 6. sınıftaki uzak bağdaştırma oranının fazla olması dengeli bir dağılım göstermediği şeklinde yorumlanmıştır. Buna benzer başka çalışmalar da bulunmaktadır. Taşdemir (2016) ise, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan 130 metni incelemiştir. Metinlerde yer alan uzak ve yakın bağdaştırma oranlarının öğrencilerin seviyelerine ve metin türlerine göre farklılaştığını belirtmiştir. Bağdaştırma oranlarının sınıf seviyelerine göre dengeli arttığı sonucuna

ulaşılmıştır. Kazan Rencüzoğulları (2022), çalışmasında orta öğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan uzak bağdaştırmaları incelemiştir. Sınıf düzeyinin artmasıyla uzak bağdaştırma sayısı arasında doğru orantı olduğunu tespit etmiştir.

Yapılan araştırmaların daha çok şiir türündeki bağdaştırmaları tespit etmeye yönelik olduğu da görülmektedir. Naz (2012), Asaf Halet Çelebi'nin şiirlerinde yer alan sıra dışı bağdaştırmaları tespit etmiştir. Duman (2013) ise Hacı Bektaş-ı Veli'nin şiirlerinde yer alan uzak ve yakın bağdaştırmaları incelemiştir. Türkoğlu (2013), Rimbaud'un şiirlerinde uzak bağdaştırmaları tespit ederken Keklik (2013), divan edebiyatının önemli isimlerinden olan Bâkî'nin şiirlerinde yer alan uzak bağdaştırmaları incelemiştir. Karaduman (2020), Neşatî'nin divanında geçen alışılmamış bağdaştırmaları değerlendirmiştir. Demirtaş (2022) ise ortaokul 6, 7 ve 8. sınıflarda kullanılan Türkçe ders kitabında toplam 128 metinde bağdaştırma ve sapmaları incelemiştir. Metin türlerine göre bağdaştırmaların daha çok öyküleyici ve şiir türünde olduğu, bilgilendirici metinlerde ise daha az rastlanıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Atasözleri ve deyimler kültürümüzün vazgeçilmez unsurlarındandır. Dili canlı hâle getiren bu unsurlar dil öğretiminde kültürü ve toplumu da tanıtmaktadır. Bu bağlamda deyim ve atasözleri ile ilgili farklı konularda çok fazla çalışma yapılmıştır. Deyimlerin nasıl meydana geldiğini tespit etmek isteyen Çil (2013), Ankara üniversitesi TÖMER Türkçe ve Yeni Hitit ders kitaplarında (temel, orta, düzey) deyimleşmiş birleşik fiilleri incelemiş ve dil bilgisi bakımından değerlendirmiştir. Yapılan çalışma, deyim ve atasözlerinin kültür aktarımında ve söz varlığını zenginleştirme açısından sağladığı katkıları tespit etmeye yöneliktir. Arslan (2014), Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretimi setindeki kitaplarda okuma metinlerinin söz varlığını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda birinci ve ikinci kitapta birer tane atasözü tespit etmiş, deyimlerin ise seviyelere göre doğru orantılı olarak kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Deyim ve atasözlerinin Türkçe öğretimi setlerinde kullanımını inceleyen bir diğer çalışma Zorpuzan'a (2018) aittir. Bu araştırmada, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Gazi TÖMER ile Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe setlerinde yer alan A1, A2, B1, B2 seviyelerindeki deyim ve atasözleri incelenmiştir. İki set söz

varlığı açısından karşılaştırılmış, Yedi İklim setinde daha fazla deyim çeşitliliğine rastlanılmıştır. Her iki setin söz varlığı bakımından benzer olduğu görülmüştür.

Bağcı ve Özdemir (2021), yabancılar için Türkçe öğretiminde yer alan Gazi TÖMER A1-A2 ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki söz varlıklarını incelemiş olup A1 seviyesinde deyime ulaşılmadığını belirtmişlerdir. A2 seviyesindeki kitapta ise deyimleri tespit etmişlerdir. A1-A2 seviyesinde ise atasözü olmadığı görülmüştür.

Yabancılara Türkçe öğretiminde deyim ve atasözlerinin kültür aktarımı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlayan Demirtaş (2021), Yedi İklim Türkçe seti-Yunus Emre Enstitüsü C1-C2, İstanbul Üniversitesi DİLMER- Yabancılar İçin C1+ ders kitaplarını incelemiştir. Kitaplarda ünite, bölüm düzeyinde değerlendirme yapılarak deyim ve atasözlerinin kullanım oranı tespit edilmiştir. İnceleme sonucunda kitaplarda deyimlerin yeteri kadar bulunduğu ancak atasözlerine setlerde çok yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çetin (2023), kültür aktarımını sağlayan atasözleri ve deyimlerin önemini tespit etmek amacıyla Yunus Emre Yedi İklim Türkçe öğretim B1-B2 setleri ile MEB tarafından hazırlanmış olan ilkokul 3. sınıf ders kitaplarında yer alan atasözü ve deyimleri incelemiştir. Çalışmanın sonucunda atasözü ve deyimlerin ünitelere eşit şekilde dağılmadığı tespit edilmiştir. Çoban (2023) ise deyim ve atasözlerinin Türkçe öğretimindeki kültür aktarımının rolünün ne olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Bu kapsamda "Türkçenin Kapıları Yabancılar İçin Türkçe" öğrenme seti 1, 2, 3 ders ve çalışma kitaplarında yer alan okuma metinleri incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda ders kitaplarında daha fazla atasözü ve deyimin yer aldığı görülmüştür. Çalışma kitaplarındaki deyim ve atasözü yetersizliği nedeniyle ders ve çalışma kitapları arasında uyum olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Deyim ve atasözlerinin öğretim sürecinde hangi durumlarda kullanıldığını, hangi materyallerin ve stratejilerin uygulanmasının daha kalıcı olacağını belirlemeye çalışan araştırmalar bulunmaktadır. Tekin (2019), deyim ve atasözlerinin öğretiminde kullanılan stratejileri belirlemiştir. "Yedi İklim Türkçe" seti ders, çalışma, öğretmen kılavuz kitapları ile "İstanbul Yabancılar İçin Türkçe" öğretim setlerinde yer alan B1 ders, çalışma kitaplarını incelemiştir. Kitaplarda yer alan atasözleri ve deyimlerin literatürde belirtilen stratejiler ile uyuşmadığını tespit etmiştir.

Koparıcı (2019) tarafından “Gazi TÖMER B1”, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2”, Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan “Yedi İklim Türkçe” öğretim seti B1 kitaplarında yer alan deyimlerin tespiti ve materyal olarak kullanılan ders kitaplarında deyimlerin nasıl yer aldıklarını saptamaya çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda setlerde yer alan deyimlerin belli ölçütler gözetilerek seçilmediği, eylem odaklı yaklaşımın kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Öğretim setlerinde atasözü ve deyim öğretiminde yer alan stratejileri belirlemeyi amaçlayan Tekin ve Baş (2019), “Yedi İklim Türkçe B1” ders, çalışma ve kılavuz kitapları ile “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1” ders ve çalışma kitaplarını incelemişlerdir. Sonuç olarak kitaplarda yer alan atasözü ve deyimlerin doğrudan öğretim stratejisi açısından sınırlı niteliklere sahip olduğu kanısına varmışlardır. Çelik (2022), yabancılara Türkçe öğretiminde deyim ve atasözlerinin yer aldığı “Yedi İklim Türkçe” öğretim seti, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe”, “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe” B2 seviyesindeki kitapları incelemiştir. İncelenen kitaplar üzerinden deyim ve atasözü öğretiminde hareketli resimlerin öğretime katkısı tespit edilmiştir.

Akar (2021), “Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe” setinde kullanılan deyim ve atasözlerinin oranının sette yer alan dil seviyelerine göre hazırlanmış kitaplarla paralellik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Özyar (2021), “Yedi İklim Türkçe ve “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setlerinde yer alan deyimleri incelemiştir. Çalışmanın sonucunda deyimlerin setlerde çok az yer aldığını ifade etmiştir. Eksikliklere dikkat çeken Çağlak (2023) da, “Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” öğretim seti, “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe” B2 setlerini incelemiş ve kitaplarda yer alan deyimlerin çok sık geçtiği ancak deyim öğretimine göre hazırlanmadığını tespit etmiştir.

Çakır (2023), “Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” öğretim seti, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe”, “İstanbul Yabancılar için Türkçe” setlerinde yer alan A1 ders ve çalışma kitaplarını incelemiştir. Kitaplarda kullanılan deyimlerin sıklıklarına bakarak bir deyim seti meydana getirmiştir.

Dil öğretiminde karşılaşılan sorunlardan biri de öğrenilen kavramların temel düzeyde kalmasıdır. Kullandığımız çoğu kavram bağlamına göre değişmekte ve gerçek anlamından uzaklaşarak mecazlaşmaktadır. Mecaz ifadelerin anlaşılması dile ait sözvarlığını arttırmaktadır. Alan yazın tarandığında mecaz kullanımlarının ders

kitaplarına yansıma durumlarını inceleyen çalışmalar olduğu görülmüştür: Yaman (2013), MEB tarafından hazırlanan ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında mecazlaşma oranlarını incelemiş ve sınıf seviyelerine göre mecaz kullanımının dengeli dağıldığı sonucuna varmıştır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplarda mecaz kullanım durumlarını belirleyen çalışmalar da yapılmıştır. Yıldırım (2010), yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni Hitit 1, 2, 3 setinde yer alan metinlerde geçen mecaz ifadeleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda 1. kitapta mecaz kullanım oranlarının ünitelere göre dalgalanmalar gösterdiğini tespit etmiştir. 2. kitapta yer alan mecazların kullanım çeşitliliği yeterli görülmüştür. Ancak mecaz kullanımı ilk üniteler ile son üniteler arasında dengesizlik göstermektedir. 3. kitapta her ünitede mecazların yer aldığı ancak deyimler kullanımının daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Varışoğlu ve Miçooğulları (2020), "Yedi İklim Türkçe" öğretim seti B1 seviyesindeki 8 temada 24 okuma metnini anlamsal açıdan incelemişlerdir. Mecaz kullanımının temalar arasında düzensiz bir dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Bağcı ve Özdemir (2021), Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setinde A1 ve A2 metinlerinde söz varlığını incelemişlerdir. A1 kitabında 12, B1 kitabında 44 mecaz unsurun olduğu belirtilmiştir. Benzer bir araştırma da Biçeryen (2023) tarafından yapılmıştır. "Yedi İklim" ile "Altın Köprü" C1 seviyesinde yer alan ders kitaplarındaki mecazlı ifadelerin tespitini amaçlamıştır. İki set mecaz kullanım yönünden karşılaştırılmıştır. Yedi İklim C1 kitabında, Altın Köprü C1 kitabına göre daha fazla mecazlı ifadenin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yedi İklim C1'de 946, Altın Köprü C1'de 821 mecazlı ifade belirlenmiştir.

Dil öğretiminde düşünce kadar duyguların da ifade edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple duygu durumu ve çağrışımlar çalışmalarda yer almıştır. Erden (2011), Türkçe dersinde çağrışım durumlarını tespit etmeye çalışmış, Türkçe dersi öğretim programının çağrışıma dayalı bir tanımının olmadığını tespit etmiş, çağrışım kullanımının eksikliği üzerine durmuştur. Bu tespitler sonrasında Türkçe dersinde daha iyi çağrışım için önerilere yer vermiştir. Bu çerçevede bir diğer çalışma da Özsoy (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ortaokul 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan "Millî Kültür" temasında duygu durumlarını tespit etmeye

çalışmış ve öğrencilere önceden gördüğü kelimelerin, metin okunduktan sonra kültürel değerlere uygun olarak değiştiği sonucuna varmıştır.

Kaya Beytaş (2002), "Han Duvarları" şiirinin yazıldığı döneme ait çağrışım ve duyguları tespit etmeye çalışmış; şiirde yer alan yollar, hanlar ve handa yer alan yolcular ile Anadolu insanının duygusunu, vatana olan sevgisini çağrışımlar yardımıyla ifade etmiştir.

Tevfik Fikret'e ait **"**Sitâyiş-i Hazret-i Padişâhî" ve "Sis" şiirlerinde sevgi ve nefret imgelerine ait duygu değerini tespit etmeye çalışan Uçan (2010), inceleme sonucunda iki şiirde ana izlek olarak II. Abdülhamit'in kişiliği ve yönetimine odaklanıldığını belirtir. "Sitâyiş-i Hazret-i Pâdişâhî" şiirinde, Abdülhamit'e olan sevgi dile getirilir. İkinci şiir "Sis"te ise Abdülhamit'e karşı olan nefret ve kin görülür. Araştırmacı bakış açısının birinci şiirde iyimser, ikinci şiirde kötümser bir şekil aldığını belirtmiştir.

Fırat ve Coşkun (2018), Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiirlerinde duygu değeri doğrultusunda tanımlanan kavramları incelemeye çalışmış, araştırmada Mustafa Ruhi Şirin'e ait dört kitap incelenmiştir. İncelenen 180 şiirin otuz yedisinde öznel tanımlamalar, toplam da ise 42 kavram tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda duygu değeriyle tanımlanmış metinlerin soyut düşünme, sözcük dağarcığı ile kavramlar arası ilişkilendirmeye katkı sunacağı belirtilmiştir.

Sevinç Çokum'un, "Rozalya Ana" hikâyesindeki küçük ölçekli yapılar göz önüne alınarak motiflerin, duygu değerinin ve temel izleğin tespit edilmeye çalışıldığı araştırma Aydın (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. İnceleme sonucunda çalışmaya konu olan eserde yer alan duyguların, hüznü ve kasveti hissettirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Koca ve Koca (2021), ise Dede Korkut Hikâyelerinde geçen duygu değeri ve anlamlarını tespit etmişlerdir. Metin içinde çoğu duygu durumunun yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar: Acıma, merhamet, sevinç, mutluluk, sevme, tasdik etme, övme, sayma, saygınlık kazandırma, kutsama, onaylama, umursama, umursamama, yalvarma, yakarış, ızdırap vb. değerlendirmeler içerdiği tespit etmişlerdir. Araştırmada, Dede Korkut Hikâyeleri'nde duygu durum ve çağrışımların yoğun olduğu görülmüştür.

Bir diğer inceleme de Uzun, Furtun ve Çelebi (2014), Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin Türkçeye has duygu bildiren ünlem ifadelerini algılama durumlarını tespit etmeye yöneliktir. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi TÖMER'de öğrenim gören B2 seviyesinde 20 Gürcü ve 20 Yemenli olmak üzere toplam 40 yabancı öğrenciye ses kayıtları dinletildikten sonra hazırlanan test uygulanmış, araştırmanın sonucunda Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin genel olarak ünlemlerin ifade ettiği farklı duygu değerlerini algılayıp tanımlayamadığı; Yemenli öğrencilerin Gürcü öğrencilere göre ünlemleri algılayıp tanımlama düzeylerinin daha iyi olduğu sonucuna ulaşıldığını söylemektedirler. Buna benzer bir çalışma da Kalenderoğlu ve Aslan (2017) tarafından yapılmıştır. Kalenderoğlu ve Aslan (2017), "Yedi İklim Türkçe", "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe", "İstanbul Yabancılar İçin Türkçe" ve "Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe" öğretim setlerinin incelenmesi ile toplamda en fazla "üzüntü" duygusunun işlendiğini saptamışlardır. Dil öğretiminde "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe" setinin duygu değeri ve çağrışım açısından daha zengin olduğu belirtilmiştir.

Dil öğretiminde önemli olan bir unsur da önvarsayım ve sezdirimdir. Önvarsayım ve sezdirimin ders kitaplarına yansımasına ait inceleme sayısının yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Ancak hikâye, şiir, konuşma, deneme gibi türlerde çeşitli incelemelerin yapıldığı görülmüştür. Algan (1996), yapmış olduğu çalışmada örtük içerik olarak tanımladığı önvarsayım ve imaları ele almış, örtük içerikleri iki gruba ayırarak ima ve önvarsayımı açık olarak ifade edilmeyen, ulaşılması zor olan kavramlar olarak belirtmiştir. Ancak önvarsayımların açıklık derecesi imaya göre daha fazla olduğunu ifade etmiş, önvarsayımların bulunmasının bağlama göre olduğu belirtmiştir. Bu doğrultuda yapılan bir başka çalışma ise Alpaslan (2006) tarafından yapılmıştır. Alpaslan (2006), genelleşmiş ve özelleşmiş sezdirimleri araştırmıştır. Onat Kutlar'ın "Çevirmen" adlı denemesi incelenmiş, araştırmanın amacının konuşma dilinde kullanılan edim bilimsel çözümlemenin yazı dilinde kullanılıp kullanılmayacağını belirlemek olduğu ifade edilmiştir. Araştırmanın sonunda, genel edim bilimsel ilkelerin yazılı dil incelemesinde de kullanılabileceği tespit etmiştir. Genelleşmiş sezdirimin bilişsel yeteneklere, özelleşmiş sezdirimin ise tecrübelere dayalı olduğu sonucuna varılmıştır.

Ersoy (2011), Mehmet Kaplan'ın "Görüntünün Ötesi" adlı hikâye kitabında yer alan önvarsayım, eksilti ve art gönderim yapılarının bağdaşıklık ile tutarlılığını

incelemiştir. Bozdoğan (2022) ise Türkçede önvarsayımların nelerden etkilenerek meydana geldiğini tespit etmek amacıyla "Salkım Hanımın Taneleri" adlı romanın senaryoya uyarlanmasında önvarsayım tetikleyicilerini saptamaya çalışmıştır.

Aydoğdu (2023), Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılan "Çanakkale Şehitlerine" şiirinde yer alan önvarsayım ve önvarsayım tetikleyicilerin toplumsal açıdan önemini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda yapısal, varoluşsal, sözlüksel, olgusal olmayan ve karşı olgusal önvarsayımların olduğu ve önvarsayımın ön gönderimli ve art gönderimli olarak sağlandığı sonucuna ulaşmıştır.

Akboğa (2024), "Türkçede Sezdirimin İşlevleri Üzerine Bir İnceleme" adlı çalışmada sezdirimlerin işlevleri ve kullanım durumlarını tespit etmeye çalışmıştır. Söylemez ve Dönmez (2024), "İstiklal Marşı"mızda geçen önvarsayım ve önvarsayım tetikleyicilerini tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda, varoluşsal (69), sözlüksel (50), yapısal (6), olgusal olmayan (3) ve karşı olgusal (2) önvarsayım tespit edilmiştir. Önvarsayımların oluşumunda art, dış ve ön gönderime başvurulduğu tespit edilmiştir. Sırası ile varoluşsal önvarsayım ve sözlüksel önvarsayımın ortaya çıkmasında uzlaşımsal önvarsayım tetikleyicisi (24) en sık gözlenen tetikleyici olduğunu söylemektedirler.

Önvarsayım ve sezdirimin Türkçe ders kitaplarına yansıma durumunu Aytaç (2024), incelemiştir. Aytaç (2024) tarafından bu çalışmada 2023-2024 eğitim-öğretim döneminde kullanılan ortaokul (5, 6, 7 ve 8. sınıf) Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki sezdirim cümlelerini saptamıştır. Çalışmada 133 metin incelenmiş olup 419 sezdirim tespit edilmiştir. En fazla sezdirime sırası ile 8. sınıfta 168, 7. sınıfta 124, 6. sınıfta 110 ve 5. sınıfta 17 ifadede rastlanmıştır. Öyküleyici metinlerde sezdirim tespit edilirken bilgilendirici metinlerde görülmemiştir. Erdemler (87), Vatandaşlık (44), Millî Mücadele ve Atatürk (43), Sanat (40), Doğa ve Evren (34) temalarında farklı sayılarda sezdirime rastlanıldığı ifade edilmektedir.

Eksiltili yapılar en az çaba ilkesinin gereği olarak konuşmada ve yazıda sıklıkla kullanılmaktadır. Dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarında eksiltili yapıların yansıması ile ilgili çalışmalar yok denecek kadar azdır. Ancak özellikle eser incelemelerinde çalışmalar bulunmaktadır. Çakır (2007), Türkiye Türkçesinde yer

alan kalıplaşmış eksiltili yapıları incelemiştir. Kalıplaşmış ifadelerde yer alan eksilti ile eksiltili ifadelerin birbirini tamamladığı, şiir gibi edebi türlerde anlatıma canlılık kazandırdığı, eksiltinin günlük konuşma dilinde sıklıkla kullanıldığı bunun bilinçli bir yapı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kaya (2007), Reşat Nuri Güntekin'in eserlerinde yer alan eksiltili yapıları tespit etmiştir. İnceleme ile eserlerde anlatım, cümle ve ek düzeyinde eksiltileri belirlemiştir. "Çalıkuşu, Dudaktan Kalbe, Damga, Yaprak Dökümü, Acımak" romanları bu çalışmada incelenen romanlardır. Araştırmanın sonucunda yazar en az çaba ilkesine göre kelimede tasarruf sağlamak, tekrardan kaçınmak, yüzey yapıda yer almayan derin yapıda yer bulan tecrübelere, eski bilgilere, eksiltili yapılara yer vermiştir.

Arabacı (2012), gazetelerde yer alan eksiltili anlatımları tespit etmiş ve en fazla eksiltili yapı kullanımının "bulmaca"larda görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırmada 6, 7 ve 8. sınıflarda kullanılan Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan eksiltili yapıları incelemiştir. Günlük gazetelerde yer alan eksiltili yapı ile ders ve çalışma kitaplarında yer alan eksiltili yapılar karşılaştırılmıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin eksiltili yapıyı kullanma durumlarını tespit etmek için yürütülen araştırmalar da görülmektedir. Kara ve Kutlu (2016), yabancı dil olarak Türkçe B1 seviyesini bitirmiş on iki farklı ülkeden 20 öğrencinin yazılı anlatımlarında bağlaşıklık unsurlarının kullanım düzeylerini tespit etmişlerdir. Bir ay boyunca günlük yazma çalışması yapılarak bağlaşıklık araçları incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımda en çok gönderim (14,29) unsuruna yer verilmiş olup bağlama öğeleri (5,18) de ikinci sırada yer almıştır. Eksiltili anlatımın ise (0, 31) son sırada olduğunu tespit etmişlerdir.

Yıldırım (2016), Gazi TÖMER'de eğitim gören B1 düzeyindeki 81 dil öğreniciden uzmanlar tarafından belirlenen 10 konudan birini seçerek yazı yazmalarını istemiştir. Bu uygulamayla yazılı anlatım becerileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda bağdaşıklık araçlarının kullanımı ile ilgili ortalamalar sırasıyla; bağlama ögeleri (13,4), gönderim (7,8), kelime bağdaşıklığı (7,4), eksiltili anlatım (4,06) ve değiştirim (0,2) şeklinde tespit edilmiştir. Çalışmada Türkçe

öğrenenlerin yazılı anlatımda bağdaşıklık unsurlarına dikkat etmedikleri, eksiltili anlatımın gerekli olmayan yerde kullanımına rastlandığı görülmüştür.

Dolunay ve Mantı (2018), Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Mısırlı öğrencilerin yazılı anlatım becerilerinde bağdaşıklık unsurlarının kullanma düzeylerini tespit etmişlerdir. Bu çalışmada Yunus Emre Enstitüsünde olan 500 öğrenci arasından A1, A2, B1, B2, C1 seviyesinde olan 100 öğrenci seçilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bağdaşıklık araçlarını kullanım düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Gönderim ögesinde en çok ilgi zamiri, eksiltili anlatımda ögelerin eklerinin düşürülmesi ve değiştirim öğelerinin tümüne rastlanıldığı sonucuna varılmıştır.

Evet-Hayır sorularının eksiltili yapı bağlamında incelenmesini amaçlayan Köse (2019), bu düşünceden hareketle ana dili Türkçe olan ile ikinci dil olarak İngilizce öğrenenlerin anlam bilimsel farklarını incelemeyi amaçlamıştır. Yıldız (2020), Azerbaycan Türkçesinde yer alan atasözlerindeki eksiltileri tespit etmiş, Azerbaycan Türkçesi atasözlerinde var olan eksilti türlerini inceleyerek sınıflandırmıştır. Azerbaycan Türkçesinde yaşayan eksiltili yapıların, atasözlerinde konuşur/dinleyen dili iyi bildiği için açılan boşluğu zihninde tamamladığı böylece tekrara başvurmadan kullanıldığını tespit etmiştir. Sonuç olarak atasözlerinde yer alan eksilti yapıların iletişimi engellemeye neden olmadığı tespit etmiştir. Dağtekin (2022), ise Yeni Uygur Türkçesinde yer alan eksiltili yapıları tespit etmiştir. Kelime gruplarında, cümle öğelerinde ve ek eksiltisi şeklinde bir sınıflamayla değerlendirme yapmıştır.

Kayadibi (2022), eğitim fakültesinde eğitim gören öğretmen adaylarının bağdaşıklık unsurlarını yazılı anlatımda kullanma durumlarını incelemiştir. Toplamda 69 öğrenci araştırmanın çalışma evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının en çok bağlama öğesi kullandıkları, bunu takiben gönderim ögesi, sözcüksel bağdaşıklık, eksiltili anlatım ve değiştirim öğesinin izlediği sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bulgular eksiltili anlatımın kullanım düzeyinin yetersiz olduğunu, değiştirim ögesinin neredeyse hiç kullanılmadığını göstermektedir.

Ana dili dışında öğrenilen dillere ait kavramlara hâkim olmak kısa sürede dil düzeyini arttırmaktadır. Dile ait kavramların öğrenme hızı yaşanmışlık ve tecrübelerin artmasıyla ilişkilendirilir. Metafor kullanım özelliklerinin kavranması dil seviyesini etkilemektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde

metafor çalışmalarına sınırlı düzeyde rastlanmaktadır. Ancak Türkiye'de metafor ile ilgili çok fazla çalışma yer almaktadır. İdareci, öğretmen, öğrenci ve derslere karşı bakış açıları metafor kavramlarıyla ilişkilendirilip çeşitli araştırmalarda değerlendirilmiştir. Yabancılara Türkçe öğretiminde yapılmış metafor çalışmalarını ise şöyle sıralamak mümkündür: İnam, 2008; Cerit, 2008; Balcı, 2011; Ballı, 2011; Boydak Özen ve Demir, 2011; Kalyoncu, 2012; Konaklı ve Göğüş,2013; Pilav ve Elkatmış, 2013; Küçüktepe ve Gürültü, 2014; Uğurlu, 2018; Karabulut, 2024; bu bağlamda araştırmalar çeşitlenmektedir.

Erel (2011), çalışmasında Suriyeli çocukların "okul" kavramı üzerindeki metaforik algılarını incelemiştir. Kız ve erkeklerden oluşan 10 lise öğrencisinin metafor yoluyla okul algılarını tespit etmiştir. Çalışmanın sonucunda, öğrencilerin okula karşı olumlu metaforlara sahip olduğu görülmüş, çalışmanın ardından öğrencilerin günlük hayatta farkından olmadan metaforlar geliştirdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Ekren (2019), Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmenlerin, dil bilgisi öğretiminde metaforları kullanma durumlarına bakmıştır. Çalışmanın sonucunda 534 metafor ve dil bilgisine ait 54 farklı metafor tespit etmiştir. Metafor kullanımının soyut bir yapıyı somut hale getirerek anlaşılırlığı arttırmada etkili bir öğretim sağlayacağı değerlendirmesinde bulunmuştur.

Kalın Salı (2022), yabancı dil öğrenen B2 düzeyinde 25 öğrenci ile 7 öğretim elemanının katılımıyla kavramsal metafor öğretimini ve kullanım durumunu tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan metaforun anlama, yorumlama ve üretme bağlamında metaforik yeterliliğe katkı sağladığını tespit etmiştir. Kirtiş (2023), Kilis iline yerleşen Suriyeli 11.sınıf öğrencilerinin "göç" kavramı üzerindeki bilişsel yapıları ile metaforik algılarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin "göç" kavramı üzerinde olumsuz anlamlar ürettikleri sonucuna ulaşmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil

İnsanoğlunu diğer canlılardan farklı kılan en önemli unsurlardan birinin dil ve düşünme yetisi olduğu sıklıkla söylenmektedir: *"Dil ve konuşma kabiliyeti insanoğlunun yeryüzündeki yerini ve değerini belirleyen, duygu, düşünce ve isteklerini ifade ederek yaşamını devam ettirmesini sağlayan; kısacası onu insan vasfıyla diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerin başında gelmektedir"(Aksan, 2015: 11).* İnsanoğlu var olduğu günden bu yana duygularını, düşüncelerini ifade edebilmek için farklı yollar aramıştır. İlk insanlar mağara duvarına figürler ve resimler çizmiş, geçmişe ışık tutacak ilk izleri bırakmıştır. Ancak insanların anlaşma isteği tarihi gelişim içerisinde farklı seyretmiştir. Kimi zaman bir güvercinle, kimi zaman dumanla kimi zaman ise teknolojik bir gelişmeyle iletişim sağlanmıştır. Ama hiçbiri insanoğlunun dili kullanma yetisi kadar açık ve anlaşılır olmamıştır. Banguoğlu'na (2007) göre dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemi; jest ve mimiklerle duygu, düşünce ve dileklerimizi anlattığımız mükemmel bir anlatma aracıdır. Dil her koşulda düşünce ve duygu dünyasını özgürleştiren bir araçtır. Bu sebepledir ki *"İnsanların bütün kullandıkları anlaşma sistemlerinin en yetkini ve öteki sistemlerin temeli, dil"*dir *(Bayrav, 1998: 14).* Dil, kodlardan meydana gelmiş olup bu dilsel kodların bir sıra hâlinde seslendirilerek anlam kazandığı ve iletişimin devamlılığı sağlayan önemli bir araç olduğu kadar amaç olduğu da aşikârdır: *"Dil bir sözcük dizelgesidir; daha açık bir deyişle, her biri bir nesnenin karşılığı olan sesli ya da yazılı bir oluşturumlar sıralamasıdır"(Martinet, 1998: 18).* Dil seslendirme ve anlamın bir araya geldiği bütünlüğü ifade etmektedir: "*Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temelli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir"(Ergin, 2019: 25).* Bu tanım dilin çok yönlü bir yapısının olduğunu ve sosyalleşmenin temelini oluşturan bir araç olduğunu açıklayan önemli bir ifadedir.

> *"Dil olmadan insanların birlikte yaşamaları, anlaşabilmeleri, dolayısıyla bir toplumu oluşturmaları söz konusu olamayacağından, dil bu açıdan da önemlidir; bir topluluğu topluma dönüştürür. Bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü, dildir. Bireyleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar; kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin*

bir halkası durumuna getirme görevi üstlendiğini ifade etmiştir" (Aksan, 1979: 13).

Dil biliminin önemli isimlerinden Ferdinand Saussure ve Noam Chomsky ise dille ilgili temel çalışmalarda bulunmuşlardır. Saussure (1985), dili töz ve biçimin bütünlüğü olarak belirtir. Biri bozulursa diğer yapının da bundan etkilendiğini söyler. Dilin oluşumuna katkı sağlayan bu iki yapıyı dilin çift eklemli yapıda olmasının önemli ayırıcılarından biri olduğuna, *"bizler dili kullanırken önce iletiyi bir bütün olarak algılarız, ancak bu iletiyi parçalayıp başka iletiler için de kullanırız" (Kerimoğlu 2022: 1),* şeklinde açıklamıştır. Ayrıca bu durum dilin belirli bir dizgesi olduğunu ifade etmektedir. *"Dilin bir dizgesinin olması, aynı zamanda sistem olduğunun da göstergesidir. Sistemleri meydana getiren unsurlar arasında bir etkileşim ve uyum vardır" (Onan, 2012: 234).* Bu dizgeyi sistemli hale getiren şekiller yani harfler ve seslerdir. Bu iki unsurun bir araya gelmesiyle anlam ortaya çıkmaktadır. Bu unsurlar dili oluşturan temel yapılardır ve birbirinden ayrı düşünülemezler. Chomsky ise dilin insanın biyolojik yapısında doğuştan var olduğunu açıklar. Chomsky'e göre insanlar dil mekanizmasıyla dünyaya gelir ve çevre yardımıyla bunu ortaya çıkartır. Chomsky bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: "*Dil özünde yalnızca insanlara ait, ciddi patolojik durumlar dışında tüm insanlar arasında neredeyse hiç farklılık göstermeyen ve doğuştan var olan biyolojik ortaklığımızın bir parçasıdır" (Chomsky, 2009: 13).* Yani dil yetisi, dil mekanizması her insanda vardır.

Dilin canlı bir varlık, zamanla değişim ve gelişim gösteren bir olgu olması ile bulunduğu toplumdan izler taşması bir bütünlük gösterir. Her dil zamanla gelişir, değişir ve canlı bir varlık gibi son bulur. Dillerin devamlılıklarını sağlaması ve son bulmaması için insanlar sürekli etkileşim hâlindedir. Buna bağlı olarak diller, kurallarını var olduğu çevresinin katkısıyla oluşturmuşlardır. Özbay (2011: 2), Türkçenin tarih boyunca geçirdiği evrelerin etkisiyle farklı ülkelere yayıldığını ve Türkçeyle oluşturulmuş ürünlerde, bugünkü Türk lehçe ve ağızlarında etkisinin görüldüğünü ifade etmiştir. Devletlerin veya milletlerin yaşamlarını devam ettirdiği coğrafi bölgelerden etkilenerek söz varlığının arttığından da söz edilebilir. Milletler ve devletlerarasında yaşanan ekonomi, savaş, göç gibi toplumsal hareketlilik dillerin zenginleşmesini sağlamış ve diller arasındaki etkileşimi arttırmıştır. Farklı topluluklarda bu nedenle benzer yapıda sözcüklere ve kalıp ifadelere rastlanmaktadır. Bu benzerlik aynı dil grubuna mensup olmalarıyla ilişkilendirilebilir.

"Diller arasındaki benzerlik ve ortaklıklar aynı genetik kaynaktan gelişmenin temas sonucu yapılan kopyaların ürünü veya raslantısal olabilir. Örneğin, Türkçedeki 'erkek kardeş' anlamındaki birader sözcüğü Boşnakça brati, Farsça berader ve İngilizce brother sözcükleriyle sesçe yakın ve anlamca aynı olmasının nedeni de Türkçenin bu sözcüğü Boşnakça ve İngilizce ile birlikte Hint- Avrupa dilleri arasında yer alan Farsçadan kopyalamasıdır" (Eker, 2018: 7).

Bu hareketlilik ve etkileşim günümüzde de devam etmektedir. Söz konusu etkileşimleri sanat, bilim, edebiyat gibi alanlarda da görmemiz mümkündür. İnsanlar, farklı topluluklarda varlıklarını devam ettirmek ve iletişim kurmak için bulundukları yerin dilini ve kültürünü öğrenmek zorunda kalmışlardır. Bu zorunluluk nedeniyle kültür, bulunulan bölgenin hem dilinden etkilenmiş hem de o coğrafi bölgenin dilini etkilemiştir. Bu durum milletler arasında kültür ve dil alışverişine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda etkileşim, insanoğlunun sosyalleşmesi ve dil yapılarının çeşitlilik gösterip zenginleştirilmesine katkı sağlamıştır.

Dil; geçmişten günümüze milletlerin ortaya çıkışı ve varlıklarının devamı, kültürlerin gelişimi ve yayılımı, düşüncelerin ifade edilmesi ve karşılık bulmasını sağlayan önemli bir vasıta olarak değerlendirilebilir. Bir ulusun bir toplumun sahip olduğu değerleri, kültürü kendinden sonra gelecek nesillere aktaracak olan dildir. Dilin aktarım aracı olarak kullanılması dil ile kültür etkileşimini meydana getirmektedir. "*Dil, bir toplumun anlaşma vasıtası olduğu gibi aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı ve kültür aktarımıdır" (Özbay, 2022: 15).* Kültür, milletlerin veya toplulukların sahip olduğu değerler bütünü olarak ifade edilebilir. Bu kültürel değerlerin aktarımını en iyi yansıtan kavramın dil olduğu büyük bir gerçektir. Kültür, bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Dil alanında, din alanında, ahlaki ve hukuki yaptırımlarda, iktisadi ile fenni hayatta ve sanatın her alanında kendini göstermektedir. Bu durum dilin kullanım alanının geniş ve birden çok işlevinin olduğunun göstergesidir. Bu işlevler şöyle ifade edilebilir: Anlaşmayı sağlayan bir araç, geri bildirimde bulunan kontrol sistemi, karşılıklı etkileşim ile iletişim kuran bir ses ve yazı, bireyin özgürce meramını anlattığı bir varlık, düş ve soyut konuları rahatça anlatabildiği bir mekanizma, merak duygusu ile öğrenmeyi birleştiren bir olgudur. Dil bilim çalışmalarının arttığı dönemlerde dil uzmanları dilin işlevlerini belirtmişlerdir. Bunlardan en önemlisi Prag dilcilik okulu temsilcilerinden Roman Jakobson'un dilin işlevlerini sıraladığı çalışmasıdır. Coşkun (2013), bu işlevleri şu şekilde açıklamıştır: Göndergesel işlev, çağrı işlevi, kanalı teyit işlevi, metadil (üst dil) işlevi, poetik işlev ve duygusal işlevdir. Göndergesel işlev, bilgi alma ve aktarma işlevi olarak

tanımlamıştır. Buradaki bilgiler nesneldir ve geçerliliği herkes için aynıdır. Dilin çağrı işlevi, bireyi harekete geçirerek bireyden istenilen işin gerçekleştirmesini beklemektedir. Kanalı kontrol işlevinde dil teyit amaçlı kullanılır. Bilginin ulaşılma durumunu tespit etmek amaçlanır. Metadil bir diğer deyişle üst dil, dilin kullanımını içerir. Bir dil ve dilin kuralları hakkında bilgi vermektedir. Dil kodlarının kullanım durumunu belirtir. Poetik işlevde karşımıza dilin estetik bir şekilde kullanımı çıkmaktadır. Dilin ne anlattığından ziyade nasıl anlatıldığı üzerinde durulur. Bu durumu şiir metinlerinde daha net görebiliriz. Duygusal işlev ise bireyin belli olaylar ve olgular karşısında duygu durumlardaki değişimlerinde kullanılır. Dilin anlatımsallık veya heyecana bağlı işlevi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu alandaki bir diğer önemli çalışma ise Kılıç'ın (2007), dilin işlevlerini farklı dil bilimcilerin görüşlerinden hareketle metin-eylem, gönderici ve gönderici-alıcı başlıkları altında sınıflamasıdır. Metin-eylem açısından dil işlevlerini, Roman Jacobson'un sınıflamasını dikkate alarak betimleme, anlatım, toplumsal, çağrı, yazınsal işlev olarak sıralamış; gönderici açısından dil işlevini ise araç-durumsal deneyimsel, kişisel, özgünlük, anlatım, toplumsal işlev olarak açıklamıştır. Kişilerarası ilişki, düşsel, düzenleyici, etkileşimsel, yazınsal işlevler ise gönderici- alıcı açısından dil işlevleri olarak belirtmiştir.

Bu bağlamda dil; insanoğlunun kendi benliğini bulup anlattığı, ortaya çıkış zamanı kesin olmayan doğal bir olgudur. İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir mekanizma olduğu için iletişimin en önemli parçasıdır. "*Dil kendine ait yapısı olan ve insan seslerinin bir araya gelmesinden oluşan muazzam bir sistemdir" (Calp, 2001: 50).* Dil, toplumlararası kültür aktarımını sağlayan, kendi benliğini oluşturan, kullanım alanlarına göre farklı işlevleri olan yegâne yapı taşıdır. Görüldüğü üzere dil her mecrada ve alanda kendine yer bulan vazgeçilmez bir unsurdur.

2.2. Ana Dil, Ana Dili, Yabancı Dil

Dil, varlığımızı devam ettirmemizi sağlayan şekiller ile seslerin bütünlüğünü ifade eder. İnsanoğlu doğduğu topraklarda ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatını devam ettirmek için ilk olarak bulunduğu yerin dilini benimser ve öğrenir. TDK (2020), ana dili başka diller türetmiş olan dil olarak tanımlamıştır. Bir dilden tarihi belli olmayan zamanlarda ayrılmış, ortak kökten gelmiş olan dil olarak da ifade edilebilir. Oruç (2016), ana dil kavramında yer alan ana kavramının kaynak, temel, asıl, ortak gibi çeşitli anlamlar yüklemiş ayrıca dillerin temelini oluşturan dil olarak tanımlamıştır.

Herhangi bir dilden ayrılmış, ortak bir geçmişe sahip farklı topluluklar tarafından konuşulan dil olarak ifade edilen ana dil, dil ailelerine veya dil gruplarına kaynaklık etmektedir. Yakıcı ve Yücel (2010: 39), bu durumu şöyle açıklamışlardır:

> "*Ses yapısı, şekil yapısı ve anlam özellikleri bakımından birbirinden az çok farklılaşmış olan dil veya lehçelerin, köken bakımından bilinmeyen bir tarihte birleştikleri ortak dildir. Roman dillerine kaynaklık eden Latince, Ana Türkçe, Ana Moğolca vb. Bir dilin kendine mahsus şahıs zamirlerinin, sayı adları ile sayı sisteminin, vücut ve organ adlarının olması o dili ana dil yapan ölçütlerdendir. Bunların yanı sıra ekler ve ek sistemi, dilin sahip olduğu fiiller, söz dizimi özelliği, çokluk yapma sistemi de o dilin ana dil olup olmadığını gösterir" (Yakıcı ve Yücel, 2010: 39).*

Bu ifadelere tarihi belirli olmayan zamanlarda Ana Türkçeden ayrılan lehçeler örnek gösterilebilir. Türkçeden ayrılmış olan Çuvaş Türkçesi ve Yakut Türkçesi bunun belirgin örneğidir. Ergin (2019: 30), Türkçenin mensup olduğu Altay dil ailesindeki bazı dillerle benzerlik ve farklılıkları açıklamıştır. Ural kolu Fin- Ugur ve Samoyed olmak üzere ikiye ayrıldığını, Fin-Ugur kolunda Fince ve Macarcayı içine alan Ugurca ve Permce'nin yer aldığını, Samoyed kolunda Samoyedce'nin bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Altay kolunda ise Mançuca, Moğolca ve Türkçenin yer aldığını da belirtmektedir.

Ana dili ise Türkçe sözlükte *"Çocuğun ailesinden veya içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil"(TDK, 2024)* şeklinde açıklanır. Birey, dil mekanizmasıyla dünyaya gelir. Bu donanımla birlikte etkileşim kurduğu topluluktan ilk dilini edinir. Ana dili kavramı bireyin ilk öğrendiği dil olması nedeniyle bulunduğu yerin, coğrafyanın, bölgenin yaşamı hakkında çeşitli bilgiler sunmaktadır. Aksan'a (1979: 51) göre; ana dili, kuşaktan kuşağa aktarılan, ulusun kültürüyle sıkı sıkıya ilişkili bir bildirişme dizgesidir; toplumsal bir kurumdur. Ana dili, bünyesinde birçok özellik barındırır. Hem toplumsal hem de bireysel farklılıklar ana dilini zenginleştirir. Bir ülkede ana dili hakkında yapılacak herhangi bir çalışmada bölgeler arasında farklılık belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Bir milletin söz varlığı, düşünce zenginliği ve çeşitliliğinin yoğun olmasıyla ana dilini etkileyen coğrafi bölgelere göre değişkenlik gösteren ağız ve şive farklılığından kaynaklanan bir kullanım söz konusudur. Ana dili birey tarafından kasıtlı olarak öğrenilemeyen, doğduğu toplumda örtük bir biçimde dil mekanizması aracılığıyla yer bulan bir yapıya sahiptir. Demir ve Yapıcı (2007), ana dili edinimini aile ortamından toplumsal çevreye doğru genişleyen bir kültür ortamında bireyin doğumundan itibaren kendiliğinden işleyen ve her şeye rağmen

gerçekleşen bir süreç olarak açıklamışlardır. Ana dili bu sebeple kültürel yapıdan etkilenerek farklı unsurlar barındırır. Buna bağlı olarak gelenek-görenek ile düşünce yapısındaki çeşitliliğe kaynaklık ederek gelecek kuşaklara aktarır.

Ana dili, çevrenin ve toplumun katkısıyla öğrenilen dildir. Ana dili, bireyin dünyaya geldiğinde etkileşimini ilk sağladığı aile tarafından kazandırılmaktadır. Bu nedenle ana dili öğretiminde anne ve babaya çeşitli görevler düşmektedir. Bir çocuk için ilk rol-model okula başlamadan önce vaktinin çoğunu birlikte geçirdiği annesidir. Annenin konuştuğu veya kullandığı dile hâkim olma oranı çocuğun edineceği dili daha iyi öğrenmesine ve kavramasına katkıda bulunacaktır. Sosyolojik faktörler, ekonomik durumlar, anne-babanın mesleği çocuğun edindiği dili büyük ölçüde etkileyecek, maddi ve manevi değerleri öğrenmesine katkıda bulunacaktır. Nitekim ana dili bireyin çevresiyle iletişim kurmak için öğrendiği birincil dildir. Bu dil çocuğun yaşamı süresince var olmaktadır.

Ana dili öğretimi gelişigüzel öğrenilen bir dil değildir. Bir toplumun ana dilinde ifade gücünün yüksek olması o dilin sistemli bir şekilde, belli bir plan ve program dâhilinde öğretilmesi ile ilgilidir. Bireyin aile kurumundan sonra vaktinin çoğunu geçirdiği okul hayatı ana dili eğitiminin kazandırılmasında önemli bir noktadadır. Ana dili eğitimi okullar aracılığıyla dinleme, konuşma, okuma, yazma becerileri kullanılarak geliştirilmelidir. Bu dört beceri bir bütündür ve birbirinden ayrı düşünülemez. Okullarda ana dilinin öğretilmesindeki ilk hedef, bireylerin sosyalleşmesi ve bireylerin kendilerini özgürce ifade etmelerini sağlayacak çalışmalar yapmaktır. Ana dilde iletişim kuran birey, bunu düşünce dünyasına aktararak zihinsel faaliyetlerinde de gözler önüne serer. Birey sınıflama, sıralama, analiz, sentez gibi bilişsel beceriler kazanmaktadır. Okullarda yapılan değerler eğitimi kapsamında birey, var olduğu toplumun kültürel birikimlerini daha kolay kazanacak ve öğrenecektir. Tanınmış şair ve yazarlardan seçilen eserler, ana dilin önemini anlatan filmler ve animasyonlar da ana dilin öğretimine katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda belli bir program dışında gerçekleşen, bireyin çevresinin etkisiyle edindiği bölgelere göre farklılık gösteren ve bireyin maruz kaldığı ilk dil olan ana dili karşımıza çıkmaktadır.

Dünyada yaşanan ekonomik değişiklikler, savaş, eğitim, göç gibi sosyal ve demografik hareketlilikler bireylerin yaşamlarını devam ettirecekleri coğrafyalardaki

dilleri öğrenme zorunluluğunu doğurmuştur. Bu durum ana dil ve ana dili kavramları dışında karşımıza yabancı dil kavramını çıkarmaktadır.

Yabancı dil; ana dil dışında öğrenilen, kişinin isteğine bağlı olan kimi zaman da zorunluluk gereği öğrendiği herhangi bir dili kapsayan kavramdır. Yabancı dili Bayraktar (2006), ana dili dışındaki bir dilin, o dilin konuşulduğu coğrafyanın dışında öğrenilmesi durumudur şeklinde açıklamıştır. Ana dil dışında öğrenilen yabancı dilin birçok sebebi olabilmektedir. Dil öğrenmenin birçok sebebinin olmasını Barın (2021: 104), anlık iletişimin kurulduğu, ilişkilerin yoğunlaştığı, bilgi üretimi ve aktarımının kolaylaştığı bu çağda, bireysel veya toplumsal etkileşimi sağlamanın temel unsuru haline gelmesiyle açıklamıştır. Yabancı dil öğrenimi bu noktada çeşitli faktörler içermektedir. Bireylerin yeni yerler görme ve keşfetme arzusu, eğitim amaçlı seyahatler gibi özel nedenler ile başka kültürleri tanıma ve anlama farkındalığı da yeni bir dili öğrenme isteğini doğurmuştur. Yabancı dil öğrenimi gelişigüzel bir biçimde değil belli bir plan ve program dâhilinde öğretilmekte veya öğrenilmektedir. Yabancı dil öğretiminin sistematik hale getirilmesi sürecini ortak ilkelere ve ölçütlere bağlamayı hedefleyen Avrupa Birliği bünyesinde Avrupa Ortak Başvuru Metni (D-AOBM) hazırlanmış ve buna bağlı olarak Avrupa Dil Portfolyosu düzenlenmiştir.

2.3. Avrupa Ortak Başvuru Metni ve Avrupa Dil Portfolyosu

Dünyanın her yerinde teknolojik ve bilimsel gelişmelerle birlikte insanlar, yeni bilgilere hızlı bir şekilde ulaşmayı amaçlamışlardır. Ayrıca milletlerarası ilişkilerin artması farklı milletleri ve kültürleri tanıma isteği, farklı ülkelerin eğitiminden yararlanma gibi çeşitli faktörler yeni dilleri tanıma ve öğrenme isteğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum göz önüne alınarak Avrupa ülkeleri tarafından çalışmalar başlatılmış olup ilk çalışmalar 2001 yılında karşımıza çıkmaktadır. Avrupa tarafından yapılan bu çalışmalar Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü'nün girişimleri sonucunda oluşturulmuş bir çerçeve metni meydana getirmiştir. Avrupa Konseyi üye devletler tarafından hazırlanan Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'ni (D-AOBM) (The Common European Framework of Reference for Languages) dil ile ilgili eğitimin nasıl olacağına dair bilgilerin yer aldığı, müfredata ait çeşitli bilgilere yer verildiği, materyallerin ve sınavların hazırlanma sürecinde ortak bir standart sağlanacağı dair bilgilerden oluşmaktadır.

D-AOBM yabancı bir dili öğrenecek bireyler için çok yönlü rehberlik sunan bir metinden meydana gelmektedir. Dil öğrenicilerinin önündeki engelleri kaldırmak, ihtiyaç duydukları konularda yardımcı olmak, kurumlar arasında organizasyonu sağlamak, sosyalleştirmek ve dil öğrenen bireyleri aktifleştirerek öğrendiklerini transfer etmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Avrupa Konseyi'nin hazırlamış olduğu D-AOBM'nin amaçları üye ülkeler arasında kültürel birlik ve süreklilik sağlamaktadır. Buna bağlı olarak Avrupa Konseyi üyeleri bazı ilkelere göre bu amaçları gerçekleştirmeyi hedeflemişlerdir. Avrupa Konseyinin (CEF: 2001), belirlemiş olduğu ilkeler şu şekilde sıralanmıştır:

- *"Avrupa'daki çeşitli dillerin ve kültürlerin, zengin mirasının korunması ve geliştirilmesi gereken değerli bir ortak kaynağa sahip olduğu ve bu çeşitliliğin önündeki bir engel olmaktan çıkarılıp karşılıklı zenginleşme ve anlayış kaynağına dönüştürmek için büyük bir eğitim çabasına ihtiyaç vardır.*
- *Avrupa'daki farklı ana dillere sahip Avrupalılar arasında iletişim ve etkileşimin kolaylaştırılması, Avrupa hareketliliğinin karşılıklı anlayışın ve iş birliğinin teşvik edilmesi ile önyargı, ayrımcılığın üstesinden gelinmesinin ancak Avrupa modern dillerinin daha iyi bilinmesiyle mümkün olacağı belirtilmiştir.*
- *Üye devletler, modern dil öğrenme ve öğretme alanındaki ulusal politikaları benimseyip geliştirerek devam eden iş birliği politikalarının koordinasyonu için gerekli düzenlemeler ile Avrupa düzeyinde daha büyük bir yakınlaşma sağlayacaktır" (CEF, 2001: 2).*

D-AOBM'nin hazırlanması ve ilkelerinin belirlenmesinden sonra bu ilkelerle paralel ulaşılması gereken hedefler açıklanmıştır:

- "*Modern dil öğrenimi alanında öğretim ve değerlendirme yöntemlerinin geliştirilmesi, materyallerin üretimi, kullanımı ile ilgilenen kamu ve sivil toplum kuruluşları ve multimedya materyallerinin üretimi, kullanımıyla ilgilenen kuruluşlar dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası iş birliğine teşvik etmek.*
- *Dil öğrenimi ve öğretimi alanında tüm yönler dikkate alınarak bilgi teknolojilerden yararlanan ve etki sağlayan bir Avrupa bilgi değişim sisteminin kurulumunu tamamlamak amacıyla gerekli çalışmalar için adım atmak"(CEF, 2001: 2).*

D-AOBM amaçları ve hedefleri göz önüne alındığında birçok açıdan gelişim ve değişim sağlamayı ilke edinmiştir. Buna bağlı olarak süreklilik gösteren faaliyetlerde bulunma, eylem odaklı yaklaşımları sergileme, değişkenlik gösterecek esnek bir yapı sunma bununla beraber istenilen hedefe ulaşmayı gerçekleştirmeyi benimsemiştir.

Yabancı dil öğrenen bireylerin hazırbulunuşluk, güdülenme istekleri göz önüne alınarak gerekli destek sunmayı amaçlayan D-AOBM, bunu gerçekleştirirken bireyin

sahip olduğu kültür ile öğrenilen hedef dildeki kültürü kaynaştırmaktadır. Dil öğrenicisinin yabancı kaldığı, sorunlar yaşadığı kültürel çevrede dili öğrenmesi zorlaşacak ve süreç uzayacaktır. Bu açıdan bakıldığında kültürler arası iletişim ve farkındalık arttırılmalıdır. İşisağ ve Demirel (2010), yabancı bir dil öğrenen bireyin yalnızca salt dili değil, dile ait olan kültürü, toplumsal değerleri ve farklı bakış açılarına da sahip olacaklarını ifade etmişlerdir.

Görülüyor ki insanlar bir dili öğrenirken sadece konuşmayı öğrenip iletişimde bulunmamakta, örtük bir şekilde karşılıklı olarak kültür aktarımında da bulunmaktadırlar. D-AOBM; bir dilin daha iyi öğrenilmesi, kavranması için alanlar belirlemiştir. CEF (2001), bu alanları şu şekilde belirtmiştir:

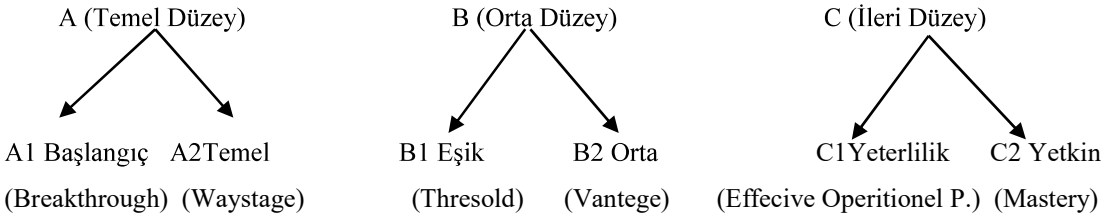
1. Dil Öğrenme Programlarının Planlanması: Dil öğrenme programları, edinilen bilgi ve öğrenme yaşantılarıyla; ilköğretim, ortaöğretim ve ileri düzey öğrenme sürecini dikkate alan varsayımlara, hedeflere ve içeriğe göre planlanmaktadır.
2. Dil Sertifikalarının Planlanması: Dil sertifikaları hazırlanırken, sınavların içeriklerine, değerlendirme ölçütlerine dikkate edilir. Buna bağlı olarak dil öğretiminde olumsuz özellikleri belirtmekten kaçınarak olumlu özelliklerden söz edilmesine önem verilmektedir.
3. Kendi Kendine Öğrenmenin Planlanması: Dili öğrenenlerinin kendi kendilerini değerlendirebilmelerine yardımcı olmak adına hazırlanan öğrenme planlamasının; öğrencinin bugünkü bilgisine dair farkındalığının artmasına, kendine uygun ve değerli amaçlar oluşturmasına zemin hazırlama, uygun materyallerin seçiminin yanı sıra öğrenenin öz değerlendirmeye sahip olmasını amaçlamaktadır.
4. Öğrenme Programları ve Sertifika Esasları: Dili öğrenenler için öğrenme programları ve sertifikaların evrensel, modüler, ağırlıklı ve kısmi olmak üzere hazırlanması gerektiği düşünülmektedir. Evrensel: öğrenciyi dil ve iletişim yeterliliğinin tüm boyutlarında yetkin kılmak. Modüler: öğrencinin yeterliliğini belli bir amaç doğrultusunda dar bir alanda iyileştirmek. Ağırlıklı: öğrenmeyi belli boyutlarda vurgulayarak bilgi ve becerilerin belli alanlarında daha yüksek düzeylere ulaştıracak bir "profil" çizmek. Kısmi: sadece bazı uygulamalar ve beceriler için sorumluluk geliştirmek ve diğerlerini geri planda değerlendirmektir. CEF, bireylerin dil seviyelerinde ilerleme durumları ve

eksik olduğu alanları belirleyen, bu durumları kayıt altına alan ve raporlayan bir sistem oluşturmuştur.

Bireylerin dil öğrenme ihtiyacı farklılık gösterdiğinden bu durum göz önüne alınarak herkesin kabul edeceği ve ortak noktada buluşacağı bir çalışmayı meydana getirmiştir. Bireylerin dil öğrenmesini daha sistematik hale getirmek ve kolaylaştırmak için çalışmalar başlatılmıştır. D-AOBM kapsamlı, şeffaf ve tutarlı bir yapı göstererek işlevsel bir özellik kazanmaktadır. Kapsamlılık ile belirtilmek istenen herkesin ulaşabileceği hedefler hakkında bilgilendirilmesini ifade etmektedir. Şeffaf olma özelliğinde net olmayan hiçbir bilginin olmaması, her şeyin açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmesidir. Tutarlılık kavramı ise, ikileme neden olacak durum veya durumların ortadan kalkması, tüm ihtiyaçların belirlenerek eğitim ve öğretim materyallerinin teminini sağlamayı amaçlamaktadır. Tüm bunlara yer verilerek iyi bir ölçme ve değerlendirme için temel oluşturmayı da hedeflemektedir (CEF, 2001: 7). D-AOBM bireylerin çok kültürlü ve çok dilli bir yapıya sahip olmasını, ayrıca hayat boyu öğrenmenin gerekliliğini vurgulamıştır.

D-AOBM, bireylerin yalnız bir beceri alanında değil farklı beceri alanlarıyla (okuma, dinleme, konuşma, yazma) birlikte gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Dil öğretimini belli bir sistematiğe bağlayarak öğretim faaliyetlerinin takibini kolaylaştırır. Bu minvalde D-AOBM büyük bir titizlikle hazırlanmıştır. Birçok ülke tarafından kendi dillerine çevrilip kültürel farklılıklar göz önüne alınarak oluşturulmuş ve uygulanmaya başlanmıştır. Buna bağlı olarak dil öğretiminin belli bir plan ve program dâhilinde düzenlenmesi için ortak dil düzeylerine yer verilmiştir. Hazırlanan bu metin çerçevesinde milletlerin dil öğretimini ve dil öğrenimini kolay hale getirmeyi hedeflemiştir. Temel, orta ve ileri düzey olarak belirlenen ve her düzeye has özelliklerin olduğu tanımlanmıştır. Düzeyler kendi aralarında iki gruba ayrılmaktadır. Dil öğrenmeye yeni başlayanlar, günlük konuşmada temel ifadeleri anlayanlar için A seviyesi, kendini ifade edebilecek ve çevresindekiler ile anlaşabilecek, somut ve soyut konuları anlayabilecek düzey B seviyesini, ileri düzey olarak belirtilen C seviyesi ise dil öğrenen bireyin anlaşılması daha zor olan metin ve konuşmaları kavradığı seviye olarak tanımlanmıştır. Bu dil düzeyleri tüm öğrenenler için ortak bir çerçeve sunmakta ve dil öğrenicilerinin sahip olduğu ve olabileceği dil düzeylerini ifade etmektedir. Dil düzeyleri şu şekilde belirtilmiştir:

Şekil 1
Ortak Dil Düzeyleri

(CEF, 2001: 23)

Benzer dil yeterliliğine, dil becerisine ve dil içeriğine sahip olanlar için aynı kurda dil eğitimi verilip daha sonraki düzeye geçilmesi öngörülmüştür. Burada basitten karmaşığa, kolaydan zora giden bir yapı karşımıza çıkmaktadır. Erdem vd. (2015: 462), D-AOBM'nin taşıdığı özelliklerin, hem kültürel açıdan çok kapsamlı hem de dil eğitiminde yol gösterici olacak dil düzeylerini bünyesinde barındırdığını belirtmişlerdir. Bu düzeylerin giriş ya da keşif düzeyi, ara düzey ya da temel gereksinim düzeyi, eşik düzeyi, ileri düzey, özerk düzey, ustalık başlıklarından oluştuğunu ve her düzey için oluşturulmuş amaç ve kazanımları olduğunu belirtmişlerdir. D-AOBM yer alan kazanımlar dil düzeylerine göre şu şekildedir:

Tablo 1
Ortak Dil Düzeyleri

Uzman Kullanıcı	**C2**	Neredeyse tüm metin tiplerini anlayabilir. Farklı sözlü ve yazılı kaynaklardan gelen bilgileri, savları ve açıklamaları yeniden oluşturarak tutarlı bir sunumda özetleyebilir. Daha karmaşık durumlarda bile daha ince anlam ayrımlarını fark ederek kendini spontane, çok akıcı ve kesin bir şekilde ifade edebilir.
	C1	Çok çeşitli zorlukta, daha uzun metinleri anlayabilir ve örtük anlamın farkına varabilir. İfadeleri çok fazla aramaksızın akıcı ve spontane bir şekilde kendisini ifade edebilir. Sosyal, akademik ve mesleki amaçlar için dili esnek ve etkili bir şekilde kullanabilir. Metin düzenleme kalıplarının, bağlayıcıların ve bağdaşıklık ögelerin kontrollü kullandığını göstererek karmaşık konularda açık, iyi yapılandırılmış, ayrıntılı metinler üretebilir
Bağımsız Kullanıcı	**B2**	Kendi uzmanlık alanlarındaki teknik tartışmalar dâhil olmak üzere hem somut hem de soyut konulardaki karmaşık metinlerin ana fikirlerini anlayabilir. Her iki tarafı da zorlamadan, hedef dilin kullanıcıları ile mümkün olduğunca düzenli etkileşim kuracak akıcılıkla ve spontane bir biçimde etkileşime girebilir. Çok çeşitli konularda açık, ayrıntılı metinler üretebilir ve çeşitli seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını vererek güncel bir konu hakkında bir bakış açısını açıklayabilir.
	B1	Düzenli olarak işte, okulda, serbest zamanlarında vs. karşılaşılan aşina olduğu meselelerdeki açık standart girdilerin ana noktalarını anlayabilir. Dilin konuşulduğu bir bölgede seyahat ederken ortaya çıkması muhtemel çoğu durumla başa çıkabilir. Aşina olduğu veya kişisel ilgi alanına giren konularda basit, bağlantılı metinler üretebilir. Deneyimleri ve olayları, hayalleri, umutları ve emelleri betimleyebilir ve kısaca görüşler ve planlar için nedenler sunabilir ve açıklamalar yapabilir.
Temel Kullanıcı	**A2**	Kendisi için en yakın alakalı (ör. Çok temel kişisel ve aile bilgileri, alışveriş, yerel coğrafya, istihdam) cümleleri ve sık kullanılan ifadeleri anlayabilir. Aşina olduğu ve rutin konularda basit ve doğrudan doğruya bilgi alışverişini gerektiren basit ve rutin görevlerde iletişim kurabilir. Geçmişi, yakın çevresi ve öncelikli ihtiyaç alanlarındaki meselelerinin boyutlarını basitçe betimleyebilir.
	A1	Somut türden ihtiyaçların karşılanmasına yönelik aşina olduğu günlük ifadeleri ve çok temel öbekleri anlayabilir ve kullanabilir. Kendini ve başkalarını tanıtabilir ve sorular sorabilir. Nerede yaşadığı, tanıdığı insanlar ve sahip olduğu şeyler gibi kişisel ayrıntılar hakkında sorular sorabilir ve sorulan soruları yanıtlayabilir. Diğer kişinin yavaş ve açık konuşması ve yardım etmeye hazır olması koşuluyla basit bir şekilde etkileşim kurabilir.

(CEF, 2001: 24)

Yabancı dil öğrenecek ve her ülkenin kullanabileceği kendi kültürel yapısına uygun olarak hazırlanan D-AOBM, dil öğretiminin nasıl olması, neyi kapsadığını, amaçlarının, hedeflerinin neler olduğunu, hangi alan ve konulara hangi düzeyde ve düzeylere ne zaman değinileceğini, hangi etkinliklerle ulaşacağını açıklayan kapsamlı bir metindir. CEF (2001), D-AOBM'ninde bir dili öğrenecek bireylere hangi düzeyde

hangi tanımlayıcıların olduğunu ve bu düzeylere karşılık gelen hedeflerin neler olduğunu açıklamaktadır. D-AOBM alımlama (okuma ve dinleme), üretim (yazma, konuşma), etkileşim (sözlü, yazılı, çevrim içi) ve aracılık (metin, kavram, iletişim) başlıklarından oluşan dört bölümden meydana gelmektedir. Her bölüm kendi içinde sahip olduğu etkinliklere, stratejilere, tanımlayıcılara yer vermektedir. Dil öğretimini eylem odaklı hâle getirerek ve dil öğrenicilerinin birer sosyal aktör olduklarını vurgulayarak dil öğretimine önem verildiğini belirtmiştir. Dil öğretiminin farklı alanları etkilediği bilindiğinden kişisel alan, kamusal alan, eğitimsel ve mesleki alanların olduğu belirtilmiştir. Dil öğretimi; yalnızca kişinin kendini ve çevresini tanıtmakla ilgili olmadığını, ayrıca sahip olduğu mesleği, eğitim çevresini de içine alan bir dil öğrenimi geçmişine ait bilgi birikimini belirtir. Dil öğretimi tek bir alanla sınırlı değildir ve her alanın birbirinden etkilenerek genişlediği, bu alanların etkileşim halinde olduğu bir alandır.

D-AOBM'ninden hareketle Avrupa Konseyi tarafından 1991 yılında Avrupa Dil Portfolyosu oluşturulması istenmiştir. Ada ve Şahenk (2010: 74), Avrupa Konseyi'nin, çok dilli ve çok kültürlü bir Avrupa hedefi yolunda bireylerin dil yeterliliklerini genel dil ölçütlerine uygun olarak ayrıntılı bir biçimde ifade etme aracı olarak geliştirmek istediklerini ifade etmişlerdir. Dil Portfolyosu ile dil öğrenecek bireylerin ihtiyaçları, sahip olduğu tecrübeleri, bireyin dil alanındaki ilerlemelerini takip edebileceği amaçları barındırmayı hedeflemiştir. Avrupa Dil Portfolyosu, dil öğretimini yaşlara göre çocuklar (10-14 yaş), gençler (15- 18 yaş), yetişkinler (18 yaş ve sonrası) olarak sınıflandırarak bir standart oluşturmayı amaçlamıştır (CEF, 2001).

Avrupa Dil Portfolyosunda dil yeterliliklerinin ve becerilerinin belirlenmesi ve sınırlarının tespiti için üç önemli başlık karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; dil dosyası, dil pasaportu ve dil öğrenim geçmişinden oluşmaktadır.

Şekil 2

Diller İçin Ortak Başvuru Metni Bölümleri

DİL PASAPORTU	DİL GEÇMİŞİ	
Dil Becerileri Profili	Dil Öğrenim Öyküsü	**DOSYA**
Dil Öğrenimi ve Kültürler Arası Deneyimler	Dil Öğrenim Sürecini Değerlendirme	
Sertifika ve Diploma Kayıtları	Dil ve Kültürler Arası Deneyimler	
	Kişisel Dil Başarıları	

(CEF, 2001)

Dil Dosyası: Yeni bir dil öğrenecek olan bireyin dil öğrenme konusunda edinmiş olduğu başarıları, tecrübeleri ve bu alanda elde etmiş olduğu belge ve yeterlilik sertifikalarının yer aldığı bir dokümandır. Güler (2005), dil dosyalarının yarı özel ve yarı resmî yapıda, daha çok öğrenilen yabancı dilde ortaya konan her türlü çalışmanın yer aldığı bir dosya, öğrencinin aldığı sertifika, diploma vb. gibi resmî ya da öğrendiği yabancı dilde kendisinin yazmış olduğu öykü, şiir vb. gibi resmî olmayan evraklarından meydana geldiğini belirtmiştir. Bu bölüm bireylerin özel olarak yapmış olduğu gelişimleri hakkında bilgi sunulan alanı ifade eder.

Dil Pasaportu: Bireylerin hangi dil öğrenme düzeyinde olduğunun yer aldığı bölümdür. Erdem ve Doğan'ın (2019: 62), aktarımına göre bu belge kişinin sahip olmuş olduğu dil becerilerini dil yeterliliklerinin ve kültürlerarası deneyimlerinin kayıt altına alındığı ve saklandığı bölümdür. CEF tarafından belirlenen ölçekler yer almaktadır. Bu ölçeğe göre dil beceri profilleri, almış olduğu belgeler ve dil öğrenimleri sırasında edinmiş olduğu deneyimler belirlenmektedir. Dil pasaportunda, dil öğrenme düzeyleri Temel düzey A1-A2, Orta düzey B1-B2 ve İleri düzey olan C1-C2 düzeylerine göre dil öğrenme yeterlilikleri oluşturulmuştur. Kayatürk (2018), dil becerilerinde standart bir ölçüte sahip olan dinleme, yazma, konuşma becerilerinden yazma ve konuşmanın kendi içinde sınıflandırıldığını, yazma becerisinin yazılı anlatım, konuşma becerisinin ise sözlü anlatım ve karşılıklı konuşma biçiminde olduğunu belirtmiştir.

Dil Öğrenim Geçmişi: Bireyin hangi amaçlar ve ihtiyaçlar için dil öğrenmeyi istediği, deneyimlerinin belirtildiği, dil öğrenme aşamalarının ve bireyin dil öğrenme

geçmişinin anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde bireylerin kendilerini daha iyi değerlendirmesine ve hedeflerine açıklık getirmesine katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Bireyin dil öğrenme yaşantılarından hangilerine sahip olduğu hakkında bilgi sunan bölümdür.

Mirici (2009), Avrupa Dil Portfolyosu'nu sahip olduğu işlevlerine göre iki başlıkta toplamıştır: Kayıt altına alma-bildirişim işlevi ve pedagojik işlev. Kayıt altına alma-bildirim işlevi bireylerin sahip olduğu dil yeterlilik seviyelerini, bireyin kendi öğrenme biçimlerini belirler ve bireylerin sahip olduğu dil becerilerini kayıt altına alır. Zaman geçtikçe dil becerilerinde ilerleme ve farklılaşma durumunda günün şartlarına göre değişiklikler kaydedilir. Pedagojik işlevde ise dili öğrenmeye başlayan bireyin öz farkındalığı yüksek, çeşitli konularda sınırlarını kendi belirleyebileceği özerk, hatalarını, eksiklerini değerlendireceği duruma sahip olmasını amaçlamaktır. Bunlardan hareketle dil öğrenme gelişimlerini izleyen, başarılı, özverili, özerk bireylerin yetişmesini hedeflemektedir. Bu hedeflere ulaşabilmek için olumlu bir sınıf iklimine, öğretmen merkezli yerine öğrenci merkezli bir öğretim modeline ve geri dönütlerde bulunacak bir öğretmene ihtiyaç vardır. Hiçbir öğrenme yalnızca kişinin çabasına bağlı olmamıştır. Tüm şartlar belli oranda yerine getirildiğinde etkili dil öğrenmeleri gerçekleşecektir.

D-AOBM ile Dil Portfolyosu bireylerin öğrenilecek dilleri, belirli bir düzen ve yapıda öğrenmesini kolaylaştırmaktadır. Dil öğrenen bireylerin gelişimi ve ilerleme durumlarının zaman içerisindeki değişikliği ve hangi amaçla öğrenildiği tespitinde yarar sağlamıştır. Avrupa'da olduğu gibi dil öğrenimi tüm dünyada önemli gelişmeler göstermektedir. Türk dünyasında da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi çok eski bir tarihe sahiptir. Savaşlar sebebiyle devletlerin kurulduğu veya ele geçirildiği bölgelerde halk ve yöneticilerin farklı olması, çok kültürlü bir ortama sahip olunması, bulunulan bölgelerin dilini öğrenmeyi zorunlu hale getirmiştir. İnsanlık, tarih sahnesinde yerini aldığı günden bu yana düşüncelerini ve duygularını ifade etmek için yollar aramıştır. Bu durum sebebiyle zamanla dil bilimciler ve dil uzmanları tarafından farklı yöntemler kullanılarak yabancı dilin öğrenimini kolaylaştırmak amaçlanmıştır.

2.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

İnsanoğlu sosyalleşmek ve yeni diller öğrenmek için var olduğu toplumdaki dilden farklı olarak ikinci bir dili öğrenme ihtiyacı hissetmiştir. İnsanların yabancı dili

öğrenme sebeplerini Barın (1992: 6) şu başlıklar altında sıralamıştır: Bireylerin iyi bir eğitim almak istemesi, dil politikalarındaki evrensellik, farklı kültürleri tanıma isteği, zorunlu ve gönüllü göçler, ticaret ve turizmin etkisinden söz etmektedir. Toplumsal bir varlık olan insanın çok dilli ve çok kültürlü bir yapıda olması dil öğrenme isteğini bu sebepler bağlamında gerekli kılmıştır.

Bu nedenler ile birlikte farklı nedenlerle de yeni bir dil öğrenimi mümkün olabilmektedir. Türk dünyasının sahip olduğu coğrafi özellikler ve kültür mozaiği farklı milletlerin Türkçeyi ikinci bir dil olarak öğrenme isteklerini arttırmıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihi uzak bir geçmişe sahiptir. Köklü bir dil olan Türkçe savaş, göç ve ekonomik faktörler sebebiyle geniş bir coğrafi alanda yer edinmiştir. Tosun (2005: 22), Türkçenin de içinde yer aldığı Altay Dil Grubu'nun Orta Asya'daki Altay Dağlarından daha da öteye uzandığını, Kuzey Sibirya'da konuşulan Yakutça'yı bile kapsadığını ve buna bağlı olarak ne denli geniş bir bölgede egemen olduğunun hâlâ araştırılma konusu olduğuna değinmiştir. Türkçe yapı itibariyle eklemeli diller grubunda yer alırken aynı zamanda Altay dil ailesinin de bir üyesidir. Bulunduğu dil ailesinde bazı diller ile benzer özellikler de göstermektedir. Türk dünyası yer kürede geniş bir alana yayıldığından birçok millet ve topluluk tarafından konuşulmaktadır. Dünya dilleri arasında çok konuşulan diller sıralamasında önemli bir yer bulmuştur. İşcan (2011: 29-36), bu durumu şöyle açıklamaktadır:

> *"Milattan önce dört bin yılına kadar uzanan eski ve köklü bir geçmişe sahip olan Türkçe, Altay dil grubunda yer alan, eklemeli bir dildir. Ayrıca, bugün iki yüz yirmi milyondan fazla kişinin konuştuğu, dünyada en çok konuşulan yedi dil (diğerleri Çince, Hintçe, İspanyolca, İngilizce, Fransızca ve Rusça) arasında yer almaktadır" (İşcan, 2011: 29-36).*

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihi eskilere dayandırılmaktadır. Türkler tarih boyunca farklı alfabeler kullanmıştır. Türklerin kullanmış olduğu ilk alfabe Göktürklere aittir. Göktürkler tarafından yazılan Orhun yazıtları da Göktürk alfabesinin ilk örneklerindendir. Orhun yazıtlarında yöneticiler hem kendi halkıyla hem de buyruğu altındaki topluluklarla iletişimi güçlü tutmayı, halkı bilgilendirmeyi amaçlamışlardır. Bu durum buyruğu altındaki topluluklarla yapmış oldukları siyasi yazışmalara da yansımıştır. Onan (2003: 432), Orhun yazıtlarının geniş halk kitlelerine hitaben yazılmış metinler olduğundan hareketle geniş insan topluluklarına sistemli olarak okuma yazma öğretildiği sonucuna varabileceğimizi ama bu eğitimin nasıl yapıldığına dair elimizde bugün somut bilgilerin bulunmadığını belirtmiştir. Orhun

yazıtlarından sonra Uygurlar döneminde de hareketli harf sisteminin kullanılması, baskı sisteminin gelişmesiyle yeni belgeler ve çağdaşı olduğu topluluklar arasında antlaşmalar ortaya çıkmıştır. Hükümdarlar, bu durumdan hareketle dil öğretimi için başka devletlere yöneticiler göndermişlerdir. Caferoğlu (1984), Moğol hükümdarı Timuçin'in, Uygur tamgacılarından birini kendi sarayına getirdiğini, ondan devlet tahriratı öğrenildiğini ve devlet idaresinde tamganın nasıl kullanıldığı hakkında bilgi edinildiğini ayrıca daha sonraki dönemlerde Uygur tamgacılarının Moğol sarayında Cengiz Han'ın çocuklarına öğretmenlik yaptıkları hakkında bilgilerin olduğunu belirtmiştir. Daha sonraki süreçlerde özellikle Orta Asya'da kurulan Karahanlı Devleti döneminde Türkçenin önemini anlatan eserlere rastlanılmıştır. Bu dönemde 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'un yazmış olduğu Dîvânû Lugât'it Türk adlı eser karşımıza çıkmaktadır. Bu eser bulunduğu çağda Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin zengin bir dil gücünün olduğunu belirtmek için hazırlanmıştır. Buna bağlı olarak bu eser birçok özelliği de barındırmaktadır. Biçer (2012:115), yaptığı çalışmada bu eserin sadece Türkçe öğretimine yönelik bir eser olmayıp Türk edebiyatı, tarihi, coğrafyası, etnolojisi, kültürü ve medeniyeti hakkında zengin bilgiler içerdiğini, eserin birçok yerinde farklı Türk boyları tarafından kullanılan deyimlere, atasözlerine ve edebî ürünlere yer verildiğini aktarmaktadır. Görüldüğü üzere bu eser dil öğretiminin yanı sıra kültür aktarımını ve bir topluluğu her yönüyle anlamayı amaçlayan bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Yabancı dil öğretiminde salt dilin öğrenilmediği kültürün, toplum yapısının da örtülü bir yolla kazanıldığı anlaşılmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde farklı bölge ve sahalarda yazılmış olan eserler karşımıza çıkmaktadır. Bu eserlerin tespiti için birçok çalışma yapılmıştır.

Çakmak (2014), yapmış olduğu çalışmayla Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine katkı sağlayan eserleri dönem ve tarihsel bağlam özelliklerini göz önünde tutarak sınıflandırmıştır. Bu eserlerin başlıcaları şunlardır:

- ✓ Dîvânû Lugât'it Türk (1072-1077)
- ✓ Codex Cumanicus (13- 14. yy)
- ✓ Kitâbü'l-İdrâk li-Lisani'l-Etrâk (18 Aralık 1312)
- ✓ Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lugati't-Türkiyye (15.yy)
- ✓ Bülgatü'l-Mügtâk fî-Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak (14-15. yy)
- ✓ El-Kavânînü'l-Külliyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye (15.yy)
- ✓ Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî (14.yy)

- ✓ Muhâkemetü'l-Lugateyn (15.yy)
- ✓ Kitâb-ı Zebân-ı Türkî (1658-1707)
- ✓ Senglâh Lugati (1758-1760)
- ✓ El-Tamğa-yı Nâsırî (1849-1896)
- ✓ Feth-Ali Kacar Lûgati (19.yy)
- ✓ Lugat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî (1882)
- ✓ Hilyetü'l-İnsan ve Halbetü'l-Lisan (13.yy) (Çakmak, 2014: 167-182).

Bu eserlerden Harezm ve Kıpçak sahasında yer alan Codex Cumanicus ile Çağatay sahasında yer alan Muhâkemetü'l-Lugateyn adlı eserler dil öğretimine katkı sağlayan önemli kaynakların başında gelmektedir. Alman ve İtalyan misyonerler tarafından yazılan Codex Cumanicus'un 13. ve 14. yüzyıllarda yazıya geçirildiği düşünülmektedir. Bu eser, Kıpçakların sahip olduğu konuşma dili hakkında bilgiler vermektedir. İtalyanca ve Almanca sözcüklere yer vermiş olup Türkçeye ait gramer bilgilerine de rastlanılmıştır. 15. yüzyıla gelindiğinde Çağatay sahasında ise Ali Şir Nevaî'nin kaleme aldığı Muhâkemetü'l-Lugateyn'de Türkçenin Farsça ile karşılaştırılması yer almaktadır. Eserde Türkçenin zenginliğine, telaffuz özelliklerine yer verilmiş ve Türkçenin her açıdan üstün olduğuna değinilmiştir. Türkçe ve Farsçayı karşılaştırmış olan Nevaî, Türkçeyi eserlerinde yoğun olarak kullanmıştır. Nevaî, Türk dilinin öğretimine önem vermiş olup diller arasında kullanılan sözcük farklılıklarına değinmiştir. Türk dilinin geniş bir coğrafyaya yayılıp kullanılmasını istemiştir. Yeşilyurt (2019), Cumhuriyet dönemine kadar birçok yazarın Türkiye Türkçesinin gramer yapısına yer veren dil bilgisi kitapları yazdığına değinmiş, bu hazırlanan eserlerin amaçlarının yabancılara dil öğretmek olmadığını ancak dil öğretimine katkı sağladıklarını ifade etmiştir. Türkçenin tarihi seyrinde bu nedenle birçok eser yazılmış, Türk dilinin öğretimine büyük bir önem verilmiştir.

Bayraktar (2003: 58-71), çalışmasında dil öğretiminde eserlere göre farklı bir tasnif yapmıştır. Bu tasnifte özellikle sözlükler ön plana çıkarılmaktadır. Çalışmada eserleri, iki dilli sözlükler ile ikiden çok dilli sözlükler biçiminde sınıflamıştır. Bunlar:

1.İki Dilli Sözlükler

a) Divânü Lugati't-Türk-Kaşgarlı Mahmud (1072-1074)

b) Kitabü'l-Idrak Li Lisänü'l-Etrak-Esirud-din Ebü Hayyan (1312)

c) El-Kavaninü'l-Külliyye Li Zabti'l-Lugati't-Türkiyye (XV. yüzyılın ilk yarısı)

d) Kitabü Bulgati'l-Müştak Fi Lugati't-Türk ve'l-Kifçak Cemalo'd din Ebi Muhammed Abdullahi't-Türki (15. yüzyılın ilk yarısı)

d)Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fil-lugati't-Türkiyye (XV. yüzyılın ilk yarısı) (Yeni ve Arı Türkçenin Sözlüğü)

e)Muhakemetü'l-Lugateyn- Ali Şir Nevayi (1498)

2. İkiden Çok Dilli Sözlükler

a)Codex Cumanicus (XIII. yüz yılın sonu ya da XIV yüzyılın başı) (Kuman Kitabı)

b)Kitab-ı Mecmu-i Tercümân-ı Türki ve Acemi ve Mongoli (XIV. yüz yılın ilk yarısı)

c) Hilyetü'l-İnsân ve Heybetü'l-Lisân- Cemâlü'd-din Ibni Mühenná (XIII. yüzyılın sonu ya da XIV. yüzyılın başı)

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihini bazı araştırmacılar kitaplar ve sözlükler üzerinden değerlendirirken Şen (2019), çalışmaları tarihi gelişimine göre kronolojik olarak yer vermiş, bazı çalışmalarda da hedef kitlelere ve öğretim alanlarına göre bir sınıflamayı öne çıkarmayı yeğlemiştir. Türkçe öğretiminin farklı sınıflandırmalarını şu şekilde göstermiştir:

Tablo 2
Türkçe Öğretiminin Alanları ve Hedef Kitlesi

Türkçe Öğretim Alanları	Türkçe Öğretiminin Hedef Kitlesi
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi	Ana dili Türkçe olmayan, Türkçe ve Türk kültürü bilgisi yok ya da yok denecek kadar az olan farklı milletlerden insanlar (İtalyan, Alman, Arap, Yunan vb.)
Türk Soylulara Türkçe Öğretimi	Ana dili, Türkçe ile aynı dil ailesi grubu içinde olan, Türkçe ve Türk kültürü ile ortaklıkları bulunan Türk akraba, ülke ve topluluklarından insanlar (Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen, vb.)
Balkanlarda Türkçe Öğretimi	Türkiye sınırları dışında Balkan ülkelerinin vatandaşları olarak yaşayan Türkiye'ye (az sayıda da olsa vatandaşlık bağıyla bağlı) dil, din, tarih bağıyla bağlı fertler, Almanya'da yaşayan Türkler, Bulgaristan'da yaşayan Türkler, Yunanistan'da yaşayan Türkler vb.)
Ana Dili Olarak Türkçe Öğretimi	Türkiye sınırları içinde yaşayan Türkçeyi ana dili olarak öğrenen Türk vatandaşları.

(Şen, 2019: 2)

Görüldüğü üzere Türkçenin öğretimi ülke, millet, toplum, ihtiyaç fark etmeksizin süreklilik göstermektedir. Türk dilinin öğretimi ve öğrenilme isteği Karahanlılar döneminden başlanarak her dönemde ilgi görmüştür. Barın (2004), Osmanlı döneminde dil öğretiminin nedenlerini şöyle ifade etmiştir:

> "*Osmanlı dönemine gelindiğinde de bu alanda yapılan çalışmalar devam etmiştir. Bu dönemde Avrupa milletlerinin siyasi ve ekonomik sebeplerle Türkçeye önem verdikleri görülmektedir. Fransa 1699'da her üç yılda bir 6-9 yaşları arasındaki çocukları Türkçe öğrenmek üzere İstanbul'daki Katolik papazlarının yanına göndermeye karar vermiştir. Bu çocuklar ileride Osmanlı Devleti'nde Fransa'nın elçileri ve tercümanları olacaklardı. Fransa'nın Türk diline karşı gösterdiği bu ilgi 18. yüzyılda Hollanda, İngiltere, Avusturya ve Rusya gibi ülkelerde de görülmeye başlanmıştır" (Barın, 2004: 21).*

Türkçenin yabancı dil olarak gelişiminde etkisi olan gelişmelerin başında 1 Kasım 1928 yılında kabul edilen Latin harfleri gelmektedir. Latin harflerinin kabulüyle okuma yazma oranında artış yaşanmış ve Türkçenin daha kolay öğrenilip anlaşılmasını sağlamıştır. Yaşanan bu değişimi teknolojik gelişmeler de takip etmiştir. Kültürel ve sosyal alanda yaşanan etkileşim Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini gerekli kılmış ve dil öğretimi kurumlar aracılığı ile sistemli hale getirilmiştir. İlk olarak üniversite bünyelerinde faaliyetlere başlanılmış Ankara Üniversitesi tarafından 1984 yılında TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi) kurulmuş ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine ait somut anlamda ilk adımlar atılmıştır. 1994 yılına gelindiğinde ise Gazi Üniversitesi, Bolu İzzet Baysal Üniversitesi ve Ege Üniversitesinden sonra birçok üniversitede de Türkçe öğretim merkezleri kurulmuştur. Özdemir (2020), günümüze baktığımızda 120 üniversitede Türkçe öğretim merkezi yer aldığını belirtmiştir. Özbay ve Bahar (2016: 6), Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe öğretimini gerçekleştirmek için yurt dışına öğretmenlerin gönderildiğini ayrıca Yunus Emre Enstitüsü, YTB ve TİKA'da görevli uzmanların, çeşitli üniversitelerin Türkçe öğretim merkezlerinde görev alan okutman ve öğretim görevlilerinin destekleriyle çalışmaların yapıldığını ifade etmişlerdir.

Üniversiteler ve MEB'e bağlı kurumlarda yapılan faaliyetler titizlikle yürütülmektedir. Arslan (2012: 181), Türkçe öğretim merkezlerinin kendi amaçlarından hareketle ders materyali hazırladıklarını belirtmiştir. Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan "Hitit Yabancılar İçin Türkçe" seti ile Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan "Yabancılar İçin Türkçe" seti hem görsel hem işitsel bakımdan dil öğretimine katkı sağlamaktadır.

Bu gelişmelerden sonra birçok uzman ve akademisyenin çalışması artmıştır. Alanında yetkin öğretmenler yetişmeye ve görev almaya başlamıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hem niteliksel hem de niceliksel ilerlemeler kaydedilmiştir. Yabancılara Türkçe öğretimi alanında kurumsallaşma giderek ilerlemiştir.

Ülkemize Türkçe öğrenmek, Türk kültürünü tanımak için gelen öğrenci sayısı her geçen yıl artmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı birimler, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini yalnız ülke içinde değil yurt dışında da çeşitli faaliyetlerle devam ettirmektedir. TÖMER merkezlerinin kurulmasının ardından devlete bağlı olan Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) da birçok faaliyette bulunmuştur. 2007 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü, TİKA, Maarif Vakfı Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yurt dışında çalışmalar yürütmektedir. Türk kültürünün Türkiye dışında tanıtılması ve yurt dışında Türkçenin öğretilmesinde merkezi bir kurum niteliği kazanmıştır.

Son yıllarda savaş ve ekonomik nedenlerle yoğun bir mülteci göçü alan Türkiye, özellikle 2011 yılında Suriye'deki iç savaşın ortaya çıkmasıyla yurt içinde bu çalışmalara yenilerini eklemiştir. 2016 yılında başlayan ve hâlâ devam etmekte olan Avrupa Birliği destekli Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak yürütülen Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunu Projesi (PIKTES) bu çalışmalardan biridir. Proje kapsamında Suriyeli göçmen öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu 29 ilde bu öğrencilere Türkçe öğretilmektedir. Bu proje ilerleyen yıllarda sadece Suriyeli öğrencilerin eğitimine değil kapsamını genişleterek ülkemizde bulunan farklı kökenden öğrencilere yönelik de eğitim vermektedir. PİKTES projesinin ulaşacağı kişi ve millet sayısında çeşitlilik de artmaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar bulunmaktadır. Hiçbir dil gelişigüzel ve bir anda öğrenilemeyeceğinden bir öğretim programının ve planının olması gerekir. Bu programın dört temel dil becerilerden olan okuma, yazma, konuşma, dinleme alanlarından bağımsız olacağı düşünülemez. Elbette bu planlama hazırlanan ders kitapları ve diğer öğretim materyalleri ile desteklenmektedir. Kitapların sahip olması gereken özellikleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Kitaplardaki konular basitten karmaşığa, somuttan soyuta şeklinde yer almalıdır.
- Daha önce öğretilmeyen konular veya dil yapıları etkinliklerde kullanılmamalıdır. Bu sayede öğrenciler aşina olduğu konularda zorlanmayacaktır.

- Verilecek bilgi ve görevlerin günlük hayata uygunluğuna dikkat edilmelidir.
- Görsel ve işitsel materyaller birlikte sunulmalıdır.
- Telaffuz, vurgu gibi unsurlara dikkat edilmelidir.
- Mahalli söyleyişler yerine standart dil kullanılmalıdır.
- Bireysel ve grup çalışmalarına yer verilmeli, dersi sıkıcılıktan kurtaracak etkinlikler sınıfta uygulanmalıdır.

Bir çalışmanın etkililiğini arttırmak için ya da ne kadar öğrenildiğini tespit etmek için ölçme değerlendirmeye dikkat edilmelidir. Dönüt ve düzeltme hataların tekrarını önleyeceğinden anında dönütler verilmelidir. Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde verimliliğin artması için hedef ve içeriğin uyumlu olmasına dikkat edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Hedeflerin ulaşılabilirliğini arttırmak için 2020 yılında Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış öğretim programı hazırlanmıştır. Program, yabancılara Türkçe öğretimi alanında görev alan öğretmenler ile uzmanlara yardımcı olmuş ve bir pusula işlevi görmüştür. Bireyler arası farklılıkları göz önüne alarak standart bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda büyük bir titizlikle materyaller hazırlanmaya çalışılmıştır. Ders kitapları ve derslerde kullanılan materyallerin eğitim-öğretimde somutlaşmayı arttırarak öğrencilerin derse daha aktif bir şekilde katılmasına katkı sunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Program, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak ders materyallerini hazırlamada oldukça önemlidir.

2.5. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Materyaller

Ana dili öğretiminde olduğu gibi yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de materyal kullanımı önemli bir yer tutmaktadır. Materyaller, derslerde kalıcılığı sağlamak ve hedef kitlenin ilgisini çekmek için hazırlanmış basılı, görsel, işitsel araçlardır. Bu materyallerden biri olan ders kitapları *"yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge"* (TDK, 2024) olarak tanımlamaktadır. Derslerde kullanılan materyaller bireysel farklılıklar ile hedef kitle dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Materyaller, öğrencilerin öğrenme meraklarını canlı tutarak ve öğrencilerin aktif katılımına olanak verecek şekilde oluşturulmaktadır. Kitaplar öğrencilerin hazırbulunuşluluk düzeylerine göre seçilmeli, çoklu öğrenmeler için çalışmalar sağlanmalıdır. Djamdjur (2018), materyallerin, ders kitaplarının gerçek

bağlamının öğrencilere sınıf içinde ve sınıf dışında yapacakları uygulamalarda yol gösterici bir rol üstlendiğini belirtmiştir. Öğrencilerin yaparak yaşayarak, etkinliklere katılarak yaptıkları çalışmalar başarı düzeylerinde ve öğrenme isteklerinde artış sağlayacaktır. Demirel ve Şahinel'e (2006: 56) göre seçilecek materyallerin, planlanan davranışları kazandırmaya yönelik, öğrenci seviyesine uygun, ilgi çekici, kullanışlı ve ekonomik olma gibi özellikler taşımalıdır. Yabancılara Türkçe öğretiminde materyallerin sahip olması gereken başlıca ilkeleri Duman (2013: 2-4), şöyle belirtmiştir: Anlamlılık, bilinenden başlama, çok örnek, görelik, tamamlama, seçicilik, fonun anlamlılığı, kapalılık, birleştiricilik, algıda değişmezlik, derinlik, yenilik, basitlik, hedef-davranış ve öğrenciye uygunluk ilkesidir.

Anlamlılık ilkesi, verilecek bilginin öğrencinin günlük yaşamda neden kullanılacağını bilmesi ve işine yaramasını ifade etmektedir. Dil öğrenen için ön bilgi sahibi olduğu konulardan başlanması bilinenden başlama ilkesiyle ilişkilidir. Bu ilke ile birey daha hızlı öğrenmeler gerçekleştirecektir. Ayrıca çok örnek ilkesi gereği farklı ve çeşitli örneklerin kullanımı hem eksik ve hatalı öğrenmelerin tespiti için hem de ders verimliliğini arttırması için önemlidir. Hazırlanacak materyallerdeki görsellerin herkes için aynı anlama gelmesi görelik ilkesinin çıkarımıdır. Tamamlama ilkesi ile birey için eksik kaldığı noktaları tamamlama, bilgileri bütünleştirmesini sağlamak amaçlanmaktadır. Tamamlanan bilgilerin kalıcılığı daha çok birey tarafından dikkat çekici ve öğrenmeye güdüleyen materyallerle mümkündür. Bu nedenle seçicilik ilkesi önemli görülmektedir. Materyalde yer alan görsellerin bir anlamının olması fonun anlamlı olmasını sağlamaktadır. Ayrıca kapalılık ilkesi materyallere ait bilgilerin tam olarak verilmeyi amaçlamasıyla fonun anlamlılık ilkesini desteklemektedir. Birleştiricilik ilkesi ile verilmek istenen bilgilerin birbiriyle uyumlu ve birbirini destekler nitelikte olmasına dikkat edilmektedir. Bireyin sahip olduğu bilgiler daha sonraki süreçlerde karşısına çıktığında herhangi bir uyumsuzluk ve zihinsel bir kargaşaya neden olamaması da algıda değişmezlik ilkesi ile açıklanmaktadır. Derinlik ilkesi ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin bakış açıları ve algılama düzeyleri artacak, iyi hazırlanmış görseller ile mesajlar verilecektir. Materyaller, teknolojik gelişim ve hızlı bilgi değişimiyle süreklilik arz edecek yeniliklere göre de hazırlanmalıdır. Yabancı dil öğretiminde kullanılacak her materyalin bu ilkeler ışığında hazırlanması verimli bir eğitim ve öğretimin destekleyicisi olacaktır. Yabancılara Türkçe öğretiminde birçok materyal kullanılabilmektedir. Kullanılacak

materyaller öğrencilerin dil seviyeleri göz önünde bulundurularak nitelikli olanlarından seçilmelidir.

Bireysel farklılıklardan dolayı öğrencilerin öğrenme stilleri çeşitlenmektedir. Bu durum farklı duyulara hitap eden öğretim materyallerini karşımıza çıkarmaktadır. Bu materyaller görsel, işitsel, görsel-işitsel materyaller olarak sınıflandırılmaktadır. Calp (2010: 354-359), bu durumu görsel araçları, "kitaplar, yazı tahtaları, resimler, fişler, harf, hece ve kelime küpleri ile cümle çarkı araç ve gereçler, gerçek eşya ve modeller, projektör ve grafikler", işitsel araçları "radyo, teyp, ses bantları ve kasetçalar" görsel ve işitsel araçları ise "film makinesi ve hareketli filmler, TV ve kapalı devre televizyonu, video, canlı kaynaklar" biçiminde sınıflamıştır.

Ana dil öğretiminde kullanılan bu materyaller yabancılara Türkçe öğretiminde de kullanılabilmektedir. Ortama uygun hazırlanmış materyaller öğretimde anlaşılırlığı ve açıklığı belirginleştirerek, zamandan tasarruf sağlayarak eğitim ve öğretimin kalitesini arttırmaktadır. Teknolojik çalışmaların artmasıyla materyal çeşitliliğinde de artış görülmektedir. Buna bağlı olarak Temizyürek ve Birinci (2016), hedef dili öğretmek amacıyla bilinçli olarak hazırlanmış olan materyallerin otantik olmayan materyaller olduğunu, hedef dili konuşan insanların günlük yaşamlarında kullanmalarına yönelik olarak hazırlanmış, herhangi bir pedagojik özellik taşımayan materyallerin de otantik materyaller olduğunu açıklamışlardır. Otantik materyaller daha çok gerçek hayattan esinlenilerek hazırlanmıştır, otantik olmayan materyaller ise yeni bir dil kazandırmak için belli programlar dikkate alınarak hazırlanmış araçları oluşturmaktadır.

2.6. Ders Kitapları

Otantik olmayan araçlardan olan ders kitapları ana dili olarak Türkçe öğretiminde olduğu gibi yabancılara Türkçe öğretiminde de önemli bir yer tutmaktadır. Serin ve Turan'a (2015: 1231) göre, öğretim programlarının taşıyıcısı konumundaki ders kitapları ana dili öğretiminde olduğu gibi yabancı dil öğretiminde de hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin en önemli yardımcılarından biridir. Öğrencilerin ilk başvuru kaynaklarından olan ders kitapları öğrenciye ve öğretmene kolaylık sağlayan görsel materyaller olarak da tanımlanabilir. Ders kitapları aracılığıyla Türkçeyi öğrenen birey Türk kültürünü, gelenek ve göreneklerini, deyim, atasözlerini, toplumun genel yapısını da öğrenmiş olur. Yabancılara Türkçe

öğretiminde kullanılan ders kitapları dört beceri alanı olan okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirici nitelikte olmalıdır. Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak ders kitapları hazırlanırken genel çerçeve göz önünde bulundurulmalıdır.

- ✓ *"Kitaplar, modern teknikler kullanılarak basamaklı kur sistemine uygun şekilde hazırlanmalıdır.*
- ✓ *Kitaplar ve diğer yardımcı kaynaklar oluşturulurken kurs dönemlerine göre bölümlendirmeye dikkat edilmelidir.*
- ✓ *Kurs kesintiye uğradığı zamanlarda tekrar başlanacak yapıda olmalıdır.*
- ✓ *Fiziksel ve içeriksel özelliklerin bireyin öğrenmesine katkı sağlayacak, kalıcı öğrenmeler ile merak uyandıracak biçimde hazırlanmalıdır.*
- ✓ *Ders kitaplarında yer alan metinler ve görseller tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.*
- ✓ *Materyaller ve anlatılar öncelikle temel yaşam alanlarını öğrenilen dilin sahip olduğu hayat şartlarını, sosyal yapıyı yansıtmalıdır.*
- ✓ *Her ulusun kullanımıyla farklı bir anlam taşıyan ifadeler yer almamalıdır. Materyaller ve içerikleri öğrencinin ilgisini çeker nitelikte olmalıdır.*
- ✓ *Metinler, içerikte görsel materyallerle desteklenerek o ülkenin coğrafi, beşeri koşullarını yansıtmalıdır.*
- ✓ *Öğrenciyi sıkan değil, onun ilgisini çeken yapıda hazırlanmalıdır" (Demir, 2015: 47-48).*

Yabancılara Türkçe öğretiminde hazırlanacak kitapların bu ilkeler göz önünde bulundurularak hazırlanması sağlanmalıdır. Yabancılara Türkçe öğretiminde sıklıkla kullandığımız materyallerden olan ders kitaplarındaki biçim ve içerik özellikleri büyük bir titizlikle hazırlanmaktadır. Kitapların sağlam ve kaliteli olması, görsellerin ilgi uyandırması, kullanılan metinlerin kitap sayfalarında görsellerle beraber bütünlük taşıması, yazı stillerin uygun olması, renklerin canlı olması, hazırlanan kitapların boyutu önem arz etmektedir. Asıl verilmek istenen mesajların yer aldığı içerik ise kazanımlara ve öğrencilerin hazırbulunuşluk özelliklerine göre hazırlanmaktadır. Kitaplarda yer alacak olan bilgiler kazanımlardan hareketle kolaydan zora, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, genelden özele gibi unsurlar dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Dört temel beceriyi destekleyen etkinlikler, alıştırmaların yer aldığı çalışma kitapları da bu unsurlar göz önüne alınarak basılmalıdır. Ayrıca Bayyurt (2021), kitap yazarlarının hedef dile ait olan kültürel unsurların yer aldığı metinlere yer vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Böylelikle günlük yaşamdan kopmadan öğrenilen dili uygulama alanı bulmalarına katkı sağlayacaktır. Kitaplar, dil öğrenen bireyin sosyalleşmesine, aktif katılımına, söz varlığının zenginleştirmesine yardımcı olacaktır.

Yabancılara Türkçe öğretimi alanında çeşitli üniversiteler ve kurumlar da bu ilkelere göre ders kitapları hazırlamışlardır. Hazırlanan ders kitapları öğrencilerin dil

düzeyi ile hedef ve içeriğin uyumlu olması dikkat edilerek hazırlanmıştır. Yabancılara Türkçe öğretimi için 1960'da ilk olarak Gazi Üniversitesi 'Yabancı Diller Eğitimi Geliştirme Projesi' kapsamında kitaplar hazırlamıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine verilen önemin artmasıyla yıllar içerisinde yeni kitaplar hazırlanmış ve kitap sayısında artış görülmüştür. Büyükikiz (2011: 6), Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla hazırlanan ders kitaplarını sırasıyla şu şekilde listelemiştir:

1. Akçay, S, vd. (Ed. Tuncay Öztürk) (2001). Adım Adım Türkçe, Dilset Yayınları, İstanbul.
2. Akçay, S, vd. (Ed. Tuncay Öztürk) (2008). Gökkuşağı Dil Öğretim Seti, Dilset Yayınları. İstanbul.
3. Akçay, S, vd. (Ed. Tuncay Öztürk) (2010). Açılım Türkçe 1- Dilset Yayınları. İstanbul.
4. Akçay, S, vd. (Ed. Tuncay Öztürk) (2011). Açılım Türkçe 2- Dilset Yayınları. İstanbul.
5. Aytaç, H. ve Önen, M. A. (1972). Yabancılar İçin Açıklamalı Uygulamalı Türkçe, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
6. Akyüz, K. (1965). Yabancılar İçin Türkçe Dersleri Konuşma, Okuma, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
7. Can, K. (1987). Yabancılar İçin Türkçe-İngilizce Açıklamalı Türkçe Dersleri, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara.
8. Gazi Üniversitesi-TÖMER (2006). Yabancılar için Türkçe-1, Salmat Yayıncılık, Ankara.
9. Gazi Üniversitesi-TÖMER (2006). Yabancılar için Türkçe-2, Salmat Yayıncılık, Ankara.
10. Gazi Üniversitesi-TÖMER (2006). Yabancılar için Türkçe Dilbilgisi, Salmat Yayıncılık, Ankara.
11. Gencan, T. N. (1985). Yabancı Uyruklu Öğrenciler İçin-Türkçe Öğreniyorum, Okan Yayınevi, İstanbul.
12. Hengirmen, M. ve Koç, N. (1992). Türkçe Öğreniyoruz, Engin Yayınevi, Ankara.
13. Özbay, M. ve Temizyürek, F. (2003). Türkçe Öğreniyoruz-ORHUN, TİKA Yayınları. Ankara.

14. Sami, S. (1979). Yabancılara Türkçe Dersleri Kitapları, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulu Yayınları, İstanbul.
15. Türkmen, F. (2017). Yabancılar İçin Türkçe Metinler Okuyorum Öğreniyorum I, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
16. Türkmen, F. (2009). Yabancılar için Türkçe Dil Bilgisi-1, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
17. Uzun, E. (2010). Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
18. Uzun, E. (2010). Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
19. Uzun, E. (2010). Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
20. Yılmaz, H. ve Sözer, Z. (2007). Yabancı Dilim Türkçe, Dilmer Yayınları, İstanbul.

Bu kitaplara ek olarak yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan birçok kitap ve çalışma yer almaktadır. Kahriman vd. (2013), yapmış oldukları çalışmada yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan kaynaklara yer verilmiştir. Bu kaynakları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Akçay, S. (2007). Ana Dilim Türkçe IV**,** V, VI**,** Dilset Yayınları, İstanbul.
2. Akçay, S. vd. (2009). Ebru Türkçe Ders Kitabı 1**,**2,3, Dilset Yayınları, İstanbul.
3. Akçay, S. vd. (2009). Samanyolu Türkçe Öğretim Seti, Dilset Yayınları, İstanbul.
4. Akçay, S. vd. (2009). Sevgi Dili Türkçe 1-2-3, Dilset, Yayınları, İstanbul.
5. Akçay, S. vd. (2011). Lale Türkçe Ders Kitabı 1,2,3, Dilset Yayınları, İstanbul.
6. Akçay, S. vd. (2011). Ebru Türkçe Çalışma Kitabı 1, 2, 3, 4**,** Dilset Yayınları, İstanbul.
7. Engin, S. ve Bekiroviç, M. (1987). Dersimiz Türkçe I**,** The Artuvo Projecet, Amsterdam.
8. Engin, S. ve Bekiroviç, M. (1987). Dersimiz Türkçe Öğretmen Kılavuzu, The Artuvo Projecet, Amsterdam.
9. Engin, S. ve Bekiroviç, M. (1987). Dersimiz Türkçe Çalışma Defteri, The Artuvo Projecet, Amsterdam.

10. Polat, Y. (2010). Türkçenin Kapıları/Yabancılar İçin Türkçe, Kurmay Yayınları, Ankara.
11. Sebüktekin, H. (2000). Yabancılar İçin Türkçe, Cilt 1, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
12. Sebüktekin, H. (2002). Yabancılar İçin Türkçe, Cilt 2**,** Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
13. Şeylan, A. ve Özışık, A. (2000). Türkçe Öğreniyorum-Turkish Active Orta Türkçe I-II**,** TÖMER Kitapları.
14. Yılmaz, H. (2005). Türkçe Okuyorum 1, Dilmer Yayınları, İstanbul.
15. Yılmaz, H. (2010). Türkçe Okuyorum 2*,* Dilmer Yayınları, İstanbul.
16. Yılmaz, H. (2010). Türkçe Okuyorum 3**,** Dilmer Yayınları. İstanbul.

Görüldüğü üzere yabancılara Türkçe öğretiminde materyal olarak kullanılan ders kitapları her zaman önem arz etmektedir. Gerek kurumların gerek yazarların hazırlamış olduğu kitapların sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan materyaller gelişigüzel hazırlanmamaktadır. Ders kitaplarının niteliğini attıracak belirli şartlar bulunmaktadır. Bunu sağlamak için öncelikle MEB tarafından kabul edilen D-AOBM temel alınmalıdır. Ömeroğlu'na (2024: 7) göre, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak ders kitapları çağdaş, işlevsel ve bilimsel ölçütler göz önüne alınarak hazırlanmalıdır. Ders kitaplarındaki içerik ile uygulanacak olan program paralellik göstermelidir. Ders kitaplarının baskı ve kâğıt kalitesi göz önüne alınarak oluşturulmalı, dayanaklı malzemeler kullanılmalı ayrıca ilgi ve merak uyandıracak kitap kapaklarına yer verilmelidir.

Günümüze gelindiğinde ise yabancılara Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılan bazı öğretim setleri bulunmaktadır. Bu öğretim setleri şunlardır: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, Yeni İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Türkçe Öğreniyorum, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe, İzmir Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim. Bu öğretim setleri ile ilgili bilgiler şu şekilde açıklanabilir:

- Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Seti

Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından D-AOBM dikkate alınarak yabancılara Türkçe öğretmek için hazırlanmış bir öğretim materyalidir. Bu öğretim

seti ilk olarak 2000 yılında basılmıştır. Temel, orta ve yüksek düzey olarak ayrılmıştır. A1-A2, B1-B2, C1 setleri olarak ayrılmış, her sette bir ders kitabı, bir çalışma kitabı ile dinleme metnine destek olacak CD yer almaktadır. Dil düzeylerine göre hazırlanan setlerde her kitap için on iki üniteye yer verilmiştir. Dört temel beceriyi destekleyen metinler ve görseller yer almaktadır. Etkinlik ve alıştırmalara ait ayrı bölüm de yer almaktadır.

- Yeni İstanbul Türkçe Öğreniyorum Seti

Türkçeyi daha iyi ve etkili öğrenmek isteyen öğrencilerin yararlandığı bir diğer kaynak set ise Yeni İstanbul Türkçe Öğreniyorum setidir. 2007 yılında D-AOBM ölçütleri göz önüne alınarak oluşturulan sette eylem odaklı bir yaklaşımla öğrencilerin aktif katılımı sağlanarak dili öğrenecekleri setler hazırlanmıştır. Kültürel özellikler dikkate alınarak hazırlanan öğretim setinde Türkçe öğrenen bireylerin birlikte yaşama ve karşılıklı etkileşim sağlayan metinlere ulaşması kolaylaşacaktır. D-AOBM'ne bağlı kalınarak hazırlanan sette A1-A2, B1-B2, C1 seviyelerinde ders ve çalışma kitabı yer almaktadır. Bu seviyelere ait kitaplarda günümüz teknoloji ve bilişsel gelişimin artmasıyla kare kodlar da yer almaktadır. Dinleme metinlerinin yer aldığı CD'ler dışında bu metinlere kare kodlarla da ulaşılmaktadır. Setlerde yer alan her bir ders kitabının içinde altı ünite yer almakta ve üniteler üç ayrı konu alanına ayrılmaktadır. Dil bilgisine ait açıklamalar yer almakta ve ünite sonunda o bölüm ile ilgili sözcükler ve fiiller bulunmaktadır. Öğrencilerin gelişimlerini değerlendirebileceği bir öz değerlendirme formu da ünite sonlarında yer almaktadır.

- Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum Seti

2007 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü tarafından (1, 2, 3, 4) hazırlanmış olan sette yer alan birinci ve ikinci kitaplar A1 düzeyi, sette yer alan üçüncü ve dördüncü kitaplar ise A2 düzeyine denk gelmektedir. 10-15 yaş arasındaki öğrenciler bu setin hedef kitlesini oluşturmaktadır. Sette yer alan her seviye için bir ders kitabı, bir çalışma kitabı ile dinleme metinlerinin yer aldığı kitapçık ve CD'ler yer almaktadır.

- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Seti

Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından ilk basımı 2013 yılında yapılan öğretim setleri Türkçe öğrenecek bireyler için önemli bir kaynak olmuştur. D-AOBM dikkate alınarak hazırlanan sette

A1-A2 (temel düzey), B1-B2 (orta düzey), C1(ileri düzey) ders ve çalışma kitapları yer almaktadır. Ders ve çalışma kitaplarında toplam 10 kitap bulunmaktadır. Yabancılar için dil bilgisi, yabancılar için ölçme ve değerlendirme, öğretmenler için ise bir kılavuz kitap yer almaktadır. Yabancılara Türkçe öğretimi için Z- Kitap, söz varlığı kitapları ile hikâye kitapları da bulunmaktadır. Kitaplar alımlama, üretim, aracılık ve etkileşim başlıkları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Böylece dört temel beceri olan okuma, dinleme, konuşma ve yazma dikkate alınarak tematik bir yaklaşımla oluşturulmuştur.

- İzmir Yabancılar İçin Türkçe Seti

Dokuz Eylül Üniversitesi Dil Eğitimi Araştırmaları Merkezi (DEDAM) tarafından A1-A2 (2013), B1-B2 ve C1 (2015) seviyelerinde öğretim seti hazırlanmıştır. Temel düzey olan A1-A2'de ders ve çalışma kitapları yer almaktadır. B1 ders kitabı ve çalışma kitabıyla birlikte öğretmen kılavuz kitabına da yer verilmektedir. B2 düzeyine ait bir ders ve öğretmen kılavuz kitabı bulunmakta ancak çalışma kitabı olmadığı görülmektedir. C1 düzeyi için ise yalnızca ders kitabı olduğu görülmektedir. Diğer düzeylerdeki ders kitapları gibi renkli basıldığı, öğretmen kitabının olmadığı da tespit edilmiştir.

- Yedi İklim Türkçe Seti

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde önemli bir kaynak olan Yedi İklim Türkçe seti 2016 yılında D-AOBM dikkate alınarak hazırlanmıştır. D-AOBM'nde belirtilen A1-A2, B1-B2, C1-C2 seviyeler yer almaktadır. Yunus Emre Enstitüsü katkılarıyla hazırlanan set ders kitapları, çalışma kitapları, öğretmenler için kılavuz kitaplar ile dinleme materyallerinden oluşmaktadır. Her seviye için ayrı ayrı olarak hazırlanan ders ve çalışma kitapları, dinleme kitapçığı, CD ve öğretmen kılavuz kitapları ile birlikte otuz materyalden oluşmaktadır. Yurt içinde ve yurt dışında eğitim gören öğrencilere kaynak olmaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan diğer setler ise Türkçe Okuyorum, Türkçe Öğreniyoruz Orhun, Yabancı Dilim Türkçe setleri yabancılara Türkçe öğretiminde önemli kaynaklar arasında yer almaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitapları alan yazında birçok uzman tarafından incelenmiş ve farklı lisansüstü araştırmalara konu olmuştur.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplar birçok yönden incelenmiştir. Bu incelemeler genel olarak; kültür aktarımı, söz varlığı ve sözcük öğretimi, dil bilgisi, biçim-içerik uyumu, D-AOBM ve programa uygunluğu, beceri alanlarının (okuma, dinleme, konuşma, yazma) ders kitaplarına yansıması, ders kitaplarındaki etkinlik kullanımları vb. konu başlıklarından oluşmaktadır. Bu çalışmalardan birkaçı şöyle sıralanabilir: ders kitaplarına kültürel öğelerin yansıması (Çetinkaya, 2018; Esen, 2022; Mırık, 2023); ders kitaplarında yer alan etkinliklerin incelenmesi (Geçim, 2022; Ertürk, 2023; İbsar, 2024); çoklu zekânın ders kitaplarına nasıl yansıdığı (Keskin, 2019; Tutkun, 2024); kelime öğretimi, biçim ve dil bilgisi ile D-AOBM uyumluluğuna (Kayasandık, 2018; Settaroğlu, 2019; Güzel, 2021; Akat, 2022) çalışmalarında yer vermişlerdir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları, makale düzeyindeki araştırmalarda da sıklıkla incelenmiştir. Bu araştırmalarda ders kitaplarının farklı açılardan değerlendirildiği görülmektedir. İncelemeler, dil becerileri (okuma, dinleme, konuşma, yazma) alanında yer almıştır. Bu çalışmalar: Çekici, 2018; Özbek ve Genç, 2019; İltar ve Açık, 2019; Öncül,2020; Gün, 2020; Aydoğdu, 2022; Korkmaz, 2022; Geçiçi,2022; Saltık, 2023; Azizoğlu ve İlbilgili ve Cingöz, 2023); dilbilgisi aktarımı ve sezdirim (Kocabaş ve Kıran, 2022; Özkan ve Doğru, 2023; Karatay, 2023); dil kullanım alanları ile etkinlikler (Aktaş, 2020; Maden ve Durmaz, 2022; Maden ve Özgen, 2023); içerik ve biçim bütünlüğü (Ömeroğlu, 2016; Korkmaz, 2018; Kanca, 2020), söz varlığı (Dindar, 2019; Şengezer ve Doyuran, 2021); programların ders kitaplarına yansıması (Yılmaz, 2022; İpek ve Eğilmez, 2023); ölçme ve değerlendirme (Göçer, 2007) başlıklarına yoğunlaşmışlardır. Sonuç olarak iyi hazırlanmış ders kitaplarının içerik ve biçim uyumuna sahip olması, kültürel unsurları barındırması, kazanımları yansıtan etkinlikleri gerçekleştirilecek nitelikler taşımasıyla ders kitaplarının verimliliğine katkı sağlayacaktır.

2.7. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Okuma ve Dinleme Metinleri

Metin, bir konu hakkında verilmek istenilen mesajın belli bir mantık akışı ve sıralama doğrultusunda aktarılmasıdır. "*Metin bidirişim değeri taşıyan, eyleme yönelik devingen bir bütündür; başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin art arda geldiği anlamlı yapılardır"(Akbayır, 2010: 189).* Metinler cümlelerin bir araya gelmesiyle bilgi sunmaktadır. Aşkın Balcı (2018: 22), metin oluşumunda sesten

paragrafa doğru bir gelişimin olduğunu ve yazıyı oluşturan ses, sözcük, tümce birimlerinin birbirlerini takip ederek dilsel düzenlemelere sahip olduğunu açıklamıştır. Metinler rastgele oluşan kelime ve cümle yapıları değildir. "*Bir ya da birden fazla kişi tarafından belli bir amaç doğrultusunda, bağdaşıklık ve tutarlılık bağları ile birbirine bağlı şekilde oluşturulan sözlü ya da yazılı anlatılardır" (Altunkaya, 2018: 241).* Bir plan ve programa uygun, metinsellik ölçütleri gözetilerek ortaya konulan bilgi topluluğudur. Güneş (2019), metinlerin bilgi, duygu ve düşüncelerin yerleştirildiği yapılar olduğunu, yerleştirme işleminin ise peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştiğini ifade etmektedir. Metinler birçok yönden iletişim biçimini etkilemektedir. Bu durumu Aktaş (2011), metnin; anlatma ve anlaşmanın amacını, konusunu, kullanılan iletişim kanalını, hedef kitleyi, metnin türünü, boyutunu, anlatım biçimini dil özelliklerini belirlediğini açıklamaktadır.

Metinler oluşturulurken yer aldığı toplumun değer yargılarını, en iyi şekilde temsil eden yapılardan meydana gelmektedir. "*Geleneksel anlayışın aksine metin, tek sözcükten oluşabileceği gibi yazılı ya da sözlü olabilir. Bir sözcük bütününün metin sayılabilmesi için temel ölçüt metnin iletişim değeri taşımasıdır*" *(Bayraktar, 2017: 139).* Metinler; duygu, düşüncelerimizi dile döktüğümüz her yerde ve durumda derdimizi, sevincimizi anlattığımız birbiriyle uyumlu, rastgele oluşmamış kelimeler birliğiyle meydana gelmektedir. Bir gazete haberi, bir şarkı sözü, bir küçük çocuğun oyun arkadaşlarıyla iletişimi, bir öğrencinin okulda yaşadıklarını evde anlatması da bir metin örneğidir. Kurnaz (2018), metin ile ilgili yapılan ortak tanımlara ait özelikleri şöyle sıralamıştır:

- *"Metin, belirli bir amaçla oluşturulur.*
- *Metin, yazılı ve sözlü olabilir.*
- *Metin, iletişim değeri olan bir yapıdır.*
- *Metnin bütünü, cümlelerin teker teker anlamlarından farklı bir anlam taşır.*
- *Metin, başı ve sonu belirgin olan bir yapıdır" (Kurnaz, 2018: 26).*

Bu niteliklere yabancılara Türkçe öğretiminde de dikkat edilmektedir. Kalaycı ve Durukan (2019: 2164), yabancı dil öğretiminin tek bir öğrenme alanına bağlı kalmaksızın bir bütün olduğu düşünüldüğünde ders kitaplarının öğrenme alanlarının tamamına yönelik bir içerik ile hazırlanması öğrenci başarısına doğrudan katkı da bulunacağını ifade etmektedirler. Metinler, kültür aktarımını en iyi yansıtan

materyaller olduklarından ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinleri kütür aktarımını, toplumun yaşayış tarzını dil öğrenecek bireye somut bir şekilde ifade etme imkânı sunar. *"Öğrencilerle yapılan dinleme etkinliklerinde evrensel konuları ele almak yerine Türkçe şarkı ve türküler, fıkra örnekleri, şiirler, kültürel etkinlikleri anlatan metinlerin kullanılması hem dersin işlenişinde sorun yaratmayacak hem de hedef kitlenin Türk kültürü hakkında zevk sahibi olmasını sağlayacaktır" (Korkmaz, 2018: 93).* Metinler taşıdıkları özelikleri itibariyle çok anlamlılığa katkı sağlar, farklı anlam özelliklerini ortaya çıkarır, yeni anlamlar üretir. Metinler durumlara göre farklı işlevlere sahip olur ve aktaracakları bilgiler doğrultusunda türlere ayrılır. Bu durum farklı tasnifleri meydana getirmekte ve çeşitli isimler tarafından farklı adlandırılmaktadır. Güneş (2019) metinleri; edebi, üretilmiş, özgün ya da otantik olarak gruplandırılmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde de bu türler duygu, düşünce, anlatı durumlarına göre isimler alır. D-AOBM'nde (Telc, 2013), metin türleri belirlenirken dil kullanım alanlarına göre gruplama yapılmıştır. Dil kullanım alanları kişisel, kamusal, mesleki, eğitim alanları olarak belirlenmiş olup toplamda 4 alan için 41 metne yer verilmiştir. Bu metinler bireyin düşünce evreni, hayal gücünü geliştirerek neden-sonuç, karşılaştırma yapabilme, sınıflama, sıralama gibi üst düzey düşünme becerilerine katkı sağladığı gibi duygu dünyasına hitap ederek, ifade özgürlüğüne katkıda bulunur. Bu bağlamda yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerin çok titiz bir çalışma sonucu hazırlanması gerekmektedir. Yabancılara Türkçe öğretiminde dört temel dil beceri olan dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerinde kullanılacak metinler dil öğretim durumları ile Avrupa Dil Portfolyosu göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Bireysel farklılıklar ile dil düzeylerindeki farklılıklar tespit edilerek hangi seviyede hangi metinlerin kullanılacağı özenle seçilmelidir.

Kitaplarda yer alan her metin Türk dilinin ve Türk kültürünün zenginliğini yansıtmalıdır. Bu nedenle Türkçenin anlam zenginliklerini, söz varlıklarını yansıtacak metinler ile Türk toplumunda yer edinmiş önemli şair ve yazarları tanıtacak metinler yer almalıdır. Ders kitaplarında yer alacak metinler kur/seviye dikkate alınarak uzunluk ve kısalığına dikkat edilerek hazırlanmalıdır. Metinlerin öğrencilerin seviyesine, bireysel farklılıklara uygun olması öğrencinin ilgisini çekecek ve derse güdülenme oranında artış sağlayacaktır. Türkçe anlam zenginliği yoğun olan bir dildir. Her sözcüğün bulunduğu bağlama ve cümle yapısına göre aktarmak istediği anlam değişeceğinden yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan metinler bu özelliğe dikkat

edilerek hazırlanmalıdır. Metinler, dil bilimin inceleme konusu olan bağdaşıklık, tutarlılık, kabul edilebilirlik, durumsallık, bilgisellik unsurlarına göre hazırlanmalı ve uygun olan eserlerden seçilmelidir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan okuma ve dinleme metinleri Türkçenin zenginliğini, Türk kültür mozaiğini, Türk dilinin doğru kullanımını yansıtacak metinlerden seçilmelidir. Türk dünyasında yer alan yazar ve şairlere yer verilmeli, kültürü tanıtıcı nitelikte olan atasözleri, deyimler de metinlerde yer almalıdır. Türkçeyi öğrenecek bireyler için okuma ve dinleme metinleri vasıtasıyla anlama ve kavrama düzeylerinde belirgin bir artış, ifade kolaylığı görülecektir.

Okuma, başı ve sonu olmayan sürekli gelişim gösteren bir süreçtir. Okuma yalnız harfleri bir araya getirip seslendirmek değil anlamlı yapılara büründürerek kavramları zihinde canlandırmaktır.*"Okuma; sözcükleri, cümleleri veya bir yazıyı bütün unsurlarıyla görme, algılama, kavrama ve anlamlandırma etkinliğidir" (Gündüz ve Şimşek, 2011: 13).* Hem zihinsel fonksiyonların hem fiziksel fonksiyonların birlikte işe koşması okumanın çok yönlü yapısını ortaya koymaktadır. Fiziksel veya zihinsel etkinliklerin herhangi birinde yaşanan problem okuma becerisini olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle okumaya başlayacak birey zihinsel ve fiziksel olarak hazır olmalıdır. İnsanlar; teknolojik gelişimleri, kültürel ve sanatsal farklılıkları, toplumların yaşam tarzlarını, okuyarak daha hızlı bir şekilde bilgilenirler. Okuyan bir bireyin söz varlığında, kelime hazinesinde artış yaşanır ve düşünce dünyasının ufkunu genişletir. Okuma becerisi dört temel dil beceri içerisinde ve her alanda başvurulan becerilerin ilki olma özelliği taşır. Günümüzde ekran okuma, görsel okuma da okuma becerisi içerisinde yer almaktadır. Bir diğer önemli dil becerimiz ise dinlemedir. Dinleme, yalnızca işitme değil, işitilenin belirli zihinsel süreçlerden geçerek anlam bulmasıdır. Dolayısıyla işittiğimiz her şey dinleme olarak kabul edilmemektedir. Wolvin ve Coakley (1985), dinlemenin işitmeden farklı olduğuna, işitmenin dinleme sürecinin bir aşaması olduğuna, dinleme ise alınan uyarıdan anlam kurmaya, dinleme süreci algılama, dikkati yoğunlaştırma, anlamlandırma şeklinde birbirini tamamlayan üç aşamadan meydana geldiğini ifade etmişlerdir. Dinleme becerisi insanoğlunun kazandığı ilk beceri olması nedeniyle önemlidir. Okuma becerisi gibi dinleme becerisi de alıcı becerilerindendir. Akyol (2013), dinlemeyi günlük yaşamımızda %80 oranında en çok kullandığımız beceri olduğunu ifade etmiştir. Dört temel dil becerisinden olan dinleme, Türkçe öğretiminde olduğu gibi yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir

yere sahiptir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin telaffuzuna büyük katkı sağlar. Öğrenilen dilin söyleyiş farklılıkların giderilmesinde ve dil öğretiminde kullanılan harf, sözcük, cümle biçimlerinin doğru kullanımına katkı sağlamaktadır.

Buna bağlı olarak kullanılacak okuma ve dinleme metinlerinin sahip olması gereken bazı nitelikler vardır. Günay'a göre (2013), bir metinde bulunması gereken üç yapı vardır: Küçük yapı, büyük yapı ve üst yapı. Küçük yapı sözcük ve cümleler arası, büyük yapı metinde yer alan paragraflar arası birlik, üst yapı ise metnin sahip olduğu türü ve çıkarılacak yorumu belirtir.

Uslu Üstten ve Haykır (2019), okuma ve dinleme metinlerinde bulunması gereken bazı unsurlar olduğunu şöyle ifade ederler: Hitap edilecek hedef kitle, metinlerin hangi standarda göre hazırlanacağına, kazanımlara, neler anlatılacağı ve verilmek istenen mesajın işlenen konu (içerik) için önemli olduğuna, metinlerin uzunluk ve kısalık durumları ile hangi yöntemlerle anlatılacağı önem teşkil etmektedir. Dil öğretilecek bireyler belirlenerek (iki dilliler, Türk soylular ve yabancılar) nasıl bir yol izleneceği saptanmalıdır. D-AOBM'nde yer alan kazanımlara ve Temel Düzey (A1-A2), Orta Düzey (B1-B2), İleri Düzey (C1-C2) seviyelerine uygun metinler yer almalıdır. Konu seçiminde ilgi ve ihtiyaca dikkat edilmeli, kültürlerde yer alan ortak temalar dikkate alınmalıdır. Basitten karmaşığa, yakından uzağa ilkeleri göz önüne alınarak kelime hazinesine sarmal bir biçimde katkı sağlamalıdır. MEB (2003), PISA tarafından yapılan araştırmada A1 seviyesinden A2 seviyesine 350 kelime, B1 seviyesinde 500, B2 seviyesinde 750-800 kelimeye çıkılabileceği, C1 ve C2 düzeylerinde ise metinler 1000-1500 kelimeden oluşabileceği belirtilmiştir. Yöntem kısmında ise ilgi ve ihtiyaca göre, dilbilgisi çeviri, doğrudan dil yöntemi, işitsel-dilsel yöntem, işitsel-görsel yöntem ve seçmeli yöntem kullanılabileceği belirtilmiştir.

Metinler D-AOBM yer alan özellikler göz önüne alınarak hazırlanmalıdır. Bu özellikler; dilsel karmaşıklık, metin türü, söylem yapısı, metnin somut şekli ve metin uzunluğudur. Dilsel karmaşıklık; metnin açık, kısa ve anlaşılır olmasını, birden fazla anlama gelecek ifadenin olmamasıdır. Metin türünün etkisi, deneyim ve bilgi biriminin varlığıyla ortaya çıkar. Dil öğrenen birey somut betimlemeler ile metinler öğretildiğinde daha kalıcı öğrenmeler meydana gelir. Söylem yapısında metnin tamamında bir tutarlılık olması ve birbiriyle çelişen bilgilerin yer almaması sağlar. Metin uzunluğun da ise kısa metinler daha fazla tercih edilmektedir. Daha anlaşır ve

kolay olması hem bilgiyi almayı kolaylaştırır hem de bellek yükünü azaltarak dikkat dağınıklığını engeller. Bu bağlamda Türkçe metinlerin barındırdığı cümleler ve kelimeler farklı bağlamlarda anlam kazandığı unutulmamalı ve Türkçede çok anlamlı yapıya sahip olduğu açıklanmalıdır. Anlam çeşitliliği sağlayan kelimeler, cümleler, kalıplaşmış sözler dil öğrenen bireye uygun bir şekilde ifade edilmelidir. Türkçenin anlam zenginliğini barındıran ifadelere ve dilin anlam farklılıklarına değinilmelidir. Dil bilimin inceleme alanında yer alan anlam bilim yabancılara Türkçe öğretiminde ister doğrudan ister dolaylı yoldan olsun kendine yer bulmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde yer alan okuma ve dinleme metinleri yalnızca bireyin dil öğrenmesini ve ifade gücünün geliştirmesine değil ayrıca söylenmeyen ifadelerin de anlaşılmasına katkıda bulunur. Yabancılara Türkçe öğretiminde kelime hazinesinin arttırılması ve Türkçenin anlam zenginliğinin farkına varılması, söylenmeyenin sezdirilmesi ve anlaşılması için anlam bilim ve örtük anlam alanına giren kavramların bilinmesi gerekir. Örtülü anlam ve örtülü anlam unsurlarının bilinmesi, şema ve kavram alanını geliştirerek dil öğrenimini kolaylaştıracaktır.

2.8. Anlam Bilimi

Bir dilin farklı yapılarını ve biçimlerini barındıran anlam, uzun yıllardan beri çalışma konusu olmuştur. Pilten (2008: 1), dil bilimcilerin uzun yıllardır anlamı tanımlamaya çalıştıklarını fakat bu konuda ortak bir görüşe varılamadığını ve anlam konusunda açık bir tanımlama yapılmadığını ifade etmiştir. Kullanılan dilin yalnızca ses ve sözcük yığınından oluşmadığı ardında verilen mesajın önemli olması anlam kavramının önemini ortaya çıkarmıştır. Kıran ve Kıran (2006: 245), anlambilimin doğal dillerdeki anlam evrenini incelediğini ve kuramsal olarak bir dilde anlamla ilgili olan her şeyin anlambilimin alanına girebileceğini belirtmiştir. Her dilde kullanılan sözcük ile cümlenin bireyin ufkunu açması ve yeni kavramlar edinmesine katkı sağlaması anlamın dilbilim konusu olmasını kaçınılmaz kılmıştır.

> *"Anlam kavramı dil bilimcilerden Leech'e göre Kavramsal (bilişsel), çağrışımsal, sosyal, duygusal, yansıyan, eş dizimsel, tematik anlam olarak; Lyons'a göre tasviri, tasviri olmayan, dışavurumsal, sözlüksel ve dil bilgisel anlam; Alexander'e göre kasıtlı anlam, içerik anlamı, gösterge anlamı, çeviri anlamı; olarak, Cruse'ye göre de önerme ve dışavurumsal anlam olarak sınıflandırılmıştır" (Pilten, 2008: 2).*

Anlam, bir dilde kullanılan kavramların birey tarafından bilişsel, duyuşsal olarak zihinde karşılık bulmasıdır. *"Anlam, bir bilimin gerçek ya da düşsel dış dünyayla*

bağlantılı olarak uyandırdığı kavram, tasarım ya da düşüncedir" (Bayraktar, 2017: 132). Onan (2014), anlamı dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram ya da düşünce olarak tanımlamıştır. Anlam, her alanda kendine yer bulan bir yapıyı meydana getirmektedir. Hazar (2014: 14), anlam bilimini sözcüklerin kullanım yapılarını, insan fikriyle ve hareketiyle inceleyen bir bilim olarak tanımlamaktadır. Aksan'a (2020) göre, anlam ile ilgili çalışmalar ve yapılan incelemeler bu sahanın Eski Yunan ile Eski Hint'e kadar uzandığını göstermektedir. Dilbilimciler o dönemlerde de anlam arayışında bulunmuşlardır. Dilbilim çalışmalarında bulunan Hintli Panine, eserinde sözcüklerin harflerden mi ibaret olduğunu yoksa bir anlamı olup olmadığı üzerinde durmuştur. 17. yüzyılda John Locke ve Bacon tarafından yapılan çalışmalar neticesinde dil bilim çalışmaları önem kazanmıştır. 18. yüzyılda ise Leibniz, Herder ve Humboldt'un anlam arayışları üzerine çalışmalara yoğunlaştıkları görülmektedir. Bayraktar (2017), "anlam"ın dilbilimi terimi olarak öncelikle Alman dilbilimciler Leis ve Darmesteter'den sonra Fransız Michael Breal'in kullandığını ifade etmektedir. Anlam biliminin bir bilim dalı olarak ilk ifade eden kişi 19. yüzyılda Alman dilbilimci H. Reisig'in "Semasiologie" adlı çalışması ile olmuştur. Daha sonraları ise A. Darmesteter'in "Sözcüklerin Yaşamı" eseri ve Fransız olan Micheal Breal'in "Essai de Semantique" kitabında yaptıkları çalışmalarla anlam bilimi alanını genişletmişlerdir.

Danimarkalı K. Nyrop, "Semantique (1913)" eserinde sözcüklerin anlam farklılıklarına ve çok boyutluluğuna değinmiştir. F. Saussure dönemine kadar sözcüğün yapısı ve anlamı üzerine durulmuştur. F. Saussure'la birlikte sadece sözcük değil dilin tümce yapılarına dikkat edilmiş, dilde kullanılan yapıların birbiriyle bağlantılı olarak anlam kazandığı ve bütünlük sağladığı ifade edilmiştir. Bunu izleyen süreçte Prag, Kopenhag, Cenevre ve Amerikan dilbilim okulları anlam üzerine çalışmalar yapmışlardır. Aksan (1982), 1930 yılında Almanya'da Jost Trier kavram alanı, 1966 Fransa'da A. J. Greimas "Semantique Structrak" yapısal anlam, 1930 yılında Amerika'da A. Korzybskı genel anlam bilim, 1965'te Chomsky "Aspecst", Katz ve Foder yorumlayıcı anlam bilime bağlı olarak üretimsel anlam bilim, Amerika'da ruhbilim (davranışçı anlam) ve onu takiben mantıksal anlam bilim alanlarının ortaya çıktığını belirtmiştir.

Anlam bilimi alanında yapılan çalışmalara baktığımızda çalışmaların tarihsel bir dönem izlediği görülmektedir. Tamba-Mecz (1991: 10) ise anlambiliminin gelişimini ve araştırmaları genel bir bilgi vererek şu dönemlere ayırmıştır:

I. *Gelişmeci dönem: (1883-1931)*
Sözcüklerin tarihi, dildeki anlamların gelişmesi, anlam bilimine özgü yasaların konması gibi konularla uğraşılan, Brêal, Trier… gibi bilginlerin dönemi.
II. *Karma dönem: (1931-1963)*
Sözcüklerin tarihi ve söz varlığının kuruluşu gibi konuların ele alındığı, Ulmann, Guiraud… gibi araştırmacıların dönemi.
III. *Dilsel Modeller dönemi: (1963'ten bu yana)*
Chomsky, Katz – Fodor… gibi bilginlerin temsil ettiği ve sözcük anlam biliminden tümce anlam bilimine geçişin ağırlık kazandığı dönem olarak belirtmiştir (Tamba- Mecz, 1991: 10'dan akt. Aksan, 2020: 25).

Aksan (2020: 26), dünyada yapılan çalışmalara bakıldığında dil bilimsel anlam biliminin ikiye ayrıldığını ifade etmektedir. Bunları, sözcük ve tümce anlam bilimi şeklinde belirtmekte ayrıca araştırmaların eş zamanlı veya art zamanlı olarak yapılıp yapılmamasına bağlı durgun ve gelişmeli anlam biliminin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Eş zamanlı incelemeler var olan durumu, zamanı ve sınırları belli olan dönemleri kapsarken, art zamanlı incelemeler daha eski dönemleri ve tarihsel gelişiminin ne zaman, nereden başladığı ve bilinmeyen dönemleriyle ilgilenmektedir.

Bir sözcüğün yeni bir anlam kazanması bulunduğu dil bilgisel yapılar ve bağlamla ilgili olarak farklılaşmaktadır. Bu nedenle sözcükler bulundukları duruma, ortama göre anlam kazanırlar. Bayraktar'a (2006) göre; anlambilim sözcüklerde, birleşik sözcüklerde, sözcelerde ve cümlelerden meydana gelecek anlamın incelenmesi, ses ile düşünce arasındaki ilgiyi araştırarak doğal dillerdeki söylem düzeyindeki anlamlı dizgelerdir. Ses ve anlam birbirinden ayrılmayan tamamlayıcılardır. Soykan (2013), bu durumu şöyle açıklamıştır:

> "*Çünkü tek başına sözcüklerin, eğer varsa gösteriminden söz edilirken sözcüklerin dil bilgisi kurallarına göre bir araya geldiği deyimlerin ve cümlelerin anlamından söz edilir. Demek ki anlamı sağlayan bir araya geliş kurallarıdır, eş deyişle, dilbilgisidir. 'Cümlenin anlamı' derken bundan, içindeki bazı sözcüklerin birer gösterimi olsa da bütün olarak bir gösterimi olmayan cümlelerin anlamını kastediyorum, demiştir" (Soykan, 2013: 140).*

Türkçede bulunan sözcükler kullanıldıkları bağlama göre çok anlamlılık özelliğini kazanırlar. Bu durum Türkçenin anlam alanını genişletir ve Türkçenin anlam zenginliğini ortaya koyar. Örneğin; 'açık kapı' kalıbı bulunduğu cümleye göre farklı anlamları ifade eder. "Evin kapısı açık kilitlemedim." tümcesi kapalı olmayan,

kolaylıkla içeri girilebilecek anlamı katarken, "Benim evimin kapısı herkese açıktır." kullanımı ise misafirperverlik anlamı katar. Türkçede buna benzer birçok anlam çeşitliliği vardır. "*Sözcüklerin anlamlarını oluşturan ayırıcı özellikleri saptamak, bunlar arasındaki ilişkileri belirlemek için 'anlambirimcik' çözümlemesi adı verilen yöntem kullanılır. Bunlar çok anlamlılık, eşzamanlılık, eşadıllık, karşıtanlamlılık ve altanlamlılık ilişkileridir"(Kıran ve Kıran, 2006: 246)*. Gerçek, mecaz, yan anlam Türkçeye çok anlamlılık özelliği katar ve bunun için dilin sosyal faktörlerinden beslenir. Demir ve Murat (2018: 93), anlam bilimin toplumun sosyolojik, psikolojik kültürel birikimleriyle meydana geldiğini, iletişimin temel aracı olan dil; insan-insan, insan-doğa ilişkilerinde çözümlemelerle anlam kazandığını, zenginleştiğini, varlığını sürdürdüğünü ve bunun sonucunda sadece somut anlam taşıyan bir sözlük olmaktan çıktığını ifade etmişlerdir. Türkçede buna bağlı çok anlamlılığı sağlayan örtülü anlamı ifade eden unsurlar karşımıza çıkmaktadır. Deyimler, atasözleri, mecazlar, derin yapı, yüzey yapı, ön varsayım ve sezdirim, çağrışımlar, duygular, eksiltili yapılar Türkçenin anlam zenginliğini artırır. Bu unsurların ders kitaplarına yansıması öğrencilerin kelime hazinesine katkı sağladığı gibi derin bir anlam kavrayışına da olumlu etkide bulunur. Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan okuma ve dinleme metinleri bu sebeple nitelikli yazarlardan ve eserlerden seçilmelidir.

2.9. Örtülü Anlam

Metinlerde veya cümlelerde verilmek istenen asıl mesajlar açık ve yalın bir şekilde ifade edilmediği durumlarda örtülü anlam karşımıza çıkmaktadır. Örtülü kullanımların iletişim sürecine renk ve heyecan kattığını söylemek mümkündür. Onan ve Tiryaki (2012) örtülü anlamların, dili kullanan bireyin zihninde asıl uzlaşım alanının dışında ikinci uzlaşımsal alanı oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrudan doğruya birey açısından, dilin kullanım alanının genişlemesi demektir. Buna bağlı olarak ikinci anlam veya açıkça söylenmeyen durum olarak belirtebileceğimiz örtülü anlamlarla karşılaşırız. Dil bilimin önemli bir inceleme konusu olan örtülü anlam, *"Bir sözcenin içerdiği açık anlam ile açık anlam üzerinde erişilebilecek öncül(ler) aracılığıyla sezdirilen anlam'dır (Onan, 2020: 144).* Örtülü anlam ile birlikte verilmek istenilen mânâ daha önce okuyucunun veya dinleyicinin bilgisine sunulmuş ve belli cümle yapılarıyla yüzey yapıda verilen bilgilerden farklı anlam evreni oluşturur. *"Örtük anlatım, metinde sözü edilmeyen ancak metinde geçen bazı ifade ya da sözcüklerden yola çıkarak ulaşılabilecek bilgilerdir. Başka bir söyleyişle, söylenenden*

söylenmek istenenin çıkarılması ya da sezdirilmesidir" (Bölükbaş, 2010: 103). Örtülü anlatım ile ilgili önemli çalışmalarda bulunan Ducrot'a (1972) göre, örtülü anlatım bir sözce oluşturulduğunda, kullanım koşulları ve kişinin iletişim amacından ayrı olarak kullanılan dilin içsel yapısı ile önceden kodlanmış anlamsal nitelikleri barındırarak uzlaşımsal olmayan dolaylı sözcelerle örtülü anlatımlar sağladığını ifade etmektedir. Uzlaşımsallık bulundurmayan söz edimleri çoğu zaman örtülü anlamlar ile karşımıza çıkmaktadır. Örneklendirecek olursak "Bu yol kapalı." tarzında bir sözce bağlamın durumuna göre "Başka bir yolu kullanabilir misiniz?" (istek-rica), "Bu yolu kullanma, değiştir." (istek-emir), "Farklı bir yol bulalım mı?" (öneri), "Geri dönelim mi?" (öneri) gibi farklı anlamlar oluşturacak sözceler ve örtük ifadeler bize sunmaktadır. Bazı durumlarda ise sözcenin amacı yalnızca iletişim sağlamak ile şikâyette bulunma olabilir. Var olan sözcelerin gayesi daima açık bilgiler vermektir. Verili bilgi (içerik) olarak ifade edilen bilgiler örtülü anlatımlar oluşturabilmekte, önvarsayım ve imalı anlatımla bu sağlanmaktadır. İmalı anlatımlar bağlama bağlı olarak ortaya çıkabilmekteyken önvarsayım doğrudan sözcede yer almaktadır. Buna bağlı olarak var olan sözcelerde örtülü anlamları anlamak için yardıma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle örtülü anlatım belirli ipuçlarının yardımıyla ulaşılabilecek anlamsal yapılardan oluşmaktadır. Örtülü söylenen sözün gizliliği, bağlamsal yani durumsal bilginin gerekliliği, konuşulan konu üzerindeki etkenler anlam bilimini buna bağlı olarak da örtülü anlamı oluşturmaktadır.

Örtülü anlam, anlam bilimin inceleme alanında yer aldığı gibi edim bilimin inceleme alanında da yer almıştır. Grice (1961), yaptığı çalışmaları genellikle diyaloglar üzerinde açıklamaya çalışmış ve bu durumu "konuşur, anlam ve cümle anlam" olarak ayırmıştır. Dinleyen ve konuşan kişilerin aynı anlam evreninde yer almayacağını söylemiştir. Kuralların var olduğu bu durumda ihlallerin gerçekleşmesi örtülü anlam ifadelerini öne çıkarmaktadır. Ayrıca uyumlu olan sözcelerin verdiği mesaj dışında ikinci bir anlamı oluşturacak bir mesajın daha olduğunu belirtmektedir. Grice (1975), anlamın daha rahat ortaya konulması için "bağıntı, nicelik, nitelik, açıklık" ilkelerini ortaya koymuş dil bilimine katkı sunmuştur.

Örtülü anlam alanında Orecchioni (2008), "Muzmer (Örtük)" adlı kitabında satırlarda bulunan örtülü anlamları kaldırmak amacında olduğunu söylemiştir. Kitabında örtülü anlamın etimolojik yapısına yer vermiş, diğer dil bilimciler gibi anlamın bağlama göre değişebileceğini belirtmiştir. Örtülü anlamın da açık sözceler

kadar önemli olduğunu ifade ederek örtülü anlamların çözümlenmesini değerli bulduğundan söz etmiştir. Yale ve Brown (2010), yapmış oldukları çalışmalarında söylem analizinden hareketle örtülü anlamı açıklamaya gayret etmişlerdir. Söylem analizinde muhataplar arasında ifade edilenlerin özel kullanımlarının olduğunu ve diğer araştırmacılar gibi örtülü anlamın bağlamla beraber önem kazandığına dikkat çekmişlerdir. Bu durum, bizleri örtülü anlam üzerine yapılan çalışmalarda fikir birliğine varılan noktanın "bağlam" olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Günay'a (2007: 71) göre, örtülü yapılarda anlam, kesin bir biçimde gösterilmemekte fakat bir sözcenin içeriğinde gücül olarak yer almaktadır. Bu anlam, ilgili sözceden çıkarımsal yollarla ortaya çıkabilmektedir. Gücül olarak kastedilen durum ifade edilmek istenen sözceden anlam çıkarabilmektir. Nitekim örtülü anlatım, var olan sözce ile bireyin daha önce karşılaştığını varsayarak bize kullanılacak bilgiye en az çaba ilkesiyle ulaşmamız için katkı sunmaktadır. Bunu dilsel yapı ve anlamsal yapı arasındaki bağ ile sağladıkları uyumda görürüz. Bu sebeple dil bilgisel metinlerin karşılığını bilmek derin yapıyı çözmeyi sağlamaktadır. "*Örn. Sinemaya gidelim mi? sorusunu Yarın sınavım var diyerek yanıtlayan bir öğrenci, yalnızca bu sözcenin önerme içeriğini dile getirmekle kalmaz, bağlam uyarınca sinema teklifini geri çevirmiş ve gerekçesini de belirterek Hayır, sinemaya gitmeyelim demiş olabilir" (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011: 2006).* Bu örnek açık bir şekilde gösteriyor ki dilsel yapı tek bir anlamsal yapıyı içermemektedir. Bir sözcenin anlaşılması için kurallarının olması gereklidir. Ancak bu kurallar gramer olarak değerlendirmekle kalmamakta, sözcenin bağlam durumuna göre önem kazanmasını katkı sağlamaktadır. Bir çıkarımda bulunabilmek için zihinde oluşan çağrışımların karşılık bulması, konuşulan veya öğrenilen dilin kültür yapısı dili etkilediğinden örtülü anlam unsurları da bulunduğu duruma göre sosyal etkiler, kültürel yapılar ve dinsel özellikler sebebiyle farklılık gösterecektir. Örtülü anlatıma ulaşabilmek için öğrenilen kelime ve cümlelerin kullanım durumuna sahip olacak ön bilgiyi bulundurmak anlaşılırlığı etkiler. Nitekim sözcenin ifade edildiği koşulların bilinmesi ile ilgililer arasındaki arka plan bilgisi dediğimiz ön bilgiler veya artalan bilgiler verilmek istenen anlamsal yapının doğru anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bu bağlamda yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak okuma ve dinleme metinlerinin örtülü anlama katkı sağlayacak yapıda olması anlaşılırlığı ve dil öğretiminde verimliliği artıracaktır. Sonuç olarak örtülü anlamın yer verildiği metinlerde anlam çeşitliliği ortaya çıkmaktadır. Aksarı (2006), Türkçede kullanılan

gerçek, mecaz, yan anlamlar çok anlamlılığa katkı sağladığını ifade etmiştir. Yabancılara dil öğretilirken anlam çeşitliliğine sahip metinlerin seçiminde özenli olunmalıdır. Akpınar (2010); deyimlerin, atasözlerin hangi durumlarda kullanıldığı neyi ifade ettiği ayrım noktaları da gözetilerek dil öğretimi gerçekleştirilmelidir. Örtülü anlatımı oluşturan yapılar iyi analiz edilerek dil öğretiminde kullanım durumları tespit edilmelidir.

2.10. ÖRTÜLÜ ANLAM UNSURLARI

2.10.1. Aktarma

Kullanmış olduğumuz her kavram; dilde farklı anlamlar oluşturabilecek biçimde bir duyguyu, bir durumu, bir düşünceyi bizlere aktarmaktadır. Çünkü kullanılan bir kelime bağlama göre değişmekte gerçek anlamından sıyrılarak yan veya mecaz anlamlar kazanabilmektedir. Bunlardan biri olan aktarmalar dilin anlam evrenini genişleterek bilgiye hızla ulaşmamızı sağlamaktadır. Türkçede anlam zenginliğine ve çok anlamlılığa katkı sağlayan kavramlardan biri olan aktarmalar, bilinen bir kavrama yakın olan başka bir sözcenin veya kavramın kullanılması olarak ifade edilebilir. Aktarmaları Aksan (2020), benzetmelerde olduğu gibi anlatılmak istenen kavramı, onunla bir yönden ilişkisi, benzerliği, yakınlığı olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışıldığı, böylece bir göstergeyle yeni bir anlam elde edildiği şeklinde açıklar. Aktarmalar, benzetme amacı taşımayarak kullanılan kavramlara gerçek anlamları dışında anlamlar katmakta ve kullanılan cümlelerde anlam değişimleri ile yeni anlamlara dönüşmektedir. Ad aktarmasında kullanılan sözcükler temel anlamlarını kaybederek mecaz anlamlı hale gelir. Aktarmalar günlük dilin dışında sanatsal metinlerde de karşımıza çıkmaktadır. Aksan (2020), eski retorik çalışmalarından başlanarak söz sanatları arasında değerlendirilen aktarmaların, anlam değişmelerine yer verdikleri için ilk olarak Reisig ve Breal'den başlayarak dil bilimciler tarafından incelenme alanı bulduğunu ifade etmiştir.

Aktarmalar kullanım durumlarına göre deyim aktarması ve ad aktarması (mecaz-ı mürsel) olarak ikiye ayrılmaktadır. Aksan (1995), aktarma olarak yer verdiği konuyu konuşma ve yazma dilinde, ayrıca şiir dilinde de önemli bir rolü olan, okuyanı ve dinleyeni etki altına alan, sözcüğe ve cümleye yeni anlamlar kazanmasına etki eden bir durum olarak açıklamıştır. Guiraud (1999), çalışmasında Ullmann'ın ad aktarımını anlamlar arasındaki benzerlik ve anlamlar arasındaki bitişiklik yoluyla ikiye ayırdığını

belirtmiştir. Ayrıca Guiraud (1999), anlam benzerliğini tözsel, eşalgısal, duygusal anlam olarak ayırırken anlam bitişikliğini ise uzamsal bitişiklik, zamansal bitişiklik, nedensel bitişiklik biçiminde sınıflandırmıştır. Dil alanında çalışmalar yapan bazı araştırmacılar aktarmayı şu şekilde tanımlamıştı: *"Mecaz-ı mürsel bir sözü gerçek anlamı dışında benzetme amacı gütmeden kullanma. Mecaz-ı mürselde şu iki niteliğin bulunması gerekir: Sözcüğün ya da sözün gerçek anlamı dışında kullanılması ya da engelleyici ipucu (karine-i mana) bulunmasıdır" (Dilçin, 1983: 415).* Başka bir çalışmada ise Lakoft ve Johnson (1980:39); bir kavramın, durumun farklı bir kavramla veya durumla ilgi kurarak kavramsallaştırmaya izin verme süreci olarak belirtmiştir.

Metonimi terimiyle ifade edilen ad aktarması parça-bütün, sebep-sonuç, iç-dış, eser-yazar, soyut-somut, yer-insan arasındaki ilişkileri ifade eden kısacası birbirine yakın olarak ifade ettiğimiz kavramların birbiri yerine kullanılması ile bütüne ulaşmamızı sağlamaktadır. Söz sanatlarında sıklıkla kullanılan aktarmalar kimi zaman mecaz ile karıştırılmaktadır. Mecaz daha çok anlam değişimlerine yer vermekteyken ad aktarmaları en kısa yoldan bilgiyi vermeye çalışmaktadır.

> *"Kerimoğlu (2022), ad aktarmasını dizimsel bir işlem ve birleşim, mecazı ise seçme ve değiştirmeye bağlı paradigmatik bir yapı olarak belirtir ve şöyle örneklendirir: "Yaşar Kemal'i okudun mu?" cümlesi ile "Enflasyon tüm kazancımızı yedi." cümlesini karşılaştırır. Yaşar Kemal'i okudun mu?" ad aktarması "kitabı" yani bir dizimsel işlemi, "Enflasyon tüm kazancımızı yedi." cümlesinde ise mecaz anlamda ve önceden zihinde olan bir dizimin kullanımı olarak belirtmiştir*" (*Kerimoğlu, 2022: 217).*

Burada kullanılan "yemek" fiilinin gerçek anlamı dışında kullanıldığı ve somutlaştırma yoluna gidildiği görülmektedir. Ad aktarmasında verilmek istenen mesaj kullanılan cümlede yer almamakta, dizimden düşürülerek oluşturulmakta ve ilgili olan sözcük onun yerine kullanılmaktadır. Kullanımlarıyla bir dilin söz varlığını arttıran ad aktarmalarının farklı oluşum şekilleri vardır. Aksan (2020), ad aktarmasının türlerini şu şekilde açıklamıştır:

> "*Ad aktarmasının bir türü Yunancada sünekdokhe adı verilen aktarmaları kapsar. İki yolla gerçekleşir. Bütünün yerine parçanın anılması ve parça yerine bütünün anılması. Örneğin ocağı tüttürmek, ocağına incir ağacı dikmek deyimlerinde evin bir parçası olan ocaktan söz edilirken, evin evde oturan ailenin, hatta yerine göre sülalenin anlatıldığı görülür. Tenisçi yerine raket'ten söz edilmesi (örn. Yabancı raketler başarılı oldu) ya da yelkenli tekneler yerine yelken'in kullanılması (örn, yelken yarışları) aynı yoldan anlatımları gösterir. Bir nesnenin bütününün, onun parçası yerine kullanılması, bir sanatçının ürününün onun adıyla anılması söz konusudur. Bir resmi seyrederken 'Bu bir Rembrandt' dendiğinde, 'Dün Reşat Nuri'yi okudum' ya da 'Beethoven dinledik' gibi kullanımlarda bu türün örnekleri oluşur" (Aksan, 2020: 48).*

Aktarma içinde yer alan deyim aktarması (metafor) ise benzerlik birliğine dayanarak sözcükler arasında anlam ilişkisi kurar. Deyim aktarmasının söz edildiği en eski çalışma Aristo'nun Poetika adlı kitabında yer almaktadır. Deyim aktarması, *"Aralarında uzaktan veya yakından ilgi bulunan iki şey arasında bir benzetme ilişkisi kurarak, bunlardan birinin adını, geçici olarak kendisine benzetilen diğer şeyin adı ile karşılama olayı'dır (Korkmaz, 1992: 43).* Bilgin (2013), biçimsel ya da işlevsel bir benzerliğe dayanan aktarmayı deyim aktarması olarak ifade etmiştir. Hengirmen (2006), ise deyim aktarmalarının temelinde benzetme olayının olduğu, benzetme olayında dört temel ögenin bulunduğunu ifade ederek, bu ögelerden benzetme ilgecinin cümleden çıkarılarak deyim aktarmasına dönüştüğünü açıklamıştır. Bu durum söz sanatlarından olan istiare (eğretileme) sanatına benzemektedir. Yalnızca benzeyen veya benzetilen ögelerin kullanımıyla oluşmaktadır. Deyim aktarmaları, benzetme ögelerinin kullanıldığı veya benzetme ögelerinin eksiltilerek oluşturulmasıyla meydana gelmektedirler. Çotuksöken (2012: 304-305), deyim aktarmalarının meydana gelme biçimlerini şöyle sıralamıştır: İnsana ait bir kavramın doğaya aktarımı (bir şeyin başlangıç bölümü, haftanın başı), doğadaki nesnelerin adlarının ve niteliklerinin insan için kullanımı (tilki çok kurnaz kimse), doğadaki varlıkların adları ve niteliklerinin de başka varlıkların anlatımında kullanılması, duyu alanlarına ilişkin kavramların alışılmamış bağdaştırmalar biçiminde görülmesi (acı haber) ve somut anlamlı sözcüklerin soyut anlatımına olanak sağlaması (bu taşlar bana galiba). Deyim aktarımının oluşum biçimini Aksan (2020), ise şöyle açıklamıştır:

- ✓ *İnsandan Doğaya Aktarma: Aktarmanın bir türü, insana ait fiziksel ve ruhsal özelliklerin doğadaki varlıklara aktarılmasıyla gerçekleştirilir. Örneğin, dağın başı, ocak başı, ayakkabının burnu vb. Özellikle şiir dilinde çok görülür ve kişileştirme olarak bilinir. Haydut akşamlar, dalgın akşam, kel tepeler vb.*
- ✓ *Doğadan İnsana Aktarma: Doğaya ait olan sertlik, yumuşaklık, sıcak, soğuk, keskin, hafif gibi sözcüklerin insan özellikleriyle ilişkilendirilmesidir. Hayvan adlarının kullanımı ve bazı nesnelerin kullanımıyla argo kullanımlara neden olmaktadır. Sert olan bir maddenin özelliği insanın bakışıyla bir araya gelerek "sert bakış" tamlaması ortaya çıkarmaktadır. Burada asıl ifade edilmek istenilen davranışın biçimidir. Örneğin, taş kalpli, hafif davranış, vb. Argo olarak kullanılan, karakteri belirten ifadelerde de görülür. Keçi, odun, kalas, armut, çaylak kaz, kurt, hıyar vb.*
- ✓ *Duyular Arası Aktarma: Beş duyu organına sahip olan insanoğlu bazı durumlarda anlama hareketlilik katmak için duyuları birbiri yerine kullanmaktadır. Farklı duyu alanlarının bir araya getirilmesidir. Örneğin, "acı" tatma ile ilgili bir durumken, "söz" işitme ile ilgili bir kavramdır. İkisinin kullanımında "acı söz" sözcesi ortaya çıkmakta ifade edilen anlam*

mecaz hâl almaktadır. Keskin dil, kör kalem, ses rengi, sıcak bakış, sıcak renk, tatlı ses, tatlı söz vb.

- ✓ *Somutlaştırma: Soyut olarak kullanılan kimi ifadelerin anlaşılırlığını arttırmak için somut ifadelerle anlatılmasıdır. Sıkmak, sıkılmak, ezilmek gibi birçok eylem aynı yoldan yeni anlamlar kazanır. Temel anlamı "bir nesneyi, çevresini sararak basınç altına almak" olan sıkmak eylemi "bir kimseye bıkkınlık ve sıkıntı vermek" anlamında kullanılır. "Herkes bu konuda onu taşladı." cümlesinde kullanılan taşlamak kelimesi kişiyi eleştirmek anlamında kullanılmıştır. Başka bir örneğe bakacak olursak "kafa dengi" ibaresinde kafa kelimesi soyut bir durumu somut halde kullanmamıza yardımcı olmuştur. Burada belirtilmek istenen düşünce ve hâllerin durumunu ortaya koymaktır. Örneğin; baltayı taşa vurmak, kaş yapayım derken göz çıkarmak vb.*
- ✓ *Doğadaki Nesneler Arasında Aktarma: Doğadaki bazı hayvan ve bitki adlarının beraber kullanımı ve yeni bir varlığa ad olmasıyla meydana gelmektedir. "Kırlangıç" kelimesiyle "balık" kelimesinin, "kuş" ve "burun" kelimelerin beraber kullanımıyla bitki adları meydana gelmektedir. Örneğin; kuzukulağı, karga burun vb. Hem bitki isimleri hem alet isimlerinin oluşturmaktadır (Aksan, 2020: 79-87).*

Deyim aktarmaları kullanımları ile anlam dünyasında anlaşılırlığı arttırmakta ve iletilmek istenen bilgilere en az çabayla ulaşmamızı sağlamaktadır. Türkçede anlam çeşitliliğini sağlayan deyim ve ad aktarmaları arasındaki farklılıkları Yaylagül (2006), şöyle açıklamaktadır: Ad aktarmalarının sözceler arasındaki yakınlığa dayandığını, deyim aktarmalarının ise benzerliklere göre anlam kazandıklarını belirtmiştir. Aktarmaların yakınlığı ve benzerliği türünü de belirlemektedir. Deyim aktarmasının özü bir şeyi, çeşidi diğer sözcükler ve anlamlar yoluyla anlamak ve görmektir. Ad aktarması ise bir varlığı temsil etmek için kullandığı kısa yoldur. Ad aktarması yanındaki sözcüklerin kullanım durumuyla ilgilenmektedir. Deyim ve ad aktarmasının farklılaşmasını sağlayan durum, süreçte meydana gelme biçimleridir. Deyim aktarmasında açık olmayan bir bağlantı söz konusuyken ad aktarmasında sözcükler arasında yakın ve doğrudan bir ilişki vardır. Bu durum ad aktarmasının dizimsel bir ilişkiye sahip olduğunu gösterir. Ayrıca ad aktarması, doğal bir görünüme sahip olmakla gerçekliği yansıtır. Deyim aktarması ise romantizm ve sürrealizm ilkelerini barındırmaktadır. Deyim aktarması bu nedenle şiirlerde daha fazla kullanılmakta, ad aktarması ise düzyazıda yerini almaktadır.

Türkçede çok anlamlılığa katkı sağlayan, söz varlığının kullanım alanını genişleten aktarmaların kullanım durumları, nerede ve ne zaman kullanılacağı Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylere nitelikli metinlerden hareketle aktarılmalıdır. Türkçede kullanılan kelime ve sözcük gruplarının bulunduğu bağlama göre anlam kazandığı belirtilmelidir.

2.10.2. Bağdaştırma

İnsanoğlu duygu ve düşüncelerini ifade etmek için dili etkili bir şekilde kullanır. Bir dilde kullanılan her sözcüğün yalnızca bir anlamı karşılamadığını bilmek gerekir. Bu nedenle sözcükler kullanıldığı cümlede bağlama göre anlam kazanmaktadır. Her dilde olduğu gibi Türkçede de sözcükler bir araya gelerek yeni anlamlar oluşturmaktadır. Türkçede günlük dilde kullandığımız sözcükler ile edebi metinlerde kullanılan sözcükler ve kavramlar aynı olmamaktadır. Edebi metinlerde çoğu zaman gerçek anlamından uzaklaşarak karşımıza yeni anlamlarda tamlamalar çıkmakta, bir edebi metne derinlik katmakta, anlam evreninin sınırlarını genişletmektedir. Bir araya gelen sözcük ve kavramlar farklı anlam sınırları oluşturarak dili zenginleştirmektedir. Kelime gruplarının birlikteliği ile meydana gelen sözcükler bağdaştırılarak yeni anlamlarda karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda *"İster bir tamlama, isterse bir tümce biçiminde birden çok birimin bir araya gelmesine bağdaştırma adını vermek istiyoruz: Asma köprü, çatlak tabak, kavun dilimi, duvarın boyası ya da havalar ısınıyor, elektrikçi ütüyü onardı bağdaştırmaları buna örnek gösterilebilir" (Aksan, 1982: 204).* Bağdaştırmalar kullanım durumlarına göre ikiye ayrılmaktadır. Bir araya gelen sözcükler anlamlı yapılar sunuyorsa alışılmış bağdaştırma (yakın), anlamlı yapılar sunmuyorsa, zihinde karmaşıklığa neden oluyorsa, bireyin şemasında dengesizlik yaratıyorsa alışılmamış (uzak) bağdaştırma olarak ifade edilmektedir. Sözcükler arasında anlam belirleyici ve anlam ayırıcı ögelerin kullanımı bağdaştırmaların durumunu göstermektedir. Alışılmış bağdaştırmalar, sözcükler arasında anlam uyumuna sahiptir. Örneğin, "kara kitap" tamlamasında anlam belirleyici öge "kitap", anlam ayırıcı öge ise "kara" sözcüğüdür. Sözcükler arasında anlam uyumu olduğu bahsedilen kavramın diğerlerinden ayrılan özelliğini yansıtmaktadır.

Alışılmış bağdaştırmalardan farklı olan alışılmamış bağdaştırmalar ise zihinsel bir uyumsuzluğa sahiptir. Alışılmamış bağdaştırmalar *"Dilin mantığına ters düşerek oluşturulan ifadeler" ve "sınırları çizilmemiş genel terimlerdir" (Coşkun, 2007: 322).* Zihne uymayan, bireyin şemasında karışıklığa yol açan bağdaştırmalar anlam belirleyici ve anlam ayırıcılar arasındaki çatışma ile uyumsuzluklar görülerek anlamsal sapmalar meydana getirmektedir. Keklik (2013: 808), alışılmamış bağdaştırmaların anlam belirleyicileri arasında uyum olmayan, kimi zaman bir somut kavramla bir soyut kavramı bir araya getiren, ancak yarattıkları yepyeni tasarımlar ve duygu değerleriyle

dinleyen/okuyanda, ilk anda yarattığı irkilmeden sonra etkili olan sözcük bileşimleri ve dilde yerleşik olmayan kalıplar şeklinde açıklamıştır. "Kara sevda" tamlamasının anlam ayırıcı ve anlam belirleyici özelliklerine bakacak olursak "sevda" kelimesi anlamı belirleyen öge, "kara" kelimesi ise anlam ayırıcı öge olduğunu görürüz. Ancak burada kullanılan kavramlar arasında zihinsel uyumsuzluk ve sapmalar ile farklı anlamlar meydana gelmektedir: *"Kırık sıfatı, temelde, kırılabilir bir bölüm somut kavramlarla bağdaşabilen bir ögedir; kırık vazo, kırık kanat, kırık kol gibi bağdaştırmalar bu yüzden mantığa ve deneyimlerimize uyar; alışılmış bağdaştırmaların örneğidir. Ama kırık ruhbilim, kırık sabah, kırık üzüntü, kırık balon ya da kırık su bu uyuşumu göstermemektedir*" *(Aksan, 1982: 206).* Bu tür alışılmamış tamlama grupları ve kavramlar çoğunlukla şiirsel metinlerde karşımıza çıkmaktadır.

Şair ve yazarlar bizim alışmış olduğumuz kavram gruplarından farklı kavram gruplarını kullanmaktadırlar. Aksan (2004: 332), Bâkî'ye ait olan "Deşt-i fenada mürg-i heva durmayıp döner" mısrasında yer alan "heves kuşu" tabirinin alışılmamış (uzak) bağdaştırma örneği olduğunu açıklar. Günlük dilin sınırlarından kurtulmak isteyen şairler ve yazarlar vermek istedikleri mesajları yoğun bir şekilde aktarmak için kelime oyunları yapmaktadırlar. *"Şiir, bir duygu hâlinin yansımasıdır. Şair duygularını ifade ederken sayfalar dolusu yazı yazmak yerine kısa ve güçlü bir anlatım yoluna gider; dilin var olan imkânlarından yararlanarak anlatımına güç kazandırır" (Dinçer, 2004: 232).* Edebi metinlerdeki anlam ve imge yoğunlukları bu sebepten kaynaklanmaktadır. Dilde var olan her gösterge şairin elinde farklı bir hayat bulur. Gerçek anlamda kullanılan bir sözcük ilk haliyle hep vardır ancak kullanıldığı cümlede önünde ve ardında bulunduğu sözcük ile bağdaşarak yeni anlamlar kazanmaktadır. Bunu bir ağacın kökü ile dalları arasındaki bağ gibi düşünebiliriz. Cümlede yapılan bu işlemler metne imge ve çağışım katarak okuyan veya dinleyen kişide estetik zevk uyandırmaktadır.

Şiirlere örnek verecek isek Faruk Nafiz Çamlıbel'in Han Duvarları şiirinde uzak bağdaştırmaları görebiliriz.

"*Kapanmayan gözlerim duvarlarda gezerken*
Birdenbire ***kıpkızıl birkaç satırla*** *yandı;*
Karlar etrafı ***beyaz bir karanlığa*** *gömdü;*
Kar değil, gökyüzünden yağan ***beyaz ölümdü****."*

(Faruk Nafiz Çamlıbel,1969)

Atilla İlhan'ın meşhur olan "Sisler Bulvarı" şiirinde de alışılmamış bağdaştırmaların sık kullanmış olduğunu bizlere göstermektedir:

" *gece lambaları öksürüyordu*
yukarda bulutlar yürüyordu
sisler bulvarı bir gece haykırmıştı
ağacın biri bulvarda ölüyordu"

(Atilla İlhan,1954)

Tanınmış şairlerimizden biri olan Necip Fazıl Kısakürek'in "Kaldırımlar" şiirinde uzak bağdaştırmalar kullanarak anlatıma yoğunluk kattığı görülmektedir:

"*Üstüme camlarını, hep simsiyah dikiyor,*
Gözüne mil çekilmiş bir ama gibi evler.
Dalıp sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse kaldırımların ***kara sevdalı eşi."***

(Necip Fazıl Kısakürek,1928)

Daha çok toplumsal şiirler yazan Ahmet Arif'in "Leylim Leylim" şiirinde de uzak bağdaştırmalarla karşılaşırız:

"O en ***ayıp, frengili yemişi,***
Çıldırtılmış uranyum*"*

(Ahmet Arif, 1954-1959)

Bu ve buna benzer şiirlerde göstergeler gerçek anlamından sıyrılarak yeni anlamlar kazanmakta, anlamı sıradanlıktan uzaklaştırmaktadır. Türkçenin kullanıldığı her dönemde insanların ifade gücüne zenginlik katan bağdaştırmaların kullanıldığı görülmektedir.

> *"Yunus Emre'de aşk elçisi, ömür ipi, gönül şarı gibi alışılmamış bağdaştırmalara rastlanır. Yine Yahya Kemal'den emel gurbeti, ölüm servileri, Attila İlhan'dan ise haydut bir akşam, kül rengi Salı, yanılmış bir kapı örnek olarak verilebilir. Bu örnekler içerisinden haydut akşam tamlamasını incelediğimizde akşam, temel anlamda kullanılmıştır. Haydut ise ürkütücü, tedirginlik veren… gibi anlamlar yükleyerek okuyucuda zengin bir duygu ve tasarımlar bütünü yaratmıştır. Bu tamlamayla aynı zamanda deyim aktarması, kişileştirme de yapılmıştır" (Onan ve Tokdemir, 2012: 34).*

Tarihi gelişim dönemleri düşünüldüğünde Türkçenin çok fazla anlam zenginliğine sahip olduğu görülmektedir. Türkçenin kullanıldığı coğrafyalar bakıldığında o dönemin şair ve yazarlarının Türk diline büyük katkı sağladıkları yazmış oldukları edebi eserlerde göze çarpmaktadır.

Gerek yakın bağdaştırmaların gerek uzak bağdaştırmaların yoğun olarak kullanıldığı edebi metinlerin varlığı Türk dilinin zenginliğini ortaya koymaktadır. Bağdaştırma kullanımı hem ana dili olarak Türkçe öğretiminde hem de yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Sözcüklerin birlikte kullanımı yeni anlamlar kazandırmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine baktığımızda sadece dil bilgisel yapılar değil aynı zamanda sözcük dizilişlerinin bulunduğu yere göre nasıl anlamlar kazandığına da dikkat etmek gerekir. Bu bağlamda yabancılara Türkçe öğretiminde her sözcüğün başka bir sözcükle birleşerek farklı anlamlar kazanacağı unutulmamalıdır. Yabancılara Türkçe öğretiminde nitelikli metinlerin kullanımı dil öğrenicilerinin yaratıcılıklarını ve soyut düşünmelerini arttırmaktadır. Bununla beraber Türkçenin zengin bir anlam sınırı olduğu da sezdirilmektedir.

2.10.3. Deyimler ve Atasözleri

Her ülkenin, her milletin sahip olduğu çeşitli değerlerini barındırdığı, topluma yol gösterdiği, yaşadığı toplumda her zaman varlığını sürdürdüğü belli söz kalıpları bulunmaktadır. Konuşulan tüm dünya dillerinde olduğu gibi bizim de dilimizin sınırlarını genişleten, gelecek kuşaklara aktaracağımız kelime hazinemiz vardır. Bu kelime hazinesinde bulunan her sözcüğün birlikte kullanımında yeni anlam sınırları çizilmektedir. Türk dili, kültürel ve coğrafi yapı itibariyle zengin bir dil varlığına sahiptir. Günlük yaşam ile edebi metinlerde kullanılan dildeki incelikler Türkçenin sahip olduğu söz varlığını, kelime hazinesinin ne kadar çeşitli olduğunu bizlere göstermektedir. Konuşulan ve yazılan dilde kullanılan söz kalıpları bunu destekler nitelikte olup geçmişten günümüze sürekli ilerleme kat eden dillerin kelime hazinesi ile kullanım alanının arttığı da göz ardı edilmemektedir. Türkçenin zenginleşmesine katkı sağlayan söz kalıplarından meydana gelen deyimler ve atasözleri Türkçenin inceliklerini gözler önüne sermektedir. Deyimler topluma mâl olmuş, söyleyeni belli olmayan anonim ürünlerdendir. Geçmişten günümüze sözlü ve yazılı dille aktarılarak gelmişlerdir:

> *"Deyim, anlatım gücünü artırmak için, az çok mantık dışına kayan, bazı kelimeleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlere giren kalıplardır. Buna göre, deyimin anlamında, az çok mantık dışı hayaller, düşünceler aramak, özellikle verilen kalıbın kelimelerinden birisinin veya ikisinin fiil veya isim çekimlerinden birine girip girmediğini göz önünde bulundurmak gerekir. Bu, Türk deyiminin özelliğidir" (Hatipoğlu, 1964: 221).*

Deyimler anlatıma canlılık katan kalıplaşmış söz varlıklarından oluşmaktadır. *"Çekici, çarpıcı, yoğun bir anlatım özelliği taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlam bulunan kalıplaşmış söz öbeklerine deyim denir" (Bilgin, 2013: 57).* Deyimler, en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Örneğin, *"göz dikmek, kulak kabartmak, küplere binmek"* deyimleri iki sözcüğün bir araya gelerek gerçek anlamdan sıyrılarak yeni bir anlam kazanmasına katkı sağlamıştır. Burada kullanılan sözcüklerin ikisi de ayrı ayrı gerçek anlamlıdır oysa bir araya gelen sözcükler bağlama göre mecaz anlamlar kazanarak farklı bir anlam evrenini karşılamıştır. Deyimin tanımında farklılıklar vardır. Farklılıklar olsa dahi genel olarak tanımlar birbirine benzemektedir. *"Öne sürülen ortak özellikler arasında, sözcüklerden en az birinin gerçek anlamının dışına çıkarak kullanılması ve deyimin söz öbekleri şeklinde kalıplaşmış olması yer almaktadır" (Cesur, 2010: 45). "Göz dikmek"* deyimi sahip olmak, "*kulak kabartmak"* deyimi belli etmeden dinlemek, "*küplere binmek"* deyimi ise öfkelenmek kavramlarına karşılık gelmektedir. Genel olarak mecaz anlamda kullanılan deyimlerin bazı durumlarda gerçek anlamlarıyla da kullanımına rastlanılmaktadır: "*Çoğu gitti azı kaldı, yükte ağır pahada hafif, madalyonun diğer yüzü, nabız yoklamak"* hem gerçek anlamda kullanılır hem de mecaz anlamda kullanılabilirler.

Deyimlerde kullanılan sözcüklerin yerine farklı sözcüklerin getirilmesi anlamı bozarak anlam yoğunluğunun yitirilmesine neden olacaktır. Örneğin, "*abayı yakmak"* yerine "hırkayı yakmak", "*bal gibi"* yerine "pekmez gibi", "*havaya savurmak"* yerine "gökyüzüne savurmak", "*kök söktürmek"* yerine "dal söktürmek" kavramlarını kullanmak anlamı tek düze hale getirerek estetik zevk uyandırmayacaktır. Bu nedenle kullanılan sözcüklerin yerine farklı sözcükler kullanılmamaktadır. Deyimlerin o anki durum, olay ve zamana göre kullanımı değişiklik göstermektedir. Genellikle özel bir durumu belirtmek için kullanılırlar, atasözleri gibi genel bir yargıya ulaştırmazlar.

> *"Atasözü bir hüküm bildirir ve atasözleri değişmez bir doğruyu söyler: 'Etle tırnak gibi' deyimdir ve belli bir durumu bildirir. Ama 'Et tırnaktan ayrılmaz' bir atasözüdür ve bir hüküm bildirir. Deyim olarak kullanılan, önceden kabul edilen, kalıp yapılarda kesinlik yoktur. Deyimlerde kesin yargı, öğüt ve yol göstericilik yoktur. Bir durumu belirtme görevi vardır" (Günay, 2007: 244).*

Örneğin; çok sevinmek anlamına gelen "*eteği zil çalmak"*, birine yapılan yardımı sürdürmemek "*yarı yolda bırakmak"*, korkmak anlamına gelen "*kuyruğunu kısmak"* deyimleri belli durumlar üzerine söylenmiştir. Ayrıca kullanılan deyimlerin karşıt

anlamlarını ifade edecek biçimlerinin olduğu da görülmektedir. "*Bahtı açık/bahtı kara"* şansızlığı/şanslılığı, "*kısmeti ayağına gelmek/kısmeti tepmek*" bir çaba sarf etmeden nasiplenmek, istememek anlamlarında kullanılmaktadır.

Bir söz varlığının deyim olup olmadığını anlamak için cümle içerisinde kazandığı anlama bakmak bize bilgi verecektir. "*Ben bu defteri kapattım."* cümlesi ile "*Öğrenciler defterlerini kapattı."* cümleleri karşılaştırıldığında birinci cümlede "bir daha o konu ile ilgilenmeyeceğim" kavramına karşılık geldiği, ikinci cümle ise gerçek anlamda kullanıldığı için deyim özelliği göstermediğini görmekteyiz. Bağlamlar dikkate alınarak deyimsel özelliklerin var olup olmadığı görülecektir. Deyimlerin kullanımında birçok söz sanatı vardır ancak en sık kullanılan söz sanatının başında benzetme yer almaktadır. "*At hırsızı gibi, avuç içi kadar, bal gibi, benzi kül gibi, turp gibi, fitil gibi olmak*" vb. deyimlerde benzetme sanatına başvurulmuştur. Deyimleri hem biçimsel olarak hem de anlamsal olarak incelemek deyimleri daha rahat anlamamıza yardımcı olacaktır. Bilgin (2013), deyimlerin biçimsel ve anlamsal özellikler olarak iki gruba ayırmıştır:

Deyimlerin biçimsel özellikleri:

1. *Deyimler kalıplaşmış sözlerdir.*

a) *Katı, kesin bir kural olmamakla birlikte, deyimlerin sözdizimi bozulmaz. Sözdizimi bozulan deyimler, deyim özelliğini yitirir.*

b) *Deyimlerin sözcükleri değiştirilip eşanlamlı bile olsa başka sözcükler konulamaz.*

2.Deyimler en az iki sözcükle kurulur, genellikle de üç beş sözcüğü geçmez.

a) *Söz öbeği biçiminde deyimler: ağzı sıkı, boynu bükük eli maşalı.*

b) *Tümce biçimindeki deyimler: ateşe vursan duman vermez, eti ne, budu ne?*

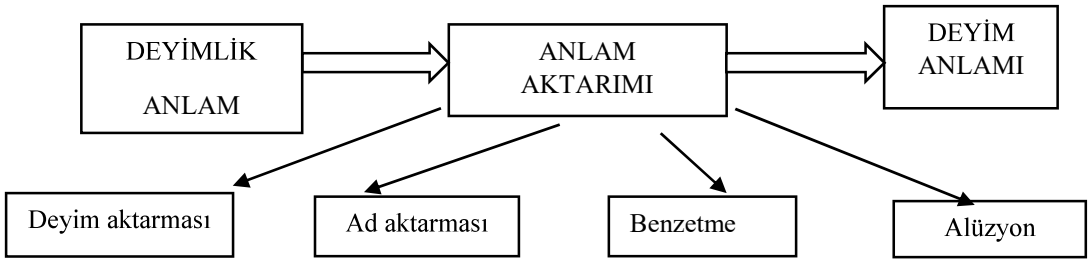
c) *Eksiltili anlatım biçimindeki deyimler: baştan ayağa, çat kapı.*

Deyimlerin anlamsal özellikleri:

1. *Değişmeceli anlamla kurulan deyimler: ağzını bıçak açmamak, burun kıvırmak, kök söktürmek.*
2. *Gerçek anlamlı deyimler: ağzına bir şey koymamak, dosta düşmana karşı, iyi gün dostu, yeri yurdu belirsiz. (Bilgin, 2013: 57-62).*

Deyimlerin hem biçimsel hem de anlamsal oluşum özelliklerini ve oluşumunu Subaşı Uzun (1991: 31), şöyle belirtmiştir

Şekil 3
Deyim Oluşumu

Subaşı Uzun (1991), deyimlerin oluşum özelliklerinin birden fazla nedenle meydana gelebileceğini belirtmiştir. Deyim oluşumunda ad aktarması, deyim aktarması, benzetme, alüzyon gibi anlam farklılaşmasına katkı sunan süreçlerden geçerek deyim anlamını kazandığını ifade etmiştir.

Deyimlerin biçimsel ve anlamsal özelliklerinden farklı olarak konularına göre de sınıflandırmalar olduğu görülmektedir. Hamıdov (2006), deyimlerin konularına göre sınıflandırılmasını üç maddede açıklamıştır:

a) *İnsan vücuduyla ilgili deyimler (el, kol, baş, kafa, göz, kalp vb. kelimelerle meydana gelen deyimler).*
b) *İnsan ilişkileriyle ilgili deyimler (sevgi, saygı, nefret, dostluk, düşmanlık, namus, kin vb. konulu deyimler).*
c) *Hayvanlar dünyasıyla ilgili deyimler (hayvanların adı, vücudu, yaptığı hareketleri ifade eden kelimelerle meydana gelen deyimler (Hamıdov, 2006: 40).*

Deyimler gibi söz varlığına katkı sağlayan bir diğer kavram ise atasözleridir. Uzun uğraşlar ve tecrübeler sonucunda oluşmuş, nasihat niteliği taşıyan söz grupları atasözleri olarak ifade edilmektedir. "*Atasözleri, halkın deneyimlerine dayalı olan, bir olay ya da durum hakkında varılan öğüt niteliğindeki genel kanı ve bir düşünceyi özlü bir şekilde ifade eden kalıplaşmış yargılardan oluşan, söyleyeni belli olmayan sözlerdir" (Bulak, 2017: 54-55).* Hepçilingirler (2005), atasözünü bir deneyimi, birikimi aktarırken değer yargısı oluşturan ve değer yargılarını yaşatan, akılda kalıcı, özlü sözler şeklinde belirtmiştir. Aksan'a (2005) göre, Türk atasözlerinin en belirgin özelliklerinden biri anlatımda somutlaştırmaya, gerçekleri doğada yer alan nesne ve hayvanların özelliklerinden hareketle anlatmaktır. Atasözlerinin anlatımı ifade edilmek istenen durumların farklılık göstermesi ile çeşitlilik göstermiştir. Kısa ve öz

anlamlara sahip olan atasözleri de tıpkı deyimler gibi kullanılan sözcüklerin yerine farklı sözcükler kullanılmamaktadır. Atasözleri bir ya da iki cümleden oluşan, genel yargılar bildiren söz gruplarıdır:

> "*Atasözleri dile yansımış değerler olarak hangi atalardan ve kimlerden kaldığı, aradan yüzlerce ve binlerce yılların geçmiş olması dolayısıyla, bilinmemekte ise de, şaşmaz yaşam tecrübelerinin imbikten süzülmüş birer değerler sistemi niteliği taşımaları dolayısıyla, bunlardan her biri kural niteliğindeki birer söz kalıbı durumundadır. Bu söz kalıpları bizler için hem dilimizi süsleyen, ona berraklık kazandıran birer öğüt, birer hayat gerçeği hem de günlük yaşamımızda her zaman yararlanabileceğimiz birer düstur niteliğinde'dir" (Korkmaz, 2018: 17).*

Atasözleri ilk dönemlerden itibaren Türkçede varlığını göstermiştir. Göktürk kitabelerinde, Divanı Lügati't Türk'te, Kutadgu Bilig ve halk edebiyatı örneklerinde rastladığımız atasözleri farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; darb-ı mesel, sav, irsal-ı mesel, söz, tabîr isimleriyle anılmıştır. Ayrıca Türk şair ve yazarlar atasözleri üzerine çalışmalar yapmıştır. Tanzimat dönemi şair ve yazarlarından olan Şinasi'nin Durub-ı Emsal-i Osmaniyye'si, Ahmet Vefik Paşa'nın Durub-ı Emsal Türkî örnek gösterilecek önemli kaynaklardandır. Atasözleri ile ilgili yapılmış bir diğer önemli kaynak Yurtbaşı'nın (1994) yapmış olduğu çalışmadır. Yurtbaşı (1994), çalışmasında atasözlerini 172 konuda hem kavramsal olarak sınıflandırmış hem de atasözlerinin içeriğinin rahat kavranması için alfabetik bir sıra gözetmiştir. Ayrıca daha rahat anlaşılması için çizimlere de yer vermiştir.

Atasözleri ile ilgili önemli bir kaynak olma özelliğine sahip başka bir çalışma ise Aksoy (1993), tarafından gerçekleştirilmiştir. Aksoy (1993), atasözlerini biçimsel ve kavramsal özelliklerini ayırarak şöyle ifade etmiştir:

> Atasözlerinin biçimsel özellikleri:
>
> 1) *Atasözleri kalıplaşmış (klişe durumuna gelmiş) sözlerdir: Her atasözü, belli bir kalıp içinde, belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimdir. Sözcükler değiştirilip yerlerine aynı anlamda da olsa başka sözcükler konulamayacağı gibi sözdiziminin biçimi de bozulamaz. Böyle değiştirmeler yapılsa ortaya çıkan söz, -anlam değişmezse dahi-atalar sözü diye anılmaz. "Derdin saklayan derman bulamaz" cümlesinde "derman" yerine "ilaç" denilmez.*
> 2) *Atasözleri kısa ve özlüdür. Az sözcükle çok şey anlatır. "Dikensiz gül olmaz."*
> 3) *Atasözlerinin çoğu bir, iki cümledir. Daha uzun olanları azdır: "Vakit nakittir", "dost ile ye iç, alışveriş etme" (Aksoy, 1993: 16-19).*

Bu biçimsel özelliklere baktığımızda atasözlerinin genel durumları ifade ettikleri sonucuna varabiliriz. Genel olarak geniş zaman kipi, 3. şahıs kipi ve bazı

durumlarda ise emir kipi ile çekimlendikleri görülmektedir. Hangi durumlarda kullanıldıklarını görmek için kavramsal özelliklerine bakmak da gerekmektedir. Aksoy (1993), atasözlerinin kavramsal özelliklerin şöyle sıralamıştır:

1) *Sosyal olayların nasıl olageldiklerini -uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak- yansızca bildiren atasözleri vardır: Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür. Minareyi çalan kılıfını hazırlar. Araba kırılınca yol gösteren çok olur. Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer... gibi.*
2) *Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini -uzun bir gözlem sonucu olarak- belirten atasözleri vardır: Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır. Kork aprilin besinden, öküzü ayırır esinden. Zemheride kar yağmadan kan yağması iyi. Mart yağar nisan övünür, nisan yağar insan övünür...gibi.*
3) *Toplumsal olayların nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak bildirirken bundan ders almamızı (açıkça söylemeyip dolayısıyla) hatırlatan atasözleri vardır: Ağlamayan çocuğa meme vermezler. Öfke ile kalkan ziyan ile oturur. Mahkeme kadıya mülk değil. Sona kalan dona kalır. ... gibi.*
4) *Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi ve öğüt veren atasözleri vardır: Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar. Ayağını yorganına göre uzat. Bugünkü işini yarına bırakma. Yoldan kal, yoldaştan kalma ... gibi.*
5) *Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek (dolayısıyla) yol gösteren atasözleri vardır: Bal bal demekle ağız tatlı olmaz. Can bostanda bitmez. Korkunun ecele faydası yoktur. Taşıma su ile değirmen dönmez ... gibi.*
6) *Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri vardır: Dost başa bakar, düşman ayağa. Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var. Kızını dövmeyen dizini döver. Kız beşikte, çeyiz sandıkta ... gibi.*
7) *Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır: Kırk yılda bir ölet olur, eceli gelen ölür. Ananın bahtı kızına. Akacak kan damarda durmaz. Baykuşun kısmeti ayağına gelir... gibi.*

Kültürel birikim ile söz varlığı arasındaki bağ yadsınamaz bir gerçektir. Yabancılara Türkçe öğretiminde aynı zamanda âdetler, gelenekler, görenekler ve kültürel değerler de aktarılmaktadır. Barın (2003: 312), yabancılara Türkçe öğretiminde amacın, yalnızca birtakım kelimeler öğretmek olmadığını, Türk kültürünü yeterli ölçüde kazandırarak Türkçeyi severek, isteyerek, öğrenen bir yabancıyı, Türkiye'nin kültür elçisi durumuna getirmek olduğuna değinmiştir. Bir dil öğretilirken salt gramer yapısı öğretilemez aynı doğrultuda kültür birikimi de aktarılır. Çünkü bir dilin hazinesi içerisinde barındırdığı kültürel kavramlarla ilişkilidir. Türkçenin söz varlığını yansıtan deyim ve atasözleri Türk kültürünün aynası niteliğindedir. Bu bağlamda dil öğretiminde yaşayış, düşünüş tarzının aktarılmasında kolaylık sağlayan atasözleri ve deyimlerin yeri farklıdır. Varışoğlu vd. (2014), deyimler ve atasözlerini dilin mekanik olmayan kültürel boyutu olduğunu belirtirken, atasözleri ve deyimler aracılığıyla dilin kendi değer ve kültür aktarımını yaptığını ifade etmişlerdir. Atasözleri ve deyimler öğrenilen dilin incelikleri ve derin anlamlarının görünmesine

katkı sağlamaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak metinler kolaydan zora aşamalı bir şekilde ilerlemeli ve kelime hazinesi bu oranda arttırılmaya çalışılmalıdır.

> "*Sözlü edebiyatın seçkin ürünlerinden biri olan atasözlerinden Türkçe dersinde anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek amacıyla yararlanılır. Farklı alanlarda, atasözlerinin değişik işlevlerinden yararlanılarak söz ve yazı daha etkili hâle getirilebilir. Atasözleri sözlü ve yazılı anlatım çalışmalarında önemli pedagojik malzemedir. Anlatımı güçlendirir, içeriğe zenginlik katar. Düşünceleri daha anlaşılır ve etkili hâle getirir. İletilmek istenen mesaj bir atasözlü ile daha somut bir şekilde iletilebilir. Atasözleri, içeriğinde yer alan farklı anlamlardaki kelimelerle öğrencilerin söz varlığının gelişmesine katkı sağlayabilir" (Göçer, 2010: 356).*

Yabancılara Türkçe öğretiminde bu sebeple hedef kitlenin durumu dikkate alınarak öğretilecek kavramların miktarında artış sağlanmalıdır. Yabancılara Türkçe öğretiminde yalnızca yazılı metinler değil aynı şekilde kullanılacak dinleme metinlerinin seçiminde de titiz davranılmalıdır. Atasözleri ve deyimlerin kullanımı bu faktörler dikkate alınarak metinlerde kullanılması dil öğretimi açısından hedefe kısa sürede ulaşmayı sağlayacaktır.

2.10.4. Mecaz

İnsanoğlu toplumsal bir varlık olduğundan devamlı iletişim kurma gereği duymaktadır. İletişim sürecinde yararlandığı sözcükler daima aynı anlamı ifade etmemektedir. Her bir sözcüğün değeri kullanıldığı cümlede anlam kazanmaktadır. Bütün dünya dillerinde olduğu gibi Türkçede de bu farklı anlam özelliği kendini göstermektedir. Mecaz anlamlar bu farklılığın önemli unsurlarından biridir. Mecaz anlam, temel anlam dışında kullanımlarıyla yeni anlamlar kazanarak düşünce ufkumuzun sınırlarını genişletir. Mecaz *"Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz" (TDK, 2024)* olarak açıklanmaktadır. Mecazlar; günlük konuşmada, edebi metinlerde, deyimlerde, atasözlerinde, ad aktarmalarında rol almaktadır. Günlük dilin kullanımı dışında edebi ve sanatsal metinlerde yer alan mecazlar metinlere alışılmışın dışında renk ve hareketlilik katmaktadır. Bu durum *"Mecaz sanatı söze güzellik, canlılık ve daha etkili bir güç vermek için yapılır" (Dilçin, 2009: 405)* anlamına bizleri ulaştırabilir. Her sözcüğün tek bir kullanım evreninin olmadığını birden çok anlamı kastettiğini mecazlar yardımıyla görebilmekteyiz. Kablan (2006: 21), Arapça bir kelime olan mecazın, esasen Arapçanın kök bükümlü bir dil olmasından kaynaklı olarak "cevaz" kökünden

türeyerek meydana geldiğini ve Arapçada çeşitli durumlara göre "cevaz" kelimesinin, "gelip geçilen yol, bir yerden bir yere geçmek suretiyle yürümek ve asıl anlamdan başka mana nakledilen lafız" olarak tanımlamıştır. Ayrıca belagatçiler mecazı; mecaz-ı aklı ve mecaz-i lügavi olarak ikiye ayırdığını belirtmiştir.

Saraç (2019: 13) ise mecazı, bir kelimenin temel anlamı ile karşıladığı yeni anlam arasındaki ilişkinin gerçek dışı olduğunu ifade eder. Bir kelimenin hakiki anlamı değil mecaz anlamı kastedilebilmesi için iki anlam arasında ilişki olması gerektiğini açıklar. Ayrıca hakiki anlama ulaşmak için karine-i mana (engelleyici ipucu) olduğunu söyler. Bu nedenle bir sözcüğün hem gerçek anlam hem de mecaz anlamda kullanılamayacağından mecazı, mecaz-i akli ve mecaz-ı lügavi olarak ikiye ayrıldığını belirtir. Akli mecaz (akla dayalı mecaz) yani gerçek anlam ile ilgili olan mecaz, *"kelimenin sözlük anlamında değişikliğe gidilmeyen, sadece akıl yoluyla kavranan mecazlara aklî mecaz denir" (Yıldırım, 2010: 13).* Lügavi mecaz ise (dile dayalı mecaz) bir kelimenin temel anlamından farklı kullanılan mecaz olarak belirtir*: "Lügavî mecaz, 'lügatle ilgili, sözlüksel mecaz' şeklinde tanımlanabilir. Bu tür mecazlarda kelimenin sözlük anlamı değişmiş olur. Örneğin; mecaz-ı mürsel ve istiare, lügavî mecazlar grubundadır" (Yıldırım, 2010: 13).* Mecazın türlerini Yaman (2013), ise lugavi mecaz, örfi mecaz, akli mecaz ve şerri mecaz biçiminde değinmiştir. Günlük hayatta kullanılan tüm gerçek sözcükler bulundukları bağlama göre mecazlık özelliği kazanacağı unutulmamalıdır. Mecazların oluşumlarının rastgele olamayacağını, çeşitli özelliklere bağlı olduğunu bilmek gerekir.

> "*Geleneksel mecazda, karşılaştırılan iki şeyin arasında ortak bir nitelik bulunması, bunların bir benzetme yönünden birleşmesi gerekir; aralarında ortak bir nitelik bulunmayan şeyler karşılaştırılsalar bile, mecaz meydana gelmez; sözgelimi, süt gibi sivri çorba sözünde, süt ve çorba ile sivri arasında herhangi bir ortak nitelik bulunmadığı için, o sözde mecaz yok sayılır" (Kudret, 2003: 466).*

Mecaz olabilmesi için ortak bir niteliği barındırması gerekir. Örneğin; *"yangın yerine vardık" grubuyla "yüreği yangın yeri"* arsında nitelik olarak bir ortaklık vardır. Birinci söz grubunda gerçek anlamda kullanılan *yangın* sözcüğü bir şeyin tutuşması yok olması, zarar vermesi anlamında kullanılmışken ikinci grupta ise benzer bir nitelik kullanılarak acı veren bir duyguyu belirtmiştir.

Gürbüz'e (2008) göre, bir duyuya ait bir kavram başka bir duyu için kullanıldığında o kelime mutlaka mecazlaşır. Başka bir ifadeyle, asıl anlamını

kaybederek mecaz duruma gelir. Tabiata ait bir kavram, insanla ilgili kullanılırsa, ilk icat edilen bir kavrama karşılık gelen kavram, zamanla başka bir kavramı gösterdiğinde ve soyutlaşmanın olduğu durumda mecazlaşmanın meydana geldiğini ifade etmektedir. "*Mecaz anlam günlük yaşamda en çok benzetme (tilki: hayvan adı / kurmaz, uyanık), komşuluk ilişkisi olan aktarma (yük: ağırlık, hayvanların taşıdığı mal / anne karnındaki çocuk veya ocak: ateşin yakıldığı yer / aile) biçimi, sözcüklere yeni ve yan anlamlar sağlanır" (Karatay, 2016: 268).* Kol kelimesi bir organı ifade eden temel anlamlı bir kelimedir. "*Ayşe'nin kolu incinmiş."* cümlesinde kullanımı gerçek anlama karşılık gelmekte iken, *"Kapının kolu bozuldu*." cümlesi ise yan anlamda kullanılarak mecaz olma özelliği kazanmaktadır. Soyutlaşmanın kullanıldığı durumlarda da mecaz anlam görülmektedir. "*Bu bıçak çok keskin"* cümlesi kesici bir aletin durumunu gösterirken, "*Keskin bakışları vardı.*" cümlesinde bakış sözcüğüyle birleşerek yeni bir kavramı karşılayarak mecaz özelliğini kazanmıştır.

Yan anlamın mecaz anlam olup olmadığı üzerine birçok çalışma yer almaktadır. Gürbüz (2008), yan anlamın; istiare, kinaye, terim anlam, argo, deyimler kullanıldığı durumlara göre temel anlamdan uzaklaşarak yan anlam kazandığını açıklar. Bayraktar (2017: 154), yan anlam ile mecaz anlamı karıştırmamak gerektiğini yan anlam ile temel anlamın sıkı ilişki içinde olduğunu belirtmiştir. Yavuz (2006: 99), tüm mecaz kullanımlarının yan anlam çerçevesinde alınabileceğini, yan anlamın da mecazın bir parçası olduğunu belirtmiştir.

Hepçilingirler (2018: 48) ise mecazın bir yan anlam olduğunu ancak her yan anlamın mecaz anlam olmadığına değinmiştir. Buna bir açıklık getirmek için ise şu örnekleri vermektedir:

Burun

Karadenizlilerin **burnu** kemerli olur.
(duyu organı, temel anlam- somut)

Adanın kuzeyindeki **burnun** üstündedir evi.
("çıkıntı", yan anlam- somut)

Adamda bir burun, bir burun; **burnundan** yanına varılmıyor.
("kibir", yan anlam-soyut); yani somutlaştırma; yani MECAZ

Somutlaştırmanın anlamı kolaylaştırdığını ayrıca mecaz anlama katkı sağladığını bu örneklerle açıklamıştır. Bu örneklerle birlikte bir sözcüğün yalnız başına kullanımı dışında, kullanıldığı cümlelerde yeni anlamlar kazandığı ve her sözcüğün temel anlamı dışında mecaz anlamlara sahip olduğu sonucuna varabiliriz.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerde bulunan mecazlı ifadeler de örtülü anlam grubunda yer alır. Türkçeyi öğrenen her birey yalnız temel anlamı öğrenmekle kalmamalı, o milletin kullanmış olduğu dildeki mecazlı ifadeleri de öğrenmelidir. Mecazlı ifadeler aracılığıyla dilde bir kelimenin birden fazla anlama geleceğini kavramalıdır. Bu durum bireyin hem somut hem de soyut sözcükleri öğrenerek çok yönlü düşünmesine katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda mecazlı ifadeler sınıf seviyelerine göre kademeli olarak arttırılmalı, mecazlı ifadelerin bağlama göre farklı anlamlara geldiği bilinci oluşturulmalıdır. Bir yabancı dili yeni öğren birey temel anlamlarla sınırlı kalmamalı etkinlikler, günlük konuşmalar, filmler aracılığıyla bu beceri kazandırılmalıdır.

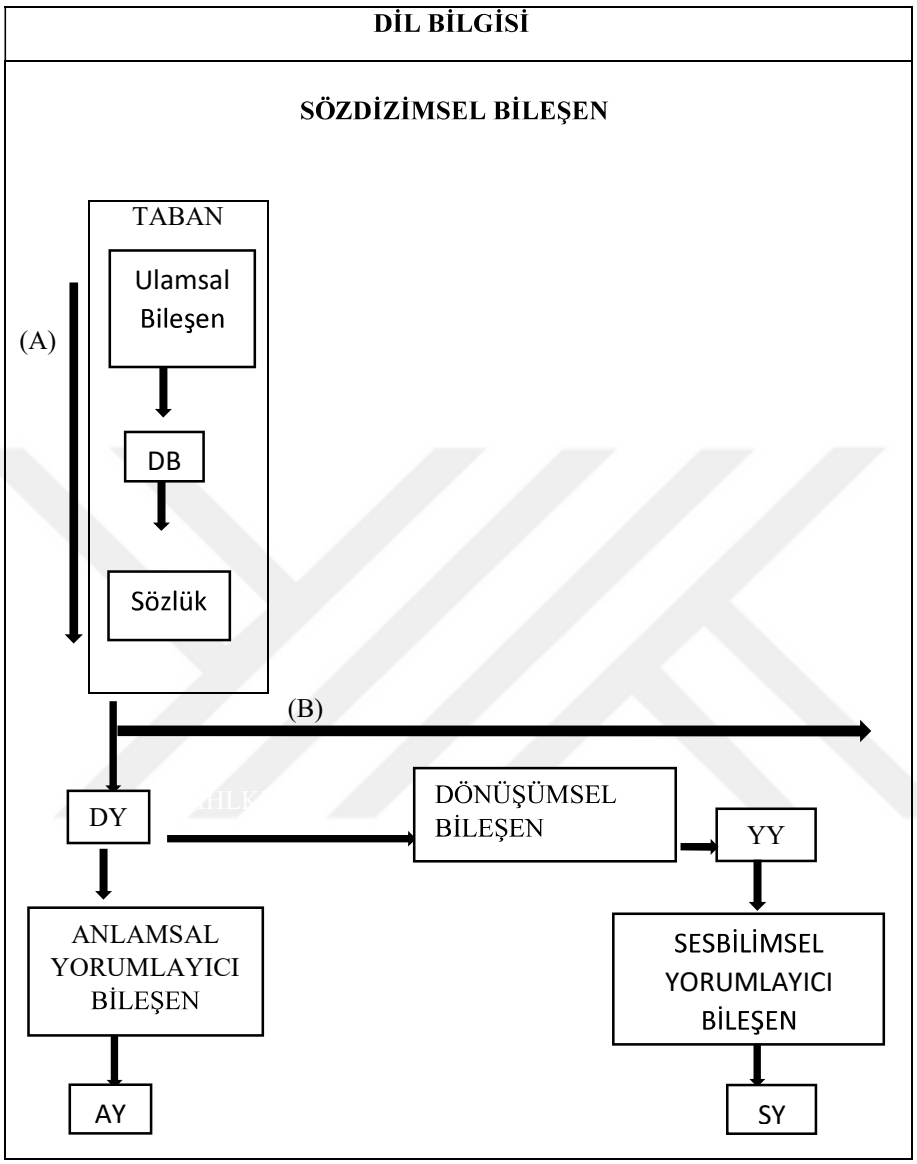
2. 10. 5. Derin Yapı ve Yüzey Yapı

Ferdinand de Saussure'dan sonra dil bilim çalışmalarına katkıda bulunmuş önemli bir dil bilimci de Noam Chomsky'dir. İlk olarak Markov'un geliştirdiği sonlu sayılı durumlar dil bilgisi ile Harris'in geliştirmiş olduğu kurucular dil bilgisi yöntemlerini incelemiş, eleştiride bulunmuş bunlardan hareketle üretici-dönüşümsel dil bilgisi çalışmasını ortaya koymuştur. Rifat'a (1998) göre, 1957 yılında Synatactic Structures (Sözdizimsel Yapılar) kitabında dile ait kuralların zihninde yer aldığını ve yaratıcılık kavramının yardımıyla var olan bu kurallarla sonsuz sayıda tümce üretilebileceğini belirtmiştir. Söz dizimsel yapılar soyut yapıları, dönüşümsel kurallar soyut konuları, yeni yapılara dönüştürme ve biçimbilimsel-sesbilimsel kurallar ise tümceleri oluşturma aşamalarını ortaya koymaktadır.

Noam Chomsky'e göre her birey bir dil mekanizmasıyla dünyaya gelir ve farkında olmadıkları bu dil yetilerini ortaya çıkarırlar. Üretici-dönüşümsel dil bilgisine göre sonlu sayıda kural ile sonsuz sayıda tümce üretebilmeyi açıklar. Üretici-dönüşümsel yapı sesbilim, üretici yapı ve söz dizim yapılarından meydana gelmektedir. Petöfi (1971: 61), Chomsy'nin Üretici-Dönüşümsel yapılarını şu şekilde göstermektedir:

Şekil 4

Üretici-Dönüşümsel Yapı

(Petöfi, 1971: 61'den akt. Sözer: 1999: 275)

A: Üretici bölüm, B: Dönüşümsel bölüm, DB: Dizilim belirleyicisi, DY: Derin yapı, YY: Yüzey yapı, AY: Anlamsal yorum, SY: Sesbilimsel yorum

Sözlükte bir yandan dil bilgisinin sesbilimsel ve anlam bilimsel bileşenlerinin, öte yandan sözdizimsel bileşenin dönüşümsel bölümünün gerektirdiği bilgilerle sözlüksel ögelerin tümcedeki konumunu gösteren bilgiler yer almaktadır (Chomsky, 1999: 275). Chomsky, yapılan çalışmalar neticesinde edim-edinç ve derin yapı-yüzey yapı kavramlarını bu bağlamda çalışma alanına dâhil etmiştir. Edinç, zihnin doğuştan sahip olduğu ve zamanı geldiğinde kullanılan dil, edim ise çevrenin yardımıyla ortaya çıkan,

konuşulan dil olarak tanımlanabilir. Edinç dilin soyut kısmını, edim ise somut görünen kısmına karşılık gelmektedir. Bu kavramlardan hareketle derin yapı ve yüzey yapı kavramları karşımıza çıkmaktadır.

> *"Derin yapı ve yüzey yapı, üretici dil bilgisi kuramı için kurucu terimlerdir. Bu terimler ilk defa Chomsky ile birlikte dilbilim alanına girmiştir. Chomsky, özellikle yapısalcı dil bilim karşısına 'içsel anlama' ve 'zihinsel durumlara' dikkat çekmek için bu iki terimi ortaya koymuştur. İlk bakışta metafizik yönleri bulunduğu izlenimi veren bu terimler, Chomsky'nin kurduğu sağlam kuramsal çerçeve içerisinde karşılık bulmuş ve belli temellere oturtularak geliştirilmiştir. Üretici dil bilgisi kuramı ve onun derin yapı ile yüzey yapı arasında çizdiği ayrım, dil bilim çevrelerinde geniş yankı uyandırmış ve önemli ölçüde kabul görmüştür" (Müldür, 2016: 67-68).*

Derin ve yüzey yapı çalışmaları sayesinde tümcelerde verilmek istenen örtülü anlam kümelerine ulaşmamıza katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle "*derin yapı soyut, yüzey yapı ise bir tümcenin somut kısmı yani görünen kısmını ifade eder. Derin yapı, üretici-dönüşümsel dilbilgisinde sözdizimsel bileşende elde edilen, evrensel nitelikli olduğu varsayılan biçimsel, soyut tümce yapısıdır" (Vardar, 2007: 70).* Derin yapı, bir tümcenin sahip olduğu örtülü anlatımlara karşılık gelmekte yani zihinde var olan anlamsal (semantik) yapılar olarak belirtilmektedir. Yüzey yapı ise derin yapının görünen, gösterilen dil bilgisel (sözdizimsel) yapısını ifade eder: *"Yüzey yapı, üretici-dönüşümsel dilbilginde derin yapı biçimlerine uygulanan dönüşümler sonucu gerçekleştirilen, bildirişime elverişli duruma gelen somut tümce biçimi'dir"(Vardar, 2007: 227).* Chomsky bu nedenle sözcükleri ve dizilişlerini tek bir biçimle ifade etmemiş, üretici-dönüşümsel yapı çerçevesinde derin yapı-yüzey yapı birlikteliğine önem vermiştir.

> "*Dil göstergelerden oluştuğuna göre yüzey yapı, 'gösteren'; derin yapı, 'gösterilen' yan olarak görülür. Yüzey yapı, dilin gözle görülen, kulakla duyulan somut yanını oluştururken derin yapı, var sayılanı işaret eder. Yüzey yapı, dilin söylenen-yazılan yanını; derin yapı, kavranan, algılanan yanını, yani anlamını gösterir. Bu nedenle derin yapının 'temel anlamı', yüzey yapının 'anlatısal anlamı / söylemsel anlamı' karşıladığı benimsenir" (Üstünova, 2010: 698).*

Her tümce dil bilgisel yapı olarak anlamı doğrudan vermediğinden derin yapı ve yüzey yapı kavramları birlikte değerlendirilmektedir.

> *"Görülenin ya da gösterilenin ardındaki gösterilmeyeni anlatan bu kavram ikilisi öbekte hangi tamlayıcın zorunlu ya da seçimlik olduğu konusunda ipucu sunmaktadır. Zorunlu tamlayıcılar yüzey yapıya yansımak zorundayken yüzey yapıda görünmeyen ancak derin yapıdan varlığı bilinen unsurların seçimlik olduğu düşünülebilir. Yüzey yapı, konuşurun sözcesine yansıttığı tüm morfolojik,*

sözlüksel ve söz dizimsel bileşenleri içermekteyken derin yapı, yazılmayan bileşenleri içermektedir" (Hirik, 2021: 26).

Yüzey yapılar örtülü ve sezdirme yoluyla iletilmek istenen derin yapılara bizleri ulaştırır. Örneğin; *"Ali bir daha parka gitmedi."* cümlesi yüzeysel yapıda tek bir anlamı ifade ederken, derin yapıda farklı bir durumu ifade eder, Ali'nin parka daha önce de gittiği yargısına bizleri ulaştırır. Bu örnekte hem dil bilgisel hem de anlamsal olarak bir uyumsuzluk yoktur. Ancak kimi durumlarda dil bilgisel olarak doğru olan cümleler anlamsal olarak tam bir yargıya ulaştırmayabilir. Örneğin, *"Düşünceli eşyalar her zaman mutluluk duyar."* tümcesi sözdizimsel olarak doğru ancak anlam bilimsel olarak herhangi bir yargı taşımamaktadır. Chomsky (1965: 17), derin yapının birincil, yüzey yapının ise ikincil planda olduğunu söyler ve derin yapının dönüşümler yardımıyla farklı yüzey yapılarını meydana getirdiğini ifade eder. Biçim farklı olsa bile anlamın aynı olabileceğini ya da biçim aynı olsa dahi anlamın değişebileceğini ifade etmektedir. Bu çerçevede baktığımız zaman örtülü anlam biçimleri karşımıza çıkmaktadır.

Dizdaroğlu (1976), derin yapı ve yüzey yapının Türkçeye ve cümlelere yansıyış biçimlerini örneklerle belirtmiş ve şu örneklerle açıklamıştır:

1."Değil koşacı, bildirme kiplerinin olumsuz üçüncü tekil kişisiyle kurulu tümcelerde eylemden sonra getirilirse, biçimce olumsuz anlamca olumlu ad tümcesi kurar.
Örnek: Bu şüphe, mahallede oturan ve konağı yakından tanıyan komiserin de aklına gelmemiş değildi. (Gelmişti)
2. Gereklik kipindeki eylemden sonra değil mi sorusu getirilirse, biçimce olumsuz anlamca olumlu ad tümcesi olur.
Örnek: Her gün derslerimize çalışmalı değil miyiz? (Çalışmalıyız)
3. Yok sözcüğü ile biten değil koşacı eklenirse biçimce olumsuz, anlamca olumlu ad tümcesi olur.
Örnek: Türk tarihinde büyük zaferler yok değildir. (Vardır)
4. Bildirme kiplerinden birini almayan ve doğrudan doğruya değil koşacı ile kurulu olan tümceler de biçimce olumsuz anlamca olumlu ad tümcesidir.
Örnek: Her serseri ruh; yersiz kimsesiz değildir. (Yeri kimsesi vardır)
5. Olumsuz sorulu ad tümceleri de anlamca olumludur.
Örnek: Bu işin böyle sonuçlanacağını düşünecek aklın mı yok? (Var)
6. Biçimce olumsuz anlamca olumlu eylem tümcelerinde yüklem ya iki olumsuz eylemden oluşur, ya da yüklem olumsuz soru tümcesine dayalıdır. Örnek: Şair sıfat kullanmasın demiyoruz. (Kullansın)
7. Olmak yardımcı eyleminin belirsiz geçmiş zaman, gelecek zaman, ya da geniş zamanlı ortaçlarının üçüncü tekil kişileri, yine olmak yardımcı eyleminin sorulu biçimiyle bir arada kullanılırsa, tümce anlamca olumludur ve kesinlik bildirir.
Örnek: Onu görmemiş olur muyum? (Kesinlikle gördüm)
8. Belirsiz geçmiş zamanla isteme kipleri dışındaki eylemlerin üçüncü tekil kişileri değil koşacıyla birlikte kullanılırsa, biçimce ve anlamca olumsuz ad tümcesi kurulur.

Örnek: O toplantıya biz gelecek değiliz. (Gelmeyeceğiz)
9. Var sözcüğü ile kurulu ve içinde yinelenmiş ne….ne bağlacı bulunan tümceler, biçimce olumlu anlamca olumsuz ad tümcesidir.
Örnek: O çağlar içinde ilçede ne doktor var, ne sağlık memuru. (Hiçbiri yok)
10. Yüklemi var sözcüğüne ya da ad soylu bir başka sözcüğe dayalı olumlu sorulu tümceler de biçimce olumlu anlamca olumsuz ad tümcesidir.
Örnek: Ölmemeye elde fermanım mı var? (Yok)
11. Yüklemi var sözcüğünün dışındaki ad ya da ad soylu sözcüklerle kurulu ve içinde ne…ne bağlacı bulunan tümceler de biçimce olumlu anlamca olumsuz ad tümcesidir.
Örnek: Ne mihnetim mihnet, ne demim demdir. (Mihnet de değildir, dem de değildir.)
12. Yüklemi buyruk kipinin üçüncü tekil ya da çoğul kişilerine dayalı ve kökteş iki eylemden oluşan tümcelerde, birincisi yeterlik eyleminin koşul biçimindeyse, tümce biçimce olumlu anlamca olumsuz eylem tümcesidir.
Örnek: Biraz yağmur yağdı mı, Beyoğlu'nun yaya kaldırımlarında yürüyebilirsen yürü. (Yürüyemezsin)
13. Yüklemi olumlu buyurma kipinden ya da e!, a! ünlemi ulanmış dilek kipinden oluşan tümceler de biçimce olumlu anlamca olumsuz eylem tümcesidir.
Örnek: Haddin varsa dön! (Dönemezsin)
14. Yüklemi buyruk kipinde olan tümceye gel de ya da yine eklenerek biçimce olumlu anlamca olumsuz tümce kurulur.
Örnek: Böyle bir adama gel de inan! (İnanma)
15. Olumlu sorulu kimi tümceler de biçimce olumlu anlamca olumsuz eylem tümcesidir.
Örnek: Ayol, Benim dilim döner mi böyle şeylere? (Dönmez)
16. Olmak eylemine dayalı olumlu sorulu tümceler de biçimce olumlu anlamca olumsuzdur.
Örnek: Bir şehre liman yapılmasından daha güzel bir şey olur mu? (Olmaz)" (Dizdaroğlu, 1976: 283-294).

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerde bu tümcelere karşılık gelen ifadelerin derin yapı ve yüzey yapısına dikkat edilmelidir. Demirci (2010), dili oluşturan semantik, morfolojik ve sentatik yapılarla ifade edemediklerimizi derin yapı ve yüzey yapı yardımıyla açıklayabileceğimizi belirtir. Bu bağlamda yüzey yapı ve derin yapı bütünleşik bir yapıda görülmektedir. Ses, biçim ve söz dizimi derin yapı ve yüzey yapıda anlam ayırıcı nokta olarak görülmektedir. "*Bir dilin, yüzey yapısını oluşturan özellikler, o dilin gramer kurallarını meydana getirmektedir. Ses birimden söz dizimsel yapıya kadar bütün özellikler dile özgüdür. Bir dili öğrenme sürecinde sadece yüzey yapı kurallarına odaklanmak yeterli değildir. Derin yapı-yüzey yapı ilişkilerinde de bir eşgüdümün sağlanması gerekmektedir" (Onan, 2015: 93).* Görüldüğü üzere dil bilgisel yapılar ile anlamsal ifadeler arasındaki bağ güçlüdür. Biri olmadan diğerinin varlığından söz etmek mümkün değildir.

2.10.6. Duygu Değeri ve Çağrışım

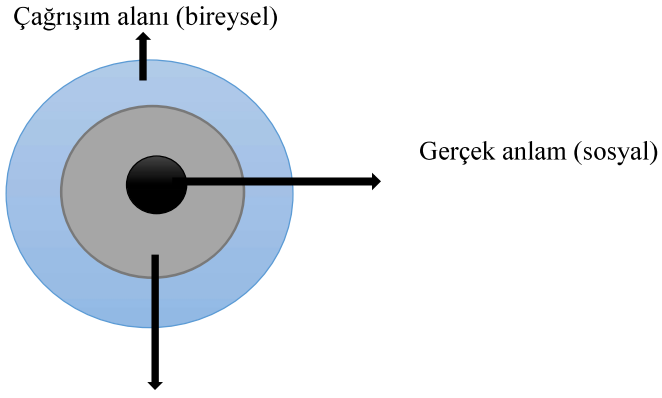
Günlük yaşamımızda kullandığımız her sözcük bulunduğu bağlama göre değer kazanmaktadır. Tüm toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da kullanılan her sözcük kültürle bağlantılı olarak zihnimizde yer edinmektedir. Bu bağlamda dil, bulunduğu toplumdan hem etkilenir hem de o dili etkiler yargısına ulaşabilmekteyiz.

> "*Dil, insan zihninde bireyin kendisi ve çevresiyle ilişkili değişkenlerden yalıtılmış olarak varlığını sürdürmez. Geçmişimiz, içinde bulunduğumuz gerçeklik, geleceğe dair tasarımlarımız ve bunların çağrışımları, dil ile birlikte bir ağ oluşturur. Bu açıdan kelimeler hiçbir zaman yalnızca kendilerinden ibaret değildir. Referans anlamlarının ötesinde bizim onlara yüklediğimiz anlamları da taşıyan dil birlikleridir" (Çalışkan, 2009: 58).*

Bu sebeple sözcüklerin anlamı ve çağrıştırdıkları farklılık göstermektedir. Sözcüklerin insan üzerindeki tesiri duygu değeri kavramıyla ifade edilebilmektedir. "*Duygu değeri bir kelimenin ya da kelime grubunun sözlük anlamının dışında bazen özel ancak çoğu zaman genel olan duygusal anlam alanını göstermektedir. Kelimeler, çeşitli nedenlerle sözlük anlamıyla bağlantılı ya da bağlantısız olarak çeşitli duyguları temsil edebilmekte ve çağrışım değerleri taşıyabilmektedir" (Hirik, 2017: 1731).* Örneğin, Hint toplumunda zerdeçal dendiğinde geleneksel tören ve düğün akla gelirken bizim kültürümüzde yemeklerde kullanılan bir baharat çeşidi olarak çağrışım yaratır. Karaağaç (2013: 596), çağrışımın oluşum biçimini şu şekilde göstermektedir:

Şekil 5

Çağrışımın Oluşumu

(Karaağaç, 2013: 596)

Bireyler aynı varlığı, hareketi veya olayı farklı şekilde algılar çünkü geçtikleri yollar farklıdır. Bu nedenle toplumun tamamında ortak olan gerçek ve mecaz anlamların yanında, bireysel çağrışım alanları vardır. Bilgi ve deneyim farklılıkları bu alanları meydana getirmektedir.

Özavşar'a (2017: 102) göre, sözcükler yerleştikleri dil çevresinde kesin anlamlar taşıdıkları hâlde diğer çevrelerde farklı anlamlar taşıyabilmektedirler. Uçan'ın (2010: 36), tanımına göre ise duygu değeri; o sözcüğün bağlam içinde çağrıştırdığı ruhsal anlamdır. A. J. Greimas ve J. Courtès'in "Göstergebilim Sözlüğü"nde "duygu değeri" kavramı (valeur thymique, catégorie thymique) şöyle ifade edilmiştir: Duygu ulamı, bir insanın sahip olduğu algıya bağlı anlam alanını eklemlemeye yarar. Duygusal ulam, yerine göre esenlikli/esenliksiz şeklinde eklemlenir (Greimas-Courtès, 1979: 396'dan akt. Uçan, 2010: 36). Göstergelerin duygu değeri taşıyabilmesi için dil konuşurları tarafından önceden bir yaşanmışlıklarının, tecrübelerinin olması gerekmektedir. Eker (2005: 516), duygu değerini, kişilerin duygularını göstermeye yönelik kullanımla ilgili olan anlam ve bu tür anlamda vurgu ve tonlamadaki farklılıklar duygusal anlamı belirler şeklinde tanımlar. Ayrıca bir göstergeye bağlı olarak insanda uyanan çeşitli duygular, beliren çağrışımların söz konusudur. Göstergeler ifade edilirken zihinde çağrışım yapan bir kavram yer almazsa anlam kargaşası yaşanabilir. Bu bağlamda sözcüklerin duygu değeri ve çağrışımları yalnız kültürle değil, kişisel deneyimler, sosyoekonomik durumlar gibi faktörlerden de etkilenebilir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ders materyalleri olarak kullanılan kitaplarda yer alan metinler çeşitli duygu ve anlam değerlerine sahiptirler. Duygu değeri ve çağrışımların yoğun olarak kullanıldığı metinlere baktığımızda bu durumla en fazla şiir türünde karşılaşıldığı görülmektedir. Şiirler, insanoğlunun olumlu olumsuz hislerini, sevinçlerini, üzüntülerini bazen de serzenişlerini kısa ve öz bir anlatımla sunarlar. Bu nedenle duygu ve çağrışım değerlerini sözcük oyunlarının olduğu, satır aralarında kaybolduğumuz, anlam derinliğine sahip olan şiir ve şiirsel metinlerde rastlamaktayız. Keklik (2006: 22-24), Bâkî'nin şiirlerinde tek gösterge veya tamlamayla, benzetmeler, ikilemeler, ünlemlerden, özel adların kullanımı, kişileştirme, bağlam ve bağdaştırmalar aracılığıyla duygu değeri ve çağrışımların oluşturduğunu belirtmiştir. Bu durum gösteriyor ki birçok söylem türü duygu değeri yapısını meydana getirmektedir. Korkut (1996), şiir ve duygu değeri arasındaki bağı şöyle ifade etmektedir:

> "*Çünkü anlatı çizgiselliğe (linearite) ve düzdeğişmeceye (metonymie) dayanırken, şiir kesintili (discontinu) ve eğretilemeli (metaphorique) bir yapıya sahiptir. Bu nedenle şiir herhangi bir düzyazı anlatısı gibi okunup algılanamaz, çünkü şiir sessel, görsel, sözdizimsel, biçimsel, anlamsal... gibi birçok katmanın*

> *iç içe, üst üste, yan yana ya da sarmal biçimde yer aldığı bir anlatım biçimidir; katmanlar çizgisel olarak izlemez birbirini, aksine aynı anda işler ve anlam bütün katmanların birlikte algılanmasıyla oluşur. Yani şiirde anlam, sözcüklerin ve sözcük öbeklerinin, üzerinde uzlaşmaya varılmış anlamlarından uzaklaşır, gösterenler özgürleşerek ayrı gösterilenler yaratır kendine. İletişim için kaçınılmaz olan uzlaşım, şiirde bilinçle terkedilebilir, dahası bozulup değiştirilir" (Korkut, 1996: 31).*

Duygu değeri ve çağrışımlarda anlam değerindeki farklılıkların asıl sebebi aynı göstergelerin deneyimlerden dolayı kişiden kişiye değişkenlik göstermesidir. "*Yağmur"* göstergesi evi olmayan, dışarıda yaşayan biri için hasta olmayı ve barınma ihtiyacını çağrıştırırken herhangi bir kaygısı olmayan biri için kitap okuma, kahve içmeyi çağrıştırabilmektedir. Bazı durumlarda ise bir gösterge birden çok anlama gelmektedir. Aksan (2020: 66), bu durumu şöyle ifade etmiştir: Örneğin, "*harman"* göstergesi yalnızca ekin başaklarının saplarından ayrılma işinin yapıldığı yeri anlatmaz, buğday yığınları, döven, döveni çeken hayvan, onları güden insan, sarı renk tasarımını uyandırmaktadır. Ayrıca okul dendiğinde zihnimizde var olan şema yalnızca bina değil, öğrenci, öğretmen, kitap, masa ders, ödev gibi çağrışımlar oluşturmaktadır.

Aksan (2020), kavram ve göstergelerin tasarımlarını genel ve o toplumun bireylerine özgü olmasından kaynaklı özel ve kişisel olarak gruplandığını belirtir. "*Düğün"* ya da "*balık"* göstergelerinin Türkçe konuşan için aynı anlam ve tasarıma sahip olduğunu söyler. Özel tasarımlar ise kişinin yetiştiği çevreye, yaşam deneyimlerine, kültür düzeyine, cinsiyetine ve kişisel duygularına göre değişebildiğini ifade eder. Örneğin, "*deniz"* göstergesi denize kıyısı olan bir şehirde yaşayan birine çağrıştırdıkları ile hiç deniz görmemiş sadece ismini duymuş biri için duygu değeri ve çağrıştırdıkları aynı değildir. Deneyimler ve anıların anlam sınırını ve çağrıştırdıkları değişkenlik göstermektedir.

Konuşulan bir dilde bazı sözcükler insanlar üzerinde aynı etkiyi ve duyguyu oluşturmaktadır. Aynı biçimde kullanılan bütün dillerde de benzer göstergeler aynı duyguyu çağrıştırmaktadır.

> "*Kanser, verem, ölüm, cenaze tabut, morg, salgın, isyan, terör, üvey ana gibi sözcüklerin insanda ürperti, tedirginlik, korku, karamsarlık gibi duygusal etkilerde bulunacağını yadsımak olanaklı değildir.* Bu *göstergelerle karşılaştırılınca ilkbahar, kardelen, menekşe, aşk, zafer, başarı, vatan, gençlik, yavru, yetim, öksüz… gibi sözcüklerin iyimser bir hava yaratacağı, güzel, iyi, duygular getireceği de yadsınamaz" (Aksan, 2020: 72).*

Bir göstergenin bir tümcede kullanım durumuna göre farklılaştığı da görülmekte ve bazı durumlarda gülünç hale gelebilmektedir. Aksan (2020), bu durumu şöyle örneklendirmektedir: "*Kızla delikanlı lâle zamanı buluştular."* yerine, "*Kızla delikanlı patlıcan zamanı buluştular*." tümcesi iki durumda farklı duyguları çağrıştırdığını açıklamıştır. Birinci durum hem buluşma zamanını hem de çiçeğin duygusal olarak bir anlamı olduğunu çağrıştırır. Oysa ikinci tümcede duygusal bir durum komik bir çağrışıma neden olmuştur.

Duygu değeri ve çağrışımları göstergeler ve şiirler dışında ünlemlerde de görmekteyiz. Türkçenin derin bir anlam yapısına sahip olması ünlemlerin kullanım durumunu etkilemektedir. Üzgün, sevinçli, şaşkın, kızgın vb. duygu durumlarını ünlemler aracılığıyla görebilmekteyiz. "*Birden çok cümle ile aktarılabilecek olan duyguları, düşünceleri, acıları ve sevinçleri ya da anlam ifade edebilen kalıpları ünlemlerle aktarabiliriz" (Aydın, 2018: 104).* Ünlemler duygularımızı hızlı ve kısa bir şekilde aktarmaya yarayan sözcük veya ses gruplarıdır. Bazı araştırmacılar ünlemleri farklı başlıklar altında değerlendirmişlerdir. Ergin (2004), ünlemlere edatlar başlığında yer vermiştir ve ünlem edatları biçiminde değerlendirmiştir.

> *"Bunlar his ve heyecanları, sevinç, keder, ızdırap, nefret, hayıflanma, coşkunluk vs. gibi ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır. Bu edatlar umumiyetle geniş bir ifade kabiliyeti taşımakta, bazıları gerekince bir cümlenin yerini bile tutabilmektedir. Bir kısmı bu ifade kabiliyetini ihtiva ettikleri ses unsurlarından, kendi ses yapılarından, bir kısmı ise bir arada kullandıkları cümlelerden alır. İfadeleri ses yapılarına dayanan, ses yapıları bir şeye delâlet edenler tek başlarına da vazife görebilir, kullanılabilir, bir şeyler ifade edebilirler. İfadeleri bir arada kullanıldıkları cümlelere dayananlar tek başlarına bir şey ifade etmez ve kullanılmazlar" (Ergin, 2004: 349).*

Ünlemler oluşturulma biçimlerine göre kimi zaman isimleştikleri için tek başına, kimi zaman da sese dayalı oluşmaktadırlar. *"Ünlemlerin tümü tek başlarına ya da yinelenmiş olarak kullanıldıklarında duygusal bir nitelik taşırlar, herhangi bir duyguyu ya da tümcedeki soru kavramını pekiştirirler" (Özal ve Atabay, 1976: 48).* Bir cümlede ise duyguyu belirten bir ünlem kelimesi yoksa cümlenin sonundaki ünlem işaretinin kullanımıyla bu durumu anlayabiliriz. Ünlemlerin bir cümlede kullanımı ve işlevini Gedizli (2015), şöyle açıklamaktadır:

> "*Ünlemler cümledir ve ünlemler cümle değildir. Her iki cevap da doğrudur. Türkçede doğal ünlem kabul edilen ah!, oh!, of! yooo!, vayyy! gibi sözcük kimliği netleşmemiş ünlemler Türkçenin cümle yapısıyla ilgisi olmayan unsurlardır. Yapı ve anlamları konusunda bir kesinlik yoktur. Dolayısıyla ikinci cevap verilmiş*

olur. Türkçede ünlem işleviyle kullanılan dur!, kalk!, dinle!, arkadaşlar!, sen!, arkadakiler!, kırmızı başlıklı kız, sen! gibi ünlemler ise cümledir. Çekime girmişlerdir ve anlatıcı/ifade edici durumdadırlar" (*Gedizli, 2015: 132).*

Genellikle bir cümlenin ünlem barındırıp barındırmadığını yazılı metinlerde çekimlenmiş sözcüklerde, noktalama işaretlerinde görürken, konuşmada ise jest, mimik, vurgu, tonlama gibi parçalar üstü birimler aracılığıyla karşılandığını görmekteyiz. Örneğin; tarizin (iğneleme) olduğu cümlelerde bu duruma rastlamamız mümkündür. Banguoğlu (2007: 398), ünlemlerin asıl kullanım durumunu iki başlığa ayırmıştır. Duyuş ünlemleri (a!,ah!, oh!, ay!, vay!, of!, ö!, ıh!, püf!, öf!, vb.) ve soruşturma ünlemleri (ey!, hey!, hoy!, hü!, hişt!, pist!, ha!, hı!, ya!, vb.). Banguoğlu (2007), Duyuş ünleminin; duyma ve dinlemeyle ilgili olduğunu, soruşturma ünlemlerinin ise ilgi çekme, çağırma, doğrulama, reddetme, kimi durumlarda soru sorma amacıyla kullanıldığını belirtmiştir. Hacıeminoğlu (1984: 293) ise ünlemleri takdir, temenni, dua, hayret, teessür, pişmanlık vb. duyguları ifade eden edatlar şeklinde tanımlamıştır. Ünlemler konuşucular arasında köprü görevi görür. İletilmek istenen bir mesajda duygu değerini alıcıya anlaşılır ve kısa bir biçimde ulaşmasını sağlar. Etkili bir iletişimin ortaya çıkmasına, iletilmek istenilen mesajın doğru anlaşılmasına katkıda bulunur. Bu bağlamda değerlendirdiğimiz zaman ünlemlerin birden fazla işlevi olduğunu görmekteyiz. *"Konuşma esnasında yer alan ünlemin anlam alanını ön plana çıkaran unsurlar vurgu, tonlama, jest ve mimiklerdir. Fakat yazı dilindeki ünlemlerin varlığı ya kullanılan noktalama işaretleri ile ya da metin bağlamında diğer dil birlikleri ile ortaya çıkmaktadır" (Somuncu, 2020: 71).* Bu durum ünlemlerin yazı dili ile konuşma dilinde kullanım durumlarının farklılaştığını ortaya koymaktadır. Hem yazı dilinde hem de konuşma dilinde olsun ünlemlerin duygularımızı yansıtan, ifadelerin anlaşılırlığına arttıran bir işlevi olduğu görülmektedir. Ünlemler, kullanım durumları itibariyle cümle dışı unsur olarak kabul görmektedir. Ancak Korkmaz (2014), ünlemlerin anlamlarının cümledeki bağlama göre şekillendiğini şöyle ifade etmektedir:

"Cümledeki ünlemin anlatım değerinin veya cümleye katmış olduğu anlatım etkisinin iyice anlaşılabilmesi için çok kez ünlemli cümlelerin yeterli olmaması ve söz konusu ünlemden önceki veya sonraki bir iki cümlenin de gözden geçilmesi ihtiyacı, işte ünlemin anlam bilgisi açısından ilgili cümle veya cümleler ile bağlantılı olmasından kaynaklanmıştır. Bu bakımdan ünlemler, cümlelere anlam derinliği katan ve onları süsleyen öğeler olarak kabul edilebilir. Ayrıca ünlemlerin yer yer söz ve cümle değeri taşıdıklarını, bazen tek bir ünlemin bir cümlenin yerini tuttuğunu da belirtmek gerekir" (Korkmaz, 2014: 963).

Yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir yeri olan D-AOBM, ünlemleri dil ötesi başlığı altında belirtmiştir. Bir söylemin taşıdığı anlamı kolayca anlayabilmek için ünlem kullanımını bağlamdan hareketle anlayabileceği duruma getirmek gerekmektedir. Duygu değeri ve çağrışımların kolayca anlaşılmasına katkı sunan şiirler, ünlemler, çekimlenmiş kelimeler Türkçenin zenginliklerini bizlere sunmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan okuma ve dinleme metinleri, duygu değeri ve çağrışıma ait örtülü ifadelerin çözülmesini ve anlamayı kolaylaştıracaktır.

2.10.7. Önvarsayım ve Sezdirim

İnsanoğlu duygu ve düşüncelerini ifade ederken deneyimlerinden yararlanır. Önvarsayımlar da bu tecrübelere bağlı olarak ortaya çıkmış bir dil bilim kavramıdır. Bu kavram bireyin zihninde önceden var olduğu kabul edilen ve tekrar söylenme ihtiyacı duyulmayan bilgileri kapsar. Önvarsayım "*Bir sözcede açık olarak dile getirilmeyen ancak konuşmacı tarafından var olduğu peşin olarak kabul edilen durum ya da durumlarla ilişkin arka plan bilgisidir" (İmer vd, 2011: 204).* Örneğin; *"Ali her hafta sonu arkadaşlarıyla halı saha maçına gider."* tümcesinin önvarsayımı olarak Ali'nin önceden de halı saha maçına gittiği önvarsayımına ulaşabiliriz. Sezdirim ise ima yoluyla bireye aktarılan çıkarımlar şeklinde ifade edilebilir. *"Bir sözcenin biçiminden çıkarılan ancak o sözcenin doğruluk biçimlerini belirlemeyen her türlü anlamdır"(İmer vd, 2011: 223).* Sezdirim olarak ifade edilen durum bir sözcenin iletmek istediği durumu farklılaştırabilmektedir. Örneğin; *"Ali bugün halı saha maçına gitmedi.*" tümcesi, Ali'nin daha önce halı saha maçına gittiği tümcesini sezdirmektedir.

Önvarsayımın kullanım durumuna göre çeşitleri vardır. Beş grupta incelenen önvarsayımları Aboueid (2021), çalışmasında şöyle ifade etmektedir: Varoluşsal önvarsayım olumlu ve olumsuz anlamlar içerebilmektedir. Örneğin, *"Ayşe artık İstanbul'da yaşıyor."* tümcesinde "artık" bir dilsel ipucu olarak Ayşe'nin daha önce başka yerde yaşadığı bilgisini verir. Gerçekçi/olgusal önvarsayım, durumlara fiillerin kullanımıyla ulaşabilmekteyiz. "Esra sınavı kazanmamış değil." tümcesinde sınavı kazandığı bilgisine, "Çocuğunun beş yaşında olduğunu bilmiyordum." tümcesinde çocuğun beş yaşındaymış yargısına varabiliriz. Sözcüksel önvarsayım, yargıların vurgulu bir biçimde ifade edilerek diğer bilgileri kavramaktır. Örneğin; *"Yusuf çok*

kızgındı." tümcesi daha önce kızgın değildi önvarsayımına sahiptir. Yapısal önvarsayım, tümcenin dizilişinden önvarsayıma ulaştığını belirtir. *"Ayşe'nin arabası tamirdedir."* tümcesinde Ayşe'nin bir arabası olduğu ve arıza çıkardığını tümceden anlayabilmekteyiz. Gerçekçi olmayan önvarsayımlar ise kullanılan fiiller vasıtasıyla doğru olmayan, gerçekçi olmayan durumları göstermektedir. Genellikle, düş kurma, rüya görme durumları bu duruma örnektir. Örneğin; "*Rüyamda başka bir şehre taşınıyordum."* tümcesi hâlâ yaşadığı şehirde olduğunu, bu durumun gerçekleşmediğini bizlere sunmaktadır. Tümcelerin oluşum ve kullanım durumlarına göre önvarsayım içerip içermediği yargısına ayrıca tümcenin bağlamından yararlanarak da ulaşmaktayız. Silahsızoğlu (2007), önvarsayım ile ilgili bu durumu şöyle ifade etmektedir:

> *"Metinlerde bilgiler bazen açık olarak verildiği gibi, örtük bir biçimde sezdirim /çıkarım yoluyla ulaşılacak şekilde de yer alabilir. Yani bazı bilgilere bağlamdan çıkarım yapılarak ulaşılabilir. Bu sezdirimler metnin çözümlenmesinde önemli ipuçlarıdır. Bu sezdirim ve çıkarımlar yoluyla, yazılanlardan daha fazlası öğrenilebilir. Yazar bu tür yapılarla okuru metnin içine çeker. Okurun dikkatli olması, ilişkilendirmeler yapabilmesi, neden-sonuç ilişkilerini görebilmesi gerekir" (Silahsızoğlu, 2007: 1423).*

Okuduğumuz bir romanda, bir hikâye kitabında, bir senaryoda veya bir metinde tüm bilgilerin yer almadığını fark ederiz. Verilmek istenen mesajlar ya daha önce verilmiş tekrar edilmemiştir ya da satır aralarına gizlenerek önvarsayım ve sezdirimler yoluyla ulaşabilmektedir. Önvarsayım ile tekrarlanmayan ifadeler dil kullanımında kolaylık ve ekonomiklik sağlamaktadır. Önvarsayımlı cümlelerde sözce biçim farklılığına sahip olsa bile anlamda farklılıklar meydana getirmemekte ve önvarsayımını korumaktadır. *"Bir süredir benimle konuşmuyordu."* tümcesi şimdi konuşuyor veya bu durumun daha yeni değiştiği önvarsayımına sahip olmaktadır. Bir tümcedeki önvarsayıma kelimeler, kullanılan ekler ya da bağlamın bütünlüğü ve bireyin çabası sonucunda ulaşılmaktadır. Önvarsayım ile beraber kullanılan tümcede örtülü anlam sağlayan sezdirim çıkarımlara dayalı dolaylı bir anlatım biçiminden meydana gelmektedir.

> "*Sezdirimlerin ve imalı anlatımların alıcı tarafından anlaşılabilmesi için her bildiride sezdiri türü anlatımsal durumlar kullanılır. Şöyle ki, bir yanda söyleme edimi, diğer yanda söyleme isteği vardır. İşte bu iki isteğin kesişim birliği yaptığı son aşamaya ise sezinletme denir. Alıcı, sezinletme aşamasında kendisine verilen verilerle asıl anlatılmak istenene, gerçek bilgiye ulaşır" (Bozkurt, 2019: 353).*

Muhatap olunan bir metinde bağlamdan yararlanarak sezdirimlerin bulunması gerekmektedir. Okur veya dinleyici karşı kaşıya kaldığı metinde işe yaramayan bilgilerin atılması ile bağlamın var olan tümceyle ilişkilendirilmesi, akıl yürütme yollarının kullanılması sezdirimi daha iyi anlamasına katkı sunar. Buna bağlı olarak okur veya dinleyici aktif bir rol oynayarak istenilen anlam değerlerine ulaşabilmektedir. Demirci (2017: 271), bu durumu Grice'in kuralları olan, doğruluk, ilgi, bilgilendiricilik, netlik (nicelik, nitelik, bağıntı ve açıklık) kavramlarına değinerek konuşmada sahip olunması gereken ilkeler olarak açıklamıştır. Konuşmada anlatılan durumun doğru olması; tutarlı, çelişkiler içermemesi, konuşulanın açık ve net olması, gerekli bilgileri vermesi biçiminde ifade etmiştir. Bir konuşmada bu duruma dikkat edildiği takdirde sezdirilmek istenilen duygu ve düşünceye kolayca ulaşılmaktadır. Sezdirim verilmek istenen mesaja kısa yoldan ulaşmamızı sağlayan yapılardan meydana gelmektedir. Bu bağlamda sezdirimin önemini Gürgün (2016), ise şöyle ifade etmektedir:

> *"Yazar tarafından sınırları belirlenmiş olan ve okurun düş zenginliğine bırakılmış olan örtük/sezdirimsel anlatımlar olarak belirlenmiştir. Bu öznel kısımlar okura kaldığı için metin, her okur tarafından farklı bir şekilde üretilerek anlam zenginliğine ulaşacaktır. Metin, her okumada yeni bir hayal dünyası ile tamamlanacak ve hiçbir zaman tam anlamıyla bitmeyecektir. Sonuç olarak metin, her zaman somut kısmıyla sınırlı kalmayacak ve somut kısmını her seferinde aşacaktır. Belirsizlik metne ve okura sonsuzluk kapılarını açacaktır" (Gürgün, 2016: 1862).*

Sezdirim durumu; merak unsurunun ön plana çıkmasına, zihinsel faaliyetlerinin artmasına katkı sağlayarak bireyin düşünme, eleştirme, olduğu gibi kabul etmeme gibi bilişin zenginleşmesine yardımcı olacaktır. Birey metinlerde yer alan örtülü anlamları, satır aralarını tamamlamayı, yeni bir yargıya ulaşmayı bilinçli bir biçimde yapabilmelidir. Bu durumu Aşkın Balcı (2018) ise şu şekilde açıklamıştır:

> *"Dinleyici, ifade edilmeyen kısımları, konuşucunun tümcesi içindeki anlamsal ipuçlarından çıkarım yaparak algılayabilmektedir. Ancak dinleyen tarafından anlaşılması için, dile getirilen ifadenin de doğru yorumu çok önemlidir. Bu yorumlama sırasında hem dil bilgisini içeren dil içi bağlam hem de konuşucu ve dinleyicinin bireysel özellikleri, varsayımları, beklentileri, dünya bilgisi, hayalleri, içinde bulunan yer-zaman, dil dışı bağlamlar da önemli rol oynamaktadır" (Aşkın Balcı, 2018: 97).*

Bu faktörler sezdirimin kişiye göre farklılaşmasının nedenleri olarak görülmektedir. Beklentiler ve deneyimler sezdirim durumunun karşı tarafta anlam bulmasına katkı sağlamaktadır. Sezdirimin kullanımıyla var olan tüm bilgilere alıcıya ulaşmamakta

alıcı bu bilgilere yaşanmışlık, kişisel ilgiler, kültürel öğelerden yararlanarak ulaşmaktadır. Sezdirim akıl yürütme, çıkarımda bulunma işi olduğundan bu durumla ilgili olarak sezdirimin özelliklerini Yılmaz (2020), şu şekilde belirtmiştir:

- *"Sezdirim durumu bağlam ya da sözceleme durumundan çıkarsanır.*
- *Sezdirimde mantıksal akıl yürütme vardır.*
- *Sezdirimde anlamsal ipuçları dikkate alınır.*
- *Muhatabın bilgi alt yapısı sezdirimde ön plana çıkar.*
- *Konuşucu anlamı ile tümce anlamı arasında tutarsızlıklar olabilir" (Yılmaz, 2020: 54-64).*

Yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir unsur olan önvarsayım ve sezdirimlerin örtülü anlama sağlamış olduğu katkı büyüktür. Türkçe öğrenen bireyler için bu durumun daha anlaşılır olmasını sağlamak için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Metinlerde kullanılan her cümlenin bağlama göre şekillendiği ve çıkarımlar yoluyla örtülü ifadelerin saptanması sağlanmalıdır. Onan ve Tiryaki (2012), sezdirimin dil öğretimi açısından önemini şöyle açıklamaktadırlar:

> *"Sezdirim öğrencilerin akıl yürütme, çıkarım yapma becerilerini geliştirmektedir. Sezdirim yoluyla öğrencinin sahip olduğu bilgi altyapısı (ön bilgileri) harekete geçer. Metni anlama ve yorumlama çalışmalarında bilindiği üzere yapılandırıcı sistem ön bilgileri kullanmaktadır. Ön bilgiler aracılığıyla çocuk, önceki öğrenmelerde sahip olduğu bilgileri yeni öğrenmeler için kullanmış olur. Bu noktada çocuğun metni çözümleme becerisini, daha önceki öğrenmelerde edinmiş olduğu bilgiler belirlemektedir. Sezdirimi bağlam ya da sözceleme durumu belirlediği için bu iki kavramdan hareketle çıkarım yapan çocukta bütünü algılama becerisi gelişir" (Onan ve Tiryaki, 2012: 237).*

Türkçe öğretiminde kullanılan okuma ve dinleme metinlerinde yer alan örtülü unsurların, verilmek istenilen mesajların rahat bir biçimde anlaşılabilmesi için dil öğreticilerin kültür, yaşam tarzı, gelenek, görenek, sosyal çevre, bireysel özellikler ile dil seviyelerini göz önüne alarak titizlikle çalışmalar sürdürmeleri gerekmektedir. Metinlerde yer alan gerçek-mecaz anlamlar, atasözü ve deyimler yoluyla önvarsayım ve sezdirimler kullanılmaktadır. Dil öğretimi sağlayan kurum ve kuruluşlar ile dil öğreticileri bu durumları göz önüne alarak materyal olarak kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin anlaşılırlığını arttıracak çalışmalar yapmalıdırlar. Bir dili öğrenmek yalnızca temel anlamların kastettiğini öğrenmek değildir, aynı zamanda bağlamdan hareketle çıkarımlar yapmaktır. Böylece kelime haznesinin artması ve söz varlığının zenginleşmesi ile anlam sınırları genişleyecek, bu durum çok yönlü düşünmeye katkı sağlayacaktır.

2.10.8. Eksiltili Yapılar

Bir metinde yer alan bilgilerin, düşüncelerin, duyguların tekrarlanma ihtiyacı duyulmadan, öge eksiltilerek verilmek istenen mesajın okuyucu ve dinleyici tarafından algılanması olayına eksiltili anlatım veya eksiltili yapılar denmektedir. *"Genellikle sözlü dil kullanımında yer alan ve bazı ögeleri eksilterek söylenip, anlamı dinleyenin anlayışına bırakılan veya yüklemi kullanılmadan yargı bildiren cümledir. Yüzey yapılarıyla bir cümle bütünlüğünden uzak olan, derin yapıları, sözlü dil kullanımının çeşitli ögeleriyle, yargı bildiren cümle olarak algılanan cümlelerdir" (Karaağaç, 2017: 242-243).* Ders materyalleri olarak kullanılan Türkçe ders kitaplarında, öğrencilerin ufkunu genişleten roman ve hikâye kitaplarında, izledikleri filmlerdeki diyalog sahnelerinde eksiltili anlatıma rastlarız. *"Ahmet okula geldi mi?"* tümcesine karşılık verilen cevap *"geldi"* olarak ifade edildiğinde kastedilen kişinin "*Ahmet"* olduğu ismi anılmadan da anlaşılabilmektedir. Fontainer (1968), eksilti'yi (ellipsis) yapı figürleri (Figures of construction) arasında saymakta ve dolaylı anlamaya imkân veren yapı figürlerini şöyle açıklamıştır:

> *a. Ellipsis (eksilti)*
> *b. Synthese (sentez)*
> *c. Zeugma (koşku)*
> *d. Anacoluthe (kavuşturmazlık), olarak dört gruba ayırır. Fontainer'e göre eksilti, cümlenin yapısının bütünlüğü için gerekli olan bazı kelimelerin kaldırılmasıdır. Ancak bu eksiltmenin anlam belirsizliğine ve anlam müphemliğine yol açmaması gerekir. Bu durumda "ellipsis" sözü (discours), kısaltma ile- açıklığı yok etmeden- söze kuvvet verme fonksiyonunu yüklenmektedir. Eksilti Fontainer'e göre sözdizimsel (syntactic) ve üslup bilimsel (stylistic) olabilmekte şeklinde açıklamıştır. (Fontainer, 1968: 305 akt. Akdeniz 2004: 149).*

Eksiltili anlatımlar ile anlatılmak istenen durum, verilmek istenen mesajlar kısa ve net bir biçimde, anlam kaybına yola açmayacak mesajların bireye ulaştırılmasını sağlar. Dilidüzgün (2017), metnin yoğunluğunu ve yetkinliğini arttırmak için diğer bir düzenek olan eksiltili metin içindeki bir olguyu metinden anlam kaybına yol açmayacak şekilde atarak yineleme olduğunu belirtir. Eksiltilen metinsel öge, gönderim gibi metinsel ilişkiler aracılığıyla okur/dinleyici tarafından metnin anlaşılması sürecinde çıkarımsal olarak tamamlanır. Dilidüzgün (2017: 56-57), bu durumu şöyle açıklamıştır:

"*A: Bugün balık tutmaya gidecek misiniz? B:(Bugün balık tutmaya) gideceğiz"*
"A: Yemeği kim pişirdi? B: (Yemeği) annem pişirdi."

Eksiltili yapılar konuşma ve yazmada sıklıkla kullanılan öge tasarrufuna katkı sağlamaktadır. Ögelerin tekrar edilmemesi ile cümle daha yalın hale gelmektedir. Gereksiz sözcük kullanmak, cümleleri uzatmak, cümleleri süslemek mesajları anlamayı zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda metinlerin oluşmasını sağlayan tümceler bağlamdan hareketle önceki ögenin kullanımına gerek duyulmadan kastedilen anlama ulaşılabilmeleri eksiltili yapılarla meydana gelmektedir. "*Derin yapı-yüzey yapı bahsinde söylediğimiz gibi olayı şöyle de izah etmek mümkündür; dilsel yapılarda bütün ögelerin açık olması beklenmemelidir. Sözdizimsel yapıların duyulamayan veya sessiz olan boş/örtülü/sıfır bileşenler de mevcuttur" (Demirci, 2017: 206).* Tümcede yer alan bazı ögelerin olmaması metni okuyan kişi tarafından anlamdan ve bağlamdan hareketle ulaşılmaktadır.

> "*Eksiltili yapılar bazen bir cümlede bir ya da daha çok öge eksiktir, ancak cümlenin anlamı bağlamdan çıkarılabilir. Eksilti yoluyla, birden çok cümle, birbirine bağlı olarak daha kısa biçimde söylenebilir. Bu yapılar hem dilbilgisi hem de mantık açısından doğru kurulmuş olmalıdır. Eksiltili cümlelerde okura düşen, eksik olarak söylenmiş anlamlı yapıyı kavramaktır" (Silahsızoğlu, 2007: 1423).*

Eksiltili yapılar üzerine çok fazla çalışma yapılmakla beraber yapılan çalışmaların aynı doğrultuda oldukları görülmektedir. Gencan (1979: 140-143), eksiltili yapıyı sözcük düşmesi ve düşük anlatımlar biçiminde açıklamıştır. Sözcük düşmesini özne, yüklem, ekeylem ve nesne eksikliğine bağlı olduğunu ifade ederken düşük anlatımları ise günlük hayatta sıklıkla kullanmış olduğumuz reklam, tabela, afiş, şiirsel anlatımlara bağlı olduğuna değinmiştir. Özmen (1996: 71), eksiltili yapıyı kelimelerde eksilti, birleşik kelimelerde ve kelime gruplarda eksilti, cümlelerde eksilti biçiminde üç grupta incelemiştir. Arabacı (2012: 259), eksiltili yapıları detaylı anlatmakla birlikte deyim aktarması yoluyla eksiltiye de yer vermiştir. Bu çalışmalarla benzer başlık ve gruplandırmalar olsa da Çakır (2007: 45), edat gruplarından meydana gelen eksilti yapılara yer vermiştir. Kaya (2007), çalışmasında anlatım düzeyinde eksilti, cümle düzeyindeki eksilti, ek düzeyinde eksilti olarak sınıflandırmıştır. Eksilti yapıların türlerini Dağtekin (2022: 30-79), ise ek eksiltisi, kelime gruplarında eksilti,

cümle ögelerinde eksilti şeklinde gruplandırarak açıklamıştır. Bu çalışmalar aracılığıyla eksilti yapıların cümle, sözcük, ek düzeyinde yapıldığı görülmektedir. Eksiltinin meydana gelme biçimlerin şu şekilde değinebiliriz:

1) Cümlenin herhangi bir ögesinin kullanılmamasıyla oluşan eksilti: "Okul bugün tatil mi?" sorusuna sadece "Evet bugün tatil" kelimesinin kullanılması öznenin (okul sözcüğünün) kullanılmaması ile sağlanmıştır.
2) Kelime gruplarından kaynaklı meydana gelen eksilti: Bağlaçların, edatların kullanılmadığı durumlarda oluşmaktadır. Atasözlerinde bu durumlara rastlamak mümkündür. "El yarası geçer (ama) dil yarası geçmez" biçiminde bir kullanım eksiltili yapı örneğidir.
3) Eklerin kullanılmadığı durumlarda oluşan eksilti: Genellikle cümle sonunda yer alan bildirme eklerinin kullanılmamasıyla meydana gelmektedir. "Annemin haberi var" tümcesinde ek eylem düşürülmüştür. "Annemim haberi var*dır*" asıl anlamı sağlamaktadır.
4) Sesler yardımıyla oluşan eksilti: Türkçenin kullanım durumuyla meydana gelmektedir. Kimi sesler söyleyişte kolaylık sağlamak için söylenmemektedir. Burda (burada), orda (orada) şöyle (şu öyle) gibi sözcükler ile bazı ses olaylarının meydana geldiği sözcüklerde de eksilti yapılmaktadır. Bunlar ağız (ağızı), alın (alını), omuz (omuzu), burun (burunu) vb.

Derin yapı ve yüzey yapıya bağlı olarak oluşan eksiltili anlatımlar cümleyi örtülü duruma getirmektedir. Eksiltili yapıların oluşumu hem anlam hem de dış yapı boyutuyla ilgilidir. Çoğu zaman ise hangi öğenin eksikliği ile bir durumun ortaya çıkış sebebini anlamaktayız. Bu durumu Demirci (2017), şöyle ifade etmektedir:

> "*Sesten kelimeye, ögeden cümleye herhangi bir dil unsurunun bağlamdan dolayı tahmin edebildiği için fonetik olarak temsil edilmeyi atılmasına eksilti 'ellipsis' adı verilir. Söylenmediği veya yazılmadığı halde zihin tarafından tamamlanabilen eksiltiler kendi yerlerinde boşluklar 'empty category' bırakırlar. Boşluklar tamamen boş değildir. Eksiltiler yani boşluklar görünürde olmasalar bile mantıksal izler 'trace' bırakır" (Demirci, 2017: 206).*

Her tümce bizlere birtakım bilgiler aktarmakla birlikte duygu durumlarını, düşünceleri tekrarlamadan önceki söylemler aracılığıyla ulaşmamızı sağlamaktadır. Bozkurt (2017), bu durumu eksiltili tümce söze duygusallık kazandırır, imgelem gücümüzü çalıştırır, eksiltili tümcede söylenmeyen, yani eksik bırakılan ögenin anlamı imgelem gücü ile tamamlanır biçiminde açıklamıştır. Eksiltili anlatımlar ile yarım

bırakılan, tamamlanmayan tümceler alıcının zihninde yer arar ve çaba sonucunda verilmek istenen mesaja ulaşılır. Eksilti yapıların meydana geliş sebepleri yapılan çalışmalar sonucunda en az çaba harcamaya, öğrenme zamanından tasarrufa ve dikkat çekmeye bağlı ortaya çıktığı görülmektedir. "*Eksiltili cümleler çoğu zaman bir sorunun karşılığı olarak da kullanılır. Kısa ve etkili yoldan anlatım sağlamanın dışında türlü duyguları yansıtma özelliği de vardır" (Kaya, 2007: 2).* İnsanoğlu heyecanlı, mutlu, neşeli, telaşlı, kızgın gibi duygu durumlarında konuşmayı kısa tutmak, konuşmamak veya kendilerini ifade etmek istemezler. Bu durumlarda söylenmek istenilenler eksik kalır, tamamlanmaz, geçiştirme cümleler ve kelimeler kullanılır. Konuşucunun söylemek istemediğini, yarım bıraktığı ifadeleri çıkarımlar yoluyla önceki durumlardan hareketle dinleyici ulaşmaya çalışır ve bu gibi durumlarda da eksiltili yapılar meydana gelir.

> *"Eksiltinin kabul edilebilir olması, metin içindeki diğer dil birimleri ile ilişkili olmasına ve bu ilişkinin eksik kısmın alıcı tarafından tamamlanmasına imkân tanımasına bağlıdır. Eksiltideki örtülü anlamlar, sezdirim, çıkarım veya gönderim yoluyla alıcının zihninde tamamlanır. Dil kuralları veya mantık bakımından doğru kurulmamış eksiltiler, alıcıya bu imkânı vermez" (Balyemez, 2010: 153).*

Eksiltili yapıları anlamak; konuşulan dile hâkim olmak, dilin inceliklerini anlamak, kavramak ve dili kurallarına uygun kullanmaktan geçer. Yapılan yanlış sözdizimleri, kurallar, yazım yanlışları, noktalama işaretlerinden kaynaklı hatalar cümlelerde eksiltili ifadelere dönüşerek anlatım bozukluklarına neden olmaktadır. Anlatım bozukluğu yaratmayacak, mantık hatalarına neden olmayacak kullanımlara dikkat edilmelidir. Bu nedenle yabancılara Türkçe öğretiminde eksiltili yapıların öğretilmesine, kavratılmasına önem verilmelidir. Eksik anlatmak ile eksiltili anlatım arasındaki farklılıklarına değinilmelidir. Eksiltili yapıları anlamanın temelinde dile hâkim olma ve deneyimin yer aldığı unutulmamalıdır. Metinlerde yer alan örtülü ifadelerin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen için daha fazla emek gerektirdiği göz önüne alınarak dilin inceliklerini ve zenginliklerine katkı sağlayan eksiltili yapıların kullanım biçimleri kavratılmalıdır. Türkçe öğrenen bireyin zihninde herhangi bir soru işaretine neden olmayacak, dilin söz varlığına hâkim kişiler olmaları için gerekli çabalarda bulunulmalıdır.

2.10.9. Metafor

İnsanoğlu duygu ve düşüncelerini aktarmak için çeşitli yollara başvurmuştur. Başvurduğu yollar kimi zaman kısa kimi zaman ise uzun olmuştur. Ancak insanlar bilgi aktarımında bulunmak için çoğu zaman kısa yolları tercih etmiştir. Bu yollardan biri olan metafor; bir durumu, düşünceyi anlatılması gereken kavramdan farklı olarak başka bir kavramın yardımıyla anlatmaktır. Metafor, asıl anlatılmak istenenin gerçek durumdan sıyrılarak anlatılmasıdır. Kalın Salı (2022), metafor sözcüğünün, *meta* (öte) ve *féro* (taşımak) sözcüklerinden oluşan *metaféro* olduğunu ve bir durumu, bir düşünceyi farklı yere aktarma, taşıma olarak açıklamaktadır. Metaforun temelinde mecaz, istiare, kinaye, benzetme gibi söz sanatları yer almaktadır. Metaforların kullanımlarıyla zihinsel ve düşünsel dünya ufku genişler, aktarılmak istenen kavramlar kullanım durumlarıyla yeni anlamlar kazanırlar. "*Metaforlar insanların hayatı, çevreyi, olayları ve nesneleri nasıl gördükleri; farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araç olarak düşünülmektedir"* (*Cerit, 2008: 694).* Metaforların kullanımıyla soyut olan bir kavram somut olma özelliği kazanarak daha kısa zamanda anlaşılır hale gelmektedir. Metaforlar her alanda kullanılabilecek bir zihinsel güç gerektirmektedir. Uçakların yapımında, kullanımında, bir durumun değerinin söz edilmesinde, edebiyatta sevgilinin özelliklerini anlatmakta ya da duygu yoğunluğu sağlayacak dizelerde metaforları kullanmaktayız. Divan edebiyatında sıklıkla yer verilen benzetmeler soyut bir özelliği somutlaştırmaktadır. Akerson Erkman (2008: 196), bu durumu "*gül yanaklı sevgili"* örneğiyle açıklamaktadır. Gül, insan zihninde yer alan bir çiçek imgesiyken benzetmeden yararlanarak sevgilinin yanağının yerini alması anlamı değiştirmektedir. Kullanılan her sözcük bağlama, bireyin isteğine ve tümcedeki konuma göre farklılaştığı görülmektedir.

Metaforların meydana gelmesi rastgele değildir ve ortak özelliklere sahip kavramlarla ifade edilir. Metafor; *"Herhangi bir metafor ilişkisinde metaforun kaynağı, metaforun konusunu farklı bir bakış açısıyla anlamada ve açıklamada zihinsel bir 'filtre' veya 'süzgeç' işlevi görür" (Saban, 2008: 460). K*onu benzerliği, nereden geldiği, kaynağı ve ortak olan özelliğin varlığından söz edilebilir. Örneğin, "*Ahmet, altın gibi bir kalbe sahiptir."* cümlesinde kalp konuyu, altın kavramı, kaynak ve altının sahip oldukları ise özellikleri anlatır. Altın değerli, kıymetli ve az bulunan bir maden olduğundan Ahmet'in de iyiliği, insancıl olması bu durumla bağdaştırılmıştır. Metafor gündelik dili kuşatan bir sistemdir. Bu durum yalnızca dille

alakalı değil, insan zihninin dünyayı nasıl algıladığıyla alakalı olduğu ve metaforun insanın dünyayı algılamasını şekillendirdiğini ile ilgilidir. Lakoff ve Johnson bu düşünceden hareketle "*kavramsal metafor"* teorisini ortaya koymuşlardır. Kavramsal metafor teorisinde amaç kaynak alandan hedef alana ulaşmaktır. Dilde somut olarak karşılığı olan kaynak alanlar belli zihinsel süreçlerden geçirilerek soyut anlamda hedef alana ulaşmayı amaçlamaktadır. Kavramsal metafor; varlık ve nesne metaforları, kişileştirme ve taşıyıcı/kapsayıcı metafor olarak üç gruba ayrılmaktadır. Varlık ve nesne metaforları soyut kavramların nesnelere ve fiziksel unsurlar yardımıyla somutlaştırmaktır. Anlatıcının söz deneyimlerini zihinde basit olarak canlandırma olayı kişileştirme metaforunu tanımlar. Taşıyıcı/kapsayıcı metafor ise somut alan olarak nitelendirilen kaynak alanda bulunan mekan, nesne gibi kavramların hedef alandaki kavram bilgisine ulaştırmaktadır (Lakoff ve Johnson, 1980: 3'ten akt. Aydın, 2018: 164). Bu bağlamda metafor dil ve düşüncenin birlikteliğinden doğmaktadır. *"Metaforlar, bilişsel süreçlerimizi, dünyayı anlama ve yorumlama tarzımızı temsil ederler" (Arslan, 2016: 321)*. Metaforlar kişisel dünya görüşü yaşanılan toplum, öğrenilen kültür ve çevreden etkilenerek meydana gelmektedir. Bu durumun gerçekleştiği, değerlerin aktarıldığı kurumların başında okullar yer almaktadır. *"Okulun kendine özgü oluşturduğu örgütsel kültür, toplumun kültürünün analiz edildiği; öğretmen ve öğrencilere sunulduğu değer ve normları içerir. Okul, toplumun kültürünü yansıtır. Toplum kültürü, okul kültürü potasında eritilerek öğrencilere sunulur" (Çelikten, 2006: 271).* Bu bağlamda metaforların okullar aracılığıyla kullanımı anlatımda, ifade gücünde, söylemde ekonomiklik sağlamaktadır. Bu durum bireyin kendi dünyasını, çevresini tanımaya ve daha iyi bir ifade sistemi geliştirmesine yardımcı olmaktadır. *"Metafor, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olarak dikkat çekmektedir" (Arslan ve Bayrakçı, 2006: 103).* Metafor kullanımı, zihnin aktif kullanımına, öğrenilmek istenilenin rahatça hatırlanmasına, akılda kalıcı olarak yer edinmesine, soyut yapıları ve kavramları somutlaştırarak birbiriyle bağlı imajlar yaratarak unutmayı engelleyecek güçlü köprüler kurmayı sağlamaktadır. Metaforları kullanmanın avantajları ve sağladığı yararları Fretzin (2001), şöyle sıralamaktadır:

- *"Kavramsal değişimi ile öğrenme için çok faydalı araçlardır.*
- *Gerçek dünyadaki benzerliklere işaret ederek soyut şeylerin anlaşılmasını ve görselleştirilmesini sağlarlar.*

- *Öğrencilerin ilgilerini çekerek motivasyonel bir etki yapabilirler.*
- *Öğretmenleri, öğrencilerin önceki bilgilerini dikkate almaya zorlarlar ve daha önceki konularla ilgili öğrenmelerdeki muhtemel yanlış anlamaların ortaya çıkmasını sağlarlar" (Fretzin, 2001: 3 akt. Arslan ve Bayrakçı, 2006: 104).*

Metaforlar; bireyin hayal dünyasını zenginleştiren, öğrenmeyi sağlayan, ifade gücünü arttıran bir araç olarak görülmektedir. Okullarda yapılan eğitimlerde de öğrencilerin daha iyi anlamasını, aktif katılımda bulunmalarına yardımcı olmaktadır. Metafor kavramı üzerine yapılan birçok çalışmaya rastlamaktayız. Öğretmen ve öğrencilerin metaforları kullanma durumları (Aydın ve Pehlivan, 2010: 818-842; Duran, 2020: 648-667; Pilav ve Üstten, 2013: 1073-1085) metaforların savlar, deyimler, belli kavramlara ve yazarlara yönelik çalışmaların (Ayrancı ve Mete, 2016: 53-64; Arıca-Akkök ve Uzun, 2017: 77-84; Çalışkan, 2013: 95-112; Çalışkan, 2009: 87-100; Özkurt, 2021: 73-119; Ballı, 2024: 28-99) olduğu görülmektedir.

Metaforlar, dili çok iyi bilmekle ve kullanmakla doğru orantılıdır. Bir dile hâkim olma derecesiyle bir kavramın vermek istediği mesajı anlayabiliriz. Ana dili öğretiminde olduğu kadar Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bu duruma önem vermek gerekmektir. Örtülü anlam unsurlardan olan metafor kavratılmak ve verilmek istenen mesajın kısa, net bir biçimde karşı tarafa aktarmaya yardımcı olacaktır. Dil öğretiminde bu ve buna benzer kavramların daha anlaşılır hale gelmesinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Öğretmenlerin dil öğretiminde bireyin zihninde eksik kalmayacak, kavram yanılgılarına, yanlış anlamalara mahal vermeyecek bir plan ve program hazırlamalıdır. Dil öğrenicilerinin kelime hazinesi, söz varlığı arttırılarak deneyimler ile birlikte bu yanlış yanılgılardan kurtulmaları sağlanacaktır. Dilin inceliklerini bilmek ve o dili doğru kullanmak, dilin gerçek değerini gösterir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; "Araştırmanın Modeline, İncelenen Materyale, Verilerin Toplanmasına ve Verilerin Analizine" yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında yer alan örtülü anlam unsurları, nitel araştırma yaklaşımı kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma, var olan olgu ve olayların derinlemesine incelenmesini sağlar. Frankel, Wallen ve Hyun (2011), nitel araştırmayı insanlar arsındaki ilişkilerin, yapılan etkinliklerin, olayların ve materyallerin niteliklerinin belirlendiği çalışmalar olarak açıklamaktadırlar. Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesinde kitap dergi, mektup gibi yazılı materyaller kullanılmaktadır. Creswell (2020), dokümanları; kamusal ve özel olmak üzere ikiye ayırmış; gazete, toplantı tutanakları, kişisel dergiler ve mektuplardan meydana gelebileceğini belirtmiştir.

3.2. İncelenen Materyal

Araştırmada yer alan materyaller, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır:

- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1 Okuma ve Dinleme Metinleri
- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2 Okuma ve Dinleme Metinleri
- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1 Okuma ve Dinleme Metinleri
- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2 Okuma ve Dinleme Metinleri
- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı C1 Okuma ve Dinleme Metinleri

Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında okuma metinleri A1 seviyesinde 24, A2-B1-B2 ve C1 seviyesinde 20 metin tespit edilmiş olup toplamda ise 104 okuma metni incelenmiştir. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında dinleme metinleri; A1 seviyesinde 22, A2-B1-B2 seviyesinde 20 ve C1 seviyesinde ise 18 dinleme metni yer almıştır. Toplamda 100 dinleme metni tespit edilmiştir. Okuma ve dinleme metinleri birlikte değerlendirildiğinde 204 metin araştırmacı tarafından incelenmiştir.

3.3.Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları A1, A2, B1, B2, C1 seviyelerinde yer alan okuma ve dinleme metinlerindeki örtülü anlam unsurları, Onan ve Tiryaki'nin (2012) hazırlamış oldukları "Örtülü Anlam Unsurlarını Değerlendirme Formu" kullanılarak toplanmıştır. "Örtülü Anlam Unsurlarını Değerlendirme Formu" gerekli izinler alındıktan sonra çalışmada kullanılmıştır. Aktarma, bağdaştırma, deyim ve atasözleri, mecaz, derin yapı ve yüzey yapı, duygu değeri ve çağrışım, önvarsayım ve sezdirim, eksiltili yapılar ile metafor unsurları okuma ve dinleme metinlerindeki sayı ve oranları belirlenmeye çalışılmıştır. Örtülü anlam unsurlarından olan deyim ve atasözleri Türk Dil Kurumu sözlüğü dikkate alınarak çalışmada yer almıştır. Önvarsayım ve sezdirim unsurları birlikte değerlendirilmiş ve tablo altı örneklerle belirtilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Nitel çalışmalarda, bulguların sonuçlarında uyum düzeyinin ne olduğunu belirlemek amacıyla güvenirlik çalışmaları yapılmaktadır. Araştırmamızın güvenirliğini belirlemek için puanlayıcılar arası güvenirlik çalışması yapılmıştır. Puanlayıcılar arası güvenirlik, bir puanlamanın farklı bir puanlayıcı tarafından yapıldığında da değişiklik göstermemesini ifade etmektedir. Gwet (2020), çalışmanın ilk adımı kategori veya sınıflandırma yapmakla başladığını daha sonra ise iki puanlayıcının bağımsız olarak veri setlerini incelediğini belirtmiştir. Araştırmamızın güvenirliğini belirmek için ise Miles- Huberman'nın (2015), (Güvenirlik= Toplam Görüş Birliği/ Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı) güvenirlik formülü kullanılmıştır.

Çalışmada elde edilen sonuçların güvenirliğini belirlemek amacıyla yabancılara Türkçe öğretimi alanında uzun yıllar görev yapmış ve Türkçe öğretimi

alanında yüksek lisans yapan bir puanlayıcı ile birlikte değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada 10 alt başlık yer aldığından bu alt başlıklardan hareketle bir metin incelenmiştir. Metinde 8 maddenin uyum gösterdiği, 2 maddenin uyum göstermediği tespit edilmiştir. Bu duruma bağlı olarak puanlayıcılar arası uyum düzeyinin %80 olduğu belirlenmiştir. Miles-Huberman'ın puanlayıcılar arası güvenirlik ölçeğine göre görüş birliğinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları A1, A2, B1, B2, C1 seviyelerinde okuma ve dinleme metinlerindeki örtülü anlam unsurlarının analizinde frekans (f) ve yüzde (%) kullanılarak sonuçlara ulaşılmıştır. Verilerin oluşmasını sağlayan metinlerin yer aldıkları bölümler göz önüne alınarak veriler sıralanmıştır. A1 seviyesinde 6 bölüm yer almakta olup diğer seviyelerde (A2-B1-B2-C1) ise 5 bölümün yer aldığı tespit edilmiştir. Metinler, bu sıralama gözetilerek numaralandırılmıştır. Farklı bir kodlama yapılmamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında bulunan okuma ve dinleme metinleri örtülü anlam unsurları açısından alt problemlere göre belirlenerek incelenmiştir. İlk olarak bir seviyedeki tüm okuma ve dinleme metinlerinin cümle sayıları belirlenmiş ve toplam cümle sayısına göre oranları hesaplanmıştır. Daha sonra bir metinde yer alan örtülü anlam sayısı ile bulunduğu seviyedeki toplam örtülü anlam sayısına göre örtülü anlam oranları hesaplanmıştır. Tablolaştırılan verilerin ardından tablo altı açıklamalar yapılmış ve ders kitaplarında yer alan örtülü anlam unsurlarına ait örnekler seviyeler göz önünde tutularak verilmiştir.

4.1. Okuma Metinlerinde Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın birinci alt problemine bağlı olarak "Metinlerin cümle sayılarına göre örtülü anlam unsurlarının oranları nedir?" sorusu ele alınmıştır. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 seviyesindeki okuma metinleri belirtilerek metinlerde yer alan toplam cümle sayılarıyla örtülü anlam sayılarından hareketle frekans ve yüzde oranları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma *Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları*

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Ben ve Arkadaşlarım	6	1,4	4	0,9
2	Ben Kimim?	25	6,0	25	6,1
3	O Nasıl Biri?	6	1,4	15	3,5
4	Evim ve Çevrem	19	4,5	23	5,4
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	19	4,5	20	4,7
6	Tadı Damağımda	17	4,0	17	4,0
7	Öğrenciler Alışverişte	18	4,3	18	4,2
8	Ben Çok Hastayım	17	4,0	12	2,8
9	Otogarda	22	5,2	27	6,3
10	Hastanede	15	3,6	15	3,5
11	Cadde ve Sokaklar	7	1,6	14	3,3
12	İçinde Ne Var?	20	4,8	14	3,3
13	Sevgili Günlük	11	2,6	13	3,0
14	Kumbara Bankası	26	6,2	19	4,4
15	Kahve Molası	19	4,5	15	3,5
16	Yeni Tarife	19	4,5	21	5,0
17	Şaka	32	7,7	23	5,4
18	Anıtkabir Ziyareti	14	3,3	15	3,5
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	17	4,0	17	4,0
20	Kapadokya Yolu	16	3,8	22	5,1
21	Kutlama Mesajları	4	0,9	13	3,0
22	Çok Yaşa!	13	3,1	15	3,5
23	Mesajınız Var!	19	4,5	25	5,8
24	Güzel Bir Günün Sonunda	35	8,4	22	5,2
	Toplam	**416**	**100**	**425**	**100**

Tablo 3'te görüldüğü üzere Gazi TÖMER A1 seviyesinde 24 okuma metni yer almakta olup toplam 416 cümlede 425 örtülü anlam tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre en fazla cümlenin "Güzel Bir Günün Sonunda" (%8,4) metninde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda cümle sayısı ve örtülü anlam sayısı birbirine yakındır. En az cümlenin ise "Kutlama Mesajları" (%0,9) metninde yer aldığı tespit edilmiştir. Örtülü anlam unsurunun en çok görüldüğü metin "Otogarda" (%6,3), en az ise "Ben ve Arkadaşlarım" (%0,9) metnine ait olduğu görülmüştür. Metinlerde bulunan oranlar arasında cümle sayısı açısından anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir.

A2 seviyesindeki okuma metinleri belirtilerek metinlerde yer alan toplam cümle sayılarıyla örtülü anlam sayılarından hareketle frekans ve yüzde oranlarına ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Haberler	11	3,0	22	4,3
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	4	1,1	16	3,1
3	Hava Durumu	14	3,8	28	5,5
4	Bir Köşe Yazısı	13	3,5	31	6,1
5	Mektubunuz Var!	23	6,2	29	5,7
6	Kargonuz Var!	4	1,1	9	1,7
7	Çömlekçilik Kursu	13	3,5	18	3,6
8	Sudaki Resimler	26	7,1	23	4,5
9	Küçük Bilim İnsanları	18	4,9	33	6,5
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	12	3,3	26	5,1
11	Gezelim, Görelim!	22	6,0	20	4,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	32	8,7	30	5,9
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	23	6,2	30	5,9
14	Film Başlıyor	32	8,7	25	5,0
15	E- posta Hesabım	15	4,0	18	3,6
16	Bu Nasıl Çalışır?	33	9,0	36	7,1
17	Sabiha Gökçen	20	5,4	29	5,7
18	Uzun Ömrün Sırları	14	3,8	24	4,7
19	Üniversiteye İlk Adım	27	7,3	33	6,5
20	Yedigöller	10	2,7	21	4,1
	Toplam	**366**	**100**	**501**	**100**

Tablo 4 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 seviyesindeki okuma metinlerinde toplam cümle sayısı 366 olarak tespit edilmiştir. Örtülü anlam unsurları sayısı ise 501'dir. Bulgular dikkate alındığında en fazla cümlenin yer aldığı metin "Bu Nasıl Çalışır" (%9,0), en az cümlenin yer aldığı metinler ise sırasıyla "İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı" (%1,1) ve "Kargonuz Var" (%1,1) metinleridir. A2 seviyesindeki okuma metinleri örtülü anlam bağlamında incelendiğinde en fazla örtülü anlamın yer aldığı metnin "Bu Nasıl Çalışır" (%7,1) metni, en az örtülü anlam ise "Kargonuz Var" (%1,7) metninde yer aldığı görülmektedir.

Gazi TÖMER B1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan toplam cümle sayılarıyla örtülü anlam sayılarından hareketle sayısal verilere ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma *Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam* Unsurları

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	24	4,7	28	3,8
2	Sanal Âlem	13	2,5	19	2,6
3	Kitabın Hikâyesi	26	5,0	25	3,4
4	Batıl İnanç	11	2,1	26	3,6
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	36	7,0	29	4,0
6	Yeteneklerini Keşfet!	10	1,9	24	3,3
7	Bir Kilimi Okumak!	30	5,8	34	4,7
8	Ekonomi Gündemi	27	5,2	42	5,8
9	Bir Başarı Öyküsü	52	10,1	44	6,1
10	Kahve ve Kitap	20	3,9	31	4,2
11	Korku Yolu	17	3,3	35	4,8
12	Dünyamız Tehdit Altında	19	3,7	32	4,4
13	Yunus Emre'ye Mektup	32	6,2	46	6,3
14	Şikâyetim Var!	18	3,5	38	5,2
15	Eleman Aranıyor	27	5,2	40	5,5
16	Hayatım Tiyatro	24	4,6	32	4,4
17	Zümrüdüanka Kuşu	21	4,1	40	5,5
18	Tuz Masalı	52	10,1	61	8,4
19	Narkissos ya da Nergis	22	4,2	33	4,5
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	31	6,5	62	8,5
	Toplam	**512**	**100**	**721**	**100**

Tablo 5'e göre Gazi TÖMER B1 seviyesindeki okuma metinlerine ait 512 cümle ve 721 örtülü anlam belirlenmiştir. Seviyelere göre örtülü anlam sayılarının cümle sayılarından fazla olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada B1 seviyesinde en fazla cümlenin olduğu metinler sırasıyla; "Bir Başarı Öyküsü" (%10,1) ve "Tuz Masalı" (%10,1) metinleridir. En az cümle ise "Batıl İnanç" (%2,1) metninde görülmektedir. En fazla örtülü anlam unsurunun ise "Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451" (%8,5) metninde, en az örtülü anlam unsurun "Sanal Âlem" (%2,6) metninde olduğu anlaşılmaktadır.

B2 seviyesindeki okuma metinleri belirtilerek metinlerde yer alan toplam cümle sayılarıyla örtülü anlam sayılarından hareketle çalışmaya ilişkin bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki *Okuma Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları*

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Güzel Sanatlar	23	3,2	41	3,0
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	19	2,6	46	3,3
3	Arkeoloji	49	6,8	78	5,6
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	20	2,8	78	5,6
5	Doğru Mesleği Seçmek	43	6,0	83	6,0
6	Yeni Bir Başlangıç	39	5,4	68	4,9
7	İletişim Kurmak	34	4,7	75	5,4
8	Derinlerin Hâkimi	40	5,6	93	6,7
9	Ankara'da Kültür Sanat	18	2,5	52	3,8
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	55	7,7	80	5,8
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	35	4,9	69	5,0
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	26	3,6	70	5,1
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	30	4,2	58	4,2
14	Eskici	55	7,7	49	3,5
15	Karagöz ve Hacivat	74	10,3	77	5,6
16	Don Kişot ve Yardımcısı	35	4,9	71	5,1
17	Depremle Yaşamak	42	5,8	93	6,7
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçısı	27	3,7	66	4,8
19	Simülasyon ve Tıp	28	3,9	68	5,0
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	23	3,2	56	4,0
	Toplam	**715**	**100**	**1371**	**100**

Tablo 6'ya bakıldığında Gazi TÖMER B2 seviyesinde 20 okuma metni yer almakta olup 715 cümlede toplamda 1371 örtülü anlam unsuruna ulaşılmıştır. "Karagöz ve Hacivat" (%10,3) metni en fazla cümlenin yer aldığı metindir. En az cümle ise "Ankara'da Kültür Sanat" (%2,5) metninde görülmüştür. Metin örtülü anlam unsuruna göre incelendiğinde en fazla unsurun "Depremle Yaşamak" (%6,8) metninde olduğu görülmektedir. En az örtülü anlam unsurunun ise "Güzel Sanatlar" (%3,0) metni olduğu tespit edilmiştir.

C1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan cümle sayıları ve örtülü anlam unsurlarına ait bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Türk Mimarisinin Işığı	33	3,9	88	5,5
2	Gel Zaman Git Zaman	37	4,4	59	3,7
3	Birlikte Eğleniyoruz	44	5,2	91	5,7
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	42	5,0	147	9,2
5	Genetik Şifre	35	4,1	72	4,5
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	34	4,0	92	5,8
7	Ayakkabı İçin Klima (Klimayak)	14	1,6	32	2,0
8	Nüfus Patlaması	28	3,3	67	4,2
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	34	4,0	83	5,2
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	67	7,9	74	4,6
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	37	4,4	72	4,5
12	Bunları Duydunuz Mu?	33	3,9	78	4,9
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	64	7,6	53	3,3
14	Beyaz Gemi	72	8,5	107	6,7
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	51	6,0	111	7,0
16	Ah Şu Gençler!	61	7,2	60	3,7
17	Rüya	33	3,9	61	3,8
18	İnsanlığın Sınavı	50	5,9	72	4,5
19	Hırsız	32	3,8	55	3,4
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	39	4,6	110	6,9
	Toplam	**840**	**100**	**1584**	**100**

Tablo 7 incelendiğinde Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan 20 okuma metninde toplam 840 cümle olduğu görülmektedir. Örtülü anlam unsuru bağlamında metin incelendiğinde örtülü anlam sayısı 1584 olarak tespit edilmiştir. C1 seviyesinde yer alan metinlerde en fazla cümleye sahip metin "Beyaz Gemi" (%8,5), en az cümle ise "Ayakkabı için Klima (Klimayak)"metni olduğu anlaşılmıştır. Örtülü anlam unsurunun en fazla "Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları" (%9,2), en az örtülü anlam ise "Ayakkabı için Klima (Klimayak)" (%2,0) metinleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Dinleme Metinlerinde Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın birinci alt problemine bağlı olarak "Metinlerin cümle sayılarına göre örtülü anlam unsurlarının oranları nedir?" sorusu ele alınmıştır. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde yer alan toplam cümle sayılarıyla örtülü anlam sayılarından hareketle bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

A1 seviyesinde bulunan dinleme metinleri incelenerek bulgular cümle sayıları ve örtülü anlam sayıları bağlamında Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0	0
2	Emre ve Ailesi	9	4,2	10	4,4
3	Fiziksel Özellikler	5	2,3	9	2,7
4	Yolu Tarif Et	5	2,3	9	2,7
5	Alışveriş	6	2,8	10	4,4
6	Saat Kaç?	5	2,3	7	3,0
7	Haydi Cevapla	5	2,3	4	1,7
8	Anonslar	9	4,2	13	5,7
9	Nerede?	17	7,9	20	8,8
10	Tiyatro Oyunu	22	10,3	28	12,3
11	Sınav Kayıt	11	5,1	14	6,1
12	Kumbara Bankası	4	1,8	7	3,0
13	Elbiselerim	13	6,1	14	6,1
14	Cep Telefonu	5	2,3	7	3,0
15	Nasıl Gidebilirim?	9	4,2	8	3,5
16	Gençlik Parkı	13	6,1	11	4,8
17	Sanat Sokağı	16	7,5	13	5,7
18	İnternet	14	6,5	12	5,3
19	Otobüste	8	3,7	6	2,6
20	Eczanede	12	5,6	8	3,5
21	Anı	14	6,5	9	2,7
22	Meslek Seçimi	11	5,1	7	3,0
	Toplam	**213**	**100**	**226**	**100**

Tablo 8'e göre Gazi TÖMER A1 ders kitabında 22 dinleme metnine ulaşılmıştır. Buna göre 213 cümlede 226 örtülü anlam unsuru tespit edilmiştir. En fazla cümle "Tiyatro Oyunu" (%10,3), en az cümle ise "Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum (%0,0) ile "Kumbara Bankası" (%1,8) metinlerinde yer almıştır. Örtülü anlamın en fazla yer aldığı metin, Tiyatro Oyunu (%12,3), en az örtülü anlamın olduğu metinlerin ise "Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum (%0,0), "Fiziksel Özellikler" (%2,7) ve Yolu Tarif Et" (%2,7) metinleri olduğu saptanmıştır.

A1 seviyesinde dinleme metinleri belirtilerek metinlerde yer alan toplam cümle sayılarıyla örtülü anlam sayılarından hareketle frekans ve yüzde oranları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Pizza Siparişi	23	6,6	14	4,2
2	Döviz Bürosunda	13	3,7	12	3,6
3	Hava Nasıl Olacak?	15	4,3	14	4,2
4	Hangisini Seçeceğim	15	4,3	22	6,6
5	Yanlış Adres	26	7,5	14	4,2
6	Reklamlar	12	3,4	18	5,4
7	Kampta	15	4,3	15	4,5
8	Dalış Kulübü	11	3,1	13	3,9
9	Dedikodu	15	4,3	13	3,9
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	9	2,6	13	3,9
11	Sevgili Günlük	14	4,0	15	4,5
12	Tiyatrodaki Sürpriz	15	4,3	16	4,8
13	İki Kardeş	16	4,6	16	4,8
14	Seyahat Acentesi	24	6,9	22	6,6
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	23	6,6	20	6,0
16	Sınıf Arkadaşları	32	9,2	12	3,6
17	Kulağınız Bizde Olsun	18	5,2	27	8,2
18	Yaylada Röportaj Keyfi	20	5,7	21	6,3
19	Öğrenci Haberleri	13	3,7	15	4,5
20	Şifalı Sular	16	4,6	17	5,1
	Toplam	**345**	**100**	**329**	**100**

Tablo 9 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 seviyesindeki 20 dinleme metninde 345 cümle tespit edilmiştir ve A2 seviyesinde 329 örtülü anlam unsuru olduğu sonucuna varılmıştır. A2 ders kitaplarında dinleme metinlerinde en fazla cümlenin "Sınıf Arkadaşları" (%9,2), en az cümlenin ise "Haydi, Uçurtma Atölyesine" (%2,6) metni olduğu belirlenmiştir. A2 dinleme metinlerinde en fazla örtülü anlam unsurunun olduğu metin "Kulağınız Bizde Olsun" (%8,2) metni iken en az örtülü anlamın ise "Döviz Bürosunda" (%3,6) metninde olduğu saptanmıştır.

B1 seviyesindeki dinleme metinlerinde yer alan toplam cümle sayıları ve örtülü anlam sayılarına ilişkin bulgular Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Sertap'la Söyleşi	18	5,5	21	4,7
2	Sosyal Medya	17	5,2	33	7,4
3	Yardım Projesi	16	4,9	18	4,0
4	Fal Keyfi	18	5,5	19	4,3
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	18	5,5	28	6,3
6	Adam Olacak Çocuklar	10	3,0	12	2,7
7	Dünyanın Yedi Harikası	22	6,7	26	5,9
8	Ev Ekonomisi	26	8,0	40	9,0
9	İmza Günü	14	4,3	22	4,9
10	Başucu Kitabı	8	2,4	14	3,1
11	Tatil İlanları	17	5,2	33	7,4
12	Küresel Isınma	15	4,6	24	5,4
13	Memleket İsterim	11	3,3	15	3,4
14	İki Komşu	17	5,2	17	3,8
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	19	5,8	16	3,6
16	Bilgisayar Alırken	24	7,3	21	4,7
17	Avcı İle Küçük Kuş	20	6,1	20	4,5
18	Bana Bir Masal Anlat	17	5,2	15	3,4
19	Ters Lale	11	3,3	25	5,6
20	Altın Portakal	7	2,1	22	4,9
	Toplam	**325**	**100**	**441**	**100**

Tablo 10'a bakıldığında Gazi TÖMER B1 ders kitabında 20 dinleme metninin bulunduğu görülmektedir. Metinlerde toplamda 325 cümle yer alırken 441 örtülü anlam unsuru olduğu görülmüştür. B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde en fazla cümlenin "Bilgisayar Alırken" (%7,3), en az cümle ise "Altın Portakal" (%2,1) metni olduğu saptanmıştır. B1 seviyesindeki ders kitabındaki dinleme metinlerinde ene fazla örtülü anlam unsuru "Ev Ekonomisi" (%9,0), en az örtülü anlamın ise "Adam Olacak Çocuklar" (%2,7) metni olduğu anlaşılmıştır.

B2 seviyesindeki dinleme metinleri belirtilerek metinlerde yer alan toplam cümle sayılarıyla örtülü anlam sayılarından hareketle frekans ve yüzde oranlarına Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları

No	Metin Adı	Cümle		Örtülü Anlam	
		f	%	f	%
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	12	3,2	21	3,8
2	GDO	26	6,9	33	6,0
3	Mimar Sinan	16	4,2	26	4,7
4	Sirk Hayvanları	13	3,4	25	4,6
5	Gelecek Gençlerin	15	4,0	25	4,6
6	Can Güvenliği	15	4,0	28	5,1
7	Çoklu Zekâ Kuramı	18	4,8	35	6,4
8	Gelinciğin Hikâyesi	43	11,4	45	8,2
9	Uzaya Seyahat	20	5,3	31	5,7
10	Mağara Resimleri	15	4,0	28	5,1
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	15	4,0	23	4,2
12	Bir Film	21	5,6	36	6,6
13	Matematik Nedir?	9	2,4	14	2,5
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	12	3,2	14	2,4
15	Göl Olmak	22	5,8	23	4,2
16	Kitap Okumak	29	7,7	39	7,1
17	Sanat Tarihine Giriş	18	4,8	28	5,1
18	Minyatür ve Nakış	16	4,2	23	4,2
19	Bunları Biliyor Musunuz?	15	4,0	19	3,5
20	Spor Haberleri	25	6,6	28	5,1
	Toplam	**375**	**100**	**544**	**100**

Tablo 11 incelendiğinde Gazi TÖMER B2 seviyesindeki 20 dinleme metninde 375 cümle tespit edilmiş ve toplamda 544 örtülü anlam unsuru saptanmıştır. B2 seviyesinde dinleme metinleri incelendiğinde en fazla cümlenin "Gelinciğin Hikâyesi" (%11,4), en az cümle ise "Matematik Nedir?" (%2,4) metninde olduğu anlaşılmıştır. Örtülü anlamın en fazla bulunduğu metin "Gelinciğin Hikâyesi" (%8,2), en az örtülü anlam unsurunun yer aldığı "Yaşlı Adam ve Oğulları" (%2,4) metni olmuştur.

B2 seviyesindeki dinleme metinleri belirtilerek metinlerde yer alan toplam cümle sayılarıyla örtülü anlam sayılarından hareketle bulgular Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinin Cümle Sayısına Göre Örtülü Anlam Unsurları

		Cümle		Örtülü Anlam	
No	**Metin Adı**	**f**	**%**	**f**	**%**
1	Kız Kulesi	21	5,8	42	6,4
2	Zamanında	20	5,5	30	4,6
3	Makyaj Sanatı	24	6,6	52	7,9
4	Şamanların Dansı	21	5,8	43	6,6
5	Kök Hücre Nakli	9	2,5	25	3,8
6	Sağlıklı Günler	8	2,2	17	2,6
7	Bilim Fuarı	7	1,9	20	3,0
8	Nüfus Sayımı	13	3,6	21	3,2
9	Yaz Dostum	15	4,1	22	3,3
10	Kullanma Kılavuzu	17	4,7	28	4,3
11	Enerji Kaynakları	12	3,3	28	4,3
12	İlginç Bir Haber	21	5,8	45	6,9
13	Arkadaşım Badem Ağacı	17	4,7	27	4,1
14	Beyaz Gemi	33	9,1	56	8,6
15	Martı	12	3,3	21	3,2
17	Yusuf ve Züleyha	32	8,8	66	10,1
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	70	19,4	96	14,7
20	Kitaplarda Ölmek	9	2,5	12	1,8
	Toplam	**361**	**100**	**651**	**100**

Tablo 12'de görüldüğü gibi Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan 20 metinde 361 cümle tespit edilmiş ve 651 örtülü anlam unsuru belirlenmiştir. C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde en fazla cümle "Bir İlkbahar Hikâyesi" (%19,4), en az cümle ise "Bilim Fuarı" (%1,9) metninde bulunmaktadır. Örtülü anlam unsurunun en çok olduğu metin "Bir İlkbahar Hikâyesi" (%14,7), en az örtülü anlam ise "Kitaplarda Ölmek" (%1,8) metni olduğu tespit edilmiştir.

4.3.Gazi TÖMER Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinde Yer Alan Örtülü Anlam Unsurları

Araştırmanın ikinci bölümünde Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında bulunan okuma ve dinleme metinlerinde yer alan örtülü anlam unsurları alt problemlere göre belirlenerek incelenmiştir. İnceleme sonucunda örtülü anlam unsurlarına ait sayısal veriler okuma ve dinleme metinlerine göre tablolaştırılarak verilmiş ve açıklanmıştır. Tespit edilen örtülü anlam unsurlarının frekans değerleri belirlenmiştir. Örtülü anlam unsurunun hem cümle sayısı hem de toplam örtülü anlam sayısı içerisindeki yüzdesi hesaplanmıştır. Frekans ve yüzde değerleri belirlendikten sonra tablo altı açıklamalar yapılmış ve ders kitaplarında yer alan metinlere ait örtülü anlam unsurlarının bulunduğu örnek cümlelere yer verilmiştir.

4.3.1. Okuma Metinlerinde İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın ikinci alt problemine bağlı olarak "Aktarma kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu ele alınmıştır. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan toplam aktarmanın, cümle sayısı ve örtülü anlam sayısına göre oranlarına ait bulgular Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanımı Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ben ve Arkadaşlarım	0	6	0,0	4	0,0
2	Ben Kimim?	4	25	16,0	25	16,0
3	O Nasıl Biri?	0	6	0,0	15	0,0
4	Evim ve Çevrem	2	19	10,5	23	8,7
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	2	19	10,5	20	10,0
6	Tadı Damağımda	2	17	11,7	17	11,7
7	Öğrenciler Alışverişte	4	18	22,2	18	22,2
8	Ben Çok Hastayım	1	17	5,5	12	8,3
9	Otogarda	2	22	9,0	27	7,4
10	Hastanede	0	15	0,0	15	0,0
11	Cadde ve Sokaklar	1	7	14,2	14	7,1
12	İçinde Ne Var?	1	20	5,0	14	7,1
13	Sevgili Günlük	5	11	45,4	13	38,4
14	Kumbara Bankası	2	26	7,7	19	10,5
15	Kahve Molası	1	19	5,2	15	6,6
16	Yeni Tarife	2	19	10,5	21	9,5
17	Şaka	2	32	6,2	23	8,7
18	Anıtkabir Ziyareti	1	14	7,1	15	6,6
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	2	17	11,7	17	11,7
20	Kapadokya Yolu	2	16	12,5	22	9,0
21	Kutlama Mesajları	0	4	0,0	13	0,0
22	Çok Yaşa!	0	13	0,0	15	0,0
23	Mesajınız Var!	3	19	15,7	26	11,5
24	Güzel Bir Günün Sonunda	1	35	2,8	22	4,5
	Toplam	**40**	**416**	**9,6**	**425**	**9,4**

Tablo 13 incelendiğinde Gazi TÖMER A1 ders kitabındaki okuma metinlerinde 425 örtülü anlam içerisinde %9,4 oranında aktarmanın olduğu anlaşılmaktadır.

Aktarmanın en fazla kullanıldığı metinler "Sevgili Günlük" (%38,4), "Öğrenciler Alışverişte" (%22,2), "Ben Kimim" (%15,3), "Hakan'ın Yurttaki İlk Günü" (%11,7) adlı metinlerdir. En az aktarmanın yer aldığı metinler ise "Güzel Bir Günün Sonunda" (%4,5,), "Kahve Molası" ve "Anıtkabir Ziyareti" (%6,6)

metinleridir. “Ben ve Arkadaşlarım”, “O Nasıl Biri”, “Hastanede”, “Kutlama Mesajları”, “Çok Yaşa!” metinlerinde ise aktarma unsuruna rastlanmamıştır.

A1 seviyesinde okuma metinlerinde örnek teşkil edecek bazı aktarma cümlelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- *Tamam, on beş dakika sonra kasada buluşuruz.* ***(Ad aktarması kullanılmış, kast edilen para ödemek için beklenecek yer ifade edilmiştir.)*** *(A1, s.36)*
- *Bu ilaçları bir eczaneden al.* ***(Ad aktarması kullanılmış, eczane değil eczanede çalışan kişilerden alınacaktır)*** *(A1, s.40)*
- *İnternette dolaştım.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiş, söylenmek istenen internet sitesidir.)*** *(A1, s.62)*
- *Burada önce yakıt aldık, sonra yol haritası aldık.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Yakıt ile ifade edilen aracın çalışması için gerekli olan benzin, LPG’dir.)*** *(A1, s.90)*
- *Koridorda yüksek sesle konuşmayın!* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Yüksek ve ses ifadelerinin birlikte kullanımı yakın olunmasa dahi duyulma niteliği fazla olan ses demektir)*** *(A1, s.104)*

Araştırmada edinilen bulgulara göre A1 seviyesine ait metinlerde deyim aktarmasına kıyasla ad aktarmasına daha fazla yer verildiği belirlenmiştir.

A2 seviyesindeki okuma metinlerinde bulunan aktarma sayılarının cümle ve örtülü anlam sayısına ilişkin bulgular oranları Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle içinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	5	11	45,4	22	22,7
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	2	4	50	16	12,5
3	Hava Durumu	7	14	50	28	25,0
4	Bir Köşe Yazısı	6	13	46,1	31	19,3
5	Mektubunuz Var!	2	23	8,7	29	6,9
6	Kargonuz Var!	0	4	0,0	9	0,0
7	Çömlekçilik Kursu	0	13	0,0	18	0,0
8	Sudaki Resimler	2	26	7,7	23	8,7
9	Küçük Bilim İnsanları	4	18	22,2	33	12,1
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	2	12	16,6	26	7,7
11	Gezelim, Görelim!	0	22	0,0	20	0,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	7	32	21,8	30	23,3
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	4	23	17,3	30	13,3
14	Film Başlıyor	2	32	6,2	25	8,0
15	E- posta Hesabım	0	15	0,0	18	0,0
16	Bu Nasıl Çalışır?	4	33	12,1	36	11,1
17	Sabiha Gökçen	5	20	25	29	17,2
18	Uzun Ömrün Sırları	3	14	21,4	24	12,5
19	Üniversiteye İlk Adım	2	27	7,4	33	6,0
20	Yedigöller	1	10	10	21	4,7
	Toplam	**58**	**366**	**15,8**	**501**	**11,5**

Tablo 14 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 seviyesi okuma metinlerinde 501 örtülü anlam içerisinde %11,5 oranında aktarmanın yer aldığı görülmektedir. A2 seviyesinde en fazla aktarma sırasıyla "En İyi Arkadaşım" (%23,3), "Haberler" (%22,7), "Bir Köşe Yazısı" (%19,3) metinlerinde bulunmaktadır. En az aktarmanın ise "Yedigöller" (%4,7), "Üniversiteye İlk Adım" (%6,0), "Film Başlıyor" (8,0), metinlerinde olduğu saptanmıştır. "Kargonuz Var", "Çömlekçilik Kursu", "Gezelim Görelim", "E-Posta Hesabım" (%0,0) metinlerinde aktarmaya rastlanmamıştır.

A2 seviyesinde bulunan okuma metinlerine ait aktarmanın kullanıldığı bazı örnek cümleler şunlardır:

- *Van'da meydana gelen 7,2'lik depremim ardından Türkiye bölge için ele ele verdi.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Türkiye ile kastedilen Türkiye'de yaşayan insanlardır.)*** *(A2, s.4)*
- *Türkiye'nin usta kalemlerinden İhsan Oktay Anar'ın altıncı kitabı, eylül ayında kitapçılardaki yerini aldı.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Usta***

kalemler ile ifade edilen bir yazarın yazma yeteneğinin iyi derecede olmasıdır.) *(A2, s.8)*

- *Pazar günü Erol amcalara misafirliğe gittik.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Erol amca ile söylenmek istenen yaşanılan yer, evdir.)*** *(A2, s.26)*
- *Bu ekip sınıf sınıf gezerek öğrencilere fuar hakkında ayrıntılı bilgiler verdi.* ***(Ad aktarması kullanılarak, sınıflarda bulanan öğrenciler ifade edilmeye çalışılmıştır.)*** *(A2, s.40)*
- *Direksiyonun başında özgürlüğün keyfini sürün!* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. İnsana ait bir özellik olan baş sözcüğü yanındaki sözcükle kullanıldığında konum ifade etmiştir.)*** *(A2, s.44)*
- *Erdem ailesi o gün buruk bir mutluluk yaşar.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Tam anlamıyla sevinç yaşayamamayı ifade etmektedir.)*** *(A2, s.58)*
- *İnternetteyim şimdi film bakıyorum.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. İnternet sitesi kastedilmiştir.)*** *(A2, s.62)*
- *Kasada, adresinizi ve telefonunuzu alacağız.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Telefon ile kastedilen telefon numarasıdır.)*** *(A2, s.70)*
- *Sabiha Gökçen 1935 yılında havacılığa ilk adımını atar.* ***(Ad aktarması kullanılmış olup söylenmek istenen Hava Kuvvetleri Komutanlığıdır.)*** *(A2, s.76)*

İncelenen metinlere bakıldığında A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde aktarma oranlarının A1 seviyesinde olduğu gibi ad aktarmasına ait örnek cümlelerin daha fazla olduğu anlaşılmıştır.

B1 seviyesinde bulunan okuma metinlerindeki aktarma sayıları, cümle sayıları, örtülü anlam sayıları ile aktarmanın cümle içinde oranları ve örtülü anlama ilişkin oranlarına ait bulgular Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanın Örtülü anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	1	24	4,1	28	3,5
2	Sanal Âlem	2	13	15,3	19	10,5
3	Kitabın Hikâyesi	1	26	3,8	25	4,0
4	Batıl İnanç	2	11	18,2	26	7,7
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	3	36	8,3	29	10,3
6	Yeteneklerini Keşfet!	3	10	30	24	12,5
7	Bir Kilimi Okumak!	1	30	3,3	34	2,9
8	Ekonomi Gündemi	4	27	14,8	42	9,5
9	Bir Başarı Öyküsü	7	52	13,4	44	15,9
10	Kahve ve Kitap	5	20	25,0	31	16,1
11	Korku Yolu	5	17	29,4	35	14,2
12	Dünyamız Tehdit Altında	6	19	31,5	32	18,7
13	Yunus Emre'ye Mektup	13	32	40,0	46	28,2
14	Şikâyetim Var!	9	18	50,0	38	23,6
15	Eleman Aranıyor	6	27	22,2	40	15,0
16	Hayatım Tiyatro	6	24	25,0	32	18,7
17	Zümrüdüanka Kuşu	14	21	66,6	40	35,0
18	Tuz Masalı	9	52	17,3	61	14,7
19	Narkissos ya da Nergis	2	22	9,1	33	6,1
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	24	31	77,4	62	38,7
	Toplam	**123**	**512**	**24,0**	**721**	**17,0**

Tablo 15 incelendiğinde Gazi TÖMER B1 seviyesindeki metinlerde örtülü anlamın 721, aktarmanın örtülü anlam içindeki oranın ise %17,0 olduğu saptanmıştır. B1 seviyesinde ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan aktarma oranlarının en fazla bulunduğu metinler sırasıyla; "Bilim Kurgunun Kıyılarında Fahrenheit 451" (38,7), "Zümrüdüanka Kuşu" (%35,0), "Yunus Emre'ye Mektup" (%28,2) adlı metinlerdir. En az aktarmanın yer aldığı metinler ise, "Bir Kilimi Okumak" (%2,9), "Ünlü Olmak Çok Kolay!" (%3,5), "Kitabın Hikâyesi" (%4,0) metinleridir.

B1 seviyesindeki okuma metinlerinde aktarmanın kullanıldığı bazı örnek cümleleri şu şekilde gösterilebilir.

- *Pek çok göz sizi her zaman ve her yerde izlemektedir.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Göz ile ifade edilen insandır.)*** *(B1, s.4)*
- *Sosyal medya ve internetteki bütün ilişkiler tamamen sanal olabilir.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. İnternet sitesi ifade edilmiştir.)*** (*B1, s.8)*

- *Bunlardan bazıları toplumlara özgüyken bazıları ise tüm dünya tarafından bilinmektedir.* ***(Ad aktarması kullanılmış olup dünya ile insanlar kastedilmiştir.)*** *(B1, s.16)*
- *Dans eden dumanlar göğe yükselmektedir.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. İnsana ait özellikler doğaya aktarılmıştır.)*** *(B1, s.22)*
- *....dedesinin işini kolaylaştırmak için küçük bir mucit tarafından yapılan "tohum ekme makinesi", zamandan tasarruf için "macunlu diş fırçası", " erimeyen dondurma" ve balığı yakalayınca sinyal veren "elektronik olta" gibi genç beyinlerin zihninde çıkan pek çok parlak fikrin gerçeğe dönüştüğü projeler vardır.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Genç beyinle zeki, akıllı ve dinç bireyler kastedilmiştir.)*** *(B1, s.26)*
- *Ekonomik krizin etkisinden kurtulmaya çalışan Avrupa ülkeleri, harcamalarını azaltarak tasarruf yoluna gidiyor.* ***(Ad aktarması kullanılmış olup Avrupa ülkeleri ile söylenilmek istenen orada yaşayan insanlardır.)*** *(B1, s.34)*
- *Üç üniversitenin de halkla ilişkiler bürolarını aradık.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Halka ilişkiler bürosunda bulunan göreviler ifade edilmiştir.)*** *(B1, s.42).*
- *Güncel kitapları bir arada göremiyorum diyen kitap kurtları!* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Kitaplara değer veren, seven kişi demektir.)*** *(B1, s.46)*
- *Bugün bilim dünyasıyla beraber bazı siyasetçiler ve çevreci örgütler bu tehdidin önüne geçmek için çözümler aramakta.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Bilim dünyası ile bilim alanında çalışan uzmanlar kastedilmiştir.)*** *(B1, s.54)*
- *Anadolu seni çok sevmiş, birçok şehirde senin mezarın var.* ***(Ad aktarması vardır. Anadolu ile Anadolu insanı ifade edilmektedir.)*** *(B1, s.60)*
- *İlanların çoğu aynı kalemden çıkmış gibi* ***(Ad aktarması kullanılmış. Kalem ile yazardan söz edilmiştir.)*** *(B1, s.68)*
- *Bunun üzerine kuşlar endişelenir ve Simurg'u aramaya karar verir.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. İnsana ait özellik doğada bulunan canlıya verilmiştir.)*** *(B1, s.78)*
- *Bütün kuşlar Simurg'un gelmesini bekler ancak Simurg ortada görünmez.* ***(Ad aktarması kullanılmış olup ortada ifadesi ile herhangi bir yerde olmadığından söz edilmiştir.)*** *(B1, s.78)*

- *Ama bu <u>yönetim</u> bu ülkedeki insanların hepsini uyutmaktadır.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Yönetim ile ülkeyi yöneten başbakan, vali, kaymakam gibi idarecileri ifade eder.)*** *(B1, s.90)*

B1 seviyesi incelendiğinde okuma metinlerinde daha fazla ad aktarmasının kullanıldığı görülmektedir. Deyim aktarmasının B1 seviyesinde çok fazla kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

B2 seviyesinde yer alan aktarma sayılarının örtülü anlama göre oranları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle içinde yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	9	23	39,1	41	21,9
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	6	19	31,5	46	13,0
3	Arkeoloji	13	49	26,5	78	16,6
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	10	20	50,0	78	12,8
5	Doğru Mesleği Seçmek	15	43	34,8	83	18,1
6	Yeni Bir Başlangıç	5	39	12,8	68	7,3
7	İletişim Kurmak	14	34	41,1	75	18,6
8	Derinlerin Hâkimi	25	40	62,0	93	26,8
9	Ankara'da Kültür Sanat	7	18	38,8	52	13,4
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	17	55	30,9	80	21,0
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	9	35	25,7	69	13,0
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	10	26	38,4	70	14,2
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	11	30	36,6	58	18,9
14	Eskici	4	55	7,2	49	8,1
15	Karagöz ve Hacivat	10	74	13,5	77	12,9
16	Don Kişot ve Yardımcısı	3	35	8,5	71	4,2
17	Depremle Yaşamak	12	42	28,5	93	12,9
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçısı	13	27	48,1	66	19,7
19	Simülasyon ve Tıp	13	28	46,4	68	19,1
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	9	23	39,1	56	16,0
	Toplam	**215**	**715**	**30,0**	**1371**	**15,6**

Tablo 16'ya göre Gazi TÖMER B2 seviyesindeki metinlerde 1371 örtülü anlam içerisinde %15,6 oranında aktarmanın kullanıldığı saptanmıştır. B2 Gazi TÖMER ders kitabında yer alan okuma metinlerinde en fazla aktarma, "Derinlerin Hâkimi" (%26,8), "Güzel Sanatlar" (%21,9), "Söyleşi Sanat Durağı" (%21,0) metinlerinde gözlemlenmiştir. En az aktarmanın ise, "Don Kişot ve Yardımcısı"

(%4,2), "Yeni Bir Başlangıç" (%7,3), "Eskici" (%8,1) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır.

B2 seviyesindeki okuma metinlerinde bulunan aktarmanın olduğu bazı örnek cümleleri şöyle göstermek mümkündür:

- *Güzelliğin yeryüzü üzerinde ortak bir tanımı yoktur.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. İfade edilmek istenen insanlar tarafından farklı anlamlar yüklenmesidir.)*** *(B2, s.6)*
- *GDO da bu çözüm arayışlarından biri olarak bilim dünyası da yerini almıştır.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Bilim alanında çalışma yapan uzmanlardan söz etmektedir.)*** *(B2, s.10)*
- *Güney Amerika'da İnkalar dağların tepelerine tonlarca ağırlıktaki taşları nasıl çıkartmıştı?* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Topluluk ismi ile kastedilen orada yaşayan insanlardır.)*** *(B2, s.14)*
- *Bu tarihte Sovyetler Birliği, dünyanın ilk yapay uydusu olan Sputnik'i uzaya fırlattı.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Devlet ismi ile toplulukta yer alan kişiler ifade edilmek istenmiştir.)*** *(B2, s.18)*
- *Sırada başarılı kariyere sahip bir başka isim, genç biyoloğumuz Funda Erçetin var.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Altı çizili grup ile ifade edilmek istenen bireydir.)*** *(B2, s.24)*
- *Ana ve alt başlıklarda büyük harfler kalın veya yana yatık seçilebilir.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Ana sözcüğü ile önemli olan bir durum ifade edilmiştir.)*** *(B2, s.28)*
- *Kafası farklı işlerle meşgul kişi zaman zaman kendini ifade edememe endişesi yaşayabilir.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Kafa ile söylenmek istenen aklın, zekânın kullanımıdır.)*** *(B2, s.32)*
- *Köpekbalığı deyince hemen akla keskin dişler, iri cüsse, kan ve korku gelir.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Akıl ile düşünce ifade edilmek istenmiştir.)*** *(B2, s.38)*
- *Fransa, Kanada gibi ülkelerdeki sanat çevreleri tarafından tanıdık bir isimsiniz.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Altı çizili sözle ifade edilen kişidir.)*** *(B2, s.48)*

- *Bu durum belli bir yaşa ulaşmış, eli kalem tutmuş,* ***gözü*** *satırlar arasında gezmiş hemen herkes için geçerlidir.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Göz ile ifade edilen insandır.)*** *(B2, s.54)*
- *Hafif bir gülümsemeyle kıvrılmış ince dudaklar.* ***(Deyim aktarmasına yer verilmiştir. Doğada kullanılan bir özellik ile insana ait bir özellik birlikte kullanılmıştır.)*** *(B2, s.68)*
- *Zeytinlikleri geride bırakıp çıplak yamaçlarda keçilerin arasından geçtiler, bir düzlüğe çıktılar.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. İnsana ait bir özellik doğaya aktarılmıştır.)*** *(B2, s.72)*
- *Bu konuda önümüzdeki en deneyimli ve doğru örnekse şüphesiz depremle yaşamayı kabullenip hayatını bu doğrultuda inşa etmiş Japonya'dır.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Ülke ismi verilerek insan kastedilmiştir.)*** *(B2, s.86)*
- *Onlara anlam katan elbette bakmakla görmek arasındaki farkı kavramış usta gözlerdir.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Usta göz ile ifade edilmek istenen başarılı yazarlardır.)*** *(B2, s.92)*
- *Deterjan gözünün temiz olmasına özen gösterin.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. İnsana ait özellik doğada bulunan başka bir nesneye aktarılarak bölme kısmı ifade edilmiştir.)*** *(B2, s.100)*

B2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde aktarma sayılarının arttığı görülmektedir. B2 seviyesinde ad aktarmasının kullanıldığı cümlelerin sayıca daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Deyim aktarmalarının kullanımının arttığı da görülmektedir.

C1 seviyesi okuma metninde bulunan aktarmaların cümle sayısı ve örtülü anlam sayısına ait oranları Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	10	33	33,3	88	11,3
2	Gel Zaman Git Zaman	7	37	18,9	59	11,8
3	Birlikte Eğleniyoruz	6	44	13,6	91	6,5
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	23	42	54,7	147	15,6
5	Genetik Şifre	6	35	17,1	72	8,3
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	12	34	35,3	92	13,0
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	6	14	42,8	32	18,7
8	Nüfus Patlaması	5	28	17,8	67	7,4
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	5	34	14,7	83	6,0
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	8	67	11,9	74	10,8
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	12	37	32,4	72	16,6
12	Bunları Duydunuz Mu?	4	33	12,1	78	5,1
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	6	64	9,3	53	11,3
14	Beyaz Gemi	5	72	6,9	107	4,6
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	14	51	27,4	111	12,6
16	Ah Şu Gençler!	6	61	9,8	60	10,0
17	Rüya	5	33	15,1	61	8,1
18	İnsanlığın Sınavı	8	50	16,0	72	11,1
19	Hırsız	6	32	18,7	55	10,9
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	9	39	23,0	110	8,1
	Toplam	**163**	**840**	**19,4**	**1584**	**10,2**

Tablo 17'ye göre Gazi TÖMER C1 okuma metinlerinde toplam örtülü anlam sayısının 1584 olduğu tespit edilmiştir. Örtülü anlamın aktarmaya oranının ise %10,2 olduğu belirlenmiştir. Buna göre C1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde en fazla aktarma "Ayakkabı İçin Klima (Klimayak)" (%18,7), "Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya" (%16,6), "Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları" (%15,6) metinleridir. En az aktarmanın yer aldığı metinler ise "Beyaz Gemi" (%4,6), "Bunları Duydunuz Mu?"(%5,1), "Tükettikçe Tükenen İnsanlık" (%6,0) adlı metinler olduğu görülmektedir.

C1 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde kullanılan aktarmalarla ilgili örnek cümleleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- *Şehzadebaşı Cami'nin hasar gören kemerlerini onarmaya çalışan mimarlar onarım konusunda bir türlü karar verememiş, ortaya birçok fikir atılmış ama*

hiçbiri kabul edilmemiştir. ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Ortaya sözcüğü ile ifade edilmek istenen bir düşünceyi herkesin bilmesini istemektir.)*** *(C1, s.4)*

- *Takvim sayesinde zaman kavramı kafamızda daha somut hale gelmiş ve sonrasında yaşama dair planların tümü takvimlere göre yapılmıştır.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Düşünceye uygun hale gelmeyi ifade etmektedir.)*** *(C1, s.8)*
- *Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 3000 yılından beri kutlanmakta olan bu şenliği, 2010 yılında resmen Dünya Nevruz Bayramı ilan etmiştir.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Kurulda yer alan kişiler kastedilmiştir.)*** *(C1, s.12)*
- *Gökyüzünün öfkeli bir gürültü ve ışık seli arkasından beklenmedik bir sürprizle yağmuru armağan etmiştir.* ***(Deyim aktarmasına yer verilmiştir. İnsana ait bir özellik doğaya aktarılmıştır.)*** *(C1, s.21)*
- *Ancak her insandaki genetik şifre farklılık gösterdiği için bazı hastalıklarda tıp çaresiz kalıyor.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Tıp ile ifade edilen sağlık alanında çalışanlardır.)*** *(C1, s.30)*
- *Bununla beraber Sanayi Devrimine kadar bazı küçük sahalar çok fazla nüfus barındırmasına rağmen dünyanın büyük bir bölümü tenha veya boş halde bulunmaktadır.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Küçük sahalar ile yer kavramı ifade edilmiştir.)*** *(C1, s.46)*
- *Daha açık bir ifadeyle, geçmişte tüketim temel ihtiyaçları karşılama gereğiyken, bugün, sosyal ihtiyaçlar için basamak olmaktadır.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır.)*** *(C1, s.54)*
- *Güzel bir masa hazırladım.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Masa ile kastedilen yiyecek ve içecekleridir.)*** *(C1, s.58)*
- *Masaya geçtik, yemeğimizi sessiz sedasız yedik.* ***(Ad aktarması kullanılmış olup kastedilen masa değil sandalyelerdir.)*** *(C1, s.58)*
- *Evden çıktığım zaman aklım sürekli evde kalıyor.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Düşünce ifade edilmiştir.)*** *(C1, s.64)*
- *İyi mayalanmış hamur gibi, gizli nabızlarda atıyordu toprak.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Nabız ile kişi kastedilmiştir.)*** *(C1, s.79)*

- *Ormanın koynundaki bu insanlar hiç de sanıldığı gibi huzur içinde değildir.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Ormana insana ait bir özellik verilmiştir.)*** *(C1, s.82)*
- *Ama cahil kurbağalar fikirlerini değiştirmek yerine onu uzaklaştırırlar yanlarından.* ***(Deyim aktarmasına yer verilmiştir. İnsana ait özellik başka bir canlıya aktarılmıştır.)*** *(C1, s.88)*
- *Dolmuşa bindim, dolmuş trenle çarpıştı, yedi ölü, on altı yaralı verdik.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Kastedilen dolmuşun içidir.)*** *(C1, s.92)*
- *Yine aynı şekilde bedensel sıkıntılar (ağrı, acı) veya yüksek ses, çok parlak ışık, kötü bir koku vb. fiziksel ortamlardan kaynaklanan rahatsızlık veren durumlar rüyalarınızı etkiler.* ***(Deyim aktarmasına yer verilmiştir. Doğadan doğaya aktarma yapılmıştır.)*** *(C1, s.98)*
- *İyileri kötü, cömertleri hasis, duyguları katı yürekli oldular.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Duyular arası aktarım yapılmıştır.)*** *(C1, s.102)*
- *Aydınlığa rağmen etraftaki evler sanki derin bir uyku nefesiyle şişip boşalıyordu.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Ev ile kastedilen evlerde uyuyan insanlardır.)*** *(C1, s.106)*
- *Etrafı ağır kokular kaplamıştı.* ***(Deyim aktarması kullanılmış olup duyulara arası aktarım yapılmıştır.)*** *(C1, s.110)*

Gazi TÖMER C1 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde hem deyim aktarması hem de ad aktarması örneklerine sık yer verildiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda seviye arttıkça örtülü anlam unsurlarından olan aktarmalarda çeşitliliğin görüldüğü anlaşılmaktadır.

4.3.2. Okuma Metinlerinde Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın üçüncü alt problemine bağlı olarak "Bağdaştırma kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir? sorusu ele alınmıştır. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan toplam bağdaştırma unsurunun, cümle ve örtülü anlam sayısına göre oranlarına ilişkin bulgular Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ben ve Arkadaşlarım	0	6	0,0	4	0,0
2	Ben Kimim?	3	25	12,0	25	15,7
3	O Nasıl Biri?	6	6	100	15	40,0
4	Evim ve Çevrem	11	19	57,8	23	47,8
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	8	19	42,1	20	40,0
6	Tadı Damağımda	4	17	23,5	17	23,5
7	Öğrenciler Alışverişte	6	18	33,3	18	33,3
8	Ben Çok Hastayım	0	17	0,0	12	0,0
9	Otogarda	8	22	36,6	27	29,6
10	Hastanede	4	15	26,6	15	26,6
11	Cadde ve Sokaklar	3	7	42,8	14	21,4
12	İçinde Ne Var?	1	20	5,0	13	7,6
13	Sevgili Günlük	2	11	18,8	13	15,3
14	Kumbara Bankası	11	26	42,3	19	57,8
15	Kahve Molası	2	19	10,5	15	13,3
16	Yeni Tarife	6	19	31,5	21	28,5
17	Şaka	7	32	21,8	23	30,4
18	Anıtkabir Ziyareti	9	14	64,2	15	60,0
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	3	17	17,6	17	17,6
20	Kapadokya Yolu	7	16	43,7	22	31,8
21	Kutlama Mesajları	5	4	125	13	38,4
22	Çok Yaşa!	1	13	7,6	15	6,6
23	Mesajınız Var!	6	19	31,5	26	23,0
24	Güzel Bir Günün Sonunda	6	35	17,1	22	27,2
	Toplam	**119**	**416**	**28,6**	**425**	**28,0**

Tablo 18'e bakıldığında Gazi TÖMER A1 ders kitabındaki ait okuma metinlerinde örtülü anlam sayısı 425 iken bağdaştırma kullanım ise oranı %28,0 olarak hesaplanmıştır. Buna göre A1 seviyesinde en fazla bağdaştırma "Anıtkabir Ziyareti" (%60,0), "Kumbara Bankası" (%57,8), "Evim ve Çevrem" (%47,8) metinleri olduğu görülmektedir. En az bağdaştırmanın olduğu metinler ise, "Çok Yaşa" (%6,6), "İçinde Ne Var? (%7,6), "Ben Kimim" (%11,5) metinleri olarak verilmiştir. "Ben ve Arkadaşlarım" ile "Ben Çok Hastayım" (%0,0) metinlerinde bağdaştırma bulunmamaktadır.

Gazi TÖMER A1 seviyesindeki okuma metinlerine ait bağdaştırma unsurlarına ait örnek cümlelerin bir kısmını şu şekilde gösterebiliriz.

- *Annem ev hanımı şimdi Rize'de.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.10)*
- *Yirmi üç yaşında, uzun boylu ve zayıf.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.14)*
- *Emek semtinde oturuyorum.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.18)*
- *Döner ve kebap çeşitleri, mantı, yaprak sarması, taze fasulye gibi ev yemekleri var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.32)*
- *Sen de temizlik malzemesi al.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.36)*
- *Öğrenci indirimi var mı?* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.46)*
- *Akciğer röntgeni çekmek istiyorum.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.50)*
- Üst *geçit var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.52)*
- *Son kullanma tarihine bakar mısın?* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.56)*
- *Çünkü babam bana bir dizüstü bilgisayar aldı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.62)*
- *Cep telefonuna TL yükleme.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.66)*
- *Fakültenin kantininde bir kahve makinesi var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.70)*
- *Her yöne beş bin mesaj ve sınırsız konuşma hakkı var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.74)*
- *Şu anda üniversitenin ağaçlı yollarında yürüyorum.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.78)*
- *Burada birçok müze ile Atatürk'ün anıtmezarı var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.82)*
- *Kartlı telefon büfenin hemen yanında.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.86)*
- *Buradan önce yakıt aldık, sonra marketten bir yol haritası aldık.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.90)*
- *29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlu olsun.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.96)*

- *İki yıl önce Türkçe kursuna gittim.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.100)*
- *Koridorda yüksek sesle konuşmayın!* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.104)*
- *Dün Levent Bey ile Zeynep Hanım evlilik yıl dönümünü kutladılar.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A1, s.108)*

A1 seviyesindeki okuma metinlerine ait örneklerde en fazla kullanılan bağdaştırma türü alışılmış (yakın) bağdaştırmalar olduğu görülmektedir. Alışılmamış (uzak) bağdaştırmaların kullanımının ise çok fazla olmadığı anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER A2 seviyesinde bulunan ders kitaplarındaki okuma metinlerinde bağdaştırmalara ait cümle oranları ve örtülü anlam oranlarına ilişkin bulgular Tablo 19'da sunulmaktadır.

Tablo 19
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	9	11	81,8	22	40,9
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	4	4	100	16	25,0
3	Hava Durumu	9	14	64,2	28	32,1
4	Bir Köşe Yazısı	9	13	69,2	31	29,0
5	Mektubunuz Var!	7	23	30,4	29	24,1
6	Kargonuz Var!	2	4	50	9	22,2
7	Çömlekçilik Kursu	3	13	23,0	18	16,6
8	Sudaki Resimler	7	26	26,9	23	30,4
9	Küçük Bilim İnsanları	16	18	88,8	33	48,4
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	14	12	116,6	26	53,8
11	Gezelim, Görelim!	20	22	90,9	20	100
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	9	32	28,1	30	30,0
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	7	23	30,4	30	23,3
14	Film Başlıyor	12	32	37,5	25	48,0
15	E- posta Hesabım	7	15	46,6	18	38,8
16	Bu Nasıl Çalışır?	12	33	36,3	36	33,3
17	Sabiha Gökçen	9	20	45	29	31,0
18	Uzun Ömrün Sırları	10	14	7,1	24	41,6
19	Üniversiteye İlk Adım	10	27	3,7	33	30,3
20	Yedigöller	10	10	10	21	47,6
	Toplam	**186**	**366**	**50,8**	**501**	**37,1**

Tablo 19 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 seviyesinde okuma metinlerinde 501 örtülü anlam tespit edilmiş olup %37,1 oranında bağdaştırma unsurunun kullanıldığı görülmektedir. Buna göre A2 seviyesinde en fazla bağdaştırma kullanımının "Gezelim Görelim" (%100), "Ehliyetsiz Kimse Kalmasın" (%53,8), "Film Başlıyor" (%48,0) metinlerinde yer aldığı, en az bağdaştırmanın kullanımının ise "Çömlekçilik Kursu" (%16,6), "Kargonuz Var!" (%22,2), "Görüntülü Telefon Görüşmesi" (%23,3) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER A2 seviyesindeki ders kitaplarında yer alan okuma metinlerine ait bağdaştırma unsurlarına ait bir kısım örnek cümleler aşağıda gösterilmektedir:

- *Milli takımımız, Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da mücadele etti ce 67 puan aldı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.4)*
- *Yazar, bu kitabında usta dili ve geniş hayal gücüyle okuru, farklı dünyalarda yeni bir yolculuğa çıkaracak.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.8)*
- *İç bölgeler ise sağanak yağışlı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.12)*
- *İki yıl sonra Akdeniz Oyunların 'da altın madalya kazandı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.16)*
- *Her zaman hazır yiyecekler yiyorum bu yüzden biraz kilo aldım.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.22)*
- *Hem internet sitemizden hem de telefon numaramızdan bize ulaşarak bilgi alabilirsiniz.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.26)*
- *Daha sonra yumuşak çömlek çamuruyla oynamak beni çok mutlu etti.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.30)*
- *Atölyede masanın üstünde su dolu bir kap, kabın kenarında da birçok boya kutusu ve fırça vardı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.34)*
- *Bu fotoğrafların çoğunda, Can'ın yaşıtlarının sıra dışı buluşları vardı.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.40)*
- *Artık sol koltuğa geçme vaktiniz geldi!* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.44)*
- *Nemrut Heykelciği ve Ters Lale alın.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.48)*

- *Televizyonda bir mobilya mağazasının reklamını gördüm.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.52)*
- *Nil Hanım ile Ziya Bey yoğun işleri nedeniyle Nihan'ı ziyaret etmek için İstanbul'a gidemez.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.58)*
- "*Cehennem Melekleri" güzelmiş diye duydum.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.62)*
- *Şifreni ve e-posta adresini gerekli yerlere yaz ve arkadaşlarına ileti göndermeye başla.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.66)*
- *Ben bu koşu bandını denemek istiyorum*. ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** (*A2, s.70)*
- *Eskişehir uçuş okulunda dersler alır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.76)*
- *Yemek sonrasında, bir bardak bitki çayı içiyorlar.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.80)*
- *Aklında olsun: İmzalı ders kaydını sakla ve kaybetme.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.84)*
- *…yürüyüş yolları, piknik ve dinlenme yerleri, fotoğraf çekme, resim ve spor yapma…****(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(A2, s.88)*

Görüldüğü üzere A2 seviyesinde bulunan örnek cümlelerde alışılmış (yakın) bağdaştırmaların arttığı, alışılmamış (uzak) bağdaştırma sayılarında ise A1 seviyesine göre artış olduğu anlaşılmaktadır. Bağdaştırma unsurunun, B1 seviyesindeki ders kitaplarında yer alan okuma metinlerine yansıma durumuna ilişkin veriler Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırma Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	7	24	29,1	28	25,0
2	Sanal Âlem	4	13	30,7	19	21,0
3	Kitabın Hikâyesi	4	26	15,3	25	16,0
4	Batıl İnanç	7	11	63,6	26	26,9
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	7	36	19,4	29	24,1
6	Yeteneklerini Keşfet!	9	10	90,0	24	37,5
7	Bir Kilimi Okumak!	8	30	26,6	34	23,5
8	Ekonomi Gündemi	8	27	29,6	42	19,0
9	Bir Başarı Öyküsü	13	52	25	44	29,5
10	Kahve ve Kitap	9	20	45	31	29,0
11	Korku Yolu	8	17	47,0	35	32,0
12	Dünyamız Tehdit Altında	8	19	42,1	32	25,0
13	Yunus Emre'ye Mektup	5	32	15,6	46	10,8
14	Şikâyetim Var!	6	18	33,3	38	15,7
15	Eleman Aranıyor	6	27	22,2	40	15,0
16	Hayatım Tiyatro	8	24	33,3	32	25,0
17	Zümrüdüanka Kuşu	3	21	14,2	40	7,5
18	Tuz Masalı	4	52	7,6	61	6,5
19	Narkissos ya da Nergis	5	22	22,7	33	15,5
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	8	31	25,8	62	12,9
	Toplam	**137**	**512**	**26,7**	**721**	**19,0**

Tablo 20' ye göre Gazi TÖMER B1 ders kitabında yer alan okuma metinlerinde toplam örtülü anlam sayısının 721 olarak tespit edilmiştir. Bağdaştırmanın örtülü anlama göre oranının ise 19,0 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda en fazla bağdaştırma, "Korku Yolu" (%32,0), "Bir Başarı Öyküsü" (%29,5), "Kahve ve Kitap" (29,0) metinlerinde yer almıştır. En az bağdaştırmaların ise , "Tuz Masalı" (%6,5), "Zümrüdüanka Kuşu" (%7,5) ve "Yunus Emre'ye Mektup" (10,8) metinlerinde olduğu görülmektedir.

B1 seviyesinde bulunan ders kitabına ait okuma metinlerindeki bazı bağdaştırma cümlelerine ait örnekler şunlardır:

- *Bir restorana gidip ailenizle, arkadaşlarınızla yemek yiyemez veya ağız tadıyla bir yorgunluk kahvesi içemezsiniz.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.4)*
- *Galiba internetten "sanal âlem" diye bahsedilmesi de bundan kaynaklanıyor.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.8)*
- *El yazması kitaplarda resim ve süslemeler var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.12)*
- Ayrıca uğurlu sayılan dört yapraklı yonca, at nalı, nazar boncuğu gibi batıl inanç simgeleri de vardır. ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** (*B1, s.16)*
- *Üstelik bilim adamlarının olumlu stres olarak adlandırdıkları kontrol altında tutabildiğimiz stres, kişiye enerji de verir.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.22)*
- *Bu konuyla ilgili bir süre önce Galatasaray İlkokulu öğrencileri, adını ünlü matematikçimiz Cahit Arf'tan alan bir bilim şenliği düzenledi.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.26)*
- *Genç beyinlerin zihninden çıkan pek çok parlak fikrin gerçeğe dönüştüğü programlar…* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.26)*
- *Hayat ağacı motifinde en çok kullanılan, servi ağacıdır.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.30)*
- *Bu nedenle bu türdeki yatırım enstrümanları bazı risklere sahip.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.34)*
- *Deniz iki yıl sonra bir organik gıda şirketinde işe başladı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.42)*
- *.....2. katta köpüklü kahvenizi yudumlarken keyifle inceleyebileceksiniz.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.46)*
- *Biz bu yola korku yolu diyoruz.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.50)*
- *Hızlı ve plansız kentleşme nedeniyle doğal ortamların korunamaması ve ormanların yok olması.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.54)*
- *Gönlünden dökülen mısraların sesini duyabilsem…****(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.60)*
- *Bir diğer sorun da otelinizin havalandırma sistemiyle ilgilidir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.64)*

- *Bunlardan biri de herhangi bir şeye ihtiyacım olsun olmasın gazetelerin seri ilanlarını takip etmektir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.68)*
- *Ancak içimdeki tiyatro aşkı sebebiyle okulu bıraktım ve konservatuvar sınavlarına girdim.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.72)*
- *Oraya ulaşmak için yedi dipsiz vadiyi dolaşmak gerekir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.78)*
- *Kısa zaman sonra iri kıyım, kafası korkunç iki cellat içeri girmiş.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.82)*
- *Ekho'nun kemikleri bir kaya parçasına, sesi ise bu kayalarda yankılara dönüşür.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.86)*
- *Tüm dünyadaki evler yanmaz malzemeden yapılır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B1, s.90)*

B1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinden hareketle örnek cümlelerde daha fazla alışılmış bağdaştırmaların yer aldığı anlaşılmaktadır. Alışılmamış (uzak) bağdaştırma kullanımının ise daha az olduğu görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesindeki ders kitabında bulunan okuma metinlerinde bağdaştırma kullanım oranlarına ait bulgular Tablo 21'de sunulmaktadır.

Tablo 21
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	13	23	56,5	41	31,7
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	9	19	47,4	46	19,5
3	Arkeoloji	19	49	38,7	78	24,3
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	28	20	140	78	35,8
5	Doğru Mesleği Seçmek	16	43	37,2	83	19,2
6	Yeni Bir Başlangıç	17	39	43,5	68	25,0
7	İletişim Kurmak	18	34	52,9	75	24,0
8	Derinlerin Hâkimi	32	40	80,0	93	34,4
9	Ankara'da Kültür Sanat	24	18	133,3	52	46,1
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	8	55	14,5	80	10,0
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	17	35	48,5	69	24,6
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	19	26	73,0	70	27,7
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	16	30	53,3	58	27,5
14	Eskici	17	55	30,9	49	34,6
15	Karagöz ve Hacivat	12	74	16,2	77	15,5
16	Don Kişot ve Yardımcısı	21	35	60,0	71	29,5
17	Depremle Yaşamak	29	42	69,0	93	31,1
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçısı	16	27	59,2	66	24,2
19	Simülasyon ve Tıp	30	28	107,1	68	44,1
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	19	23	82,6	56	33,9
	Toplam	**380**	**715**	**53,1**	**1371**	**27,7**

Tablo 21 incelendiği üzere Gazi TÖMER B2 seviyesindeki okuma metinlerinde 1371 örtülü anlam yer almaktadır. Bağdaştırmanın örtülü anlam oranı ise %27,7 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, B2 okuma metinlerinde en fazla bağdaştırma "Ankara'da Kültür Sanat" (%46,1), "Simülasyon ve Tıp" (%44,1) ve "Üstün Zekâlılar" (%35,8) metinlerinde bulunmaktadır. En az bağdaştırma ise, "Söyleşi Sanat Durağı" (%10,0), "Karagöz ve Hacivat" (%15,5) ve "Doğru Mesleği Seçmek" (%19,5) metinlerinde görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesindeki okuma metinlerine ait bağdaştırma unsurlarının bulunduğu bazı örnek cümleler şunlardır:

- *Sonuç olarak güzel sanatlar insanlık var olduğu sürece devam edecek bir güce sahiptir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.6)*
- *Buna paralel olarak çıkan açlık sorunları insanları yeni çözüm arayışına yöneltmektedir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.10)*

- *Dünyada yaygın olan görüş yüzyıllar önce insanlar ilkel şartlarda yaşadıkları yönündedir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.14)*
- *Günümüzde üstün zekâlı çocuklarına yönelik özel eğitim programları büyük bir ciddiyetle uygulanmaktadır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.18)*
- *Olayları mantık süzgecinden geçiren, yeniliklere açık, kuvvetli belleğe sahip ve her şeyden önemlisi karar verme yeteneği taşıyan bireyler olması gerekir.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.24)*
- *Başvuru yapacağınız iş yerinim size verdiği bir öz geçmiş formu yoksa kendiniz üç farklı öz geçmiş oluşturabilirsiniz.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.28)*
- *Çünkü paylaşılan fotoğraf kareleri ve videolar, eş zamanlı ileti gönderimleri bir insanın neler düşündüğüne ve neler hissettiğine tercüman olur.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.32)*
- *Ayrıca sedef ve akne tedavisinde iyileştirici etkisi olduğu bilinmektedir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.38)*
- *Şebnem Ferah, İmelda May, Palya Bea ve Jasmin Levy ile müziğin evrensel ruhunu yakalayacaksınız.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.44)*
- *İlginç el sanatları açısından mükemmel bir coğrafya Afrika.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.48)*
- *Elbette benim de hayatımın değişik dönemlerinde okuduğum ve bende kalıcı izler bırakmış başucu kitapları var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.54)*
- *Bir Zamanlar Anadolu'da kasvetli bir hava ve insanı bunaltan can sıkıntısı hâkim.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.60)*
- *Hafif bir gülümsemeyle kıvrılmış ince dudaklar.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.68)*
- *Adam ayakkabıları hızlı hızlı alıyor, deri parçaları kesip onların altına yapıştırıyor sonra da ağzına doldurduğu minik çivileri bir bir çıkarıp ayakkabıların tabanına çakıyordu.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.72)*

- *Karagöz bir gölge oyunudur.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.76)*
- *Dönemin idealist insanını temsil eden Don Kişot, tüm bunları umursamaz ve yollara düşer.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.80)*
- *Bambu çubuğuna biraz güç uygulandığında, çubuğun eğilip büküldüğü ama kolaycı kırılmadığı görülmektedir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.87)*
- *Yıllar önce bir mülteci kampında çekilen yeşil gözlü kızın bakışları hala belleğimde.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.92)*
- *Bu oyunlar daha sonra askeri stratejilerin gelişimini sağalmak amacıyla da kullanılmıştır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.96)*
- *Yüzde 30 enerji tasarrufu sağlayan A sınıfı beyaz eşya ürünleri, yanlış kullanım yüzünden olması gerekenden daha fazla elektrik tüketiyor.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(B2, s.100)*

B2 seviyesindeki okuma metinlerindeki bağdaştırma örneklerine bakıldığında en fazla alışılmış (yakın) bağdaştırmaların kullanıldığı görülmektedir. Alışılmamış (uzak) bağdaştırmalara ise metinlerde daha az yer verildiği görülmektedir.

Gazi TÖMER C1 seviyesindeki ders kitabında bulunan okuma metinlerine ilişkin bağdaştırma unsuruna ait veriler Tablo 22'de gösterilmektedir.

Tablo 22
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırma Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	23	33	69,6	88	26,1
2	Gel Zaman Git Zaman	18	37	48,6	59	30,5
3	Birlikte Eğleniyoruz	29	44	65,9	91	31,8
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	34	42	80,9	147	23,1
5	Genetik Şifre	22	35	62,8	72	30,5
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	28	34	82,3	92	30,4
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	13	14	92,8	32	40,6
8	Nüfus Patlaması	30	28	107,1	67	44,7
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	26	34	76,4	83	31,3
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	13	67	19,4	74	17,5
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	19	37	51,3	72	26,3
12	Bunları Duydunuz Mu?	20	33	60,6	78	25,6
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	17	64	26,5	53	32,0
14	Beyaz Gemi	21	72	29,1	107	19,6
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	26	51	50,9	111	23,4
16	Ah Şu Gençler!	7	61	11,4	60	11,6
17	Rüya	22	33	66,6	61	36,0
18	İnsanlığın Sınavı	20	50	40,0	72	27,7
19	Hırsız	16	32	50,0	55	29,0
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	26	39	66,6	110	23,6
	Toplam	**430**	**840**	**51,1**	**1584**	**27,1**

Tablo 22'ye bakıldığında Gazi TÖMER C1 seviyesinde toplam örtülü anlam unsurunun 1584 olduğu tespit edilmiştir. Bağdaştırmanın örtülü anlama oranı ise %27,1 olduğu görülmektedir. C1 seviyesindeki ders kitabında bulunan okuma metinlerinde en fazla bağdaştırma kullanımının, "Nüfus Patlaması" (%44,7), "Ayakkabı İçin Klima (Klimayak)" (%40,6) ve "Rüya" (%36,0) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır. En az bağdaştırma oranları ise "Ah Şu Gençler!" (% 11,6), "Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu" (%17,5) ve "Beyaz Gemi" (%19,6) metinlerine ait olduğu görülmektedir.

C1 seviyesindeki okuma metinlerine ait bağdaştırmaların kullanıldığı bazı örnek cümleler şunlardır:

- *Bu yumurtaların asılı olduğu yerler en üst noktalarında bile örümcek ağına rastlanmamıştır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.4)*
- *Einstein içinse "Mutlak Zaman" yoktur.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.8)*
- *....kabile kadınları tarafından bir dayanıklılık sınavı olarak kabul edilir ve bazen bu çaba onların eşlerini seçme kararlarını etkileyebilir.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.12)*
- *Yıllar yılı en üçlü sözsüz lisan olmuştur.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.21)*
- *Genler, hücre çekirdeğinde bulunulan kromozomların içinde yer alıyor.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.30)*
- *Bulaşıcı hastalıkların oranına bakıldığında ise %9 gibi düşük bir oran dikkat çekmektedir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.36)*
- *Ayakkabıyı yağmurlu havalarda giymek ve suyla ettirmek pervanenin çalışmasını engelleyeceği için sadece güneşli ve kuru havalarda kullanılması önerilmektedir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.42)*
- *Bilim adamları her türlü karanlık senaryoya hazırlıklı olabilmek adına, dünya dışında insan yaşamı için uygun olabilecek başka gezegenler arayışındadır.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.47)*
- *İnsan önce yaşayabilmek için tüketmiş, daha sonra ise artan yaşam kalitesine bağlı olarak keyfi tüketime başlamıştır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.54)*
- *Günlüklerden de anlaşılacağı gibi kadın ve erkek, görünüşte aynı evi paylaşsa da iç dünyalarında çok farklı şeyler yaşamaktadır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.58)*
- *Cep telefonunuzdan sizin oluşturduğunuz bir şifre ile veya akıllı kartla kapıyı açmak çok kolay.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.65)*
- *Bugüne kadar geminin buz dağına çarpması yüzünden battığı bilinse de bazı araştırmacılar, yapım aşamasında perçinlenen vidaların sağlam olmamasının...* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.71)*

- *Bu ince gönüllü insanlar, bambaşka gözlerle görüp bambaşka kulakla işitirler.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.79)*
- *Bunların dışında çocuğun hayal dünyasını zenginleştiren, dedesinin ona anlattığı masallardır.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.82)*
- *Onu testere balığı ve pelikana karşı uyarır, ayrıca koruması için bir de hançer verir.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.88)*
- *Dün helvasını yaparken tüp gaz patladı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.92)*
- *Yine aynı şekilde bedensel sıkıntılar veya yüksek ses, çok parlak ışık kötü bir koku vb. fiziksel ortamlardan kaynaklanan rahatsızlık veren durumlar rüyalarınızı etkiler.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.98)*
- *Hepimizi kötü düşünceler, çirkin duygular kapladı.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.102)*
- *Kendisine dost olan ve gece yarılarınınkini andıran derin sessizlik içinde rahat rahat ayakkabılarını çıkardı.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.106)*
- *Mimar Sinan ağır bir işe girişmişti.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)*** *(C1, s.110)*

Gazi TÖMER C1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan örnek cümlelerde alışılmış (yakın) bağdaştırmaların fazla olduğu, alışılmamış (uzak) bağdaştırmaların ise diğer seviyelerde yer alan bağdaştırmalara göre arttığı görülmektedir.

4.3.3. Okuma Metinlerinde Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt probleminden hareketle "Deyim ve atasözü kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir? sorusu ele alınmaktadır. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 seviyesindeki okuma metinlerindeki deyim ve atasözü unsurlarının, cümle oranları ve örtülü anlam oranlarına ait bulgular Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23

Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözleri Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ben ve Arkadaşlarım	0	6	0,0	4	0,0
2	Ben Kimim?	0	25	0,0	25	0,0
3	O Nasıl Biri?	0	6	0,0	15	0,0
4	Evim ve Çevrem	0	19	0,0	23	0,0
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	0	19	0,0	20	0,0
6	Tadı Damağımda	1	17	5,8	17	5,8
7	Öğrenciler Alışverişte	0	18	0,0	18	0,0
8	Ben Çok Hastayım	1	17	5,8	12	8,3
9	Otogarda	2	22	9,0	27	7,4
10	Hastanede	0	15	0,0	15	0,0
11	Cadde ve Sokaklar	1	7	14,2	14	7,1
12	İçinde Ne Var?	0	20	0,0	14	0,0
13	Sevgili Günlük	0	1	0,0	13	0,0
14	Kumbara Bankası	0	26	0,0	19	0,0
15	Kahve Molası	1	19	5,2	15	6,6
16	Yeni Tarife	1	19	5,2	21	4,7
17	Şaka	1	32	3,1	23	4,3
18	Anıtkabir Ziyareti	0	14	0,0	15	0,0
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	0	17	0,0	17	0,0
20	Kapadokya Yolu	3	16	18,0	22	13,6
21	Kutlama Mesajları	1	4	25,0	13	7,6
22	Çok Yaşa!	6	13	46,1	15	40,0
23	Mesajınız Var!	2	19	10,5	26	7,6
24	Güzel Bir Günün Sonunda	0	35	0,0	22	0,0
	Toplam	**20**	**416**	**4,8**	**425**	**4,7**

Tablo 23 incelendiğinde Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait 425 örtülü anlam unsuru yer alırken %4,7 oranında deyim ve atasözü tespit edilmiştir. Buna göre, A1 seviyesinde en fazla deyim ve atasözü "Çok Yaşa" (%40) ve "Kapadokya Yolu" (%13,6) metinlerine aittir. En az deyim ve atasözü, "Şaka" (%4,3) metninde yer almıştır. "Ben ve Arkadaşlarım, Ben Kimim, Anıtkabir Ziyareti, Hakan'ın Yurttaki İlk Günü, Güzel Bir Günün Sonunda" (%0,0) metinlerinde deyim ve atasözü bulgusuna rastlanmamıştır.

Gazi TÖMER A1 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde deyimler ve atasözlerine ait örnek bazı cümleler şu şekildedir.

- *Hayırlı olsun.* ***(Deyim kullanılmıştır. Hayırlara vesile olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(A1, s.32)*
- *Geçmiş olsun.* ***(Deyim kullanılmıştır. Olumsuz bir durumdan sonra kullanılan söz grubudur.)*** *(A1, s.40)*
- *Para yatırma.* ***(Deyim kullanılmıştır. Paraların herhangi bir bankaya aktarılmasını ifade eder.)*** ***(****A1, s.66)*
- *Tuz Gölünün kenarında yürüdük, fotoğraf çektik.* ***(Deyim kullanılmıştır. Fotoğraf makinesiyle görüntü kaydetmek anlamında kullanılmaktadır. Fotoğraf almak da denilebilir.)*** *(A1, s.90)*
- *Hoş geldiniz.* ***(Deyim kullanılmıştır. Nezaket anlamında kullanılmıştır.)*** *(A1, s.90)*
- *Geçmiş olsun.* ***(Deyim kullanılmıştır. Olumsuz bir durumdan sonra kullanılan söz grubudur.)*** *(A1, s.100)*

Örnek cümlelere bakıldığında A1 seviyesindeki okuma metinlerde yalnızca deyim kullanıldığı görülmektedir. Atasözlerinin ise A1 seviyesindeki okuma metinlerde yer almadığı, günlük yaşamda kullanılan kalıp ifadelerin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER A2 seviyesinde bulunan deyim ve atasözü sayıları ile örtülü anlam oranları Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözlerinin Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	3	11	27,2	22	13,4
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	1	4	25,0	16	6,0
3	Hava Durumu	3	14	21,4	28	10,7
4	Bir Köşe Yazısı	4	13	30,7	31	12,9
5	Mektubunuz Var!	1	23	4,3	29	3,4
6	Kargonuz Var!	1	4	25,0	9	11,1
7	Çömlekçilik Kursu	2	13	15,3	18	11,1
8	Sudaki Resimler	3	26	11,5	23	13,0
9	Küçük Bilim İnsanları	2	18	11,1	33	6,0
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	2	12	16,6	26	7,6
11	Gezelim, Görelim!	0	22	0,0	20	0,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	3	32	9,0	30	10,0
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	5	23	21,7	30	16,6
14	Film Başlıyor	0	32	0,0	25	0,0
15	E- posta Hesabım	2	15	13,3	18	11,1
16	Bu Nasıl Çalışır?	3	33	9,0	36	8,3
17	Sabiha Gökçen	4	20	20,0	29	13,7
18	Uzun Ömrün Sırları	2	14	14,2	24	8,3
19	Üniversiteye İlk Adım	5	27	18,5	33	15,1
20	Yedigöller	1	10	10,0	21	4,7
	Toplam	**47**	**366**	**12,8**	**501**	**9,3**

Tablo 24' e göre Gazi TÖMER A2 ders kitabındaki okuma metinlerinde örtülü anlam sayısı 501 olarak hesaplanmış ve deyim ve atasözlerinin örtülü anlama oranı ise %9,3 olduğu saptanmıştır. A2 seviyesindeki ders kitabına ait okuma metinlerinde deyim ve atasözlerinin en fazla olduğu, Görüntülü Telefon" (%16,6), "Üniversiteye İlk Adım" (%15,1) ve "Haberler" (%13,4)'dir En az deyim ve atasözlerinin bulunduğu metinler ise "Mektubunuz Var!" (%3,4), "Küçük Bilim İnsanları" (%6,0), "İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!"dır (%6,0). "Gezelim Görelim" ve "Fil Başlıyor" (0,0) deyim ve atasözlerine rastlanmadığı görülmektedir.

A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde deyim ve atasözlerinin bulunduğu ve örnek olarak gösterilecek cümleleri şu sıralamak mümkündür:

- *Türkiye bölge için el ele verdi.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yardımlaşma, birlik ve beraberlik anlamımda kullanılmıştır.)*** *(A2, s.4)*

- *Türk edebiyatının usta kalemlerinden İhsan Oktay Anar'ın altıncı kitabı eylül ayında, kitapçılardaki yerini aldı.* ***(Deyim kullanılmıştır. Kendisi için ayrılan yerde bulunmak.)*** *(A2, s.8)*
- *Orta Doğuda güneş kendini gösteriyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Ortaya çıkmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(A2, s.12)*
- *Yolunuz açık olsun, Filenin Sultanları.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yolculuğa çıkacak kimse için söylenen söz grubudur.)*** *(A2, s.16)*
- *Buralarda iyi vakit geçiriyorum.* ***(Deyim kullanılmıştır. Zamanını güzel bir biçimde değerlendirmek anlamında kullanılan söz grubudur.)*** *(A2, s.22)*
- *Gözlerime inanamadım.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durum karşısında şaşırmak anlamında kullanılan söz grubudur.)*** *(A2, s.34)*
- *Broşürün ilan sayfasındaki etkinlik Can'ın dikkatini çekti.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durum ve olayda dolayı ilginin bir noktada yoğunlaşmasıdır.)*** *(A2, s.40)*
- *Direksiyonun başında özgürlüğün keyfini sürün!* ***(Deyim kullanılmıştır. Güzel vakit geçirmek olarak ifade edilmiştir.)*** *) (A2, s.44)*
- *Bu kez de modeli beğendik ama renk ve desen hoşumuza gitmedi.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durum ve olay karşısında rahatsızlığını dile getirmektir.)*** *(A2, s.52)*
- *Bunun üzerine herkes rahat bir nefes alır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Olumsuz bir durum ve sorundan uzaklaşmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(A2, s.58)*
- *Hayırlı olsun efendim.* ***(Deyim kullanılmıştır. Hayırlara vesile olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(A2, s.70)*
- *Sabiha Gökçen,1935 yılında havacılığa ilk adımını atar.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir işe başlamak anlamında kullanılan söz grubudur.)*** *(A2, s.76)*
- *Spor yapın, stresten uzak durun, bol bol kahkaha atın.* ***(Deyim kullanılmıştır. İçten gülmek olarak kullanılan söz grubudur.)*** *(A2, s.80)*
- *Aklında olsun, imzalı ders kaydını sakla ve kaybetme.* ***(Deyim kullanılmıştır. Hatırlamak, unutmamak anlamında kullanılmıştır.)*** *(A2, s.84)*
- *...piknik ve dinlenme yerleri, fotoğraf çekme, resim ve spor yapma imkânları...* ***(Fotoğraf makinesiyle görüntü kaydetmek anlamında kullanılmaktadır.)*** *(A2, s.88)*

A2 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde deyimlerin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmişken yine aynı seviyede atasözlerine hiç rastlanmadığı görülmektedir.

Gazi TÖMER B1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan deyim ve atasözleri sayılarının cümle ve örtülü anlam içindeki oranlarına ait veriler Tablo 25'te gösterilmektedir.

Tablo 25
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözlerinin Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	2	24	8,3	28	7,1
2	Sanal Âlem	3	13	23,0	19	15,7
3	Kitabın Hikâyesi	3	26	11,5	25	12,0
4	Batıl İnanç	3	11	27,2	26	11,5
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	4	36	11,1	29	13,7
6	Yeteneklerini Keşfet!	4	10	40,0	24	16,6
7	Bir Kilimi Okumak!	1	30	3,3	34	2,9
8	Ekonomi Gündemi	3	27	11,1	42	7,1
9	Bir Başarı Öyküsü	6	52	11,5	44	13,6
10	Kahve ve Kitap	2	20	10,0	31	6,4
11	Korku Yolu	4	17	23,5	35	11,4
12	Dünyamız Tehdit Altında	2	19	10,5	32	6,2
13	Yunus Emre'ye Mektup	2	32	6,2	46	4,3
14	Şikâyetim Var!	4	18	22,2	38	10,5
15	Eleman Aranıyor	6	27	22,2	40	15,0
16	Hayatım Tiyatro	6	24	25,0	32	18,7
17	Zümrüdüanka Kuşu	3	21	14,2	40	7,5
18	Tuz Masalı	9	52		61	
19	Narkissos ya da Nergis	4	22	33,3	33	12,2
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	4	31	12,9	62	6,4
	Toplam	**75**	**512**	**14,6**	**721**	**10,4**

Tablo 25'e bakıldığında Gazi TÖMER B1 ders kitabında yer alan okuma metinlerinde 721 örtülü anlam tespit edilmiştir. Bu sayıya göre deyim ve atasözlerinin oranı %10,4 olarak belirlenmiştir. B1 seviyesi ders kitabında okuma metinlerinde en fazla deyim ve atasözlerinin tespit edildiği metinler şunlardır: "Hayatım Tiyatro" (%18,7), "Yeteneklerini Keşfet!" (16,6) ve "Sanal Âlem" (%15,7)'dir. En az deyim ve atasözlerinin yer aldığı metinler ise, "Bir Kilimi Okumak!" (%2,9), "Yunus Emre'ye Mektup" (%4,3) ve "Dünyamız Tehdit Altında" (%6,2) metinlerinde olduğu görülmektedir.

B1 seviyesindeki ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde kullanılan deyim ve atasözlerine ait bazı örnek cümleler şöyle gösterilmektedir.

- *Her kanalda size şöhretin kapılarını açacak yarışma programlarıyla karşılaşabilir, kısa yoldan ünlü olabilirsiniz.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durum ile ilgili öncelik oluşturmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.4)*
- *İnternet ortamı sanal kimliklerin kullanımına zemin hazırlayarak insanlar…* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir işin ve olayın meydana gelmesi için kullanılan söz grubudur.)*** *(B1, s.8)*
- *Türkçede mürekkep yalamak deyimi buradan gelir.* ***(Deyim kullanılmıştır. İyi eğitim almak, bir konuda yeterince bilgi sahibi olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.12)*
- *Çünkü her kitap insana farklı dünyaların kapılarını açar.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yeni yerler keşfetme, yeni duygu ve düşüncelere sahip olma durumunu ifade eder.)*** *(B1, s.12)*
- *Başımıza gelen olumsuzluklar bize yepyeni kapılar açar.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yeni yerler keşfetme, yeni duygu ve düşüncelere sahip olma durumunu ifade eder.)*** *(B1, s.22)*
- *Günümüzde okulların çoğu bu buluşlara yenileri eklemek ve geleceğe ışık tutmak amacıyla öğrencilere özgür bir çalışma alanı sunuyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bilgi sahibi ve örnek olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.26)*
- *Eski yeni inanışları çeşitli simgelerle anlatan kilim motifler, bize toplumun kimliğiyle ilgili pek çok konuda ışık tutar.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yarar sağlayacak bir konu hakkında bilgi vermektir.)*** *(B1, s.30)*
- *Küresel piyasalardaki değişiklikler bireysel yatırımcının kafasını karıştırıyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Var olan düşüncelerde çelişki meydana getirmek olarak kullanılmıştır.)*** *(B1, s.34)*
- *Ona yardım etmek için gönüllü oldum.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durum ve olay karşısında isteyerek görev almak anlamında kullanılmış söz grubudur.)*** *(B1, s.42)*
- *Dört dörtlük kitap keyfi.* ***(Deyim kullanılmıştır. Herhangi bir eksikliğin olmadığını ifade eder.)*** *(B1, s.46)*

- *Bizi arayın, sıra dışı bir yolculuğun kapılarını aralayalım.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir konu ve durum hakkında bilgi vermek için hazır olmak.)*** *(B1, s.50)*
- *Fakat bu büyük tehditle başa çıkmak kolay değil.* ***(Deyim kullanılmıştır. Olumsuz bir durum ve sorunu çözmek için çabalamak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.54)*
- *Evimde, ailemde, okulda öğretmenimden senin yolunda yürümeyi öğrendim.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir kişi ve işi örnek alıp takip etmeyi ifade eder.)*** *(B1, s.60)*
- *Öncelikle otelimizi tercih ettiğiniz için size ve ailenize teşekkür ederiz.* ***(Deyim kullanılmıştır. Var olan iki durumdan biri seçmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.64)*
- *Henüz çocukken gazeteci olmaya karar verdim.* ***(Deyim kullanılmıştır. Olumsuz bir durumu sonuca bağlamak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.68)*
- *Bu süreçte hem sahnede hem de sahne arkasında pek çok tiyatro oyununda yer aldım.* ***(Deyim kullanılmıştır. Kendisi için ayrılan yerde bulunmak.)*** *(B1, s.72)*
- *Bu kuş, Bilge Ağacın dallarında yaşar ve diğer kuşların ihtiyacı olduğunda onlara yardıma koşar.* ***(Deyim kullanılmıştır. Zor bir durum karşında yardım etmek, hazırda olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.78)*
- *Padişahın suratını birden asmış.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir olumsuzluk karşısında üzülmek.)*** *(B1, s.82)*
- *Aşkını ilan etmek ister fakat yaratılışı buna uygun değildir.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir düşüncenin ve duygunun herkes tarafından bilinmesini sağlamak için kullanılan söz grubudur.)*** *(B1, s.86)*
- *Kitap insanlar ise o şehirde canlı kalabilen az sayıdaki insanı bilgilendirmek için yollara koyulurlar.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yola çıkmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.90)*

B1 seviyesindeki okuma metinlerine bakıldığında deyimlerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. B1 seviyesindeki okuma metinlerinde atasözlerinin kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER B2 seviyesindeki ders kitaplarında bulunan deyim ve atasözlerinin kullanım oranları ile örtülü anlam oranlarına ait bulgular Tablo 26'da gösterilmektedir.

Tablo 26
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözlerinin Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	4	23	17,3	41	9,7
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	7	19	36,8	46	15,2
3	Arkeoloji	9	49	18,3	78	11,5
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	10	20	50,0	78	12,8
5	Doğru Mesleği Seçmek	14	43	32,5	83	16,8
6	Yeni Bir Başlangıç	18	39	46,1	68	26,4
7	İletişim Kurmak	9	34	26,4	75	12,0
8	Derinlerin Hâkimi	8	40	20,0	93	8,6
9	Ankara'da Kültür Sanat	3	18	16,6	52	5,7
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	8	55	14,5	80	10,0
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	7	35	20,0	69	10,1
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	8	26	30,7	70	11,4
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	2	30	6,6	58	3,4
14	Eskici	1	55	1,8	49	2,0
15	Karagöz ve Hacivat	8	74	10,8	77	10,3
16	Don Kişot ve Yardımcısı	10	35	28,5	71	14,0
17	Depremle Yaşamak	13	42	30,9	93	13,9
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçısı	7	27	25,9	66	10,6
19	Simülasyon ve Tıp	2	28	7,1	68	2,9
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	5	23	21,7	56	8,9
	Toplam	**153**	**715**	**21,3**	**1371**	**11,1**

Tablo 26'ya göre Gazi TÖMER B2 seviyesinde okuma metinlerinde 1371 örtülü anlam tespit edilmiş olup deyim ve atasözlerinin oranı %11,1 olarak belirlenmiştir. B2 seviyesinde deyim ve atasözü, "Yeni Bir Başlangıç" (%26,4), "Doğru Mesleği Seçmek" (%16,8), "Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO" (%15,2) metinlerinde en fazla olduğu görülmektedir. En az deyim ve atasözü ise "Karagöz ve Hacivat" (%2,0), "Simülasyon ve Tıp" (%2,9) "Bilime Adanmış Bir Ömür" (%3,4) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır.

B2 seviyesinde buluna okuma metinlerinde deyim ve atasözleri unsurlarının oluğu örnek cümleleri şunlardır:

- *Güzel sanatlar kendi içinde kullanılan malzemeler dikkate alınarak sınıflandırılır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Önem vermek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.6)*
- *Farelerde yapılan deneylerden yola çıkılarak ortaya atılan bu idealar ise hazır gıda maddelerinin zararlı olduğunu gösteriyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir düşünceyi, duyguyu ifade etmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.10)*
- *Bu buluntular ele geçen yazılı belgeler tarih bulma işini kolaylaştır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Tespit etmek ve bir kanıtın ortaya çıkması anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.14)*
- *Bu tarihi olaydan sonra üstün zekâlı, üstün yetenekli ve yaratıcı çocukların eğitiminde yeni bir çığır açıldı.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durum ve olaya farklı bakış açısı getirmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.18)*
- *İlk konuşmacımız mesleğinde 15 yılı geride bırakmış avukat Nermin Tekin.* ***(Deyim kullanılmıştır. Zamanın geçmiş olduğu ve bir işte belli zamanın tamamlandığını ifade etmektedir.)*** *(B2, s.24)*
- *...her zaman harika işlere imza attı gibi abartılı anlatımlardan uzak durmalısınız.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yenilik getirmek olarak ifade edilmektedir.)*** *(B2, s.29)*
- *İletişime farklı ve yeni bir soluk getirdi.* ***(Deyim kullanılmıştır. Farklı bir anlayış ve yenilik getirmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.32)*
- *...yüzücü grubuna saldırdığında içlerinden birini seçerek diğerlerini göz ardı ettiğine dair gözlemler da raporlarda yer almaktadır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durumu gereken önem ve hassasiyeti göstermemek olarak kullanılmıştır.)*** *(B2, s.38)*
- *Dünyaca ünlü pandomim sanatçılarının eşsiz performanslarıyla sessizliğin dili çözülüyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir düşünce ve duyguyu ifade etmek anlamında kullanılmaktadır.)*** *(B2, s.44)*
- *Önce kıyıda köşede kalmış sanatçılar ve zanaat ustalarıyla görüşüyorum.* ***(Deyim kullanılmıştır. Değeri bilinmemek, unutulmak anlamında kullanılmaktadır.)*** *(B2, s.48)*
- *Romanda Muzo ve ailesinin hayata tutunmak için verdikleri mücadele anlatılıyordu.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yaşam mücadelesiyle hayatlarını devam ettirmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.54)*

- *Nuri Bilge Ceylan da son dönem bir adım öne çıkan yönetmenlerdendir.* ***(Deyim kullanılmıştır. Değer görmek, ilgi görmek ve başarılı olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.60)*
- *Ama Hasan inat etti ve hiç koşmadı.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir konuda diretmek anlamında kullanılmaktadır.)*** *(B2, s.72)*
- *Karagöze hayat veren bir isimde Orhan Kurt'tur.* ***(Deyim kullanılmıştır. (Canlandırmak anlamında kullanılmaktadır.)*** *(B2, s.76)*
- *…Cervantes bu yöndeki hayal kırıklıklarını Don Kişot ile dile getirmiş…* ***(Deyim kullanılmıştır. Söylemek, ifade etmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.80)*
- *Japon araştırmacılar bina temeline yerleştirecek yeni bir teknolojiye daha imza atmış.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yenilik getirmek olarak ifade edilmiştir.)*** *(B2, s.86)*
- *Zaman zaman negatiflerin yanmasıyla bir dolu yaşanmışlık o odada yitip giderdi.* ***(Deyim kullanılmıştır. Ortadan kaybolmak, olmamak anlamında kullanılmaktadır.)*** *(B2, s.92)*
- *Tüketicinin kullanma kılavuzunu göz ardı etmeleri elektronik eşyaların ömrünü kısaltıyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durumu önemsememek veya değer göstermemek anlamında kullanılmaktadır.)*** *(B2, s.100)*

B2 seviyesindeki okuma metinlerde deyimlere sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Deyim oranları dil seviyelerine göre arttığı anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan deyim ve atasözleri sayılarının örtülü anlama göre oranları Tablo 27'de sunulmaktadır.

Tablo 27
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözlerinin Örtülü anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	16	33	48,4	88	18,1
2	Gel Zaman Git Zaman	4	37	10,8	59	6,7
3	Birlikte Eğleniyoruz	12	44	27,2	91	13,1
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	25	42	59,5	147	17,0
5	Genetik Şifre	9	35	25,7	72	12,5
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	10	34	29,4	92	10,8
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	1	14	7,1	32	3,1
8	Nüfus Patlaması	6	28	21,4	67	8,9
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	15	34	44,1	83	18,0
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	8	67	11,9	74	10,8
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	5	37	13,5	72	6,9
12	Bunları Duydunuz Mu?	9	33	69,2	78	11,5
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	9	64	14,0	53	16,9
14	Beyaz Gemi	10	72	13,8	107	9,3
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	13	51	25,4	111	11,7
16	Ah Şu Gençler!	3	61	4,9	60	5,0
17	Rüya	7	33	21,8	61	11,4
18	İnsanlığın Sınavı	8	50	16,0	72	11,1
19	Hırsız	7	32	21,8	55	12,7
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	19	39	48,7	110	17,2
	Toplam	**196**	**840**	**23,3**	**1584**	**12,3**

Tablo 27 incelendiğinde Gazi TÖMER C1 seviyesinde 1584 örtülü anlama ulaşılmıştır. C1 ders kitabında yer alan okuma metinlerinde %12,3 oranında deyim ve atasözleri tespit edilmiştir. Buna göre C1 okuma metinlerinde en fazla deyim ve atasözleri, "Türk Mimarisinin Işığı" (%18,1), "Tükettikçe Tükenen İnsanlık" (%18,0) ve "Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe" (%17,2) metinleridir. En az deyim ve atasözlerinin "Ayakkabı İçin Klima (Klimayak)" (%3,1), "Ah Şu Gençler!" (%5,0), ve "Gel Zaman Git Zaman" (%6,7) metinleri yer almaktadır.

C1 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait deyim ve atasözlerinin bulunduğu örnek cümleler şunlardır:

- *İşte bu mektup, inanılmaz bir gerçeği gün ışığına çıkarmıştı.* ***(Deyim kullanılmıştır. Saklı bir bilgi ve düşüncenin ortaya çıkması anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.4)*

- *Bu teoriden sonra fizikçiler dünya üzerinde dört boyut bulunduğunu kabul etmiş ve o zamana kadar üç boyutu temsil eden uzunluk, yükseklik ve genişliğe ek olarak zaman kavramı dördüncü fiziksel boyut olarak ele alınmıştır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir konu hakkında çalışmayı ifade etmektedir.)*** *(C1, s.8)*
- *Bu yüzden domates savaşçılarına karşı gözünüzü açık tutun.* ***(Deyim kullanılmıştır. Dikkat etmek veya bir durum karşında algıların açık olması olarak ifade edilmektedir.)*** *(C1, s.12)*
- *Savaşı bir kenarda durup suya sabuna dokunmadan izlemek isterseniz bir anda asıl hedef haline gelebilirsiniz.* ***(Deyim kullanılmıştır. Kimseye zarar vermemek, kendi halinde olmayı ifade eder.)*** *(C1, s.12)*
- *Dans tarihinin gönülleri fetheden türlerden Viyana kökenli vals ve Çek kökenli polka bütün Batı'yı kasıp kavurdu.* ***(Deyim kullanılmıştır. Etki altına almak anlamında kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.21)*
- *...ona eşlik eden müziği ile kulakların pasını silmiş, estetik ve ritmik hareketleriyle göz doldurmuştur.* ***(Deyim kullanılmıştır. Kulaklarının pasını silmek deyimi ile uzun zamandır duyulmayan bir ses ve müziği duymak, göz doldurmak deyimi ise görünüşü ile etkilemek anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.21)*
- *Böylece çaresizce ölümü bekleyen milyonarca insan için umut kapısı açılacaktır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Güzel günler için yeni durumların olacağını ifade eder.)*** *(C1, s.30)*
- *Kronik hastalıklar uzun süre tam tedavi edilemeyen, yavaş ilerleyen, çoğu kez kalıcı sakatlığa yol açan bir hastalıktır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Neden olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.36)*
- *Ortalama bir insan hayatıyla mukayese edildiğinde ise yüz bin yıllık bir zaman diliminin yabana atılmayacak kadar uzun bir süre olduğu anlaşılır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Önemsenmeyecek ve dikkate alınmayacak kadar önemli olan.)*** *(C1, s.46)*
- *Yani eskilerin deyimiyle "ayağını yorganına göre uzatmak" yerine bütçesini aşan harcamalarla öncelikle bireysel sonra milli hatta evrensel israfta bulunulur, "har vurur harman savurur".* ***(Atasözü kullanılmıştır. İlk atasözü maddi durumuna göre davranmayı, ikinci söz deyim ise israf etmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.54)*

- *Burada "İnsan insanın kurdudur." deyişi daha da anlamlı bir ifadeye dönüşmektedir.* ***(Atasözü kullanılmıştır. İnsanların birbirlerine zarar verdiğini anlatan ifadedir.)*** *(C1, s.54)*
- *Çam sakızı çoban armağanı sözü unutulmaya yüz tutmuş, hediyenin manevi değeri önemini kaybetmiştir.* ***(Atasözü kullanılmıştır. Hediyeyi veren kişinin maddi durumunun çok da yeterli olmadığını ifade eder.)*** *(C1, s.54)*
- *Bundan sonra onu doğruyu anlatmaya çalışmak, "deveye hendek atlatmaktan" daha da daha zor olacaktır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yapılması zor bir işi yapmaya çalışmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.54)*
- *Kadınlar dil yeteneğinde bazı hormonların azlığının da etkisi göz ardı edilemez.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durumu önemsememek anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.58)*
- *Bu sistemlerin kullanımı için sayfalarca sürüp giden ve sizi ayrıntıya boğan kullanım talimatları yok.* ***(Deyim kullanılmıştır. Devam etmek ve gereksiz ayrıntılar ile ilgilenmek anlamında kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.65)*
- *Bunlar gibi daha nicesi tarih boyunca hafızalara kazınmıştır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Akılda kalmak, unutmamak olarak ifade edilmektedir.)*** *(C1, s.70)*
- *Ayla Oral, şiirin bu gücüne sırtını dayadığı için şöyle der.* ***(Deyim kullanılmıştır. Güvenmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.78)*
- *Yenisey ırmağının kıyısında yaşayan bir Kırgız kabilesi bir gün düşmanları tarafından gafil avlanır ve hepsi ölür.* ***(Deyim kullanılmıştır. Habersiz, ansızın bir duruma maruz kalmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.82)*
- *Dereden sonra ırmağı keşfeden küçük Kara Balık' aklına deniz düşmüştür artık.* ***(Deyim kullanılmıştır. Hafızasında, düşüncesinde yer edinmek anlamındadır.)*** *(C1, s.88)*
- *Kardeşimin de heyecandan dili tutuldu.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durum karşısında konuşamamak, şaşırmak anlamında kullanılan bir ifadedir.)*** *(C1, s.92)*
- *Rüyalar bazı sanat eserleri ve icatların ortaya çıkışında da ilham kaynağı olmuştur.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durumun etkisi altında kalarak bir işi yapma durumudur.)*** *(C1, s.98)*

- *Savaş en iyi yıllarımızı elimizden aldı, bizde en kutsal olan şeyleri yok etti.* ***(Deyim kullanılmıştır. Mahrum bırakmak, yok etmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.102)*
- *Acaba "yükte hafif, pahada ağır?" ne bulabilirim düşüncesi, tek endişesidir.* ***(Deyim kullanılmıştır. Maddi değeri yüksek, taşınması kolay olan anlamında kullanılan bir deyimdir.)*** *(C1, s.106)*
- *Taş yerinde ağırdır derler böyle bir insandı.* ***(Atasözü kullanılmıştır. Bir şeyin değer gördüğü yerde önemli olmasıdır.)*** *(C1, s.110)*
- *Ona gelinceye kadar "taş üstünde taş taş bırakmayanlar" geçti bu dünyadan.* ***(Deyim kullanılmıştır. Yıkmak, yok etmek, zarar vermek anlamlarında kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.110)*

C1 seviyesindeki örnek okuma metinleri incelendiğinde deyim kullanımının atasözü kullanımına göre fazla olduğu görülmektedir. C1 seviyesinde atasözlerine az da olsa yer verilmiştir.

4.3.4. Okuma Metinlerinde Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın beşinci alt probleminden hareketle "Mecaz kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu ele alınmaktadır. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 seviyesindeki okuma metinlerindeki mecaz kullanımı ile örtülü anlama oranlarına ilişkin bulgular Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 28
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecazın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ben ve Arkadaşlarım	0	6	0,0	4	0,0
2	Ben Kimim?	0	25	0,0	25	0,0
3	O Nasıl Biri?	0	6	0,0	15	0,0
4	Evim ve Çevrem	0	19	0,0	23	0,0
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	0	19	0,0	20	0,0
6	Tadı Damağımda	1	17	5,8	17	5,8
7	Öğrenciler Alışverişte	1	18	5,5	18	5,5
8	Ben Çok Hastayım	0	17	0,0	12	0,0
9	Otogarda	0	22	0,0	27	0,0
10	Hastanede	0	15	0,0	15	0,0
11	Cadde ve Sokaklar	0	7	0,0	14	0,0
12	İçinde Ne Var?	0	20	0,0	14	0,0
13	Sevgili Günlük	1	11	9,1	13	7,6
14	Kumbara Bankası	6	26	23,0	19	31,5
15	Kahve Molası	0	19	0,0	15	0,0
16	Yeni Tarife	2	19	10,5	21	9,5
17	Şaka	0	32	0,0	23	0,0
18	Anıtkabir Ziyareti	0	14	0,0	15	0,0
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	3	17	17,6	17	17,6
20	Kapadokya Yolu	0	16	0,0	22	0,0
21	Kutlama Mesajları	0	4	0,0	13	0,0
22	Çok Yaşa!	1	13	7,61	15	6,6
23	Mesajınız Var!	3	19	15,7	26	11,5
24	Güzel Bir Günün Sonunda	1	35	2,8	22	4,5
	Toplam	**19**	**416**	**4,5**	**425**	**4,4**

Tablo 28'e göre Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde örtülü anlam sayısının 425 olduğu, mecazın kullanımının örtülü anlama oranı ise %4,4 olduğu saptanmıştır. Buna göre A1 seviyesinde mecazların en fazla olduğu metinler şöyledir; "Kumbara Bankası" (%31,5), "Hakan'ın Yurttaki İlk Günü" (%17,6) ve "Mesajınız Var!" (%11,5) metinleridir. En az mecaz unsuru ise, "Güzel Bir Günün Sonunda" (%4,5), "Öğrenciler Alışverişte" (%5,5) ve "Tadı Damağımda" (%5,8) metinlerinde yer almıştır. "Ben ve Arkadaşlarım", "Ben Kimim?", "Otogarda", "Hastanede" (%0,0) metinlerinde de mecaz unsuruna ait bulgular tespit edilmemiştir.

Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait mecaz unsurunu örneklendirecek cümleler şu şekildedir:

- *Bu restorandı yeni açtım.* ***(İş yeri olarak kullanılmaya başlandığını ifade etmektedir.)*** *(A1, s.32)*
- *Buyurun paranızın üstü.* ***(Ödeme yapıldıktan sonra kalan fazla paranın geri iade edilmesi.)*** *(A1, s.36)*
- *İnternette dolaştım.* ***(İnternet sitelerinde yapılan arama)*** *(A1, s.62)*
- *Çünkü telefon faturam çok yüksek geliyor.* ***(Kullanım miktarının artmasıyla ödenecek fatura ya da para miktarının artmasıdır.)*** *(A1, s.74)*
- *Hastalara yolun açık olsun diyor.* ***(Herhangi bir olumsuz durumla karşılaşılması durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır.)*** *(A1, s.78)*
- *Hesap açtırmak istiyorum.* ***(Bir bankada işlem yapmak için kullanılmış söz grubudur.)*** *(A1, s.104)*
- *Zeynep, kapı çalıyor.* ***(Burada çalmak sözcüğü, Birilerinin geldiğini haber vermek için kullanılmıştır.)*** *(A1, s.108*)

Örnek cümlelere bakıldığında Gazi TÖMER A1 seviyesinde bulunan metinlerde mecaz kullanımının çok fazla olmadığı anlaşılmaktadır. A1 seviyesi temel düzey olduğundan, dil öğrenicilerinin seviyelerine uygun olduğu görülmektedir.

Gazi TÖMER A2 seviyesinde yer alan mecaz kullanım sayısının toplam örtülü anlam unsurlarına göre oranları Tablo 29'da sunulmaktadır.

Tablo 29
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecazın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	2	11	18,1	22	9,1
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	5	4	125	16	31,2
3	Hava Durumu	3	14	21,4	28	10,7
4	Bir Köşe Yazısı	4	13	30,7	31	12,9
5	Mektubunuz Var!	4	23	17,3	29	13,7
6	Kargonuz Var!	3	4	75,0	9	33,3
7	Çömlekçilik Kursu	2	13	15,3	18	11,1
8	Sudaki Resimler	2	26	7,6	23	8,6
9	Küçük Bilim İnsanları	3	18	16,6	33	9,1
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	1	12	8,3	26	3,8
11	Gezelim, Görelim!	0	22	0,0	20	0,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	1	32	3,1	30	3,3
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	2	23	8,6	30	6,6
14	Film Başlıyor	1	32	3,1	25	4,0
15	E- posta Hesabım	2	15	13,3	18	11,1
16	Bu Nasıl Çalışır?	2	33	6,0	36	5,5
17	Sabiha Gökçen	5	20	25,0	29	17,2
18	Uzun Ömrün Sırları	3	14	21,4	24	12,5
19	Üniversiteye İlk Adım	2	27	7,4	33	6,0
20	Yedigöller	1	10	10,0	21	4,7
	Toplam	**48**	**366**	**13,1**	**501**	**9,5**

Tablo 29 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait 501 örtülü anlam tespit edilmiş olup buna bağlı olarak mecaz kullanım sayısının ise örtülü anlama göre oranının %9,5 olduğu saptanmıştır. A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde mecazın, "Kargonuz Var!" (%33,1), "İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı" (%31,2) ve Sabiha Gökçen" (%17,2) metinlerinde en fazla olduğu anlaşılmaktadır. En az mecaz kullanımının ise "En İyi Arkadaşım" (%3,3), "Ehliyetsiz Kimse Kakmasın" (%3,8) ve "Film Başlıyor" (%4,0) metinlerinde olduğu tespit edilmiştir. "Gezelim, Görelim" (%0,0) metninde mecaz unsuruna ait bulguya ulaşılamamıştır.

A2 seviyesindeki ders kitabında bulunan okuma metinlerinde geçen bazı mecaz kullanımlarına ait örnek cümleler şunlardır:

- *İki yaralının durumu ağır.* ***(Ağır sözcüğü ile ifade edilmek istenen hastalığın ilerlemiş olmasıdır.)*** *(A2, s.4)*

- *Yazar bu kitabında da usta dili ve geniş hayal gücüyle okuru farklı dünyalarda yeni bir yolculuğa çıkaracak.* ***(Burada yer alan anlam düşünceleri değiştirerek yeni bir başlangıç yapmak)*** *(A2, s.8)*
- *Avrupa'da rüzgâr sert esiyor ama hava açacak.* ***(Havanın güzelleşeceği, sıcaklığın artacağını ifade etmektedir.)*** *(A2, s.12)*
- *Voleybolcu kızlarımız kısa sürede büyük başarılara imza attılar.* ***(Bir konuda başarı elde etmekten söz edilmektedir.)*** *(A2, s.16)*
- *Yolun açık olsun Filenin Sultanları.* ***(Herhangi bir olumsuzlukla karşılaşılmamışını ifade etmektedir.)*** *(A2, s.16)*
- *Gözlerime inanamadım.* ***(Şaşırmak anlamında kullanılan sözcük grubudur.)*** *(A2, s.34)*
- *Yerçekimsiz ortamla tanışın!* ***(Bir durumdan haberdar olmamak ve herkese göstermek.)*** *(A2, s.40)*
- *Direksiyonun başında özgürlüğün keyfini sürün!* ***(Bir durumdan hoşnut olmak, memnun olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(A2, s.44)*
- *Bunun üzerine herkes rahat bir nefes alır.* ***(Zor bir durum veya olumsuz bir durumdan kurtulmayı ifade eder.)*** *(A2, s.58)*
- *Cehennem Melekleri güzelmiş diye duydum.* ***(Bu konu hakkında birileri tarafından bilgilendirildiği)*** *(A2, s.62)*
- *Hesabı açmak için önce www.gazi.edu.tr adresine gir.* ***(İnternette arama motoruna yazmak, kastedilen siteye ulaşmaktır.)*** *(A2, s.66)*
- *Aklıma takılan bir tek şey var.* ***(Düşüncede yer edinmek, düşünce karışıklığına neden olmayı ifade eder.)*** *(A2, s.70)*
- *Bugün, İstanbul'un ikinci büyük havalimanı onun adını taşımaktadır.* ***(Havalimanına ünü birinin adı verilmiştir.)*** *(A2, s.76)*
- *Sabiha Gökçen, 1935 yılında havacılığa ilk adımını atar.* ***(Bir çalışmaya katılmak için başlamak.)*** *(A2, s.76)*
- *Böylece sebzeler tazeliğini koruyor ve yemekler daha hafif oluyor.* ***(Yemeklerin yendikten sonra kişiyi rahatsız etmemesi kastedilmektedir.)*** *(A2, s.80)*
- *Aklında olsun, imzalı ders kaydını sakla ve kaybetme.* ***(Unutmamak, hatırda kalmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(A2, s.84)*

- *O halde Yedigöller'e bayılacaksınız!* ***(Etkisinde kalmak, fazlasıyla beğenmeyi ifade eder.)*** *(A2, s.88)*

A2 seviyesindeki okuma metinlerine ait örnek cümlelere bakıldığında mecaz kullanımının A1 seviyesine göre arttığı anlaşılmaktadır. Mecaz ifadelerin genellikle deyim kullanımlarıyla gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER B1 seviyesinde yer alan mecaz kullanım oranları Tablo 30'da gösterilmektedir.

Tablo 30
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecazın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	2	24	8,3	28	7,1
2	Sanal Âlem	2	13	15,3	19	10,5
3	Kitabın Hikâyesi	4	26	15,3	25	16,0
4	Batıl İnanç	2	11	18,1	26	7,6
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	4	36	11,1	29	13,7
6	Yeteneklerini Keşfet!	4	10	40,0	24	16,6
7	Bir Kilimi Okumak!	3	30	10,0	34	8,8
8	Ekonomi Gündemi	12	27	44,4	42	28,5
9	Bir Başarı Öyküsü	5	52	9,6	44	11,3
10	Kahve ve Kitap	5	20	25,0	31	16,1
11	Korku Yolu	3	17	17,6	35	8,5
12	Dünyamız Tehdit Altında	6	19	31,5	32	18,7
13	Yunus Emre'ye Mektup	5	32	15,6	46	10,8
14	Şikâyetim Var!	3	18	16,6	38	7,8
15	Eleman Aranıyor	9	27	33,3	40	22,5
16	Hayatım Tiyatro	4	24	16,6	32	12,5
17	Zümrüdüanka Kuşu	5	21	23,8	40	12,5
18	Tuz Masalı	10	52	19,2	61	16,3
19	Narkissos ya da Nergis	4	22	18,1	33	12,1
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	12	31	38,7	62	19,3
	Toplam	**104**	**512**	**20,3**	**721**	**14,4**

Tablo 30' göre Gazi TÖMER B1 ders kitabındaki okuma metinlerinde 721 örtülü anlam ve mecazın örtülü anlama içindeki oranının %14,4 olduğu tespit edilmiştir. B1 seviyesinde en fazla mecazın yer aldığı metinler, "Ekonomi Gündemi" (%28,5), "Eleman Aranıyor" (%22,5) ve "Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451" (%19,3) metinleridir. En az mecazın bulunduğu metinler ise, "Ünlü Olmak Çok Kolay(!)" (%7,1), Batıl İnanç" (%7,6) ve "Şikâyetim Var!" (%7,8) metinlerinde olduğu anlaşılamaktadır.

Mecaz unsurunun B1 seviyesinde bulunan okuma metinlerine yansıma durumlarını bazı örnek cümlelerle gösterebiliriz:

- *Her kanalda size şöhretin kapılarını açacak yarışma programlarıyla karşılaşabilir, kısa yoldan ünlü olabilirsiniz.* ***(Yeni işlere başlamak için vesile olmak ile zorlanmadan bir şeylere sahip olmaya ifade eder.)*** *(B1, s.4)*
- *Günümüzde insanların şöhrete ulaşması eskiye göre çok daha kolay.* ***(Ünlü olmayı ifade eder.)*** *(B1, s.8)*
- *Kâğıdın bulunmasıyla papirüs yerini ona bıraktı.* ***(Etkisini yetirmek, farklı bir şeyin öne çıkması olmayı ifade eder.)*** *(B1, s.12)*
- *Bu olay İskandinav halkının en gözde tanrısı Balder'in ölümüyle sonuçlanan kavgaya yol açmıştır.* ***(Neden olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.16)*
- *Başımıza gelen olumsuzluklar bize yepyeni kapıları açabilir.* ***(Yeni imkânlar sunabilecek durumlarla karşılaşılabileceğini kasteder.)*** *(B1, s.22)*
- *Genç beyinlerin zihninden çıkan pek çok parlak fikrin gerçeğe dönüştüğü programlar…* ***(İyi fikirler, orijinal fikirler ifade edilmek istenmiştir.)*** *(B1, s.26)*
- *Eski ve yeni inanışları çeşitli simgelerle anlatan kilim motifleri bize toplumun kimliğiyle ilgili pek çok konuda ışık tutar.* ***(Yön göstermek, yardımcı olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.30)*
- *Altın düşüyor…****(Maddi değerini kaybetmek anlamında kullanılmıştır.)*** ***(****B1, s.34)*
- *Avro ve dolar çekişmesi sürmekte...* ***(Parasal değerlerde hareketlilik olmasını ifade eder.)*** *(B1, s.34)*
- *Ancak bulunduğu şehir biraz pahalıydı.* ***(Şehirde yer alan ürünlerin maddi olarak zorladığı kastedilmektedir.)*** *(B1, s.42)*
- *Kitapların sayfalarında gezinmek, kahveni yudumlamak istiyorum diyen kahve tiryakiler.****(Kitap sayfalarını okumak, kendinden bir şeyler bulamak)****(B1, s.46)*
- *Bizi arayın sıra dışı bir yolculuğun kapılarını arayalım.* ***(Yeni bir durumla karşılaşmayı, yeni bir başlangıç yapmayı ifade etmektedir.)*** *(B1, s.50)*
- *Görüldüğü gibi insanlık ileri medeniyet kurmaya çalışırken doğanın dengesini bozmuş daha pratik ve daha varlıklı yaşayabilme hırsı insanların gözlerini kör*

etmiştir. ***(İleri medeniyet ile gelişmişliği, gözlerini kör etmiş ile de herhangi bir şeye duyarsız kalmayı ifade etmektedir.)*** *(B1, s.54)*

- *Gönlünden dökülen mısraların sesini duyabilsem.* ***(Hislerini ve duygularını yansıtmak olarak ifade edilmektedir.)*** *(B1, s.60)*
- *Kurduğumuz dostluklarla türlü hesaplar yapıyoruz.* ***(Kayıtsız, şartsız olmamak, türlü düşüncelerde olmak anlamında kullanılmıştır.)*** *(B1, s.60)*
- *Ayrıca yemek menümüz çeşit açısından daha zengin olabilir.****(Çeşitliğin fazla olması kastedilmektedir.)*** *(B1, s.64)*
- *Ben hayata farklı açıdan bakan bir gazeteciyim.* ***(Herhangi bir konuda çok yönlü düşünmeyi ifade etmektedir.)*** *(B1, s.68)*
- *Özellikle iş ilanında, normalde belki hiç de dönüp bakamayacağınız bir ilan, bir anda inanılmaz cazip hale gelebiliyor ve ilan sahibine binlerce başvuru telefonu yağıyor.* ***(Birden fazla aramanın gerçekleşmesini ifade etmektedir.)*** *(B1, s.68)*
- *Sözü çok uzatmayalım.* ***(Konuya hemen bitirmek, kişileri rahatsız etmeden sonlandırmayı kastetmektedir.)*** *(B1, s.68)*
- *Kendimi daha fazla geliştirmenin yollarını arıyorum.* ***(Amacına ulaşmak ve gelişimini sağlamak için farklı yöntemlerin denenmesi.)*** *(B1, s.72)*
- *Onlar sabırla hayallerinin peşinden koşarak amaçlarına ulaşırlar.* ***(Gerçekleştirmek istediği davranışlar için çabalamak.)*** *(B1, s.78)*
- *Bunun üzerine padişah kendine gelmiş.* ***(Farkında olmak, bilincinin yerine gelmesi olarak ifade edilmektedir.)*** *(B1, s.82)*
- *Padişah derhal atılmış.* ***(Bir konuya dâhil olmak.)*** *(B1, s.82)*
- *Bu çaresiz aşkın sonu günden güne bir mum gibi erir ve pınarın başında can verir.* ***(Yaşamın son bulması olarak ifade edilmektedir.)*** *(B1, s.86)*
- *Ama yönetim bu ülkedeki insanların hepsini uyutmaktadır.* ***(Bir durum karşısında herkesi yanıltmak, kimseye fark ettirmeden gerçekleştirmek.)*** *(B1, s.90)*
- *Yönetimin denetimi altındaki televizyon programlarıyla insanların beyinleri adeta yıkanıyor.* ***(Etkisi altına almak anlamında kullanılmaktadır.)*** *(B1, s.90)*
- *Fahrenheit 451, modern insan, kendine, çevresine ve doğaya karşı yabancılaşmasını karanlık bir dünyada betimleyen bir kitaptır.* ***(Kötü şartları,***

bilgisizliği ve her düşünceyi sorgulamadan kabul etmeyi ifade etmektedir.) *(B1, s.90)*

B1 seviyesindeki okuma metinlerinde mecaz kullanımının arttığı görülmektedir. Mecaz kullanım oranlarının artması B1 seviyesinin eşik düzey olduğu ve soyut ifadelere yer verildiği görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesindeki okuma metinlerine ait mecaz sayısı ve örtülü anlam sayısına ilişkin bulgular Tablo 31'de sunulmaktadır.

Tablo 31
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecazın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	5	23	21,7	41	12,1
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	10	19	52,6	46	21,7
3	Arkeoloji	15	49	30,6	78	19,2
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	11	20	55,0	78	14,1
5	Doğru Mesleği Seçmek	8	43	18,6	83	9,6
6	Yeni Bir Başlangıç	12	39	30,7	68	17,6
7	İletişim Kurmak	12	34	35,2	75	16,0
8	Derinlerin Hâkimi	5	40	12,5	93	5,3
9	Ankara'da Kültür Sanat	6	18	33,3	52	11,5
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	14	55	25,4	80	17,5
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	5	35	14,2	69	7,2
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	10	26	38,4	70	14,2
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	3	30	10	58	5,1
14	Eskici	1	55	1,8	49	2,0
15	Karagöz ve Hacivat	8	74	10,8	77	10,3
16	Don Kişot ve Yardımcısı	11	35	31,4	71	15,4
17	Depremle Yaşamak	15	42	35,7	93	16,1
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçı	12	27	44,4	66	18,8
19	Simülasyon ve Tıp	3	28	10,7	68	4,4
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	6	23	26,1	56	10,7
	Toplam	**172**	**715**	**24,0**	**1371**	**12,5**

Tablo 31'e bakıldığında Gazi TÖMER B2 ders kitabında yer alan okuma metinlerinde örtülü anlam sayısı 1371 olarak hesaplanmış ve mecazın örtülü anlama oranı ise %12,5 olarak belirlenmiştir. Buna göre mecazın en fazla olduğu metinler sırasıyla, "Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla" (%21,7), "Arkeoloji" (%19,2) ve "Işıkla Yazı Yazan Sanatçı" (%18,8) metinleridir. En az mecaz oranı ise, "Eskici"

(%2,0) “Simülasyon ve Tıp” (%4,4), “Bilime Adanmış Bir Ömür” (%5,1) metinlerinde yer aldığı görülmektedir.

B2 seviyesindeki okuma metinlerinde tespit edilen bir kısım mecaz unsurunun olduğu örnek cümleler şunlardır:

- *Sanat kaynağını insandan alır.* ***(Bir konu ile ilgili fikirlerin insan özelliklerine dayalı olmasını ifade etmektedir.)*** *(B2, s.6)*
- *Ama dünyanın geleceğiyle oynamak mümkün.* ***(Geleceğine zarar vermek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.10)*
- *Farelerden yapılan deneylerden yola çıkılarak ortaya atılan bu idealar ise hazır gıda maddelerinin zararlı olduğunu gösteriyor.* ***(Bir yerden başlamak, fikirleri herkese söylemek)*** *(B2, s.10)*
- *Arkeoloji bilimi, yeni keşifler yaparak insanoğlunun geçmişine ışık tutmaya devam ediyor.* ***(Geleceğe yön vermek anlamında kullanılmıştır.)*** *(B2, s.14)*
- *Arkeologlar eskiden insanların yaşadığı varsayılan yerleşimleri gün yüzüne çıkarmak için çalışmalarını kazı yaparak yürütürler.* ***(Uzun yıllar önce meydana gelen bir durum veya olayın herkesçe bilinecek hala gelmesidir.)*** *(B2, s.14)*
- *Teknolojinin gelişmesi baş döndürücü bir hıza ulaştığı 2000’li yıllarda üstün zekâlı çocuklar eğitilmesi…****(İnsanı oldukça etkileyen bir durumun varlığına işaret etmektedir.)*** *(B2, s.18)*
- *Bu bağlam da ele alabileceğimiz “Radikal Hızlandırma” adını taşıyan program, üstün yetenekli öğrencilerin akranlarından daha önce üniversiteye girmelerini sağlamaktadır.* ***(Bir konuyu gündemde tutma, ilgilenme, bir konu üzerinde çalışmayı ifade etmektedir.)*** *(B2, s.18)*
- *…görme engeli bulunmayan, renkleri ayırt edebilen ve dikkatini bir noktada uzun süre yoğunlaştırabilen kişiler olması gerekir.* ***(Bir konu üzerine ciddi düşünmeyi ifade etmektedir.)*** *(B2, s.24)*
- *Bu mesleğe adım atabilirsiniz.* ***(Bir işe başlama anlamına gelmektedir.)*** ***(****B2, s.24)*
- *Bu konumda olan kişilerden beklenen, başvuru amacının açık ve anlaşılır olmasıdır.* ***(Herhangi bir çalışma alanında makam ve mevkii ifade etmektedir.)*** *(B2, s.28)*

- *Fakat unutmamak gerekir ki öz geçmiş sizin hayat hikâyeniz değil, iş hayatınızda yeni kapılar açabilecek bir anahtardır.**(Farklı işler ve durumların olabileceğini ifade etmektedir.)** (B2, s.28)*
- *...her zaman harika işlere imza attı gibi abartılı ifadelerden uzak durmalısınız. **(Başarılı olma, her zaman kendinden söz ettirme anlamında kullanılmaktadır.)** (B2, s.28)*
- *İletişime yeni ve farklı bir soluk getirdi. **(Alışılmışın dışında bir durumun meydana gelmesidir.)** (B2, s.32)*
- *Etkili iletişimin yüz yüze gerçekleştiği görüşünü savunanlar, kimileri tarafından teknolojik gelişmelerin, bir başka deyişle çağın gerisinde kalmış kişiler olarak adlandırılırlar. **(Geçmişe takılmak, ilerleyememek ve gelişememek anlamında kullanılmıştır.)** (B2, s.33)*
- *Ancak onlar bu eleştirilere kulak tıkayıp ısrarla, makineleşen dünyada bir söz, bir bakış ve tebessümle duygulara eğilmek gerektiğini savunmaktadırlar. **(Bazı durumlar karşında duyarsız olmak, ilgilenmemek olarak ifade edilmektedir.)** (B2, s.33)*
- *Bu arada saldırıya uğrayan kişiyi kurtarmak için fırsat doğar. **(İhtiyaç duyulan bir anda çıkan şans olarak ifade edilmektedir.)** (B2, s.38)*
- *Eğer yaralı, şoka girmemişse ve ya da durumu ağır değilse saldırıdan kurtulabilir. **(Hastalığı ileri derece olan.)** (B2, s.38)*
- *İstanbul kısa film yarışmasında dereceye giren filmlerin yer aldığı gösterimlerde, ölüm varoluş, mutluluk, suç ve ceza kavramları sinemanın diliyle canlanıyor. **(Kendine ait bir üslubun olduğunu ifade etmektedir.)** (B2, s.44)*
- *Şebnem Ferah, İmelda May, Palya Bea ve Jasmin Levy ile müziğin evrensel ruhunu yakalayacaksınız. **(Herkesin yaşamış olduğu duygu veya düşünceyi yaşamak.)** (B2, s.44)*
- *Komik diyaloglarla süslenmiş rengârenk bir dünya geleneksel Türk müziğiyle eğleneceksiniz.**(Farklı duygu durumların olduğu bir durumu ifade etmektedir.)** (B2, s.44)*
- *Ufak tefek sokak sergileri, fuarlar derken bugünlere ulaştık. **(Zaman anlamında kullanılmıştır.)** (B2, s.48)*

- *Hayli de ses getirmiş Kanada'da.* ***(Herkes tarafından duyulmuş, tanınmış anlamında kullanılan bir ifadedir.)*** *(B2, s.48)*
- *Kökleri derinlerden beslenir her zaman.* ***(Çok eski bir geçmişe ait olduğunu ifade eder.)*** *(B2, s.48)*
- *Bazı kitaplar, hayatımızın akışını değiştirmiş veya hayatımıza yeni bir renk katmıştır.* ***(Neşe vermek, umut vermek anlamında kullanılmaktadır.)*** *(B2, s.54)*
- *Filmde polis, savcı, asker ve doktordan oluşan bir grup resmi görevli ipuçlarından hareketle işlenen bir cinayeti aydınlatmaya çalışıyor.* ***(İşlenen bir suçun sebebi ve kimin yaptığını anlamaya çalışmak.)*** *(B2, s.60)*
- *Bir Zamanlar Anadolu'da doğanın sesini bütün çıplaklığıyla duymak isteyenler için görülesi bir film.****(Her haliyle anlamak, görmek anlamında kullanılan söz grubudur.)*** *(B2, s.60)*
- *Almanya'da aldığı doktora eğitimin ardından 33 yaşında matematik alanında profesörlüğe yükselir.* ***(Derece, kademe atlamasını ifade etmektedir.)*** *(B2, s.68))*
- *Vapur limandan kalkıp Marmara Denizine doğru açılıyordu.* ***(Hareket etmek, uzaklaşmak olarak ifade edilmektedir.)*** *(B2, s.72)*
- *1976 senesinde Kültür Bakanlığının açtığı 1. Ulusal Karagöz yarışmasında birinci olmuş ve profesyonelliğe adım atmıştır.* ***(Yeni bir işe başlamak, yeni bir durumun meydana gelmesi.)*** *(B2, s.76)*
- *Bu hayaline kavuşur ve bir adaya vali olur.* ***(Bir düşüncenin gerçekleşmesi olarak ifade edilmektedir.)*** *(B2, s.80)*
- *…daha kat edeceğimiz çok mesafe var.****(Bir işin olması için daha fazla çalışmanın olması gerektiğini ifade etmektedir.)*** *(B2, s.87)*
- *İstenmeyen fotoğraflar, bilgisayarın geri dönüşüm kutusuna gider, anı iyi yakalamış fotoğraflar ise hemen basılabilir.* ***(Bir durumu unutulmayacak kılan görüntülerin olmasıdır.)*** *(B2, s.92)*
- *Simülasyon tarihindeki ikinci adım 1929 yılında Edward Link tarafından geliştirilen ilk uçak simülatörü ile atılmıştır.****(Harekete geçilecek bir durumu ortaya çıkarmak.)*** *(B2, s.96)*
- *Yeni bir ev kuranların ilk baktıkları ev eşyaları çamaşır ve bulaşık makineleri.* ***(Evlenecek çiftleri ve evlilik kurumunu ifade etmektedir.)*** *(B2, s.100)*

B2 seviyesindeki örnek cümlelerden hareketle okuma metinlerinde geçen mecaz unsurunun fazla olduğu görülmektedir. Bazı okuma metinlerinde mecaz kullanımına çokça yer verildiği anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER C1 seviyesindeki okuma metinlerinde kullanılan mecaz unsuruna ait bulgular Tablo 32'de verilmektedir.

Tablo 32
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecazın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	17	33	51,5	88	19,3
2	Gel Zaman Git Zaman	9	37	24,3	59	15,2
3	Birlikte Eğleniyoruz	9	44	64,2	91	9,9
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	29	42	69,0	147	19,7
5	Genetik Şifre	15	35	42,8	72	20,8
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	17	34	50,0	92	18,4
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	1	14	7,1	32	3,1
8	Nüfus Patlaması	7	28	25,0	67	10,4
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	10	34	29,4	83	12,0
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	10	67	14,9	74	13,5
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	11	37	29,7	72	15,2
12	Bunları Duydunuz Mu?	11	33	33,3	78	14,1
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	19	64	29,6	53	35,8
14	Beyaz Gemi	17	72	23,6	107	15,8
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	19	51	37,2	111	17,1
16	Ah Şu Gençler!	4	61	6,5	60	6,6
17	Rüya	3	33	9,0	61	4,9
18	İnsanlığın Sınavı	8	50	16,0	72	11,1
19	Hırsız	1	32	3,1	55	1,8
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	34	39	87,1	110	30,9
	Toplam	**251**	**840**	**29,8**	**1584**	**15,8**

Tablo 32'ye bakıldığında C1 seviyesindeki okuma metinlerinde örtülü anlam sayısının 1584 olduğu belirlenmiştir. C1 seviyesindeki okuma metinlerinde kullanılan mecazın örtülü anlama oranı ise %15,8 olarak hesaplanmıştır. Mecaz unsuru C1 seviyesindeki ders kitabında en fazla şu metinlerde kullanılmıştır: "Şiir Ülkesinin Mısralarında"(%35,8), "Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe" (%30,9) ve "Genetik Şifre" (%20,8). En az mecazın yer aldığı metinler ise, "Hırsız" (%1,8), "Ayakkabı İçin Klima (Klimayak)" (%3,1) ve "Rüya" (%4,9) metinleri olduğu görülmektedir.

C1 seviyesinde yer alan ders kitaplarında bulunan okuma metinlerine ait bir kısım mecaz örnekleri şunlardır:

- *Şehzade Cami'sinin hasar gören kemerleri onarmaya çalışan mimarlar onarım konusunda bir türlü karar verememiş, ortaya birçok fikir atılmış ama hiçbiri kabul edilmemi.* ***(Söylenmek istenenin dile getirilmesi olarak ifade edilmektedir.)*** *(C1, s.4)*
- *Akıllara durgunluk veren eserlerin yaratıcı olan büyük usta Mimar Sinan, çağımızda da eserleriyle ders vermeye devam etmektedir.* ***(Bir konu hakkında aşkınlık yaşamak, düşünememek ve bilgi aktarmak, yola getirmek anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.4)*
- *Görkemli yapılar imza atan Mimar Sinan'ın kalfalık dönemi eserim dediği Süleymaniye Camisinde uyguladığı mimari incelikler de hayranlık uyandırmaktadır.* ***(Adından söz ettiren eserler bırakmak)*** *(C1, s.4)*
- *Oysaki bu sadece sırtımızdaki hayat yükünü ağırlaştırmaya neden olur.****(Sorunların daha da artmasına neden olmak olarak ifade edilir.)*** *(C1, s.8)*
- *Çünkü bir köşede vakit öldürenler hariç tüm insanlar için çok değerli olan zamanı, kimsenin boşa geçirme lüksü yoktur.* ***(Zamanının kıymetini bilmeyen zamanın geçiciliğine aldırmayanları kastetmektedir.)*** *(C1, s.8)*
- *Kent ve kasabaların göz alıcı renklerle süslendiği zengin sofraların kurulduğu, insanların doyasıya eğlendiği bu buluşmaların tarihi belki de insanlık tarihi kadar eski.* ***(Bireyleri etkileyen çeşitlilikten söz edilmektedir.)*** *(C1, s.12)*
- *Dilek tutup, ateşin üzerinden atlanıldığı takdirde dileklerin gerçek olacağına inanılır.* ***(Temennide bulunmak, istemek anlamında kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.12)*
- *Sonra bu ilk hareket bir ritim tutturdu ve insanlık tarihi boyunca renklerini değiştirerek kendini geliştirerek varlığını sürdürmeye devam etti.* ***(Belli bir davranışın sistemleşmesini ifade etmektedir.)*** *(C1, s.21)*
- *II. Dünya Savaşından sonra dans, yeni dünyada kendi dünyasını yeniden kurdu****.(Kendine ait bir alan oluşturma anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.21)*
- *İnsanoğlu tarih boyunca en büyük hedeflerinden biri hastalıklara çare bulup insan ömrünü uzatmak oldu.* ***(İnsanların yaşam sürelerinin artması olarak ifade edilmektedir.)*** *(C1, s.30)*

- *Ayrıca hastalığın erken tanısında hastalığın etkilerini en az seviyeye indirmede önemli bir adımı teşkil eder. **(Bir konuda önemli gelişmelerin yaşanmasıdır.)** (C1, s.36)*
- *Sağlık elden gitmeden, var olan sağlığını devam ettirecek şekilde yaşam sürdürmek aslında, uzun ve kaliteli yaşamın, hatta her şeyin şifresi haline geliyor. **(Zamanında kıymetin bilinmesi ve ona göre davranılması gerektiği ifade edilmektedir.**) (C1, s.36)*
- *Böylelikle nemli kalmayan ayakkabıların ömrü uzamakta ve kullanım alanı ekonomik avantaj sağlamaktadır. **(Kullanım süresinin artmasını kastedilmektedir.)** (C1, s.42)*
- *Bu araştırma ve endişelerin altında insanlığın kaderini etkileyebilecek derecede hayati öneme sahip bazı sorular yatmaktadır. **(Bir sorunun olduğunu ve bunun tespit edilmesinden söz edilir.)** (C1, s.46)*
- *Çünkü modern dünyada krizin tükettiği ürün kişiye yeni bir sınıfın kapılarını aralar. **(Yeni imkânlarla birlikte yeni bir toplumu tanıma olarak ifade edilmektedir.)** (C1, s.54)*
- *Yok yok, sanırım yolunda gitmeyen bir şeyler var, bana açıklamıyor. **(Bir konuda yaşanan problemin olduğunu ifade eder.)** (C1, s.58)*
- *Bilim, bu farklılıkların altında yatan gerçek nedenleri büyük oranda açıklamaktadır. **(Sorunların nedeninin tespiti.)** (C1, s.58)*
- *İnşaat sektörü, hayal gücünde sınır tanımıyor. **(Olduğundan farklı düşüncelerin zihinde yer alması, sıradanlıktan uzak olması.)** (C1, s.64)*
- *Değişen teknolojinin ve farklılaşan hayat şartlarının insanları, kontrol edebilecekleri evlerde yaşamaya ittiğini düşünen sektör bu işe kafa yormuş görünüyor. **(Bir durum, konu hakkında fazlaca düşünmek.)** (C1, s.64)*
- *Geçmişe şöyle bir baktığımızda teknolojinin yanlış ya da eksik kullanımı başına ne iş açtığını görmek mümkün! **(Bir problemin kişiyi rahatsız etmesini ifade etmektedir.)** (C1, s.70)*
- *Şiir meydanın da kimler kalem oynatmamış ki… **(Bir alan hakkında herkesin fikrinin olduğu veya o alanda herkesin çalışma yaptığı ifade edilmektedir.)** (C1, s.78)*
- *Hüzne ve hülyaya gömülmüş doğmamış çocuklar…**(Rüya veya hayallere bağlı, gerçeklerden uzak durma anlamına gelmektedir.)** (C1, s.78)*

- *Onların kapılarını araladığı dünyalar sayesinde bizler de yeni dünyalar keşfetmekteyiz.* ***(Farklı insanlar, kişiler, yerler tanındığını ifade eder.)*** *(C1, s.78)*
- *Oruzkul'a kafa tutarak onun atıyla çocuğu okuldan getirmeye gider.* ***(Karşı gelmek, kendi fikrini düşüncesini savunmak, karşıdaki ile mücadele etmek.)*** *(C1, s.82)*
- *Zaten bozuk olan ilişkileri iyice çıkmaza girer.* ***(Yolunda gitmeyen bir durumun daha da karmaşıklaşmasını ifade eder.)*** *(C1, s.82)*
- *Annesi çok dil döker, onu durdurabilmek için ama nafile!* ***(Bir konuda yalvarmak, ikna etmeye çalışmak.)*** *(C1, s.88)*
- *Her şeye rağmen yola çıkmayı kafasına koymuştur.* ***(Dediğini yapmak, kimseye dinlememek anlamında kullanılmıştır.)*** *(C1, s.88)*
- *Ailemizin yüz karasısın…****(Utanılacak bir davranışta bulunmak.)*** *(C1, s.92)*
- *Radyolarda marşlar, nutuklar şaşkın insan sürülerinin üzerine savruluyor, gazeteler korkuyla okunuyordu.* ***(Nutuk'un insanlara ulaştığı, insanların dinlediği ifade edilmektedir.)*** *(C1, s.102)*
- *İnşaat devam ederken bir sabah ağır uykusundan uyanmış.* ***(Uykudan uyanması zor kişiler için kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.110)*
- *Etrafı ağır kokular kaplamıştı.* ***(Rahatsız verici bir durumu anlatmak için kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.110)*
- *Taş çıkartmıştı bu eseriyle diğer mimarlara.* ***(Bir alanda başarılı olmak ve diğerlerinden üstün olmak anlamında kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.110)*
- *Türkçenin mecazdaki ağırlığını da göstermek için yazıldı.* ***(Başka konularda olduğu gibi bu konuda da nitelikli olduğunu ifade eder.)*** *(C1, s.110)*

Gazi TÖMER C1 seviyesindeki okuma metinlerine ait örnek cümleler incelendiğinde çok fazla mecaz unsurunun kullanıldığı görülmektedir. Mecaz teşkil edecek deyim ve atasözlerinin varlığı mecaz kullanım oranını arttırdığı görülmektedir.

4.3.5. Okuma Metinlerinde Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın altıncı alt probleminden hareketle "Derin yapı ve Yüzey yapı kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusuna cevap aranmaktadır. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan derin yapı ve yüzey yapıya ait cümle sayıları ve örtülü anlam oranlarına ilişkin veriler, Tablo 33'te gösterilmektedir.

Tablo 33
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin/Yüzey Yapı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin/Yüzey Yapı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi%
1	Ben ve Arkadaşlarım	0	6	0,0	4	0,0
2	Ben Kimim?	0	25	0,0	25	0,0
3	O Nasıl Biri?	0	6	0,0	15	0,0
4	Evim ve Çevrem	0	19	0,0	23	0,0
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	0	19	0,0	20	0,0
6	Tadı Damağımda	0	17	0,0	17	0,0
7	Öğrenciler Alışverişte	0	18	0,0	18	0,0
8	Ben Çok Hastayım	0	17	0,0	12	0,0
9	Otogarda	0	22	0,0	27	0,0
10	Hastanede	0	15	0,0	15	0,0
11	Cadde ve Sokaklar	0	7	0,0	14	0,0
12	İçinde Ne Var?	0	20	0,0	14	0,0
13	Sevgili Günlük	0	11	0,0	13	0,0
14	Kumbara Bankası	0	26	0,0	19	0,0
15	Kahve Molası	0	19	0,0	15	0,0
16	Yeni Tarife	0	19	0,0	21	0,0
17	Şaka	0	32	0,0	23	0,0
18	Anıtkabir Ziyareti	0	14	0,0	15	0,0
19	Hakan'ın Yurttaki İlk	0	14	0,0	17	0,0
20	Kapadokya Yolu	0	16	0,0	22	0,0
21	Kutlama Mesajları	0	4	0,0	13	0,0
22	Çok Yaşa!	0	13	0,0	15	0,0
23	Mesajınız Var!	0	19	0,0	26	0,0
24	Güzel Bir Günün	0	35	0,0	22	0,0
	Toplam	**0**	**416**	**0,0**	**425**	**0,0**

Tablo 33'e bakıldığında Gazi TÖMER A1 seviyesindeki ders kitaplarında örtülü anlam sayısı 425 olarak belirlenmiştir. Buna göre A1 okuma metinlerine ait derin yapı ve yüzey yapı ayrımını gösteren cümle bulgularına ulaşılamamıştır. Bu durum derin yapı ve yüzey yapının dil öğrenicileri için daha üst düzey seviyelerde yer almakta olduğunu göstermektedir.

A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde derin yapı-yüzey yapıya ait bulgular Tablo 34'te sunulmaktadır.

Tablo 34
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin /Yüzey Yapı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin/Yüzey Yapı Örtülü anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	0	11	0,0	22	0,0
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	0	4	0,0	16	0,0
3	Hava Durumu	0	14	0,0	28	0,0
4	Bir Köşe Yazısı	0	13	0,0	31	0,0
5	Mektubunuz Var!	0	23	0,0	29	0,0
6	Kargonuz Var!	0	4	0,0	9	0,0
7	Çömlekçilik Kursu	0	13	0,0	18	0,0
8	Sudaki Resimler	0	26	0,0	23	0,0
9	Küçük Bilim İnsanları	0	18	0,0	33	0,0
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	0	12	0,0	26	0,0
11	Gezelim, Görelim!	0	22	0,0	20	0,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	0	32	0,0	30	0,0
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	0	23	0,0	30	0,0
14	Film Başlıyor	1	32	3,1	25	4,0
15	E- posta Hesabım	0	15	0,0	18	0,0
16	Bu Nasıl Çalışır?	0	33	0,0	36	0,0
17	Sabiha Gökçen	0	20	0,0	29	0,0
18	Uzun Ömrün Sırları	0	14	0,0	24	0,0
19	Üniversiteye İlk Adım	0	27	0,0	33	0,0
20	Yedigöller	0	10	0,0	21	0,0
	Toplam	**1**	**366**	**0,2**	**501**	**0,1**

Tablo 34 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerin ait toplam örtülü anlam sayısı 501, derin yapı ve yüzey yapının örtülü anlama oranı ise %0,1 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, yalnızca "Film Başlıyor" (%4,0) metnine ait derin yapı ve yüzey yapıya ait veri bulunmaktadır.

A2 seviyesinde "Film Başlıyor" adlı okuma metninde yer alan derin yapı ve yüzey yapının olduğu örnek cümle şu şekildedir:

- *Neden olmasın!* ***(Olabilir.)*** *(A2, s.62)*

A2 seviyesindeki okuma metinlerinde derin-yüzey yapıya çok yer verilmediği görülmektedir. Derin ve yüzey yapılara ait cümlelerin olmaması dilin dil bilgisel

yapılarıyla ilişkilidir. Bu bağlamda dil öğretiminde dil yapıları beceri alanlarıyla birlikte verilmektedir.

B1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde derin ve yüzey yapı unsurlarının ders kitaplarına yansıma durumuna ilişkin bulgular Tablo 35'te gösterilmektedir.

Tablo 35
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin Yapı/Yüzey Yapı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin /Yüzey Yapı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	1	24	4,1	28	3,5
2	Sanal Âlem	0	13	0,0	19	0,0
3	Kitabın Hikâyesi	0	26	0,0	25	0,0
4	Batıl İnanç	0	11	0,0	26	0,0
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	2	36	5,5	29	6,8
6	Yeteneklerini Keşfet!	0	10	0,0	24	0,0
7	Bir Kilimi Okumak!	0	30	0,0	34	0,0
8	Ekonomi Gündemi	0	27	0,0	42	0,0
9	Bir Başarı Öyküsü	0	52	0,0	44	0,0
10	Kahve ve Kitap	0	20	0,0	31	0,0
11	Korku Yolu	0	17	0,0	35	0,0
12	Dünyamız Tehdit Altında	2	19	10,5	32	6,2
13	Yunus Emre'ye Mektup	1	32	3,1	46	2,1
14	Şikâyetim Var!	0	18	0,0	38	0,0
15	Eleman Aranıyor	0	27	0,0	40	0,0
16	Hayatım Tiyatro	0	24	0,0	32	0,0
17	Zümrüdüanka Kuşu	0	21	0,0	40	0,0
18	Tuz Masalı	2	52	3,8	61	3,2
19	Narkissos ya da Nergis	1	22	4,5	33	3,0
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	0	31	0,0	62	0,0
	Toplam	**9**	**512**	**1,7**	**721**	**1,2**

Tablo 35' e göre Gazi TÖMER B1 ders kitabında yer alan okuma metinlerine ait toplam 721 örtülü olduğu görülmektedir. Derin yapı ve yüzey yapının örtülü anlam içerisinde oranı %1,2 olarak hesaplanmıştır. "Ünlü Olmak Çok Kolay" (%3,5), "Stresle Baş Etmenin Yolları" (%6,8), "Dünyamız Tehdit Altında" (%6,2), "Yunus Emre'ye Mektup" (%2,1), "Tuz Masalı" (%3,2), "Narkissos ya da Nergis" (%3,0) okuma metinlerinde derin ve yüzey yapı tespit edilmiştir.

B1 seviyesindeki ders kitaplarında yer alan okuma metinlerine ait derin yapı ve yüzey yapının olduğu örnek cümleleri şu şekilde gösterebiliriz:

- *Size sormak istiyorum ünlü olduğunuzda sıradan bir hayatınızın olacağını mı düşünüyorsunuz?* ***(Düşünmeyin.)*** *(B1, s.4)*

- *Elbette bu söyleneni uygulamak kolay değil. **(Zor.)** (B1, s.22)*
- *Bilgisayar, telefon, şarj aleti gibi elektronik araç-gereçlerin fişlerini işlerimiz bitince çeksek, küresel ısınmaya karşı bireysel bir mücadele başlatmaz olmaz mıyız? **(Başlatmış oluruz.)** (B1, s.54)*
- *Keşke seni görebilsem, seninle sohbet edebilsem. **(Edemem.)** (B1, s.60)*
- *Tuzsuz hayat mı olurmuş. **(Olmaz.)** (B1, s.82)*
- *Hayattaki en kıymetli şey tuz değil midir? **(Tuzdur.)** (B1, s.82)*
- *Ne su içebilir, ne yemek yiyebilir. **(İçemez, yiyemez.)** (B1, s.86)*

B1 seviyesindeki örnek cümlelere bakıldığında derin-yüzey yapı unsurlarının önceki seviyelere göre arttığı anlaşılmaktadır. "Değil" koşacı, ne… ne bağlacı ve biçimce olumlu anlamca olumsuz eylem cümlelerinden oluştuğu görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan derin yapı ve yüzey yapıya ait örtülü anlam oranları Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin Yapı/Yüzey Yapı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin /Yüzey Yapı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	0	23	0,0	41	0,0
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	0	19	0,0	46	0,0
3	Arkeoloji	0	49	0,0	78	0,0
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	0	20	0,0	78	0,0
5	Doğru Mesleği Seçmek	0	43	0,0	83	0,0
6	Yeni Bir Başlangıç	0	39	0,0	68	0,0
7	İletişim Kurmak	0	34	0,0	75	0,0
8	Derinlerin Hâkimi	1	40	2,5	93	1,0
9	Ankara'da Kültür Sanat	0	18	0,0	52	0,0
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	0	55	0,0	80	0,0
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	0	35	0,0	69	0,0
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	0	26	0,0	70	0,0
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	0	30	0,0	58	0,0
14	Eskici	1	55	1,8	49	2,0
15	Karagöz ve Hacivat	2	74	2,7	77	2,5
16	Don Kişot ve Yardımcısı	1	35	2,8	71	1,4
17	Depremle Yaşamak	0	42	0,0	93	0,0
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçı	2	27	7,4	66	3,0
19	Simülasyon ve Tıp	0	28	0,0	68	0,0
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	0	23	0,0	56	0,0
	Toplam	**7**	**715**	**0,9**	**1371**	**0,5**

Tablo 36'ya göre Gazi TÖMER B2 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde 1371 örtülü anlama ulaşılmıştır. Derin yapı ve yüzey yapı ayrımını gösteren cümlelerin örtülü anlam içindeki oranı %0,5 olduğu tespit edilmiştir. B2 seviyesinde derin yapı ve yüzey yapının geçtiği metinler; "Derinlerin Hâkimi" (%1,0), "Eskici" (%2,0), "Karagöz ve Hacivat" (%2,5), "Don Kişot ve Yardımcısı" (%1,4) metinleri olduğu anlaşılmaktadır.

B2 seviyesindeki okuma metinlerine ait derin yapı ve yüzey yapının olduğu örnek cümleler şu şekildedir:

- *Peki, daha çok katil olarak gördüğümüz bu balıkların faydaları yok mu?* ***(Var.)*** *(B2,s.38)*
- *Etrafta ne ağaç vardı ne ev.* ***(Ev de ağaç da yoktu.)*** *(B2, s.72)*
- *İlahi Karagöz! Tiyatro uzak yer değil.* ***(Yakın.)*** *(B2, s.76)*
- *Hem sen mektubu nasıl okuyacaksın? Okuma yazman mı var.* ***(Okuma yazman yok.)*** *(B2, s.76)*
- *Ancak ne kendi ne de atı fiziksel olarak şövalyeliğe uygundur.* ***(Uygun değil.)*** *(B2, s.38)*
- *Fotoğrafın çektiği kareyi görmesi bugünkü kadar kolay değildir.* ***(Zordur.)*** *(B2, s.92)*
- *Karanlık oda tümüyle karanlık değildi.* ***(Bir miktar aydınlık olabilir.)*** *(B2, s.92)*

Okuma metinlerinde tespit edilen derin ve yüzey yapı örnekleri daha çok "yok" ve "değil koşacı" ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Yüklemde kullanılan "var" sözcüğüyle de derin yapı yüzey yapı ayrımının yapıldığı görülmektedir.

Gazi TÖMER C1 seviyesinde bulunan ders kitaplarındaki okuma metinlerinde derin yapı ve yüzey yapıya ait veriler Tablo 37'de verilmektedir.

Tablo 37
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin/Yüzey Yapı Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin//Yüzey Yapı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	0	33	0,0	88	0,0
2	Gel Zaman Git Zaman	0	37	0,0	59	0,0
3	Birlikte Eğleniyoruz	0	44	0,0	91	0,0
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	2	42	4,7	147	1,3
5	Genetik Şifre	0	35	0,0	72	0
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	0	34	0,0	92	0,0
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	0	14	0,0	32	0,0
8	Nüfus Patlaması	0	28	0,0	67	0,0
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	0	34	0,0	83	0,0
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	1	67	1,5	74	1,3
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	1	37	2,7	72	1,3
12	Bunları Duydunuz Mu?	0	33	0,0	78	0,0
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	1	64	1,5	53	1,8
14	Beyaz Gemi	0	72	0,0	107	0,0
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	0	51	0,0	111	0,0
16	Ah Şu Gençler!	0	61	0,0	60	0,0
17	Rüya	1	33	3,0	61	1,6
18	İnsanlığın Sınavı	1	50	2,0	72	1,3
19	Hırsız	2	32	6,2	55	3,6
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	0	39	0,0	110	0,0
	Toplam	**9**	**840**	**1,0**	**1584**	**0,5**

Tablo 37 incelendiğinde Gazi TÖMER C1 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde 1584 örtülü anlam sayısı tespit edilmiş ve derin yapı ve yüzey yapı ayrımını gösteren örtülü anlam oranı ise %0,5 olarak hesaplanmıştır. C1 seviyesinde yer alan şu okuma metinlerinde, "Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları" (%1,3), "Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu" (%1,3), "Parmaklarınızın Ucunda" (%1,3), "Bir Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti" (%1,8), "Rüya"(%1,6), "İnsanlığın Sınavı" (%1,3), "Hırsız" (3,6) derin yapı ve yüzey yapı bulgusuna ulaşılmıştır.

C1 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde tespit edilen derin yapı ve yüzey yapının olduğu bulunduğu örnek cümleler şöyle sıralanmaktadır.

- *Dansın en ilkel hali, Neolitik çağ insanlarının hareketlerinde saklı değil mi?* ***(Saklıdır.)*** *(C1, s.21)*

- *Sizce de en ilkel halini sergilemiyorlar mıydı?* ***(Sergiliyordu.)*** *(C1, s.21)*
- *Gün boyu hevesle maçı bekledik ama ne fayda, bizim takım yenildi.* ***(Faydasız, fayda yok.)*** *(C1, s.58)*
- *Bu evlerde yok yok!* ***(Her şey var.)*** *(C1, s.64)*
- *Şiir meydanında kimler kalem oynatmamış ki.* ***(Herkes kalem oynatmış.)*** *(C1, s.78)*
- *Bazen hangimiz düşünmüyoruz ki rüyalar mı gerçek, gerçekler mi rüya diye.* ***(Düşünüyoruz.)*** *(C1, s.98)*
- *Onları kim tanıyabilirdi?* ***(Kimse tanıyamazdı.)*** *(C1, s.102)*
- *Ben ne duvara tırmanabilirdim ne de balkona atlayabilirdim.* ***(Tırmanamazdım, atlayamazdım.)*** *(C1, s.106)*

Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan okuma metinlerine bakıldığında derin yapı ve yüzey yapı ayrımını gösteren cümlelerin arttığı anlaşılmaktadır. Derin yapı yüzey yapıyı gösteren özellikler, biçimce olumsuz anlamca olumlu veya biçimce olumlu anlamca olumsuz yapıların olduğu görülmektedir. Ne…ne bağlacı ve olumsuz sorulu yapılar da derin yapı ve yüzey yapı ayrımını sağlamaktadır.

4.3.6. Okuma Metinlerinde Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın yedinci alt probleminde "Duygu değeri ve çağrışım kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu cevaplanmaktadır. Gazi TÖMER A1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan duygu değeri ve çağrışım ait cümle sayıları ve örtülü anlam oranlarının sahip olduğu veriler Tablo 38'de sunulmaktadır.

Tablo 38
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri ve Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri Çağrışımı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi
1	Ben ve Arkadaşlarım	2	6	33,3	4	50,0
2	Ben Kimim?	0	25	0,0	25	0,0
3	O Nasıl Biri?	3	6	50,0	15	20,0
4	Evim ve Çevrem	1	19	5,2	23	4,3
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	3	19	15,7	20	15,0
6	Tadı Damağımda	3	17	17,6	17	17,6
7	Öğrenciler Alışverişte	2	18	11,1	18	11,1
8	Ben Çok Hastayım	5	17	29,4	12	41,6
9	Otogarda	5	22	22,7	27	18,5
10	Hastanede	4	15	26,6	15	26,6
11	Cadde ve Sokaklar	4	7	57,1	14	28,5
12	İçinde Ne Var?	4	20	20,0	14	28,5
13	Sevgili Günlük	4	11	36,3	13	30,7
14	Kumbara Bankası	0	26	0,0	19	0,0
15	Kahve Molası	7	19	36,8	15	46,6
16	Yeni Tarife	5	19	26,3	21	23,8
17	Şaka	6	32	18,7	23	26,0
18	Anıtkabir Ziyareti	2	14	14,2	15	13,3
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	4	17	23,5	17	23,5
20	Kapadokya Yolu	5	16	31,2	22	22,7
21	Kutlama Mesajları	4	4	100	13	30,7
22	Çok Yaşa!	4	13	30,7	15	26,6
23	Mesajınız Var!	7	19	36,8	26	26,9
24	Güzel Bir Günün Sonunda	9	35	25,7	22	40,9
	Toplam	**93**	**416**	**22,3**	**425**	**21,8**

Tablo 38'de görüldüğü üzere Gazi TÖMER A1 ders kitabındaki okuma metinlerinde yer alan duygu değeri ve çağrışımı gösteren cümle sayıları verilmiştir. A1 seviyesine ait metinlerde 425 örtülü unsura ulaşılmıştır. Duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlam içerisindeki oranı %21,8 olarak hesaplanmıştır. Buna bağlı olarak A1 seviyesindeki metinlere ait duygu değeri ve çağrışımın en fazla "Ben ve Arkadaşlarım" (%50,0), "Kahve Molası" (%46,6) ve "Ben Çok Hastayım" (%41,6) metinlerinde yer aldığı saptanmıştır. En az duygu değeri ve çağrışımın ise, "Evim ve

Çevrem" (%4,3) "Öğrenciler Alışverişte"(11,1) ve "Anıtkabir Ziyareti" (%13,3) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır. "Kumbara Bankası"(%0,0) ve "Ben Kimim" (%0,0) metinlerine ait duygu değeri ve çağrışım unsuru bulunamamıştır.

Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde tespit edilen duygu değeri ve çağrışımın olduğu örnek cümlelerinin bir kısmı şöyle belirtilebilir:

- *Ben de memnun oldum.* ***(Mutlu edilmek, mutlu olmak)*** *(A1, s.4)*
- *Haluk neşeli uzun boylu ama biraz geveze.* ***(Yakınma duygusu)*** *(A1, s.14)*
- *Evimde hiç sıkılmıyorum.* ***(Huzurlu olduğu****) (A1, s.18)*
- *Hafta içi hayatım yorucu ve biraz sıkıcı.* ***(Yakınma duygusu)*** *(A1, s.26)*
- *Özellikle koşuyu çok seviyorum.* ***(Mutlu olma duygusu)*** *(A1, s.26)*
- *Ooo çok güzel görünüyor.* ***(Şaşırma, beğenme duygusu)****(A1, s.32)*
- *Geçmiş olsun.* ***(İyi dilekte bulunmayı çağrıştırma)*** *(A1, s.40)*
- *Hayırlı yolculuklar.* ***(İyi temennilerde bulunma)*** *(A1, s.46)*
- *Lütfen sessiz olunuz.* ***(Uyarıda bulunma)*** *(A1, s.50)*
- *Yaa sen onu seviyor musun?* ***(Şaşırma duygusu)*** *(A1, s.56)*
- *Ne olur bana darılma.* ***(Üzülme, kırılma duygusu)*** *(A1, s.62)*
- *Zor bir dersti.* ***(Yakınma duygusu)*** *(A1, s.70)*
- *Güzel, yeni tarifeye nasıl geçiyorum.* ***(Beğenme, onaylamayı çağrıştırma)*** *(A1, s.74)*
- *Fakat o da ne!* ***(Şaşırma)*** *(A1, s.78)*
- *Affedersiniz telefonumun şarjı bitti.* ***(Yardım istemeyi çağrıştırma)*** *(A1, s.86)*
- *Bu tatili hiç unutmadık.* ***(Çok güzel ve geçtiği ve anlamlı olmayı çağrıştırma)*** *(A1, s.90)*
- *Yeni yılın size ve sevdiklerinize başarı getirmesi dileğiyle.* ***(İyi, dilek, temennilerde bulunma)*** *(A1,s.96)*
- *Türkçe öğrenmek kolay değildi, çok zorlandım.* ***(Sıkıntı yaşadığı, yakınma)*** *(A1, s.100)*
- *Hasan'a ulaşamıyorum.* ***(Endişelenme duygusu)*** *(A1, s.104)*
- *Ne yaş pasta mı Eyvah!* ***(Telaşlanma, unutmayı çağrıştırma)*** *(A1, s.108)*

A1 seviyesinde yer alan duygu değeri ve çağrışımlara ait örnek cümleler, bağlamdan yola çıkarak ne tür duygu ve çağrışımın olduğunu aktarmaktadır. A1 seviyesinde duygu değeri ve çağrışımın fazla kullanıldığını görülmektedir.

A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde duygu değeri ve çağrışımların metin cümle ve örtülü anlam oranlarına ait veriler Tablo 39'da gösterilmektedir.

Tablo 39
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri ve Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri ve Çağrışımın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	1	11	9,0	22	4,5
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	1	4	25,0	16	6,2
3	Hava Durumu	2	14	14,2	28	7,1
4	Bir Köşe Yazısı	4	13	30,7	31	12,9
5	Mektubunuz Var!	7	23	30,4	29	24,1
6	Kargonuz Var!	0	4	0,0	9	0,0
7	Çömlekçilik Kursu	5	13	38,4	18	27,7
8	Sudaki Resimler	4	26	15,3	23	17,3
9	Küçük Bilim İnsanları	4	18	22,2	33	12,1
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	4	12	33,3	26	15,3
11	Gezelim, Görelim!	0	22	0,0	20	0,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	5	32	15,6	30	16,6
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	3	23	13,0	30	10,0
14	Film Başlıyor	3	32	9,3	25	12,0
15	E- posta Hesabım	3	15	20,0	18	16,6
16	Bu Nasıl Çalışır?	9	33	27,2	36	25,0
17	Sabiha Gökçen	3	20	15,0	29	10,3
18	Uzun Ömrün Sırları	2	14	14,2	24	8,3
19	Üniversiteye İlk Adım	7	27	25,9	33	21,2
20	Yedigöller	4	10	40,0	21	19,0
	Toplam	**71**	**366**	**19,3**	**501**	**14,1**

Tablo 39'a bakıldığında Gazi TÖMER A2 seviyesindeki okuma metinlerinde 501 örtülü anlam bulgusuna ulaşılmıştır. Örtülü anlamın duygu değeri ve çağrışım bildiren cümlelerin oranı %14,1 olduğu anlaşılmaktadır. Bu verilere göre A2 seviyesindeki okuma metinlerinde duygu değeri ve çağrışım unsuru "Çömlekçilik Kursu" (%27,7), "Bu Nasıl Çalışır?" (%25,0) "Mektubunuz Var!" (%24,1) metinlerinde en fazla olduğu, en az duygu değerinin ve çağrışımın bulunduğu metinlerin ise, "Haberler" (%4,5), "İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!" (%6,2) ve "Hava Durumu" (%7,1) metinlerinde olduğu görülmektedir. "Kargonuz Var!" ve "Gezelim Gözelim" (%0,0) metinlerinde duygu değeri ve çağrışım unsurunun yer almadığı tespit edilmiştir.

Gazi TÖMER A2 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde duygu değeri ve çağrışımı yansıtan örnek cümlelerin bir bölümü şunlardır:

- *Türkiye bölge için ele ele verdi.* ***(Dayanışma duygusu ve yardımlaşma çağrışımı)*** *(A2, s.4)*
- *Yazar, bu kitabında da usta dili ve geniş hayal gücüyle okuru farklı dünyalarda yeni bir yolculuğa çıkaracak.* ***(Yeni duygular ve yeni düşüncelerle tanıştırma çağrışımı)*** *(A2, s.8)*
- *Ege kıyılarında fırtınaya dikkat edin.* ***(Uyarma, tedbir almayı çağrıştırma)*** *(A2, s.12)*
- *Sizlerle gurur duyuyoruz.* ***(Takdir edilme, başarıyı çağrıştırma)*** *(A2, s.16)*
- *Ben şuna inanıyorum; Filenin Sultanlarının daha nice başarılarını göreceğiz.* ***(Güven duygusunun olduğu)*** *(A2, s.16)*
- *Ben önce biraz korktum sonra buraya alıştım.* ***(Tedirginlik duyma hali)*** *(A2, s.22)*
- *Hepimiz yavaş yavaş İngilizce öğreniyor, çok iyi anlaşıyoruz.* ***(Başarılı olma duygusu ve beraberlik çağrışımı)*** *(A2, s.22)*
- *Her gün işe gidip gelmek beni çok yoruyor.* ***(Yakınma duygusu)*** *(A2, s.30)*
- *Daha sonra yumuşak çömlek çamuruyla oynamak beni çok mutlu etti.* ***(Sevinme duygusu)*** *(A2, s.30)*
- *Çok merak ettim ve sordum.* ***(Merak duygusu)*** *(A2, s.34)*
- *Gözlerime inanmadım.* ***(Şaşırma duygusu)*** *(A2, s.34)*
- *Can bütün sunumu merakla seyretti.* ***(İlgi duyma, dikkati çekme çağrışım)*** *(A2, s.40)*
- *Can heyecanla bu etkinliklerin tarih ve saatine baktı.* ***(Sevinme duygusu)*** *(A2, s.40)*
- *Direksiyonun başında özgürlüğün keyfini sürün!* ***(Huzur içinde olma duygusu)*** *(A2, s.44)*
- *Arabam var ehliyetim yok!* ***(Yakınma, serzeniş)*** *(A2, s.44)*
- *Çok endişeli ve telaşlıydı.* ***(Olumsuz duygulara sahip olma)*** *(A2, s.52)*
- *Artık Derya daha rahattı.* ***(Sorunların aşıldığı ve daha iyi hissetme çağrışımı)*** *(A2, s.52)*
- *Erdem ailesi o gün buruk bir mutluluk yaşar.* ***(Hüzün ve sevincin beraber olduğu çağrışımı)*** *(A2, s.58)*

- *Nihal çok korkar.* ***(Korkma duygusu)*** *(A2, s.58)*
- *Hepsi bu kadar!* ***(Basit olma durumunu çağrıştırma)*** *(A2, s.66)*
- *Ürünümüzden memnun kalmazsanız paranızı iade ediyoruz.* ***(Beğenmeme durumu, duygusu)*** *(A2, s.70)*
- *Çünkü Atatürk'ün Türk kadınına güveni tamdır.* ***(Güvenme, başarılı olmaya olan inanç)*** *(A2, s.76)*
- *Bol bol kahkaha atın ve iyi arkadaşalar edinin.* ***(Mutlu olma duygusu)*** *(A2, s.80)*
- *Bugün Kemal'in üniversitede ilk günü, bu yüzden çok heyecanlı.* ***(Heyecanlı olma sevinme duygusu)*** *(A2, s.84)*
- *O halde Yedigöller'e bayılacaksınız.* ***(Beğenme duygusu)*** *(A2, s.88)*

Duygu değeri ve çağrışım örneklerine bakıldığında mecaz ve deyimler yoluyla oluşumlar görülmektedir. Duygu değeri ve çağrışımların, A2 seviyesindeki öğrencilerin anlayabileceği yapılardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

B1 seviyesine ait duygu değeri ve çağrışımların sayıları, cümle ve örtülü anlam oranları Tablo 40'ta verilmiştir.

Tablo 40
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri ve Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri ve Çağrışımın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	6	24	25,0	28	21,4
2	Sanal Âlem	4	13	30,7	19	21,0
3	Kitabın Hikâyesi	2	26	7,6	25	8,0
4	Batıl İnanç	4	11	36,3	26	15,3
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	5	36	13,8	29	17,2
6	Yeteneklerini Keşfet!	2	10	20,0	24	8,3
7	Bir Kilimi Okumak!	6	30	20,0	34	17,6
8	Ekonomi Gündemi	6	27	22,2	42	14,2
9	Bir Başarı Öyküsü	8	52	15,3	44	18,1
10	Kahve ve Kitap	8	20	40,0	31	25,8
11	Korku Yolu	7	17	41,1	35	20,0
12	Dünyamız Tehdit Altında	3	19	15,7	32	9,3
13	Yunus Emre'ye Mektup	4	32	12,5	46	8,6
14	Şikâyetim Var!	9	18	50,0	38	23,6
15	Eleman Aranıyor	6	27	22,2	40	15,0
16	Hayatım Tiyatro	4	24	16,6	32	12,5
17	Zümrüdüanka Kuşu	4	21	19,0	40	10,0
18	Tuz Masalı	11	52	21,1	61	18,0
19	Narkissos ya da Nergis	6	22	27,2	33	18,1
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	4	31	12,9	62	6,4
	Toplam	**109**	**512**	**21,2**	**721**	**15,1**

Tablo 40'a göre Gazi TÖMER B1 seviyesinde yer alan ders kitabındaki okuma metinlerinde duygu değeri ve çağrışımın 109 olduğuna, toplam örtülü anlam sayısının ise 721 olduğuna ulaşılmıştır. Duygu değeri ve çağrışım bildiren cümlelerin örtülü oranının ise %15,1 olduğu tespit edilmiştir. En fazla duygu değeri ve çağrışım cümlelerinin olduğu metinler şunlardır: "Kahve ve Kitap" (%25,8), "Şikâyetim Var! (%23,6), ve "Ünlü Olmak Çok Kolay!" (%21,4) metinleridir. En az duygu değeri ve çağrışımın ise "Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451" (%6,4), "Kitabın Hikâyesi" (8,0) ve "Yeteneklerini "Keşfet" (%8,3) metinlerinde yer almıştır.

Gazi TÖMER B1 seviyesinde yer alan okuma metinlerindeki duygu değeri ve çağrışımları gösteren örnek cümlelerin birkaçı şöyle belirtilebilir:

- *Acaba beni sevdiği için mi yanımda yoksa şöhretim için mi yanımda düşünürsünüz.* ***(Güvenememe ve şüphe duyma duygusu)*** *(B1, s.4)*
- *Bunlar herkes için güzel hatta harika hayallerdir.* ***(Mutluluk verici durumlar)*** *(B1, s.4)*
- *Herkes kendi takipçilerini ve kendi hayran kitlesini oluşturabilir.* ***(Beğenilme, görülme duygusu)*** *(B1, s.8)*
- *Bu da demokratik düşüncenin gelişmesine yardımcı oluyor.****(Adalet duygusunu çağrıştırma)*** *(B1, s.8)*
- *İnternet ortamı insanları gerçeklerden uzaklaştırıyor.****(Hayal ile gerçeği ayırmada sorun yaşama çağrışımı)*** *(B1, s.8)*
- *Bu devire gelinceye dek bir kitabın yazılması kadar çoğaltılması da başlı başına bir iş ve sanattır.* ***(Zor olduğu çağrışımı)*** *(B1, s.12)*
- *Roma imparatorluğu döneminde çok kıymetliydi.* ***(Önem verildiği, saygı duyulduğu duygusu)*** *(B1, s.12)*
- *Hatta 13 sayısının uğursuzluğu insanları o kadar etkilemiş ki kimi otellerin 13.katı ve uçakların 13.numaralı koltuğu yoktur.* ***(Zarar vereceğine olan inanç çağrışımı)*** *(B1, s.16)*
- *Aynaya bakıp bakıp gülen yüzünü gördüğümde mutlu olur.* ***(Sevinç duyma duygusu)*** *(B1,s.22)*
- *O geceyi keder ve derin üzüntü içinde geçirmektedir.* ***(Üzülme duygusu)*** *(B1, s.22)*
- *Sonuçta herkesi çok şaşırttı.* ***(Beklenmedik bir durumu karşı duyulan duygu durumu)*** *(B1, s.26)*
- *Öğrencilerin bilime, teknolojiye ve yeniliklere olan ilgisi… geleceğe dair umut verdi.* ***(İyi şeylerin olacağına olan inanma duygusu)*** *(B1, s.26)*
- *Bazen iyi bazen kötü niyeti simgeler.* ***(Olumlu ve olumsuz durumları çağrıştırma)*** *(B1, s.30)*
- *Küresel piyasalardaki belirsizlik bireysel yatırımcının kafasını karıştırıyor.* ***(Bulunulan durumda netliğin olmamasını çağrıştırma)*** *(B1, s.34)*
- *Bu öykü pek çok öğrenciye hem ilham oluyor hem de cesaret veriyor.* ***(Destekleme ve güven verme duygusu)*** *(B1, s.42)*

- *Giriş katta edebiyattan tarihe, sanattan spora siyasetin kişisel gelişimine kadar pek çok alandaki kitaplara bayılacaksınız.* ***(Fazlasıyla beğenme duygusu)*** *(B1, s.46)*
- *Haa! Bu arada yolda bazı mezarlar görürseniz korkuya kapılmayan.* ***(Olumsuz bir durum karşısında, uyarma ve korkma duygusu)*** *(B1, s.50)*
- *Yolculuğunuz sona erdiğinde yaşamın yeniden başladığını hissedeceksiniz.* ***(Hayatın güzel ve yaşanılır olduğuna olan inanç)*** *(B1, s.50)*
- *Ne yazık ki aldığımız her nefeste zehirli gaz soluyoruz.* ***(Umutsuzluk, üzgün olma hali)*** *(B1, s.54)*
- *Hocam Taptuk Emre'nin dergâhında sabırla çalıştı.* ***(Her zorluğa karşı dayanma)*** *(B1, s.60)*
- *Müşteriler bu durumdan çok şikâyetçi.* ***(Şikâyet etme duygusu)*** *(B1, s.64)*
- *Diğerlerinden farklı ve ilginç çekici ilanları ise ben de merak uyandırıyor.* ***(Merak duygusu)*** *(B1, s.68)*
- *Ancak içimdeki tiyatro aşkı sebebiyle okulu bıraktım ve konservatuvar sınavına girdim.* ***(İlgi duyduğu alana yönelme)*** *(B1, s.72)*
- *...kartal yuvasını özleyen baykuş bataklığa dönmek isteyen kuşu, bülbülü takip eder.* ***(Özlem duygusunu yaşama)*** *(B1, s.78)*
- *Yola devam eden kuşun çoğu da altıncı vadi şaşkınlık, yedinci vadi yok oluşa geldiklerinde ümitlerini kaybederler.* ***(Ümitsizlik, çaresizlik durumu)*** *(B1, s.78)*
- *Padişahın suratı birden asılmış.* ***(Üzüntü duyma uygusu)*** *(B1, s.82)*
- *Sonra şiddetle cellatları çağırmış.* ***(Öfkeli olma hali)*** *(B1, s.82)*
- *Bu çaresiz aşk sonucu günden güne bir mum gibi erir.* ***(Elinden bir şey gelememe sonucu yaşanan hüzün)*** *(B1, s.86)*
- *Montag, şehirden kaçarak kitaplara kıymet veren, onları ezberleyen "kitap insanların" yaşadığı bir yere yerleşir.* ***(Değer verme, önemseme duygusu)*** *(B1, s.90)*

B1 seviyesinde duygu değeri ve çağrışımların geçtiği cümle sayılarında artış görülmektedir. Duygu değeri ve çağrışımlar, sözcüklerin veya kelime gruplarının bağlamlarının farklılaşmasıyla anlaşılmaktadır. Mecaz ve soyut ifadelerde bu durum karşımıza çıkmaktadır.

B2 seviyesinde yer alan okuma metinlerindeki duygu değeri ve çağrışımlara ilişkin bulgular Tablo 41'de sunulmaktadır.

Tablo 41
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri/ Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri ve Çağrışımın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	2	23	8,6	41	4,8
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	3	19	15,7	46	6,5
3	Arkeoloji	6	49	12,2	78	7,6
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	5	20	25,0	78	6,4
5	Doğru Mesleği Seçmek	12	43	27,9	83	14,4
6	Yeni Bir Başlangıç	5	39	12,8	68	7,3
7	İletişim Kurmak	13	34	38,2	75	17,3
8	Derinlerin Hâkimi	7	40	17,5	93	7,5
9	Ankara'da Kültür Sanat	7	18	38,8	52	13,4
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	11	55	20,0	80	13,7
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	19	35	54,2	69	27,5
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	9	26	34,6	70	12,8
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	6	30	20,0	58	10,3
14	Eskici	15	55	27,2	49	30,6
15	Karagöz ve Hacivat	19	74	25,6	77	24,6
16	Don Kişot ve Yardımcısı	16	35	45,7	71	22,5
17	Depremle Yaşamak	6	42	14,2	93	6,4
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçısı	9	27	33,3	66	13,6
19	Simülasyon ve Tıp	7	28	25,0	68	10,2
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	9	23	39,1	56	16,0
	Toplam	**186**	**715**	**26,0**	**1371**	**13,5**

Tablo 41 incelendiği üzere Gazi TÖMER B2 ders kitabındaki okuma metinlerinde 186 adet duygu değeri ve çağrışıma ulaşılmıştır. Buna göre B2 seviyesinde 1371 örtülü anlama ulaşılmıştır. Duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlama oranının ise %13,5 olduğu görülmektedir. B2 seviyesindeki duygu değeri ve çağrışıma ait cümle sayısının en fazla olduğu "Eskici" (%30,6), "Her Yazar Kendini mi Yazar?" (%27,5) ve "Karagöz ve Hacivat" (%24,6) metinleridir. Duygu değeri ve çağrışımın en az kullanıldığı metinlerin ise, "Güzel Sanatlar" (%4,8), "Üstün Zekâlıların Eğitimi" (%6,4) ve "Depremle Yaşamak" (%6,4) metinleri olduğu görülmektedir.

B2 seviyesinde ders kitaplarında yer alan okuma metinlerine ilişkin duygu değeri ve çağrışımın geçtiği bir kısım örnek cümleler şunlardır:

- *Güzel sanatlar edebiyat, sanat, resim, müzik, heykel, mimari, tiyatro, dans gibi insanlarda estetik yönden coşku ve haz veren sanatlara verilen isimdir.* ***(Mutlu olma duygusu, sanat dallarının uyandırdığı hislere ait çağrışım)*** *(B2, s.6)*
- *Örneğin, Süleymaniye, Selimiye gibi muhteşem camiler inşa eden Mimar Sinan; 16.yüzyıl Klasik Türk şairi, Fuzuli; 17.yüzyılda Segâh Bayram Tekbir'ini besteleyen büyük bestekâr Itri…****(Benzeri olmama, anlatılamayacak kadar güzel olmayı ifade eden durum)*** *(B2, s.6)*
- *Diğer taraftan bazı uzmanlar genetiğiyle oynanmış bu ürünlerin insan sağlığını önemli derecede tehdit edebileceğini, insan sağlığı üzerindeki etkileri için yapılmış bilimsel bir araştırma olmadığını belirtiyorlar.* ***(Zarara neden olma ve dönüşü olmayan sorunlar ortaya çıkarmayı çağrıştırma)*** *(B2, s.10)*
- *Fakat yapılan araştırmalarda bulunulan bazı eserler bugün hala gizemini korumaktadır.* ***(Nasıl olduğu, ne zaman ortaya çıktığı belli olmamak durumunu çağrıştırma****) (B2, s.14)*
- *Geçmiş dönemlerde yaşayan insanların hayatları her zaman merak konusu olmuştur.* ***(Merak duygusu uyandırma)****(B2, s.14)*
- *Günümüzde üstün zekâlı çocukların eğitim programları büyük bir ciddiyet içinde uygulanılır.* ***(Önemli sayılan, üzerinde durulan bir konu çağrışımı)*** *(B2, s.18)*
- *Teknoloji gelişiminin baş döndürücü bir hıza ulaştığı 2000'li yıllarda üstün zekâlı çocukların eğitilmesi ve onlara yönelik büyük toplumsal beklentiler içinde olunması artık kabul edilmiş bir durumdur.* ***(Etkisi altına alan güzel ve onaylanabilir bir durumu ifade eden çağrışım)*** *(B2, s.18)*
- *Karşımda gözleri parlayan siz sevgili gençleri görünce heyecanlandım.* ***(Sevinç, mutluluk duygusu)*** *(B2, s.24)*
- *Başlıklar arasında bir veya iki satır atlamak, ilginin metni kolayca ve sıkılmadan okumasını sağlar.* ***(Zevkli ve zamanı dolu geçirme çağrışımını ifade eden durum)*** *(B2, s.24)*
- *Örneğin, bir genç kız hüzünlü şarkılar paylaşır ve içinde bulunduğu duyguları ifade edecek birkaç cümle yazarsa arkadaşları onu teselli etme arayışına girecektir.* ***(Acısını anlama, dertlerini dinleme çağrışımı ile üzüntü duyma duygusu)*** *(B2, s.32)*

- *Köpek balığı deyince hemen akla keskin dişler, iri cüsse, kan ve korku gelir.* ***(Korkunç, zarar verecek, ürkütücü bir durumu çağrıştırma)*** *(B2, s.38)*
- *Eğer yaralı şoka girmişse ya da durumu ağır değilse saldırıdan kurtulabilir.* ***(Bir duruma karşı kilitlenme, hareket edememe çağrışımı)*** *(B2, s.38)*
- *Komik diyaloglarla süslenmiş rengârenk bir dünyada geleneksel Türk mizahıyla eğleneceksiniz.* ***(Keyif verici bir durum, mutluluk duygusu)*** *(B2, s.44)*
- *Sıradan olanın olağanüstü bir anlatımla sunulduğu bu gösteriyle gündelik hayatınızı yeniden yorumlayacaksınız.* ***(Beğenme duygusu, farklı düşünmeye sevk etmeyi çağrıştırma)*** *(B2, s.44)*
- *Erdem Bey sorularını sizin için içtenlikle cevapladı.* ***(Samimiyet duygusu)*** *(B2, s.48)*
- *Gazete ve dergiler sizden övgüyle bahsetmiş.* ***(Olumlu özelliklerini beğenerek ifade etme çağrışımı)*** *(B2, s.48)*
- *Romanda, Muzo ve ailesinin tüm zorluklara karşı hayata tutunarak verdikleri mücadele anlatılıyordu.* ***(Zor yaşamları olduğunu ifade eden durum)*** *(B2, s.54)*
- *Bir Zamanlar Anadolu'da kasvetli bir hava ve insanı bunaltan can sıkıntısı hâkim.* ***(Gergin bir ortam ve ruhsal bir çöküntü olma hâli)*** *(B2, s.60)*
- *Bilgiyi ve onun ürünü olan teknolojiyi üretmeyen toplumlar bağımsızlıkların ve dolaysıyla mutluluklarını yitirirler.* ***(Bazı durumların topluma uğratacağı zararları ifade eden çağrışım)*** *(B2, s.68)*
- *Eskici geçmiş günlerini ve artık göremeyeceği yerleri düşünerek biraz da üzülerek dinliyordu.* ***(Üzülme duygusu)*** *(B2, s.72)*
- *Yine geliyor başımın belası, yok mu senden bir dinlenceee...****(Sitem, yakınma duygusu)*** *(B2, s.76)*
- *Elbette deprem sırasında ve sonrasında soğukkanlı kalmayı öğrenmek ve bunu çocuklarımıza aşılamak çok ciddi öneme sahiptir.* ***(Dikkatli olmak ve bazı zarar verecek olumsuz durumların yaratacağı etkilerden korunmaya çalışmak çağrışımı)*** *(B2, s.86)*

B2 seviyesinde bulunan metinler duygu değeri ve çağrışım oranlarına ait cümle sayıları B1 seviyesine göre artmıştır. Türkçenin zengin bir dil olması; duygu

durumlarını, olayları anlatacak birden fazla yapıyı meydana getirmektedir. Bu bağlamda B2 seviyesinde duygu değeri ve çağrışım sayısı artış göstermiştir.

Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan duygu değeri ve çağrışım sayıları, cümle oranları ve örtülü anlam oranlarına ait veriler Tablo 42'de gösterilmektedir.

Tablo 42
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri ve Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri ve Çağrışımın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	9	33	27,2	88	10,2
2	Gel Zaman Git Zaman	10	37	27,0	59	16,9
3	Birlikte Eğleniyoruz	18	44	40,9	91	19,7
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	14	42	33,2	147	9,5
5	Genetik Şifre	6	35	17,1	72	8,3
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	8	34	23,5	92	8,7
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	2	14	14,2	32	6,2
8	Nüfus Patlaması	8	28	28,5	67	11,9
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	12	34	35,3	83	14,4
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	19	67	28,3	74	25,6
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	7	37	18,9	72	9,7
12	Bunları Duydunuz Mu?	9	33	27,2	78	11,5
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	16	64	25,0	53	30,1
14	Beyaz Gemi	20	72	27,7	107	18,7
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	22	51	43,1	111	19,8
16	Ah Şu Gençler!	18	61	29,5	60	30,0
17	Rüya	4	33	12,1	61	6,5
18	İnsanlığın Sınavı	17	50	34,0	72	23,6
19	Hırsız	4	32	12,5	55	7,2
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	8	39	20,5	110	7,2
	Toplam	**231**	**840**	**27,5**	**1584**	**14,5**

Tablo 42'ye bakıldığında Gazi TÖMER C1 seviyesinde 231 duygu değeri ve çağrışım tespit edilmiştir. C1 seviyesinde 1584 örtülü anlama ulaşılmıştır. Duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlam oranı ise %14,5 olduğu sonucuna varılmıştır.

Buna göre C1seviyesinde yer alan okuma metinlerinde en fazla duygu değeri ve çağrışım, "Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti" (%30,1), "Ah Şu Gençler!" (%30,0) ve "Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu" (%25,6) metinlerinde görülmektedir. Duygu değeri ve çağrışım ise en az "Rüya" (%6,5), "Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)" (%6,2) ve "Hırsız" (%7,2), "Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe" (%7,2) metinlerinde yer aldığı görülmektedir.

Gazi TÖMER C1 seviyesindeki ders kitaplarına ait okuma metinlerinde duygu değeri ve çağrışımın bulunduğu örnek cümlelerden bazıları aşağıda verilmiştir.

- *Büyük ustanın 2543 yılında yaptığı İstanbul'daki Şehzadebaşı Camisinin 1990'lı yıllardaki onarım çalışmaları sırasında yaşananlar tüm dünyayı şaşırtmıştı.* ***(Bir durum karşısında ne yapacağını, nasıl olduğunu bilememe halini ifade eden duygu)*** *(C1, s.4)*
- *Çoğu insan geçmişteki sorunlarını, pişmanlıklarını veya geleceğe yönelik kaygılarını "şimdi" da yaşar.* ***(Olumsuz hislerin yarattığı etki, mutsuzluk duygusu)*** *(C1, s.8)*
- *Sizin ilginizi çeken bir konu, arkadaşınız için eğer sıradansa bununla ilgili bir konferansa gittiğiniz ya da belgesel izlediğinizde ikiniz de farklı zaman algısından bahsedersiniz.* ***(Kimi durumların kişiye göre değişme çağrışımı, beğenme ve sıkılma duygusu)*** *(C1, s.8)*
- *Kadınlar ise hangi eşi seçtikleri utanma duygusundan kaynaklı değişik el kol hareketleri ve bakışlarla ifade ederler.* ***(Utanma duygusu, el kol hareketlerinin utanma duygusunu çağrışımı)*** *(C1, s.12)*
- *Taylandlılar da bu yardım için duydukları minnetin ifadesi olarak Maymun Kral'ın soyuna festival vesilesiyle şükranlarını sunmaktadırlar.* ***(Bir durum karşısında teşekkür etme, eğlenceli ortam oluşturma çağrışımı)*** *(C1, s.13)*
- *İnsan, her ritüelde bu gizemli gücü yeniden yarattığı duygusuna kapılmış, dansı büyülü kılmıştır.* ***(Etkisi altın almak, etkilenme duygusu)*** *(C1, s.21)*
- *Herkes uzun ve kaliteli bir ömür sürmek istiyor.* ***(Kalite ile yaşanılabilir ve içi dolu bir hayat çağrışımı)*** *(C1, s.36)*
- *Gelişen ve değişen dünyaya ayal uydurmak her geçen gün daha da zor hale geliyor.* ***(Her gelişim ve değişimin yaratacağı olumlu veya olumsuz durma karşı baş edememe duygusu) (****C1, s.36)*
- *Bu hızlı artış bütün insanlığı endişelendirmekte ve bilim adamlarını büyük çaplı araştırmalara sevk etmektedir.* ***(Endişe duyma duygusu)*** *(C1, s.46)*
- *Günümüzde her şeyin görüntüden ibaret olduğu, içtenliğin takdir görmediği, muhatap olunan insanın ahlaki özellikleri yerine sahip olduğu mala, mülke veya bürokratik güce değer biçildiği sosyal bir ortam yaratılmıştır.* ***(Sitem etme duygusu)*** *(C1, s.54)*

- *Sanki ilk kahvaltımızmış gibi heyecanla doldurdum bardaklarımızı.* ***(Sevinç, mutluluk duygusu)*** *(C1, s.58)*
- *Of Allah'ım yarın kesinlikle konuşacağım onunla, bu böyle gitmez.* ***(Üzülme, iç sıkıntısı yaşama duygusu)*** *(C1, s.58)*
- *Evden çıktığım zaman aklım sürekli evde kalıyor.* ***(Endişelenme duygusu)*** *(C1, s.65)*
- *Geçmişe şöyle bir baktığımızda teknolojinin yanlış ya da eksik kullanımının başımıza ne işler açtığını görmek mümkün.* ***(Sorun ve probleme neden olacak durumu çağrıştırma)*** *(C1, s.70)*
- *Şair başarısını sözcükleri günlük dildeki anlamlardan çıkararak onlara farklı şiirsel anlamlar yüklemesine borçludur.* ***(Minnettarlık duyma)*** *(C1, s.78)*
- *Sevgilim terk edince benden fala ağlardı, istiridyeydi annem içinden inci çıkardı.* ***(Hüzün duygusu ile değerli olma çağrışımı)*** *(C1, s.78)*
- *Fakat Mümin'in bu çıkışı Oruzkul'u çok öfkelendirir.* ***(Kızgınlık duyma duygusu)*** *(C1, s.82)*
- *Tomruk çayın içinde sıkışır, Mümin yorulmuş ve okuldan alamadığı torunu için kaygılanmıştır.* ***(Endişelenme duygusu)*** *(C1, s.82)*
- *Hem keyifle yüzer hem düşünür.* ***(Mutluluk, sevinç duygusu) (****C1, s.88)*
- *Korkudan ağlamaya ve bağırmaya başlar diğer balıklar.* ***(Bir olumsuzluk karşısında duyulan üzüntü)*** *(C1, s.88)*
- *Biraz diyor yahu bu üçüncü ders, dersin de sonu, niye geç kaldın.* ***(Öfke ve sistem duygusu)*** *(C1, s.92)*
- *A benim talihsiz oğlum sen geçen ayki ödevini de vermemişsin ki!* ***(Dalga geçme, alaya alma çağrışımı)*** *(C1, s.92)*
- *Kardeşimin de heyecandan dili tutuldu. Halamın da… Yeterrrr…* ***(Kızma, öfkelenme hali)*** *(C1, s.92)*
- *Eğer rüyalar olmasaydı tedirginlik verici rüyalar, insanları daha şiddetli etkiyebilirdi ancak rüyalar sayesinde zihin rahatlamaktadır.* ***(Huzursuzluk duygusu)*** *(C1, s.98)*
- *Radyolarda marşlar, nutuklar şaşkın insan sürülerinin üzerine savruluyor, gazeteler korkuyla okunuyordu.* ***(Bir durumun insanlar üzerinde yarattığı olumsuz duygu çağrışımı)*** *(C1, s.102)*

- *Günlerce nargilesini yakıp içti.* ***(Keyfi yapılan bir durumu işaret etme çağrışımı)*** *(C1, s.110)*

C1 seviyesinde duygu değeri ve çağrışım unsurları kelimelerin kullanım bağlamına göre anlaşılmaktadır. Duygu durumları ve çağrışımları, noktalama işaretlerinden olan ünlemin (!) kullanılmasıyla da farkı edilebilir.

4.3.7. Okuma Metinlerinde Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın sekizinci alt probleminde "Önvarsayım ve sezdirim kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu ele alınmıştır. Gazi TÖMER A1 seviyesindeki okuma metinlerinde bulunan önvarsayım ve sezdirimlerin cümle sayısı ve örtülü anlam oranlarına ait bulgular Tablo 43'te verilmektedir.

Tablo 43
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle içinde yüzdesi %	Örtülü anlam sayısı	Önvarsayım/ Sezdirimin Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ben ve Arkadaşlarım	2	6	33,3	4	50,0
2	Ben Kimim?	11	25	44,4	25	57,9
3	O Nasıl Biri?	4	6	66,6	15	26,6
4	Evim ve Çevrem	4	19	21,0	23	17,3
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	4	19	21,0	20	20,0
6	Tadı Damağımda	3	17	17,6	17	17,6
7	Öğrenciler Alışverişte	2	18	11,1	18	11,1
8	Ben Çok Hastayım	2	17	11,7	12	16,6
9	Otogarda	3	22	13,6	27	11,1
10	Hastanede	4	15	26,6	15	26,6
11	Cadde ve Sokaklar	4	7	57,1	14	28,5
12	İçinde Ne Var?	1	20	5,0	14	7,1
13	Sevgili Günlük	1	11	9,0	13	7,6
14	Kumbara Bankası	0	26	0,0	19	0,0
15	Kahve Molası	1	19	5,2	15	6,6
16	Yeni Tarife	2	19	10,5	21	9,5
17	Şaka	5	32	15,6	23	21,7
18	Anıtkabir Ziyareti	1	14	7,1	15	6,6
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	2	17	11,7	17	11,7
20	Kapadokya Yolu	5	16	31,25	22	22,7
21	Kutlama Mesajları	1	4	25	13	7,6
22	Çok Yaşa!	3	13	23,0	15	20,0
23	Mesajınız Var!	4	19	21,0	26	15,3
24	Güzel Bir Günün Sonunda	4	35	11,4	22	18,1
	Toplam	**73**	**416**	**17,5**	**425**	**17,1**

Tablo 43 incelendiğinde Gazi TÖMER A1 seviyesinde 73 önvarsayım ve sezdirim bulunmuştur. A1 seviyesinde okuma metinlerinde ise örtülü anlam sayısı 425 olarak belirlenmiştir. Önvarsayım ve sezdirim unsurunun örtülü anlama göre oranı ise %17,1 olduğu görülmektedir. Buna göre önvarsayım ve sezdirim en fazla "Ben Kimim?"(%57,9), "Ben ve Arkadaşlarım" (%50,0) ve "Cadde ve Sokaklar" (%28,5) metinlerinde yer almaktadır. En az önvarsayım ve sezdirim ise "Anıtkabir Ziyareti" (%6,6), "Kahve Molası" (%6,6) ve "Kutlama Mesajları" (7,6) metinlerinde yer almıştır. "Kumbara Bankası" (%0,0) metninde ise önvarsayım ve sezdirim kullanılmamıştır.

A1 seviyesine ait okuma metinlerinde bulunan bir kısım önvarsayım ve sezdirim cümleleri şunlardır:

- *Merhaba ben Amina, senin adın ne.* ***(Önvarsayımdır. Daha önce birbirlerini tanımadıkları)*** *(A1, s.4)*
- *Ozan, Hande'den üç yaş büyük.* ***(Önvarsayımdır. Ozan, Hande'den büyük olduğu)*** *(A1, s.10)*
- *Ben apartmanın 7.kattında oturuyorum* ***(Önvarsayımdır. Çok katlı bir ev olduğu)*** *(A1, s.18)*
- *Bazen öğleden sonra arkadaşlarımla görüşüyorum.* ***(Sezdirimdir. Başka aktivitelerde de bulunduğu)*** *(A1, s.26)*
- *Merhaba, ben Bolulu bir aşçıyım.* ***(Önvarsayım. Doğduğu yerden farklı bir şehirde olduğu)*** *(A1, s.32)*
- *Buyurun, paranızın üstü.* ***(Sezdirimdir. Olması gerekenden fazla para verildiği)*** *(A1, s.36)*
- *Musa üç ay önce Türkiye'ye geldi.* ***(Önvarsayımdır. Daha önce Türkiye'de olmadığı)*** *(A1, s.40)*
- *Bir kişilik gidiş-dönüş bileti alayım.* ***(Sezdirimdir. Gideceği yerde çok fazla kalmayacağı)*** *(A1, s.46)*
- *Bu lavaboya personelden başkası giremez.* ***(Önvarsayımdır. Dışarıdan kişilerin kullanılmasının yasak olduğu)*** *(A1, s.50)*
- *Çünkü babam bana bir dizüstü bilgisayar aldı.* ***(Sezdirimdir. Daha önce bir bilgisayarının olmadığı)*** *(A1, s.62)*
- *Bu makineyi nasıl kullanıyoruz?* ***(Sezdirimdir. Makineyle ilgili daha önce bir tecrübesi olmadığı)*** *(A1, s.70)*

- *Telefon tarifemi değiştirmek istiyorum.* ***(Sezdirimdir. Kullandığı tarifeden memnun olmadığı)*** *(A1, s.74)*
- *Siz yeni öğrenci misiniz?* ***(Sezdirimdir. Daha önce o okulda olmadığı, tanınmadığı)*** *(A1, s.78)*
- *Çok uzak mı? Ben buraları çok iyi bilmiyorum.* ***(Sezdirim cümlesidir. Gittiği yer hakkında fazla bilgi sahibi olmadığı)*** *(A1, s.86)*
- *Arabayı eşim sürdü.* ***(Önvarsayımdır. Arabayı kendisinin kullanmadığı ve evli olduğu)*** *(A1, s.90)*
- *İki yıl öce Türkçe kursuna gittim.* ***(Önvarsayımdır. Türkçeyi bilmediği)*** *(A1, s.100)*
- *Yaseminin yeni iş yerindeki ilk haftası.* ***(Önvarsayımdır. Daha önce farklı bir iş veya mekânda çalıştığı)*** *(A1, s.104)*
- *Çünkü o gün büyük oğulları Tolga'nın mezuniyet töreni vardı.* ***(Önvarsayım cümlesidir. İki veya daha fazla oğlu olduğu, oğlunun bir okul bitirdiği)*** *(A1, s.108)*

Önvarsayım ve sezdirimler bağlama göre anlam kazanmaktadır. Örneklerde de görüldüğü üzere önvarsayımlar cümlelerde tecrübe ve imalardan çıkarılmaktadır. Anlatılmak istenenlerin tamamı ifade edilmemektedir.

A2 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde yer alan önvarsayım ve sezdirim sayı ve oranları Tablo 44'te sunulmaktadır.

Tablo 44

Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Önvarsayım ve Sezdirimin Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	1	11	9,0	22	4,5
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	3	4	75,0	16	18,7
3	Hava Durumu	1	14	7,1	28	3,5
4	Bir Köşe Yazısı	4	13	30,7	31	12,9
5	Mektubunuz Var!	5	23	21,7	29	17,2
6	Kargonuz Var!	3	4	75,0	9	33,3
7	Çömlekçilik Kursu	4	13	30,7	18	22,2
8	Sudaki Resimler	2	26	7,6	23	8,6
9	Küçük Bilim İnsanları	2	18	11,1	33	6,0
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	2	12	16,6	26	7,7
11	Gezelim, Görelim!	0	22	0,0	20	0,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	3	32	9,3	30	10,0
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	3	23	13,0	30	10,0
14	Film Başlıyor	3	32	9,3	25	12,0
15	E- posta Hesabım	3	15	20,0	18	16,6
16	Bu Nasıl Çalışır?	3	33	9,1	36	8,3
17	Sabiha Gökçen	3	20	15,0	29	10,3
18	Uzun Ömrün Sırları	2	14	14,2	24	8,3
19	Üniversiteye İlk Adım	3	27	11,1	33	9,1
20	Yedigöller	2	10	20,0	21	9,5
	Toplam	**52**	**366**	**14,2**	**501**	**10,3**

Tablo 44'e göre Gazi TÖMER A2 ders kitabındaki okuma metinlerinde 52 önvarsayım ve sezdirim unsuru tespit edilmiştir. Buna göre A2 ders kitabı okuma metinlerinde örtülü anlam sayısı 501 olarak belirlenmiştir. Önvarsayım ve sezdirim unsurunun örtülü anlama göre %10,3 olduğu görülmektedir. A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait önvarsayım ve sezdirim cümlelerinin en fazla kullanıldığı metinler; "Kargonuz Var!" (%33,3), "Çömlekçilik Kursu" (%22,2) ve " İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!" (%18,7) metinleridir. En az önvarsayım ve sezdirim ise, "Hava Durumu" (%3,5), "Haberler" (%4,5) ve "Küçük Bilim İnsanları" (%6,0) adlı metinlerde yer almıştır. "Gezelim, Görelim!" (%0,0) metninde önvarsayım ve sezdirim unsuru bulgusu yer almamaktadır.

A2 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde tespit edilen önvarsayım ve sezdirime ait örnek cümlelerin bir bölümü şöyledir:

- *İhsan Oktay Anar beş yıl aradan sonra "Yedini Gün" ile yeniden okurlarıyla buluştu.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Yazarın önceki zamanlarda yayımlanmış***

kitapları olduğu, uzun zaman ara vermiş olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. *(A2, s.8)*

- *Hava durumu haberlerine yurdumuzdan başlıyoruz.* ***(Sezdirimdir. Yurt dışı ile ilgili hava durumu haberlerinin de verileceği)*** *(A2, s.12)*
- *Son on yılda pek çok madalya kazandılar.* ***(Önvarsayımdır. On yıl öncesinde pek madalya kazanılmadığı, on yıl içinde daha fazla başarıya ulaştıkları)*** *(A2, s.16)*
- *İki ay önce dil bursu kazandım ve buraya geldim.* ***(Önvarsayımdır. Dil bursu kazandığı için ülke değiştirdiği)*** *(A2, s.22)*
- *Şubemiz her gün 08.00-20.00 saatleri arası açıktır.* ***(Önvarsayımdır. Hafta içi ve hafta sonu açık oldukları)*** *(A2, s.26)*
- *Bir yıldır bu kursa gidiyorum.* ***(Sezdirimdir. Daha önce kursa gitmediği veya başka kursa gittiği)*** *(A2, s.30)*
- *Erol Amca, babamın en yakın arkadaşı.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Babanın başka arkadaşları da olduğu)*** *(A2, s.34)*
- *İki gün önce kentte "Küçük Bilim İnsanları" adıyla bir fuar açıldı.* ***(Önvarsayımdır. Fuarın yeni açıldığı, daha önceki zamanlar da olmadığı)*** *(A2, s.40)*
- *Bize sadece dört haftanızı ayırın.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Bir aylık zaman istenildiği, bir ay eğitimin süreceği)*** *(A2, s.44)*
- *Ertesi gün tekrar buluşmak için sözleştik ve evlerimize döndük.* ***(Sezdirim cümlesidir. Yapılacak işlerinin henüz bitmediği)*** *(A2, s.52)*
- *Nihan Ankara'dan ilk defa ayrılıyor.* ***(Önvarsayımdır. Ankara dışına daha önce çıkmamış olduğu)*** *(A2, s.58)*
- *Güz dönemi sonunda Nihan'ın babası, annesi ablası Zeynep ve küçük kardeşi Kerem heyecanla onu beklerler.* ***(Önvarsayımdır. Çekirdek ailesi ile yaşadığı, üç kardeş oldukları)*** *(A2, s.58)*
- *Alo, Hande nasılsın? Sağ ol, iyiyim, sen nasılsın?* ***(Sezdirim cümlesidir. Bir telefon görüşmesi yapıldığı)*** *(A2, s.62)*
- *Peki! Şu göstergeler ne işe yarıyor.* ***(Sezdirim cümlesidir. Bu konuda bilgi sahibi olmadığı)*** *(A2, s.70)*
- *Mağazamızda sadece bu cihaz katlanabilir özelliğe sahip.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Diğer cihazlarda bu özelliğin bulunmadığı)*** *(A2, s.70)*

- *Sabiha Gökçen, Türkiye'nin ve dünyanın ilk kadın asker pilotudur.* ***(Önvarsayımdır. Daha önce hiçbir kadının dünyada ve Türkiye'de asker pilot olarak karşımıza çıkmadığı)*** *(A2, s.76)*
- *Aslında o dönemde kızlar askeri okula alınmaz.* ***(Önvarsayımdır. Sadece erkeklerin askeri okula alındığı.*** *(A2, s.76)*
- *Araştırmalara göre, en uzun ömürlü ve sağlıklı insanlar Japonlar.* ***(Önvarsayımdır. Diğer ülkelerin insanları da araştırmada yer aldığı)*** *(A2, s.80)*
- *Bugün Kemal'in üniversitede ilk günü.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Daha önce üniversiteye gitmediği veya üniversiteyi kazandığı)*** *(A2, s.84)*
- *O sırada komşusu Aliyle karşılaşıyor.* ***(Sezdirime örnektir. Aynı üniversitede okudukları ve aynı mahallede yaşadıkları bilgisine ulaşılmaktadır)*** *(A2, s.84)*
- *Ama gezmek için en iyi zaman nisan ve eylül ayları arasıdır.* ***(Önvarsayımdır. İlkbahar ve yaz sonları arasında gezmenin daha güzel olduğu ve tercih edilmesi gerektiği)*** *(A2, s.88)*

Gazi TÖMER A2 seviyesindeki örnek cümlelere bakıldığında önvarsayım ve sezdirim unsurlarına bağlamdan hareketle ulaşılmaktadır. Söylenmeyen durumlar Türkçenin söz dizim yapısından anlaşılmaktadır.

B1 seviyesindeki okuma metinlerinde görülen önvarsayım ve sezdirimler sayıları ile örtülü anlam oranlarına ait bulgular Tablo 45'te verilmektedir.

Tablo 45
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Önvarsayım Sezdirim Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	5	24	20,8	28	17,8
2	Sanal Âlem	2	13	15,3	19	10,5
3	Kitabın Hikâyesi	8	26	30,7	25	32,0
4	Batıl İnanç	3	11	27,2	26	11,5
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	4	36	11,1	29	13,7
6	Yeteneklerini Keşfet!	2	10	20,0	24	8,3
7	Bir Kilimi Okumak!	4	30	13,3	34	11,7
8	Ekonomi Gündemi	3	27	11,1	42	7,1
9	Bir Başarı Öyküsü	5	52	9,6	44	11,3
10	Kahve ve Kitap	2	20	10,0	31	6,4
11	Korku Yolu	5	17	29,4	35	14,2
12	Dünyamız Tehdit Altında	4	19	21,0	32	12,5
13	Yunus Emre'ye Mektup	7	32	21,8	46	15,2
14	Şikâyetim Var!	5	18	27,7	38	13,1
15	Eleman Aranıyor	4	27	14,8	40	10,0
16	Hayatım Tiyatro	8	24	33,3	32	25,0
17	Zümrüdüanka Kuşu	4	21	19,0	40	10,0
18	Tuz Masalı	5	52	9,6	61	8,1
19	Narkissos ya da Nergis	6	22	27,2	33	18,1
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	10	31	32,2	62	16,1
	Toplam	**96**	**512**	**18,7**	**721**	**13,3**

Tablo 45 incelendiğinde Gazi TÖMER B1 ders kitabındaki okuma metinlerinde 96 önvarsayım ve sezdirim unsuru sayısına ulaşılmıştır. B1 seviyesindeki ders kitabındaki okuma metinlerinde 721 örtülü anlam, tespit edilmiş olup önvarsayım ve sezdirim cümlelerinin örtülü anlam içinde oranı ise %13,3 olarak hesaplanmıştır. B1 seviyesindeki okuma metinlerinde en fazla önvarsayım ve sezdirim "Kitabın Hikâyesi" (%33,0), "Hayatım Tiyatro" (%25,0) ve "Narkissos ya da Nergis" (18,1) metinlerine aittir. En az önvarsayım ve sezdirim ise, "Kahve ve Kitap" (%6,4), "Ekonomi Gündemi" (%7,1) ve "Tuz Masalı" (%8,1) metinlerinde görülmektedir.

B1 seviyesindeki ders kitaplarında bulunan okuma metinlerine ait önvarsayım ve sezdirimin olduğu bazı örnek cümleler şunlardır:

- *Günümüzde ünlü olmak çok kolay hale geldi.* ***(Sezdirime örnektir. Önceki zamanlarda kolaylıkla ulaşılamadığı)*** *(B1, s.4)*
- *Bu devirde yapılan insan figürlü heykellerin ellerinde genellikle bir papirüs vardı.* ***(Sezdirime örnektir. Papirüse o dönemde kıymet verildiği)*** *(B1, s.12)*

- *1450'de matbaanın bulunuşuna kadar kitaplar elle yazıldı.* ***(Önvarsayım cümlesidir. 1450'den sonra kitapların matbaa ile çoğaltıldığı)*** *(B1, s.12)*
- *Eski kitapların çok azı günümüze ulaştı.* ***(Önvarsayımdır. Eski kitapların çoğunluğunun yok olduğu)*** *(B1, s.12)*
- *Bu olay İskandinav halkının en gözde tanrısı Balder'in ölümüyle sonuçlanan kavgaya yol açmıştır.* ***(Önvarsayımdır. Başka tanırlarında olduğu ama bu tanrıya değerin daha fazla olduğu)*** *(B1, s.16)*
- *Araştırma sonuçlarına göre stresi tamamen yok etmek neredeyse imkânsızdır.* ***(Sezdirime örnektir. Stresin belli etkilerin yok edilebildiği ancak tamamen stresin etkilerinden uzak durulamadığı)*** *(B1, s.22)*
- *Günümüzde okulların çoğu, bu buluşlara yenisini eklemek ve geleceğe ışık tutmak amacıyla, öğrenciler özgür bir çalışma ortamı sunuyor.* ***(Sezdirime ait bir cümledir. Türkiye'de yer alan okulların bilimi destekledikleri yargısı)*** *(B1, s.26)*
- *Kilimlerde en fazla karşılaştığımız figürler ağaç, çiçek, meyve gibi bitki; kuş, yılan, akrep kurt gibi hayvan; üçgen, kare dikdörtgen gibi geometri figürleridir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Bu figürlere benzer başka figürlerin de olduğu ancak bunların daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.)*** *(B1, s.30)*
- *Yastık altındaki paramızı doğru değerlendirmek için bir yatım uzmanına başvurmak en doğru karar olacaktır.* ***(Sezdirime örnektir. Farklı kararların da alınabileceği ve birikimi olan kişilere yapılan uyarı)*** *(B1, s.34)*
- *Alandaki en iyi hocalar, bu üniversitedeydi.* ***(Önvarsayıma örnektir. Diğer okullardan daha iyi olduğu)*** *(B1, s.42)*
- *Artık kitap okumamak için bahaneye son!* ***(Sezdirimdir. İnsanların kitap okumamak için bahaneleri olduğu ancak bu durumdan sonra olmayacağı)*** *(B1, s.46)*
- *"Camino da la Muerte" olarak bilinen bu yol, Amerika Kalkınma Bankası tarafından dünyanın en tehlikeli yolu seçildi.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Dünyada tehlikeli olan başka yolların da var olduğu bilgisi)*** *(B1, s.50)*
- *Bugün bilim dünyasıyla beraber bazı siyasetçiler ve çeşitli çevreci örgütler bu tehdidin önüne geçmek için çözümler aramakta.* ***(Sezdirime örnektir. Her kesimden insanın birlikte hareket ettiği önemli bir konu olduğu)*** *(B1, s.54)*

- *Öyle ki şiirlerinde "Yunus gibi sevmek" diyorlar.* ***(Önvarsayımdır. Sevgisi ve merhametiyle tüm insanlığı etkilemiş)*** *(B1, s.60)*
- *Bize en kıymetli bilginin kişinin kendisini bilemek olduğunu öğrettin. Biz onu da unuttuk.* ***(Sezdirimdir. Unuttuğumuz farklı durumların da olduğu)*** *(B1, s.60)*
- *Ayrıca yemek menünüz çeşit açısından daha zengin olabilir.* ***(Sezdirime örnektir. Yemek menüsünden memnun olunmadığı)*** *(B1, s.64)*
- *Çocukluğumdan beri mutlaka her gün kitap okur ve günlük tutarım.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Devam eden bir eylemin halan süreklilik arz ettiği)*** *(B1, s.68)*
- *Rivayet odur ki Simurg ismi kuşların hükümdarına aittir.* ***(Önvarsayımdır. Netlik olmadığı)*** *(B1, s.78)*
- *Padişah daveti kabul etmiş, ancak yıllar içinde çok değişen, bıyık ve sakal bırakan oğlunu hiç tanıyamamış.* ***(Önvarsayımdır. Oğlunun fiziksel olarak tanınmayacak değişimler yaşamış olması)*** *(B1, s.82)*
- *Böylece dünyanın en garip diyaloğu gerçekleşir.* ***(Önvarsayıma örnektir. Bu diyaloga benzer diyalogların olduğu ama bu diyaloğun diğerlerinden daha farklı olduğu yargısı)*** *(B1, s.86)*
- *Bu dünyada değişen şeyler biri de itfaiyeci ve onların yaptıkları işlerdir.* ***(Sezdirimdir. Dünyada, bunun dışında değişen durumlarında varlığı)*** *(B1, s.90)*

B1 seviyesindeki okuma metinlerine ait örnek cümleler incelendiğinde önvarsayım ve sezdirimin daha uzun cümle yapılarında da karşımıza çıktığı görülmektedir.

B2 seviyesinde bulunan okuma metinlerine ait önvarsayım ve sezdirim unsuruna ilişkin veriler Tablo 46'da gösterilmektedir.

Tablo 46
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma *Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları*

No	Metin Adı	Önvarsayım / Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Önvarsayım/ Sezdirim Örtülü Anlam İlinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	6	23	26,0	41	14,6
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	9	19	47,3	46	19,5
3	Arkeoloji	14	49	28,5	78	17,9
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	13	20	65,0	78	16,6
5	Doğru Mesleği Seçmek	14	43	32,5	83	16,8
6	Yeni Bir Başlangıç	7	39	17,9	68	10,2
7	İletişim Kurmak	8	34	23,5	75	10,6
8	Derinlerin Hâkimi	14	40	35,0	93	15,0
9	Ankara'da Kültür Sanat	5	18	27,7	52	9,6
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	12	55	21,8	80	15,0
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	9	35	25,7	69	13,0
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	8	26	30,7	70	11,4
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	11	30	36,6	58	18,9
14	Eskici	6	55	10,9	49	12,2
15	Karagöz ve Hacivat	14	74	18,9	77	18,8
16	Don Kişot ve Yardımcısı	9	35	25,71	71	12,6
17	Depremle Yaşamak	14	42	33,3	93	15,0
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçı	6	27	22,2	66	9,0
19	Simülasyon ve Tıp	13	28	46,4	68	19,1
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	7	23	30,4	56	12,5
	Toplam	**199**	**715**	**27,8**	**1371**	**14,5**

Tablo 46'ya bakıldığında Gazi TÖMER B2 ders kitabındaki okuma metinlerinde yer alan önvarsayım ve sezdirim unsurunu gösteren cümle sayısının 199 olduğu görülmektedir. B2 seviyesindeki ders kitabındaki okuma metinlerinde 1371 örtülü anlama ulaşılmıştır. Önvarsayım ve sezdirim cümlelerinin örtülü anlam içindeki oranı ise %14,5 olduğu tespit edilmiştir. B2 seviyesindeki okuma metinlerinde önvarsayım ve sezdirim; "Faydalı ve Zararlı: GDO/Fazlasıyla Zararıyla GDO" (%19,5) "Simülasyon ve Tıp"(%19,1) ve "Bilime Adanmış Bir Ömür" (%18,9) metinlerinde görülmüştür. En az önvarsayım ve sezdirim ise , "Işıkla Yazı Yazan Sanatçı" (%9,0), "Ankara'da Kültür ve Sanat" (%9,6) ve "Yeni Bir Başlangıç" (%10,2) metinlerinde olduğu tespit edilmiştir.

B2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde bulanan önvarsayım ve sezdirime ait örnek cümlelerin bir kısmını şöyle gösterebiliriz:

- *Kişi, güzeli kendi durumuna göre tanımlar.* ***(Sezdirime örnektir. Güzellik algısının göreceli, herkesçe farklılaştığı)*** *(B2, s.6)*
- *Bu terim ilk defa Fransa'da resim, heykel; baskı gibi görsel sanatları tanımlamak amacıyla kullanılmıştır.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Bir terim, yalnızca bir sanat alanıyla değil birden fazla alan ile tanımlanmaktadır)*** *(B2, s.6)*
- *Dünya nüfusu her geçen gün artmaktadır.* ***(Sezdirim cümlesidir. Doğum oranındaki artışın devamlılık gösterdiği)*** *(B2, s.10)*
- *Bu tepeler Türkçede höyük denmektedir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Farklı dillerde, farklı isimlerle anılabildiği)*** *(B2, s.14)*
- *Büyük çaplı ilk kazılar 18.yüzyılda İtalya'da başladı.* ***(Önvarsayımdır. Daha önceleri de kazı çalışmalarının yapıldığı fakat bu kadar etki alanının geniş olmadığı)*** *(B2, s.14)*
- *Bu tarihte Sovyetler Birliği dünyanın ilk yapay uydusu olan Sputnik'i uzaya fırlattı.* ***(Önvarsayımdır. Uzay çalışmalarının hız kazandığı, bir ilke imza atıldığı)*** *(B2, s.18)*
- *Çok değil bundan 7-8 yıl önce bende sizlerin oturduğu sıralarda oturuyordum.* ***(Önvarsayım cümlesidir. 7-8 yıl önceye kadar öğrenci olduğu)*** *(B2, s.24)*
- *Biyologlar günümüzde yoğun olarak hastanelerde çalışır.* ***(Sezdirime örnektir. Farklı kurum ve kuruluşlarda da iş alanlarının bulunduğu)*** *(B2, s.24)*
- *Öz geçmişin normal şartlarda 1 sayfa olması gerekir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Bazı durumlarda bu sayfa sınırının aşılabildiği)*** *(B2, s.28)*
- *Çağımızın en etkili iletişim aracı olarak görülen internet barındırdığı sosyal medya kanallarıyla iletişime yeni ve farklı bir soluk getirdi.* ***(Sezdirime örnektir. Farklı iletişim türlerinin de olduğu)*** *(B2, s.32)*
- *Köpek balığı saldırıları en çok Avusturalya'da görülür.* ***(Önvarsayımdır. Okyanusa kıyısı olan ve diğer ülkelere göre en fazla zarara uğrayan ülke konumundadır.)*** *(B2, s.38)*
- *Geleneksel gösteri sanatlarımızdan olan Karagöz-Hacivat, Meddah ve Orta Oyunu 'nu çocuklarımız da tanısın.* ***(Önvarsayımdır. Yetişkinlerin tanıdığı, çocukların henüz bilmediği)*** *(B2, s.44)*
- *Sizin için, sanatın içine doğanlardan diyebilir miyiz?* ***(Sezdirim cümlesidir. Sanatla ilgilenen bir ailesi ve çevresi olduğu)*** *(B2, s.48)*

- *İçlerinden biri kitabı okumakla yetinmemiş, yazarın hayatını da araştırmış.* ***(Sezdirim cümlesidir. Kitabı okuyan kişi sayının fazla olduğu ancak ilk kez biri yazar hakkında derin bir bilgi sahibi olmak istemiş)*** *(B2, s.54)*
- *Nuri Bilge Ceylan da son dönemin bir adım öne çıkan yönetmenlerindendir.* ***(Önvarsayımdır. Bu yönetmen gibi başarılı olan başka yönetmenlerin de var olduğu)*** *(B2, s.60)*
- *Almanya'da aldığı doktora eğitiminin ardından 33 yaşında profesörlüğe yükselir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Genç yaşta bu unvanı almıştır.)*** *(B2, s.68)*
- *Ancak vapur değişik limanlarda durup yolcuları indirdikçe geriye sadece Arapça konuşanlar kaldı. Hasan onları anlamıyordu.* ***(Sezdirim cümlesidir. Aynı dili konuşmadıkları, Hasan'ın Arapça bilmediği)*** *(B2, s.72)*
- *Orhan kurt aslında emekli bir inşaat mühendisidir.* ***(Önvarsayımdır. Hâkim olduğu alanla ilgili çalışmadığı, farklı bir alanla da ilgilendiği)*** *(B2, s.76)*
- *Cervantes'in kaleme aldığı, roman türünün ilk örneği sayılan Don Kişot 17.yüzyıl İspanyasını eleştirel bir dille anlatan önemli bir eserdir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Daha önce roman türünün yazılmamış olduğu)*** *(B2, s.80)*
- *Toprakların %93'ü deprem kuşağında bulunan ülkemiz son yıllarda depreme karşı bilinçlenme hareketi içindedir.* ***(Önvarsayımdır. Depreme karşı daha duyarlı davranıldığı)*** *(B2, s.86)*
- *Ama yine de onları günlerce beklemek bile büyük bir heyecandı.* ***(Sezdirim cümlesidir. Fotoğrafların basılmasının zaman aldığı)*** *(B2, s.92)*
- *Yeni ev kuranların ilk baktıkları ev eşyaları çamaşır ve bulaşık makineleri.* ***(Önvarsayımdır. Diğer ev aletlerinden daha öneme sahip olduğu)*** *(B2, s.100)*

Gazi TÖMER B2 seviyesine ait okuma metinlerine ait örnek cümleler incelendiğinde cümle yapılarının uzun kurulmuştur. Buna bağlı olarak ifade edilmek istenenin okuyucu tarafından bilindiği varsayıldığından ikinci veya üçüncü anlamlar söylenmemekte olduğu anlaşılmaktadır.

C1 seviyesine ait okuma metinlerinde bulunan önvarsayım ve sezdirim unsuruna ait cümle ve örtülü anlam oranları Tablo 47'de gösterilmektedir.

Tablo 47
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi	Örtülü Anlam Sayısı	Önvarsayım/ Sezdirimin Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	12	33	36,3	88	13,6
2	Gel Zaman Git Zaman	9	37	24,3	59	15,2
3	Birlikte Eğleniyoruz	13	44	29,5	91	14,2
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	16	42	38,0	147	10,8
5	Genetik Şifre	8	35	22,8	72	11,1
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	14	34	41,1	92	15,2
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	4	14	28,5	32	12,5
8	Nüfus Patlaması	9	28	32,1	67	13,4
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	11	34	32,3	83	12,9
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	12	67	17,9	74	16,2
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	11	37	29,7	72	15,2
12	Bunları Duydunuz Mu?	22	33	66,6	78	28,2
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	16	64	25,0	53	30,1
14	Beyaz Gemi	25	72	34,0	107	23,3
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	6	51	11,7	111	5,4
16	Ah Şu Gençler!	8	61	13,1	60	13,3
17	Rüya	11	33	33,3	61	18,0
18	İnsanlığın Sınavı	13	50	26,0	72	18,0
19	Hırsız	9	32	28,1	55	16,3
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	14	39	35,9	110	12,7
	Toplam	**243**	**840**	**28,9**	**1584**	**15,3**

Tablo 47 incelendiğinde Gazi TÖMER C1 ders kitabındaki okuma metinlerinde toplam 243 önvarsayım ve sezdirim unsurunu gösteren cümle sayısı tespit edilmiştir. C1 seviyesinde okuma metinlerinde 1584 örtülü anlama ulaşılmıştır. Önvarsayım ve sezdirim cümlelerinin örtülü anlam içindeki oranı %15,3 olarak belirlenmiştir. C1 seviyesindeki ders kitabındaki metinlerde en fazla önvarsayım ve sezdirimin kullanıldığı metinler "Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti" (%30,1), "Bunları Duydunuz Mu?" (%28,2) ve "Beyaz Gemi" (%23,3)'dir. En az önvarsayım ve sezdirim unsuru ise, "Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık" (%5,), "Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları" (%10,8) ve "Genetik Şifre" (11,1) metinlerinde görülmüştür.

C1 seviyesindeki ders kitabında yer alan okuma metinlerine ait önvarsayım ve sezdirimin bulunduğu örnek cümlelerin bazılarını şöyle göstermek mümkündür:

- *Mimar Sinan Türk tarihinin en büyük mimarlarındandır.* ***(Önvarsayımdır. Türk tarihinde yetenekli çok sayıda mimarın yaşadığı)*** *(C1, s.4)*
- *Evrende her şey değişir.* ***(Sezdirime örnektir. Hiçbir şeyin evrende aynı kalmadığı)*** *(C1, s.8)*
- *Nevruz, Türklerin ilk milli bayramı olarak kabul edilmektedir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Nevruzdan önce millî bayram niteliğine sahip bir durum olmamıştır.)*** *(C1, s.12)*
- *Uygarlıklar geliştikçe toplum hayatı ve toplum kuralları şekillendikçe dansta da birtakım kurallar ortaya çıktı.* ***(Sezdirim cümlesidir. Dansta kuralların bazı gelişimlere paralel ortaya çıktığı)*** *(C1, s.21)*
- *Çeşitli bitkilerden elde edilen iksirler binlerce yıl hastalıkların tedavisinde ilaç olarak kullanıldı.* ***(Sezdirimdir. Bitkilerin yararlı olduğu ve şifa verdiği sezdirilmektedir)*** *(C1, s.30)*
- *MÖ 1700'lü yıllarda Babillerin bıçak kullanarak ameliyat yaptıklarına dair bilgiler bulunuyor.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Tıbbi müdahaleler geçmiş zamanda da yapılmıştır.)*** *(C1, s.30)*
- *Özellikle gelişmiş ülkelerde son 40-50 yıl içerisinde yaşlı nüfusunun arttığı gözlemlenmiştir.* ***(Sezdirim cümlesidir. Gelişmeyen ve gelişmekte olan ülkelerde nüfus gençtir.)*** *(C1, s.36)*
- *Bu buluş, yaz aylarında ayağı serin tutmaya amaçlayan, ayakkabıların topuk kısmına yerleştirilen solar şarjlı pervaneyle ilgilidir.* ***(Sezdirime örnektir. Yaz mevsimi dışında kullanıma uygun olmadığı)*** *(C1, s.42)*
- *İnsanlığın dünya üzerindeki macerası, dünyanın yaşıyla kıyaslandığında, oldukça kısa görünmektedir.* ***(Sezdirime örnektir. Dünyanın varlığı, insanlığın var olmasından daha önce ve eski olduğu)*** *(C1, s.46)*
- *Daha fazla güç, şöhret veya gösteriş için yüzyılın en bulaşıcı hastalığına yakalanmış ve tüketici kimliğiyle özdeşleşmiş.* ***(Sezdirime örnektir. İnsanoğlunun her şeye sahip olma arzusu olumsuz benliğe sebep olmasına neden olmuş ayrıca farklı bulaşıcı hastalıkların da olduğu ifade edilmiş.)*** *(C1, s.54)*

- *Sabah erkenden uyandım yine.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Her zaman yaptığı eylem****) (C1, s.58)*
- *Çaylarımızı yudumlarken hafta sonuna dair planlarımdan bahsettim.* ***(Sezdirime örnektir. Konuşulduğu zaman dilimi hafta içi herhangi bir gün)*** *(C1, s.58)*
- *Bazen çocuklar eve benden erken geliyorlar.* ***(Önvarsayımdır. Evli ve çocuklarının olduğu, bazen eve geç gelebildiği)*** *(C1, s.64)*
- *Tahminen üç ülkede 146 bin kilometrelik bir alan radyoaktif kirlenmeye maruz kaldı.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Zararın daha fazla olabileceği, belirsizlik olduğu)*** *(C1, s.70)*
- *Bu öyle bir sıralamadır ki sırrını sadece şairler bilir.* ***(Sezdirime örnektir. Bu alan ile ilgisi olmayanların anlayamayacağı bir durum)*** *(C1, s.78)*
- *Oruzkol, dedenin büyük kızı Bekey'le evlidir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. İki veya daha fazla kızı olduğu)*** *(C1, s.82)*
- *Anne ve babasının sahiplenmediği çocuğu, üvey ninesi de bir yük olarak görür.* ***(Önvarsayımdır. Dedesinin başka biriyle evlilik yaptığı)*** *(C1, s.82)*
- *Balıkçılın midesinde sürekli ağlayan ve annesini isteyen yavru bir balık daha vardır.* ***(Sezdirim cümlesidir. Bulunduğu yerde yalnız olmadığı)*** *(C1, s.89)*
- *Dün helvasını yaparken tüp gaz patladı.* ***(Sezdirim cümlesidir. Türk geleneklerinden birini yerine getirmiş)*** *(C1, s.92)*
- *Eski Mısır ve Yunan medeniyetlerinde de rüya yorumuyla ilgili kitaplar yazılmıştır.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Birçok topluluk rüya yorumuna büyük bir ilgi duymuş)*** *(C1, s.98)*
- *Savaş zaten ilk önce hayalleri yok etti.****(Önvarsayımdır. Birden fazla olumsuzluğa neden olma)*** *(C1, s.102)*
- *Uykum kaçmış, erken uyanmıştım.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Normalde o saatte uyur, uyanık olmaz.)*** *(C1, s.106)*

C1 seviyesindeki okuma metinlerinde geçen örnek cümlelerde önvarsayım ve sezdirime ulaşmak için bağlamı iyi anlamak gerekmektedir. C1 seviyesi ileri düzey olduğu için dil öğrenicileri bu metinlerdeki önvarsayım ve sezdirim unsurlarını mantıksal akıl yürütmelerle ulaşabilmektedir.

4.3.8. Okuma Metinlerinde Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın dokuzuncu alt probleminde "Eksiltili yapıların kullanımı, frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusuna cevap aranmaktadır. Gazi TÖMER A1 seviyesindeki okuma metinlerinde bulunan eksiltili cümle sayıları ve örtülü anlam oranlarına ait veriler Tablo 48'de sunulmaktadır.

Tablo 48
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapıların Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ben ve Arkadaşlarım	0	6	0,0	4	0,0
2	Ben Kimim?	7	25	32,0	25	30,7
3	O Nasıl Biri?	2	6	33,3	15	13,3
4	Evim ve Çevrem	5	19	26,3	23	21,7
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	3	19	15,7	20	15,0
6	Tadı Damağımda	3	17	17,6	17	17,6
7	Öğrenciler Alışverişte	3	18	16,6	18	16,6
8	Ben Çok Hastayım	3	17	17,6	12	25,0
9	Otogarda	7	22	31,8	27	25,9
10	Hastanede	3	15	20,0	15	20,0
11	Cadde ve Sokaklar	1	7	14,2	14	7,1
12	İçinde Ne Var?	6	20	30,0	14	42,8
13	Sevgili Günlük	1	11	9,1	13	7,7
14	Kumbara Bankası	0	26	0,0	19	0,0
15	Kahve Molası	3	19	15,7	15	20,0
16	Yeni Tarife	3	19	15,7	21	14,2
17	Şaka	1	32	3,1	23	4,3
18	Anıtkabir Ziyareti	2	14	14,2	15	13,3
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	3	17	17,6	17	17,6
20	Kapadokya Yolu	0	16	0,0	22	0,0
21	Kutlama Mesajları	2	4	14,2	13	15,3
22	Çok Yaşa!	0	13	0,0	15	0,0
23	Mesajınız Var!	1	19	5,2	26	3,8
24	Güzel Bir Günün Sonunda	1	35	2,8	22	4,3
	Toplam	**60**	**416**	**14,4**	**425**	**14,1**

Tablo 48 incelendiği üzere Gazi TÖMER A1 ders kitabındaki okuma metinlerinde yer alan eksiltili yapıları gösteren cümle sayıları örtülü anlama göre hesaplanmıştır. A1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde 60 eksiltili yapı, 425 örtülü anlam tespit edilmiş olup eksilti yapıların oranı ise %14,1 olarak bulunmuştur. Buna göre A1 ders kitabındaki okuma metinlerinde en fazla eksiltili yapı "İçinde Ne Var?" (%42,8), "Ben Kimim" (%30,7) ve "Otogarda" (%25,09) metinlerinde yer almıştır. En az eksiltili yapının olduğu metinler ise, "Mesajınız Var!" (%3,8), "Güzel

Bir Günün Sonunda" (%4,3) ve "Şaka" (%4,3) metinlerinde yer almaktadır. "Ben ve Arkadaşlarım", "Kumbara Bankası", "Kapadokya Yolu", "Çok Yaşa" (%0,0), metinlerinde eksiltili yapıya ait bulguya rastlanmamıştır.

Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait eksiltili yapıların bulunduğu bir kısım örnek cümleler şunlardır:

- *Annem ev hanımı şimdi Rize'de.* ***(Rize'dedir.)*** *(A1, s.10)*
- *Uzun boylu ve zayıf.* ***(zayıftır.)*** *(A1, s.14)*
- *Bir o kadar da geveze.* ***(gevezedir.)*** *(A1, s.14)*
- *Ama şehir merkezine çok yakın.* ***(yakındır.)*** *(A1, s.18)*
- *Ev yemekleri öğrencilere indirimli.* ***(indirimlidir.)*** *(A1, s.32)*
- *Nakit mi, kredi kartıyla mı ödüyoruz? Nakit.* ***(nakit ödüyoruz)*** *(A1, s.36)*
- *Hımm sana bir reçete yazıyorum. Teşekkürler.* ***(teşekkür ederim)*** *(A1, s.40)*
- *Ne zaman için?****(bilet istiyorsunuz)*** *Yarın akşama.* ***(için istiyorum****) (A1, s.46)*
- *Yaa sen onu seviyor musun? Evet, hem de çok.* ***(seviyorum)*** *(A1, s.56)*
- *Sütlü ve şekerli lütfen!****(kahve)*** *(A1, s.70)*
- *Pek, o zaman Şebnem Ferah'tan Hoşça kal.* ***(Hoşça kal şarkısı olsun)*** *(A1, s.70)*
- *Aylık ödeme 40 lira.* ***(liradır.)*** *(A1, s.74)*
- *Sen yeni öğrenci misin? Evet!* ***(Evet, yeni öğrenciyim)*** *(A1, s.78)*
- *Fotoğraf çekilebilir miyiz? Elbette.* ***(Elbette fotoğraf çekinebiliriz.)*** *(A1, s.82)*
- *Hayır, uzak değil, yaklaşık 200 metre. Tarif edebilir misin? Elbette.* ***(Elbette tarif edebilir.)*** *(A1, s.86)*
- *Anne kravatım nerede? Mutfakta sandalyenin üzerinde gördüm* ***(Kravatı gördüm.)*** *(A1, s.108)*

Görüldüğü üzere A1 seviyesindeki okuma metinlerinde eksiltili yapıların gene olarak ek eksikliğiyle oluştuğu görülmektedir. En az çaba ilkesinden hareketle sözcük ve ek tasarrufu sağlanmaktadır.

A2 seviyesinde bulunan okuma metinlerinde eksiltili yapılara ait cümle sayıları, eksiltili yapıların cümle ve örtülü anlam oranlarına ilişkin bulguları Tablo 49'da gösterilmektedir.

Tablo 49
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle inSayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapılar Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	1	11	9,0	22	4,5
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	0	4	0,0	16	0,0
3	Hava Durumu	3	14	21,4	28	10,7
4	Bir Köşe Yazısı	0	13	0,0	31	0,0
5	Mektubunuz Var!	3	23	13,0	29	10,3
6	Kargonuz Var!	0	4	0,0	9	0,0
7	Çömlekçilik Kursu	2	13	15,3	18	11,1
8	Sudaki Resimler	3	26	11,5	23	13,0
9	Küçük Bilim İnsanları	2	18	11,1	33	6,0
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	1	12	8,3	26	3,8
11	Gezelim, Görelim!	1	22	4,5	20	5,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	2	32	6,2	30	6,6
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	1	23	4,3	30	3,3
14	Film Başlıyor	4	32	12,5	25	16,0
15	E- posta Hesabım	1	15	6,6	18	5,5
16	Bu Nasıl Çalışır?	3	33	9,0	36	8,3
17	Sabiha Gökçen	0	20	0,0	29	0,0
18	Uzun Ömrün Sırları	1	14	7,1	24	4,1
19	Üniversiteye İlk Adım	4	27	14,8	33	12,2
20	Yedigöller	2	10	20,0	21	9,5
	Toplam	**34**	**366**	**9,2**	**501**	**6,7**

Tablo 49'a bakıldığında Gazi TÖMER A2 ders kitabındaki okuma metinlerinde eksiltili yapı sayısı 34 olarak belirlenmiştir. 501 örtülü anlam tespit edilmiş olup eksilti yapılar ise % 6,7 olduğu anlaşılmıştır. A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait en fazla eksiltili cümlenin olduğu metinler şunlardır; "Film Başlıyor" (%6,0), "Sudaki Resimler" (%13,0) ve "Üniversiteye İlk Adım" (%12,2)'dır. En az eksitili yapı ise, "Ehliyetsiz Kimse Kalmasın" (%3,8), "Görüntülü Telefon Görüşmesi" (%3,3) ve "Uzun Ömrün Sırları" (%4,1) metinlerinde tespit edilmiştir. "İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!" (%0,0), "Bir Köşe Yazısı" (%0,0), "Kargonuz Var!" (%0,0), "Sabiha Gökçen" (%0,0) metinlerinde eksiltili yapılara rastlanmamıştır.

A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde bulunan eksiltili yapıların kullanıldığı örnek cümlelerin bir bölümü şu şekildedir:

- *İki yaralının durumu ağır.**(ağırdır.)** (A2, s.4)*
- *Balkanlar sağanak yağışın etkisi altında.**(olacak.)** (A2, s.12)*

- *Buradaki tek sorun hazır yemekler.* ***(yemeklerdir.)*** *(A2, s.22)*
- *Ama kurs haftada sadece iki gün.* ***(gündür.)*** *(A2, s.30)*
- *Bu sanatı biliyor musun? Hayır bilmiyorum. Ebru.* ***(Ebru sanatı)*** *(A2, s.34)*
- *Yerçekimsiz ortamla tanışın! Çarpmayan elektriği keşfedin.* ***(keşif etmek)*** *(A2, s.40)*
- *Cuma gecesi 20.30'da AŞTİ'de buluşma 21.00'de hareket.* ***(buluşma olacak, hareket edecek.)*** *(A2, s.48)*
- *Kızları Nihan İstanbul'da üniversite öğrencisi.* ***(öğrencisidir.)*** *(A2, s.58)*
- *Cumartesi öğleden sonra sinemaya gidiyoruz değil mi? Evet evet!* ***(gidiyoruz.)*** *(A2, s.62)*
- *O da okulunun e-posta adresine üye olacak. Ama nasıl* ***(olacak.)*** *(A2,s.66)*
- *Onun yanındaki zaman göstergesi.* ***(göstergesidir.)*** *(A2, s.70)*
- *Bana yardım eder misin? Tabi ki.* ***(yardım edebilirim.)*** *(A2, s.84)*

A2 seviyesindeki okuma metinlerine ait örnek cümlelere bakıldığında ek halinde, ünlü düşmesi halinde ve bazı ögelerin eksikliğiyle eksilti yapılarının meydana geldiği görülmektedir.

B1 seviyesindeki okuma metinlerinde bulunan eksiltili yapıların oranlarına ait veriler Tablo 50'de verilmektedir.

Tablo 50
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapılar Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	2	24	8,3	28	7,1
2	Sanal Âlem	2	13	15,3	19	10,5
3	Kitabın Hikâyesi	1	26	3,8	25	4,0
4	Batıl İnanç	0	11	0,0	26	0,0
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	1	36	2,7	29	3,4
6	Yeteneklerini Keşfet!	0	10	0,0	24	0,0
7	Bir Kilimi Okumak!	0	30	0,0	34	0,0
8	Ekonomi Gündemi	4	27	14,8	42	9,2
9	Bir Başarı Öyküsü	0	52	0,0	44	0,0
10	Kahve ve Kitap	1	20	5,0	31	3,2
11	Korku Yolu	1	17	5,8	35	2,8
12	Dünyamız Tehdit Altında	1	19	5,2	32	3,1
13	Yunus Emre'ye Mektup	2	32	6,2	46	4,3
14	Şikâyetim Var!	1	18	5,5	38	2,6
15	Eleman Aranıyor	1	27	3,7	40	2,5
16	Hayatım Tiyatro	0	24	0,0	32	0,0
17	Zümrüdüanka Kuşu	1	21	4,7	40	2,5
18	Tuz Masalı	3	52	5,7	61	4,9
19	Narkissos ya da Nergis	1	22	4,5	33	3,0
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	0	31	0,0	62	0,0
	Toplam	**22**	**512**	**4,3**	**721**	**3,0**

Tablo 50 incelendiğinde Gazi TÖMER B1 seviyesinde bulunan ders kitabındaki okuma metinlerinde 22 eksiltili yapı tespit edilmiştir. B1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde 721 örtülü anlam tespit edilmiş olup eksiltili yapıların oranı ise %3,0 olarak bulunmuştur. Eksiltili yapının en fazla kullanıldığı metinler; "Sanal Âlem" (%10,5), "Ekonomi Gündemi" (%9,2) ve "Ünlü Olmak Çok Kolay" (%7,1) metinleri olmuştur. En az eksiltili yapılar ise "Zümrüdüanka Kuşu" (%2,5), "Eleman Aranıyor" (%2,5) ve "Dünyamız Tehdit Altında" (%3,1) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır. "Batıl İnanç", "Yeteneklerini Keşfet!", "Bir Kilimi Okumak!", "Bir Başarı Öyküsü", "Hayatım Tiyatro", "Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451" (%0,0) metinlerde eksiltili yapı bulgusuna rastlanılmadığı görülmektedir.

B1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde tespit edilen eksiltili yapıların olduğu birkaç örnek cümle şöyledir:

- *Şarkı söylemek, rol yapmak, dans etmek gibi alanlarında yetenekliyim.**(yetenekliyimdir.)** (B1, s.4)*
- *Çok az bir yatırım gerektiren reklam ve aktivitelerle çok büyük kitlelere ulaşmak mümkün.**(mümkündür.)** (B1, s.8)*
- *Günümüze ulaşabilen kitaplar çok değerli. **(değerlidir.)** (B1, s.12)*
- *Ama ne gelen olur, ne giden.**(olur.)** (B1, s.22)*
- *Doğru zamanda doğru yatırımı yapmak, bir uzmanlık konusu.**(konusudur.)** (B1, s.34)*
- *Gönlünden dökülen mısraların sesini duyabilsem… **(duymak istiyorum.)** (B1, s.60)*
- *Bir diğer sorun da otelinizin havalandırma sistemi.**(sistemidir.)** (B1, s.64)*
- *Şimdi özgürce gökyüzünde uçma zamanı. **(zamanıdır.)** (B1, s.78)*
- *Onlar ermiş muradına ... (B1, s.82)*

B1 seviyesi okuma metinlerinde bulunan eksiltili yapılar daha çok ek eksikliği şeklindedir. Eksilti yapıların oluşumunda söylenmemiş kelime ve cümleler de etkili olmaktadır.

B2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde tespit edilen eksiltili yapıların örtülü anlama göre oranları Tablo 51'de sunulmuştur.

Tablo 51
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapılar Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	1	23	4,3	41	2,4
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	2	19	10,5	46	4,3
3	Arkeoloji	1	49	2,0	78	1,2
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	0	20	0,0	78	0,0
5	Doğru Mesleği Seçmek	3	43	6,9	83	3,6
6	Yeni Bir Başlangıç	3	39	7,7	68	4,4
7	İletişim Kurmak	1	34	2,9	75	1,3
8	Derinlerin Hâkimi	2	40	5,0	93	2,1
9	Ankara'da Kültür Sanat	0	18	0,0	52	0,0
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	8	55	14,5	80	10,0
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	2	35	5,7	69	2,8
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	5	26	19,2	70	7,1
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	9	30	30,0	58	15,5
14	Eskici	3	55	5,4	49	6,1
15	Karagöz ve Hacivat	4	74	5,4	77	5,1
16	Don Kişot ve Yardımcısı	0	35	0,0	71	0,0
17	Depremle Yaşamak	3	42	6,9	93	3,2
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçısı	2	27	7,4	66	3,3
19	Simülasyon ve Tıp	0	28	0,0	68	0,0
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	1	23	4,3	56	1,7
	Toplam	**50**	**715**	**7,0**	**1371**	**3,6**

Tablo 51'e göre Gazi TÖMER B2 ders kitabındaki okuma metinlerinde 55 eksiltili yapıya ulaşılmıştır. B2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde 1371 örtülü anlam tespit edilmiştir. Eksiltili yapıların örtülü anlama göre oranı ise %3,6 olarak belirlenmiştir. En fazla eksiltili yapıların kullanıldığı metinler; "Bilime Adanmış Bir Ömür" (%15,5), "Söyleşi Sanat Durağı" (%10,0) ve "Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı"(%7,1)'dır. En az eksiltili yapılar ise, "Arkeoloji" (%1,2) "İletişim Kurmak" (%1,3) ve "Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?" (%1,7) metinlerinde yer almıştır. "Üstün Zekâlıların Eğitimi", "Ankara'da Kültür Sanat", "Don Kişot ve Yardımcısı" ve "Simülasyon ve Tıp" (%0,0) metinlerinde eksiltli yapılı cümlelere rastlanılmamıştır.

Gazi TÖMER B2 seviyesindeki okuma metinlerine ilişkin eksiltili yapıların olduğu örnek bazı cümleler şunlardır:

- *17. yüzyılda Segâh Bayram Tekbirini besteleyen büyük bestêkar...* ***(Cümlenin devamı söylenmemiştir.)*** *(B2, s.6)*
- *Sonuç olarak canlıların genleriyle oynayarak yarar sağlamak mümkün.****(mümkündür.)*** *(B2, s.10)*
- *Pişme işleminin sonunda, atomların saçtığı bu parçacıklar kristalleşmiş yapının içinde hapsolur.****(hapis olur.)*** *(B2, s.14)*
- *Çünkü biliyorum, bu konuşma sizler için önemli .****(önemlidir.)*** *(B2, s.24)*
- *İlk konuşmacımız mesleğinde 15 yılı geride bırakmış ünlü avukat Nermin Tekin.* ***(Nermin Tekindir.)*** *(B2, s.24)*
- *Özellikle sahip olunan belgelerin, sertifikaların, sabıka kaydının işte ayrılma tarihinin, askerlik durumunun mezun olunan okul bilgilerin eksik veya ……****(sabıka kayıt)*** *(B2, s.28)*
- *Mektup, telsiz, faks, telefon, televizyon ve internet, tarih sayfalarında yer alan bilindik ve önemli iletişim araçlarından sadece bazıları.****(bazılarıdır.)*** *(B2, s.32)*
- *İletişim kurmanın çeşitli yolları olduğu açık.* ***(açıktır.)*** *(B2, s.32)*
- *Köpek balıkları milyonlarca yıldır hayatta kalabilmelerini diş ve çene yapılarına borçlu.* ***(borçludur.)*** *(B2, s.38)*
- *Sizin için, sanatın içine doğanlardan, diyebilir miyiz? Kesinlikle* ***(diyebiliriz.)*** *(B2, s.48)*
- *Elbette benim de hayatımın değişik dönemlerinde okuduğum ve bende kalıcı izler bırakmış başucu kitaplarım var.****(vardır.)*** *(B2, s.54)*
- *Benim yönetmenim, son yıllarda Türk sinemasında kendine özgü bakış açısıyla tanınan Nuri Bilge Ceylan.****(Ceylandır.)*** *(B2, s.60)*
- *Gidiyor musun? Evet, işim bitti.* ***(****Evet, işim bitti* ***gidiyorum.)*** *(B2, s.72)*
- *Bu üç ustanın da Karagöz'e kattığı çok şey var.****(vardır.)*** *(B2, s.76)*
- *Elbette, deprem sırasında ve sonrasında soğukkanlı kalmayı öğrenmek ve bunu çocuklarımıza aşılamak da çok önemli.****(önemlidir.)*** *(B2, s.86)*
- *Yeni bir ev kuranların ilk baktıkları ev eşyaları çamaşır ve bulaşık makineleri.****(makineleridir.)*** *(B2, s.100)*

Örnek cümlelere bakıldığında B2 seviyesindeki okuma metinlerinde eksiltili yapıların ek halinde daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bildirme eki, ünlü düşmesi ve öğe eksikliğinden kaynaklı eksiliti yapılar meydana geldiği görülmektedir.

C1 seviyesindeki ders kitaplarında bulunan okuma metinlerine ait eksiltili yapıların cümle sayıları ile oranlarına, örtülü anlam sayı ile oranlarına ilişkin veriler Tablo 52'de gösterilmektedir.

Tablo 52
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapıların Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	1	33	3,0	88	1,1
2	Gel Zaman Git Zaman	1	37	2,7	59	1,7
3	Birlikte Eğleniyoruz	4	44	9,0	91	4,4
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	1	42	2,3	147	0,6
5	Genetik Şifre	3	35	8,5	72	4,1
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	0	34	0,0	92	0,0
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	5	14	35,7	32	15,6
8	Nüfus Patlaması	2	28	7,1	67	2,9
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	0	34	0,0	83	0,0
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	3	67	4,4	74	4,0
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	5	37	13,5	72	6,9
12	Bunları Duydunuz Mu?	3	33	8,1	78	3,8
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	12	64	18,7	53	22,6
14	Beyaz Gemi	3	72	4,1	107	2,8
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	8	51	15,6	111	7,2
16	Ah Şu Gençler!	14	61	22,9	60	23,3
17	Rüya	5	33	15,1	61	8,1
18	İnsanlığın Sınavı	5	50	10,0	72	6,9
19	Hırsız	5	32	15,6	55	9,0
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	0	39	0,0	110	0,0
	Toplam	**80**	**840**	**9,5**	**1584**	**5,0**

Tablo 52'ye bakıldığında Gazi TÖMER C1 seviyesinde 80 eksiltili yapılı cümle görülmektedir. C1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde 1584 örtülü anlam sayısına ulaşılmıştır. Eksilti yapı sayısının örtülü anlama oranı ise %5,0 olarak hesaplanmıştır. C1 seviyesindeki ders kitabında yer alan okuma metinlerde en fazla eksiltili yapılar sırasıyla; "Ah Şu Gençler!" (%23,3), "Şiir Ülkesinin Mısralarında"

(%22,6) ve "Ayakkabı İçin Klima (Klimayak)" (%15,6) metinlerinde görülmektedir. En az eksiltili yapı ise, "Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları" (%0,6), "Türk Mimarisinin Işığı" (%1,1), "Gel Zaman Git Zaman" (%1,7) ve "Beyaz Gemi" (%2,9) metinlerinde bulunmuştur. "Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları", "Tükettikçe Tükenen İnsanlık", "Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe" (%0,0) metinlerinde eksiltili yapılara ait verilere ulaşılamamıştır.

C1 seviyesinde bulunan okuma metinlerindeki eksiltili yapılara ait bazı örnek cümleler şu şekildedir:

- *16.yüzyılda inşa edilen Mihrümah Sultan Camisi de Sinan'ın farklı bir sırrının keşfine çıkmamızı sağlar.**(keşif etmek.)** (C1, s.4)*
- *Çünkü bir köşede vakit öldürenler hariç, tüm insanlar için çok değerli olan zamanı, kimsenin boşa geçirmeye lüksü yok. **(yoktur.)** (C1, s.8)*
- *Festivaller, karnavallar, bayramlar… (C1, s.12)*
- *Kent ve kasabaların göz alıcı renklerle süslendiği, zengin sofraların kurulduğu, insanların doyasıya eğlendiği buluşmaların tarihi, belki insanlık tarihi kadar eski. **(eskidir.)** (C1, s.12)*
- *Vücut kimi zaman tango, kimi zaman sambayla konuşuyor. Bazen bale, bazen de halayda hayat buluyor. **(vücut)** (C1, s.21)*
- *DNA zincirindeki bozukluklara bağlı olarak genlerin normal işlevlerini kaybetmesi, hücrelerin kontrolsüz çoğalmasına, yani kanser gibi hastalıklara da sebep olabiliyor. **(kayıp)** (C1, s.30)*
- *Böylelikle nemli kalmayan ayakkabının ömrü uzamakta ve kullanıcılara ekonomik avantaj sağlamaktadır. **(ömür- ömrü)** (C1, s.42)*
- *Cinsiyetler arasındaki farkların oluşumunda özellikle beynin rolü yadsınamaz. **(beyin-beyni)** (C1, s.58)*
- *Unutkanlığa son!**(son vermek**) (C1, s.65)*
- *Çilingire elveda!... (C1, s.65)*
- *Şairlerin ölümsüzlüğünün, bizlerin de sığınacağı yeni dünyaların hep var olması dileğiyle… **(diliyorum.)** (C1, s.79)*
- *Çocuk henüz çok küçükken ayrılan anne ve babası, kendilerine yeni hayatlar kurmuştur.**(ayır-ayrı)** (C1, s.82)*
- *Annesi çok dil döker onu durdurabilmek için ama nafile! **(nafiledir.)** (C1, s.88)*
- *Ödevini getir. Getiremem. **(ödevi getiremem.)** (C1, s.92)*

- *Hazırlamadım. Yine mi?* ***(yine mi hazırlamadın?)*** *(C1, s.92)*
- *Rüya yorumlanmadan önce "hayır olsun", "suya anlat", "gündüz niyetine" demek adettendir.* ***(hayra yormak, suya anlat sıkıntılarını, gündüz niyetine olsun.)*** *(C1, s.98)*
- *Önce ekmekler bozuldu, sonra her şey.* ***(bozuldu.)*** *(C1, s.102)*
- *Hırsız bu tabii ki böyle düşünmeli.* ***(düşünmelidir.)*** *(C1, s.106)*

C1 seviyesi okuma metinlerine ait örnek cümleler incelendiğinde çok fazla ek eksikliği ile beraber ünlü düşmesine sahip eksiltili yapılar da görülmektedir. Bunların yanı sıra öğe eksiklerine de rastlanılmaktadır.

4.3.9. Okuma Metinlerinde Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın onuncu alt probleminde "Metafor kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu sorulmaktadır. Gazi TÖMER A1 seviyesindeki okuma metinlerinde bulunan metaforların kullanım oranlarına ait bulgular Tablo 53'te verilmektedir.

Tablo 53
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ben ve Arkadaşlarım	0	6	0,0	4	0,0
2	Ben Kimim?	0	25	0,0	25	0,0
3	O Nasıl Biri?	0	6	0,0	15	0,0
4	Evim ve Çevrem	0	19	0,0	23	0,0
5	Hayat Nasıl Gidiyor?	0	19	0,0	20	0,0
6	Tadı Damağımda	0	17	0,0	17	0,0
7	Öğrenciler Alışverişte	0	18	0,0	18	0,0
8	Ben Çok Hastayım	0	17	0,0	12	0,0
9	Otogarda	0	22	0,0	27	0,0
10	Hastanede	0	15	0,0	15	0,0
11	Cadde ve Sokaklar	0	7	0,0	14	0,0
12	İçinde Ne Var?	1	20	50	14	7,1
13	Sevgili Günlük	0	11	0,0	13	0,0
14	Kumbara Bankası	0	26	0,0	19	0,0
15	Kahve Molası	0	19	0,0	15	0,0
16	Yeni Tarife	0	19	0,0	21	0,0
17	Şaka	0	32	0,0	23	0,0
18	Anıtkabir Ziyareti	0	14	0,0	15	0,0
19	Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	0	17	0,0	17	0,0
20	Kapadokya Yolu	0	16	0,0	22	0,0
21	Kutlama Mesajları	0	4	0,0	13	0,0
22	Çok Yaşa!	0	13	0,0	15	0,0
23	Mesajınız Var!	0	19	0,0	26	0,0
24	Güzel Bir Günün Sonunda	0	35	0,0	22	0,0
	Toplam	**0**	**416**	**0,0**	**425**	**0,0**

Tablo 53'e bakıldığında Gazi TÖMER A1 seviyesindeki ders kitabında 425 örtülü anlam tespit edilmiştir. Ancak metafor unsurunun A1 seviyesinde yer almadığı görülmektedir.

A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde bulunan metafor unsuruna ilişkin veriler, Tablo 54'te belirtilmiştir.

Tablo 54
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Haberler	0	11	0,0	22	0,0
2	İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	0	4	0,0	16	0,0
3	Hava Durumu	0	14	0,0	28	0,0
4	Bir Köşe Yazısı	0	13	0,0	31	0,0
5	Mektubunuz Var!	0	23	0,0	29	0,0
6	Kargonuz Var!	0	4	0,0	9	0,0
7	Çömlekçilik Kursu	0	13	0,0	18	0,0
8	Sudaki Resimler	0	26	0,0	23	0,0
9	Küçük Bilim İnsanları	0	18	0,0	33	0,0
10	Ehliyetsiz Kimse Kalmasın	0	12	0,0	26	0,0
11	Gezelim, Görelim!	0	22	0,0	20	0,0
12	En İyi Arkadaşım Evleniyor!	0	32	0,0	30	0,0
13	Görüntülü Telefon Görüşmesi	0	23	0,0	30	0,0
14	Film Başlıyor	0	32	0,0	25	0,0
15	E- posta Hesabım	0	15	0,0	18	0,0
16	Bu Nasıl Çalışır?	0	33	0,0	36	0,0
17	Sabiha Gökçen	0	20	0,0	29	0,0
18	Uzun Ömrün Sırları	1	14	7,1	24	4,1
19	Üniversiteye İlk Adım	0	27	0,0	33	0,0
20	Yedigöller	0	10	0,0	21	0,0
	Toplam	**1**	**366**	**0,2**	**501**	**0,1**

Tablo 54'e göre Gazi TÖMER A2 ders kitabındaki okuma metinlerinde 1 metafor unsuru tespit edilmiştir. A2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde 501 örtülü anlam tespit edilmiş olup metafor kullanımının örtülü anlam sayısına oranı %0,1 olarak belirlenmiştir. Buna göre metafor yalnızca "Uzun Ömrün Sırları" (%4,1) metininde bulunmuştur. Diğer metinlerde metafor unsuru bulgusu tespit edilmemiştir.

A2 seviyesinde yer alan "Uzun Ömrün Sırları" adlı metinde geçen metafor cümlesi şu şekildedir:

- *Bilim adamları, uzun yaşamanın diğer altın kurallarını ise şöyle sıralıyor.* ***(Altın gibi önemli değerli olduğunu ifade etmektedir.)*** *(A2, s.80)*

Metafor, bir durumun anlaşılırlığını, etkisini arttırmak için kullanılmaktadır. Bu örnek cümlede de ifade edilmek istenen bir durum başka bir durumla birlikte kullanılmaktadır. Böylelikle söylenmek istenilen durumun iletmek istediği mesajın gücünü arttırmak hedeflenmektedir.

B1 seviyesinde bulunan okuma metinlerine ait metafor sayıları, örtülü anlam oranlarına ait bulgular Tablo 55'te verilmektedir.

Tablo 55
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Ünlü Olmak Çok Kolay(!)	2	24	8,3	28	7,1
2	Sanal Âlem	0	13	0,0	19	0,0
3	Kitabın Hikâyesi	2	26	7,7	25	8,0
4	Batıl İnanç	5	11	45,4	26	19,2
5	Stresle Baş Etmenin Yolları	1	36	2,7	29	3,4
6	Yeteneklerini Keşfet!	0	10	0,0	24	0,0
7	Bir Kilimi Okumak!	11	30	36,6	34	32,3
8	Ekonomi Gündemi	2	27	7,4	42	4,7
9	Bir Başarı Öyküsü	0	52	0,0	44	0,0
10	Kahve ve Kitap	0	20	0,0	31	0,0
11	Korku Yolu	2	17	11,7	35	5,7
12	Dünyamız Tehdit Altında	0	19	0,0	32	0,0
13	Yunus Emre'ye Mektup	7	32	21,8	46	15,2
14	Şikâyetim Var!	1	18	5,5	38	2,6
15	Eleman Aranıyor	2	27	7,4	40	5,0
16	Hayatım Tiyatro	2	24	8,3	32	6,2
17	Zümrüdüanka Kuşu	9	21	42,8	40	22,5
18	Tuz Masalı	8	52	15,3	61	13,1
19	Narkissos ya da Nergis	4	22	18,8	33	12,2
20	Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	0	31	0,0	62	0,0
	Toplam	**58**	**512**	**11,3**	**721**	**8,0**

Tablo 55 incelendiğinde Gazi TÖMER B1 seviyesindeki okuma metinlerinde 58 metafor tespit edilmiştir. B1 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde 721 örtülü anlama göre metafor oranı %8,0 olarak belirlenmiştir. B1 seviyesindeki ders kitaplarındaki okuma metinlerinde en fazla metafor kullanılan metinler; "Bir Kilimi Okumak" (%32,3), "Zümrüdüanka Kuşu" (%22,5) ve "Batıl İnanç" (%19,2) metinleri olduğu anlaşılmaktadır. En az metaforun ise, "Şikâyetim Var!" (%2,6), "Stresle Baş Etmenin Yolları" (%3,4) ve "Ekonomi Gündemi" (%4,7) metinlerinde verildiği görülmektedir. "Sanal Âlem", "Yeteneklerini Keşfet!", "Bir Başarı Öyküsü", "Kahve ve Kitap", "Dünyamız Tehdit Altında" ve "Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451" metinlerinde metafor unsuruna ait bulguların olmadığı görülmektedir.

B1 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait metaforun yer aldığı bazı örnek cümleleri şu şekilde belirtebiliriz:

- *Küçük yaşta elime tarak alıp ayna karşısında şarkı söyledim.* ***(Tarak metaforu mikrofona benzetilmiştir.)*** *(B1, s.4)*
- *Yıldızlar bir anda parladığı gibi bir anda sönebilir.* ***(Bir durumun gelip geçiciliği, etkisini kaybedebileceği yıldız metaforu üzerinden anlatılmıştır.)*** *(B1, s.4)*
- *Yeni kitap insanoğlunun düşüncesini saklayan kumbara gibidir.* ***(Birikim yapmak, bilgilerini arttırmak ve saklamak kumbara metaforu ile ifade edilmiştir.)*** *(B1, s.12)*
- *Ayrıca uğurlu sayılan dört yapraklı yonca, at nalı, nazar boncuğu gibi batıl inanç simgeleri de vardır.* ***(Dört yapraklı yonca şansı, at nalı kısmeti, nazar boncuğunun ise kişiyi koruduğunu ifade eden metaforlardır.)*** *(B1, s.16)*
- *Üçgen, eski Türklerde Gök Tanrının sembolüdür.* ***(Üçgen metaforu ile yer, su ve ateş tanrıları ile ilişkilendirilmiştir.)*** *(B1, s.30)*
- *Yılan, deri değiştirmesinden dolayı ölümsüzlük sembolüdür.* ***(Yılan metaforuyla ölümsüzlük kavramı ilişkilendirmiştir. Tekrardan doğmak olarak ifade edilmektedir.)*** *(B1, s.30)*
- *Kuş; bazen sevgi, bazen sevgili, bazen de ölen kişinin ruhudur.* ***(Kuşun uçması, rahatlıkla bir yerlere gidebilmesi ruh kavramıyla ilişkilendirilmiştir.)*** *(B1, s.30)*
- *Yatırımcılar yumurtalarını ayrı sepete dağıtmalı.* ***(Yatırım araçları olan para, değerli madenler yumurta ve sepetiyle ilişkilendirilmiştir.)*** *(B1, s.34)*
- *Kanyonun eşsiz manzarası karşısında büyüleneceksiniz.* ***(Etkilenmek, bir şeyin etkisini belli yöntemler aracılığıyla çok fazla hissetmek ile ifade edilmiştir.)*** *(B1, s.50)*
- *Evrendeki her canlıyı karşılıksız sevmeyi, doğruluğun en kıymetli hazine olduğunun, incinsen de incitmemeyi senden öğrendim.* ***(Hazinelerde değerli madenler, mücevherler vardır. Doğruluk kavramı ise hazine metaforuna benzetilmiştir.)*** *(B1, s.60)*
- *Sen Anadolu'nun ilk parlayan güneşisin.* ***(Güneşe benzetilmiş olup daha önce böyle bir durumun olmadığını ifade etmek için kullanılan metafordur.)*** *(B1, s.60)*

- *Böylesine eşsiz bir tatil beldesinde beş yıldızlı bir otelde problemlerle karşılaşmak bizi son derece üzdü.* ***(Kaliteyi ifade etmek için kullanılmaktadır.)*** *(B1, s.64)*
- *Binlerce başvuru telefonu yağıyor.* ***(Telefon ile aramaları yağmurun yağmasına benzetmişlerdir.)*** *(B1, s.68)*
- *Her farklı bakış açısı bana yenidünyaların kapılarını aralıyor.* ***(Farklı düşünceleri yenidünya ve kapıları aralamak metaforu ile ifade etmektedir.)*** *(B1, s.72)*
- *Simurg veya diğer adıyla Zümrüdüanka efsanevi bir kuştur.* ***(Diğer kuşlardan üstün kabul edilir, doğum ve ölüm metaforunu ifade eder.)*** *(B1, s.78)*
- *Babacığım ben sizi bal kadar, börek kadar, baklava kadar seviyorum.* ***(Sevgi kavramını ifade etmek için tatlı çeşitlerine benzetme metaforu kullanılmıştır.)*** *(B1, s.82)*
- *Babacığım, ben sizi tuz kadar seviyorum, demiş.* ***(Tuz kavramına miktar yönünden benzetilerek sevgi kavramı ifade edilmiştir.)*** *(B1, s.82)*
- *Narkisos, peşinde bir gölge gibi dolaşan Ekho'yu en sonunda hisseder ve "orada kim var?" diye bağırır.* ***(Her zaman takip edilmeyi, yalnız bırakılmamayı gölge metaforu kullanılarak ifade edilmiştir.)*** *(B1, s.86),*
- *Bu çaresiz aşk sonucu günden güne bir mum gibi erir ve pınarın başında can verir.* ***(Aşkın verdiği derin duygu durumu mum metaforu ile anlatılmıştır.)*** *(B1, s.86)*

B1 seviyesindeki okuma metinlerine ait cümlelere bakıldığında benzetmeler aracılığıyla metaforlar gerçekleştirilmektedir. Metaforlar bir durumu daha kısa bir biçimde anlamamızı sağlayan yapılar olduğundan örtülü anlam unsurlarından kabul edilmektedir.

B2 seviyesindeki ders kitaplarında bulunan okuma metinlerindeki metafor sayıları ve oranları Tablo 56'da sunulmaktadır.

Tablo 56
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Güzel Sanatlar	1	23	4,3	41	2,4
2	Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO	0	19	0,0	46	0,0
3	Arkeoloji	1	49	2,0	78	1,2
4	Üstün Zekâlıların Eğitimi	1	20	5,0	78	1,2
5	Doğru Mesleği Seçmek	1	43	2,3	83	1,2
6	Yeni Bir Başlangıç	1	39	2,5	68	1,4
7	İletişim Kurmak	0	34	0,0	75	0,0
8	Derinlerin Hâkimi	0	40	0,0	93	0,0
9	Ankara'da Kültür Sanat	0	18	0,0	52	0,0
10	Söyleyişi: Sanat Durağı	2	55	3,6	80	2,5
11	Her Yazar Kendini mi Yazar?	1	35	2,8	69	1,4
12	Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	1	26	3,8	70	1,4
13	Bilime Adanmış Bir Ömür	0	30	0,0	58	0,0
14	Eskici	1	55	1,8	49	2,0
15	Karagöz ve Hacivat	0	74	0,0	77	0,0
16	Don Kişot ve Yardımcısı	0	35	0,0	71	0,0
17	Depremle Yaşamak	1	42	2,3	93	1,0
18	Işıkla Yazı Yazan Sanatçı	1	27	3,7	66	1,5
19	Simülasyon ve Tıp	0	28	0,0	68	0,0
20	Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	0	23	0,0	56	0,0
	Toplam	**12**	**715**	**1,6**	**1371**	**0,8**

Tablo 56'ya göre Gazi TÖMER B2 ders kitabındaki okuma metinlerinde 12 metafor tespit edilmiştir. B2 seviyesinde yer alan okuma metinlerinde toplam örtülü anlam 1371, metaforun ise örtülü anlama göre oranı %0,8 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre en fazla metaforun kullanıldığı metinler; "Güzel Sanatlar" (%2,4), "Söyleyişi: Sanat Durağı" (%2,5) "Eskici" (%2,0) ve "Işıkla Yazı Yazan Sanatçı" (%1,5) adlı metinleridir. En az metafor ise, "Depremle Yaşamak" (%1,0), "Arkeoloji" (2,1) ve "Doğru Mesleği Seçmek" (%1,2) metinlerine ait olduğu anlaşılmaktadır. "Faydalı ve Zararlı: GDO/ Faydasıyla Zararıyla GDO", "İletişim Kurmak", "Derinlerin Hâkimi", "Ankara'da Kültür Sanat", "Bilime Adanmış Bir Ömür", "Karagöz ve Hacivat", "Don Kişot ve Yardımcısı", "Simülasyon ve Tıp", "Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?" (%0,0) metinlerinde metafor tespit edilmemiştir.

B2 seviyesindeki okuma metinlerinde metaforun geçtiği örnek cümlelerden bir bölümü şunlardır:

- *Güzel sanat dalları: Edebiyat, dilin imkânlarıyla yapılan sanattır.* ***(Bir alana ait bölümleri anlatmak için dal metaforu kullanılmıştır.)*** *(B2, s.6)*
- *Kil pişiriminden önce bunlar çevrelerine ışık parçacıkları saçarlar.* ***(Işığın kırılıp yansımasını ifade etmek için kullanılmıştır.)*** *(B2, s.14)*
- *Bu bakış açısından hareketle üstün zekâlılar yönelik eğitim programlarının çok geniş bir yelpazede oluştuğu kaçınılmazdır.* ***(Bir konu ile ilgili birden fazla alanın olabileceğini yelpaze metaforuyla ifade edilmektedir.)*** *(B2, s.18)*
- *Karşımda gözlerinin içi parlayan siz sevgili gençleri görünce heyecanlandım.* ***(Mutluluk, sevinç kavramlarını yıldız veya güneşin parlaklığı ile anlatılmıştır.)*** *(B2, s.24)*
- *Fakat unutmamak gerekir ki öz geçmiş sizin hikâyeniz değil iş hayatınızda size yeni kapılar açacak anahtardır.* ***(Özgeçmiş kavramı, anahtarın işlevlerinden hareketle sağlayacağı yararları ifade etmektedir.)*** *(B2, s.28)*
- *Hepsi ayrı büyülü bir dünya benim için.* ***(Kişilerin farklılıklarını ifade etmek için kullanılmıştır.)*** *(B2, s.48)*
- *Herkes bir toprakta doğar veya büyür, kökenleri derinlerden beslenir hepimizin.* ***(Bir varlığın oluşmasını bir ağacın büyüyüp gelişmesi ile ilişkilendirmiştir.)*** *(B2, s.48)*
- *Bir çeşit ilk göz ağrısı yani.* ***(Sıkıntılara rağmen meydana gelen değer verilen bir durumun varlığını ifade etmektedir.)*** *(B2, s.54)*
- *İnsanların yüzündeki saklı hikâyelere odaklanıyor.* ***(İnsanların yaşamları, sıkıntıları, mutlulukları hikâye metaforu ile ifade edilmiştir.)*** *(B2, s.60)*
- *Önce perdeler dalgalanıyor, masanın üzerindeki tabaklar kaymaya başlıyor.* ***(Denizde rüzgârın etkisi ile suyun hareket etmesine benzetilmiştir.)*** *(B2, s.86)*
- *Fotoğrafçı bir yazardır aslında…* ***(Fotoğrafların da bir hikâyesinin olduğu, yazarın yazma serüveni metaforuyla ifade edilmiştir.)*** *(B2, s.92)*

Metafor kullanımına ait B2 seviyesindeki örneklerde, metaforların ifade edilmek istenen durumların, olayların etkisini arttırmak için kullanıldığı görülmektedir. Metaforlar, soyut anlaşılması zor olan durumların daha kolay ifade

edilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda B2 seviyesinde metafor kullanımı bu duruma yöneliktir.

C1 seviyesindeki okuma metinlerinde yer alan metaforların metinlere yansıma oranlarına ilişkin bulgular Tablo 57'de sunulmaktadır.

Tablo 57
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Okuma Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Türk Mimarisinin Işığı	0	33	0,0	88	0,0
2	Gel Zaman Git Zaman	1	37	2,7	59	1,7
3	Birlikte Eğleniyoruz	0	44	0,0	91	0,0
4	Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları	3	42	7,1	147	2,0
5	Genetik Şifre	3	35	8,5	72	4,1
6	Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	3	34	8,8	92	3,2
7	Ayakkabı İçin Klima(Klimayak)	0	14	0,0	32	0,0
8	Nüfus Patlaması	0	28	0,0	67	0,0
9	Tükettikçe Tükenen İnsanlık	4	34	11,7	83	7,5
10	Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	0	67	0,0	74	0,0
11	Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	1	37	2,7	72	1,3
12	Bunları Duydunuz Mu?	0	33	0,0	78	0,0
13	Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	13	64	20,3	53	24,5
14	Beyaz Gemi	6	72	8,3	107	5,6
15	Bir Arayış Hikâyesi: Küçük Kara Balık	3	51	5,8	111	2,7
16	Ah Şu Gençler!	0	61	0,0	60	0,0
17	Rüya	3	33	9,0	61	4,9
18	İnsanlığın Sınavı	0	50	0,0	72	0,0
19	Hırsız	5	32	15,6	55	9,0
20	Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	0	39	0,0	110	0,0
	Toplam	**45**	**840**	**5,3**	**1584**	**2,8**

Tablo 57'ye bakıldığında Gazi TÖMER C1 seviyesindeki okuma metinlerinde 45 metafor ve 1584 örtülü anlam verisine ulaşılmıştır. Metaforun örtülü anlama göre oranı ise %2,8 olarak hesaplanmıştır. Buna göre C1 seviyesinde en fazla metafor "Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti" (%24,5), "Hırsız"(%9,0) ve "Tükettikçe Tükenen İnsanlık" (%7,5) metinlerin de yer almıştır; en az metafor ise "Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya"(%1,3), "Gel Zaman Git Zaman" (%1,7) ve "Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları" (%2,0) metinlerinde tespit edilmiştir. "Türk Mimarisinin Işığı", "Birlikte Eğleniyoruz", "Ayakkabı İçin Klima (Klimayak)", "Nüfus Patlaması", "Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu", "Bunları Duydunuz Mu?", "Ah Şu Gençler!", "İnsanlığın Sınavı",

"Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe" (%0,0) metinlerinde metafor unsuruna rastlanılmamıştır.

C1 seviyesinde yer alan okuma metinlerine ait metaforun bulunduğu örnek cümleleri şunlardır:

- *Bak! İşte gizleri yaşamın, işte mutluluk gülümsüyor bir kapı aralığından.* ***(Mutluluk kavramı insana ait bir özellikle ifade edilmiştir.)*** *(C1, s.8)*
- *Gökyüzü öfkeli bir gürültü ve ışık selinin arkasından, beklenmedik bir sürprizle yağmuru armağan etmesi veya büyük bir rüzgârla her şeyi süpürmesi, insanoğlunu hayrete düşürmüş.* ***(Gök gürültüsü, insana ait bir özellikle ifade edilmiştir.)****(C1, s.20)*
- *Proteinler, yapı taşları olarak da kullanılıyor.* ***(Önemli bir durumun meydana gelmesi için gerekli olan temel malzemeler işaret etmek için kullanılmıştır.)*** *(C1, s.30)*
- *DNA zincirindeki bozukluklara bağlı olarak genlerin normal işlevlerini kaybetmesi, hücrelerin kontrolsüz çoğalmasına, yani kansere gibi hastalıklara sebep olabiliyor.* ***(DNA'nın yapı sistemi zincir kavramıyla daha anlaşılır olması sağlanmıştır.)*** *(C1, s.30)*
- *Özellikle beslenme alışkanlıklarını değiştirmek, dengeli ve yeterli beslenmek sağlıklı yaşam merdiveninin ilk basamağını oluşturur.* ***(Hayatın devam etmesi için gerekli olan sıralamaları ifade etmek için merdiven metaforu kullanılmıştır.)*** *(C1, s.37)*
- *Marka düşkünlüğü ve mantar gibi türeyen özel gün kutlamaları da tüketimin yeni bahaneleri arasındaki yerini almıştır.* ***(Bir durumun hızlıca yayılması mantar metaforu ile ifade edilmiştir.)*** *(C1, s.54)*
- *İnsanlık rotasından şaşmış ve insanı eşyadan veya diğer canlılardan ayıran en temel özellikler teker teker yitirilmiştir.* ***(Uçak, gemi araçlarda yönü ifade etmek için kullanılmaktadır. İnsanın olmayacak davranışları sergilemesi rota metaforuyla gösterilmektedir.)*** *(C1, s.54)*
- *Hayatın günlük yoğunluğu içindeki etkinliklere aktif olarak katılan evler, akıllı ev sistemleri sayesinde kendine çalışıp güvenliği sağlayan ve enerji sarfiyatını düşüren birer hayat arkadaşına dönüşüyor.* ***(Beraber yol almak, birlikte olmak anlamında kullanılan kavram eş metaforu ile ifade edilmiştir.)*** *(C1, s.64)*

- *Belki iddialı bir söz ama edebiyatın annesi şiirdir.* ***(Şiirin önemi anne metaforuyla belirtilmiştir.)*** *(C1, s.78)*
- *Valery; düzyazıyı yürüyüşe, şiiri ise dansa benzetir.* ***(Düzyazı ve şiir; kolaylık, zorluk derecelerine göre yürüyüş ve dansa benzetilmiştir.)*** *(C1, s.78)*
- *Sevgilim terk edince benden fazla ağlardı, istiridyeydi annem, içinden inci çıkardı.* ***(Anne kavramı istiridye metaforuna benzetilmiştir. İstiridyenin içindeki değerli incilerin özellikleri ile annenin özellikleri ilişkilendirilmiştir.)*** *(C1, s.79)*
- *Dallar, filizler, eski masal dilberleri gibi hüzne ve hülyaya gömülmüş.* ***(Dal ve filizler masallarda yer alan güzellerin özellikleriyle ilişkilendirilmiştir.)*** *(C1, s.79)*
- *Kendi dünyalarının kurucuları olan şairler, yazdıkları yok olmadığı sürece ölümsüzlük zırhı içindedirler.* ***(Yok olması zor olan, kalıcı şeylerin ölümsüzlük zırhı kavramıyla ilişkilendirmiştir.)*** *(C1, s.79)*
- *Çocuk, balık olup beyaz gemiye gitmeye karar verir.* ***(Çocuk, balık gibi denizde hareket etmek istemiştir.)*** *(C1, s.83)*
- *Çantayla sohbet eder çocuk. Tıpkı derenin aşağısı kıyısında "deve, Kurt, Eyer ve Tank" adını verdiği kayalarla sohbet ettiği gibi.* ***(Çantaya insanı özelikler yükleyerek insan metaforu kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.82)*
- *Bir avuç suda yaşamını tüketmek istemeyen, denizlere hasret cesur bir balığın hikâyesidir.* ***(Miktarın ve kapladığı alanın az olduğunu belirtmek için avuç metaforu kullanılmıştır.)*** *(C1, s.88)*
- *Günlerin aynı sıkıcılıkla birbirini kovaladığı bir hayatı yaşamaktadır hikâyeye kahraman olan Küçük Kara Balık.* ***(Kovalama eylemini canlılar tarafından yapılmaktadır. Gün kavramı bu eylemle ifade edilmiştir.)*** *(C1, s.88)*
- *Eğer rüyada beyaz veya yeşil görülürse bu, o işin kişi için iyi sonuçlanacağına; siyah veya kırmızı görülürse dileğin kişi için kötü bir neticesi olacağına inanılır****.(Rüyada görülen renk metaforu belli kavramlara karşılık geldiği belirtilmiştir.)*** *(C1, s.98)*
- *Yine rüyada at görmenin muradın gerçekleşeceğine, kan görmenin rüyayı bozacağına, bir devlet büyüğü görmenin kariyerinde başarılı olacağına inanılır.* ***(Rüyada görülen at, kan, devlet metaforlarını iyi, güzel ve kısmet anlamımda kullanılmaktadır.)*** *(C1, s.98)*

- *Şafak vakti, bulutlu bir hava kadar esmer ve tatlıydı.* ***(Şafak vakti, esmer ve tatlı metaforuyla görünüş ve belli bir duyguyu anlatmak için kullanılmıştır.)*** *(C1, s.106)*
- *Yanlış bir uçuş sonucunda gündüz aydınlığına düşen bir baykuş gibi hırsız izleyen gözlerim kamaşıyordu.* ***(Baykuş metaforu ile gece görüşü ilişkilendirilmiştir.)*** *(C1, s.106)*
- *Yerçekimi kanununa aykırı bir çeviklikle ve bir karınca gibi düz duvarın üzerinde ilerleyerek hayli yüksekteki balkona kendini kolayca attı.* ***(Bir durumda kolayca hareket edebilmek, karıncanın özellikleriyle ilişkilendirmiştir.)*** *(C1, s.106)*

C1 seviyesinde yer alan okuma metinlerindeki örnek cümleler incelendiğinde bir kavram alanının farklı bir kavram alanıyla kullanımından doğduğu görülmektedir. Daha soyut ifadelerin anlaşılması için dil öğrenicilerinin hedef dilde kullanılan yapıları kavranması gerekmektedir. Böylelikle okunan metinlerin veya cümlelerin ne anlattığı rahatça kavranacaktır.

4.5. Gazi TÖMER Ders Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinde Yer Alan Örtülü Anlam Unsurları

Araştırmanın bu bölümünde dinleme metinlerinde örtülü anlama ait bulgular aktarma, bağdaştırma, deyim ve atasözü, mecaz, derin yapı ve yüzey yapı, duygu değeri ve çağrışım, önvarsayım ve sezdirim, eksiltili yapılar ve metafor unsurları sırasıyla verilecektir.

4.5.1. Dinleme Metinlerinde İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın ikinci alt probleminde "Aktarma kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusuna cevap aranmaktadır. Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde bulunan aktarma kullanım oranlarına ait bulgular Tablo 58'de yer almaktadır.

Tablo 58
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle içinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanın Örtülü Anlam içinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0,0	0	0,0
2	Emre ve Ailesi	0	9	0,0	10	0,0
3	Fiziksel Özellikler	0	5	0,0	9	0,0
4	Yolu Tarif Et	1	5	20,0	9	11,1
5	Alışveriş	1	6	16,6	10	10,0
6	Saat Kaç?	1	5	20,0	7	14,2
7	Haydi Cevapla	0	5	0,0	4	0,0
8	Anonslar	1	9	11,1	13	7,7
9	Nerede?	3	17	17,6	20	15,0
10	Tiyatro Oyunu	7	22	31,8	28	25,0
11	Sınav Kayıt	3	11	27,2	14	21,4
12	Kumbara Bankası	4	4	100	7	57,1
13	Elbiselerim	4	13	30,7	14	28,5
14	Cep Telefonu	2	5	40,0	7	28,5
15	Nasıl Gidebilirim?	0	9	0,0	8	0,0
16	Gençlik Parkı	0	13	0,0	11	0,0
17	Sanat Sokağı	1	16	6,2	13	7,7
18	İnternet	2	14	14,2	12	16,6
19	Otobüste	0	8	0,0	6	0,0
20	Eczanede	1	12	8,3	8	12,5
21	Anı	0	14	0,0	9	0,0
22	Meslek Seçimi	0	11	0,0	7	0,0
	Toplam	**31**	**213**	**14,5**	**226**	**13,7**

Tablo 58 incelendiğinde Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan ders kitabındaki dinleme metinlerinde 31 aktarma unsuruna ulaşılmıştır. A1 seviyesinde dinleme metinlerinde toplam 226 örtülü anlam tespit edilmiştir. Aktarmanın örtülü anlam oranı ise %13,7 olarak belirlenmiştir. Buna göre A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde en fazla aktarmanın kullanıldığı metinler, "Kumbara Bankası" (%57,1), "Elbiselerim" ve "Cep Telefonu" (%28,5)'dur. En az aktarma bulgusu ise, "Sanat Sokağı", "Anonslar" ve "Alışveriş" metinlerinde ulaşılmıştır. "Merhaba Yeni Kelimeler", "Emre ve Ailesi", "Fiziksel Özellikler", "Haydi Cevapla", "Nasıl Gidebilirim?", "Gençlik Parkı", "Otobüste", "Anı" ve "Meslek Seçimi" dinleme metinlerinde aktarma unsuru tespit edilmemiştir.

A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait aktarmanın bulunduğu örnek cümleler şöyle gösterilmektedir:

- *Bana evini tarif et.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Ev ile ev adresi ifade edilmiştir.)***
- *Hesabı nakit ödedim.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Nakit ile fiziki para kastedilmiştir.)***
- *Al oğlum açık havada yemek yemek ne güzel.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Açık ve hava kavramları arasında aktarma yapılmıştır.)***
- *Haydi, kasaya gidelim.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Kasa ile kasada görevli kişi kastedilmiştir.)***
- *Biletler sen demi? Hayır, gişeden alacağız.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Gişe ile gişede görevli kişi kastedilmiştir.)***
- *İnternet üzerinden kayıt yaptınız mı?* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. İnternet sitesi ifade edilmiştir.)***
- *Bankaya para yatıracak mıyım?* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Banka ile bankanın içi kastedilmiştir.)***
- *Kayıp, çalıntı işlemleri için lütfen sıfırı tuşlayınız.* ***(Ad aktarması yer almıştır. Sıfır ile sıfır sayısı ifade edilmek istenmiştir.)***
- *İlkbaharı cicim çok sevdiğim için hep yeşildir elbiselerim.* ***(Ad aktarması bulunmaktadır. Yeşil ile yeşil rengi ifade edilmiştir.)***
- *Sonbaharı cicim çok sevdiğim için sarıdır hep elbiseler.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Sarı ile sarı renk ifade edilmektedir.)***
- *Aradığım numara kullanım dışıdır.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Numara ile telefon numarası kastedilmiştir.)***
- *Şu köşe başındaki renkli bina nedir?* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Köşe ve insana ait olan baş ait özellik birlikte kullanılıştır.)***
- *İnternetten araştıralım mı?* ***(Ad aktarmasına yer verilmektedir. İnternet ile internet sitesi kastedilmektedir.)***
- *Tableti her akşam yemekten sonra bir defa alacaksınız.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Tablet ile ifade edilen tabletin içindeki ilaçtır.)***

Gazi TÖMER A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde ad aktarmalarına daha fazla yer verildiği görülmektedir. Ad aktarmaları, bütünden hareketle parçayı, parçadan hareketle bütünü ve aralarında ilgi olan kavramların başka kavramlarla ilişkilendirilmesini karşılamaktadır. Örnek cümlelerde çoğunlukla bütün-parça ilişkisi yer almaktadır. Deyim aktarmalarına fazla yer verilmediği anlaşılmaktadır.

A2 seviyesindeki dinleme metinlerinde yer alan aktarma ve örtülü anlam sayıları ile oranlarına ait bulgular Tablo 59'da verilmektedir.

Tablo 59
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarma Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	1	23	4,3	14	7,1
2	Döviz Bürosunda	1	13	7,6	12	8,3
3	Hava Nasıl Olacak?	0	15	0,0	14	0,0
4	Hangisini Seçeceğim	1	15	6,6	22	4,5
5	Yanlış Adres	0	26	0,0	14	0,0
6	Reklamlar	0	12	0,0	18	0,0
7	Kampta	0	15	0,0	15	0,0
8	Dalış Kulübü	0	11	0,0	13	0,0
9	Dedikodu	0	15	0,0	13	0,0
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	0	9	0,0	13	0,0
11	Sevgili Günlük	3	14	21,4	15	20,0
12	Tiyatrodaki Sürpriz	0	15	0,0	16	0,0
13	İki Kardeş	0	16	0,0	16	0,0
14	Seyahat Acentesi	1	24	4,1	22	4,5
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	0	23	0,0	20	0,0
16	Sınıf Arkadaşları	2	32	6,2	12	16,6
17	Kulağınız Bizde Olsun	1	18	5,5	27	3,7
18	Yaylada Röportaj Keyfi	2	20	10,0	21	9,5
19	Öğrenci Haberleri	0	13	0,0	15	0,0
20	Şifalı Sular	0	16	0,0	17	0,0
	Toplam	**12**	**345**	**3,4**	**329**	**3,6**

Tablo 59'a bakıldığında Gazi TÖMER A2 seviyesindeki ders kitabında bulunan dinleme metinlerinde 12 aktarma ve toplam 329 örtülü anlam tespit edilmiştir. Aktarmanın örtülü anlam içinde oranı ise %3,6 olarak belirlenmiştir. Buna göre A1 ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde en fazla aktarmanın olduğu metinler, "Sevgili Günlük" (%20,0), "Sınıf Arkadaşları" (%16,6) ve "Yaylada Röportaj Keyfi" (%9,5)'dir. En az aktarma ise, "Kulağınız Bizde Olsun" (%3,7), "Hangisini Seçeceğim" (%4,5) ve "Seyahat Acentesi" (%4,5) metinlerinde yer almıştır. "Hava Nasıl Olacak?", "Yanlış Adres", "Reklamlar", "Kampta", "Dalış Kulübü", "Dedikodu", "Haydi Uçurtma Atölyesine", "Tiyatrodaki Sürpriz", "İki Kardeş", "Mustafa'nın Yaz Tatili", "Öğrenci Haberleri", "Şifalı Sular" (%0,0) aktarma unsuru bulgusuna ulaşılmamıştır.

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait aktarmanın bulunduğu örnek cümlelerden bazıları şu şekildedir:

- *Volkan döviz bozdurmak istiyorum.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Döviz ile değerli maden ve para birimleri kast edilmektedir.)***
- *Ama şimdi kafam daha çok karıştı.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Kafa ile düşüncelerin karıştığı ifade edilmiştir.)***
- *Derinlerde bambaşka bir dünya vardı.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Derinler ile denizin veya okyanusun dibi kastedilmiştir.)***
- *Üniversiteyi bitirdikten sonra Karabük'e yerleştim.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Karabük ile şehrin içi ve ev anlatılmaktadır.)***
- *Ümit Bey kitapevimizde bu hafta hangi kitaplar raftaki yerini aldı.(****Ad aktarması kullanılmıştır. Kitapevimiz ile kitapevinin içi ifade edilmektedir.)***
- *Toprak, insanı kuvvetli yapıyor.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Toprak ile topraktan aldığımız mahsuller belirtilmiştir.)***

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde ad aktarmalarına sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Ad aktarmalarından; iç-dış ve somut, soyut ilişkisini örneklendirecek aktarmalara yoğunlukla kullanılmıştır.

B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde bulunan aktarmalara ait bulgular Tablo 60'da verilmektedir.

Tablo 60
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	2	18	11,1	21	9,5
2	Sosyal Medya	2	17	11,7	33	6,0
3	Yardım Projesi	1	16	6,2	18	5,5
4	Fal Keyfi	0	18	0,0	19	0,0
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	2	18	11,1	28	7,1
6	Adam Olacak Çocuklar	0	10	0,0	12	0,0
7	Dünyanın Yedi Harikası	1	22	4,5	26	3,8
8	Ev Ekonomisi	1	26	3,8	40	2,5
9	İmza Günü	1	14	7,1	22	4,5
10	Başucu Kitabı	0	8	0,0	14	0,0
11	Tatil İlanları	1	17	5,8	33	3,0
12	Küresel Isınma	0	15	0,0	24	0,0
13	Memleket İsterim	2	11	18,1	15	13,3
14	İki Komşu	1	17	5,8	17	5,8
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	1	19	5,2	16	6,2
16	Bilgisayar Alırken	1	24	4,1	21	4,7
17	Avcı İle Küçük Kuş	0	20	0,0	20	0,0
18	Bana Bir Masal Anlat	0	17	0,0	15	0,0
19	Ters Lale	1	11	9,0	25	4,0
20	Altın Portakal	4	7	57,1	22	18,1
	Toplam	**21**	**325**	**6,4**	**441**	**4,7**

Tablo 60'a göre Gazi TÖMER B1 seviyesindeki ders kitabında dinleme metinlerinde 21 aktarma cümlesinin kullanıldığı görülmektedir. B1 seviyesindeki ait dinleme metinlerinde 441 örtülü anlam tespit edilmiştir. Aktarmanın ise örtülü anlam içindeki oranı %4,7 olarak belirlenmiştir. Buna göre B1 dinleme metinlerine ait aktarmanın en fazla olduğu metinler şunlardır: "Altın Portakal" (%18,1), "Memleket İsterim" (%13,3) ve "Sertap'la Söyleşi" (%9,5) metinleridir. En az aktarma kullanımı ise "Ev Ekonomisi" (%2,5), "Dünyanın Yedi Harikası" (%3,8) ve "Ters Lale" (%4,0) metinlerinde yer almaktadır. "Adam Olacak Çocuklar", "Başucu Kitabı", "Küresel Isınma", "Avcı ile Küçük Kuş" ve "Bana Bir Masal Anlat" (%0,0) metinlerinde aktarma unsuruna ait veriler bulunmamaktadır.

B1 seviyesindeki dinleme metinlerine aktarmaların kullanıldığı bir kısım örnek cümleler şunlardır:

- *Müzik dünyası ilk olarak sizi hangi parçayla tanıdı?* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Parça ile şarkı, beste ifade edilmiştir.)***

- *Büyük kitleler sosyal medya üzerinden haberleşerek ortak hareket edebiliyorlar.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Büyük kitle ile insan topluluğu kast edilmektedir.)***
- *Görme engelliler için kitap seslendiriyoruz. Kulağa hoş geliyor.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Duyma, işitme, hoşa gitme anlamları sağlanmaktadır.)***
- *Erkekler mavi, yeşil, turuncu ve mavi; kadınlar firuze yeşili, açık mavi, pembe gibi açık renkleri, çocuklar ise mavi, kırmızı, yeşil, sarı ve turuncu gibi canlı renkleri daha çok sevmektedirler.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Canlılara ait canlı kavramı doğada kullanılan bir kavram ile birlikte kullanılmıştır.)***
- *İsviçre'deki New7Wonders vakfı şu günlerde yeni yedi harikanın ne olacağını tartışıyor.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Vakıf ile vakıfta yer alan kişiler kastedilmiştir.)***
- *Hemen danışmaya gittim ve durumu sordum.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Danışma ile danışmada görevli kişi ifade edilmiştir.)***
- *Ne başta dert ne gönülde hasret olsun.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Baş ve gönül ile düşünce ve duygular kastedilmiştir.)***
- *Tabii buyurun içeride konuşalım.* ***(Ad aktarması vardır. İçer ile bir oda, bir bölüm ifade edilmiştir.)***
- *Aksi durumda apartman yönetimi tarafından hakkınızda yasal işlem başlatılacaktır.* ***(Ad aktarması yer verilmiştir. Apartman yönetimi ile görevli kişi kastedilmiştir.)***
- *Üstelik bilgi şu anda piyasadaki en hafif bilgisayar ama fiyatı 2800 lira, madalyon ise 1800 lira.* ***(Ad aktarması kullanılmaktadır. Piyasa ile ürünlerin satıldığı ortam belirtilmektedir.)***
- *Hristiyan âleminde var olan bir inanışa göre Hz. İsa çarmığa gerilmeye giderken geçtiği yoldaki tüm çiçekler saygıyla eğilmişler bir tek ters lale dik durmuş.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Hristiyan âlemi ile o dine mensup kişilerden söz edilmiştir.)***
- *Antalya yine renkli görüntülere sahne oldu.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Antalya ile orada görevli kişilerin yaptığı faaliyetler ifade edilmiştir.)***
- *Ödül beklenen isimlere gitti.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. İsim ile kişiler işaret edilmektedir.)***

B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait örnek cümlelere bakıldığında ad aktarmalarının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. B1 seviyesinde deyim aktarmalarının kullanıldığı da görülmektedir. Deyim aktarmalarında, duyular arasında gerçekleşen aktarmalara yer verildiği görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesinde bulunan dinleme metinlerinde aktarma sayıları, cümle sayıları ve örtülü anlama göre oranları Tablo 61'de gösterilmektedir.

Tablo 61
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	0	12	0,0	21	0,0
2	GDO	0	26	0,0	33	0,0
3	Mimar Sinan	2	16	12,5	26	7,7
4	Sirk Hayvanları	0	13	0,0	25	0,0
5	Gelecek Gençlerin	0	15	0,0	25	0,0
6	Can Güvenliği	2	15	13,3	28	7,1
7	Çoklu Zekâ Kuramı	0	18	0,0	35	0,0
8	Gelinciğin Hikâyesi	1	43	2,3	45	2,2
9	Uzaya Seyahat	1	20	5,0	31	3,2
10	Mağara Resimleri	2	15	13,3	28	7,1
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	3	15	20,0	23	13,0
12	Bir Film	2	21	9,5	36	5,5
13	Matematik Nedir?	1	9	11,1	14	7,1
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	0	12	0,0	14	0,0
15	Göl Olmak	1	22	4,5	23	4,3
16	Kitap Okumak	4	29	13,8	39	10,2
17	Sanat Tarihine Giriş	0	18	0,0	28	0,0
18	Minyatür ve Nakış	4	16	25,0	23	17,4
19	Bunları Biliyor Musunuz?	1	15	6,6	19	5,2
20	Spor Haberleri	4	25	16,0	28	14,2
	Toplam	**28**	**375**	**7,4**	**544**	**5,1**

Tablo 61'e bakıldığında Gazi TÖMER B2 seviyesindeki ders kitabında dinleme metinlerinde yer alan aktarmanın 28 olduğu tespit edilmiştir. B2 seviyesine ait dinleme metinlerinde 544 örtülü anlam unsurunun kullanıldığı görülmektedir. Aktarmanın, örtülü anlama oranı ise %5,1 olarak hesaplanmıştır. Buna göre B2 seviyesinde dinleme metinlerinde en fazla aktarmanın olduğu metinleri sırasıyla şunlardır; "Minyatür ve Nakış" (%17,4), "Spor Haberleri" (%14,2) ve "Müzik Ruhun Gıdasıdır" (%13,0). En az ise "Gelinciğin Hikâyesi" (%2,2), "Uzaya Seyahat" (%3,2) ve "Göl Olmak" (%4,3) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır. "Atatürk'ün Sanat

Sevgisi", "GDO", "Sirk Hayvanları", "Gelecek Gençlerin", "Çoklu Zekâ Kuramı" ve "Sanat Tarihine Giriş" metinlerinde aktarmaya ulaşılmamıştır.

B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait aktarmanın bulunduğu bir kısım örnekler şöyledir:

- *Selimiye'nin tasarım sırlarını aylarını harcayarak çözmüşler.* ***(Ad aktarması vardır. Selimiye ile kastedilen Selimiye Camidir.)***
- *Trafikte her bir vatandaşın can taşıdığını unutmaması bu duyarlılıkla hareket etmesi şart.* ***(Ad aktarması kullanılmaktadır. Can ile ifade edilen insanlardır.)***
- *Düğünleri dillere destan olmuş.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Sürekli konuşulması ifade edilmiştir.)***
- *Bunun için servis sürücülerinin kılık kıyafet, yüksek sesle müzik dinlemeye, sigara içmekten konuşma üslubuna kadar her konuda davranışlarına dikkat etmeleri gerekiyor.* ***(Deyim aktarmasına yer verilmektedir. Yüksek ses ile sesin duyulma şiddetinin fazla olması kastedilmiştir.)***
- *İnternette okuduğum şu habere bak.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. İnternet ile internet sayfası veya sayfası kastedilmektedir.)***
- *Hemen internete gireceğim ve şimdi hangi makamı dinlemem gerekiyormuş öğreneceğim.* ***(Ad aktarması vardır. İnternet ile internet sayfası ifade edilmiştir. Makam ile de ses dizilerin sıralanması ifade edilmiştir.)***
- *.....lisansız klinik açmakla darbeler yese de tedavi hizmetlerinde yaptıklarıyla ünü ülke çapına yayılır ve bir anlamda amacına ulaşır.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Ülke çapına yayılma ile kastedilen ülkede yaşayan insanlardır.)***
- *O nedenle kimi matematikçiler ona bir oyun gözüyle bakar.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Farklı bir düşünceyle bakma ifade edilir.)***
- *Ancak bu acının şiddeti neyin içine konulduğuna bağlıdır.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır.)***
- *Merak etme elimdeki roman gayet iyi bir çevirmenin kaleminden çıkmış.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Çevirmen tarafından yazıldığı ve yazarın üslubuyla ilişkilendirilmiştir.)***

- *Minyatür dendiğinde zaman genellikle doğu kültürü anlaşılmasına rağmen bu sanat batıda icra ediliyordu.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Batı ile batıdaki insanlar kastedilmiştir.)***
- *Televizyonun insan hayatında bu kadar önemli bir yere sahip olduğunu fark eden medya sektörü ise yaptığı programlarla insanları adeta televizyon bağımlısı haline getiriyor.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Medya sektörü ile o iş ile ilgilenen insan grubu ifade edilmiştir.)***
- *Çünkü öyle yüksek bir hızda lastikler çok kısa sürede aşınıp aracın hızını kesebiliyor.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Duyular arası aktarmaya yer verilmiştir.)***

B2 seviyesindeki dinleme metinlerindeki örnek cümlelerde ad aktarmalarının parça-bütün, bölge-insan yapılarıyla oluştuğu görülmektedir. Duyular arası ifadeler kullanılarak deyim aktarmasına metinlerde yer verildiği de anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde bulunan aktarma oranlarına ait bulgular Tablo 62'de belirtilmiştir.

Tablo 62
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Aktarma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Aktarma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Aktarmanı Örtülü Anlam içinde Yüzdesi %
1	Kız Kulesi	3	21	14,2	42	7,1
2	Zamanında	3	20	15,0	30	10,0
3	Makyaj Sanatı	7	24	29,1	52	13,4
4	Şamanların Dansı	3	21	14,2	43	6,9
5	Kök Hücre Nakli	0	9	0,0	25	0,0
6	Sağlıklı Günler	0	8	0,0	17	0,0
7	Bilim Fuarı	1	7	14,2	20	5,0
8	Nüfus Sayımı	1	13	7,7	21	4,7
9	Yaz Dostum	1	15	6,6	22	4,5
10	Kullanma Kılavuzu	1	17	5,8	28	3,5
11	Enerji Kaynakları	1	12	8,3	28	3,5
12	İlginç Bir Haber	4	21	19,0	45	8,8
13	Arkadaşım Badem Ağacı	3	17	17,6	27	11,1
14	Beyaz Gemi	4	33	12,1	56	7,1
15	Martı	2	12	16,6	21	9,5
17	Yusuf ve Züleyha	3	32	9,3	66	4,5
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	4	70	5,7	96	4,1
20	Kitaplarda Ölmek	2	9	22,2	12	16,6
Toplam		**43**	**361**	**11,9**	**651**	**6,6**

Tablo 62 incelendiğinde Gazi TÖMER C1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 361 cümle ve 43 aktarma sayısı tespit edilmiştir. C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde 651 örtülü anlama yer verilmiştir. Aktarmanın örtülü anlamın oranı da %6,6 olarak ulaşılmıştır. Buna göre C1 seviyesindeki ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde en fazla aktarma cümlelerinin kullanımı, "Kitaplarda Ölmek" (%16,6), "Makyaj Sanatı" (%13,4) ve "Arkadaşım Badem Ağacı" (%11,1) metinlerinde görülmüştür. En az aktarmanın kullanıldığı metinler ise "Kullanma Kılavuzu",(%3,5), "Enerji Kaynakları" (%3,5) ve "Bir İlkbahar Hikâyesi" adlı metinlerdir. "Kök Hücre Nakli" ve "Sağlıklı Günler" (%0,0) metinlerinde aktarma unsuruna yer verilmediği görülmektedir.

C1 seviyesindeki dinleme metinlerine yer alan aktarmaların bulunduğu örnek cümlelerden bir bölümünü şöyle sıralayabiliriz:

- *Ancak hiçbiri kızın hastalığını tedavi edemez, günler günleri kovalar ve en sonunda doktorlardan biri kızı iyileştirmeyi başarır.* ***(Deyim aktarması bulunmaktadır. İnsana ait bir özellik doğaya aktarılmıştır.)***
- *Bu kutlamalar esnasında kuleye gönderilen üzüm sepeti hesaba katılmamıştır.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Kule ile kulenin içi kastedilmiştir.)***
- *Yaz uzundu eskiden zamanında böyle kayıplar yoktu.* ***(Ad aktarması vardır. Ölüm kavramı ifade edilmiştir.)***
- *Zamanında ne güzeldi bu bahçeden kopanlar.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Bahçeden kopanla ile çiçekler, meyveler ifade edilmiştir.)***
- *Makyajın kökeni milattan yıllar öncesine Mısır ve Asur gibi doğu medeniyetlerine dayanmaktadır.* ***(Ad aktarması kullanılmaktadır. Mısır ve Asur ile kastedilen yaşayan halktır.)***
- *Doğunun makyaj gelenekleri baharat ve ipek taşıyan kafilelerle Avrupa'ya ulaştırılmıştır.* ***(Ad aktarmasına yer verilmiştir. Avrupa ile insanalar kastedilmiştir.)***
- *Şamanlar efsunla ilgili özel yeteneğe sahip ve geleceğe dair kuvvetli hislerinin olduğuna inanılan kişilerdir.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. Duyular arası aktarmaya yer verilmiştir.)***
- *Gezgin, yanında oturan Rus ve Kırgız profesörlerle şaman dansı üzerine koyu bir sohbete dalmış ve bu dansın binlerce yıllık geçmişi olduğunu üstelik halen*

altı Altay kavimlerinde yaşatıldığını öğrenmiştir. ***(Deyim aktarması vardır Duyular arası aktarma olduğu görülmektedir.)***

- *TÜBİTAK tarafından desteklenen fuar lise öğrencilerinin yaklaşık bir yıldır hazırladıkları projelerin gerçekleştirilmesiyle yapıldı.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. TÜBİTAK ile görevli kişiler ifade edilmiştir.)***
- *Dünyada bilimsel yöntemlerle yapılan ilk nüfus sayımları 20.yy'da Avrupa'da uygulanmıştır.* ***(Ad aktarması yer almıştır. Avrupa'da yaşayan insanlar için uygulanmıştır.)***
- *Eşimin sorumsuzlukları eşyalarını kaldırmaz, sofrayı toplamama hiç yardımcı olmaz.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Sofra ile soranın üzerindekiler kastedilmiştir.)***
- *Bugün dünyada petrol ve doğal gaz gibi önde gelen enerji kaynaklarının belli coğrafyalarda toplanmış olması yakın zamana kadar savaşların ve bölgesel karışıklıklar da en önemli sebeplerdendir.*
- *Geçenlerde internette bir haber okumuştum.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. İnternet sitesi kastedilmiştir.)***
- *Uzun bir süre devam eden mahkemenin kararı ise şu; üretici firma fırının kullanma kılavuzunda içinde kendinizi kurutmayınız ibaresi yazmadığı için suçludur.* ***(Ad aktarması vardır. Mahkeme ile mahkemede görevli kişiler yer almıştır.)***
- *Bir güler yüz, bir tatlı söz/ açarım yüreğimi hemen.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Yürek ile duyguları ve samimiyeti ifade etmiştir.)***
- *Orada tekrar evlenmiş, yeni bir yuva kurmuş.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Yuva ile evlilikten söz edilmiştir.)***
- *Çalıştığı için çocuklarını bir yuvaya vermiş ve onları ancak haftada bir defa görebiliyormuş.* ***(Ad aktarması vardır. Yuva ile yuvada görevli kişilere teslim edildiği ifade edilmiştir.)***
- *Balıkçı teknesi martılara kahvaltı zamanının geldiğini söylüyordu.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Balıkçı teknesinde yer alan kişiden söz eder.)***
- *O şimdi kitaplar da bir isim, bir soyadı bir parantez.* ***(Ad aktarmasına yer verilmektedir. İsim ve soyadı ile kişi kastedilmiştir.)***
- *O, ince ince gülerek gözlerini aynamın aksinden kaçırmaya çalışıyordu.* ***(Deyim aktarmasından duyular arası kullanım görülmektedir.)***

- *Ertesi gün yine güzel bir sabah başlar, yine önce onun aynası odamın duvarında koşar, sonra yine yerleşmek ister gibi titreye titreye duvara asılı kalırdı.* ***(Deyim aktarması kullanılmıştır. İnsan ait özellik başka bir kavrama verilmiştir.)***
- *Fakat mucize eseri yolda geçen bir kervan su çekerken Yusuf'u bulur.* ***(Ad aktarması kullanılmıştır. Kervan ile içinde yer alan insanlar söz edilmektedir. Su çekmek ile su kovasında su çekmek anlatılmaktadır.)***

Gazi TÖMER C1 seviyesinde dinlime metinleri örnek cümlelerinde hem ad aktarması hem de deyim aktarmalarının kullanıldığı görülmektedir. Ad aktarmalarında, insan-yer, parça- bütün özellikleri yer almaktadır. Duyular arası aktarmalar, insandan doğaya aktarmalarda, deyim aktarmalarında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

4.4.2. Dinleme Metinlerinde Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın üçüncü alt problemi olan "Bağdaştırma kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu ele alınmıştır. Gazi TÖMER A1 seviyesinde bulunan dinleme metinlerinde yer alan bağdaştırma kullanım oranlarına ilişkin veriler Tablo 63'te verilmektedir.

Tablo 63
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0,0	0	0,0
2	Emre ve Ailesi	1	9	11,1	10	10,0
3	Fiziksel Özellikler	5	5	100	9	55,5
4	Yolu Tarif Et	3	5	6,0	9	33,3
5	Alışveriş	1	6	16,6	10	10,0
6	Saat Kaç?	0	5	0,0	7	0,0
7	Haydi Cevapla	0	5	0,0	4	0,0
8	Anonslar	4	9	44,4	13	30,7
9	Nerede?	3	17	17,6	20	15,0
10	Tiyatro Oyunu	3	22	13,6	28	10,7
11	Sınav Kayıt	4	11	36,3	14	28,5
12	Kumbara Bankası	2	4	50,0	7	28,5
13	Elbiselerim	2	13	15,3	14	14,2
14	Cep Telefonu	2	5	40,0	7	28,5
15	Nasıl Gidebilirim?	3	9	33,3	8	37,5
16	Gençlik Parkı	2	13	15,3	11	18,1
17	Sanat Sokağı	6	16	37,5	13	46,1
18	İnternet	2	14	14,2	12	16,6
19	Otobüste	0	8	0,0	6	0,0
20	Eczanede	0	12	0,0	8	0,0
21	Anı	1	14	7,1	9	11,1
22	Meslek Seçimi	2	11	18,1	7	28,5
	Toplam	**46**	**213**	**21,6**	**226**	**20,3**

Tablo 63'e göre Gazi TÖMER A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde yer alan bağdaştırma cümleleri 46 olarak bulunmuştur. A1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 226 örtülü anlam tespit edilmiştir. Bağdaştırmanın örtülü anlam göre oranı ise %20,3 olarak belirlenmiştir. Buna göre, A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde en fazla bağdaştırma cümlelerinin geçtiği metinler şunlardır; "Sanat Sokağı" (%46,1), "Nasıl Gidebilirim?" (%37,5) ve "Yolu Tarif Et" (%33,0) metinleridir. En az bağdaştırmanın kullanıldığı metinler ise, "Alışveriş" (%10,0), "Emre ve Ailesi" (%10,0) ve "Anı" (%11,1) metinleri olduğu görülmektedir. "Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum", "Saat Kaç?", "Haydi Cevapla", "Otobüste" ve "Eczanede" (%0,0) metinlerinde bağdaştırma unsuruna yer verilmediği görülmektedir.

A1 seviyesindeki ders kitaplarında bulunan dinleme metinlerinde yer alan bağdaştırmaların kullanıldığı örnek cümlelerden bazıları şu şekilde gösterilebilir.

- *Babamın bir ayakkabı mağazası var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Ben uzun boyluyum.* ***(Alışılmış bağdaştırma yer verilmiştir.)***
- *Sen mavi gözlüsün.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Alo, Gökçe ben şimdi otobüs durağındayım.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Portakalın kilosu kaç lira.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Türk Hava yolları 211 sefer sayılı uçağın yolcuları lütfen uçuş kapısına ilerleyiniz.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmektedir.)***
- *Sayın yolcularımız otobüsümüz 30 dakika yemek molası verecektir.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Sen temizlik malzemelerini aldın mı?* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Anne beyaz peynirli sandviç verir misin?* ***(Alışılmış bağdaştırma olduğu görülmektedir.)***
- *Genç bir padişahın hayatını anlatıyor.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Evet, bilet ucuz ama ben kredi kartıyla ödeyeceğim.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Ben dil sınavı için kayıt yaptırmak istiyordum.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *İyi günler, kumbara bankasına hoş geldiniz.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Yaz başlayınca cicim pek çok sevdiğim için hep kırmızıdır elbiselerim.****(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmektedir.)***
- *Kış başlayınca cicim pek çok sevdiğim için hep beyazdır elbiselerim.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Aradığınız numara kullanım dışıdır.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya aittir..)***
- *50 metre ileride bir alt geçit var.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *İşten sonra gençlik parkına gidelim mi Emel.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Şimdi oraya bir çay bahçesi yaptılar.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***
- *Çünkü burada kitaplar, kafeler, hesaplı mağazalar var.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Şu köşe başındaki renkli bina nedir?* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Hadi, en yakın internet kafeye gidelim.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***

- *Hayalim iç mimar olmak.* ***(Alışılmış bağdaştırma yer verilmiştir.)***
- *Senin meslek tercihin nedir?* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***

A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde alışılmış (yakın) bağdaştırmaların kullanıldığı görülmektedir. Alışılmış bağdaştırmalar zihne uyan, anlaşılması kolay olan kelime gruplarından oluşmaktadır.

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine bulunan bağdaştırma sayılarına ait bulgular Tablo 64'te gösterilmektedir.

Tablo 64
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma *Kullanım Oranları*

No	Metin Adı	Bağdaştırma	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	2	23	8,7	14	14,2
2	Döviz Bürosunda	4	13	30,0	12	33,3
3	Hava Nasıl Olacak?	7	15	46,6	14	50,0
4	Hangisini Seçeceğim	2	15	13,3	22	9,1
5	Yanlış Adres	2	26	7,7	14	14,2
6	Reklamlar	8	12	66,6	18	44,4
7	Kampta	1	15	6,6	15	6,6
8	Dalış Kulübü	4	11	36,3	13	30,7
9	Dedikodu	1	15	6,6	13	7,7
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	5	9	55,5	13	38,4
11	Sevgili Günlük	2	14	14,2	15	13,3
12	Tiyatrodaki Sürpriz	5	15	33,3	16	31,2
13	İki Kardeş	2	16	12,5	16	12,5
14	Seyahat Acentesi	7	24	29,1	22	31,8
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	4	23	17,3	20	20,0
16	Sınıf Arkadaşları	2	32	6,2	12	16,6
17	Kulağınız Bizde Olsun	7	18	38,8	27	25,9
18	Yaylada Röportaj Keyfi	6	20	30	21	28,5
19	Öğrenci Haberleri	3	13	23,0	15	20,0
20	Şifalı Sular	6	16	37,5	17	35,2
	Toplam	**80**	**345**	**23,1**	**329**	**24,3**

Tablo 64 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 seviyesinde yer alan ders kitabındaki dinleme metinlerinde bulunan bağdaştırmanın kullanıldığı cümle sayısı 80'dir. A2 seviyesindeki dinleme metinlerinde toplam 329 örtülü anlam bulunmuştur. Bağdaştırmanın örtülü anlam içinde oranı ise %24,3 olarak belirlenmiştir. Buna göre A2 dinleme metinlerinde en fazla bağdaştırma unsuruna ait cümlenin geçtiği metinler; "Hava Nasıl Olacak?" (%50,0), "Reklamlar" (%44,4) ve "Şifalı Sular" (%35,2) metinleri olduğu anlaşılmaktadır. En az bağdaştırmanın kullanıldığı metinlerin ise,

"Kampta" (%6,6), "Dedikodu" (%7,7) ve "Hangisini Seçeceğim" (%9,1) metinleri olduğu görülmektedir

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait bağdaştırmaların görüldüğü cümlelerden örnekler aşağıda verilmektedir.

- *Yaklaşık 40 dakika önce ekonomik menü siparişi verdim.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmektedir.)***
- *Döviz büroları saat kaça kadar açık?* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Mesai saatleri 09,30'da başlıyor, 17,30' da bitiyor.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Ağaçların altına oturabilir, kitap okuyabilir, alışveriş merkezine gidebilirsiniz.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Bir grup arkadaş dağcılık ve dalış sporu ile ilgili sohbet ediyorlar.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Yanlış adresten dolayı mektubunuz alıcısına ulaşmamıştır.* ***(Alışılmış bağdaştırmadır.)***
- *Takım elbiselerinde büyük fırsat.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Tabiatın sessizliği bizi dinlendiriyor.* ***(Alışılmamış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***
- *Atölyeden sonra seni uçurtma müzesine davet ediyoruz.* ***(Alışılmamış bağdaştırma cümlesidir.)***
- *Sonra dalış kıyafetlerini giydik.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Ön sıradaki boş bir koltuğa oturdum.* ***(Alışılmış bağdaştırma görülmektedir.)***
- *Yarım saat sonra oyun başladı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Ama daha dün sen benim kırmızı ayakkabılarımı giydin.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Alev, hafta sonu benim beyaz elbisemi giydin mi?* ***(Alışılmış bağdaştırma cümlesidir.)***
- *Fatma Hanım tatil programı için bir seyahat acentesine başvurup rezervasyon yaptırmak istiyor.* ***(Alışılmış bağdaştırma görülmektedir.)***
- *İlk defa bir köy düğünü gördüm.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***
- *Damadı köy meydanında tıraş ettiler.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Cumartesi akşamı birlikte akşam yemeği yiyelim mi?* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***

- *Kültür, sanat köşemizin bugünkü konuğu Ümit Beye hoş geldiniz diyorum.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Her yer yemyeşil ağaçlarla dolu.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Duydunuz mu gençler üniversite harçları kalkacak.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Kaplıcalar sıcak maden sularından faydalanmak içindir.****(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Biliyorsun insanlar eski zamanlardan beri şifalı sulardan yararlanır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Kaplıcalarda romatizma bel ve boyun problemleri, spor hastalıkları gibi rahatsızlıklara iyi gelir.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***

A2 seviyesindeki dinleme metinleri incelendiğinde alışılmış (yakın) bağdaştırma kullanımının daha fazla olduğu görülmektedir. Alışılmamış (uzak) bağdaştırmaya da az yer verildiği saptanmıştır. Alışılmış (yakın) bağdaştırmalar kavramlar arası uyumu ifade etmektedir.

Gazi TÖMER B1 seviyesinde bulunan dinleme metinlerinde bağdaştırma kullanım oranları, örtülü anlam oranlarına ait veriler, Tablo 65'te gösterilmektedir.

Tablo 65
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırmanın Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	1	18	5,5	21	4,7
2	Sosyal Medya	13	17	76,4	33	39,3
3	Yardım Projesi	2	16	12,5	18	11,1
4	Fal Keyfi	1	18	5,5	19	5,2
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	11	18	61,1	28	39,2
6	Adam Olacak Çocuklar	4	10	40,0	12	33,3
7	Dünyanın Yedi Harikası	4	22	18,1	26	15,3
8	Ev Ekonomisi	6	26	23,0	40	15,0
9	İmza Günü	7	14	50,0	22	31,8
10	Başucu Kitabı	4	8	50,0	14	28,5
11	Tatil İlanları	11	17	64,7	33	33,3
12	Küresel Isınma	6	15	40,0	24	25,0
13	Memleket İsterim	5	11	45,4	15	33,3
14	İki Komşu	2	17	11,7	17	11,7
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	6	19	31,5	16	37,5
16	Bilgisayar Alırken	4	24	16,6	21	19,0
17	Avcı İle Küçük Kuş	4	20	20,0	20	20,0
18	Bana Bir Masal Anlat	5	17	29,4	15	33,3
19	Ters Lale	9	11	81,8	25	36,0
20	Altın Portakal	6	7	85,7	22	27,2
	Toplam	**111**	**325**	**34,1**	**441**	**25,1**

Tablo 65' e göre Gazi TÖMER B1 ders kitabındaki dinleme metinlerinde 111 bağdaştırma tespit edilmiştir. B1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 441 örtülü anlama ulaşılmıştır. Bağdaştırmanın örtülü anlam içinde oranı %25,1 olarak hesaplanmıştır. B1seviyesindeki ders kitabında bulunan dinleme metinlerinde en fazla bağdaştırma; "Sosyal Medya" (%39,3), "Psikolojide Renklerin Etkisi" (%39,2) ve "Bu İşte Bir Yanlışlık Var" (%37,5) dinleme metinlerinde vardır. En az bağdaştırma ise, "Sertap'la Söyleşi" (%4,7), "Fal Keyfi" (%5,2) ve "Yardım Projesi" (%11,1) metinlerinde görülmektedir.

B1 seviyesine ait dinleme metinlerinde geçen bağdaştırmaların kullanıldığı örnek cümlelerden bir kısmı şunlardır:

- *Peki, müzik eğitimine daha sonra nerede devam ettiniz.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Veriler dünya nüfusunun yarısının sosyal medya kullandığını gösteriyor.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***

- *Sosyal medyanın gücü, geleneksel medyanın gücünü bile geride bıraktı.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Görme engelliler için kitap seslendiriyoruz.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***
- *Bir internet kütüphanesi projesi.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Uzun saçlı biri.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Kırmızı, turuncu ve sarı gibi sıcak renkler solunumu hızlandırabilir, tansiyonu yükselmesine neden olabilir.* ***(Alışılmamış bağdaştırma cümlesidir.)***
- *…çocuklar ise mavi, kırmızı, yeşil, sarı ve turuncu gibi canlı renkleri daha çok sevmektedirler.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Bu uygulama karakter eğitimi kapsamındaydı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Okul müdürünün basına yaptığı açıklamada etkinlik süresince bazı öğrencilerin yumurtalarına isim verdiğini, kırmamak için özel taşıma kaplarını hazırladıklarını belirtti.* ***(Alışılmış bağdaştırmalar yer almaktadır.)***
- *Babil'in asma bahçeleri karısı için yapılmıştır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Söylentiye göre burası yapay dağların olduğu suların aktığı yemyeşil bir bahçedir.* ***(Alışılmamış bağdaştırma vardır.)***
- *İşte konu komşu pek beğendi el işlerimi.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Ben bu ay sonunu nasıl getireceğiz diye kara kara düşünüp durdum.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Danışmadaki genç kız üzülerek imza gününün bir önceki gün gerçekleştiğini söyledi.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmektedir.)***
- *Soluğu kütüphanenin tozlu raflarında aldım.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Günlük koşuşturma içinde kendinize hiç vakit ayırmadığınız, ruhunuzu aç bıraktığınız şu günlerde iddia ediyoruz bu kitap başucu kitabınız olacak.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Bozkırın ortasında doğal yaşamı tercih edenler bu evlerde kalıyor.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Kore de ise yüzen evler var.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Portekiz'de yel değirmeni gibi evler yapılmış.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***

- *Küresel ısınma hakkında ne düşünüyorsunuz?* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Atmosfere salınan gazlar sera etkisi yapıyor.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun.* ***(Alışılmış bağdaştırmalara yer verilmiştir.)***
- *Bu sebepten arabamı park yerinden çıkaramıyorum.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Hımm, birkaç ilan, elektrik ve su faturası gelmiş.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Haa bir de sarı zarf var.* ***(Alışılmış bağdaştırma yer almaktadır.)***
- *Ama teknik özelliği ve servis ağı çok iyidir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Size üçüncü nesil İ5işlemci bir bilgisayar tavsiye edebilirim.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Zavallı kuş, avcının kötü niyetinden habersizdir.* ***(Alışılmış bağdaştırmalar kullanılmıştır.)***
- *Küçük Karabalık bir gün annesini erkenden uyandırmış.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer almaktadır.)***
- *Daha çok ağlayan gelin çiçeği diye anılan bu çiçeğin ismi dinsel bir temaya dayanır.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Bu yılda altın portakal film festivaline ev sahipliği yapan Antalya yine renkli görüntülere sahne oldu.* ***(Alışılmamış bağdaştırmalara yer verilmiştir.)***

Görüldüğü üzere B1 seviyesindeki dinleme metinlerinde çok fazla bağdaştırma cümlesi kullanılmıştır. Alışılmış (yakın) bağdaştırma sayıları fazladır. B1 seviyesi olmasından kaynaklı alışılmamış (uzak) bağdaştırmalar da yer almıştır.

Gazi TÖMER B2 seviyesindeki ders kitabında bulunan dinleme metinlerinde bağdaştırma kullanım oranları Tablo 66'da gösterilmektedir.

Tablo 66
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırma Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	3	12	25,0	21	14,2
2	GDO	9	26	34,6	33	27,2
3	Mimar Sinan	8	16	50,0	26	30,7
4	Sirk Hayvanları	9	13	69,2	25	39,1
5	Gelecek Gençlerin	8	15	53,3	25	32,0
6	Can Güvenliği	11	15	73,3	28	39,2
7	Çoklu Zekâ Kuramı	13	18	72,2	35	37,1
8	Gelinciğin Hikâyesi	8	43	18,6	45	17,7
9	Uzaya Seyahat	9	20	45,0	31	29,0
10	Mağara Resimleri	11	15	73,3	28	39,2
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	6	15	40,0	23	26,0
12	Bir Film	6	21	28,5	36	16,6
13	Matematik Nedir?	3	9	33,3	14	21,4
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	1	12	8,3	14	7,1
15	Göl Olmak	1	22	4,5	23	4,3
16	Kitap Okumak	7	29	24,1	39	17,9
17	Sanat Tarihine Giriş	10	18	55,5	28	35,7
18	Minyatür ve Nakış	5	16	31,2	23	21,7
19	Bunları Biliyor Musunuz?	5	15	33,3	19	26,3
20	Spor Haberleri	7	25	28,0	28	25,0
Toplam		**140**	**375**	**37,3**	**544**	**25,7**

Tablo 66'ya bakıldığında Gazi TÖMER B2 ders kitabındaki dinleme metinlerinde yer alan bağdaştırma sayısının 140 olduğu saptanmıştır. B2 seviyesindeki dinleme metinlerinde 544 örtülü anlama ulaşılmıştır. Bağdaştırma oranı ise %25,7 olarak belirlenmiştir. B2 seviyesindeki dinleme metinlerine ait bağdaştırmanın en fazla olduğu kullanıldığı metinlerin, "Mağara Resimleri" (%39,2), "Can Güvenliği" (%39,2) ve "Sirk Hayvanları" (%39,1)'olduğu görülmektedir. En az bağdaştırma ise, "Göl Olmak" (%4,1), "Yaşlı Adam ve Oğulları" (%7,1) ve "Atatürk'ün Sanat Sevgisi" (%14,4) metinlerinde verilmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesinde ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde bağdaştırma unsurunun kullanıldığı örnek cümlelerden bir bölümünü şöyle sıralamak mümkünüdür:

- *Onun sanata verdiği önemi yaşadığı dönemde temelleri atılan Güzel Sanatlar Akademisi, Gazi Eğitim Enstitüsü müzik bölümü devlet tiyatrolarında anlamak mümkündür.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***

- *Bebeğim anne sütü almadığı için mamaları mecburen kullanıyoruz.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *İçeriği zenginleştirilmiş, içine boya maddesi katılmış mamalardan uzak duralım.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***
- *Çünkü Japonlar daha ilk incelemede camilerin gevşek bir zemin üzerine inşa edildiğini anlamışlar.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Ormanların kralı aslan ormanda gezinirken şüphesiz ki ateş çemberinden atlamıyor.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Kariyer uzmanlığı kişinin yeteneklerini ve bilgilerini ön planda tutarak doğru mesleği seçmesine veya doğru işi kurmasına yardımcı olmaktadır.* ***(Alışılmış bağdaştırma görülmektedir.)***
- *Tabii, seminerlerin amacı şoförlerin sorumluluk bilincini geliştirmek ve her durumda profesyonel davranmalarını sağlayabilmektir.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *İçsel zekâsı güçlü olan kişi kendiyle ve yaşamıyla sorumluluk almaktan kaçmaz.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Delikanlı bir gün tarlada çalışırken gelincik yavrusu bulmuş.* ***(Alışılmış bağdaştırma yer verilmiştir.)***
- *Dur da devam edeyim, uzay araçları ikisi pilot, altı yolcu olmak üzere sekiz kişiyi taşıyabilecek.* ***(Alışılmış bağdaştırmadır.)***
- *Yani ilkel sanatın görevi doğa ve düşmana karşı insan topluluğunu sağlamlaştırma yönünden güç vermektedir.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Zaten müzik asıl ruh hastalıkları için birebir.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***
- *Film yaşanmış bir hayat hikâyesine dayanıyor.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Çok eskiden sayıların ve şekillerin ilmi olarak tanımlanan matematik de diğer bilim dalları gibi geçen zaman içinde büyük bir gelişme gösterdi.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Ancak bu acının şiddeti neyin içine konulduğuna bağlıdır.* ***(Alışılmamış bağdaştırma görülmektedir.)***
- *Ancak benim için yabancı romanlarda önemli olan dil çevirisi.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***

- *Önce sanat tarihinin kısa bir tanıtımını yapalım.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Batıdaki gibi büyük boyutlu duvar resimleri yapılmasa da el yazması kitaplarda her türlü insan ve hayvan suretlerinin bulunduğu minyatürler yapıldı.* ***(Alışılmış bağdaştırmadır.)***
- *Çocukların hayal gücünü geliştirici yaratıcı oyunlar seçin.* ***(Alışılmış bağdaştırma yer verilmektedir.)***

B2 seviyesindeki dinleme metinlere ait örnek cümlelere bakıldığında alışılmış (yakın) bağdaştırmaların daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Alışılmamış (uzak) bağdaştırmanın çok fazla olmadığı anlaşılmaktadır. Dil öğretiminde basit kullanımlar dikkat çekmektedir.

C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde bulunan bağdaştırmalara ilişkin sayı ve oranlar Tablo 67'de sunulmaktadır.

Tablo 67
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Bağdaştırma Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Bağdaştırma Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle içinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Bağdaştırma Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Kız Kulesi	10	21	47,6	42	23,8
2	Zamanında	3	20	15,0	30	10,0
3	Makyaj Sanatı	13	24	54,1	52	25,0
4	Şamanların Dansı	8	21	38,0	43	18,6
5	Kök Hücre Nakli	12	9	133,3	25	48,0
6	Sağlıklı Günler	7	8	5,6	17	11,9
7	Bilim Fuarı	5	7	71,4	20	25,0
8	Nüfus Sayımı	9	13	69,2	21	42,8
9	Yaz Dostum	4	15	26,6	22	18,1
10	Kullanma Kılavuzu	4	17	23,5	28	14,2
11	Enerji Kaynakları	12	12	100,0	28	42,8
12	İlginç Bir Haber	8	21	38,0	45	17,7
13	Arkadaşım Badem Ağacı	5	17	29,4	27	18,5
14	Beyaz Gemi	9	33	27,2	56	16,0
15	Martı	6	12	50,0	21	28,5
17	Yusuf ve Züleyha	19	32	59,3	66	28,7
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	27	70	38,5	96	28,1
20	Kitaplarda Ölmek	2	9	22,2	12	16,6
	Toplam	**163**	**361**	**45,1**	**651**	**25,0**

Tablo 67' ye göre Gazi TÖMER C1 ders kitabındaki dinleme metinlerinde 163 bağdaştırmaya ulaşılmıştır. C1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde

651 örtülü anlam tespit edilmiştir. Bağdaştırmanın örtülü anlam içindeki oranı ise %25,0 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, en fazla bağdaştırma unsuru "Kök Hücre Nakli" (%48,0), "Nüfus Sayımı" (%42,8) ve "Enerji Kaynakları" (%42,8) metinlerinde tespit edilmiştir. En az bağdaştırma ise, "Zamanında" (%10,0), "Sağlıklı Günler" (%11,9) ve "Kullanma Kılavuzu" (%14,2) metinlerinde yer almıştır.

C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde kullanılan bağdaştırmalara ait örnek cümlelerin bir kısmı aşağıda sıralanmıştır.

- *Eşsiz konumu nedeniyle tarih içinde gözetleme kulesi ve deniz feneri olarak kullanılmıştır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *İçimde koşan çocuklar uslu, misafirlere ne bereketli sofralar kurulurdu.* ***(Alışılmış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***
- *…İngiltere kraliçesi Elizabeth, beyaz pudra pek çok kullanılan ve beğenilen kozmetik ürün haline gelmiştir.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Bu bağlamda şamanların davranış ve eylemlerinde derinliğe sahip gizemli, duygulu ve renkli kişiler oldukları söylenebilir.* ***(Alışılmamış bağdaştırmaya yer verilmektedir.)***
- *Sevgili dinleyicilerimiz sıradaki haberimiz kök hücre nakli ilgili.* ***(Alışılmış bağdaştırma vardır.)***
- *Verilen kanın yerine genç hücreler kan dolaşımına katıldığı için bağışçı daha dinç ve canlı olur.* ***(Alışılmış bağdaştırma görülmüştür.)***
- *30 saniyede şarj olan telefon bataryasından kışın karpuz yetiştirebilen saksıya kadar değişik bilim dallarında yapılmış çalışmalar katılımcılara sunuldu.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Binlerce yıl boyunca bu kısıtlı amacın ve basit yöntemlerin dışına çıkamamıştır.* ***(Alışılmış bağdaştırma yer almaktadır.)***
- *Sarı çizmeli Mehmet Ağa öder bir gün hesabı.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Yaz dostum, garipleri giydir ipek şal ile.* ***(Alışılmış bağdaştırma görülmektedir.)***
- *Off kayınvalidem eşimin kullanma kılavuzunu yanında göndermemiş anlamıyorum.* ***(Alışılmış bağdaştırmadır.)***
- *Dünyada çeşitli enerji kaynakları vardır.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***

- *Bilgi şöleni için ilginç fakat kısa bir yurt dışı haberi arıyorum.* ***(Alışılmış bağdaştırmadır.)***
- *Bir ılıman hava esmeye görsün gelecek kara kış.* ***(Alışılmamış bağdaştırmaya yer verilmiştir.)***
- *Büyük bir dokuma fabrikasında çalışıyormuş.* ***(Alışılmış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Çok ağır bir işmiş yani.* ***(Alışılmamış bağdaştırma vardır.)***
- *100 fite yükseldiğinde perdeli ayaklarını indiriyor, gagasını kaldırıyor ve ona acı veren bir kavisi oluşturabilirse daha yavaş uçabilecekti.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Ya sayfa altında ya da az ilerde eserleri, ne zaman basıldıkları kısa uzun bir liste.* ***(Alışılmış bağdaştırma yer verilmiştir.)***
- *Bu Anadolu şehrinin ilkbaharı kırkikindi yağmurlarıyla başlardı.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmaktadır.)***
- *Göğün her rengini deniz gibi emen bu çayırın renk oyunları da olamasa, evden bir deli çığlığı ile fırlamak içten değildi.* ***(Alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.)***
- *Yusuf ile Züleyha'nın aşkı, kutsal kitaplarda geçen en güzel aşk hikâyelerinden biridir.* ***(Alışılmış bağdaştırmadır.)***

Gazi TÖMER C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde alışılmış (yakın) bağdaştırmalar sıklıkla yer verilmiştir. Alışılmamış (uzak) bağdaştırmaların da arttığı görülmektedir. Dil seviyesinin artmasıyla bağdaştırmalar da çeşitlenmektedir.

4.4.3. Dinleme Metinlerinde Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt problemi olan "Deyimler ve atasözlerinin kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusuna cevap aranmaktadır. Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde deyim ve atasözlerinin kullanım oranlarına ait bulgular Tablo 68'de verilmektedir.

Tablo 68
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyim ve Atasözleri Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0,0	0	0,0
2	Emre ve Ailesi	1	9	11,1	10	10,0
3	Fiziksel Özellikler	0	5	0,0	9	0,0
4	Yolu Tarif Et	1	5	20,0	9	11,1
5	Alışveriş	1	6	16,6	10	10,0
6	Saat Kaç?	0	5	0,0	7	0,0
7	Haydi Cevapla	0	5	0,0	4	0,0
8	Anonslar	0	9	0,0	13	0,0
9	Nerede?	0	17	0,0	20	0,0
10	Tiyatro Oyunu	2	22	9,0	28	7,1
11	Sınav Kayıt	0	11	0,0	14	0,0
12	Kumbara Bankası	0	4	0,0	7	0,0
13	Elbiselerim	0	13	0,0	14	0,0
14	Cep Telefonu	0	5	0,0	7	0,0
15	Nasıl Gidebilirim?	0	9	0,0	8	0,0
16	Gençlik Parkı	0	13	0,0	11	0,0
17	Sanat Sokağı	0	16	0,0	13	0,0
18	İnternet	0	14	0,0	12	0,0
19	Otobüste	0	8	0,0	6	0,0
20	Eczanede	1	12	8,3	8	12,5
21	Anı	1	14	7,1	9	11,1
22	Meslek Seçimi	0	11	0,0	7	0,0
	Toplam	**7**	**213**	**3,2**	**226**	**3,0**

Tablo 68'e göre Gazi TÖMER A1 seviyesindeki ders kitabındaki dinleme metinlerinde 7 deyim ve atasözü tespit edilmiştir. A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde 226 örtülü anlama ulaşılmıştır. Deyim ve atasözlerinin örtülü anlam içinde oranı ise %3,0 olarak belirlenmiştir. Buna göre, A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde en fazla deyim ve atasözlerinin olduğu metinler, "Anı" (%12,5), "Meslek Seçimi" (11,1), "Yolu Tarif Et" (%11,1), "Emre ve Ailesi" (%10,0), "Tiyatro Oyunu" (%7,1) metinleri olduğu anlaşılmaktadır. Diğer dinleme metinlerinde ise deyim ve atasözleri unsuruna ulaşılmamıştır.

A1 seviyesinde bulunan dinleme metinlerine ait deyim ve atasözlerinin olduğu bazı örnek cümleler şunlardır:

- *Bana evini tarif et.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir işi, bir yeri, bir durumu tanımlamak için kullanılmaktadır.)***
- *Ben ve kuzenlerim iyi anlaşıyoruz.* ***(Deyim vardır. Aralarında sorun ve sıkıntının olmadığını ifade etmek için kullanılır.)***
- *Ece ben bu oyunu merak ediyorum.* ***(Deyimdir. Tedirgin olmak, düşünmek öğrenmek anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Evet, ben de merak ediyorum.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Tedirgin olmak, düşünmek öğrenmek anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Hoş geldiniz, nasıl yardımcı olabilirim?* ***(Deyimdir. Bir yere gelen misafir için kullanılan söz grubudur. Güzel karşılama anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Kasada dükkân sahibiyle sohbet ettik.* ***(Deyim kullanılmıştır. Güzel bir konuşma, iyi vakit geçirmek anlamlarında kullanılmaktadır.)***

Gazi TÖMER A1 seviyesinde dinleme metinlerinde deyim ve atasözlerine çok az yer verilmektedir. Deyimler A1 seviyesinde bulunan dil öğrenicilerin günlük yaşamda kullandıkları daha anlaşılır yapılardan oluşmaktadır. A1 seviyesinde atasözlerine ait cümleler de bulunmamaktadır.

A2 seviyesi ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde bulunan deyim ve atasözlerine ait sayı ve oranlar Tablo 69'da verilmektedir.

Tablo 69
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözleri Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	0	23	0,0	14	0,0
2	Döviz Bürosunda	0	13	0,0	12	0,0
3	Hava Nasıl Olacak?	0	15	0,0	14	0,0
4	Hangisini Seçeceğim	3	15	20,0	22	13,6
5	Yanlış Adres	2	26	7,6	14	14,2
6	Reklamlar	0	12	0,0	18	0,0
7	Kampta	1	15	6,6	15	6,6
8	Dalış Kulübü	2	11	18,1	13	15,3
9	Dedikodu	1	15	6,6	13	7,7
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	1	9	11,1	13	7,7
11	Sevgili Günlük	1	14	7,1	15	6,6
12	Tiyatrodaki Sürpriz	1	15	6,6	16	6,2
13	İki Kardeş	3	16	18,7	16	18,7
14	Seyahat Acentesi	2	24	8,3	22	9,0
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	2	23	8,7	20	10,0
16	Sınıf Arkadaşları	1	32	3,1	12	8,3
17	Kulağınız Bizde Olsun	5	18	27,7	27	18,5
18	Yaylada Röportaj Keyfi	2	20	10,0	21	9,5
19	Öğrenci Haberleri	0	13	0,0	15	0,0
20	Şifalı Sular	3	16	18,7	17	17,6
	Toplam	**30**	**345**	**6,7**	**329**	**9,1**

Tablo 69 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 seviyesindeki ders kitabında dinleme metinlerinde deyim ve atasözlerinin sayısının 30 olduğu görülmektedir. A2 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 329 örtülü anlam tespit edilmiş olup deyim ve atasözlerinin örtülü anlam içinde oranı ise %9,1 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, A2 seviyesindeki ders kitabında dinleme metinlerinde deyim ve atasözlerine ait cümlelerin en fazla kullanıldığı; "İki Kardeş" (18,7), "Kulağınız Bizde Olsun! (%18,5) ve "Şifalı Sular" (%17,6) metinlerdir. En az deyim ve atasözlerin yer aldığı metinler ise, "Tiyatrodaki Sürpriz" (%6,2), "Sevgili Günlük" (%6,6) ve "Haydi, Uçurtma Atölyesine" (%7,7) olmuştur. "Pizza Siparişi", Döviz Bürosunda", "Hava Nasıl Olacak?", "Reklamlar" ve "Öğrenci Haberleri" metinlerinde deyimler ve atasözleri yer almamaktadır.

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait deyim ve atasözlerinin bulunduğu örnek cümlelerin bir bölümünü şöyle gösterebiliriz:

- *Ama şimdi kafam daha çok karıştı.* ***(Deyim kullanılmıştır. Var olan düşüncelerde çelişkilerin olmasına neden olma anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Dağcılık kadar tehlikeli değil ama heyecan verici.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir konuda yoğun duygu durumuna sahip olmak olarak ifade edilmektedir.)***
- *Artık hafta sonu kampa gelmek için gün sayıyorum.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Bir işin süresinin dolması, zamanın geçmesini beklemek anlamlarında kullanılır.)***
- *İyi günler Emre Bey, size nasıl yardımcı olabilirim?* ***(Deyimdir. Bir konuda desteğini esirgememek anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Kuşadası turuyla ilgili bilgi almak istiyorum.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir konu hakkında bilgi sahibi olmak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Gazeteler habere geniş bir yer ayırmış.* ***(Deyime yer verilmiştir. Bir durumu ifade etmek, bilgilendirmek için söz etmek anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Atölyeden sonra seni uçurtma müzesine davet ediyoruz.* ***(Deyimdir. Çağırmak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Antalya'da dalış yapmaya karar verdim.* ***(Deyim kullanılmıştır. Olumlu veya olumsuz fark etmeksizin bir sonuca varmak anlamından kullanılmaktadır.)***
- *Hem izin almadan elbisemi giyiyorsun hem de üzerine kola döküyorsun.* ***(Deyime yer verilmiştir. Herhangi bir durum için onay almak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Özür dilerim abla bundan sonra daha özen göstereceğim.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir hata sonucu kullanılan söz grubudur. Herhangi bir konuda gerekli hassasiyeti göstermek için kullanılmaktadır.)***
- *Size anlatacaklarım bu kadardı, hoşça kalın.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir yerden uzaklaşıldığında söylenen söz grubudur.)***
- *Aaa, çok sevindim, hayırlı olsun.* ***(Deyimdir. Güzel günlerde kullanma, bir işe başlama vb. durumlar için kullanılan söz kalıbıdır.)***
- *Kültür sanat köşemizin bu haftaki konuğu Ümit Bey hoş geldiniz. ?* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir yere gelen misafir için kullanılan söz grubudur. Güzel karşılama anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Hoş bulduk, teşekkür ederim.* ***(Deyim kullanılmıştır. İyi karşılanma anlamında kullanılmaktadır.)***

- *Köyümüze hoş geldiniz, hoş bulduk.* ***(Deyim kullanılmıştır. Güzel karşılama ve iyi karşılanma anlamlarında kullanılan söz gruplarıdır.)***
- *Hem sağlık hem turizm açısından önem taşır.* ***(Deyimdir. Değerli olmak, yer edinmek anlamlarında kullanılmıştır.)***

A2 seviyesindeki dinleme metinlerine ait örnek cümlelerde atasözlerinin yer almadığı görülmektedir. Atasözleri yargı bildiren cümleler olduğundan A1 seviyesinde yer verilmemiştir. Deyimlerin sıklıkla kullanılması eyleme yönelik bilgiler barındırmasından kaynaklanmaktadır.

B1 seviyesinde dinlememe metinlerinde yer alan deyim ve atasözlerine ilişkin veriler Tablo 70'de gösterilmektedir.

Tablo 70
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözleri Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	5	18	27,7	21	23,8
2	Sosyal Medya	6	17	35,3	33	18,1
3	Yardım Projesi	3	16	18,7	18	16,6
4	Fal Keyfi	0	18	0,0	19	0,0
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	3	18	16,6	28	10,7
6	Adam Olacak Çocuklar	1	10	10,0	12	8,3
7	Dünyanın Yedi Harikası	2	22	9,0	26	7,7
8	Ev Ekonomisi	6	26	23,0	40	15,0
9	İmza Günü	3	14	21,4	22	13,6
10	Başucu Kitabı	1	8	12,5	14	7,1
11	Tatil İlanları	4	17	23,5	33	12,1
12	Küresel Isınma	4	15	26,6	24	16,6
13	Memleket İsterim	0	11	0,0	15	0,0
14	İki Komşu	3	17	17,6	17	17,6
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	1	19	5,2	16	6,2
16	Bilgisayar Alırken	2	24	8,3	21	9,5
17	Avcı İle Küçük Kuş	4	20	20,0	20	20,0
18	Bana Bir Masal Anlat	0	17	0,0	15	0,0
19	Ters Lale	2	11	18,1	25	8,0
20	Altın Portakal	2	7	28,5	22	9,0
	Toplam	**52**	**325**	**16,0**	**441**	**11,8**

Tablo 70'e baktığımızda Gazi TÖMER B1 seviyesinde toplam deyim ve atasözü sayısının 52 olduğu görülmektedir. B1 seviyesi dinleme metinlerinde 441 örtülü anlama yer verilmiştir. Deyim ve atasözlerinin oranının ise %11,8 olduğu anlaşılmıştır. Buna göre, B1 ders kitabındaki dinleme metinlerinde deyim ve atasözlerine ait cümleler; "Sertap'la Söyleşi" (%23,8), "Avcı ile Kuş" (%20,0) ve "Sosyal Medya"

(%18,1) en fazla bu metinlerde yer almıştır. En az deyim ve atasözlerinin olduğu metinler ise, "Bu İşte Bir Yanlışlık Var" (%6,2), "Başucu Kitabı" (%7,1) ve "Dünyanın Yedi Harikası" (%7,7) metinlerinde tespit edilmiştir. "Fal Keyfi", "Memleket İsterim" ve "Bana Bir Masal Anlat" metinlerinde deyim ve atasözleri unsurlarına yer verilmemiştir.

B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ilişkin deyim ve atasözlerinin bulunduğu örnek cümlelerden bir kısmı şu şekildedir:

- *Öncelikle programımıza hoş geldiniz.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir yere gelen misafir için kullanılan söz grubudur. Güzel karşılama anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Çok teşekkür ederim, hoş bulduk.* ***(Deyimdir. İyi karşılanma anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Sosyal medyanın gücü geleneksel medyanın gücünü bile geride bıraktı.* ***(Deyime yer verilmiştir. Bir durumun, davranışın, gelişmenin ilerisinde olmak veya onu geçmek anlamında kullanılmıştır.)***
- *Büyük kitleler sosyal medya üzerinden haberleşerek hareket edebiliyorlar.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir düşünceyi, bir durumu birlikte savunmak, dayanışma anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Tamam, o zaman ben de görev almak istiyorum.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir görevi üstlenmek anlamını ifade etmektedir.)***
- *Görme engelliler için kitap seslendiriyoruz, kulağa hoş geliyor.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Bir konuda ilgisini çekmek, önemsemek anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Bu durum dünyadaki hamburgerci ve pizzacıların renk tercihiyle ilişkili olduğu fark edilmiştir.* ***(Deyim görülmektedir. Ayırt etmek, anlamak anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Özgüven duygusunun dışında dürüstlük, adalet, özsaygı ve arkadaşlık gibi konularda bu projenin içinde yer alıyordu.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir konunun işlenmesi, bir liste veya projede bulunması anlamlarını ifade eder.)***
- *Bu karamı ilk olarak MÖ 5.yy'da tarihçi Herodot ortaya attı.* ***(Deyim vardır. Bir düşünceyi herkese anlatmak, iletmek anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Sen kafana takma Osman Bey artık ben de varım.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir sorun veya problem durumunda aşırı düşünmeyi ifade etmektedir.)***

- *Önce tıka basa buzdolabını doldurdum.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Herhangi bir alanın boş kalmayacak şekilde doldurulmasını ifade eder.)***
- *Bir şey yemeden doğruca kitapevinin yolunu tuttum.* ***(Deyim yer almaktadır. Hareket etmek, bir yere doğru gitmek anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Büyük bir kalabalıkla karşılaşacağımı düşünürken gördüğüm manzara karşısında hayal kırıklığına uğradım.* ***(Deyim görülmektedir. Beklenmedik bir durum ile karşılaşmak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Sizler radyonun başında bizlere kulak verirken biz de size yeni çıkan kişisel gelişim kitabını tanıtmaya çalışacağız.* ***(Deyim kullanılmıştır. Dikkatle dinlemek ifade edilmiştir.)***
- *Ayrıca sıcaklıkların artacağı ve buzulların eriyeceği ileri sürülüyor.* ***(Deyim vardır. Bir düşünceyi belirtmek için kullanılmaktadır.)***
- *İyi ki hatırlattınız Şükrü Bey, bundan sonra daha çok özen gösteririm şüpheniz olmasın.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir işi önemli görerek yerine getirme anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Hoş geldin oğlum, elindekiler ne?* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir yere gelen misafir için kullanılan söz grubudur. Güzel karşılama anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Kolay gelsin, bilgisayar almayı düşünüyorum yardım edebilir misiniz?* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir işin zorluk durumuna göre söylenen iyi dilek anlamında kullanılan söz grubudur.)***
- *Ancak avcının ellerine düşür, iş işten geçmiştir.* ***(Deyimlere yer verilmiştir. Yakalanmak, muhtaç olmak anlamlarında kullanılmaktadır. İş işten geçme ise bir işi yapma durumunun ortadan kalkmasını ifade eder.)***
- *Müslüman âleminde daha çok hüzün simgesi olan çeşitli halk hikâyelerinde kendine yer bulmuştur.* ***(Deyim kullanılmıştır. Konu olarak yer bulmuş, söz edilmektedir anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Bu yılda altın portakal film festivaline ev sahipliği yapan Antalya yine renkli görüntülere sahne oldu.* ***(Deyim kullanılmıştır. Önemli bir durumda görev almak anlamında kullanılmaktadır.)***

B1 seviyesi dinleme metinlerinde örnek cümlelerde deyimlerin sayısının arttığı anlaşılmaktadır. Örnek cümlelere baktığımızda kullanılan deyimlerde soyut ve mecazlı ifadelerin sayısında artış görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesi dinleme metinlerinde bulunan deyim ve atasözlerine ait cümle sayıları ile örtülü anlam oranlarına ilişkin veriler Tablo 71'de verilmektedir.

Tablo 71
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözleri Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	5	12	41,6	21	23,8
2	GDO	9	26	34,6	33	27,2
3	Mimar Sinan	3	16	18,7	26	11,5
4	Sirk Hayvanları	4	13	30,7	25	16,0
5	Gelecek Gençlerin	7	15	46,6	25	28,0
6	Can Güvenliği	3	15	20,0	28	10,7
7	Çoklu Zekâ Kuramı	6	18	33,3	35	17,1
8	Gelinciğin Hikâyesi	8	43	18,6	45	17,7
9	Uzaya Seyahat	4	20	19,0	31	12,9
10	Mağara Resimleri	2	15	13,3	28	7,1
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	2	15	13,3	23	8,7
12	Bir Film	7	21	33,3	36	19,4
13	Matematik Nedir?	1	9	11,1	14	7,1
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	3	12	25,0	14	21,4
15	Göl Olmak	1	22	4,5	23	4,3
16	Kitap Okumak	3	29	10,3	39	7,7
17	Sanat Tarihine Giriş	5	18	27,7	28	17,8
18	Minyatür ve Nakış	1	16	6,2	23	4,3
19	Bunları Biliyor Musunuz?	1	15	6,6	19	5,2
20	Spor Haberleri	3	25	12,0	28	10,7
	Toplam	**78**	**375**	**20,8**	**544**	**14,3**

Tablo 71'e göre Gazi TÖMER B2 seviyesinde dinleme metinlerinde 78 deyim ve atasözü tespit edilmiştir. B2 seviyesindeki dinleme metinlerinde 544 örtülü anlama rastlanılmıştır. Deyim ve atasözlerinin örtülü anlama göre oranı ise %14,3 olarak belirlenmiştir. B2 seviyesi dinleme metinlerinde en fazla deyim ve atasözlerinin yer aldığı metinler; "Gelecek Gençlerin" (%28,0), "GDO" (%27,2) ve "Atatürk'ün Sanat Sevgisi" (%23,8). En az deyim ve atasözlerine sahip metinler ise, "Minyatür ve Nakış" (%4,3), "Göl Olmak" (%4,3) ve "Bunları Biliyor musunuz?" (%5,2) metinleri olmuştur.

B2 seviyesi dinleme metinlerine ait deyim ve atasözlerinin geçtiği örnek cümlelerden bir kısmı şöyle gösterilebilir:

- *Atatürk, sanatı meydana getiren, ona can veren sanatçının da önemli olduğunu toplumun sanata ve sanatçıya ne kadar önem vermesi ve nasıl bakması gerektiğini de şu sözleriyle dile getirmiştir.* ***(Deyimler kullanılmıştır. Bir***

durumun oluşması için söylenen söz grubudur. Dile getirmek deyimi ile de söylemek, konuşmak kastedilmiştir.)

- *Özellikle böyle önemli bir konuyu ele aldığınız için çok teşekkür ederim.* ***(Deyime yer verilmiştir. Önemli bir durum veya konu hakkında çalışmak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Sağlımıza zararlı olduğu herkesçe bilinen hazır gıdalardan uzak duruyoruz.* ***(Deyim vardır. Kullanmamak, tüketmemek anlamlarında kullanılmıştır.)***
- *Heyet İskân ve İmar Bakanlığından izin alarak ülkemizin tarihi yapılarını incelemeye başlamıştır.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Bir durum veya konu için onay almak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Ama bunca yıl bu camilerde bir çatlak bile olmamasına akıl sır erdirememişler.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Bir durumu tam anlayamamak, zihinde soru işaretlerinin olması kastedilmiştir.)***
- *Ancak ödenen bedeller düşünülünce eğlenceden pek de eser kalmıyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durumda belirti veya izin kalmaması olarak ifade edilmiştir.)***
- *Tim Feneksiko adındaki sirk eğitmeni bir fili nasıl yola getireceklerini şu sözlerle açıklıyor.* ***(Deyim cümlesidir. İstedikleri davranışları yola getirmek için kullanılmaktadır.)***
- *Bilgisayar tasarımı ve geliştirilmesi gibi konuları ele alan yazılım mühendisliği internet sitelerine reklam verenlerin ihtiyaç duyduğu animasyon gibi taşınmaz malların değerini…****(Deyim yer verilmektedir. Bir durumu, bir düşünceyi, bir konuyu incelemek amacıyla kullanılan söz grubudur.)***
- *İzin belgesi ya da rehber öğretmen gibi herhangi bir konuda aksaklık tespit edilirse trafik polisi tarafından tutanak tutuluyor ve ceza kesiliyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir suç veya hata karşısında yapılan yaptırımdır.)***
- *Edebiyat, hukuk, dil bilimi, dil öğretimi ve öğrenimi, siyaset gibi alanlarda bu zekâ türü ön plana çıkmaktadır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir konuda dikkati çekmek, daha önemli olmak anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Düğünleri dillere destan olmuştur.* ***(Deyim kullanılmıştır. Halk tarafından konuşulmak olarak ifade edilmektedir.)***
- *Bunu gören kadın beyninden vurulmuşa döndü.* ***(Deyim kullanılmıştır. Şaşırma, şok hali, yoğun duygu durumu olarak ifade edilmektedir.)***

- *Uzayı artık ayaklarınızın altına serdik.* ***(Deyim kullanılmıştır. İmkânsız bir durumu göstermek, ulaşılır kılmayı ifade eder.)***
- *Bu yapıtlar bize sanatı yaşam kaygısı sonucunda ortaya çıktığını gösteriyor.* ***(Deyim olduğu görülmektedir. Biri durumun bilinmesi, sonuç olarak ifade edilmektedir.)***
- *Müzikte farklı vakitler için iyi gelen farklı makamlar var.* ***(Deyim cümlesidir. Kişinin duygu durumunu anlatmak için kullanılmaktadır.)***
- *Önce beni harekete geçiren bir sözden bahsetmek istiyorum.* ***(Deyimdir. Bir işin yapılmasını sağlamak için kullanılmaktadır.)***
- *Sonra da tüm zorlukların bir bir üstesinden geldim.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir işi yapmak, başarılı olmak anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *O nedenle kimi matematikçiler ona bir oyun gözüyle bakarlar.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Olduğundan farklı görmek anlamında kullanılır.)***
- *Benim yokluğumda ayakta kalabilmek için bir öğüt veriyorum.* ***(Deyim kullanılmıştır. Sorunlarla mücadele etme, yılmama anlamlarını ifade eder.)***
- *Babalarının ne yapacağına akıl sır erdiremeyen çocuklar ellerinde oklarla babaların karşısına gelir.* ***(Deyim kullanılmıştır. Zihindeki sorulara cevap bulamamayı, anlam kuramamayı ifade etmektedir.)***
- *Her şey üst üste geliyor.* ***(Deyim kullanılmıştır. Birkaç olumsuz durumun art arda yaşanması ifade eder.)***
- *Çünkü Tolstoy bu romanda Rus tarihini, kültürünü, insanların karakter tahlilleri ve yaşam tarzlarını çok sürükleyici bir dille kaleme alıyor.* ***(Deyim yer almaktadır. Yazıya geçirmek anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Merak etme elindeki roman gayet iyi bir çevirmenin kaleminden çıkmış.* ***(Deyimdir. Kimin tarafından yazıldığı ifade edilmektedir.)***
- *Sanat tarihi içerisinde önemli yer edinmiş, sanatçıların halefleri üzerinde yarattığı etkiyi de değerlendirmek ve sanatçıların biyografilerin oluşumuna katkı sağlamak.* ***(Deyim kullanılmıştır. İz bırakmak, bir şeyin içinde yer almak anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Kulaklarınıza inanamayacaksınız ama 320 km giden bir Formula arabası sadece 4 saniyede duruyor.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Bir konunun doğruluğu hakkında şaşırmak olarak ifade edilmektedir.)***

B2 seviyesi dinleme metinlerinde deyim sayısında artış görülmektedir. Deyimlerin kullanım oranları artması, dil öğrenicilerinin mecazlı ifadeleri anlayacak seviyede olduğunu ifade etmektedir. Deyimler genellikle kısa yapılardan oluştuğu için ifade edilmek istenen bir durum daha anlaşılır hale getirmek amaçlanmaktadır. Atasözlerin ise B2 seviyesinde yer almadığı da anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER C1 seviyesi ders kitabında yer alan dinleme metinlerine bulunan deyim ve atasözlerine ilişkin oranlar Tablo 72'de verilmektedir.

Tablo 72
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Deyimler ve Atasözleri Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Deyimler ve Atasözleri	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Deyimler ve Atasözleri Örtülü Anlam
1	Kız Kulesi	7	21	33,3	42	16,6
2	Zamanında	1	20	5,0	30	3,3
3	Makyaj Sanatı	6	24	25,0	52	11,5
4	Şamanların Dansı	8	21	38,0	43	18,6
5	Kök Hücre Nakli	2	9	22,2	25	8,0
6	Sağlıklı Günler	1	8	12,5	17	5,8
7	Bilim Fuarı	3	7	42,8	20	15,0
8	Nüfus Sayımı	3	13	23,0	21	14,2
9	Yaz Dostum	0	15	0,0	22	0,0
10	Kullanma Kılavuzu	4	17	23,5	28	14,2
11	Enerji Kaynakları	4	12	33,3	28	14,2
12	İlginç Bir Haber	5	21	23,8	45	11,1
13	Arkadaşım Badem Ağacı	3	17	17,6	27	11,1
14	Beyaz Gemi	9	33	27,2	56	16,0
15	Martı	2	12	16,6	21	9,5
17	Yusuf ve Züleyha	14	32	43,7	66	21,2
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	9	70	12,8	96	9,3
20	Kitaplarda Ölmek	0	9	0,0	12	0,0
	Toplam	**81**	**361**	**22,4**	**651**	**12,4**

Tablo 72' ye bakıldığında Gazi TÖMER C1 ders kitabındaki dinleme metinlerinde deyim ve atasözlerinin kullanıldığı cümle sayıları 81'dir. C1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 651 örtülü anlam bulunmuştur. Deyim ve atasözlerinin örtülü anlam oranı ise %12,4 olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, C1 seviyesinde dinleme metinlerinde en fazla deyim ve atasözleri "Yusuf ve Züleyha" (%21,2), "Şamanların Dansı" (%18,6) ve "Kız Kulesi" (%16,6) metinlerinde tespit edilmiştir. En az deyim ve atasözleri ise, "Zamanında" (%3,3), "Sağlıklı Günler" (%5,8) ve "Kök Hücre Nakli" (%8,0) metinlerinde yer almıştır. "Yaz Dostum", "Kitaplarda Ölmek" metinlerinde deyim ve atasözlerine ulaşılmamıştır.

C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait deyim ve atasözlerinin geçtiği örnek cümlelerin bir bölümünü şöyle göstermek mümkündür:

- *Kral o gün bütün ülkede şenlikler başlatır. Kutlamaların ardı arkası kesilmez.* ***(Deyim kullanılmıştır. Devamlılık ifade etmektedir.)***
- *Günlerden bir gün kralın kızı hastalanır ve yataklara düşer.* ***(Deyimdir. Rahatsızlanmak, sağlık durumuyla ilgili büyük bir sıkıntı yaşamayı kastetmektedir.)***
- *Gelip geçici mücadele, büyümüş bütün çocuklar.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Kalıcı olmayan, süreklilik göstermemeyi ifade eder.)***
- *Başta İngilizler olmak üzere doğallığı güzel ve kusursuz kabul eden batı medeniyeti önceleri makyaja pek sıcak bakmamıştır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durumu uygun görmemek, beğenmemek, onaylamamak anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Ancak içerebileceği kimyasal maddeler sebebiyle yüze çık sık kullanılması ve makyajlı bölgenin temizliğinin iyi yapılamaması çeşitli türden cilt hastalıklarına ve bozukluklarına yol açabilir.* ***(Deyime yer verilmiştir. Neden olmak anlamındadır.)***
- *Yolculuk sırasında içinde bulunduğu kendinden geçme halini yansıtmaktadır.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Bilincini kaybetme, farkında olmamayı anlatmaktadır.)***
- *Çünkü şaman gerçekleştirdiğine inandığı doğaüstü eylemleri tıpkı bir tiyatro sahnesindeki gibi canlandırmakta müzik ve dansın birleşimiyle topluluğun üzerinde güçlü etki bırakmaktadır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durumun veya olayın kişiyi olduğundan fazla duygusal duruma maruz bırakmayı kastetmektedir.)***
- *Bu tarz projeleri sonuna kadar destekleyeceklerine altını çizen okul müdürü, yapılan çalışmaların gelecek için büyük umut verdiğini belirtti.* ***(Deyim kullanılmıştır. Önem vermek, değerli görmek anlamında kullanılmaktadır. Umut vermek ise bir şeyin olabileceğine olan inancı ifade eder.)***
- *O zamanın imkânları çerçevesinde gerçeğe çok yakın sonuçların alındığı 1927 nüfus sayımında ortaya çıkan bazı rakamlar şu şekildedir:* ***(Deyime yer verilmiştir. Tespit edilen ve herkesçe bilinmesini sağlama olarak ifade edilir.)***

- *Eşinin sorumsuzluğundan yakınan bir kadın soluğu evlilik ve aile danışmanının yanında alır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir sorun halinde gidebileceği veya aklına gelebilecek ilk yer.)***
- *Umarım söylediklerinizi hayata geçirebilirim.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir düşünceyi gerçekleştirmeyi ifade eder.)***
- *Bu çok yönlü konu doğal olarak enerji kaynaklarını akla getirmektedir.* ***(Deyim kullanılmıştır. Düşünmeyi ve hatırlamayı kastetmektedir.)***
- *Artan enerji kaynaklarını cevap veremeyeceği için yakın bir zamanda rezervlerin tükenebileceğini öne sürmektedir.* ***(Deyim vardır. Gerçekleşebilecek bir durumun varlığından söz etmeyi ifade eder.)***
- *Bugün dünyada petrol ve doğal gaz gibi önde gelen enerji kaynaklarının belli coğrafyalarda toplanmış olması yakın zamana kadar savaşların ve bölgesel karışıklıkların da en önemli sebeplerinden biridir.* ***(Deyime yer verilmektedir. Birinci sırada yer alan, kullanma alanı geniş olmayı kastetmektedir.)***
- *Ama hiçbiri tam olarak içime sinmedi.* ***(Deyim kullanılmıştır. Beğenmeme, rahatsızlık duymayı ifade eder.)***
- *Hiç endişelenme, emin ol her şey yoluna girecek.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir problemin ortadan kalkacağı, verdiği rahatsızlıktan kurtulacağı ifade eder.)***
- *Bense hayra yorarım gördüğüm düşü.* ***(Deyim kullanılmıştır. İyi durumların meydana geleceğine olan inanç.)***
- *Senden yanayım arkadaşım, havanı bulunca aç çiçeklerini.* ***(Deyim kullanılmıştır. Kendini değerli hissettiğin yerde var olmayı ifade eder.)***
- *O yeni daireye taşınır taşınmaz kocası da razı olursa oğlunu yanına alacakmış.* ***(Deyim vardır. Kabul etmek, onaylamak anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Ben hayatta oldukça kimseye vermem onu, kimse de kılına dokunamaz.* ***(Deyim kullanılmıştır. Zarar vermemek, korumak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Binlerce martı bir lokma yiyecek için mücadeleye girişmişlerdi.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir durum için olduğundan fazla ilgi göstermek ve istemek anlamlarında kullanılmaktadır.)***
- *Yirmisinden evvel idrak edilen ilkbahar, bir yalancı ilkbahardır.* ***(Deyim kullanılmıştır. Anlamak anlamında kullanılmaktadır.)***

- *Göğün her rengini deniz gibi emen bu çayırın renk oyunları da olamasa evden bir deli çığlığı ile fırlamak işten bile değildi.* ***(Deyim kullanılmaktadır. Beklenmedik bir anda gerçekleşmeyi ifade eder.)***
- *Yusuf'u görenler güzelliği karşında şaşkına dönerler ve meyve soydukları bıçaklarla yanlışlıkla ellerini keserler.* ***(Deyim cümlesidir. Bir durumun kişide bıraktığı büyük etki.)***
- *Ancak temize çıktıktan sonra rüyayı yorumlayacağını söylerler.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir haksızlık karşısında haklılığının kabul edilmesi, suçunun olmadığı anlaşılmasını anlatır.)***
- *Yorumcular bu rüyaya bir türlü anlam veremezler.* ***(Deyime yer verilmiştir. Bir düşünceyi, zihnin kabul etmemesi olarak ifade edilmektedir.)***
- *Yusuf, ekonomik işlerin başına kendisi getirildiği takdirde bu kıtlık ve darlık yıllarına çare bulabileceğini söyler.* ***(Deyim kullanılmıştır. Bir sorunu, problemi ortadan kaldırmayı ifade eder.)***

Gazi TÖMER C1 seviyesi dinleme metinlerinde atasözü kullanımına yer verilmediği görülmektedir. Deyim kullanımı diğer seviyelerde olduğu gibi C1 seviyesinde de çok fazla kullanılmaktadır. Deyimler, cümlelere etkililik ve canlılık kattığından metinlerde sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

4.4.4. Dinleme Metinlerinde Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın beşinci alt problemi olan "Mecaz kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu yer almaktadır. Gazi TÖMER A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde mecaz kullanım oranlarına ait veriler Tablo 73'te sunulmaktadır.

Tablo 73
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi%	Örtülü Anlam Sayısı	Mecaz Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0,0	0	0,0
2	Emre ve Ailesi	0	9	0,0	10	0,0
3	Fiziksel Özellikler	0	5	0,0	9	0,0
4	Yolu Tarif Et	0	5	0,0	9	0,0
5	Alışveriş	1	6	16,6	10	10,0
6	Saat Kaç?	0	5	0,0	7	0,0
7	Haydi Cevapla	0	5	0,0	4	0,0
8	Anonslar	0	9	0,0	13	0,0
9	Nerede?	0	17	0,0	20	0,0
10	Tiyatro Oyunu	0	22	0,0	28	0,0
11	Sınav Kayıt	0	11	0,0	14	0,0
12	Kumbara Bankası	0	4	0,0	7	0
13	Elbiselerim	0	13	0	14	0,0
14	Cep Telefonu	0	5	0,0	7	0,0
15	Nasıl Gidebilirim?	0	9	0,0	8	0,0
16	Gençlik Parkı	0	13	0,0	11	0,0
17	Sanat Sokağı	0	16	0,0	13	0,0
18	İnternet	0	14	0,0	12	0,0
19	Otobüste	0	8	0,0	6	0,0
20	Eczanede	0	12	0,0	8	0,0
21	Anı	0	14	0,0	9	0,0
22	Meslek Seçimi	0	11	0,0	7	0,0
	Toplam	**1**	**213**	**0,4**	**226**	**0,4**

Tablo 73 incelendiğinde Gazi TÖMER A1 seviyesinde 226 örtülü anlama ulaşılmıştır. Mecazın örtülü oranı ise %0,4 olarak tespit edilmiştir. Buna göre A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde yalnızca "Alışveriş" (%10,0) metninde mecaz yer almıştır. Diğer metinlerde mecaza ait veriye rastlanılmamıştır

A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde yalnızca "Alışveriş" metnine ait mecazın bulunduğu örnek cümle şöyledir:

- *Bu mağazada indirim var.* ***(Fiyatlarda gerçekleşen alım gücünün değişmesi)***

A1 seviyesi dinleme metinlerinde temel yapılı sözcük veya kelime grupları kullanıldığından mecaz kullanımına çok az yer verildiği görülmektedir.

A2 seviyesi ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde bulunan mecaz kullanım oranları Tablo 74'te verilmektedir.

Tablo 74
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecaz Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	0	23	0,0	14	0,0
2	Döviz Bürosunda	4	13	30,7	12	33,3
3	Hava Nasıl Olacak?	0	15	0,0	14	0,0
4	Hangisini Seçeceğim	2	15	13,3	22	9,1
5	Yanlış Adres	0	26	0,0	14	0,0
6	Reklamlar	1	12	8,3	18	5,5
7	Kampta	1	15	6,6	15	6,6
8	Dalış Kulübü	0	11	0,0	13	0,0
9	Dedikodu	1	15	6,6	13	7,6
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	1	9	11,1	13	7,6
11	Sevgili Günlük	0	14	0,0	15	0,0
12	Tiyatrodaki Sürpriz	1	15	6,6	16	6,2
13	İki Kardeş	0	16	0,0	16	0,0
14	Seyahat Acentesi	1	24	4,1	22	4,5
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	0	23	0,0	20	0,0
16	Sınıf Arkadaşları	0	32	0,0	12	0,0
17	Kulağınız Bizde Olsun	1	18	5,5	27	3,7
18	Yaylada Röportaj Keyfi	0	20	0,0	21	0,0
19	Öğrenci Haberleri	3	13	23,0	15	20,0
20	Şifalı Sular	2	16	12,5	17	11,7
	Toplam	**18**	**345**	**5,2**	**329**	**5,4**

Tablo 74'te görüldüğü üzere Gazi TÖMER A2 seviyesi ders kitabındaki dinleme metinlerinde 18 mecaz ve 329 örtülü anlama ulaşılmıştır. Mecaz unsuruna ait örtülü anlam oranı ise %5,4'tür Buna göre, A2 dinleme metinlerinde en fazla mecaz kullanımı, "Döviz Bürosunda" (%33,3), "Öğrenci Haberleri" (%20,0) ve "Şifalı Sular" (%11,7) metinlerinde yer almıştır. En az mecaz ise, "Kulağınız Bizde Olsun" (%3,7), "Seyahat Acentesi" (%4,5) ve "Tiyatrodaki Sürpriz" (%6,2) metinlerinde tespit edilmiştir. "Pizza Siparişi", "Yanlış Adres", "Hava Nasıl Olacak?", "Dalış Kulübü", Sevgili Günlük", "Mustafa'nın Yaz Tatili", "Sınıf Arkadaşları" ve "Yaylada Röportaj Keyfi" metinlerinde mecaz unsuru tespit edilmemiştir.

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde kullanılan örnek mecaz cümlelerinden bir kısmı şu şekildedir:

- *Merhaba, para bozdurmak istiyorum.* ***(Burada kastedilen para birimini küçültmektir.)***

- *Volkan, döviz bozdurmak istiyorum benimle gelir misin?* ***(Anlatılmak istenen bir para biriminin değerini başka bir para birimindeki değerine göre satın almak.)***
- *Ama şimdi kafam daha çok karıştı.* ***(Bir düşüncenin zihinde yer almaması, tam net olmamasını ifade eder.)***
- *Üç al iki öde, takım elbiselerinde büyük fırsat.* ***(Beklenen bir durumun sağlayacağı yararın derecesini anlatır.)***
- *Artık hafta sonu kampa gelmek için gün sayıyorum.* ***(Sabırsızlanmak, zamanın hızlıca geçmesini istemek anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Gazetede habere geniş bir yer ayırmışlar.* ***(Önemli görülen bir konunun uzunca anlatılmasını ifade eder.)***
- *Renk renk, desen desen uçurtmaları gökyüzüne uğurlamaya ne dersiniz.* ***(Gökyüzünde uçmasını sağlamayı açıklar.)***
- *Çünkü bilet fiyatları biraz yüksekti. (****Maddi olarak olduğundan fazla değerin verilmesini ifade der.)***
- *Tamam, ben eşimle bir konuşayım, size geri dönerim.* ***(Karşı tarafı tekrar arama, durum hakkında bilgilendirmeyi anlatmaktadır.)***
- *Bu haftaki kitaplar arasında Guinness rekorlar kitabı satışta diğerlerinden önde gidiyor.* ***(Daha fazla ilgi ve değer görmeyi ifade eder.)***
- *Duydunuz mu gençler üniversite harçları kalkmış.* ***(Burada ifade edilen artık böyle bir ödemenin olmayacağıdır.)***
- *Hadi ben derse kaçtım.* ***(Bir işin başlaması nedeniyle bulunduğu yerden ayrılmayı açıklamaktadır.)***
- *Artık lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri parasız okuyacaklar.* ***(Herhangi bir ödeme yapmadan okula devam etme durumunu anlatır.)***
- *Hem sağlık hem turizm açısından önem taşır.* ***(Değer verme, ilgi görme anlamlarında kullanılmaktadır.)***

A2 seviyesi dinleme metinlerinde örnek cümlelerden hareketle daha basit ve kolay anlaşılacak mecaz ifadelere yer verildiği anlaşılmaktadır. Sözcüklerin bağlama göre anlam kazandığı anlaşılmaktadır.

Gazi TÖMER B1seviyesinde tespit edilen mecaz unsuruna ait sayı ve oranlar Tablo 75'te verilmektedir.

Tablo 75
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecaz Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	1	18	5,5	21	4,7
2	Sosyal Medya	2	17	11,7	33	6,0
3	Yardım Projesi	2	16	12,5	18	11,1
4	Fal Keyfi	2	18	11,1	19	10,5
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	1	18	5,5	28	3,5
6	Adam Olacak Çocuklar	0	10	0,0	12	0,0
7	Dünyanın Yedi Harikası	3	22	13,6	26	11,5
8	Ev Ekonomisi	5	26	19,2	40	12,5
9	İmza Günü	2	14	14,2	22	9,0
10	Başucu Kitabı	5	8	62,5	14	35,7
11	Tatil İlanları	1	17	5,8	33	3,0
12	Küresel Isınma	2	15	13,3	24	8,3
13	Memleket İsterim	0	11	0,0	15	0,0
14	İki Komşu	0	17	0,0	17	0,0
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	1	19	5,2	16	6,2
16	Bilgisayar Alırken	1	24	4,1	21	4,7
17	Avcı İle Küçük Kuş	1	20	5,0	20	5,0
18	Bana Bir Masal Anlat	0	17	0,0	15	0,0
19	Ters Lale	2	11	18,1	25	8,0
20	Altın Portakal	3	7	42,8	22	13,6
	Toplam	**34**	**325**	**10,4**	**441**	**7,7**

Tablo 75'e bakıldığında Gazi TÖMER B1 seviyesinde 34 mecaz ve 441 örtülü anlama ulaşılmıştır. Mecazın örtülü anlam oranı ise %7,7 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, B1 seviyesindeki ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde en fazla mecaz, "Başucu Kitabı" (%35,7), "Altın Portakal" (%13,6) ve "Ev Ekonomisi" (%12,5) metinlerinde tespit edilmiştir. En az mecazın ise, "Tatil ilanları" (%3,0), "Psikolojide Renklerin Etkisi" (%3,5) ve "Sertap'la Söyleşi" (%4,7) metinlerinde yer aldığı anlaşılmaktadır. "Adam Olacak Çocuklar", "Memleket İsterim", "İki Komşu" ve "Bana Bir Masal Anlat" (%0,0) metinlerinde mecaza yer verilmemiştir.

B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait mecazların bulunduğu örnek cümlelerden bazıları şu şekildedir:

- *Yıl 1192 idi, ilk albümümdeki "Sakin Ol" adlı parça beni <u>zirveye çıkardı</u>.* ***(Büyük başarıları elde etme, herkes tarafından tanınmayı ifade eder.)***

- *Sosyal medyanın gücü, geleneksel medyanın gücünü geride bıraktı.* ***(Gerçekleşmiş olan yeni bir durum daha önce var olan durumun etkisinin yetirmesine neden olmasını kastetmektedir.)***
- *Ziya Bey hemen konuya girmek istiyor.* ***(Bir durum için söze başlamayı, düşüncelerini ifade etmeyi anlatmaktadır.)***
- *Kulağa hoş geliyor, peki, nasıl çalışıyorsunuz?* ***(Kabul edilebilir, güzel bir fikri anlatmak.)***
- *Tabii ki önce bir dilek tut.* ***(Kastedilen iyi temennilerde bulunma, istemedir.)***
- *Ancak dünyanın yedi harikasından sadece Keops piramidi ayakta.* ***(Varlığını koruma, yok olmamayı açıklar.)***
- *Günümüzde geçerli olan yedi harika listesi MÖ 2.yy'ın sonunda son şeklini aldı.* ***(Fiziksel olarak sahip olması gereken özellikleri tamamlamayı ifade eder.)***
- *Çorbada benim de tuzum bulunsun istedim.* ***(Bir durumda yardımcı olma, destek olmayı anlatmaktadır.)***
- *Ama biraz daha dişimizi sıkmamız gerekecek.* ***(Zor durumlar için kullanılmaktadır. Sabretmeyi, beklemeyi belirtir.)***
- *Bu evin ekonomisinden sorumlu bakanı olarak duruma el koyuyorum.* ***(Tüm sorumluğu üstlenmeyi anlatır.)***
- *Bir şey yemeden doğrudan kitapevinin yolunu tuttum.* ***(Gidilecek bir yer için bir yerden uzaklaşmak, bir yere varmayı ifade eder.)***
- *Soluğu kütüphanenin tozlu raflarında aldım.* ***(Bir durum için gidilen ilk yeri açıklamaktadır.)***
- *Sizler radyonuzun başında bizlere kulak verirken biz de size yeni çıkan kişisel gelişim kitabını tanıtmaya çalışacağız.****(Bir duruma ilgi duyma, dikkatle dinlemeyi ifade etmektedir.)***
- *Artık konaklama, etkinliklerden önce geliyor.* ***(İlk olarak dikkat edilen durum olduğunu kastedilmektedir.)***
- *Okuduğum kitaplar ve izlediğim belgesellerde yıkıcı sonuçlardan bahsediyor.* ***(Etki alanı geniş olacak sonuçların olmasını söylemektedir.)***
- *Ayrıca sıcaklıkların artacağı ve buzulların eriyeceği ileri sürülüyor.* ***(Bir düşünceyi söylemek, tahmin etmeyi ifade etmektedir.)***

- *Ben aidatı düzenli olarak yatırıyorum.* ***(Ödemenin sorunsuz bir şekilde yapılmasını kastetmektedir.)***
- *Elimde bu özelliklere sahip üç markanın güzel modelleri var.* ***(Burada kastedilen, bulunma, bir şeyin var olmasıdır.)***
- *Ancak avcının ellerine düşer.* ***(Esir olmak, kandırılmak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Müslüman âleminde daha çok hüzün simgesi olmuş, çeşitli halka hikâyelerinde kendine yer bulmuştur.* ***(Herkes tarafından bilinen, kabul edilen anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Bu yılda Altın Portakal film festivaline ev sahipliği yapan Antalya yine renkli görüntülere sahne oldu.* ***(Etkinlikler için görevlendirmeyi ile yaşananların gerçekleşeceği yer olmasını ifade etmek için kullanılmaktadır.)***

B1 seviyesi dinleme metinlerinde mecaz kullanımın arttığı görülmektedir. Bu örnek cümlelerde deyim kullanımları da vardır. Sözcüklerde, bağlama göre anlam değişimlerinin olduğunu anlaşılmaktadır.

B2 seviyesi dinleme metinlerinde yer alan mecazların sayıları ve örtülü anlam oranları Tablo 76'da gösterilmiştir.

Tablo 76
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecaz Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	5	12	41,6	21	23,8
2	GDO	3	26	11,5	33	9,0
3	Mimar Sinan	3	16	18,7	26	11,5
4	Sirk Hayvanları	2	13	15,3	25	8,0
5	Gelecek Gençlerin	1	15	6,6	25	4,0
6	Can Güvenliği	2	15	13,3	28	7,1
7	Çoklu Zekâ Kuramı	9	18	50,0	35	25,7
8	Gelinciğin	4	43	9,3	45	8,8
9	Uzaya Seyahat	1	20	5,0	31	3,2
10	Mağara Resimleri	1	15	6,6	28	3,5
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	1	15	6,6	23	4,3
12	Bir Film	5	21	23,8	36	13,8
13	Matematik Nedir?	1	9	5,2	14	7,1
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	3	12	25,0	14	21,4
15	Göl Olmak	2	22	9,0	23	8,7
16	Kitap Okumak	2	29	6,9	39	5,1
17	Sanat Tarihine Giriş	5	18	27,7	28	17,8
18	Minyatür ve Nakış	2	16	12,5	23	8,7
19	Bunları Biliyor	2	15	13,3	19	10,5
20	Spor Haberleri	1	25	4,0	28	3,5
	Toplam	**55**	**375**	**14,6**	**544**	**10,1**

Tablo 76'ya göre Gazi TÖMER B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde 55 mecaz ve 544 örtülü anlam tespit edilmiştir. Mecaz örtülü anlam içinde oranı ise %10,1 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, B2 seviyesindeki ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde en fazla mecaz, "Çoklu Zekâ Kuramı" (%25,7), "Atatürk'ün Sanat Sevgisi" (%23,8) ve "Yaşlı Adam ve Oğulları" (%21,4) metinlerinde tespit edilmiştir. En az mecaz ise, "Uzaya Seyahate" (%3,2), "Mağara Resimleri" (%,3,5) ve "Gelecek Gençlerin" (%4,0) metinlerinde yer verilmiştir.

B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait mecazın olduğu örnek cümlelerin bir kısmı şöyledir:

- *Onun dil, tarih, matematik gibi pek çok alanda geniş bir ufka sahip olduğunu hepimiz biliyoruz.* ***(Çok yönlü düşünebilen, bilgi birikimi olan birini kastetmektedir.)***
- *Atatürk'e göre sanatsız kalan bir ulusun yaşam damarları kopmuştur.* ***(Hayatta olmazsa olmazlardan olduğu ve ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.)***
- *Atatürk, sanatı meydana getiren, ona can veren sanatçının da önemli olduğunu toplumun sanatçı ve sanatçıya ne kadar önem vermesi ve nasıl bakması gerektiğini de şu sözlerle dile getirmiştir.* ***(Anlatmak, ifade etmek anlamında kullanılmıştır.)***
- *Öncelikle böyle bir konuyu ele aldığınız için teşekkür ederim.* ***(Bir konuyu görüşmek, önem vermek anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Daha derin araştırmalar yapmak için Edirne'ye Sinan'ın ustalık eseri Selimiye camine gitmişler.* ***(Her yönüyle incelemeyi ifade etmektedir.)***
- *Ancak ödenen bedeller düşünülünce eğlenceden pek de eser kalmıyor.* ***(Geriye kayda değer bir şey bırakılmadığını kastetmektedir.)***
- *Tim Feneksiko adındaki sirk eğitmeni bir fili nasıl yola getireceklerini şu sözlerle açıklıyor.* ***(Davranışta değişiklik yapmak, düzeltmek olarak kullanılmıştır.)***
- *Ama sonuçta iş insanın kendinde bitiyor.* ***(İnsanın kendi çabasıyla bazı durumların oluşabileceği anlatır.)***
- *Sözel zekâsı baskın bireylerde yazılı ve sözlü anlatımda yetkinlik, dilin etkili biçiminde kullanma becerileri, hitabet, belagat, ikna yeteneği üst düzeyde seyretmektedir.* ***(İleri seviyede olduğu diğerlerine göre daha iyi derecede olduğu anlatılmaktadır.)***
- *Matematiksel zekâsı baskın bireyler; bilimsel ve objektif düşünme, hesap yapma, problem çözme, deney yapma varsayımlarda bulunma, verileri analiz ve sentezi, bulguların yorumlanma noktasında fark edilir şekilde öndedir.* ***(Gelişim olarak bulunduğu gruptan ileri seviyede olduğu kastedilmiştir.)***
- *Bunu duyan kadın beyninden vurulmuşa dönmüş.* ***(Şaşkına dönmek, beklenmedik bir durumla karşılaşmak olarak ifade edilmektedir.)***
- *Günlerden bir gün kadın kocasını tarlaya yolcu ettikten sonra evin eşinde otururken komşuları gelmiş ve onlarla konuşmaya dalmış.* ***(Uzun süre***

dikkatini başka bir şeye vermeden konuşmak, başka durum ve davranışları unutmak olarak belirtilir.)

- *Uzayı ayaklarınızın altına serdik.* ***(Ulaşılır kılmak, imkânsız olmamayı ifade etmektedir.)***
- *Amacı hayata renk katarak mizah yoluyla tedaviye katkıda bulunmaktır.* ***(Hayatı eğlenceli, yaşanılır hale getirmeyi ifade eder.)***
- *Robin Williams'ın mükemmel oyunculuğuyla bir solukta izleyeceğiniz bir film.* ***(Ara vermeden, dikkat vererek devamlılık göstermeyi anlatmaktadır.)***
- *O nedenle kimi matematikçiler ona bir oyun gözüyle bakarlar.* ***(Gerçeği yansıtmadığı, olduğundan farklı göstermeyi anlatır.)***
- *Bundan sonra hayatınızda ben olamayacağım, benim yokluğumda ayakta kalabilmeniz için sizlere bir öğüt vereceğim.* ***(Hayatlarına devam edebilme, zorluklara yenilmemeyi ifade etmektedir.)***
- *Ben güzel bakınca her şey düzelecek mi?* ***(Güzel bakmak ile kastedilen iyi düşünmektir.)***
- *Her şey üst üste geliyor.* ***(Sorunların, problemlerin biri çözülmeden diğerinin başlaması olarak açıklanmaktadır.)***
- *Merak etme elindeki roman gayet iyi bir çevirmenin kaleminden çıkmış.* ***(İyi bir yazar tarafından yazıldığını ifade eder.)***
- *Sanat tarihi bu doğrultuda görsel sanatlar çatısı altında, dinsel tema, konu ve simgelerin çözümlenmesiyle ilgilenen ikonografiyi de içerir.* ***(Ait olduğu grubu ifade etmektedir.)***
- *Minyatür doğu kültüründe önemli bir yere sahiptir.* ***(Değer verilen, önemsenen bir konu olduğunu açıklar.)***
- *Günümüzde çocuklar bilgisayarlarla çok erken yaşta tanışıyorlar ve bilgisayardan olumlu ve olumsuz şekilde etkileniyorlar.* ***(Olması gerekenden önce bazı durumlarla karşılaşmayı kastetmektedir.)***
- *Kulaklarınıza inanamayacaksınız ama 320 km giden bir Formula arabası sadece 4 saniyede duruyor.* ***(Duyduklarına şaşırmayı ifade eder.)***

Gazi TÖMER B2 dinleme metinlerinde yer alan mecaz cümleleri metne renk ve canlılık katmaktadır. B2 seviyesinde yer alan metinlerde kelimelerin kullanıldığı bağlama göre farklılaştığı görülmektedir.

C1 seviyesinde bulunan dinleme metinlerine ait mecaz oranlarına ilişkin bulgular Tablo 77'de sunulmaktadır.

Tablo 77
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Mecaz Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Mecaz Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Mecaz Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Kız Kulesi	4	21	19,0	42	9,5
2	Zamanında	1	20	5,0	30	3,3
3	Makyaj Sanatı	6	24	25,0	52	11,5
4	Şamanların Dansı	7	21	33,3	43	16,2
5	Kök Hücre Nakli	1	9	11,1	25	4,0
6	Sağlıklı Günler	2	8	25,0	17	11,7
7	Bilim Fuarı	2	7	28,5	20	10,0
8	Nüfus Sayımı	0	13	0,0	21	0,0
9	Yaz Dostum	2	15	13,3	22	9,0
10	Kullanma Kılavuzu	1	17	5,8	28	3,5
11	Enerji Kaynakları	2	12	16,6	28	7,1
12	İlginç Bir Haber	4	21	19,0	45	8,8
13	Arkadaşım Badem Ağacı	4	17	23,5	27	14,8
14	Beyaz Gemi	5	33	15,1	56	8,9
15	Martı	0	12	0,0	21	0,0
17	Yusuf ve Züleyha	6	32	18,7	66	9,0
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	6	70	8,5	96	6,2
20	Kitaplarda Ölmek	1	9	11,1	12	8,3
	Toplam	**54**	**361**	**14,9**	**651**	**8,3**

Tablo 77 incelendiğinde Gazi TÖMER C1 seviyesi ders kitabındaki dinleme metinlerinde toplam 361 olduğu görülmektedir. C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde 54 mecaz unsuru tespit edilmiştir. Mecazın örtülü anlam oranı ise %8,3 belirlenmiştir. C1 seviyesinde en fazla mecaz kullanılan metinler, "Şamanların Dansı" (%16,2), "Arkadaşım Badem Ağacı" (%14,8) ve "Sağlıklı Günler" (%11,7)'dir. En az mecaz ise, "Zamanında" (%3,3), "Kullanma Kılavuzu" (%3,5) ve "Kök Hücre Nakli" (%4,4) metinlerinde yer almıştır. "Nüfus Sayımı" ve "Martı" (%0,0) metinlerinde mecaz unsurunun yer almadığı görülmektedir.

C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde mecazın yer aldığı örnek cümlelerin bir bölümü şu şekilde gösterilebilir:

- *Bunun üzerine ülkede bütün doktorlar harekete geçer.* ***(Araştırma yapma, bir sorunu çözmek için çalışmayı açıklamaktadır.)***

- *Bu kutlama esnasında kuleye gönderilen üzüm sepeti hesaba katılamamıştır.* ***(Bir soruna neden olacağı düşünülmemiştir.)***
- *Yaşım küçükmüş, gelen gideni büyükmüş evin.* ***(Burada ifade edilmek istenen ziyaret eden kişi sayısının fazla olmasıdır.)***
- *Başta İngilizler olmak üzere soluklu ve doğallığı güzel ve kusursuz kabul eden batı medeniyeti önceleri makyaja pek sıcak bakmamıştır.* ***(Kabul etmeme, onaylamamayı ifade etmektedir.)***
- *1910 ve 1950 yılları arasında kadınların toplumsal hayatta yükselişi ile beraber çok sayıda gazete ve dergi makyaj ürünlerini övücü ve destekleyici yazılar yazdı.* ***(Kadınların bulunduğu durumların değişmesi, toplumsal hayatta her alanda yer almaya başlamasını açıklar.)***
- *Dahası bugün Türk halk oyunlarında semalarında ve geleneksel tiyatroda şaman dansın izleri görülmektedir.* ***(Şaman dansa ait hareketlerin diğer alanları etkilediğini belirtir.)***
- *Bu bağlamda şamanları davranış ve eylemelerinde derinliğe sahip gizemli duygulu ve renkli kişiler oldukları söylenebilir.* ***(Yaptıkları her hareketin bir anlamı olduğu açıklanır.)***
- *Oysaki kan bağışı bekleyen binlerce insanın hayatını kurtarmanın yanı sıra bağış yapan kişinin sağlığını da olumlu yönde etkiler.* ***(Burada kast edilen iyileştirme, sağlığına kavuşturma olarak ifade edilmektedir.)***
- *Bu tarz projeleri sonuna kadar destekleyeceklerine altını çizen okul müdürü, yapılan çalışmaların gelecek için büyük umut verdiğini belirtti.* ***(Belirtme, ifade etme, önemsemeyi kastetmektedir.)***
- *Çocuğun bakımını bana yıkar.* ***(Başkası tarafından yapılması gereken bir işi, ilgisi olamayan başka biri tarafından yapılması olarak belirtilir.)***
- *Bugün dünyada petrol ve doğal gaz gibi önde gelen enerji kaynaklarının belli coğrafyalarda toplanmış olması yakın zamana kadar savaş ve bölgesel karışıklıkların da en önemli sebepleridir.* ***(Bir konuda bulunduğu gruptan daha başarılı olmayı anlatmaktadır.)***
- *Endişelenme her şey yoluna girecek.* ***(Sorunların biteceği, çözüleceği durumlarda kullanılır.)***
- *Elimde epey haber metni var.* ***(Var olma, bulunmayı kastetmektedir.)***

- *Bir güler yüz bir tatlı söz, açarım yüreğimi hemen.* ***(Hayatında, duygularına yer vermeyi anlatmaktadır.)***
- *Havanı bulunca aç çiçeklerini nasıl açıyorsam yüreğimi.* ***(Doğru zaman, istekli olduğun an kastedilmektedir.)***
- *Orada teker evlenmiş bir yuva kurmuş.* ***(Yuva ile ifade edilen evlilik ve evdir.)***
- *Ben hayatta oldukça kimseye vermem onu, kimse de kılına dokunamaz.* ***(Zarar vermemeyi ifade eder.)***
- *Kitap adları can çekişen kuşlar gibi elimizde.* ***(Tutmak, tutsaklık anlatılmaktadır.)***
- *Yataktan fırlayıp pencereye dikildim.* ***(Ayakta beklemek, bir nesnesin yanında olmayı ifade eder.)***
- *Ben annemin çarşaflarına kafamı gömdüm.* ***(Gizlemek, yüzünü kapatmak anlamında kullanılmaktadır.)***
- *Temize çıktıktan sonra Yusuf, hükümdarın rüyasını yorumlar.* ***(Bir konuda haklılığın kabul edilmesi olarak açıklanmaktadır.)***
- *Yusuf, ekonomik işlerin başına kendisi getirildiği takdirde bu kıtlık ve darlık yıllarına çare bulabileceğini söyler.* ***(Ekonomik olarak zorluk çekilmesini ifade etmektedir.)***

Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan metinlerde geçen cümleler ileri düzey için hazırlanmış olduğundan mecazlı ifadeler yoğun olarak kullanılmaktadır. Mecazlı ifadeler ile sözcüklerin gücü ortaya çıkmaktadır. C1 seviyesinde dinleme metinlerinde bu durum görülmektedir. Sözcükler gerçek anlamlarından farklı kullanıldığı anlaşılmaktadır.

4.4.5. Dinleme Metinlerinde Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın altıncı alt problemi olan "Derin-Yüzey yapıların kullanımı frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusuna cevap aranmaktadır. Gazi TÖMER A1 seviyesindeki dinleme metninde derin-yüzey yapı sayı ve oranlarına ait bulgular Tablo 78'de verilmektedir.

Tablo 78
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin/Yüzey Yapı Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin /Yüzey Yapı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0,0	0	0,0
2	Emre ve Ailesi	0	9	0,0	10	0,0
3	Fiziksel Özellikler	0	5	0,0	9	0,0
4	Yolu Tarif Et	0	5	0,0	9	0,0
5	Alışveriş	0	6	0,0	10	0,0
6	Saat Kaç?	0	5	0,0	7	0,0
7	Haydi Cevapla	0	5	0,0	4	0,0
8	Anonslar	0	9	0,0	13	0,0
9	Nerede?	0	17	0,0	20	0,0
10	Tiyatro Oyunu	0	22	0,0	28	0,0
11	Sınav Kayıt	0	11	0,0	14	0,0
12	Kumbara Bankası	0	4	0,0	7	0,0
13	Elbiselerim	0	13	0,0	14	0,0
14	Cep Telefonu	0	5	0,0	7	0,0
15	Nasıl Gidebilirim?	0	9	0,0	8	0,0
16	Gençlik Parkı	0	13	0,0	11	0,0
17	Sanat Sokağı	0	16	0,0	13	0,0
18	İnternet	0	14	0,0	12	0,0
19	Otobüste	0	8	0,0	6	0,0
20	Eczanede	0	12	0,0	8	0,0
21	Anı	0	14	0,0	9	0,0
22	Meslek Seçimi	0	11	0,0	7	0,0
	Toplam	**0**	**213**	**0,0**	**226**	**0,0**

Tablo 78 incelendiği üzere Gazi TÖMER A1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 226 örtülü anlam tespit edilmiştir. A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde derin yapı ve yüzey yapı ayrımını gösteren cümlelere rastlanılmamıştır.

Gazi TÖMER A2 seviyesinde bulunan dinleme metinlerinde derin yapı ve yüzey yapıya ait bulgular Tablo 79'da verilmektedir.

Tablo 79
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin /Yüzey Yapı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin/Yüzey Yapı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	0	23	0,0	14	0,0
2	Döviz Bürosunda	0	13	0,0	12	0,0
3	Hava Nasıl Olacak?	0	15	0,0	14	0,0
4	Hangisini Seçeceğim	0	15	0,0	22	0,0
5	Yanlış Adres	0	26	0,0	14	0,0
6	Reklamlar	0	12	0,0	18	0,0
7	Kampta	0	15	0,0	15	0,0
8	Dalış Kulübü	0	11	0,0	13	0,0
9	Dedikodu	0	15	0,0	13	0,0
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	0	9	0,0	13	0,0
11	Sevgili Günlük	0	14	0,0	15	0,0
12	Tiyatrodaki Sürpriz	0	15	0,0	16	0,0
13	İki Kardeş	0	16	0,0	16	0,0
14	Seyahat Acentesi	0	24	0,0	22	0,0
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	0	23	0,0	20	0,0
16	Sınıf Arkadaşları	0	32	0,0	12	0,0
17	Kulağınız Bizde Olsun	1	18	5,5	27	3,7
18	Yaylada Röportaj Keyfi	0	20	0,0	21	0,0
19	Öğrenci Haberleri	0	13	0,0	15	0,0
20	Şifalı Sular	0	16	0,0	17	0,0
	Toplam	**1**	**345**	**0,2**	**329**	**0,3**

Tablo 79'a bakıldığında Gazi TÖMER A2 seviyesindeki ders kitabında dinleme metinlerine ait 1 adet derin-yüzey yapı ayrımı gösteren cümle yer aldığı tespit edilmiştir. Toplam 329 örtülü anlama ulaşılmış ve derin-yüzey yapı oranı ise %0,3 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, A2 seviyesindeki ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde sadece "Kulağınız Bizde Olsun" (%3,7) metninde derin yapı ve yüzey yapı unsuru tespit edilmiştir.

A2 seviyesinde yer alan dinleme metni "Kulağınız Bizde Olsun" da geçen derin yapı ve yüzey yapının bulunduğu cümle şudur:

- *Peki, bu kitabın özel takipçileri var mı? Olmaz mı?* ***(Olur, var.)***

A2 seviyesi dinleme metninde geçen bu cümle derin yapı- yüzey yapı yüzey yapıda biçimce olumsuz, anlamca olumlu yargı bildirmektedir.

Gazi TÖMER B1 seviyesinde dinleme metnine yer alan derin-yüzey yapı sayıları ile örtülü anlama ilişkin veriler Tablo 80'de gösterilmiştir.

Tablo 80
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin Yapı/Yüzey Yapı	Cümle Sayısı	Cümle içinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin Yapı/Yüzey Yapı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	0	18	0,0	21	0,0
2	Sosyal Medya	0	17	0,0	33	0,0
3	Yardım Projesi	0	16	0,0	18	0,0
4	Fal Keyfi	0	18	0,0	19	0,0
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	0	18	0,0	28	0,0
6	Adam Olacak Çocuklar	0	10	0,0	12	0,0
7	Dünyanın Yedi Harikası	0	22	0,0	26	0,0
8	Ev Ekonomisi	0	26	0,0	40	0,0
9	İmza Günü	0	14	0,0	22	0,0
10	Başucu Kitabı	0	8	0,0	14	0,0
11	Tatil İlanları	0	17	0,0	33	0,0
12	Küresel Isınma	0	15	0,0	24	0,0
13	Memleket İsterim	2	11	18,1	15	13,3
14	İki Komşu	0	17	0,0	17	0,0
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	0	19	0,0	16	0,0
16	Bilgisayar Alırken	1	24	4,1	21	4,7
17	Avcı İle Küçük Kuş	1	20	5,0	20	5,0
18	Bana Bir Masal Anlat	0	17	0,0	15	0,0
19	Ters Lale	0	11	0,0	25	0,0
20	Altın Portakal	0	7	0,0	22	0,0
	Toplam	**4**	**325**	**1,2**	**441**	**0,9**

Tablo 80'e göre Gazi TÖMER B1 seviyesindeki dinleme metinlerinde 4 derin-yüzey yapının kullanıldığı cümle tespit edilmiştir. B1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 441 örtülü anlama ulaşılmıştır. Bu bağlamda derin yapı-yüzey yapının örtülü anlama oranının %0,9 olduğu görülmektedir. B1 seviyesinde dinleme metinlerinde yalnızca "Memleket İsterim" (%13,3), "Avcı ile Küçük Kuş" (%5,0) ve "Bilgisayar Alırken" (%4,7) derin-yüzey yapı unsuruna ait cümlelere ulaşılmıştır. Diğer dinleme metinlerinde derin-yüzey yapı tespit edilmemiştir.

B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait derin-yüzey yapının bulunduğu örnek cümleler şunlardır:

- Ne *başta dert ne gönül de hasret olsun. **(ikisi de olmasın.)***
- *Ne zengin, fakir ne sen ben farkı olsun. **(olmasın.)***
- *Tuzağa düştükten sonra ağlayıp, bağırmanın ne faydası var. **(faydası yok.)***

- *Aden'in pek <u>hafif olduğunu</u> söyleyemeyeceğim.* ***(ağır olduğu.)***

B1 seviyesi dinleme metinlerinde geçen örnek cümlelerde yüklemi "var" sözcüğü ile oluşan cümleler yapıca olumlu, anlamca olumsuz olmaktadır. Derin-yüzey yapıyı ne…ne bağlacının kullanıldığı yüklemin olumlu olduğu cümlelerde de görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesinde bulunan dinleme metinlerinde yer alan derin yapı ve yüzey yapılara ilişkin bulgular Tablo 81'de verilmektedir.

Tablo 81
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin/Yüzey Yapı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı Derin Yapı/Yüzey Yapı	Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	0	12	0,0	21	0,0
2	GDO	1	26	3,8	33	3,0
3	Mimar Sinan	0	16	0,0	26	0,0
4	Sirk Hayvanları	0	13	0,0	25	0,0
5	Gelecek Gençlerin	0	15	0,0	25	0,0
6	Can Güvenliği	0	15	0,0	28	0,0
7	Çoklu Zekâ Kuramı	0	18	0,0	35	0,0
8	Gelinciğin Hikâyesi	0	43	0,0	45	0,0
9	Uzaya Seyahat	1	20	5,0	31	3,2
10	Mağara Resimleri	0	15	0,0	28	0,0
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	0	15	0,0	23	0,0
12	Bir Film	1	21	4,7	36	2,7
13	Matematik Nedir?	0	9	0,0	14	0,0
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	0	12	0,0	14	0,0
15	Göl Olmak	1	22	4,5	23	4,3
16	Kitap Okumak	1	29	3,4	39	2,5
17	Sanat Tarihine Giriş	0	18	0,0	28	0,0
18	Minyatür ve Nakış	0	16	0,0	23	0,0
19	Bunları Biliyor Musunuz?	0	15	0,0	19	0,0
20	Spor Haberleri	0	25	0,0	28	0,0
	Toplam	**5**	**375**	**1,3**	**544**	**0,9**

Tablo 81'e bakıldığından Gazi TÖMER B2 seviyesindeki ders kitabında 5 adet derin-yüzey yapı cümlesi tespit edilmiştir. B2 seviyesinde dinleme metinlerinde 544 örtülü anlama ulaşılmıştır. Bu sayıya göre derin yapı-yüzey yapının örtülü anlam oranı %0,9 olarak belirlenmiştir. B2 seviyesinde, "Göl Olmak" (%4,3), "Uzaya Seyahat" (%3,2), "GDO" (%3,0), "Bir Film" (%2,7), ve "Kitap Okumak Sanattır" (%2,5)

dinleme metinlerinde derin-yüzey yapı unsurlarına ait cümleler yer almaktadır. Diğer dinleme metinlerinde derin-yüzey yapı unsurunu gösteren cümlelere rastlanılmamıştır.

B2 seviyesindeki dinleme metinlerine ait derin-yüzey yapının bulunduğu örnek cümleler şöyledir:

- *Bildiğim kadarıyla içinde GDO ürün kullanılmayan mama yok.* ***(var.)***
- *Uzaya uçmak artık hayal değil.* ***(gerçek.)***
- *Doğru ve iyi olan her şey kolay olamamıştır.* ***(zor olmuştur)***
- *Yaşamdaki acılar tuz gibidir. Ne azdır ne de çok.* ***(ikisi de olabilir, ikisi de olmayabilir.)***
- *Öyle çok kitap var ki onlara basmadan yürümen mümkün değil.* ***(basman gerek.)***

B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde ad soylu sözcüklerden olan "yok" sözcüğü ile yapıca olumlu anlamca olumsuz cümle kurulmaktadır. "Değil" koşacı ve "ne…..ne bağlacının kullanıldığı cümlelerde de derin yapı ve yüzey yapı meydana gelmektedir.

Gazi TÖMER C1 seviyesi dinleme metinlerinde yer alan derin yapı-yüzey yapılara ait veriler Tablo 82'de sunulmuştur.

Tablo 82
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Derin Yapı/Yüzey Yapı Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Derin Yüzey Yapı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Derin/Yüzey Yapı Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Kız Kulesi	0	21	0,0	42	0,0
2	Zamanında	0	20	0,0	30	0,0
3	Makyaj Sanatı	0	24	0,0	52	0,0
4	Şamanların Dansı	0	21	0,0	43	0,0
5	Kök Hücre Nakli	0	9	0,0	25	0,0
6	Sağlıklı Günler	0	8	0,0	17	0,0
7	Bilim Fuarı	0	7	0,0	20	0,0
8	Nüfus Sayımı	0	13	0,0	21	0,0
9	Yaz Dostum	6	15	40,0	22	27,2
10	Kullanma Kılavuzu	0	17	0,0	28	0,0
11	Enerji Kaynakları	0	12	0,0	28	0,0
12	İlginç Bir Haber	0	21	0,0	45	0,0
13	Arkadaşım Badem Ağacı	0	17	0,0	27	0,0
14	Beyaz Gemi	1	33	3,0	56	1,7
15	Martı	0	12	0,0	21	0,0
17	Yusuf ve Züleyha	0	32	0,0	66	0,0
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	1	70	1,4	96	1,0
20	Kitaplarda Ölmek	0	9	0,0	12	0,0
	Toplam	**8**	**361**	**2,2**	**561**	**1,4**

Tablo 82'ye bakıldığında Gazi TÖMER C1 seviyesinde tespit edilen derin-yüzey yapı sayısının 8 olduğu görülmektedir. C1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 561 örtülü anlama ulaşılmıştır. Derin yapı-yüzey yapının örtülü anlama oranı ise %1,4 olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, C1 ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde derin yapı ve yüzey yapı cümlelerin geçtiği metinler, " Yaz Dostun" (%27,2), "Beyaz Gemi" (%1,7) ve "Bir İlkbahar Hikâyesi" (%1,0) metinleri olduğu görülmektedir. Diğer metinlerde derin yapı yüzey yapı ayrımını gösteren cümlelere ulaşılamamıştır.

Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde tespit edilen derin yapı-yüzey yapının geçtiği cümleler şunlardır:

- *Güzel sevmeyene adam denir mi? **(denmez.)***
- *Barış söyler kendi der alır mı? **(almaz.)***
- *Selam almayana yiğit denir mi? **(denmez.)***

- *Su üstüne yazı yazılır mı?* ***(yazılmaz.)***
- *Boşa geçmiş ömre yaşam denir mi?* ***(denmez.)***
- *Boşa koysam dolmaz, dolusu alır mı?* ***(almaz.)***
- *Aslında ne babasını hatırlıyordu ne de annesini.* ***(ikisini de hatırlamıyordu.)***
- *Yaşı kırkı aşmış bir adamın mevsimler içinde ilkbaharı üzüntü ile duymamasının imkânı yoktur.* ***(üzüntü duyar.)***

C1 seviyesi dinleme metinlerinde görülen derin yapı- yüzey yapılar, olumsuz eylem cümleleriyle yapılmaktadır. Biçimce olumlu ve anlamca olumsuz anlamlar oluşturmaktadırlar. C1 seviyesinde de bu yapılarla oluşan cümleler görülmektedir.

4.4.6. Dinleme Metinlerinde Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümünde çalışmanın yedinci alt problemi olan "Duygu değeri ve çağrışım kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu ele alınmaktadır. Gazi TÖMER A1 seviyesindeki dinleme metninde duygu değeri ve çağrışım cümlelerine ilişkin veriler Tablo 83'te sunulmuştur.

Tablo 83
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu /Değeri ve Çağrışım Sayısı	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri/Çağrışım Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0,0	0	0,0
2	Emre ve Ailesi	1	9	11,1	10	10,0
3	Fiziksel Özellikler	0	5	0,0	9	0,0
4	Yolu Tarif Et	0	5	0,0	9	0,0
5	Alışveriş	1	6	16,6	10	10,0
6	Saat Kaç?	0	5	0,0	7	0,0
7	Haydi Cevapla	0	5	0,0	4	0,0
8	Anonslar	4	9	44,4	13	30,7
9	Nerede?	6	17	35,2	20	30,0
10	Tiyatro Oyunu	7	22	31,8	28	25,0
11	Sınava Kayıt	1	11	9,1	14	7,1
12	Kumbara Bankası	1	4	25,0	7	14,2
13	Elbiselerim	8	13	61,5	14	57,1
14	Cep Telefonu	1	5	20,0	7	14,2
15	Nasıl Gidebilirim?	2	9	22,2	8	25,0
16	Gençlik Parkı	2	13	15,3	11	18,1
17	Sanat Sokağı	1	16	6,2	13	7,7
18	İnternet	3	14	21,4	12	25,0
19	Otobüste	3	8	37,5	6	50,0
20	Eczanede	4	12	33,3	8	50,0
21	Anı	2	14	14,2	9	22,2
22	Meslek Seçimi	3	11	27,2	7	42,8
	Toplam	**50**	**213**	**23,4**	**226**	**22,1**

Tablo 83'e bakıldığında Gazi TÖMER A1 seviyesi ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde duygu değeri ve çağrışım sayısının 50 olduğu görülmektedir. A1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 226 örtülü anlam tespit edilmiş olup duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlama içinde oranı ise %22,1 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde en fazla

duygu değeri ve çağrışım; "Eczanede" (%50,0), "Meslek Seçimi" (%42,8) "Otobüste" (50,0) "Anonslar" (%30,7), "Nerede?" (%30,0) metinlerinde yer almıştır. En az duygu değeri ve çağrışım unsuru ise, "Sınava Kayıt" (%7,1), "Sanat Sokağı" (%7,7) "Emre ve Ailesi" (%10,0) ve "Alışveriş" (10,0) metinlerinde görülmektedir. "Merhaba Yeni Kelimeler öğreniyorum", "Fiziksel Özellikler", "Yolu Tarif Et", "Saat Kaç" ve "Haydi Cevapla" metinlerinde duygu değeri ve çağrışım unsuruna ulaşılmamıştır.

A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ilişkin duygu değeri ve çağrışımın olduğu örneklerin bir kısmı şöyledir:

- *Ben ve kızlarım iyi anlaşıyoruz.* ***(mutlu olma duygusu, problemin olmadığı çağrışımı)***
- *Buyurun efendim.* ***(saygı ifadesi çağrışımı)***
- *Lütfen koltuklara oturunuz ve kemerleriniz bağlayınız.* ***(ricada bulunma)***
- *Ben biletleri aldım, bu iyiliğimi unutma!* ***(minnettar olma)***
- *Lütfen şu alışverişi bitir.* ***(öfke ve sistem)***
- *Ali oğlum açık havada yemek yemek ne güzel.* ***(mutlu olma)***
- *Ece ben bu oyunu çok merak ediyorum.* ***(merak duygusu)***
- *Hadi Ece geç kalıyoruz.* ***(telaşlanma duygusu)***
- *Buyurun nasıl yardımcı olabilirim?* ***(nezaket çağrışımı)***
- *Bu rengi ben çok severim.* ***(sevme, ilgi duyma, beğenme duygusu)***
- *Haa, evet onu biliyorum.* ***(hatırlama çağrışımı)***
- *Herhalde buna en çok ev hanımları memnun oldu.* ***(mutlu olma, sevinme duygusu)***
- *Öyle mi, o zamlar ortadaki büyük havuzun sağ tarafında ne vardı*? **(şaşırma duygusu)**
- *Ne güzel bir fikir!* ***(beğenme duygusu)***
- *Acele edelim belki yetişiriz.* ***(telaşlanma duygusu)***
- *Tabii siz oturun ben hemen hazırlıyorum.* ***(yardımcı olmak, dayanışma çağrışımı)***
- *Bu beni çok şaşırttı.* ***(şaşırma duygusu)***
- *Evet, bence sen iç mimar olabilirsin çok iyi çizimler yapıyorsun.* ***(beğenme, övme)***
- *Aaa ! neden?****(şaşırma duygusu)***

A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde geçen duygu değeri ve çağrışımlar cümlenin bağlamından anlaşılmaktadır. Noktalama işaretlerinden olan ünlem (!) ile de duygu değeri anlaşılabilmektedir.

A2 seviyesindeki dinleme metinlerinde yer alan duygu değeri ve çağrışım sayıları ve oranlarına ait veriler Tablo 84'te gösterilmektedir.

Tablo 84
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri ve Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri/Çağrışım Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	6	23	26,0	14	42,8
2	Döviz Bürosunda	1	13	7,6	12	8,3
3	Hava Nasıl Olacak?	2	15	13,3	14	14,2
4	Hangisini Seçeceğim	6	15	40,0	22	27,7
5	Yanlış Adres	5	26	19,2	14	35,7
6	Reklamlar	2	12	16,6	18	11,1
7	Kampta	6	15	40,0	15	40,0
8	Dalış Kulübü	3	11	27,7	13	23,0
9	Dedikodu	3	15	20,0	13	23,0
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	2	9	10,5	13	15,3
11	Sevgili Günlük	3	14	21,4	15	20,0
12	Tiyatrodaki Sürpriz	3	15	20,0	16	18,7
13	İki Kardeş	5	16	31,2	16	31,2
14	Seyahat Acentesi	3	24	12,5	22	13,6
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	5	23	21,7	20	25,0
16	Sınıf Arkadaşları	3	32	9,3	12	25,0
17	Kulağınız Bizde Olsun	7	18	38,8	27	25,9
18	Yaylada Röportaj Keyfi	3	20	15,0	21	14,2
19	Öğrenci Haberleri	5	13	38,4	15	33,3
20	Şifalı Sular	4	16	25,0	17	23,5
	Toplam	**77**	**345**	**22,3**	**329**	**23,4**

Tablo 84'te Gazi TÖMER A2 seviyesi dinleme metinlerinde 77 duygu değeri/ çağrışım ve 329 örtülü anlam tespit edilmiştir. Duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlama göre oranının ise %23,4 olduğu görülmektedir. Buna göre, A2 seviyesindeki dinleme metinlerinde en fazla duygu değeri ve çağrışım cümlelerin geçtiği metinler; "Pizza Siparişi" (%42,8), "Kampta" (%40,0) ve "Yanlış Adres" (%35,7)'dir. En az duygu değeri ve çağrışım; "Döviz Bürosunda" (%8,3), "Reklamlar" (11,1) ve "Seyahat Acentesi" (%13,6) metinlerinde yer almaktadır.

Gazi TÖMER A2 seviyesinde bulunan dinleme metinlerinde duygu değeri ve çağrışım unsurunun yer aldığı örnek cümleleri şöyle göstermek mümkündür:

- *Kusura bakmayın hanım efendi işe yeni başladım.* ***(mahcupluk duygusu)***
- *Tam 40 dakikadır sizi bekliyorum, nerede kaldınız?* ***(sitem duygusu)***
- *Elbette size nasıl yardımcı olabilirim?* ***(nezaketli davranma duygusu)***
- *Benim canım memleketim havan da güzel, gününde güzel olsun.* ***(temennide bulunma)***
- *Bence denizin altındaki hayat tek kelimeyle harika.* ***(beğenme duygusu)***
- *Çünkü gündüzleri dağa tırmanıyoruz, heyecan yaşıyoruz.* ***(heyecanlanma duygusu)***
- *Bir problem mi var acaba kontrol edebilir misiniz?* ***(merak etme duygusu)***
- *İnanmıyorum, daire numarasını yanlış yazmışım.* ***(şaşırma duygusu)***
- *Sakın kaçırmayın, acele edin!* ***(uyarı da bulunma)***
- *Ne kadar güzel bir yer burası!* ***(beğenme duygusu)***
- *Trafik, kalabalık off hatırlatma lütfen!* ***(üzülme, öfke duyguma, sitem etme hali)***
- *Fakat benim bir sorunum var. Dalış tüpüm bozuldu.****(üzülme, ne yapacağını bilememe)***
- *Aaa, genç gazeteci Aslı Ekinci mi?* ***(şaşırma duygusu)***
- *Ooo, orası düğün için gerçekten iyi bir yer.* ***(beğenme duygusu, övme)***
- *Bugün benim için çok farklı bir gündü.* ***(ilginçlik çağrışımı, şaşırma duygusu)***
- *Fakat bu dünyayı uzun süre izleyemedik.* ***(üzüntü duyma)***
- *Oyun bitmeden önce sonucu öğrenmek gereksizdi.* ***(kızgınlık, öfke duyma)***
- *Yıldız Kenter bambaşka bir oyun oynamaya başladı ve herkes anladı ki az önceki olanlar küçük bir şakaymış.* ***(rahatlama duygusu vardır.)***
- *Hem izin almadan elbisemi giyiyorsun hem de üzerine kola döküyorsun.* ***(kızgınlık duygusunu belirtir.)***
- *Oradaki günlerim çok neşeli geçti.* ***(mutlu olma)***
- *Düğün iki gün sürdü ve herkes çok eğlendi.* ***(mutlu olma, gelin, damat ve beraberliği çağrıştırma)***
- *Çok güzel bir mekân.* ***(beğenme duygusu)***
- *Aaa çok sevindim, hayırlı olsun.* ***(mutlu olma, iyi dileklerde bulunma)***

- *Özellikle çocuklar ve gençler, kitap koleksiyoncuları bu kitabı merakla bekliyorlar.* ***(merak etme, sabırsızlanma)***
- *Köyümüze herkesi bekliyoruz. Ahh keşke…****(üzülme ve hayıflanma)***
- *Gazetede öyle yazıyor, olamaz yaa.* ***(üzülme duygusu)***
- *Selin, Kızılcahamam'ı çok beğendim.* ***(mutlu olma)***
- *Çok eğlenceli bir piknikti.* ***(neşeli olma, güzel vakit geçirme)***
- *Çok merak ettim.* ***(merak etme duygusu)***
- *Evet, inşallah.* ***(iyi dileklerde bulunma)***

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine bakıldığında duygularımızı ifade ettiğimiz çok fazla cümlenin olduğu görülmektedir. Kızma, üzülme, mutlu olma, sevinme, merak etme duygularının sıklıkla kullanıldığı anlaşılmaktadır.

B1 seviyesi dinleme metinlerine bulunan duygu değeri ve çağrışıma ait sayı ve oranlara ilişkin veriler Tablo 85'te verilmektedir.

Tablo 85
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri/Çağrışım Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	5	18	27,2	21	23,8
2	Sosyal Medya	5	17	29,4	33	15,1
3	Yardım Projesi	2	16	12,5	18	11,1
4	Fal Keyfi	9	18	50,0	19	47,3
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	7	18	38,8	28	25,0
6	Adam Olacak Çocuklar	4	10	40,0	12	33,3
7	Dünyanın Yedi Harikası	5	22	22,7	26	19,2
8	Ev Ekonomisi	8	26	30,7	40	20,0
9	İmza Günü	6	14	42,8	22	27,2
10	Başucu Kitabı	3	8	37,5	14	21,4
11	Tatil İlanları	7	17	41,1	33	21,1
12	Küresel Isınma	5	15	33,3	24	20,8
13	Memleket İsterim	4	11	36,6	15	26,6
14	İki Komşu	7	17	41,1	17	41,1
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	3	19	15,7	16	18,7
16	Bilgisayar Alırken	2	24	8,3	21	9,5
17	Avcı İle Küçük Kuş	6	20	30,0	20	30,0
18	Bana Bir Masal Anlat	4	17	23,5	15	26,6
19	Ters Lale	5	11	45,4	25	20,0
20	Altın Portakal	3	7	42,8	22	13,6
	Toplam	**100**	**325**	**30,7**	**441**	**22,6**

Tablo 85'e bakıldığında Gazi TÖMER B1 ders kitabındaki dinleme metinlerinde toplam 100 duygu değeri ve çağrışımın kullanıldığı cümle tespit edilmiştir. B1 seviyesindeki dinleme metinlerinde 441 örtülü anlama ulaşılmıştır. B1 seviyesinde duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlama içinde oranı da %22,6 olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, B1 seviyesindeki dinleme metinlerinde en fazla duygu değeri ve çağrışımın geçtiği metinler; "Fal Keyfi" (%47,3), "İki Komşu" (%41,1) ve "Adam Olacak Çocuklar" (33,3) metinleridir. En az duygu değeri ve çağrışım cümlesi ise; "Bilgisayar Alırken" (%9,5), "Yardım Projesi" (11,1) ve "Altın Portakal" (%13,6) metinlerinde rastlanılmaktadır.

B1 seviyesindeki dinleme metinlerine ait duygu değeri ve çağrışıma cümlelerin bir bölümü şunlardır:

- *Evet, annemin desteğiyle küçük yaşta piyano dersleri aldım ve müziği çok sevdim.* ***(sevgi duygusu, değer verme)***
- *Sanat hayatınız boyunca unutamadığınız bir anınız var mı?* ***(etkisinde kalma, etkilenme)***
- *Değerli görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için çok teşekkür ederim.****(minnettar olma duygusu)***
- *Peki, projede olmak derslerimi olumsuz etkiler mi?* ***(tereddüt duyma)***
- *Aaa, nasıl abla sen fal bakmayı biliyor musun?* ***(şaşırma duygusu)***
- *Üç vakte kadar kısmet görünüyor sana.* ***(olumluyu, güzeli çağrışımı)***
- *Araştırmaların sonuçlarına göre insanlar en çok mavi rengi sevmektedir.* ***(mavi renginin rahatlatıcı etkisi)***
- *Yumurtaları kıranlar büyük üzüntü yaşadılar.****(hüzün duyma, üzülme)***
- *Öğrenciler bu uygulamayı keyifle yaptılar.****(zevk alma duygusu)***
- *Dünyanın yedi harikasının tamamı insanoğlu tarafından inşa edilmiş olağanüstü yapılardır.* ***(yapılması zor ve güç olan, hayranlık uyandıran)***
- *Allah senden razı olsun hanım.* ***(minnettar olma)***
- *Ama biraz daha dişimizi sıkmamız gerekecek.* ***(zor zamanların geçirileceğini çağrıştırma)***
- *Üç aydır kendi kendine söylenip durdun.* ***(şikâyet etme, serzenişte bulma)***
- *Büyük bir kalabalıkla karşılaşacağımı düşünürken hayal kırıklığına uğradım.* ***(üzülme, bekleneni karşılamama)***

- *Kitapların üzerinde ertesi gün onun imzasının olacağını düşünüp iyice heyecanlandım.* ***(bir durum karşında sevinme, sabırsızlanma)***
- *Yoğun çalışma temposu, işte başarısız olma endişesi, özgüven problemi bizi fikren yormaktadır.* ***(bir konu hakkında olumsuz duygular ve düşüncelere sahip olma)***
- *Dominik Cumhuriyetinde dışı oldukça sade barakayı andıran ama içi gayet konforlu tropik evler var.* ***(beğenme duygusu)***
- *Tatilciler bu evleri sadeliği ve manzaralarından dolayı tercih ediyor.* ***(beğeni duygusu ve tercih etme nedenleri)***
- *Bunun nedeni maalesef yine iz insanlarız.* ***(üzülme duygusu)***
- *Umarım herkes üzerine düşeni yapar.* ***(temenni de bulunma)***
- *Yaşamak sevmek gibi gönülden olsun.* ***(umutlu olma, sevme)***
- *Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.* ***(olumsuz bir durumun sona ermesini çağrıştırma)***
- *Hey, Allah'ım hiç farkında değilim.* ***(dalgınlık çağrışımı, şaşırma)***
- *Dikkatsiz davrandığım için ben de özür dilerim.* ***(üzülme, mutsuz olma duygusu, hatasını anlamayı çağrıştırma)***
- *Allah Allah nereden gelmiş ki.* ***(şaşırma, bilinmezlik)***
- *Hah! Bir de sarı zarf var.* ***(bulma, şaşırma)***
- *Kolay gelsin, bilgisayar almayı düşünüyorum yardım eder misiniz.****(ricada bulunma)***
- *Zavallı kuş avcının kötü niyetinden habersizdir.* ***(zarar verme, olumsuz bir durumun olacağını çağrıştırma)***
- *Annesi Küçük Karabalığı hasta zannetmiş, telaşlanmış.* ***(telaşlanma, üzülme)***
- *Ama Hz. İsa'nın ona bakışları bu çiçeği o kadar utandırmış ki başını eğip o gün bugündür ağlarmış.* ***(hüzün simgesi, ağlayan çiçeği çağrıştırma)***
- *Birbirinden ünlü pek çok sanatçı görkemli bir törenle ödüllerine kavuştu.* ***(mutlu olma, bekledikleri bir durumun gerçekleşmesi)***

B1 seviyesi dinleme metinlerinde geçen cümlelerde çeşitli duygu durumlarını yansıtılmaktadır. Cümlelerde geçen kelimeler ve çağrışımlar duygu değeri ve çağrışım ögelerini aktarmaktadır. Kullanılan bazı imge ve simgelerle de çağrışım yapıldığı görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesindeki dinleme metinlerinde duygu değeri ve çağrışım sayılarına ait bulgular Tablo 86'da gösterilmektedir.

Tablo 86
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri ve Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri/Çağrışım Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	3	12	25,0	21	14,2
2	GDO	6	26	23,0	33	18,1
3	Mimar Sinan	3	16	18,7	26	11,5
4	Sirk Hayvanları	5	13	38,4	25	20,0
5	Gelecek Gençlerin	4	15	26,6	25	16,0
6	Can Güvenliği	3	15	20,0	28	10,7
7	Çoklu Zekâ Kuramı	5	18	27,7	35	14,2
8	Gelinciğin Hikâyesi	17	43	39,5	45	37,7
9	Uzaya Seyahat	9	20	45,0	31	29,0
10	Mağara Resimleri	5	15	33,3	28	17,8
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	4	15	26,6	23	17,4
12	Bir Film	9	21	42,8	36	25,0
13	Matematik Nedir?	0	9	0,0	14	0,0
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	4	12	33,3	14	28,5
15	Göl Olmak	6	22	27,2	23	26,0
16	Kitap Okumak	9	29	31,0	39	23,0
17	Sanat Tarihine Giriş	3	18	16,6	28	10,7
18	Minyatür ve Nakış	3	16	18,7	23	13,0
19	Bunları Biliyor Musunuz?	6	15	40,0	19	31,5
20	Spor Haberleri	4	25	16,0	28	14,2
	Toplam	**108**	**375**	**28,8**	**544**	**19,8**

Tablo 86'da Gazi TÖMER B2 seviyesi ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde 108 duygu değeri ve çağrışıma ulaşılmıştır. B2 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 544 örtülü anlam tespit edilmiştir. Buna göre duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlama içinde oranı ise %19,8 olarak belirlenmiştir. B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde en fazla duygu değeri ve çağrışım, "Gelinciğin Hikâyesi" (%37,7), "Bunları Biliyor Musunuz?" (%31,5) ve "Uzaya Seyahat" (%29,0) metinlerinde görülmektedir. En az duygu değeri ve çağrışım ise, "Can Güvenliği" (%10,7), "Sanat Tarihine Giriş" (%10,7) ve "Mimar Sinan" (%11,5) metinlerinde yer almıştır. "Matematik Nedir?" metninde ise duygu değeri ve çağrışım unsuru tespit edilememiştir.

B2 seviyesindeki dinleme metinlerine ait duygu değeri ve çağrışım unsurunun bulunduğu örnek cümleleri şöyle göstermek mümkündür:

- *Bu alanların yanı sıra Atatürk her dönemde sanatçıya büyük önem vermiştir.* ***(değer verme, sahip çıkma çağrışımı)***
- *Doktor Bey verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.* ***(minnet duyma)***
- *Bebeğim anne sütü almadığı için mecburen mama kullanıyoruz.* ***(zorunluluk, başka çarenin olmaması)***
- *Her geçen gün şaşkınlıkları daha da artmış.* ***(şaşırma)***
- *Japonya'ya döndüklerindeyse Sinan'ın sırlarını uygulamaya sokarak şehirlerini Sinan'ın kullandığı sistemlerle kurup muazzam gökdelenler dikmişler.* ***(beğenme duygusu)***
- *Sirkler çocuklara hayatı sevdirmek ve insanları eğlendirmek için varlığını sürdürüyorlar.* ***(mutlu etme duygusu, güzel vakit geçirme)***
- *Çünkü günümüzde ne yazık ki çok az insan kişiliğine ve ruhuna uygun iş yapmaktadır.* ***(şikâyet etme)***
- *Trafikte her bir vatandaşın can taşıdığını unutmaması bu duyarlılıkla hareket etmesi şart.* ***(bu konuda hassas davranılması gerektiği çağrışımı)***
- *Bu kişiler fizik, kimya, biyoloji, zooloji, astronomi, botanik ve yer bilimi gibi doğa bilimlerinin alt bilimlerine ilgi duyarlar.* ***(hoşlanma, beğenme duygusu)***
- *Bunu gören kadın beyninden vurulmuşa dönmüş.* ***(üzücü bir durumla karşılaşma)***
- *Düğünleri dillere destan olmuş.* ***(herkesin bildiği ve konuştuğu bir durumu ve konuyu çağrıştırma)***
- *Fakat kadın hırsını hala alamamış.* ***(şiddetli öfke ve kızgınlık duygusu)***
- *Kadın yavrusunu kurtaran, uzun zamandır yakın arkadaşı olan gelinciği kendi elleriyle öldürdüğü için çok üzülmüş.* ***(pişmanlık duyma, üzüntü duyma)***
- *Mustafa artık yeryüzü beni tatmin etmiyor, uzaya mı uçsak diyorum.* ***(memnun olmama hali)***
- *İnsan doğa olaylarından korkuyor ve doğanın karşısında eseliyordu. (****bir şeyi ortaya çıkarmak için çabalamak çağrışımı, merak etme)***
- *Müzik dinlemeyi sever misin Gamze? Evet, severim.* ***(ilgi duyma, beğenme)***
- *Stres ve gönül yorgunluğu için de iyi gelen bir makam var mıymış?* ***(üzüntü, şikâyette bulunma)***

- *Ümitsizlik her yanımı sarmıştı.* ***(isteksizlik, umutsuz olma hali)***
- *Önce işimi yapılmaya değer gördüm.* ***(önem verme, öncelikli olma)***
- *Öleceğini anlayan adam oğullarını yanına çağırmış, onlara şöyle söylemiş.* ***(hayatın sone ereceği, olumsuz bir durumu çağrıştırma)***
- *Off, dede her şey bir dert.* ***(mutsuz olma, şikâyet etme)***
- *Ben güzel bakınca her şey düzelecek mi? En azından daha da kötüleşmez.* ***(yoluna girme, iyi olma durumunu çağrıştırma)***
- *Merak etme elindeki roman gayet iyi bir çevirmenin kaleminden çıkmış.* ***(endişe duyma duygusu)***
- *Ben tarihi romanlardan hoşlanmıyorum, çok sıkıcı.* ***(ilgilenmeme, sevmeme duygusu)***
- *Bir gün seni de oraya götürüm. Çok sevinirim.* ***(memnun kalma, istekli olma)***
- *Ancak 15.yy da matbaanın bulunmasıyla etkinliğini kaybetti.* ***(önemini yitirme, değer görmeme çağrışımı)***
- *Bu durum iletişimi kolaylaştırmakla beraber insan sağlığını da tehdit eder hale gelmiştir.* ***(zarar verme çağrışımı)***
- *Araçlarla ilgili diğer bir ilginç detay yarışlarda sık sık lastik değiştirildiği görmüşsündür.* ***(dikkat çeken bir durumu çağrıştırma)***

B2 seviyesindeki dinleme metinlerinde duygu değeri ve çağrışım unsuruna ait örnekler gözden geçirildiğinde çok sayıda duygu durumunu yansıtan cümlenin olduğu görülmektedir. Sözcükler bağlama göre kullanıldığında duygu değeri ve çağrışımlar da farklılaşmaktadır.

Gazi TÖMER C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde duygu değeri ve çağrışıma ilişkin veriler Tablo 87'de sunulmaktadır.

Tablo 87
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Duygu Değeri ve Çağrışım Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Duygu Değeri Çağrışım	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Duygu Değeri/Çağrışım Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Kız Kulesi	9	21	42,8	42	21,4
2	Zamanında	10	20	50,0	30	33,3
3	Makyaj Sanatı	7	24	29,1	52	13,4
4	Şamanların Dansı	3	21	14,2	43	6,9
5	Kök Hücre Nakli	3	9	33,3	25	12,0
6	Sağlıklı Günler	4	8	50,0	17	23,5
7	Bilim Fuarı	4	7	30,7	20	20,0
8	Nüfus Sayımı	0	13	0,0	21	0,0
9	Yaz Dostum	4	15	26,6	22	18,1
10	Kullanma Kılavuzu	7	17	41,1	28	25,0
11	Enerji Kaynakları	2	12	16,6	28	7,1
12	İlginç Bir Haber	14	21	66,6	45	31,1
13	Arkadaşım Badem Ağacı	6	17	35,3	27	22,2
14	Beyaz Gemi	9	33	27,2	56	16,0
15	Martı	5	12	41,6	21	23,8
17	Yusuf ve Züleyha	16	32	50,0	66	24,2
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	19	70	27,1	96	19,8
20	Kitaplarda Ölmek	2	9	22,2	12	16,6
	Toplam	**124**	**361**	**34,3**	**651**	**19,0**

Tablo 87'e göre Gazi TÖMER C1 seviyesindeki dinleme metninde 124 duygu değeri ve çağrışımın kullanıldığı cümle tespit edilmiştir. C1 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde ise 651 örtülü anlam tespit edilmiş olup duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlama içinde oranı ise %19,0 olarak belirlenmiştir. C1 seviyesinde dinleme metinlerinde en fazla duygu değeri ve çağrışım cümleleri, "Zamanında" (%33,3), "İlginç Bir Haber" (%31,1) ve "Kullanma Kılavuzu" (%25,0) metinlerinde bulunmaktadır. En az duygu değeri ve çağrışım ise , "Şamanların Dansı" (%6,9), " Enerji Kaynakları" (%7,1) ve " Kök Hücre Nakli" (%12,0) metinlerinde tespit edilmiştir. "Nüfus Sayımı" (%0,0) metninde duygu değeri ve çağrışım cümlesine rastlanılmamıştır.

C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde geçen duygu değeri ve çağrışım cümlelerinden bir kısmı şöyledir:

- *Kız kulesi ile ilgili anlatılan öyle bir hikâye var ki bu hikâye herkesi etkilemiştir.* ***(iz bırakma, etkisi altına alma)***
- *Kral o gün bütün ülkede şenlikler başlatır.* ***(güzel bir haber durumunda mutluğunun dışa vurumu)***
- *Zamanında ne güzeldi bu bahçeden kopanlar.* ***(özlem duygusu)***
- *Sevinçlerimiz gerçekti, gözyaşlarımızın ertesi umutlu.* ***(mutluluk duygusu ve hüznün daimi olmadığı çağrışımı)***
- *1910 ve 1950 yılları arasında kadınların toplumsal hayatta yükselişi ile beraber çok sayıda gazete ve dergi makyaj ve ürünlerini övücü ve destekleyici yazılar yazdı.* ***(önem verme, değer görme çağrışımı)***
- *Şamanlar törenleri sırasında çaldıkları davulun ve ettiklerin duaların etkisiyle kendilerinden geçer ve bu kendinde geçme hali doğaçlama gerçekleştirdikleri danslarına yansırdı.* ***(bilinç dışı gerçekleşen bir eylemde bulunma çağrışım)***
- *Kök hücre birçok hastalığın tedavinde umut oluyor.* ***(ümit etmek, yarar sağlamak, destek olma çağrışımı)***
- *Kök hücre nakli mucize yaratıyor.* ***(hayranlık uyandırma durumu)***
- *Kalp damar hastalıklarına bağlı ölümlerde artışa neden olabileceği, mide kanseri, şişmanlık ve kemik erimesi riskini arttırdığı kaydedildi.* ***(olduğundan fazla etkileme, zarar verme çağrışımı)***
- *Diğer okullardan gelen öğrenci ve öğretmenler, genç mucitler tarafından yapılan bu fuardaki buluşlar karşısında şaşkınlıklarını gizleyemiyor.* ***(şaşırma duygusu)***
- *Bu tarz projeleri sonuna kadar destekleyeceklerinin altını çizen okul müdürü, yapılan çalışmaların gelecek için büyük umut verdiğini belitti.* ***(umut etme, umutlu olma, yarar sağlama)***
- *Güzel sevmeyene adam denir mi?* ***(sevgi duygusu, ahlakı, akıllı insanı çağrıştırma)***
- *Yaz dostum, öksüz görsen sar kanadın, kolunu.* ***(sahip çıkma, önemseme çağrışımı)***
- *Eşinin sorumsuzluğundan yakınan bir kadın soluğu evlilik ve aile danışmanın yanında alır.* ***(şikâyet etme)***
- *Ah ah bunları bana değil eşime anlatmak lazım.* ***(şikâyet etme, yakınma)***

- *Günümüzde birçok ülkede bu tarz enerji kaynaklarından istifade edilmeye çalışılsa da ne yazık ki enerji söz konusu olduğunda daha çok petrol, kömür ve doğal gaz gibi fosil atıklardan elde edilen enerji akla gelmektedir.* ***(üzülme, elden bir şey gelmeme)***
- *Bugün seni düşünceli gördüm Volkan her şey yolunda mı?* ***(olumsuz bir durumun yarattığı etki)***
- *Hiç endişelenme, her şey yolunda gidecek.* ***(endişelenme duygusu)***
- *Nasıl vermişsem kendimi son sevdama, vur kendini sen de bu güzel havaya.* ***(olumlu bir durumun tadını çıkarma)***
- *Dedesinden bir süre daha sabredip beklemesini, dedesi de ona bunun için üzülmemesini asıl meselenin kocasıyla iyi geçinmeleri olduğunu, gerisini halledileceğini söylemiş.* ***(bu durum karşında metanetini koruma çağrışımı)***
- *Martı Jonathan uçmayı büyük bir tutkuyla seviyordu.* ***(ilgi duyma, vazgeçilmez olma)***
- *İşte zor bir gün daha başlıyordu.* ***(yapılması güç işler, sıkıntıların olduğu çağrışımı)***
- *Ümidi, korkusu, gözyaşı, sevinci ne varsa orda.* ***(tüm duygulara sahip olunduğu çağrışımı)***
- *Yaşı kırkı aşmış bir adamın mevsimler içinde ilkbaharı üzüntü ile duymamasına imkân yok.* ***(zamanın geçmesi, geçmişe özlem duyma duygusu)***
- *Hüngür hüngür ağlamaya başladım.* ***(bir durum karşısında derin üzüntü duyma)***
- *Bu garip, yağmurlu, kara bulutlu, dörtte üçü kapalı havanın içinde öyle insanı alıp avucunda sıkan bir de ilkbahar, toprak, insan, çayır, ağıl kokusu vardı ki içimden hep bağırmak, ağlamak sonra kaskatı katılıp kalmak geçerdi.* ***(ilkbaharın çağrışım gösterdiği durumlar, sevinç, üzüntü vb. davranış ve duygular)***
- *Yusuf'u görenler güzelliği karşısında şaşkına dönerler.* ***(şaşırma, beklenmedik bir durumla karşılaşma çağrışımı)***

C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde çok sayıda duygu değeri ve çağrışım cümleleri görülmektedir. Duygu değeri ve çağrışımlar deyimler, mecaz unsurlar, noktalama işareti (!) bağlama göre kullanılan kelimelerde anlam bulmaktadır.

4.4.7. Dinleme Metinlerinde Sekizinci Alt Probleme ilişkin Bulgular

Bu bölümde çalışmanın sekizinci alt problemi olan "Önvarsayım ve sezdirim kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusuna cevap aranmaktadır.

A1 seviyesi dinleme metinlerinde bulunan önvarsayım ve sezdirime ait örtülü anlam sayıları ve oranlar Tablo 88'de gösterilmiştir.

Tablo 88
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Önvarsayım ve Sezdirim Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0,0	0	0,0
2	Emre ve Ailesi	5	9	55,5	10	50,0
3	Fiziksel Özellikler	0	5	0,0	9	0,0
4	Yolu Tarif Et	1	5	20,0	9	11,1
5	Alışveriş	1	6	16,6	10	10,0
6	Saat Kaç?	3	5	60,0	7	42,8
7	Haydi Cevapla	4	5	80,0	4	100
8	Anonslar	4	9	44,4	13	30,7
9	Nerede?	7	17	41,1	20	35,0
10	Tiyatro Oyunu	7	22	31,8	28	25,0
11	Sınav Kayıt	4	11	36,3	14	28,5
12	Kumbara Bankası	0	4	0,0	7	0,0
13	Elbiselerim	0	13	0,0	14	0,0
14	Cep Telefonu	1	5	20,0	7	14,2
15	Nasıl Gidebilirim?	2	9	22,2	8	25,0
16	Gençlik Parkı	2	13	15,3	11	18,1
17	Sanat Sokağı	1	16	6,2	13	7,7
18	İnternet	2	14	14,2	12	16,6
19	Otobüste	2	8	25,0	6	33,3
20	Eczanede	2	12	16,6	8	25,0
21	Anı	4	14	28,5	9	44,4
22	Meslek Seçimi	0	11	0,0	7	0,0
	Toplam	**52**	**213**	**24,4**	**226**	**23,0**

Tablo 88'e bakıldığında Gazi TÖMER A1 seviyesinde dinleme metinlerinde 52 cümlede önvarsayım ve sezdirim kullanılmıştır. 226 örtülü anlam tespit edilmiştir. A1 seviyesinde önvarsayım ve sezdirimin unsurunun örtülü anlama içinde oranı ise %23,0 olarak belirlenmiştir. A1 seviyesindeki dinleme metinlerinde en fazla önvarsayım ve sezdirim cümleleri, "Haydi Cevapla" (%100), "Emre ve Ailesi" (%50,0) ve "Saat Kaç?" (%42,8) metinlerinde yer verilmiştir. En az önvarsayım ve sezdirim cümleleri ise, "Sanat Sokağı" (%7,7), "Alışveriş" (%10,0) ve "Yolu Tarif Et" (%11,1) metinlerinde olduğu anlaşılmıştır. "Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum",

“Fiziksel Özellikler”, “Kumbara Bankası”, “Elbiselerim” ve “ Meslek Seçimi” (%0,0) metinlerinde önvarsayım ve sezdirim tespit edilememiştir.

A1 seviyesinde bulunan dinleme metinlerine ait önvarsayım ve sezdirimin geçtiği cümlelerden bir bölümü şöyle gösterilebilir.

- *Benim hiç kardeşim yok.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Tek çocuk olduğunu ifade eder.)***
- *Sibel 20 yaşında, Hakan ondan iki yaş büyük.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Hakan 22 yaşında)***
- *Bana evini tarif et.* ***(Sezdirim vardır. Daha önce o adrese gitmediği, ilk defa o adrese gittiği.)***
- *Hesabı nakit ödedim.* ***(Sezdirim kullanılmıştır. Kartla ödeme yapmadığı.)***
- *Saat dörde çeyrek var.* ***(Sezdirim kullanılmıştır. Saatin 03.45 olduğu belirtilmektedir.)***
- *Nereniz ağrıyor?* ***(Sezdirim vardır. Hastaneye veya bir sağlık kuruluşuna gidildiği, rahatsız olunduğu.)***
- *Çorba nasıl?* ***(Sezdirim vardır. Yemek yapıldığı ve yemek konusunda onaylama, beğenme beklendiği)***
- *Sayın Ahmet Özel 20 numaralı peronda bekleniyorsunuz.* ***(Önvarsayımdır. Yirmiden önce on dokuz peronun olduğu ve geç kalındığı.)***
- *Öğrenciler burada ders çalışıyor ve kitap okuyor.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Kütüphanede veya çalışma salonunda yer aldığı.)***
- *Genç Osman oyunun adını çok duydum.* ***(Sezdirim vardır. Tarihi bir tiyatro oyunu olduğu.)***
- *Bankaya para yatıracak mıyım? Tabii önce para yatıracaksınız.* ***(Önvarsayımdır. Para yatırmadan işlemin gerçekleşmeyeceği.)***
- *Aradığım kişiye şuanda ulaşılamıyor.* ***(Sezdirim kullanılmıştır. Telefonun kapalı olduğu.)***
- *Affedersiniz metro sinemasın nasıl gidebilirim?* ***(Sezdirim vardır. Adresi bilmediği, daha önce bir tecrübe yaşamadığı.)***
- *Herhalde bundan en çok ev hanımları memnun.* ***(Önvarsayımdır. Diğer insanlar da memnun ama en çok memnun olan ev hanımları.)***
- *İşte burası sanat sokağı.* ***(Sezdirim cümlesidir. Bir yerin tanıtıldığı veya ilk defa gelindiği.)***

- *Hayır, oraya gitmek için yolun karşısındaki durakta 310 numaralı otobüse bineceksiniz.* ***(Sezdirim cümlesidir. Yolun tarif edildiği, daha önce bu adrese gidilmediği)***
- *Bu reçetedeki ilaçları verir misiniz?* ***(Sezdirim cümlesidir. Hasta olunduğu, doktorun ilaç yazdığı eczaneye gidildiği veya başkası için ilaç alındığı.)***
- *Türklerin böyle bir geleneği varmış, çok şaşırdım.* ***(Sezdirimdir. Daha önce böyle bir durumla karşılaşmadığı, Türklere özgü olduğu)***

A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait örneklerde öğrencilerin daha kolay anlayabilecekleri ifadelere yer verilmiştir. Önvarsayımda bireyin konu hakkında yaşanmışlığı veya bilgisi olduğu varsayılır. Sezdirim de ise çıkarım yapılır.

Gazi TÖMER A2 seviyesinde yer alan dinleme metninde kullanılan önvarsayım ve sezdirime ait cümle ve örtülü anlama oranları Tablo 89'da verilmektedir.

Tablo 89
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Önvarsayım ve Sezdirim Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	1	23	4,3	14	7,1
2	Döviz Bürosunda	1	13	7,6	12	8,3
3	Hava Nasıl Olacak?	2	15	13,3	14	14,2
4	Hangisini Seçeceğim	1	15	6,6	22	4,5
5	Yanlış Adres	1	26	3,8	14	7,1
6	Reklamlar	2	12	16,6	18	11,1
7	Kampta	2	15	13,3	15	13,3
8	Dalış Kulübü	2	11	18,1	13	15,3
9	Dedikodu	2	15	13,3	13	15,3
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	2	9	22,2	13	15,3
11	Sevgili Günlük	6	14	42,8	15	40,0
12	Tiyatrodaki Sürpriz	6	15	40,0	16	37,5
13	İki Kardeş	3	16	18,7	16	18,7
14	Seyahat Acentesi	1	24	4,1	22	4,5
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	8	23	34,7	20	40,0
16	Sınıf Arkadaşları	4	32	12,5	12	33,3
17	Kulağınız Bizde Olsun	4	18	22,2	27	14,8
18	Yaylada Röportaj Keyfi	4	20	20,0	21	19,0
19	Öğrenci Haberleri	2	13	15,3	15	13,3
20	Şifalı Sular	2	16	12,5	17	11,7
	Toplam	**56**	**345**	**16,2**	**329**	**17,0**

Tablo 89 incelendiğinde Gazi TÖMER A2 dinleme metinlerinde toplam 56 önvarsayım ve sezdirim tespit edilmiştir. A2 seviyesinde dinleme metinlerinde ise 329 örtülü anlama ulaşılmıştır. A2 seviyesinde önvarsayım ve sezdirimin unsurunun örtülü

anlama içinde oranı ise %17,0 olarak belirlenmiştir. Buna göre, A2 seviyesindeki dinleme metinlerinde önvarsayım ve sezdirim cümlelerinin en fazla kullanıldığı metinler sırasıyla; "Sevgili Günlük" (%40,), "Mustafa'nın Yaz Tatili" (%40,0) ve "Tiyatrodaki Sürpriz" (%37,5) metinleridir. En az önvarsayım ve sezdirim cümleleri ise, "Seyahat Acentesi" (%4,5), "Pizza Siparişi" (7,1) ve "Yanlış Adres" (%7,1) metinlerinde tespit edilmiştir.

A2 seviyesindeki dinleme metinlerinde kullanılan önvarsayım ve sezdirim cümlelerinin bir kısmı şunlardır:

- *Artık canım pizza yemek istemiyor.* ***(Sezdirim cümlesidir. İlkin istekli olduğu bir durumdan vazgeçtiği.)***
- *Hemen sizinle ilgileneceğim.* ***(Sezdirimdir. Şuan başka bir işle meşgul olduğu daha sonra bu hızla bu işle ilgileneceği.)***
- *Bence ilkbahar geldi. Bence çok kalın giyinmeyin.* ***(Sezdirim kullanılmıştır. Bir konuda uyarı yapıldığı, mevsimin değiştiği ve havanın ısındığı belirtilmiştir.)***
- *Ama şimdi kafam daha çok karıştı.* ***(Sezdirim kullanılmıştır. Belirsiz olan bir konunun daha da zor ve karmaşık hale gelmesi)***
- *Geçen hafta arkadaşıma mektup gönderdim.* ***(Önvasrsayım. Arkadaşının uzak olduğu, iletişim yöntemi olarak mektubu seçtiği.)***
- *Bizden ucuzu yok.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Başka yerlerin olduğu ancak onlardan ucuz bir yerin olmadığı iddia edilmesi.)***
- *Hadi Vedat hava kararacak, ateş yakalım.* ***(Sezdirimdir. Havanın soğuk olduğu, elektriğin olmadığı bir yerde bulunulduğu.)***
- *O düğüne pek çok ünlü de katılmıştı.* ***(Önvarsayımdır. Saygın birinin düğünü olduğu, tanıdık insanların katıldığı.)***
- *Ben hafta içi her gün ve cumartesi saat 09.00'dan 10.00'a kadar atölyedeyiz.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Hafta sonu Pazar günü atölyenin olmadığı.)***
- *Bugün benim için çok farklı bir gündü.* ***(Önvarsayımdır. Diğer günlere göre ilginç durumlarla karşılaştığı.)***
- *İlk defa bir oyunu bitirmeden önce sonunu öğrendik.* ***(Önvarsayımdır. Tiyatro oyunlarında hiçbir zaman son en başta verilmez.)***
- *Gökçe, Alev'in ablasıdır.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Alev, Gökçe'den küçüktür.)***

- *Kurban Bayramı tatil planları hakkında bilgi almak istiyorum.* ***(Sezdirim kullanılmıştır. Bayram vb. tatillerde ekstra indirim yapılmaktadır.)***
- *İlk defa bir köy düğünü gördüm.* ***(Önvarsayımdır. Köy düğünü ile ilgili bir anısı ve yaşanmışlığı yoktur.)***
- *Yıllar sonra bir davette karşılaştılar.* ***(Sezdirimdir. Birbirlerini tanıdıkları.)***
- *Hayır, geçen sene evlendim.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Bir yıllık evli olduğu.)***
- *Bu kitap ilk defa 2008 yılında Türkçe yayınlandı.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Farklı dillerde yayınlanmış fakat Türkçe yayınlanması farklı farklı bir tarihte olmuştur.)***
- *Bugün Karadeniz bölgesinde küçük bir köydeyiz.* ***(Sezdirim kullanılmıştır. Farklı zamanlarda, farklı bölgelerinde ziyaret edildiği.)***
- *Tabelada kaplıcalara gider yazısı dikkatimi çekti.* ***(Önvarsayım vardır. Yollarda kaplıcaların yerini tarif etmek için simgelerin kullanıldığı.)***

A2 seviyesi dinleme metinlerinde geçen cümlelerde söylenilenlerin daha önceden bilindiği varsayılmaktadır. Anlatılmak istenenler yüzey yapıda kalmaktadır. Ancak kavramsal ipuçlarıyla anlama ulaşılmaktadır.

Gazi TÖMER B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde önvarsayım ve sezdirim sayıları, cümle sayıları ve örtülü anlam sayılarına ait bulgular Tablo 90'da verilmektedir.

Tablo 90

Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü anlam Sayısı	Önvarsayım ve Sezdirim Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	5	18	27,7	21	23,8
2	Sosyal Medya	4	17	23,5	33	12,1
3	Yardım Projesi	3	16	18,7	18	18,7
4	Fal Keyfi	4	18	22,2	19	21,0
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	4	18	22,2	28	14,2
6	Adam Olacak Çocuklar	3	10	30,0	12	25,0
7	Dünyanın Yedi Harikası	9	22	40,0	26	34,0
8	Ev Ekonomisi	12	26	46,1	40	30,0
9	İmza Günü	3	14	21,0	22	13,6
10	Başucu Kitabı	1	8	12,5	14	7,1
11	Tatil İlanları	4	17	23,5	33	12,1
12	Küresel Isınma	5	15	33,3	24	20,8
13	Memleket İsterim	1	11	9,0	15	6,6
14	İki Komşu	2	17	11,7	17	11,7
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	2	19	10,5	16	12,5
16	Bilgisayar Alırken	4	24	16,6	21	19,0
17	Avcı İle Küçük Kuş	3	20	15,0	20	15,0
18	Bana Bir Masal Anlat	6	17	35,3	15	40,0
19	Ters Lale	6	11	54,0	25	24,0
20	Altın Portakal	3	7	42,0	22	13,6
	Toplam	**84**	**325**	**25,8**	**441**	**19,0**

Tablo 90 incelendiğinde Gazi TÖMER B1 seviyesinde bulunan dinleme metinlerinde 84 önvarsayım ve sezdirim, 441 örtülü anlamın kullanıldığı cümle yer aldığı anlaşılmaktadır. B1 seviyesinde önvarsayım ve sezdirimin örtülü anlama oranı %19,0 olduğu görülmektedir. Buna göre, B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde en fazla önvarsayım ve sezdirim cümleleri; "Bana Bir Masal Anlat" (%40,0), "Dünyanın Yedi Harikası" (%34,0) ve "Ev Ekonomisi" (%30,0) metinlerinde bulunmuştur. En az önvarsayım ve sezdirim cümleleri ise, "Memleket İsterim" (%6,6), "Başucu Kitabı" (%7,1) ve "Sosyal Medya" (%12,1) metinlerinde yer aldığı tespit edilmiştir.

B1 seviyesindeki dinleme metinlerinde tespit edilen önvarsayım ve sezdirim bulunduğu cümlelerden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür.

- *Elbette benim için en güzel anı ülkemi temsil ettiğim ve ödül aldığım 48. Eurovision şarkı yarışmasıydı.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Birçok anısının olduğu ancak bir başarıya imza attığı için bu daha etkilemiştir.)***

- *Yıl 1992'idi ilk albümümdeki "Sakin ol" adlı parça beni zirveye çıkardı.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Başka parçalarında olduğu ama bu parçanın hayatının geri kalanını belirlediği.)***
- *Günümüzde sosyal medya kullanımının sayısı her geçen gün artıyor.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Sosyal medyaya ilginin büyük olduğu.)***
- *Senin de bize katılmanı istiyorum.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Farklı kişilerin de yer aldığı.)***
- *Üstelik okuduğun bu kitaplar bizi de geliştiriyor.****(Sezdirim vardır. Başkalarına yardımcı olurken aynı zamanda kendi de yararlanmaktadır.)***
- *Üniversiteyi kazanmayı çok istiyorum.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Lise mezunu olduğu.)***
- *Evet, bir ay sonra ablam evlenecek.* ***(Önvarsayıma yer verilmiştir. Ablasının nişanlı olduğu ve küçük kardeş olduğu.)***
- *Çalışma sonunda yumurtalarını kırmayan çocuklara sertifika verildi.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Yumurtaları kıranlara sertifikanın verilmediği.)***
- *Ülkemizin seçkin kolejlerinden birinde hem öğrencilerin özgüvenini arttırmak hem de onlardaki sorumluluk duygusunu geliştirmek için değişik bir uygulama başlatıldı.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Ülkede birçok kolejin yer aldığı.)***
- *Dünyanın yedi harikasının tamamı insanoğlu tarafından inşa edilmiştir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Yapıların tümünün doğal olduğu.)***
- *Söylentiye göre burası yapay dağların olduğu yemyeşil bir bahçedir.* ***(Sezdirim yer almıştır. Kesinliğin net olmadığı.)***
- *43 yıl boyunca dünyadaki en yüksek yapı olarak kayıtlara geçti.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. İlerleyen zamanlarda yerini daha yüksek yapılar almıştır.)***
- *Ufaklığa kaban aldım.****(Önvarsayım vardır. İki veya daha fazla çocuğu olduğu.)***
- *Malum önümüz kış.* ***(Önvarsayım yer almıştır. Yaz veya sonbahar mevsiminde yer aldıkları.)***
- *Yıllardır hayranı olduğum köşe yazarı nihayet şehrimize imza gününe geleceğini duydum.* ***(Sezdirim vardır. Uzun bir süredir beklenildiği, önceden yazarı görmediği.)***
- *Bozkırın ortasında doğal yaşamı tercih edenler bu evlerde kalıyor.* ***(Sezdirim yer almıştır. Bozkırda insanların ilgi ve isteklerine göre evlerin yer aldığı.)***

- *İnsanların tatil algısı değişiyor.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Sabit bir düşüncenin olduğu ve zaman geçtikçe değiştiği.)***
- *Özellikle buzulların erimesi sonucu bazı şehirlerin su altında kalacağı söyleniyor.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Kıyısı olan birçok şehir vardır ancak bu şehirlerin tümü etkilenmeyecektir.)***
- *Tüm tehlikeden korunmak için özellikle sanayisi gelişmiş ülkelerin daha duyarlı davranması gerek bence.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Tüm ülkelerin sorumluluk alması gerekir ama sanayisi ileri olan ülkelerin küresel ısınmaya etkisi daha fazladır.)***
- *Son günlerde eve çok geç saatlerde ve yorgun geliyorum.* ***(Önvarsayımdır. Dışarıda fazla vakit geçirdiği, eve normal şartlarda erken döndüğü.)***
- *Sayın Necla Polat Mayıs 2012 itibariyle beş aylık apartman aidatını ödemediğiniz anlaşılmaktadır.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. 2012 tarihinden önceki aidatlar ödenmiştir.)***
- *Üstelik Bilgi şu anda piyasadaki en hafif bilgisayar ama fiyatı 2800 lira.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Piyasada birden farklı marka ve model vardır, hafif bilgisayarlar da bulunmaktadır.)***
- *Önemli olan tehlikeden önce dikkatli ve tedbirli olmaktır.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Önlemin alınması zarar gelmeden olmalıdır, tehlikeden sonra alınan önlemin çok bir anlamı yoktur.)***
- *Ama bana masal anlatmazsan uyuyamam.* ***(Önvarsayım vardır. Her zaman masal anlatıldığı.)***
- *Geçen gece anlattığın küçük Karabalıkla…* ***(Önvarsayımdır. Okunan bir hikâyenin daha sonra devam edildiği.)***
- *Ters lale dünyanın en nadide çiçeklerindendir.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Farklı türden çiçeklerin de beğenildiği ve kendine özgü özelliklerinin olduğu.)***
- *Bu yıl da altın portakal film festivaline ev sahipliği yapan Antalya yine renkli görüntülere sahne oldu.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Antalya'da bu festival önceki yıllarda da yapılmıştır.)***

B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerin cümle uzunluklarının değiştiği görülmektedir. Cümlelerde yer alan bilgilerden hareketle farklı bilgilere

ulaşılmaktadır. Önvarsayım ve sezdirimlerde akıl yürütmelerle de bu bilgilere ulaşmak mümkündür.

Gazi TÖMER B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde önvarsayım ve sezdirime ait veriler Tablo 91'de sunulmaktadır.

Tablo 91
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Önvarsayım ve Sezdirim Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	4	12	33,3	21	19,0
2	GDO	3	26	11,5	33	9,0
3	Mimar Sinan	7	16	43,7	26	26,9
4	Sirk Hayvanları	5	13	38,4	25	20,0
5	Gelecek Gençlerin	3	15	20,0	25	12,0
6	Can Güvenliği	4	15	26,6	28	14,2
7	Çoklu Zekâ Kuramı	2	18	11,1	35	5,7
8	Geleceğin Hikâyesi	7	43	16,2	45	15,5
9	Uzun Seyahat	5	20	25,0	31	16,1
10	Mağara Resimleri	7	15	46,6	28	25,0
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	4	15	26,6	23	17,4
12	Bir Film	4	21	19,0	36	11,1
13	Matematik Nedir?	5	9	55,5	14	35,7
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	3	12	25,0	14	21,4
15	Göl Olmak	3	22	13,6	23	13,0
16	Kitap Okumak	8	29	27,5	39	20,5
17	Sanat Tarihine Giriş	4	18	22,2	28	14,2
18	Minyatür ve Nakış	8	16	50,0	23	34,7
19	Bunları Biliyor Musunuz?	4	15	26,6	19	21,0
20	Spor Haberleri	4	25	26,6	28	14,2
	Toplam	**94**	**375**	**25,0**	**544**	**17,2**

Tablo 91'e göre Gazi TÖMER B2 seviyesi ders kitabında dinleme metinlerine ait önvarsayım ve sezdirimin 94 olduğu, örtülü anlam sayısının ise 544 olduğu anlaşılmaktadır. B2 seviyesinde önvarsayım ve sezdirimin unsurunun örtülü anlama oranı %17,2'dir. Buna göre, B2 seviyesinde en fazla önvarsayım ve sezdirim cümlesi "Matematik Nedir?" (%35,7), "Minyatür ve Nakış" (%34,7) ve "Mimar Sinan" (%26,9) metinlerinde tespit edilmiştir. En az önvarsayım ve sezdirim ise, "Çoklu Zekâ Kuramı" (%5,7), "GDO" (9,0) ve "Gelecek Gençlerin" (%12,0) metinlerinde yer almıştır.

Gazi TÖMER B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde geçen önvarsayım ve sezdirim cümlelerinden birkaçı şunlardır:

- *Atatürk'ün çok yönlü bir kişiliği vardır.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Her alanla ilgilendiği.)***
- *Mamaları açtıktan sonra bir hafta içinde tüketelim.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Paket açılmadığı zaman herhangi bir sorun olmayacaktır.)***
- *Güzel bir karar 2008'de bebek mamalarında GDO kullanımı bir güvenlik kanunuyla tamamen yasaklanmıştır.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. 2008 tarihinden sonra mamalarda kullanılmadığı ancak 2008 yılına kadar mamalarda kullanıldığı.)***
- *1950 ile 1960 arası bir tarihte inşaat mühendisi, mimar ve jeofizikçilerden oluşan bir Japon heyeti Türkiye'ye gelmiştir.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Bu yıllar arasında gelindiği ve tarih net olmadığı.)***
- *Sirkler gezici ekiplerden oluştuğu için yaşam için gerekli madde su bile kısıtlı miktarda bulunuyor.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. En temel ihtiyaçların zorlukla karşılandığı.)***
- *Yaşamak üzere kapatıldıkları kafesler o kadar küçük ki çoğunlukla sağdan sola dönecek kadar yerleri bile olmuyor.* ***(Önvarsayım kullanılmıştı. Zor şartlarda yaşam sürdürdükleri.)***
- *Merhaba, Gelecek Gençlerin adlı programımızın bu haftaki konuğu kariyer uzmanlığı yapan Sayın Serkan Yıldız.* ***(Önvarsayımdır. Her hafta farklı bir konuyla ilgili program hazırlanmaktadır.)***
- *Biz sık sık servis araçlarını denetliyoruz.* ***(Önvarsayımdır. Denetlemenin süreklilik gösterdiği.)***
- *Bu konuda yapılan araştırmalarda bazı öğrenciler okul dönemlerinde servis şoförlerini model alıyorlar.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Servis şoförlerinin farkında olmadan öğrencileri etkiledikleri.)***
- *Bu kurama göre her birey farklı derecelerde çeşitli zekâlara sahiptir.* ***(Önvarsayımdır. Diğer bilimsel kuramlara göre görüşleri değişmektedir.)***
- *Yakışıklı mı yakışıklı güzel mi güzel bir genç kız evlenmiş.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Herkesin beğendiği iki insan hayatını birleştirmiştir.)***
- *Aradan yıllar geçmiş gelincik yavrusu büyümüş.* ***(Sezdirimdir. Gelinciğin bir yere gitmediği ve onlarda büyüdüğü.)***
- *Türkiye'den de ünlü bir iş kadını bu grup içinde yer alıyor.* ***(Önvarsayımdır. Farklı ülke ve milletlerden oluşan bir grubun olduğu.)***

- *Uzaya uçmak artık hayal değil.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Bir durumun gerçekleşme olasılığının arttığı.)***
- *Fakat genel kabul ilk resimlerin büyü ile inançlarla alakalı olduğudur.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Resimlerde dini öğe ve sembollerin yer aldığı.)***
- *Zaten müzik asıl ruh hastalıklarına birebir.* ***(Önvarsayımdır. Müziğin başka alanlarda da kullanıldığı.)***
- *Ayrıca günün her saati aynı müzik dinlenmez Mira.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. İnsanın ruh haline göre farklı müzik türlerinin dinlenildiği.)***
- *Aslında bu projeyi tamamlamamda izlediğim bir film etkili oldu.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Projeyi tamamlamak için itici bir güç ile karşılaştığı.)***
- *Matematik insanlık tarihinin em eski bilimlerinden biridir.* ***(Önvarsayımdır. Farklı bilim dalları da insanlık tarihinde yerini almıştır.)***
- *Öleceğini anlayan adam oğullarını yanına çağırmış ve şöyle demiştir.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Oğlan çocukları olduğu, özellikle onları çağırdığı, kız çocuklarının olup olmadığının belirsiz olduğu.)***
- *Tuz gölün tadını acılaştırmamış, hiç etki etmemiştir.* ***(Sezdirimdir. Tuzun çok az kullanıldığı veya gölün büyük olduğu.)***
- *Son günlerde pek bir şey yapmadım.* ***(Önvarsayımdır. Önceki zamanlarda etkinlikler yaptığı.)***
- *Osmanlı da minyatüre nakkaş denirdi.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Osmanlı dışındaki ülkelerde farklı isimlerde anıldığı.)***
- *Çağımızın en etkili iletişim araçlarından biri televizyondur.* ***(Önvarsayımdır. Birçok iletişim aracının kullanıldığı.)***
- *Bu lastikler eskiden farklı farklı firmalar tarafından üretilirken, 2011 yılından beri lastikler tek bir firmadan üretilmesine karar verildi ve bu firmanın lastikleri de sadece ülkemizde İzmir'de üretilmektedir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. 2011 yılından önce farklı firmalar üretmekteydi, ayrıca Türkiye'de başka illerin de var olduğu.)***

B2 seviyesi dinleme metinlerinde görülen önvarsayım ve sezdirimlere çıkarımlar yoluyla ulaşılmaktadır. Anlamsal ipuçlarının olması da önvarsayım ve sezdirimlere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

C1 seviyesinde bulunan dinleme metinlerine yer alan önvarsayım ve sezdirim sayı ve oranlarına ait bulgular Tablo 92'de verilmiştir.

Tablo 92

Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Önvarsayım ve Sezdirim Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Önvarsayım ve Sezdirim	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Önvarsayım ve Sezdirim Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Kız Kulesi	7	21	33,3	42	16,6
2	Zamanında	10	20	50,0	30	33,3
3	Makyaj Sanatı	10	24	40,0	52	19,2
4	Şamanların Dansı	5	21	23,8	43	11,6
5	Kök Hücre Nakli	5	9	55,5	25	20,0
6	Sağlıklı Günler	3	8	37,5	17	17,6
7	Bilim Fuarı	4	7	57,1	20	20,0
8	Nüfus Sayımı	7	13	53,8	21	33,3
9	Yaz Dostum	5	15	33,3	22	22,7
10	Kullanma Kılavuzu	3	17	17,6	28	10,7
11	Enerji Kaynakları	7	12	58,3	28	25,0
12	İlginç Bir Haber	4	21	19,0	45	8,8
13	Arkadaşım Badem Ağacı	3	17	17,6	27	11,1
14	Beyaz Gemi	15	33	45,4	56	26,7
15	Martı	5	12	41,6	21	23,8
17	Yusuf ve Züleyha	4	32	12,5	66	6,0
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	20	70	28,5	96	20,8
20	Kitaplarda Ölmek	3	9	33,3	12	25,0
	Toplam	**120**	**361**	**33,2**	**651**	**18,4**

Tablo 92 incelendiğinde Gazi TÖMER C1 ders kitabındaki dinleme metinlerinde yer alan önvarsayım ve sezdirim cümlelerinin 120 olduğu görülmektedir. C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde 651 örtülü anlam tespit edilmiştir. Önvarsayım ve sezdirimin unsurunun örtülü anlama oranı ise %18,4 olduğu görülmektedir. C1 seviyesinde dinleme metinlerinde en fazla önvarsayım ve sezdirim unsurunun yer aldı metinler; "Zamanında" (%33,3), "Nüfus Sayımı" (%33,3) ve "Beyaz Gemi" (%26,7) metinleridir. En az önvarsayım ve sezdirim cümlesinin geçtiği metinler ise, "Yusuf ve Züleyha" (%6,6), "İlginç Bir Haber" (%8,8) ve "Şamanların Dansı" (%11,6) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır.

C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde bulunan önvarsayım ve sezdirim unsurunun kullanıldığı cümlelerin bir bölümünü şöyle sıralayabiliriz:

- *İstanbul'un en önemli sembollerinden birisi olan Kız Kulesi İstanbul boğazındaki girişinde kayalıklar üzerinde kurulmuştur.* ***(Önvarsayım cümlesidir. İstanbul'u çağrıştıran başka yapıların ve sembollerin olduğu.)***
- *Kız Kulesi İstanbul'un en güzel mekânlarından birisidir.* ***(Önvarsayımdır. İstanbul'a ait birçok mekânın var olduğu.)***

- *Güzeldim ben o yazlar kadar zamanında ailem çoktu.* ***(Sezdirimdir. Şimdiki zamanda ailesinde eksilmeler yaşandığı)***
- *Zamanında iyimserdik, hiç olmaz zannettik ayrılıklar.* ***(Sezdirime yer verilmiştir. Kötümser düşüncelerin yer etmeye başladığı.)***
- *Din adamlarının inanışları gereği törenlerde yüzlerini değişik biçimlerde boyamaları da makyajın bilinen ilk örnekleri arasındadır.* ***(Önvarsayımdır. Makyajın farklı amaç ve uygulamaları olduğu)***
- *Kimi uzmanlar Şaman dansının dramın kökeni olarak kabul ederler.* ***(Sezdirimdir. Ortak bir görüşün olmadığı.)***
- *Dahası bugün Türk Halk oyunlarında semalarda ve geleneksel tiyatroda şaman dansının izleri görülmektedir.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Şaman dansının birçok alanı etkilediği.)***
- *Kök hücreler, kemik iliğinden ya da yeni doğan bebeğin kordon kanından alınabiliyor.* ***(Önvarsyaım cümlesidir. Kemik iliği naklinin farklı bir yönteminin olmadığı.)***
- *Yapılan araştırmalar yaklaşık 72 milyon insanın yaşadığı Türkiye'de yıllık kan bağışı oranının nüfusun %11'i kadar olduğunu gösteriyor.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Az bir orana sahip olduğu.)***
- *Ankara Atatürk Lisesi bilim fuarı 29 Mayısa kadar devam edecek.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Belirli bir zamanla sınırlı olduğu.)***
- *Türk tarihinde bilimsel yöntemler kullanılarak uygulanan ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Bu tarihten önce de nüfus sayımları yapılmıştır.)***
- *Barış söyler kendi bir ders alır mı?* ***(Sezdirimdir cümlesidir. İlk olarak kendisinin söylediğini yapması gerektiği.)***
- *Yok yok benim eşim özel tasarım, eşi benzeri yok.* ***(Önvarsayımdır. Sadece bir tane olduğu.)***
- *Ama 20 yılım geçti eşimin ayarlarını çözemedim.* ***(Önvarsayımdır. 20 yıldır evli oldukları ve aynı evde yaşadıkları.)***
- *Bugün dünyada petrol ve doğal gaz gibi önde gelen enerji kaynaklarının belli coğrafyalarda toplanmış olması yakın zamana kadar savaşların ve bölgesel karışıklıkların da en önemli sebebidir.* ***(Sezdirimdir. Yeryüzü şekilleri farklı***

jeolojik zamlarda meydana geldiği için doğal kaynakların bulunduğu yerler de farklılaşmaktadır.)

- *Bugün seni düşünceli gördüm Volkan.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Diğer günler böyle görünmediği.)***
- *Seni kandırır havalar, beni sevdalar.* ***(Sezdirimdir. İkisinin de kandığı bir şeylerin olduğu.)***
- *Dedikoduya göre içkiyi de bırakmış.* ***(Önvarsayımdır. Kötü alışkanlıklarının olduğu.)***
- *İkinci kocası galiba şoförlük yapıyormuş.* ***(Önvarsayım cümlesidir. İlk kocası farklı bir işle meşgulmüş.)***
- *İşte zor bir gün daha başlıyordu.* ***(Önvarsayım kullanılmıştır. Farklı günlerde sıkıntılarla karşı karşıya kalındığı.)***
- *O şimdi kitaplarda bir çizgilik yerde hapis.* ***(Önvarsayımdır. Artık sadece kitaplarda yer aldığı.)***
- *Tam otuz sene evvel on iki yaşındaydım.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Şimdilerde 42 yaşında olduğu.)***
- *Babam başka bir yere tayin edilmişti.* ***(Önvarsayımdır. Babasının yerinin sürekli değiştiği)***
- *Yusuf, Yakup peygamberin oğullarındandır.* ***(Önvarsayım cümlesidir. Yakup peygamberin başka oğulları da vardır.)***

C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde önvarsayım ve sezdirim kullanımı artmıştır. Cümlelerden hareketle başka bilgilere de ulaşılmaktadır. Anlamsal ipuçları, tecrübeler, mantıksal akıl yürütmeler önvarsayım ve sezdirimi sağlayan unsurlar olduğu anlaşılmaktadır. C1 seviyesinde yer alan dil öğrenicileri bu zor metinleri daha kolay anlayabilmektedir. Aynı dili konuşmak ve aynı anlam evrenlerine sahip olmak bu anlaşılırlığı arttırmaktadır.

4.4.8. Dinleme Metinlerinde Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde dokuzuncu alt problem olan "Eksiltili yapıların kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu sorulmaktadır. A1 seviyesi dinleme metinlerinde eksiltili yapılara ait sayı ve oranlar Tablo 93'te sunulmaktadır.

Tablo 93
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapılar Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0	0,0	0	0,0
2	Emre ve Ailesi	3	9	33,3	10	30,0
3	Fiziksel Özellikler	3	5	60,0	9	33,3
4	Yolu Tarif Et	3	5	60,0	9	33,3
5	Alışveriş	4	6	66,6	10	40,0
6	Saat Kaç?	3	5	60,0	7	42,8
7	Haydi Cevapla	0	5	0,0	4	0,0
8	Anonslar	0	9	0,0	13	0,0
9	Nerede?	1	17	5,8	20	5,0
10	Tiyatro Oyunu	2	22	9,1	28	7,1
11	Sınav Kayıt	4	11	36,3	14	28,5
12	Kumbara Bankası	0	4	0,0	7	0,0
13	Elbiselerim	0	13	0,0	14	0,0
14	Cep Telefonu	1	5	20,0	7	14,2
15	Nasıl Gidebilirim?	1	9	11,1	8	12,5
16	Gençlik Parkı	5	13	38,4	11	45,4
17	Sanat Sokağı	4	16	25,0	13	30,7
18	İnternet	3	14	21,4	12	25,0
19	Otobüste	1	8	12,5	6	16,6
20	Eczanede	0	12	0,0	8	0,0
21	Anı	1	14	7,1	9	5,2
22	Meslek Seçimi	2	11	18,1	7	28,5
	Toplam	**41**	**213**	**19,2**	**226**	**18,1**

Tablo 93 incelendiğinde Gazi TÖMER A1 seviyesinde dinleme metinlerinde 226 örtülü anlam tespit edilmiştir. Eksiltili yapı sayısı ise 41'dir. A1 seviyesinde eksiltili unsurun örtülü anlama içinde oranı ise %18,1 olarak belirlenmiştir.

Buna göre; "Gençlik Parkı" (%45,4), "Saat Kaç?" (42,8) ve "Alışveriş" (%40,0) metinlerinde en fazla eksiltili yapı unsurunun olduğu cümle tespit edilmiştir. En az eksiltili yapının olduğu metinler ise, "Anı" (%5,2), "Nerede" (%5,0) ve "Tiyatro Oyunu" (%7,1)'dur. "Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum", "Haydi Cevapla", "Anonslar", "Kumbara Bankası", "Elbiselerim" ve "Eczanede" (%0,0) metinlerinde eksitili yapılar ulaşılmamıştır.

A1 seviyesinde bulunan dinleme metinlerine ait eksiltili yapı unsurlarının geçtiği cümlelerden birkaçı şunlardır:

- *Sibel 20 yaşında, Hakan ondan iki yaş büyük.* ***(büyüktür)***
- *Annem hemşire, babamın bir ayakkabı mağazası var.* ***(vardır.)***

- *Önce karşıya geç, 100 metre dümdüz yürü.* ***(geçeceksin, yürüyeceksin.)***
- *Portakalın kilosu kaç lira.* ***(liradır.)***
- *Saat on ikiyi on geçiyor.* ***(on dakika geçiyor.)***
- *Sen de temizlik malzemelerini aldın mı? Aldım.* ***(temizlik malzemelerini aldım.)***
- *Biletler kaç lira.* ***(liradır.)***
- *Bankaya para yatıracak mıyım? Tabii.* ***(tabii yatıracaksın.)***
- *Başka işlem var mı? Hayır, bu kadar.* ***(bu kadar işlemler)***
- *İşten sonra gençlik parkına gidelim mi? Olur gidelim.* ***(gençlik parkına gidelim.)***
- *Sen gençlik parkını daha evvel gördün mü? Yıllar evvel.* ***(yıllar evvel gördüm.)***
- *Sen hiç oraya gittin mi? Evet.* ***(evet gittim.)***
- *Hadi, internet kafeye gidelim. Aşağı sokakta bir tane var.* ***(internet kafe var.)***
- *Bu otobüs Beytepe kampüsüne gider mi? Hayır.* ***(hayır gitmez.)***
- *Neden duvara astınız dedim. Şans için dedi.* ***(şans için astım dedi.)***
- *Haylim iç mimar olmak.* ***(olmaktır.)***

Gazi TÖMER A1 seviyesi dinleme metinlerindeki cümleler genel olarak ek eksikliği ve öge eksikliğiyle meydana geldiği anlaşılmaktadır.

A2 seviyesi dinleme metinlerinde tespit edilen eksiltili yapılara ait bulgular Tablo 94'te verilmektedir.

Tablo 94
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapılar Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	3	23	13,0	14	21,4
2	Döviz Bürosunda	1	13	7,7	12	8,3
3	Hava Nasıl Olacak?	3	15	20,0	14	21,4
4	Hangisini Seçeceğim	7	15	46,6	22	31,8
5	Yanlış Adres	4	26	15,3	14	28,5
6	Reklamlar	5	12	41,6	18	27,7
7	Kampta	4	15	26,6	15	26,6
8	Dalış Kulübü	2	11	18,8	13	15,3
9	Dedikodu	4	15	26,6	13	30,7
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	2	9	22,2	13	15,3
11	Sevgili Günlük	0	14	0,0	15	0,0
12	Tiyatrodaki Sürpriz	0	15	0,0	16	0,0
13	İki Kardeş	3	16	18,7	16	18,7
14	Seyahat Acentesi	6	24	25,0	22	27,2
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	1	23	4,3	20	5,0
16	Sınıf Arkadaşları	5	32	15,6	12	41,6
17	Kulağınız Bizde Olsun	1	18	5,5	27	3,7
18	Yaylada Röportaj Keyfi	4	20	20,0	21	19,0
19	Öğrenci Haberleri	2	13	15,3	15	13,3
20	Şifalı Sular	2	16	12,5	17	11,7
	Toplam	**59**	**345**	**17,1**	**329**	**17,9**

Tablo 94'e bakıldığında Gazi TÖMER A2 seviyesine ait dinleme metinlerinde 59 eksiltili yapı bulunmaktadır. A2 seviyesi dinleme metinlerinde 329 örtülü anlam tespit edilmiş olup A2 seviyesinde eksiltili unsurun örtülü anlama içinde oranı ise %17,9 olduğu belirlenmiştir. A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde en fazla eksiltili cümleler; "Sınıf Arkadaşları" (%41,6), "Hangisini Seçeceğim" (%31,8) ve "Dedikodu" (%30,7) metinlerinde tespit edilmiştir. En az eksiltili yapılar ise, "Kulağınız Bizde Olsun" (%3,7), "Mustafa'nın Yaz Tatili" (%5,0) ve Döviz Bürosunda" (%8,3) metinlerinde yer almıştır. "Sevgili Günlük" ve "Tiyatrodaki Sürpriz" metinlerinde eksiltili yapı yer almamıştır.

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait eksiltili yapıların geçtiği cümlelerden bir kısmı şöyledir:

- *Çok özür dilerim yenisi getireceğim.* ***(yeni pizza)***
- *Bir Amerikan dolarının alış fiyatım 1,799 TL.* ***(TL'dir.)***
- *Ankara 28 derece ve güneşli.* ***(güneşlidir, olacak.)***
- *Dağcılık mı güzel yoksa dalış mı?* ***(daha güzel.)***
- *Bir saniye lütfen!* ***(lütfen bekleyin.)***

- *Büyük kampanya.* ***(var.)***
- *Bundan ucuzu yok.* ***(yoktur.)***
- *Ne kadar güzel bir yer. Bence de.* ***(bence de güzel yer.)***
- *Bu balıklar önceki balıklardan büyük. Evet.* ***(Evet, önceki balıklardan büyük.)***
- *Turumuz Cuma günü başlayacak.* ***(başlayacaktır.)***
- *Canan dün gazeteyi okudun mu? Hayır.* ***(okumadım.)***
- *Kiminle evlenmiş. Adanalı tüccar Sedat Atılganın oğlu Kerem Atılganla.* ***(Kerem Atılgan ile evlenmiş.)***
- *Beyaz elbisemi giydiydin mi? Evet abla ben giydim.* ***(beyaz elbiseyi giydim.)***
- *Tabii efendim, yurt içi mi yurt dışı mı ve kaç kişilik.* ***(tatiliniz yurt içi mi yurt dışı mı?)***
- *Köyde yaşamak bence çok zevkli.* ***(zevklidir.)***
- *Onunla tanışmak istiyorum. Bu Mümkün mü? Elbette.* ***(elbette mümkün.)***
- *Tamam, o zaman cumartesi 12.00'da Kumru restoranda buluşalım. Olur.* ***(Kumru restoranda buluşalım.)***
- *Bu işin sırrı ne.* ***(nedir?)***
- *Her yer yemyeşil ağaçlarla dolu.* ***(doludur.)***
- *Bu sene mezun olacaksın. Evet, inşallah.* ***(Evet, inşallah mezun olacağım.)***
- *Kaplıcalar sıcak maden sularından faydalanmak içindir. Diğer adı ılıcadır.* ***(kaplıcanın diğer adı.)***
- *Kaplıcaların yakınlarında fizik tedavi merkezleri vardır. Çok merak ettim.* ***(kaplıcaları merak ettim.)***

Örneklere bakıldığında A2 seviyesindeki dinleme metinlerinde ek eksikliği, öğe eksikliği (yüklem, özne) ve cümleyi karşılayan tek sözcük kullanımıyla eksilti yapılar kullanıldığı görülmektedir.

B1 seviyesi dinleme metinlerinde bulunan eksiltili yapılara ilişkin bulgular Tablo 95'te verilmektedir.

Tablo 95
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapılar Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	2	18	11,1	21	9,5
2	Sosyal Medya	1	17	5,8	33	3,0
3	Yardım Projesi	5	16	31,2	18	27,7
4	Fal Keyfi	3	18	16,6	19	15,7
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	0	18	0,0	28	0,0
6	Adam Olacak Çocuklar	0	10	0,0	12	0,0
7	Dünyanın Yedi Harikası	1	22	4,5	26	3,8
8	Ev Ekonomisi	1	26	3,8	40	2,5
9	İmza Günü	0	14	0,0	22	0,0
10	Başucu Kitabı	0	8	0,0	14	0,0
11	Tatil İlanları	3	17	17,6	33	9,0
12	Küresel Isınma	2	15	13,3	24	8,3
13	Memleket İsterim	1	11	9,0	15	6,6
14	İki Komşu	2	17	11,7	17	11,7
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	2	19	10,5	16	12,5
16	Bilgisayar Alırken	6	24	25,0	21	28,5
17	Avcı İle Küçük Kuş	1	20	5,0	20	5,0
18	Bana Bir Masal Anlat	0	17	0,0	15	0,0
19	Ters Lale	0	11	0,0	25	0,0
20	Altın Portakal	0	7	0,0	22	0,0
	Toplam	**30**	**325**	**9,2**	**441**	**6,8**

Tablo 95'e bakıldığında Gazi TÖMER B1 seviyesi dinleme metininde 30 eksiltili yapılı cümle kullanıldığı belirlenmiştir. 441 örtülü anlam tespit edilmiş ve B1 eksilti oranı ise %,6,8 olarak belirlenmiştir.

Buna göre B1 seviyesinde dinleme metinlerinde en fazla eksiltili yapılı cümleler, "Bilgisayar Alırken" (%28,5), "Yardım projesi" (%27,7) ve "Fal Keyfi" (%15,7) metinlerinde yer aldığı görülmektedir. En az eksiltili yapı ise, "Ev Ekonomisi" (%2,5), "Sosyal Medya" (%3,0) ve "Dünyanın Yedi Harikası" (%3,8) metinlerinde tespit edilmiştir. "Psikolojide Renklerin Etkisi", "Adam Olacak Çocuklar", İmza Günü", "Başucu Kitabı", "Bana Bir Masal", "Ters Lale" ve "Altın Portakal" metinlerinde eksiltili yapı unsuruna yer verilmemiştir.

B1 seviyesinde dinleme metinlerinde tespit edilen eksiltili yapılara ait cümleler şunlardır:

- *Şarkıyı biraz mırıldanır mısınız? Ah tabii ki.* ***(tabii ki <u>mırıldanırım.</u>)***

- *Sosyal medya çağımızın en tartışılan konularından biri.* ***(biridir.)***
- *Bunu bir stüdyoda mı yapıyorsunuz? Hayır, bilgisayardan yapıyoruz.* ***(hayır stüdyoda yapmıyoruz.)***
- *Gülce biraz konuşabilir miyiz? Tabii ki.* ***(tabii ki konuşabiliriz.)***
- *Uzun saçlı biri.* ***(biridir.)***
- *Ancak bugün dünyanın yedi harikasından sadece Keops piramidi ayakta.* ***(ayaktadır.)***
- *Bu arkadan sakladığın kutu ne öyle. Bu da senin için.* ***(bu kutu da senin** için)*
- *Çadır bir evin haftalık kirası 700 dolar.* ***(dolardır.)***
- *Örneğin birçok canlı türünün 50 ile 100 yıl içinde yok olacağı tahmin ediliyor. Evet, ben de duydum.* ***("Örneğin birçok canlı türünün 50 ile 100 yıl içinde yok olacağı tahmin ediliyor" bunu duydum.)***
- *Ancak bu devletler Kyoto protokolüne uyarlarsa sorun kalmayacak. Katılıyorum.* ***(Ancak bu devletler Kyoto protokolüne uyarlarsa sorun kalmayacak, bu söylenenlere katılıyorum.)***
- *Ne zengin, fakir ne sen ben farkı olsun.* ***(ne zengin ne fakir farkı olsun ne sen ben farkı olsun.)***
- *Lütfü Bey izninizle ben gideyim.* ***(izniniz olursa gideyim.)***
- *Lütfü Bey izninizle ben gideyim. Tabii.* ***(tabii gidebilirsiniz)***
- *Elindekiler ne?* ***(nedir?)***
- *Tabii efendim, masa üstü mü dizüstü mü düşünüyorsunuz? Dizüstü düşünüyorum.* ***(dizüstü bilgisayar düşünüyorum.)***
- *Bu durumda en mantıklısı Madalyon gözüküyor. Aynen öyle.* ***(Bu durumda en mantıklısı Madalyon gözüküyor.)***
- *Bilmem ki onlar bana bir dostumun emaneti.* ***(emanetidir.)***

B1 seviyesi dinleme metinlerine ait cümlelerde çoğunlukla öğe eksikliğine yer verilmiştir. Ek eksikliği A1 seviyesine göre daha az olduğu görülmektedir.

Gazi TÖMER B2 seviyesinde bulunan dinleme metinlerindeki eksiltili yapılara ait veriler Tablo 96'da sunulmuştur.

Tablo 96
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapılar Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	0	12	0,0	21	0,0
2	GDO	2	26	7,7	33	6,0
3	Mimar Sinan	0	16	0,0	26	0,0
4	Sirk Hayvanları	0	13	0,0	25	0,0
5	Gelecek Gençlerin	2	15	13,3	25	8,0
6	Can Güvenliği	3	15	20,0	28	10,7
7	Çoklu Zekâ Kuramı	0	18	0,0	35	0,0
8	Gelinciğin Hikâyesi	0	43	0,0	45	0,0
9	Uzaya Seyahat	2	20	10,0	31	6,4
10	Mağara Resimleri	0	15	0,0	28	0,0
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	2	15	13,3	23	8,7
12	Bir Film	2	21	9,5	36	5,5
13	Matematik Nedir?	0	9	0,0	14	0,0
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	0	12	0,0	14	0,0
15	Göl Olmak	4	22	18,1	23	17,4
16	Kitap Okumak	5	29	17,2	39	12,8
17	Sanat Tarihine Giriş	1	18	5,5	28	3,5
18	Minyatür ve Nakış	0	16	0,0	23	0,0
19	Bunları Biliyor Musunuz?	0	15	0,0	19	0,0
20	Spor Haberleri	2	25	8,0	28	7,1
	Toplam	**25**	**375**	**6,6**	**544**	**4,6**

Tablo 96 incelendiğinde Gazi TÖMER B2 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 544 örtülü anlam tespit edilmiştir. B2 seviyesinde eksiltili yapının örtülü anlama içinde oranı ise %,4,6 olarak belirlenmiştir. Bu tabloya göre, B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde en fazla eksiltili yapılar, "Göl Olmak"(%17,4), "Kitap Okumak" (%12,8) ve "Can Güvenliği" (%10,7) metinlerinde olduğu anlaşılmaktadır. En az eksiltili yapılar ise, "Sanat Tarihine Giriş" (%3,5), "Bir Film" (%5,5), "GDO" (%6,0) metinlerinde yer almıştır. "Atatürk'ün Sanat Sevgisi", "Mimar Sinan", "Sirk Hayvanları", "Çoklu Zekâ Kuramı", Gelinciğin Hikâyesi", " Mağara Resimleri", "Matematik Nedir?", "Yaşlı Adam ve Oğulları", "Minyatür ve Nakış", "Bunları Biliyor musunuz?" (%0,0) metinlerinde eksiltili yapılı cümlelere ulaşılmamıştır.

B2 seviyesinde dinleme metinlerine kullanılan eksiltili yapılı cümleleri şöyle sıralamak mümkündür:

- *Benim sorum bebek mamaları hakkında.* ***(hakkındadır.)***
- *Bir şey değil efendim, önemli olan halkımızın biraz daha bilinçlenmesi.* ***(bilinçlenmesidir.)***
- *Şüphesiz her alanda olduğu gibi mesleki alanda da bir yenileme söz konusu.* ***(konusudur.)***
- *Efendim bize seminerlerin amacı hakkında kısa bilgi verir misiniz? Tabii veririm.* ***(tabii bilgi veririm.)***
- *Bir de aracın taşıması gereken özellikler var değil mi? Elbette.* ***(elbette var.)***
- *Mustafa artık yeryüzü seyahatleri beni artık tatmin etmiyor, uzaya mı uçsak diyorum. Elbette.* ***(elbette uçabilirsin.)***
- *Müzik dinlemeyi sever misin Gamze? Evet, severim.* ***(Evet, müzik dinlemeyi severim.)***
- *Ruh hastalıkları için birebir.* ***(birebirdir.)***
- *Robin Williams'ın oyunculuğuyla bir solukta izleyeceği bir film.* ***(filmdir.)***
- *İstersen seninle şöyle bir deney yapalım evlat. Tamam, yapalım.* ***(tamam deney yapalım.)***
- *Evet, romanın ismini duydum, ancak okumadım.* ***(romanı okumadım.)***
- *Buraya kadar anlattıklarımla ilgili sorusu olan var mı? O zaman bir sonraki konuyla devam edelim.* ***(konuyla ilgili soru yok.)***
- *Bunun sebebi kokpitin 50 derece bulan sıcaklığa bağlı olan sıvı kaybı.* ***(kaybıdır.)***

B2 seviyesi dinleme metinlerindeki örnek cümlelerde ek eksikliği, cümle eksikliği, öge eksikliği yer almaktadır. Dinleme metinlerinde, eksiltili yapıların kullanımı ile en az çaba ilkesi gerçekleştirilmektedir.

C1 seviyesi Gazi TÖMER ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde bulunan eksiltili yapılara ait bulgular Tablo 97'de verilmektedir.

Tablo 97
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Eksiltili Yapıların Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Eksiltili Yapılar	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Eksiltili Yapılar Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Kız Kulesi	0	21	0,0	42	0,0
2	Zamanında	0	20	0,0	30	0,0
3	Makyaj Sanatı	0	24	0,0	52	0,0
4	Şamanların Dansı	2	21	9,5	43	4,6
5	Kök Hücre Nakli	2	9	22,2	25	8,0
6	Sağlıklı Günler	0	8	0,0	17	0,0
7	Bilim Fuarı	1	7	14,2	20	5,0
8	Nüfus Sayımı	1	13	7,7	21	4,7
9	Yaz Dostum	0	15	0,0	22	0,0
10	Kullanma Kılavuzu	7	17	41,1	28	25,0
11	Enerji Kaynakları	0	12	0,0	28	0,0
12	İlginç Bir Haber	2	21	9,5	45	4,4
13	Arkadaşım Badem Ağacı	3	17	17,6	27	11,1
14	Beyaz Gemi	2	33	6,0	56	3,5
15	Martı	0	12	0,0	21	0,0
17	Yusuf ve Züleyha	0	32	0,0	66	0,0
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	6	70	8,5	96	6,2
20	Kitaplarda Ölmek	1	9	11,1	12	8,3
	Toplam	**27**	**361**	**7,4**	**651**	**4,1**

Tablo 97'ye göre Gazi TÖMER C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde 651 örtülü anlam tespit edilmiştir. Örtülü anlam içerisinde 27 eksiltili yapılı cümle yer almaktadır. C1 seviyesinde eksiltili yapıların örtülü anlam oranı %,4,1 olarak belirlenmiştir. Buna göre C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde, "Kullanma Kılavuzu" (%25,0), "Arkadaşım Badem Ağacı" (%11,1) ve "Kök Hücre Nakli" (%8,0) en fazla eksiltili yapının olduğu metinlerdir. En az eksiltili yapı cümleleri ise, "Beyaz Gemi" (%3,5), "İlginç Bir Haber" (%4,4) ve "Şamanların Dansı" (%4,6) metinlerinde yer almıştır. "Kız Kulesi", "Zamanında", "Makyaj Sanatı", "Sağlıklı Günler", "Yaz Dostum", "Enerji Kaynakları", "Martı" ve "Yusuf ve Züleyha" metinlerinde eksiltili yapılara rastlanılmamıştır.

C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde geçen eksiltili yapılı cümlelerden bazılarını şu şekildedir:

- *Önce göklere çıkar orada bir müddet uçar ve sonra yere konar gibi.* ***(gibidir.)***
- *Sevgili izleyiciler sıradaki haberimiz kök hücre nakli ile ilgili.* ***(ilgilidir.)***

- *Ankara Atatürk Lisesi öğrencileri tarafından yapılan bilim fuarına ilgi oldukça yoğun.* ***(yoğundur.)***
- *…binlerce yıl boyunca bu kısıtlı amacın ve basit yöntemlerin dışına çıkamamış.* ***(çıkamamıştır.)***
- *Umarım söylediklerinizi hayata geçirebilirim teşekkürler.* ***(teşekkür ederim.)***
- *Müşterek bir yaşam istiyorsa görev dağılımımız olmalı.* ***(olmalıdır.)***
- *Sence bu dinleyicilerin ilgisini çeker mi? Elbette.* ***(elbette çeker.)***
- *Sen ağaçların aptalı ben insanların.* ***(insanların aptalı.)***
- *Seni kandırır havalar, beni sevdalar.* ***(beni sevdalar kandırır.)***
- *Yemişe durmadan çarpar seni karayel, beni kara sevda.* ***(kara sevda çarpar.)***
- *Dağların ardındaki gölün, gölün de ötesindeki dağların gerisinde, uzak bir şehre yerleştiğini söylüyordu.* ***(şehir-şehre)***
- *Ben öldükten sonra Allaha emanet.* ***(emanet olsun.)***
- *Parantez içindeki çizgi ne varsa orda.* ***(orda-orada)***
- *Unuttuklarım da çoktur ama en mühimi nisan, mayıs güneşi.* ***(güneşidir.)***
- *Anadolu'nun bir şehrinde bulunuyorduk.* ***(şehir-şehri)***

Gazi TÖMER C1 seviyesi dinleme metinlerinde kullanılan cümlelerde öğe eksikliği, ek eksikliği, cümle eksikliği yer almıştır. C1 seviyesinde ses olaylarından olan ünlü düşmesi de görülmektedir. C1 seviyesinde eksiltili yapı sayısı çok fazla olmamakla beraber ses olaylarına daha fazla yer verilmiştir.

4.4.9. Dinleme Metinlerinde Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın onuncu alt problemi olan "Metafor kullanımının frekans ve yüzdeleri nedir?" sorusu ele alınmaktadır. A1 seviyesi dinleme metinlerinde metaforlara ilişkin bulgular Tablo 98'de verilmektedir.

Tablo 98
Gazi TÖMER A1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Merhaba Yeni Kelimeler Öğreniyorum	0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	Emre ve Ailesi	0	9	0,0	10	0,0
3	Fiziksel Özellikler	1	5	20,0	9	11,1
4	Yolu Tarif Et	0	5	0,0	9	0,0
5	Alışveriş	0	6	0,0	10	0,0
6	Saat Kaç?	0	5	0,0	7	0,0
7	Haydi Cevapla	0	5	0,0	4	0,0
8	Anonslar	0	9	0,0	13	0,0
9	Nerede?	0	17	0,0	20	0,0
10	Tiyatro Oyunu	0	22	0,0	28	0,0
11	Sınav Kayıt	0	11	0,0	14	0,0
12	Kumbara Bankası	0	4	0,0	7	0,0
13	Elbiselerim	0	13	0,0	14	0,0
14	Cep Telefonu	0	5	0,0	7	0,0
15	Nasıl Gidebilirim?	0	9	0,0	8	0,0
16	Gençlik Parkı	0	13	0,0	11	0,0
17	Sanat Sokağı	0	16	0,0	13	0,0
18	İnternet	0	14	0,0	12	0,0
19	Otobüste	0	8	0,0	6	0,0
20	Eczanede	0	12	0,0	8	0,0
21	Anı	0	14	0,0	9	0,0
22	Meslek Seçimi	0	11	0,0	7	0,0
	Toplam	**1**	**213**	**0,4**	**226**	**0,4**

Tablo 98'e bakıldığında Gazi TÖMER A1 ders kitabındaki dinleme metinlerinde yer alan metafor sayısı 1, örtülü anlam sayısı ise 226'tır. A1 seviyesinde metafor unsurun örtülü anlama oranı ise %,0,4 olarak belirlenmiştir. Buna göre A1 dinleme metinlerinde metafor kullanımı yalnızca "Fiziksel Özellikler" (%11,1) metininde yer almıştır. Diğer dinleme metinlerinde tespit edilmemiştir.

A1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait metafor unsurunun bulunduğu cümle şöyle gösterilebilir.

- *Saçları dalgalıdır.* ***(Denize benzetilmiştir.)***

Metafor, cümleyi daha etkili ve anlaşılır olmasını sağlamaktadır. A1 seviyesinde dinleme metinlerinde metafora çok yer verilmemiştir. A1 seviyesi metafor örneğine bakıldığında ise bir durumu anlaşılır hale getirmek için başka bir durumla ilişkilendirilmiştir.

Gazi TÖMER A2 seviyesinde bulunan dinleme metinlerine ait metafor unsuruna ilişkin veriler Tablo 99'da sunulmuştur.

Tablo 99
Gazi TÖMER A2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Pizza Siparişi	1	23	4,3	14	7,1
2	Döviz Bürosunda	0	13	0,0	12	0,0
3	Hava Nasıl Olacak?	0	15	0,0	14	0,0
4	Hangisini Seçeceğim	0	15	0,0	22	0,0
5	Yanlış Adres	0	26	0,0	14	0,0
6	Reklamlar	0	12	0,0	18	0,0
7	Kampta	0	15	0,0	15	0,0
8	Dalış Kulübü	0	11	0,0	13	0,0
9	Dedikodu	0	15	0,0	13	0,0
10	Haydi, Uçurtma Atölyesine	0	9	0,0	13	0,0
11	Sevgili Günlük	0	14	0,0	15	0,0
12	Tiyatrodaki Sürpriz	0	15	0,0	16	0,0
13	İki Kardeş	0	16	0,0	16	0,0
14	Seyahat Acentesi	1	24	4,1	22	4,5
15	Mustafa'nın Yaz Tatili	0	23	0,0	20	0,0
16	Sınıf Arkadaşları	0	32	0,0	12	0,0
17	Kulağınız Bizde Olsun	0	18	0,0	27	0,0
18	Yaylada Röportaj Keyfi	0	20	0,0	21	0,0
19	Öğrenci Haberleri	0	13	0,0	15	0,0
20	Şifalı Sular	0	16	0,0	17	0,0
	Toplam	**2**	**345**	**0,5**	**329**	**0,6**

Tablo 99'a bakıldığında Gazi TÖMER A2 seviyesindeki ders kitabında bulunan dinleme metinlerinde 2 metafor cümlesine ulaşılmıştır. A2 seviyesinde dinleme metinlerinde 329 örtülü anlam tespit edilmiştir. A2 seviyesinde metafor unsurun örtülü anlama içinde oranı %,0,6 olarak belirlenmiştir. Buna göre A2 seviyesindeki ders kitaplarında yer alan "Pizza Siparişi" (%7,1) ve "Seyahat Acentesi" (%4,5) dinleme metinlerinde metafor unsuruna rastlanmıştır. Diğer dinleme metinlerinde metafora ulaşılamamıştır.

A2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait metafor unsurunun bulunduğu cümleler şunlardır:

- *Ben bu pizzayı yemem buz gibi olmuş.* ***(Buzun soğuk olma özelliği ile ilişkilendirilmiştir.)***
- *Beş yıldızlı otellerde tam pansiyonda konaklayacaksınız.* ***(Değerli, kıymetli, lüks anlamında kullanılmıştır.)***

A2 seviyesi dinleme metinde kullanılan metaforlar cümlenin etkililiğini arttırmaktadır. İfade gücünü etkili kılmaktadır.

Gazi TÖMER B1 seviyesi dinleme metinlerinde yer alan metafor sayılarına ait bulgular Tablo 100'de verilmiştir.

Tablo 100
Gazi TÖMER B1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Sertap'la Söyleşi	0	18	0,0	21	0,0
2	Sosyal Medya	0	17	0,0	33	0,0
3	Yardım Projesi	0	16	0,0	18	0,0
4	Fal Keyfi	0	18	0,0	19	0,0
5	Psikolojide Renklerin Etkisi	0	18	0,0	28	0,0
6	Adam Olacak Çocuklar	0	10	0,0	12	0,0
7	Dünyanın Yedi Harikası	1	22	4,5	26	3,8
8	Ev Ekonomisi	1	26	3,8	40	2,5
9	İmza Günü	0	14	0,0	22	0,0
10	Başucu Kitabı	0	8	0,0	14	0,0
11	Tatil İlanları	2	17	11,7	33	6,0
12	Küresel Isınma	0	15	0,0	24	0,0
13	Memleket İsterim	0	11	0,0	15	0,0
14	İki Komşu	0	17	0,0	17	0,0
15	Bu İşte Bir Yanlışlık Var	0	19	0,0	16	0,0
16	Bilgisayar Alırken	0	24	0,0	21	0,0
17	Avcı İle Küçük Kuş	0	20	0,0	20	0,0
18	Bana Bir Masal Anlat	0	17	0,0	15	0,0
19	Ters Lale	1	11	9,0	25	4,0
20	Altın Portakal	1	7	14,2	22	4,5
	Toplam	**6**	**325**	**1,8**	**441**	**1,3**

Tablo 100'de Gazi TÖMER B1 seviyesi dinleme metinlerinde yer alan metaforun kullanıldığı cümle sayıları verilmiştir. B1 seviyesindeki ders kitabına 6 metafor ve 441 örtülü anlam tespit edilmiştir. B1 seviyesinde metafor unsurunun örtülü anlama içinde oranı ise %,1,3'tür. Buna göre, B1 seviyesindeki ders kitabında yer alan dinleme metinlerinden "Dünyanın Yedi Harikası" (%3,8), "Ev Ekonomisi" (%2,5), "Tatil İlanları" (%6,0), "Ters Lale" ve "Altın Portakal" (%4,5) metinlerinde metafor unsuru yer almaktadır.

B1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait metafor bulunduğu örnek cümleler şunlardır:

- *Çünkü Rodos adasındaki insanlar için beraberliğin simgesiymiş.* ***(Heykel, bir nesnenin toplum için taşıdığı öneme değinilmiştir.)***
- *Bu evin ekonomiden sorumlu bakanı olarak el koyuyorum.* ***(Bir konuda uzman olarak görülmeyi ifade etmektedir.)***
- *Bu evler kendilerini kral gibi hissetmek isteyenler içinmiş.* ***(Her şeye sahip olma, değer görülmeyi anlatır.)***
- *Portekiz'de yel değirmeni gibi evler yapılmış.* ***(Evlerin mimari yapısı rüzgâr değirmenlerine benzetilmiştir.)***
- *Müslüman âleminde daha çok hüzün simgesi olmuş çeşitli halk hikâyelerinde kendine yer bulmuştur.* ***(Ters lale, çiçek, başını öne eğmesiyle bilinmektedir.)***
- *En iyi kadın oyuncu rolüyle "Selvi boylum al yazmalım" filmindeki Asya rolüyle Türken Şoray…* ***(Sevgilinin boyu selvi ağacının uzunluğuna benzetilmiştir. Abartma vardır.)***

B1 seviyesi dinleme metinlerinde yer alan metaforlar anlamın kalıcılığını sağlamak için kullanıldığı görülmektedir.

B2 seviyesinde yer alan metafor sayıları ile metaforların cümle ve örtülü anlama göre oranları Tablo 101'de verilmektedir.

Tablo 101
Gazi TÖMER B2 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Atatürk'ün Sanat Sevgisi	1	12	8,3	21	4,7
2	GDO	0	26	0,0	33	0,0
3	Mimar Sinan	0	16	0,0	26	0,0
4	Sirk Hayvanları	0	13	0,0	25	0,0
5	Gelecek Gençlerin	0	15	0,0	25	0,0
6	Can Güvenliği	0	15	0,0	28	0,0
7	Çoklu Zekâ Kuramı	0	18	0,0	35	0,0
8	Gelinciğin Hikâyesi	0	43	0,0	45	0,0
9	Uzaya Seyahat	0	20	0,0	31	0,0
10	Mağara Resimleri	0	15	0,0	28	0,0
11	Müzik Ruhun Gıdasıdır	1	15	6,6	23	4,3
12	Bir Film	0	21	0,0	36	0,0
13	Matematik Nedir?	3	9	33,3	14	21,4
14	Yaşlı Adam ve Oğulları	0	12	0,0	14	0,0
15	Göl Olmak	4	22	18,1	23	17,4
16	Kitap Okumak	0	29	0,0	39	0,0
17	Sanat Tarihine Giriş	0	18	0,0	28	0,0
18	Minyatür ve Nakış	0	16	0,0	23	0,0
19	Bunları Biliyor Musunuz?	0	15	0,0	19	0,0
20	Spor Haberleri	0	25	0,0	28	0,0
	Toplam	**9**	**375**	**2,4**	**544**	**1,6**

Tablo 101 incelendiğinde Gazi TÖMER B2 seviyesinde 9 metafor cümlesi görülmektedir. B2 seviyesindeki ders kitabına ait dinleme metinlerinde 544 örtülü anlam tespit edilmiş ve metafor unsurunun örtülü anlama içinde oranı ise %,1,6 olarak belirlenmiştir. Buna göre, B2 ders kitabında yer alan dinleme metinlerinde yalnızca "Matematik Nedir?" (%21,4), "Göl Olmak" (%17,4) "Atatürk'ün Sanat Sevgisi" (%4,7) ve "Müzik Ruhun Gıdasıdır" (%4,3) metinlerinde metafora ulaşılmıştır.

B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde kullanılan metafor cümleleri şu şekildedir:

- *Atatürk'e göre sanatsız kalan bir ulusun yaşam damarlarından biri kopmuştur.* ***(Sanat ile yaşam damarları arasında ilişki kurulmuştur. Gerekliliği, zorunluluğu ifade etmektedir.)***

- *Müziğin ruhun gıdası olduğunu söylerler ama müziğin bir tedavi yöntemi olarak kullanıldığını duymamıştım.* ***(Müziğin de yeme içme gibi temel ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.)***
- *Ayrıca satranç gibi entelektüel bir oyundur.* ***(Satrancın zekâ oyunu olduğu ve diğer oyun ile benzerlikleri olduğu anlatılmaktadır.)***
- *Başka açıdansa dildir matematik.* ***(Matematiğin kendine ait bir lisanı olduğu dil metaforu ile ifade edilmiştir.)***
- *Örneğin, matematikçilerin büyük çoğunluğu onu bir sanat olarak tanımlar.* ***(Matematiğin, sanatsal ürünler gibi özgün olduğu ifade edilmiştir.)***
- *Bu çok tuzlu zehir gibi.* ***(Zehir metaforu insan sağlığına zarar vermektedir. Tuzun fazlalığı zehre benzetilmiştir.)***
- *Onun için artık sen de bardak olmayı bırak göl olmaya çalış.* ***(Gelişme, ilerleme, yardım etmeyi, büyük işleri başarmayı göl metaforu ile ifade etmektedir.)***
- *Yaşamdaki acılar tuz gibidir.* ***(Hayatta acının az da olması gerektiği tuzun yemeğe kattığı tat ile ilişkilendirilmiştir.)***

Gazi TÖMER B2 seviyesinde yer alan dinleme metinlerinde geçen metaforlar cümlenin anlaşılırlığını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Gazi TÖMER C1 seviyesi dinleme metinlerinde tespit edilen metafor sayıları Tablo 102'de sunulmaktadır.

Tablo 102
Gazi TÖMER C1 Seviyesindeki Dinleme Metinlerinde Metafor Kullanım Oranları

No	Metin Adı	Metafor	Cümle Sayısı	Cümle İçinde Yüzdesi %	Örtülü Anlam Sayısı	Metafor Örtülü Anlam İçinde Yüzdesi %
1	Kız Kulesi	2	21	9,5	42	4,7
2	Zamanında	2	20	10,0	30	6,6
3	Makyaj Sanatı	3	24	12,5	52	5,7
4	Şamanların Dansı	2	21	9,5	43	4,6
5	Kök Hücre Nakli	0	9	0,0	25	0,0
6	Sağlıklı Günler	0	8	0,0	17	0,0
7	Bilim Fuarı	0	7	0,0	20	0,0
8	Nüfus Sayımı	0	13	0,0	21	0,0
9	Yaz Dostum	0	15	0,0	22	0,0
10	Kullanma Kılavuzu	1	17	5,8	28	3,5
11	Enerji Kaynakları	0	12	0,0	28	0,0
12	İlginç Bir Haber	0	21	0,0	45	0,0
13	Arkadaşım Badem Ağacı	0	17	0,0	27	0,0
14	Beyaz Gemi	2	33	6,0	56	6,0
15	Martı	1	12	8,3	21	4,7
17	Yusuf ve Züleyha	4	32	12,5	66	6,0
19	Bir İlkbahar Hikâyesi	4	70	5,7	96	4,1
20	Kitaplarda Ölmek	1	9	11,1	12	8,3
	Toplam	**22**	**361**	**6,0**	**651**	**3,3**

Tablo 102'ye göre Gazi TÖMER C1 seviyesindeki dinleme metinlerinde 22 metafor ve 651 örtülü anlama ulaşılmıştır. C1 seviyesinde metafor unsurun örtülü anlama içinde oranı ise %,3,3 olarak hesaplanmıştır.

Buna göre C1 seviyesindeki ders kitabında metafor; "Kız Kulesi" (%4,7), "Zamanında" (%6,6), "Makyaj Sanatı" (%5,7), "Şamanların Dansı" (%4,6), "Kullanma Kılavuzu" (%3,5), "Martı" (%4,7), "Yusuf ve Züleyha" (%6,0), "Bir İlkbahar Hikâyesi" (4%4,1) ve "Kitaplarda Ölmek" (%8,3) metinlerinde yer almıştır.

C1 seviyesinde yer alan dinleme metinlerine ait metafor unsurunun bulunduğu cümlelerden bir bölümünü şöyle göstermek mümkündür:

- *Bütün ihtişamıyla denizin ortasında sakin ve yalnız İstanbul'u seyreder.* ***(Kız kulesi insana benzetilmiştir.)***
- *Bir başka dururdu o zamanlar, ağrılar ödünçtü içimde koşan çocuklar uslu.* ***(Mutluluğun varlığı, hüznün gelip geçiciliği çocuklar ile bir şeyi ödünç almak ile ilişkilendirilmiştir.)***

- *Doğallığın ilgiyi arttırdığı satışlarla abartılı kazançlar elde edilirken her geçen gün daha da büyümekte olan dev bir sektör gelişimine tanıklık etmekteyiz.* ***(Büyüklüğü, yayılma alanını ifade etmek amacıyla dev metaforu kullanılmıştır.)***
- *Tıpkı önce göklere çıkar orada bir müddet uçar ve sonra yere konar.* ***(Bir nesneyi kuşun özelliklerinden hareketle ifade etmektedir.)***
- *Tıpkı bir müzikal gibi.* ***(Müzikale ait özelliklerin de bu nesnede bulunması ile ilişkilendirilmiştir.)***
- *Ve ben bunu yaptığımda da zerre kadar anlamaz.* ***(Zerre metaforu ile anlamama derecesi miktar ifade edilmiştir.)***
- *Bir hapishane hücresi gibi o dört duvarın içinde kalırlarmış hep.* ***(Kullanışlı olmayan, boğucu bir yer hapishaneye benzetilmiştir.)***
- *O binanın avlusu da bir pazar yeri gibi kalabalıkmış ve kimse kimseyi tanımıyormuş.* ***(Pazarda yer alan insan kalabalığı ile bir yerde yer alan insan sayısının fazlalığı benzetilmiştir.)***
- *Durgun denizin minicik dalgaları üzerinde güneşin altın gibi ışıldadığı pırıl pırıl bir sabahtan, sahilden bir mil uzakta denizi kucaklarcasına ilerleyen bir balıkçı teknesi martılara kahvaltı zamanın geldiğini söylüyordu.* ***(Altının sarı renkte olması ile güneşin parlaklığı arasında ilişki kurulmuştur.)***
- *Mısır hükümdarı bir gece rüyasında yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediğini ve yeşil başakla yedi kuru başak görür.* ***(Kuraklık, bolluk ve bereket renk metafor ve yedi sayısı ile ilişkilendirilmiştir.)***
- *Göğün her rengini deniz gibi emen bu çayırın renk oyunları da olmasa evden bir deli çığlığı ile fırlamak işten değildi.* ***(Çayırın renk özelliği ile denizin her şeyi derine çekmesi, içine alması metaforu arasında bağlantı kurulmuştur.)***
- *İlkbahar bir bayram, bir uyanış, bir mucize, bir çılgınlık, olmayacak gibi duran bir şeyin oluşu, ilkbahar şu, ilkbahar bu.* ***(İlkbaharın oluşumu, meydana gelmesi, ağaçların çiçeklenmesi, doğanın yenilenmesi; bayram, uyanış ve mucize metaforu ile ifade edilmektedir.)***
- *Ama kazara bir ışık bir ilkbaharda odamdan parlak bir kırlangıç gibi geçerse o gün ne ettiğimi bilmem.* ***(İlkbahar, kırlangıç kuşunun renklerine benzetilmiştir.)***

- *Şu ömrü mevsimlere benzetenler iyi etmişler doğrusu.* ***(Hayatın; doğum, gençlik, yaşlılık ve ölüm evresi vardır. İlkbahar, yaz, sonbahar, kış mevsimleri ile ömür ilişkilendirilmiştir.)***
- *Kitap adları can çekişen kuşlar gibi elinizde.* ***(Kuşa zarar verme metaforu kullanılarak, kitaplara verilen isimlerin yeterli, nitelikli olmadı anlatılmaktadır.)***

C1 seviyesi dinleme metinlerinde geçen cümlelerde sözün etkisini arttırmak, bir kavramın kalıcılığını sağlamak amacıyla metaforlar kullanılmaktadır. Dil öğrenicisi için C1 seviyesi ileri düzey olduğundan okunulan, dinlenilen, konuşulan, ifadelerde yer alan metaforlar daha kolay anlaşılmaktadır. Bir dile ait kültürel özelliklerin, dil yapılarının bilinmesi metafor kavramının anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. C1 seviyesi dinleme metinlerindeki metaforlar; mecaz unsurları ve soyut unsurları somutlaştırarak kavramı veya cümleyi anlaşılır kılmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde ulaşılan bulgulardan hareketle sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan cümle sayıları ile örtülü anlam unsurlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Ders kitaplarındaki metinlerde yer alan cümle sayılarına ve örtülü anlam unsurlarına ait değerlendirmeler yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümünde hem okuma metinlerine hem de dinleme metinlerine ait örtülü anlam unsurlarının sonuçları belirtilmiştir.

5.1.1. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sonucunda okuma metinlerinde A1'de 416 cümle ile 425 örtülü anlam; A2'de 366 cümle ve 501 örtülü anlam; B1'de 512 cümle ve 721 örtülü anlam; B2'de 712 cümle ve 1371 örtülü anlam; C1'de ise 840 cümle ve 1584 örtülü anlam unsuru tespit edilmiştir. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setinde ders kitaplarındaki seviyelerde okuma metinlerinin cümle sayıları ve örtülü anlam sayıları arasında paralellik olduğu görülmektedir. Tüm seviyelerde cümle sayıları artarken aynı doğrultuda örtülü anlam sayılarının da arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer sonucu ise dinleme metinlerine ait cümle sayıları ve örtülü anlam sayılarıdır. A1'de 213 cümle, 226 örtülü anlam, A2'de 345 cümle, 329 örtülü anlam, B1'de 325 cümle, 441 örtülü anlam, B2'de 375 cümle, 544 örtülü anlam ve C1'de 361 cümle, 651 örtülü anlam tespit edilmiştir. Seviyelerde genel olarak yer alan cümle sayıları artarken buna bağlı olarak örtülü anlam sayıları da artış göstermiştir. Bazı cümlelerde birden fazla örtülü anlam unsurun yer alması da örtülü anlam sayısını arttırmıştır. B1 ve C1'deki dinleme metinlerinde cümle sayıları azalış gösterse de örtülü anlam sayısı artmaktadır. Bu seviyelerde cümle sayılarının azalış göstermesinin nedeni daha uzun cümlelerin kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca C1 seviyesine ait iki dinleme metnine de ulaşılamamıştır. Bu nedenle diğer seviyelere göre cümle sayısı azalış göstermektedir. A2 seviyesinde cümle sayısı A1

seviyesine göre artmış olmasına rağmen örtülü anlamın az olduğu tespit edilmiştir. Bu duruma kısa ve açık cümlelerin yer alması neden olmaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde örtülü anlam konusu ile ilgili alan yazını tarandığında çok fazla çalışmaya rastlanılmadığı görülmektedir. Kayatürk (2018), yapmış olduğu çalışmada İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setini incelemiştir. Örtülü anlam unsurunun yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan bir sete yansımasını yaptığı çalışmayla ortaya koymuştur. Çalışmanın sonucunda, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setindeki ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde, B2 seviyesine doğru cümle sayısı ile örtülü anlamın arttığını belirlemiştir. B2 seviyesinde cümle sayısın azaldığı ancak örtülü anlamın arttığını tespit etmiştir. Yazar, B2 seviyesinde cümle ve örtülü anlam sayısının diğer seviyelere göre azalış gösterdiği ve kitapların dil düzeylerine göre hazırlanmadığını ifade etmektedir. A1 seviyesinde cümle sayısının A2 seviyesine göre fazla olması kısa yapılı cümlesi sayısının fazla olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu durum, çalışmaya konu olan Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setindeki ders kitaplarında yer alan dinleme metinleri ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın sonucunda, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setindeki okuma metinlerinde yer alan cümle ve örtülü anlam sayıları A2 seviyesi hariç diğer seviyelerde dengeli bir dağılımın olduğu görülmektedir. Seviyelere göre cümle sayıları artarken aynı doğrultuda örtülü anlam sayıları da artış göstermiştir. Ders kitaplarında yer alan okuma metinleri hazırlanırken seviyeler arttıkça dil düzeylerinde gelişmenin yaşanmasına bağlı olarak örtülü anlam unsurlarındaki artış beklenen bir durumdur. Kayatürk'ün (2018), okuma metinlerindeki örtülü anlam sonuçları ile çalışmamızın sonuçları arasındaki farklılığın nedeni araştırmaya konu olan ders materyallerinin farklılık göstermesi ve sadece okuma metinlerine yönelik inceleme yapılmış olmasıdır.

MEB tarafından hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlere yönelik cümle çalışmaları da yapılmıştır. Yalçın (2009) ve Hacıoğlu (2010), ortaokul Türkçe ders kitaplarını cümle sayıları açısından incelemişlerdir. Her iki çalışmada da en fazla cümle sayısının 6. sınf düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin gelişim dönemlerine bağlı olarak kısa, basit ve açık cümleleri kullanmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışma ile farklılığın sebebi ise ders kitapları hazırlanırken kullanılan öğretim programları ve hitap edilen öğrenci gruplarının

farklılık göstermesidir. Arslan ve Bay (2023), ise ilkokul Türkçe ders kitaplarının Millî Eğitim Bakanlığı yayınları ve özel yayınevlerinin yayınlarını incelemişlerdir. Buna göre cümle sayılarının sınıf düzeylerine göre artış gösterdiğini, ancak devlet yayınları ve özel yayınlar arasında farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Sınıf seviyeleri arttıkça cümle sayılarının artması ile öğrencilerin hazırbulunuşluğu ve öğretim kademeleri dikkate alınarak kitapların hazırlandığı görülmektedir. Türkçe ders kitaplarındaki cümle sayılarının sınıf seviyelerine göre artışı, mevcut çalışmanın bulgularıyla benzerlik gösterirken incelenen materyallerin kullanım alanları farklılık taşımaktadır.

5.1.2.Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Setindeki Ders Kitaplarında Yer Alan Okuma ve Dinleme Metinlerindeki Örtülü Anlam Unsurlarının Kullanım Sonuçları

Çalışmanın bu bölümünde, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setinde okuma ve dinleme metinlerine ait aktarma, bağdaştırma, deyimler ve atasözleri, mecaz, derin yapı ve yüzey yapı, duygu değeri ve çağrışım, önvarsayım ve sezdirim, eksiltili yapı ve metafor kullanımına ait sonuçlar aşağıda verilmektedir.

5.1.2.1.Okuma ve Dinleme Metinlerinde İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sonucunda okuma metinlerinde aktarma oranları şu şekildedir: A1 seviyesinde 40 (%9,4), A2 seviyesinde 58 (%11,5), B1 seviyesinde 123 (%17,0), B2 seviyesinde 215 (%15,7) ve C1 seviyesinde ise 163 (%10,2) aktarma sayı ve oranları tespit edilmiştir. Aktarma kullanım oranları B2 seviyesine kadar düzenli bir artış göstermiştir. C1 seviyelerinde aktarma sayılarında düşüş görülmektedir. Bu durum daha çok soyut düşünceyi arttıracak cümle sayılarının artmasından kaynaklanmaktadır. En fazla aktarma sayısı B2 seviyesinde yer alırken, örtülü anlam oranı en fazla B1 seviyesinde tespit edilmiştir. B1 seviyesi eşik düzey olduğundan örtülü anlam sayısı B2'ye göre fazla olmuştur. Aktarma kullanım oranlarının seviyelere göre dengeli dağılmadığına ulaşılmıştır.

Aktarmanın kullanım oranları dinleme metinlerinde ise A1 seviyesinde 31 (%13,7), A2 seviyesinde 12 (%3,6), B1 seviyesinde 21 (%4,7), B2 seviyesinde 28 (%5,1) ve C1 seviyesinde 43 (%6,6) sayı ve oranında tespit edilmiştir. A2 seviyesinde aktarma sayısının azaldığı B1 seviyesinden sonra tekrar artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. En fazla oranın A1 seviyesinde olduğu, en az oranın ise A2 seviyesinde

olduğu görülmüştür. A2 seviyesinden sonra diğer seviyelerde aktarma oranları düzenli artış göstermiştir. Kayatürk'ün (2018), aktarma sonuçları ile araştırmamızda yer alan dinleme metinlerine ait aktarma sonuçları benzerlik göstermektedir. İki çalışmada da A2 seviyesinde aktarma oranında bir düşüş görülmektedir. Ancak bu benzerlik iki farklı kaynakta yer alan okuma ve dinleme becerilerinde görülmüştür. Mevcut çalışmadan farklı olarak dinleme metinleri ile ilgili yapılmış çalışmada Tiryaki ve Kayatürk (2017), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setinde yer alan B1-B2 seviyesindeki dinleme metinlerinin incelemişlerdir. Aktarma sayı ve oranları B1 seviyesinde 176 (%23,19), B2 seviyesinde ise 162 (%18,88) olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan çalışma, yalnız B1-B2 seviyesini kapsadığından aktarma ile ilgili yeterli bilgiler vermemektedir. Yalnızca iki seviyede yer alan aktarmaları karşılaştırmak için kullanılabilmektedir.

Yabancılara Türkçe öğretimi alanında aktarmalara ait çalışma sayısının az olduğu tespit edilmiştir. Ancak Türkçe öğretimi alanında aktarmalar üzerine yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Türkçe ders kitapları ve hikâye üzerine yapılmış aktarmaya ait çalışmaların olduğu görülmektedir. Aksarı (2006), hikâye kitaplarında aktarmalara yer vermiştir. Zafer (2013), ise MEB tarafından hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarında deyim ve ad aktarmaların kullanım durumlarını tespit etmiştir. Yaylagül (2006), Mumcu (2008), Aktaş (2013), Salihi (2017), yapmış olduğu çalışmalar ile iki farklı dile ait aktarma kullanım biçimlerini karşılaştırmıştır. Sözlüklerde ve atasözlerinde aktarma durumlarını tespit etmişlerdir. Ad aktarması ve deyim aktarmalarının oluşumlarını inceleyen çalışmalarda bulunmuşlardır. Bulut (2020), Şahin (2010), Öztürk (2013), Ergene (2014) çalışmalarında aktarmaların oluşum biçimlerini tespit etmişlerdir. Papak (2013) ve Altuntaş (2018), şiir türünde aktarmaların kullanım durumunu incelemişlerdir. Ancak bu çalışmalar araştırma ile aynı doğrultuda değildir. Daha çok sözlük, atasözlerinin oluşumlarında aktarma durumları karşılaştırılmıştır. Araştırmada ise yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerde aktarma oranlarının tespitini belirlemeye yöneliktir.

Görüldüğü üzere aktarma unsuruyla ilgili farklı konularda çalışma mevcuttur. Ancak yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarıyla ilgili çalışmalarda aktarma unsuruna ait yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda yapmış olduğumuz çalışmanın okuma ve dinleme becerileri çerçevesinde alan yazına katkı sunması hedeflenmektedir.

5.1.2.2. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sonucundan hareketle okuma metinlerindeki A1 seviyesinde 119 bağdaştırma (%28,0), A2 seviyesinde 186 bağdaştırma (%37,1), B1 seviyesinde 137 bağdaştırma (%19,0), B2 seviyesinde 380 bağdaştırma (%27,9) ve C1 seviyesinde 430 (%27,1) bağdaştırma tespit edilmiştir. A1 seviyesinden B2 seviyesine kadar bağdaştırma unsurlarında artış görülmektedir. C1 seviyesinde bağdaştırma unsurunun geçtiği cümle sayısı fazla olmasına karşın örtülü anlam içindeki oranının diğer seviyelere göre düşük olduğu tespit edilmiştir. C1 seviyesinde bağdaştırmanın cümle içindeki sayısı artmış olmasına rağmen örtülü anlama göre oranının azalmasının nedeni toplam cümle sayısına göre oranının az olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum Kayatürk'ün (2018), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setinde okuma metinlerindeki bağdaştırma sayıları ile benzerlik göstermektedir. İki çalışmada da bağdaştırma sayıları seviyelere göre dengeli şekilde artmıştır. Ancak örtülü anlam içindeki oranlarında değişkenlik görülmektedir. Bağdaştırma kullanım oranlarının azalmasının nedeni seviyelerde tespit edilen toplam örtülü anlam sayıları ve cümle sayılarının farklı olmasıdır. Bağdaştırma kullanım oranlarının iki çalışmada da benzer olması materyallerin dil seviyelerine göre hazırlandığını göstermektedir.

Dinleme metinlerinde yer alan bağdaştırma unsurlarının sayı ve örtülü anlam içindeki oranları şu şekildedir; A1 seviyesinde 46 (%20,3), A2 seviyesinde 80 (%25,1), B1 seviyesinde 111 (%25,1), B2 seviyesinde 140 (%25,7) ve C1 seviyesinde 163 (%25,0) bağdaştırma tespit edilmiştir. Bağdaştırma sayıları seviyelere göre düzenli bir artış göstermiştir. Seviyelerde örtülü anlam oranlarında ise yakın sonuçlar görülmektedir. Dinleme metinlerine ait çalışmalar çok fazla bulunmamakla birlikte Tiryaki ve Kayatürk (2017), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setinde B1-B2 seviyelerindeki dinleme metinlerinde bağdaştırma unsurlarını tespit etmişlerdir. B1 seviyesinde bağdaştırma oranının daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma ile bu çalışma arasında farklılıklar tespit edilmiştir. Çalışmada, B2 seviyesindeki bağdaştırma oranının B1 seviyesine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Bağdaştırma kullanım durumları MEB tarafından hazırlanan Türkçe ders kitaplarında da tespit edilmiştir. Onan ve Tokdemir (2012), Taşdemir (2016), Kazan Rencüzoğulları (2022) bağdaştırmanın ders kitaplarına yansımasını incelemişlerdir. Naz (2012), Duman (2013), Türkoğlu (2013), Keklik (2013), Karaduman (2020), Demirtaş'ın (2022) yapmış oldukları çalışmalar ise şiir ile ilgilidir. Bağdaştırma

unsuru ile ilgili araştırmaların genel olarak şiir türü üzerine olduğu görülmüştür. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde bulunan bağdaştırma unsurlarının sınıf seviyelerine göre farklılaştığı bağdaştırma oranlarının üst sınıflara doğru arttığı görülmektedir. Araştırmanın sonucunda, yabancılara Türkçe öğretiminde bağdaştırmaya ait çalışmaların azınlıkta olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın alan yazınına katkı sağlaması beklenmektedir.

5.1.2.3.Okuma ve Dinleme Metinlerinde Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sonucundan hareketle, okuma metinlerinde A1 seviyesinde 20 (%4,7), A2 seviyesinde 47 (%9,3), B1 seviyesinde 75 (%10,4), B2 seviyesinde 153 (%11,2) ve C1 seviyesinde ise 196 (%12,3) sayı ve oranında deyim ile atasözü tespit edilmiştir. Deyim ve atasözlerinin seviyeler arasında dengeli bir dağılım gösterdiği görülmüştür. Seviyeler arttıkça deyim ve atasözlerinin kullanım oranlarında da artış tespit edilmiştir. Kademeli olarak artış göstermesinin nedeni öğrencilerin somut düşünceden soyut düşünceye geçmeleri ve dile ait soyut düşünceye hâkim olmalarıyla ilgilidir. Kayatürk (2018), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setinde deyim ve atasözlerinin kullanım oranının B2 seviyesi dışında diğer seviyelerde artış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Seviyelere göre artışın olması mevcut çalışma ile benzerlik göstermektedir. Bu durum dile ait mecaz yapılar ile dilin sözvarlığına ait kalıplaşmış ifadelerin kullanımlarının arttığını göstermektedir. Erdoğan (2019), Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setinde hem okuma hem de dinleme metinlerini incelemiştir. Araştırma sonuçları bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Seviyelere göre deyim sayılarının artmış olduğunu tespit etmiştir. Akar (2021), incelemiş olduğu Türkçe öğretim setinde deyim ve atasözlerinin seviyelere göre arttığını belirtmiştir. Mevcut çalışma ile benzerlik gösteren bu durum kitapların, yabancı dil öğretimi programlarına göre hazırlandığını göstermektedir.

Dinleme metinlerinde yer alan deyim ve atasözleri sayıları; A1 seviyesinde 7 (%3,0), A2 seviyesinde 30 (%9,1), B1 seviyesinde 52 (%11,8), B2 seviyesinde 78 (%14,3) ve C1 seviyesinde 81 (%12,4) olarak tespit edilmiştir. En fazla oranın B2 seviyesinde görüldüğü en az oranın ise A1 seviyesine ait olduğu sonucuna varılmıştır. Dinleme metinleri genel olarak kısa ve açık cümlelerden oluştuğundan okuma metinlerine göre daha az deyim ve atasözü sayısına ulaşılmıştır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan setlerle ilgili çalışmalarda deyim ve atasözlerinin kullanım durumlarının ders kitaplarına ve çalışma kitaplarına yansımaları da çalışma alanlarına dâhil edilmiştir. Akpınar (2010), Çil (2013), Arslan (2014), Demirtaş (2021), Çetin (2023), Çoban (2023), bu çalışmalarda atasözü ve deyimlerin söz varlığı olarak ders kitaplarına yansımasını incelemişlerdir. Bu çalışmalarda farklı materyaller kullanıldığı ve çalışmalarda tüm seviyelerin incelenmediği görülmüştür. Zorpuzan (2018), Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setinde A1-A2-B1-B2 seviyelerinde yer alan deyimleri incelemiştir. Deyimler, seviyelere göre dengeli bir artış göstermiştir. Bu durum, mevcut araştırma ile benzemektedir. Bağcı ve Özdemir (2021), Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setinde A1-A2 seviyesindeki deyim ve atasözlerini incelemişlerdir. A1 ve A2 seviyesinde atasözlerinin yer almadığını, deyimlere ise yer verildiğini tespit etmiştir.

Tekin (2019), Koparıcı (2019), Tekin ve Baş (2019), Çelik (2022), Çağlak (2023), Çakır (2023), yapmış oldukları çalışmada atasözü ve deyimlerin öğretiminde hangi strateji ve yöntemin kullanılması gerektiği üzerine durmuşlardır. Bu çalışmalar atasözü ve deyimler ile ilgili olmakla birlikte kitaplarda ne kadar kullanıldığı hakkında bilgi vermemektedir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde deyim ve atasözü bağlamında yapılmış çalışmaların çok fazla olmasının nedeni toplumsal unsurları barındıran çok fazla etkenin yer almasıdır. Bu durum dil öğretimine ve kültürün tanınmasına büyük katkılar sunmaktadır.

5.1.2.4. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sonuçlar doğrultusunda, okuma metinlerinde mecaz kullanımın sayı ve örtülü anlam içerisindeki oranları A1 seviyesinde 19 (%4,4), A2 seviyesinde 48 (%9,5), B1 seviyesinde 104 (%14,4), B2 seviyesinde 172 (%12,6) ve C1 seviyesinde ise 251 (%15,8) olarak tespit edilmiştir. Mecaz kullanım sayı ve oranları B2 seviyesi dışında seviyelere göre dengeli bir artış gösterdiği sonucuna varılmıştır. Mecazlı ifadeler öğrencilerin dili anlama düzeylerine göre artış göstermiştir. Bağcı ve Özdemir (2021), Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe setinde A1 (12) ve A2 (44) seviyesinde mecaz kullanım oranlarını tespit etmişlerdir. Bu durum mevcut araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. A1 ve A2 seviyelerinde mecaz kullanım oranlarının düşük olmasının nedeni dil öğrenicilerinin henüz dile ait olan

soyut yapıları anlayacak dil düzeyinde yer almamalarıdır. Kayatürk (2018), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setinde mecaz kullanım durumlarının seviyeler arasında dengeli dağılmadığını tespit etmiştir. Yapılan çalışma ile bu durum farklılık göstermektedir. İncelen materyallerin farklı olması ve metin sayılarının farklılık göstermesi bu durumu etkilemektedir. Yıldırım (2010), Yeni Hitit 1,2,3 setinde mecaz kullanım durumlarını tespit etmiş. Seviyeler arasında mecaz kullanımında dalgalanmalar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırma ile farklılık göstermektedir. Hem seviye farklılıkları hem de incelenen materyallerin farklılık göstermesi bu durumu etkilemiştir. Varışoğlu ve Miçoğulları (2020) ve Biçeryen (2023), dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarına mecazın yansıma durumlarını incelemişlerdir. Çalışmalarında farklı kitaplar ile yalnızca belirli seviyelerde yer alan metinleri incelemişlerdir.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle, dinleme metinlerinde mecaz kullanımın örtülü anlam içindeki oranlarına bakıldığında ise A1 seviyesinde 1 (%0,4), A2 seviyesinde 18 (%5,4), B1 seviyesinde 34 (%7,7), B2 seviyesinde 55 (%10,1) ve C1 seviyesinde 54 (%8,3) mecaz sayısı ve oranına ulaşılmıştır. Mecaz oranı en fazla B2 (%10,1) seviyesinde yer almıştır. En az mecazın ise A1 (%0,4) seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. A2 (%5,4), B1 (%7,7), C1 (%8,3) seviyelerinde baktığımızda ise mecaz oranlarının diğer seviyelere göre arttığı görülmektedir. Dinleme metinleri yazılı bir dokümana dayanmadığından ve duyarak öğrenmeye yönelik olduğundan seviyelerde cümle sayıları ve örtülü anlam oranlarının az olduğu görülmektedir. Tiryaki ve Kayatürk (2017) İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setinde B1-B2 seviyelerinde yer alan dinleme metinlerinde mecaz unsurlarını belirlemiş ve iki seviyede de yakın oranlara ulaşmışlardır. Çalışma ile bu durum yalnızca B1-B2 seviyeleri arasında benzerlik göstermektedir. Bu iki seviye eşik düzeyi ve soyut düşünceye ait geçiş basamağı olduğundan B1-B2'ye göre daha fazla mecaz barındırmaktadır. Bu durum mevcut çalışma ile farklılık göstermektedir.

Yapılan incelemeler ile araştırmalarda mecazın kullanım oranlarının seviyelere göre değiştiği bazı çalışmalar da ise dengeli dağıldığı tespit edilmiştir. Çalışmalar arasında yaşanan bu farklılıklar setlerin ve incelenen seviyelerin benzer olmamasıyla bağlantılıdır.

5.1.2.5. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonucunda, okuma metinlerinde derin yapı ve yüzey yapı gösteren cümlelere A1 seviyesi dışında her seviyede rastlanmıştır. A2 seviyesinde 1 (%0,1), B1 seviyesinde 9 (%1,2), B2 seviyesinde 7 (%0,5) ve C1 seviyesinde 9 (%0,5) sayı ve oranında derin yapı ve yüzey yapı tespit edilmiştir. A1 seviyesi temel düzey olduğundan derin yapı ve yüzey yapı yer almamıştır. Sayı olarak en az derin yapı ve yüzey yapının A1 seviyesinde, en fazla derin yapı ve yüzey yapının ise B1 ve C1 seviyelerinde olduğu tespit edilmiştir. Derin yapı ve yüzey yapının örtülü anlam içindeki oranın en fazla olduğu seviyenin B1 (%1,9) seviyesi olduğu tespit edilmiştir. C1 seviyesi ile B1 seviyesindeki derin yapı ve yüzey yapı sayıları aynı olmalarına karşın örtülü anlam içinde oranları farklılık göstermektedir. Bu farklılığın nedeninin C1 seviyesinde yer alan cümle sayısının fazla oluşudur. Kayatürk'ün (2018), çalışmasında da derin yapı ve yüzey ile ilgili yeterli ve dengeli bir sonuç tespit etmemiştir. İncelenen iki sette de derin yapı ve yüzey yapı unsurlarının kullanım durumları göz ardı edilmiştir. Aktaş ve Şentürk (2016), yapmış olduğu çalışmada MEB ortaokul kitaplarını incelemişler ve derin yapı ve yüzey yapıya ait unsurlara yalnızca 8.sınıfta rastlamışlardır. Bu durum, hem Türkçe öğretiminde hem de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında çok fazla derin yapı-yüzey yapı unsuruna yer verilmediğini göstermektedir.

Dinleme metinlerinde, A1 seviyesinde 0 (%0,0), A2 seviyesinde 1 (%0,3), B1 seviyesinde 5 (%0,9), B2 seviyesinde 5 (%0,9) ve C1 seviyesinde 8 (%1,4) sayı ve oranında derin yapı ve yüzey yapı tespit edilmiştir. Derin yapı ve yüzey yapının örtülü anlama göre oranlarına bakıldığında en fazla C1 seviyesinde (%1,4) yer aldığı, en az ise A2 seviyesinde (%0,3) olduğu tespit edilmiştir. Derin yapı ve yüzey yapı A1 seviyesinde ise tespit edilememiştir. Dinleme metinlerinde derin yapı ve yüzey yapı seviyelere göre artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kayatürk ve Tiryaki (2017), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinde B1-B2 seviyesindeki dinleme metinlerini incelemiş B2 seviyesinde derin yapı ve yüzey yapının olmadığını tespit etmişlerdir. Mevcut çalışmada B1-B2 seviyelerinde derin yapı-yüzey tespit edilmiştir. Bu araştırma ile yapılan çalışmanın farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. İncelenen materyallerin farklı olması ve iki seviye ile sınırlı kalması yeterli bilgi sunmamaktadır. Derin yapı ve yüzey yapının dinleme metinlerinde çok fazla kullanılmaması anlamın daha çok yüzey yapıda kalmasıyla ilgilidir. Araştırmanın sonucunda, derin yapı ve

yüzey yapı ile ilgili çok fazla çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Okuma ve dinleme becerisi alanında çalışmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle çalışmanın yabancılara Türkçe öğretimi alan yazına katkı sunması hedeflenmektedir.

5.1.2.6. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonucunda, okuma metinlerinde yer alan duygu değeri ve çağrışımın A1 seviyesinde 93 (%21,3), A2 seviyesinde 71 (%14,1), B1 seviyesinde 109 (%15,1), B2 seviyesinde 186 (%13,6) ve C1 seviyesinde 231 (% 14,5) olduğu tespit edilmiştir. En fazla sayı C1 seviyesinde yer alırken en az sayının ise A2 seviyesinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. A1 seviyesinde duygu değeri ve çağrışımın örtülü anlam içindeki oranı diğer seviyelere göre yüksektir. Duygu değeri ve çağrışım sayıları seviyelere göre düzenli artmıştır. Ancak örtülü anlam içerisindeki oranlar farklılık göstermektedir. Bu durum duygu durumunu anlatan metin türlerinin (hikâye, şiir) az olması ile daha düşük seviyelerde kısa cümlelerin yer alması duygu değeri ve çağrışım oranlarında değişikliğe neden olmuştur. Kayatürk'ün (2018), çalışmasında da aynı doğrultuda sonuçlara varılmıştır. Duygu değeri ve çağrışımın, daha düşük düzeylerde sayı olarak fazla olmasının nedeni cümlelerin uzun olmaması ile ifade edilebilir. Yapılan araştırmalara göre Türkçe öğretiminde, şiir ve hikâye metinlerinin incelenmesi konusunda duygu değeri ve çağrışımlar ile ilgili çalışmalar yer almaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde de yalnızca dilin gramer yapısı, yüzeysel anlamlar öğretilmemektedir. Dili öğrenen bireyler için hazırlanan materyaller özellikle ders kitapları, duygu değeri ve çağrışımın hangi anlama geldiği ve hangi durumlarda kullanacağını da aktarmaktadır. Uzun, Furtun, Çelebi (2014), Kalenderoğlu ve Aslan (2017), yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan setlerde bu çalışmalara yer vermişlerdir. Mevcut araştırma ile aynı doğrultuda olmayan bu çalışmalar öğretim programı ile birden çok farklı kaynağın incelenmesi ile ilgilidir. Mevcut çalışmada duygu değeri ve çağrışımın ne kadar olduğuna yer verilirken bu çalışmalarda hangi duygunun daha fazla kullanıldığı yer almaktadır. Aktaş ve Şentürk (2016), Özsoy (2019), Erden (2011), MEB'in hazırladığı ortaokulda kullanılan Türkçe kitaplarındaki duygu değeri ve çağrışım durumlarını belirtmişlerdir. Bu çalışmalar temalara ve çalışma kitaplarına yönelik olduğundan bu çalışma ile paralellik göstermemektedir.

Dinleme metinlerinde, duygu değeri ve çağrışımlar ise A1 seviyesinde 50 (%22,1), A2 seviyesinde 77 (%23,4), B1 seviyesinde 100 (%22,6), B2 seviyesinde 108

(%19,8), C1 seviyesinde 124 (%19,0) sayı ve oranlar tespit edilmiştir. Duygu değeri ve çağrışımın seviyelere göre düzenli artış göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. İnceleme sonucunda örtülü anlama göre en fazla duygu değeri ve çağrışım oranının B1 seviyesinde, en az ise C1 seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Duygu değeri ve çağrışımın A1 seviyesinden C1 seviyesine doğru azalış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durum şiir türündeki metin sayısının az olması ve uzun cümle yapılarının olmasından kaynaklanmaktadır. Tiryaki ve Kayatürk (2017), dinleme metinlerindeki duygu değeri ve çağrışım unsurlarını incelemişlerdir. Ancak bu çalışmada belli seviyeler (B1-B2) incelendiğinden tüm seviyeler ile ilgili genel bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle mevcut çalışma ile aynı doğrultuda olmadığı tespit edilmiştir.

Duygu değeri ve çağrışım kavramları genel olarak şiir ve öykü türünde karşımıza çıkmaktadır. Kaya Beytaş (2002), Uçan (2010), Fırat ve Coşkun (2018), Aydın (2020), Koca ve Koca (2021), belli türlere ve temalara göre çalışma yaptıklarından mevcut çalışma ile bu çalışmalar farklılık göstermektedir. Duygu değeri ve çağrışımlar; ünlem, mecaz, deyim, atasözleri gibi sözvarlığıyla genellikle şiir, öykü gibi metin türlerinde yer almaktadır. Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında okuma ve dinleme metinlerinde duygu değeri ve çağrışımlar bulunmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde duygu değeri ve çağrışım ile yapılan çalışmaların yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu konuda yapılmış çalışmaların ise daha çok okuma metinlerine yönelik olduğu, dinleme metinlerine yönelik çalışmaların çok fazla olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırmanın alan yazına katkı sunması beklenmektedir.

5.1.2.7. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Sekizinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sonuçlarından hareketle, önvarsayım ve sezdirimin okuma metinlerine yansıma oranlar şu şekildir: Seviyelere göre A1 seviyesinde 73 (%17,1), A2 seviyesinde 52 (%10,3), B seviyesinde 96 (%13,3), B2 seviyesinde 199 (%14,6) ve C1 seviyesinde 243 (%15,3) önvarsayım ve sezdirim tespit edilmiştir. A2 seviyesi dışında önvarsayım ve sezdirim sayısı diğer seviyelerde artış göstermiştir. Önvarsayım ve sezdirimin örtülü anlama göre oranın en fazla A1 seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu durumun hem cümle sayısının azlığı hem de toplam örtülü anlam sayısının az olmasından kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Kayatürk (2018), bu araştırmaya benzer bir çalışma yapmıştır. Ancak önvarsayım ve sezdirim kullanım

oranlarını ayrı başlıklarda incelemiştir. Bu durum, mevcut çalışma ile farklılık göstermektedir. Aytaç (2024), ise MEB ortaokul kitaplarında sezdirim ile ilgili çalışma yapmıştır. Bu çalışma ortaokul seviyesini kapsadığından ve hedeflenen öğrenci gruplarının farklı olmasından kaynaklı, mevcut çalışma ile aynı doğrultuda olmadığı görülmüştür.

Dinleme metinlerinde yer alan önvarsayım ve sezdirim sonuçlarına göre, A1 seviyesinde 52 (%23,0), A2 seviyesinde 56 (%17,0), B1 seviyesinde 84 (%19,0), B2 seviyesinde 94 (%17,2) ve C1 seviyesinde 120 (%18,4) önvarsayım ve sezdirim tespit edilmiştir. Önvarsayım ve sezdirim sayıları seviyelere göre artış göstermektedir. Önvarsayım ve sezdirimin örtülü anlam içinde oranının en fazla olduğu seviye A1 seviyesi (%23,0)'dir. En az oran ise A2 (%17,0) seviyesinde bulunmuştur. Örtülü anlam sayısının az olması A1 seviyesinde bu oranın fazla çıkmasına neden olmuştur. Tiryaki ve Kayatürk (2017), dinleme metinlerinde önvarsayım ve sezdirimi incelemişlerdir. Ancak materyalin farklı olması ve tüm seviyelerin çalışmaya dâhil edilmemesi sebebiyle mevcut çalışma ile farklılık göstermektedir.

Ders kitaplarına ait önvarsayım ve sezdirim ile ilgili çalışmaların yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Ancak hikâye, şiir, konuşma, deneme gibi alanlarında çalışma alanı bulmuştur. Algan (1996), Alpaslan, (2006), Ersoy (2011), Bozdoğan (2022), Aydoğdu (2023), Akboğa (2024), Söylemez ve Dönmez (2024) bu konularda çalışma yapmışlardır. Bu çalışmaların farklı konu ve alanlarla ilgili olması çalışmamız ile aynı doğrultuda olmadığını göstermektedir. Yabancılara Türkçe öğretimi alanında hem okuma hem de dinleme metinlerine yönelik önvarsayım ve sezdirim çalışmalarının az olduğu görülmektedir.

5.1.2.8. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sonucunda, okuma metinlerinde yer alan eksiltili yapılar, A1seviyesinde 60 (%14,1), A2 seviyesinde 34 (%6,2), B1 seviyesinde 22 (% 3,0), B2 seviyesinde 50 (%3,6), C1 seviyesinde 80 (%5,0) sayı ve oranlarında tespit edilmiştir. En fazla sayıya C1 seviyesinde en az sayıya ise B1 seviyesinde ulaşılmıştır. Hem eksiltili sayısı hem de örtülü anlam oranına bakıldığında seviyeler arasında dengeli bir dağılımın olmadığı, eksiltili yapıların incelenen materyalde yetersiz olduğu sonucuna

varılmıştır. Eksiltili yapılar doğrudan öğrencilere öğretilmediğinden bu sayılar değişkenlik göstermiştir.

İnceleme sonucunda dinleme metinlerinde ise eksiltili yapıların seviyelere göre hem sayı hem de örtülü anlam içindeki oranları belirlenmiştir. A1 seviyesinde 41 (%18,1), A2 seviyesinde 59 (17,9), B1 seviyesinde 30 (%6,8), B2 seviyesinde 25 (%4,6), C1 seviyesinde 27 (%4,1) eksiltili yapı tespit edilmiştir. Bu sayılara bakıldığında en fazla eksilti yapı sayısının A2 seviyesinde olduğu, en az sayının ise B2 seviyesinde yer aldığı tespit edilmiştir. Örtülü anlam içindeki oranların ise en fazla A1 seviyesinde tespit edilmiştir. Seviyeler arasında hem sayı hem de örtülü anlama göre oranlar arasında dengeli bir dağılımın olmadığı sonucuna varılmıştır. Genel olarak dinleme metinleri anlatılanın anlaşılmasına yöneliktir. Bu nedenle dil bilgisel yapıların göz ardı edildiği görülmektedir.

Ana dili öğretiminde ve yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında bu unsurun kullanımı en az çaba ilkesi gereği dil öğrenimini kolaylaştırmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında da eksiltili yapı ile ilgili hem ana dili hem de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok fazla çalışmanın olmadığı görülmektedir. Kara ve Kutlu (2016), Yıldırım (2016), Dolunay ve Mantı (2018), Köse (2019), Yıldız (2020), Dağtekin (2022), Kayadibi (2022), yapmış oldukları çalışmalarda yabancı öğrencilerin yazma becerisinde eksiltili yapıların kullanım durumlarını tespit etmişlerdir. Okuma ve dinleme metinlerine ait çalışmaların yer almaması mevcut çalışma ile farklılık göstermesine neden olmaktadır.

Yapılan diğer çalışmalar ise genel olarak roman inceleme, gazete inceleme veya yabancı dil öğrenen öğrencilerin günlük konuşma dilinde eksiltili yapıyı kullanma oranlarının belirlenmesidir. Çakır (2007), Kaya (2007), Arabacı (2012), bu bağlamda çalışmalar yapmışlardır.

Araştırma sonucunda yabancılara Türkçe öğretimi ve ana dil olarak Türkçe öğretimi alanında eksilti yapıları belirleyen çalışmaların yeterli olmadığı görülmüştür. Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan metinlerde eskiltili yapılar ile ilgili doğrudan bir çalışmanın olmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışmanın bu bağlamda alan yazına katkı sunması umulmaktadır.

5.1.2.9. Okuma ve Dinleme Metinlerinde Onuncu Alt Problem İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sonucundan hareketle, okuma metinlerinde yer alan A1 seviyesinde metafor tespit edilememiştir. A2 seviyesinde 1 (%0,1), B1 seviyesinde 58 (%8,0), B2 seviyesinde 12 (%0,8) C1 seviyesinde 45 (%2,8) metafor tespit edilmiştir. En fazla metafor B1 seviyesinde görülürken metaforun sayısal olarak seviyelere dengeli dağılmadığı sonucuna varılmıştır. C1 seviyesi ileri düzey olmasına rağmen metafora çok fazla yer verilmemiştir.

Dinleme metinlerinde ise A1 seviyesinde 1(%,0,4), A2 seviyesinde 2 (%0,6), B1 seviyesinde 6 (%1,3), B2 seviyesinde 9 (%1,6), C1 seviyesinde 22 (%3,3) sayı ve oranında metafor tespit edilmiştir. En fazla C1 seviyesinde, en az sayıda ise A1 seviyesinde metafora ulaşılmıştır. Örtülü anlam içindeki oranlarının dinleme metinlerinde seviyelerine göre dengeli artış gösterdiği görülmektedir. Seviye arttıkça metafor sayı ve oranının da arttığı tespit edilmiştir. Genel olarak dinleme metinlerinde çok zor metinlere yer verilmediğinden metafor kullanımının az olduğu anlaşılmaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde metafor kavramanın yer aldığı sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Erel (2011), Ekren (2019), Kalın Salı (2022), Kirtiş (2023) bu çalışmalar metafor algılama durumu ile ilgili olduğu için mevcut çalışma ile farklılık göstermektedir. Kayatürk ve Tiryaki (2017), Kayatürk, (2018) çalışmalarında ders kitaplarında yer alan metafor oranlarını belirlemişlerdir. Yapılan incelemelere baktığımızda farklı sonuçlar çıkmaktadır. Araştırmaya konu olan materyallerin ve metin sayılarının değişkenlik göstermesi, tüm seviyelerin çalışmaya dâhil edilmemesi mevcut çalışma sonuçlarıyla farklılaşmaktadır. Aktaş ve Şentürk (2016) ise MEB Türkçe çalışma kitaplarında yer alan metaforu incelemiştir. Ancak mevcut çalışma yabancı dil öğretiminde kullanılan setleri ve ders kitaplarını kapsadığından bu çalışma ile benzerlik göstermemektedir. İnceleme sonucunda, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarına yönelik metafor durumlarını belirleyen çok fazla çalışmanın olmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, okuma metinlerinde cümle sayıları A1 seviyesinden C1 seviyesine doğru kademeli bir artış göstermiştir. Aynı doğrultuda örtülü anlam sayılarının da arttığı tespit edilmiştir. Okuma metinlerinde aktarma oranlarının B1 seviyesine kadar arttığı B1'den sonra ise azaldığı tespit edilmiştir.

Okuma metinlerinde bağdaştırma oranlarının en fazla A2 seviyesinde olduğu, B1 seviyesinde ise en az olduğu anlaşılmaktadır. Bağdaştırma oranlarının farklılaşmasının nedeni cümle sayıları ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. Okuma metinlerinde yer alan deyim ve atasözleri A1 seviyesinden C1 seviyesine doğru aşamalık özelliği göstererek arttığı tespit edilmiştir. Mecaz unsuru sayısı, A1 seviyesinden C1 seviyesine doğru artmış ancak örtülü anlam oranlarında en fazla mecazın B1 seviyesinde olduğu görülmektedir. Derin yapı ve yüzey yapı unsuru, okuma metinlerinde en fazla B1 ve C1 seviyelerinde yer almıştır. Duygu değeri ve çağrışım oranının en fazla A1 seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Diğer seviyelerde sayı artmış ancak örtülü anlam içindeki oranları değişmiştir. Önvarsayım ve sezdirim birlikte değerlendirilmiştir. A1 seviyesinde örtülü anlam oranının fazla olduğu tespit edilmiştir. A2 seviyesinde ise bu oranın azaldığı görülmüştür. Eksiltili yapılara en fazla A1 seviyesinde yer verilmiştir. En az eksiltili yapının ise B1 seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır. Eksiltili yapıların materyalde dengeli bir biçimde yer almadığı görülmektedir. Okuma metinlerinde metafor unsurunun en fazla B1 ve C1 seviyelerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Okuma metinlerinde, metafor unsurunun dengeli şekilde yer almadığı görülmektedir.

Dinleme metinlerine ait sonuçlara bakıldığında A2 seviyesi dışındaki seviyelerde cümle ve örtülü anlam sayıları artmıştır. A2 seviyesinde ise cümle sayısının örtülü anlam sayısına göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Dinleme metinlerinde en fazla aktarma oranının, A1 seviyesinde yer aldığı tespit edilmiştir. Aktarma sayısı ise en fazla C1 seviyesinde yer almıştır. Dinleme metinlerinde bağdaştırma oranları A1 seviyesinden B1 seviyesine doğru artış göstermiştir. Bu durum C1 seviyesinde değişmiş ve bağdaştırma oranında düşüş görülmüştür. Dinleme metinlerinde yer alan deyim ve atasözleri hem sayı hem de örtülü anlam oranları A1 seviyesinden C1 seviyesine doğru düzenli bir atış göstermiştir. Bu durum seviyeler arasındaki aşamalık özelliğine dikkat edildiğini göstermektedir. Mecaz kullanımının A1 seviyesinden B2 seviyesine kadar arttığı C1 seviyesinde ise bu oranın düştüğü görülmektedir. Derin yapı ve yüzey yapıya A1 seviyesinde yer verilmemiştir. En fazla derin yapı ve yüzey yapı unsurunun C1 seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır. Duygu değeri ve çağrışım sayıları A1 seviyesinden C1 seviyesine kadar artış göstermiştir. Örtülü anlam oranlarının ise seviyelere göre farklılaştığı görülmüştür. En fazla duygu değeri ve çağrışım oranının A2 seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Önvarsayım ve

sezdirim unsurları sayısının seviye yükseldikçe arttığı görülmüştür. En fazla önvarsayım ve sezdirim oranının A1 seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır. Dinleme metinlerinde yer alan eksiltili yapıların seviyeler arasında dengeli bir dağılımının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Seviye arttıkça eksiltili yapıların azaldığı tespit edilmiştir. Metafor sayıları A1 seviyesinden C1 seviyesine kadar artış göstermiştir. Metaforun, örtülü anlam içindeki oranı da aynı şekilde arttığı tespit edilmiştir. İncelenen materyalde, bazı unsurların seviyelere göre artış gösterdiği bazı unsurların ise seviyeler arasında dengeli dağılmadığı sonucuna varılmıştır.

5.2. Öneriler

1- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinler oluşturulurken/seçilirken D-AOBM dikkate alınarak örtülü anlam unsurlarına yeterince yer verilmelidir. Metinlerdeki örtülü anlam unsurları dil düzeylerinde yer alan kazanımlar gözetilerek okuma ve dinleme metinlerinde yer alacak örtülü anlam ifadelerinin yoğunluğu seviyelere uygun hazırlanmalıdır.

2- Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan kitaplarda bulunan metinler, hedef dilin sahip olduğu kültürel özellikleri (deyim, atasözleri) yansıtacak nitelikte olmalıdır.

3- Yabancılara Türkçe öğretiminde örtülü anlam unsurlarının bütünleşik olarak incelendiği çalışmaların azlığı alanda veri eksikliğine neden olmaktadır. Bu bağlamda yürütülecek akademik çalışmalarda örtülü anlam unsurlarına yönelik çalışmalara daha fazla yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

Aboueid, R. R. İ. (2021). *Arap dilinde örtülü anlam (Mutedammenetu'l-Kavl) Sîbeveyhi'n El-Kitâb örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi.

Akar, İ. (2021). *Yabancı dil olarak Türkçe eğitimi kitaplarında deyim ve atasözlerinin kullanımına yönelik bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.

Akat, N. (2022). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okum metinlerinin diller için Avrupa ortak başvuru metnine uygunluğu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.

Akbayır, S. (2010*). Cümle ve metin bilgisi* (6. baskı).Pegem Akademi.

Akboğa, V. (2024). Türkçede sezdirimin işlevleri üzerine bir inceleme. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (14), 643-660.

Akbulut, S., Yaylı, D. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1-A2 düzeyi ders kitapları üzerine bir izlence çalışması. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9(2), 35-46.

Akdeniz, S. (2004). Ziya Osman Saba'nın nefes almak adlı şiir kitabında eksilti (ellipsis) sanatının (figür) kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11/24, 145-156.

Akerson, E. F. (2008). *Türkçe örneklerle dile genel bir bakış*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Akpınar, M. (2010). *Deyim ve atasözlerinin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanımı üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Aksan, D. (1979a). *Her yönüyle dil 1*, 2. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, D. (1979b). *Her yönüyle dil (ana çizgileriyle dilbilim)* Cilt 1. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, D. (1982). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim 3*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, D. (1995). *Şiir dili ve Türk şiir dili-dil bilim açısından bakış.* Engin Yayınevi.

Aksan, D. (2004). *Dilbilim ve Türkçe yazıları*. Multılıngual Yayınları.

Aksan, D. (2005). *Türkçenin zenginlikleri incelikleri*. Bilgi Yayınevi

Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, D. (2020) *Anlam bilim-anlam bilim konuları ve Türkçenin anlam bilimi.* Bilgi Yayınevi.

Aksarı, M. (2006), *Dilara Akıncı'nın Betonlar Çiçek Açsa, Çitlembik Kız, Lise Günleri Hikâye Kitaplarının sözcük anlam bilimi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü.* İnkılâp Yayınevi.

Aktaş, E. ve Şentürk, L. (2016). Örtülü anlam unsurlarının Türkçe dersi öğretim programı ve çalışma kitaplarındaki yeri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5/1, 371-394.

Aktaş, Ş. (2011). *Şiir Tahlili Teori- Uygulama*. Akçağ Yayınları.

Aktaş, T. (2013). *Türkçesindeki "baş" ve "baş" ta bulunan organ adları ile kurulmuş deyimler ve bu deyimlerin Türkiye Türkçesindeki şekilleriyle karşılaştırılması.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Akyol, H. (2013). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Pegem Akademi.

Algan, C. (1996). *L`implicite: La presupposition et le sous-entendu / Örtük içerik: Önvarsayım ve ima.* [Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi.

Alpaslan, E. (2006). Onat Kutlar'ın "Çevirmen" adlı denemesinin edim bilimsel bakış açısıyla incelenmesi. *Türkbilig,* (12), 64-75.

Altunkaya, H. (2018). Metin yazma biçimleri. Mehmet Nuri Kardaş, Raşit Koç (ed.) *Kuram ve Uygulamada Türk Dili 1* içinde (s. 241-263). Pegem Akedemi Yayıncılık.

Altuntaş, İ, (2013). *Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin imgesel dil kullanımı açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Arabacı, A. (2012). *Günlük gazetelerin dilinde eksiltili anlatımlar ve bunların ilköğretim Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitaplarına yansıması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Arıca, E. ve Uzun, G. L. (2017). Türkçe sosyal bilimler metinlerindeki savlarda kullanılan kavramsal metaforların görünümleri. Bahtiyar Makaroğlu, İpek Pınar Bekâr, Elif Arıca Akkök (ed.), 30. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri, Ankara: *Dilbilim Derneği Yayınları,* 77-78.

Arıcı, Z. (2023). *Yabancılara Türkçe öğretiminde bildirme metinlerinin söz varlığı açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.

Arslan, K., Bay, Y. (2023). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi. Turkish Journal of Primary Education, 8(1), 14-27. https://doi.org/10.52797/tujped.1282167

Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim,* 35/171, 100–108.

Arslan, M. (2012). Tarihi süreçte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi öğrenimi çalışmaları. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 /2, 167-188.

Arslan, N. ve Durukan, E. (2014). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında söz varlığı unsurlarının incelenmesi. *International Journal of Language Academy, 2(4). 247-265.*

Arslan, Y. (2016). The ımportance of using metaphors in foreign language teaching and learning. *International Conference on Contemporary Issues in Education,* 319-325.

Aydın, A. (2018), Anadolu ağızlarında ünlemler ve bir sınıflandırma. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,* 7, 101-162.

Aydın, E. (2023). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan okuma kitaplarının söz varlığı: PIKTES Yabancı Öğrenciler İçin Türkçe Hikâyeler Seti örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.

Aydın, İ. (2020). Sevinç Çokum'un Rozalya Ana adlı hikâyesinde eşdizimsel örüntü görünümleri ve kelimelerin duygu değeri üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi,* 9/4, 1472-1488.

Aydın, T. (2018). Lakoff ve Johnson'ın metafor kuramı ve eski Türkçe ile orta Türkçede birleşik fiillerde yük metaforu. *SUTAD,* 44, 163-181.

Aydoğdu, İ. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki okuma metinlerinin ön hazırlık çalışmaları. *Aydın Tömer Dil Dergisi,* 7(2), 265-285.

Aydoğdu, Ö. (2023). "Çanakkale Şehitlerine" Şiirinde Önvarsayım ve Önvarsayım Tetikleyicileri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi,* 7(2), 1408-1432. https://doi.org/10.34083/akaded.1327905

Ayrancı, B. B. ve Mete, F.(2016). Dil ve edebiyata ilişkin algıların metaforlar yoluyla incelenmesi. *Dede Korkut uluslararası Türk dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5/ 1, 53-64.

Aytaç, D. (2024). *Türkçe ders kitaplarında sezdirim* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi.

Bağcı, H. ve Özdemir, A. (2021). A1 ve A2 seviyesi ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin söz varlığı açısından incelenmesi. (Gazi Üniversitesi TÖMER örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 60, 385-407.

Balcı Aşkın, H. (2018). *Metindilim abc'si*. Say Yayınları.

Balcı, F. A. (2011). Okul metaforları: İlköğretim müfettişlerinin okul algıları, Eurasian Journal of Educational Research, 3 /44, 27-38.

Ballı, Ş. (2024*). Orta Anadolu türkülerinde dağ metaforu ve bu metafora yüklenen anlamlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kapadokya Üniversitesi.

Balyemez, S. (2010). Bağdaşıklık ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde Bağdaşıklık Görünümleri. *Journal of Turkish Studies, 5*/4, 133-173.

Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Barın, Erol. (1992). *Yabancılara Türkçenin öğretilmesinde bir metod denemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Barın, E. (2003). Yabancılara Türkçenin öğretiminde temel söz varlığının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları,* 13, 311-317.

Barın, E. (2004). Yabancılara Türkçe Öğretiminde İlkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)(*1), 19-30.

Bayraktar, N. (2003). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi, *TÖMER DİL Dergisi, 119, 58-71.*

Bayraktar, N. (2006). *Dil bilim*. Nobel Yayınları.

Bayraktar, N. (2017). *Dil bilimi*. Nobel Yayınları.

Bayrav, S. (1998). *Dil bilim yapısal dil bilimi*. Multilingual Yayınları.

Bayyurt, Y. (2021). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür kavramı ve sınıf ortamına yansıması. Derya Yaylı, Yasemin Bayyurt (ed.) *Yabancılara Türkçe öğretimi, politika, yöntem ve beceriler* içinde (4. baskı s. 52-63). Anı Yayıncılık.

Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi,* 1(4), 107-133. https://doi.org/10.7884/teke.100

Biçeryen, E. (2023), *Yabancılara Türkçe öğretim ders kitaplarında mecaz ifadelerin kullanımı*: *Yedi İklim ve Altın Köprü Türkçe Öğretim C-1 seviyesi setlerinin karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Siirt Üniversitesi.

Bilgin, M. (2013). *Anlamdan-anlatıma Türkçemiz*. Anı Yayıncılık.

Bozdoğan, N. (2022), *Ön varsayım ve Türkçede ön varsayım tetikleyicileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi.

Bölükbaş, F. (2010). Metindilbilimsel çözümleme: Muzaffer İzgü'nün Yedi Uyurlar öyküsü. *Folklor/Edebiyat,* 16/63, 99-116.

Bulak, Ş. (2017). Van küresin Ağzı'nda atasözleri. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 51-78.

Bulut, M. (2020) Atasözlerinde deyim aktarması. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi,* 6/ 14, 750 – 777.

Büyükikiz, K. K. (2011). *Türkçeyi Yabancı dil olarak öğrenenlerin yazma becerileri ile öz yeterlilik algıları arasındaki ilişkileri üzerine bir araştırma.* [Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi.

Boydak Özan, M. ve Demir, C. (2011). Farklı lise türlerine göre öğretmen ve öğrencilerin okul kültürü metaforu algıları, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 21 /2,106-126.

Bozkurt, E. S. (2019). Dilin anlam inşasında adıllar, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), (345-356).

Bozkurt, F. (2017). *Türkiye Türkçesi (Dilbilgisi- anlatım*). Eğitim Yayınevi

Brown, G., Yule, G. (1997). Tahlilü'l-Hitab, (Muhammad Al-Zulaiti ve Munir Al-Turki, çev.). Kral Suud Üniversitesi.

Caferoğlu, A. (1984). *Türk dili tarihi*. Enderun Kitabevi.

Calp, M. (2010). *Özel eğitim alanı olarak Türkçe öğretimi* (4. baskı). Nobel Yayıncılık.

CEF (Common Europan Framework). (2001). *Council for cultural comission, Common Europan framework of reference for language, learning, teaching, assesment.* Cambridge University Press.

CEFR. (2021). Common European framework of reference. Diller için Avrupa Ortak Metni: Öğrenme, öğretme ve değerlendirme (Tamamlayıcı Cilt). Pozitif Matbaa. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/04144518_CEFR_TR.pdf

Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 6/4, 693-712.

Cesur, H. H. (2010). *Yunus Emre Divanı'ndaki deyimlerin yapı ve anlam bakımından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi.

Chomsky, N. (1965). *Aspecst of the Theory of Syntax*. MIT Press.

Chomsky, N. (2009), *Bilgi sorunları ve dil Managua dersleri,* (Veysel Kılıç, çev.). Bgst Yayınları.

Cingöz, D. (2023). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.

Coşkun, M. (2007). *Sözün büyüsü edebi sanatlar*. Dergâh Yayınları.

Creswell, J. W. (2020), *Eğitim araştırmaları, nitel ve nicel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi.* (3.baskı). Edam Yayınları.

Çağlak, N. (2023). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setlerinin deyim öğretimi açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi: B2 seviyesi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

Çakır, K. (2023). *Yabancı dil olarak Türkçe A1 düzeyine uygun deyim seti oluşturma.* Hacı Bektaşı Veli Üniversitesi.

Çakmak, C. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihçesine genel bir bakış denemesi. Gazi *Osman Üniversitesi, Türkçe Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi (GOÜ-TÖMER)* 4 / 2, 167-182.

Çamlıbel, F. N. (2022). *Han duvarları toplu şiirleri*. Yapı Kredi Yayınları

Çalışkan, N. (2009a). *Kavramsal anahtar moddeliyle iki dilli çocuklara metafor ve deyim öğretimi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Çalışkan, N. (2009b). Metaforların izinde bir yazarın kavramlar dünyasına giriş: Cemil Meriç Bu Ülke'sinde kitap metaforları. *Dil Araştırmaları Dergisi*,4, 87-100.

Çalışkan, N. (2013). Kavramsal anahtar modeli ile metafor ve deyim öğretimi. *Bilig Yayınları,* 64, 95-122.

Çekici, Y. E. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yazma görevleri: Yedi İklim ve İstanbul üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 2(1), 1-10.

Çelik, D. C. (2022). *Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere hareketli resimlerle atasözleri ve deyimlerin öğretimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.

Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 1 /21, 269-283.

Çetin, G. (2023), *Atasözü ve deyimler bağlamında Türkçe öğretim kaynaklarının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.

Çetinkaya, B. (2006). Ad aktarması yapısındaki öfke göstergeleri, *Sosyal Bilimler Dergisi,* 23-40.

Çetinkaya, E. (2018). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültürel unsurlar: Yedi iklim Türkçe Örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Çevik, E., Karatay, H. (2023). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin öğretimine yönelik çerçeve program. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 23(4), 2325-2353. Https://Doi.Org/10.17240/Aibuefd.2023..-1353807

Çil, N. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde anlamca kaynaşmış birleşik fiiller ve deyimleşmiş birleşik fiiller* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Çoban, B. (2023). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setindeki kültür aktarımının deyim ve atasözleri açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.

Çotuksöken, Y. (2012). *Uygulamalı Türk dili.* Papatya Yayınları.

Dağtekin, A. (2022). *Yeni Uygur Türkçesinde eksiltili yapılar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları, *Sosyal Bilimler Dergisi,* 9, 2.

Demir, C. (2018). Yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir konu Türkçede anlam zenginliği. *Aydın TÖMER Dil Dergisi,* 3/1, 91-104.

Demir, T. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde materyal yetkinliği ders kitapları. *Dünyada Türkçe Öğretimi Bilgi Şöleni (özel sayı), Dil Dergisi*, 166(1), 43-52.

Demirci, K. (2010). Derin yapı ve yüzey yapı kavramlarından ne anlıyoruz*?, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Tu*rkic 5/4, 291-304.

Demirci, K. (2017). *Türkoloji için dilbilim konular, kavramlar, teoriler*. Anı Yayıncılık.

Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi.* Pegem Akademi.

Demirtaş, İ. (2021). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki atasözü ve deyimlerin kültür aktarımına katkısı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Demirtaş, Y. (2022). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bağdaştırma ve sapmalar açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

Doğan, G. (2016). *Yedi İklim Türkçe öğretim seti B1, B2 ve C1 seviyesi ders kitaplarındaki metinlerin yabancılara Türkçe öğretiminde kültür aktarımı açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi.

Ducrot, O. (1972). *Dire et ne pas dire.* Hermann.

Duman, A. (2013). Metin dil bilimi açısından Hacı Bektaş Veli'nin şiirleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* 51, 211-222.

Duman, G. B. (2013). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde materyal geliştirme ve materyallerin etkin kullanımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi,1(2),1-8.* https://doi.org/10.16916/aded.16003

Duran, M. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının fen kavramına ilişkin algılarının metafor yoluyla incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi,* 14 /31,648-667.

Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dilçin, C. (2009). *Örneklerle Türk şiir bilgisi.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dilidüzgün, Ş. (2017). *Metin dilbilim ve Türkçe öğretimi uygulamalı bir yaklaşım*. Anı Yayıncılık.

Dinçer, A. (2004). Âşık Veysel'in şiirlerinde alışılmamış bağdaştırmalar, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi TÜBAR,* 15, 231-242.

Dindar, D. E. (2019). *Yabancılara Türkçe öğretiminde sözcük öğretim yollarının yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki ders kitaplarına yansıması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Dizdaroğlu, H. (1976). *Tümce bilgisi.* Türk Dil Kurumları Yayınları.

Djamdjuri, D.S. (2018). Students' Interest on the Use of Islamic Teaching Materials inEnglish Language Teaching Faculty of Teacher Training and Education, *Universitas Ibn Khaldun, Jl. KH. Soleh Iskandar, Bogor City*, 2093-2100.

Dolunay, S. K., Mantı, M. İ. (2018). Türkçe öğrenen Mısırlı öğrencilerin yazılı anlatım çalışmalarında bağdaşıklık: Kahire örneği. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *6*(2), 386-419.

Eker, S. (2005). *Çağdaş Türk dili.* Grafiker Yayınları.

Eker, S. (2018). Dil ve kültür. Muhsin Macit ve Serap Cavkaytar (ed.). *Türk dili 1* içinde. (2-30). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Ekren, C. (2019). *Yabancı dil Türkçe dersi öğretmenlerinin dil bilgisine ilişkin algıları: bir metafor çalışması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Eminoğlu Küçüktepe, S., ve Gürültü, E. (2014). Öğretmenlerin "Yapılandırmacı öğretmen" kavramına ilişkin algılarına yönelik metafor çalışması örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14/2, 282-305. https://doi.org/10.17240/aibuefd.2014.14.2-5000091540

Erdem, Mehmet. D, Gün. M, vd. (2015). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan okuma metinlerinin öğretim elemanlarınca diller için Avrupa ortak başvuru metni ve işlevsel metin özellikleri kapsamında değerlendirilmesi. *Türkçe veya Türk Dilleri Edebiyatı ve Tarihi Uluslararası Dergisi*, 10/3, 1308-2140.

Erden, N. B. (2011). *Türkçe dersinde çağrışımın kullanımı ile ilgili gereklilikler ve öneriler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Erdoğan, G. (2019). *Yabancılara Türkçe öğretimine yönelik ders kitaplarının atasözleri ve deyimler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.

Erel, S. (2022). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların okul kavramına yönelik metaforik algıları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Ergene, O. (2014). Türkiye Türkçesinin söz varlığında hayvan adlarının organ adlarıyla ya da vücut bölümlerine ilişkin adlarla oluşturduğu deyim aktarmasın örnekleri. *Turkish Studies*, 9/6. 319-365.

Ergin, M. (2002).*Türk dili.* Bayrak Yayınları.

Ergin, M. (2019). *Türk dil bilgisi*. Boğaziçi Yayınları.

Erol, S. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde söz varlığı ve sözcük öğretimi üzerine bir değerlendirme: 1981-2021 Lisansüstü Tezler. *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 6/1, 103-120.

Ersoy, A. (2011). Mahmut Kaplan'ın Görüntünün Ötesi adlı hikâyesi üzerine metindilbilim açısından bir yaklaşım. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 9/2,s.76-84.*

Ersöz, E. (1999). Chomsky. Berke Vardar (ed.). *XX.yüzyıl dilbilimi* içinde. (272-276). Multilingual Yayınları.

Ertürk, B. (2023). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim Türkçe öğretim seti üzerine yapılan bilimsel çalışmaların incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi.

Esen, G. (2022). Yabancılara Türkçe *öğretiminde kullanılan "yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe" kitaplarının kültürel ögeler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi.

Fırat, H. ve Coşkun. M.V. (2018). Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiirlerinde duygu değeri doğrultusunda tanımlanan kavramlar, *The Journal of Academic Social Science, 6/7*6, 43-65.

Fraenkel, J,R., Wallen, N, E., Hyun, H, H. (2011). How to desing and evaluate resarch in educatiaon,(8th ed.). McGraw-Hill Companies.

GAZİ Üniversitesi TÖMER (2022). Yabancılar için Türkçe öğretim seti. Mustafa Kurt, Nezir Temur (ed.). Salmat Basım Yayıncılık.

Geçici, F. (2022). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında yazma etkinlikleri: yazmayı nasıl öğretiyoruz?. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,*(11), 15-35. Https://Doi.Org/10.29000/Rumelide.1146483

Geçim, H. (2022). *Yabancı Dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin incelenemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Gedizli, M. (2015). Türkçede ünlemler ve temel işlevleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 36, 126-134.

Gencan, T. N. (1979). *Dil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Göçer, A. (2007). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi, *Gazi Üniversitesi, Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi Bildirisi,* 30-48.

Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebî ürünlerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi,* 27, 341-369.

Grice, H. P. (1975). Logicand conversation, Syntaxand Semantics 3: Speech Acts, 41-58.

Grice H. P, (2001). Aspects of Reason, (Ed. Richard Warner). Oxford University Press.

Güler, G. (2005). Avrupa konseyi ortak dil kriterleri çerçeve programı ve Türkiye'de yabancı dil öğretim süreçleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/1, 89-106.

Gün, M., Bakırdöğen, M. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde gazi üniversitesi B1 seviyesi ders kitabı dinleme bölümünün incelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* (Ö7), 59-79.

Günay, C. Ö. (2022). *Hayat boyu Türkçe 1-2-3 seviye ders kitapları okuma etkinliklerinin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı A1 düzeyi okuma kazanımlarına uygunluğu ve Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen çocuklara yönelik okuma etkinlik örnekleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Günay, D. (2007). *Sözcükbilimine giriş*. Multilingual Yayınları.

Günay, D. (2013). *Metin bilgisi.* Papatya Yayınları.

Günay, K. (2020). Alî Şîr Nevâyî'nin (Ö. 906/1501) Türkçe yazma bilinci ve kimi dikkat çekici eserleri ile kâtiplere serzenişi, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,* 1, 73-81.

Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2011). *Anlama teknikleri 1 uygulamalı okuma eğitimi el kitabı*. Grafiker Yayınları.

Güneş, F. (2019). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller*. Pegem Akademi.

Gürbüz, F. (2008). Mecaz kapsamındaki anlamlar ve bu anlamlar arasındaki ince ayrıntılar, *Erzincan Üniversitesi, Eğitim Dergisi,* 10/2, 197-212.

Gürgün, H. (2016). Metindilbilimsel yöntem ile çözümlenen Sait Faik'in Dülger Balığının Ölümü'nde insanın doğaya tahakkümü ve ötekileştirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,* 5/4, 1841-1882.

Güzel, M.K. (2021). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında kelime öğretimi stratejileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Guıtaud, P. (1999). *Anlam Bilim la semantıque.* (Berke Vardar, çev.). Multilingual Yayınları.

Gwet, K. L. (2020). Her *yönüyle puanlayıcılar arası güvenirlik.* (İ. Karakaya ve H. Yürekli çev. ed.). Pegem Akademi.

Hacıeminoğlu, N. (1984). *Türk dilinde edatlar.* Milli Eğitim Basımevi.

Hacıoğlu, Ö, (2010). *İlköğretim 6, 7, 8.sınıf Türkçe ders kitaplarının cümle bakımından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Hamidov, H. (2006). Türkçe deyimlerin anlam özellikleri: konuşma ile ilgili deyimler, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 22, 39-45.

Hatipoğlu, V. (1964). Kelime grupları ve kuralları. *Türk Dili Araştırmaları yıllığı Belleten,* 11, 203-244.

Haykır, T., & Uslu Üstten, A. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metin seçimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 20(3), 1633-1652.

Hayran, T. (2019). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında söz varlığına yönelik bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

Hazar, M. (2014). *Türkçe (sözcük) anlam bilimi 1*. Eğitim Kitabevi.

Hengirmen, M. (2006). *Türkçenin temel dil bilgisi*. Engin Yayıncılık.

Hepçilingirler, F. (2005). *Türkçe dil bilgisi*. Remzi Kitapevi.

Hepçilingirler, F. (2018). *Türkçe dil bilgisi*. Kırmızı Kedi Yayınları.

Hirik, E. (2017). Türkiye Türkçesi atasözlerinde akrabalık bildiren kelimeler ve duygu değerleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6/3, 1726-1746.

Hirik, S. (2021). *Söz dizimi, kuramları bağlamında Türkçede baş unsurlar*. Gazi Kitapevi.

İbsar, F. (2024). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.

İlbilgi, D. Azizoğlu, N. İ. (2023). Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe ders kitaplarında (B1-B2) yer alan okuma metinlerinin okuma becerileri bakımından değerlendirilmesi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi,* 6(1), 115-144.

İlhan, A. (2012). *Sisler bulvarı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İltar, L., Açık, F. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metin türlerinin sınıflandırılması ve ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin değerlendirilmesi. *Türkiyat Mecmuası*, 29(2), 311-346.

İltar, L. (2023). Dil edinimi, dil öğrenimi/ öğretimi ve dil eğitimi üzerine tartışmalar, E. Boylu ve L. İltar (ed.). *Yabancı dil olarak türkçe öğretimi* içinde (1-27). Pegem Akademi.

İmer. K, Kocaman A, Özsoy, S. (2011). *Dil bilim sözlüğü* (1. baskı). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

İnam, Ö. (2008). *Televizyon Reklamlarında Metafor Kullanımı* [Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi.

İpek, Ö. F., İpek Eğilmez, N. (2023). Evaluation of English and Turkish language teaching textbooks according to Cefr criteria. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 36(1), 372-390.

İşcan, A. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak önemi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 4/2, 29-36.

İşisağ, K. U. ve Demirel, Ö. (2010). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin konuşma becerisinin gelişiminde kullanılması. *Eğitim ve Bilim*, 35/156 190-204.

Kablan, S. (2006). *Arap dili ve belâgatında mecâz-ı mürsel ve alakaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Kahriman vd. (2013). Yabancılara Türkçe Öğretimi Kaynakçası, *Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi,* 1(1), 80-132.

Kalaycı, D. ve Durukan, E. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimi ders kitaplarının öğrenme alanları bakımından karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8/4, 2162-2177.

Kalenderoğlu, İ. ve Arslan, H. (2017). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında duygu bildiren ifadeler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 6/17, 503-519.

Kalın Salı, M. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders materyalindeki kavramsal metaforların tespitine yönelik bir çalışma. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* (31), 77-93. DOI: 10.29000/rumelide.1220240.

Kalın Salı, M. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kavramsal metafor kuramına dayalı metafor öğretimi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Kalyoncu, R. (2012). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının öğretmenlik kavramına ilişkin metaforları, Mustafa Kemal Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9/20, 471- 484.

Kanca, E. (2020). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında görsel-metin uyumu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Kara, M., Kutlu, A. (2016). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin yazılı anlatım metinlerindeki bağdaşıklık görünümleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5(15), 47-62.

Karaağaç, G. (2013). *Türkçenin dil bilgisi*. Akçağ Yayınları.

Karaağaç, G. (2017). *Türkçenin söz dizimi*. Kesit Yayınları.

Karabulut, Z. (2024). 3. 4. ve 7. sınıf Fen Bilimleri ders kitaplarındaki metafor ve analojilerin tespiti ve kullanılabilirliğine yönelik öğretmen görüşleri. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü. Kırşehir.

Karaduman, R. (2020). Neşâtî Divânı'nda bir anlamsal sapma çeşidi olarak alışılmamış bağdaştırmalar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* (Ö8), 291-306. DOI: 10.29000/rumelide.814211.

Karakuş, N. (2019). Avrupa dilleri ortak çerçeve programı metni ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yansıması. İ. Erdem, B. Doğan, H. Altunkaya (ed.). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi* (43-68). Pegem Akademi.

Karatay, H. (2016). 6-8. Sınıf öğrencilerinin mecazlı dili anlama düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi* 210, 265-285.

Kaya Beytaş, Ç. K. (2002). *Han Duvarları ve çağrışım alanları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.

Kaya, S. (2007). *Reşat Nuri Güntekin'in eserlerinde eksiltili kullanımlar* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Kayadibi, N. (2022). Öğretmen Adaylarının Yazılı Anlatımlarında Bağdaşıklık Unsurlarını Kullanma Düzeyleri. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(10), 1437–1450.

Kayasandık, E. (2018). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Kayatürk, N. ve Tiryaki, E. N. (2017). Yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki dinleme metinlerinin örtülü anlam açısından değerlendirilmesi (İstanbul B1-B2 seviyesi ders kitabı). *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*14/39, 300-319.

Kayatürk, N. (2018). *Yabancılara Türkçe Öğretimi Kitaplarındaki Metinlerin Örtülü Anlam Unsurları Açısından Değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi.

Kazan Rencüzoğulları, Y. (*2022). Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12.sınıf) Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında uzak bağdaştırma kullanımı üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi.

Keklik, M. (2006). *Bâkî'nin gazellerinde anlam çerçevesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Keklik, M. (2013). Dilbilimsel açıdan şiir dili ve bu bağlamda Baki'nin gazellerinde alışılmamış bağdaştırmalar duygu değeri ve uzak çağrışımlar. *Turkish Studies-İnternational Prodiccal For The Languages, Litarature and History of Turkish or Turkic* 8/9, 1801-1818,

Kerimoğlu, C. (2022a). *Genel dil bilimine giriş*. (7.baskı). Pegem Akademi.

Kerimoğlu, C. (2022b). *Kuram ve uygulamalarla dilbilim, göstergebilim ve Türkoloji genel dilbilimine giriş*. Pegem Akademi.

Keskin, H. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan "yedi iklim Türkçe öğretim setinin çoklu zekâ kuramı açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bülent Ecevit Üniversitesi.

Kirtiş, M. (2023). *11.sınıf öğrencilerinin göç konusundaki bilişsel yapıları ve metaforik algıları (Kilis ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Kılıç, V. (2007). Dilin işlevleri: Metin eylem kuramı yaklaşımı. *Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi,* 1/2, 124-138

Kınay, D. E., Durmuş, M. (2023). Yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında kültürlerarası duyarlılık görünümü: Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe Örneği. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi,* 8(2), 847-873. https://doi.org/10.32321/cutad.1370264

Kıran, Z. ve Kıran, A. (2006). *Dilbilimine giriş*. Seçkin Yayınları.

Kıran, Z. ve Kıran, A. (2018). *Dilbilimine giriş.* (5.baskı). Seçkin Yayınları.

Kızıler, R. (2014) . *Leylim ley Ahmet Arif'ten Leyla Erbil'e mektuplar 1954-1959 ve 1977'de son bir mektup.* Türkiye İş Bankası Yayınları.

Koca, E. ve Koca, A. (2021). Dede Korkut hikâyelerinde duygu değeri ve anlam grupları. C*umhuriyet Zirvesi 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi,* 408-425.

Kocayanak, D. (2023). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki yazma etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sbe Dergisi,* 13(1), 507-530. Https://Doi.Org/10.30783/Nevsosbilen.1228869

Koçak, C. (2013). Metaphorical perceptions of teacher candidates towards the school concept: Lotus Flower Model, Mevlana International Journal of Education, 3/ 4, 43-56.

Kolaç, E. (2003). İlköğretim dördüncü sınıf türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 17(1), 105-137.

Konaklı, T., Göğüş, N. (2013). Öğretmen adaylarının eğitim fakültesine ilişkin metaforik algıları: Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği, *International Journal of Human Sciences,* 10/ 2, 67- 93.

Koparıcı, I., F. (2019). Ya*bancı dil olarak Türkçe B1 seviyesinde deyim öğretimi/öğrenimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Korkut, E. (1996). Şiirde duygu değeri ve aşk. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi,* 12, 31-35

Korkmaz, C. B. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan dinleme metinlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Korkmaz, C. B. (2022). Yedi iklim yabancılara Türkçe öğretim seti temel seviye z-kitap'ın yazma becerisi açısından incelenmesi. International *Journal Of Social Science Research,* 11(2), 37-52.

Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü.* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2018). Türkçenin anlatım gücünde deyimlerin yeri. *Türk Dili Dergisi,* 80, 16-22.

Korkmaz, E. (2018). Yabancılara Türkçe öğretiminde yaşanan bazı sorunlar ve çözüm önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü imam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15/1, 89-104

Köse, E. (2019). *Missing verbs in yes/no questions: Gapping or right node raising? / Evet-hayır sorularında eksiltili fiiller: Boşaltma mı sağ budak yükseltme mi?* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Kudret, C. (2003). *Örneklerle edebiyat bilgileri 1*. İnkılap Kitapevi Yayınları.

Kula, O. B. (2012). *Dil felsefesi edebiyat kuramı 1.* İşbankası Kültür Yayınları.

Kuram, K., Kocabaş, A. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dilbilgisinin sunumu: Yeni İstanbul C1 Örneği, Çeşm-İ Cihan: *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi E-Dergisi 9/2 33-46.* Https://Doi.Org/10.30804/Cesmicihan.1128808

Kurnaz, H. (2018). *Bilgilendirici metinlerde okuduğunu anlamayı etkileyici faktörler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.

Lakoff G., Johnson, M. (1980). *Metaphors we live By,* Chicago, Unıverstiy of Chicago Press.

Maden, A., Özgen, A. (2023). Yabancılara Türkçe öğretimi setlerinde dil kullanım alanları: Yedi İklim A1-A2 Örneği. Kuram ve uygulamada. *Sosyal Bilimler Dergisi,* 7(2), 165-183. https://doi.org/10.48066/kusob.1334739

Maden, S., Durmaz, N. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki etkinliklerde kullanılan yöntem ve teknikler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*(30), 172-192.

Martinert, A. (1988). *İşlevsel genel dilbilim.* (Berke Vardar çev.). Multilingual Yayınları.

MEB (2003). *PIRLS 2001 uluslararası okuma becerileri gelişim projesi ulusal raporu.* MEB Yayınları.

Miles, B.M. ve Huberman, M.A. (2015). *Nitel veri analizi.* (S. Akbaba Altun, A. Ersoy çev. ed.; 2.baskı). Pegem Akademi.

Mirici, İ. H. (2009). https://www.turkceogretimi.com/avrupa-dil-portfolyosu/avrupa-dilleri-ogretimi-ortak-cerceve-programi-ve-avrupa-dil-portfolyosu-nedir? *Erişim* tarihi: *06.05.2024*

Mırık, Ç. (2023). *Türkiye Maarif vakfı tarafından hazırlanan çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının kültür etkileşimi açısından incelenmesi: Ortaokul Örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi.

Mumcu, P. (2008). *Türkmen atasözlerinde ad aktarmaları ve deyim aktarmaları.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.

Müldür, F. (2016). Noam Chomsky"de üretici dilbilgisi: derin yapı ve yüzey yapı ayrımı kaygısı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi,* 27, 59-74.

Naz, H. (2012). *Asaf Halet Çelebi'nin şiirlerinde sıra dışı bağdaştırmalar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Nesterova Coşkun, S. (2023). Roman Jakobson'da dilin işlevleri ve işleyiş mekanizması. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 326-339. https://doi.org/10.29000/rumelide.1372353

Onan, B. (2003). Divanü Lûgat-İt-Türk'ün dil öğretim yöntemleri ve dünya filolojisine katkıları bakımından bir değerlendirmesi, *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. TÜBAR*-13, 426-445.

Onan, B. (2012). Dil eğitiminin dil bilimsel temelleri: Ferdinan Saussure'ün genel dil bilim kuramında dil eğitimiyle ilgili bulgular, *MKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9/17 219-243.

Onan, B. (2013). *Dil eğitimin temel kavramları.* Nobel Yayınları.

Onan, B. (2014). *Anlama sürecinde Türkçenin yapısal işlevi.* (2.baskı). Nobel Yayınları.

Onan, B. (2015). Derin yapı yüzey yapı ilişkisi bağlamında temel dil becerileri üzerine bir analiz çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi,* 3/3, 91-110.

Onan, B. (2020). Sözcük anlam bilimi, B. Onan (ed.). *Kuramdan uygulamaya anlam bilim* içinde (1.baskı, s.102-106). Pegem Akademi.

Onan B. ve Nazlı, T. (2012). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında uzak bağdaştırma kullanımı üzerine bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9/18, 29-44

Onan, B. ve Tiryaki, E. N. (2012). Türkçede örtülü anlam oluşturan unsurlar ve ana dili öğretimindeki işlevleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9/19, 223-240.

Oriquioni, K. (2008). el-Muzmer. (Rita Khater çev.). el-Munazzameti'l Arabiyye li't-Tercüme.

Oruç, Ş. (2016). Türkçede ana dil ve ana dil. *Littera Turca Journal of Turkish Lnguga and Literature*, 2, 311-322 https://doi.org/10.20322/lt.15463

Ömeroğlu, E. (2016). *Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitaplarının incelenmesi.* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Ömeroğlu, E. (2024). *Yabancılara Türkçe öğretimi konu alan ders kitaplarının incelenmesi.* Nobel Yayınları.

Öncül, E. (2020). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan yazma etkinliklerinin diller için Avrupa ortak başvuru metni kapsamında değerlendirilmesi.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Özavşar, R. (2017). Tarama sözlüğü ve Türkçe sözlüğe göre anlam genişlemesine uğramış kelimeler. *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi*, 6, 101 - 124.

Özbal, B. ve Genç, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında dinleme becerisi alanında kullanılan alıştırmaların değerlendirilmesi. *Selçuk*

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (42), 197-212. https://doi.org/10.21497/sefad.675165

Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretimi. *Türk Dili Dergisi,* 602, 112-120.

Özbay, M. (2011). *Türkçe özel öğretim yöntemleri 1*. (4.baskı). Öncü Kitap Yayınları.

Özbay, M. ve Bahar, M. A. (2016). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uzmanlık sorunu. *Aydın TÖMER Dergisi,* 1/1, 1-29.

Özdemir, S. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğreten üniversitelerin kur uygulamaları. 4. *Uluslararası Eğitim ve Araştırma Sempozyumu, Bartın Üniversitesi,* 277-282.

Özel, S. ve Atabey, N. (1976). *Sözcük türleri II. bölüm* (Bağlaç, Ünlem, Eylem). Doğan Aksan (ed.). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özkan, E., Doğru, M. (2023). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma metinlerinin dil bilgisel açıdan incelenmesi (Yeni İstanbul Uluslararası öğrenciler için Türkçe ders kitabı-A2 örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke)* Dergisi, 12(1), 274-286. Https://Doi.Org/10.7884/Teke.5661.

Özkurt, Ö. (2021). *Kavramsal metafor teorsinden teatral bütünlüğe: şahika tekand'ın karanlık korkusu, on adımda unutmak (anti-prometheus) ve oyunlarında sahneleme öğelerinin bağlantısallığına metaforik bir yaklaşım* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.

Özmen, M. (1996). Bir eksiltili cümle tipi üzerine. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4/4, 71-82.

Özsoy, İ . (2019). *Millî kültür teması metinlerindeki tematik kelimelerin duygu değeri üzerine bir araştırma.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Öztürk, H. (2013). Deyimler bağlamında bazı organ adlarının toplum değerleriyle ilişkisi. *Turkish Studies,* 8(9), 2129- 2143.

Özyar, B. (2021). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde deyimler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Papak, Ö. (2013). *Cemal Süreya'nın şiirlerinde dil sapmaları ve ad aktarmaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.

Pilav, S. ve Üstten, U.A. (2013). Lise öğrencilerinin edebiyatla ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Turkish studies, volume 8/8 summer,* 1073-1085.

Pilav, S. ve Elkatmış, M. (2013). Öğretmen adaylarının Türkçe kavramına ilişkin metaforları, *Turkish Studies,* 8/4, 1207-1220.

Pilten, Ş. (2008). *Türkçede eş anlamlılık* [Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.

Rifat, M. (1998). 20*. yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları 1 tarihçe ve eleştirel düşünceler*. Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.

Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55/55, 459-496.

Sağlık, H. (2018). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan konuşma becerisi etkinliklerinin Avrupa Dil Gelişim Dosyası doğrultusunda değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Salihi, H. F. G. (2017). *İnsan temelli aktarmalar çerçevesinde Türkçe ve Arapça üzerine bir karşılaştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.

Saltık, O. (2023). Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin düzeylere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi,* 8(2), 582-593.

Saraç, Y. (2019). *Eski Türk edebiyatına giriş: Söz sanatları.* Abdulkadir Gürer (ed.). (2- 33). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi.

Saylık, A., Saylık, N., Sağlam, A. (2021). Eğitimcilerin Gözünden Türk Eğitim Sistemi: Bir Metafor Çalışması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 18(1), 522-546. https://doi.org/10.33711/yyuefd.919424

Serin, N., Turan, E. D. (2015). Yunus Emre Türkçe öğretimi seti'nde yer alan metinlerin tür, tema ve özgünlük açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,* 4/3, 1229-1250.

Sertoğlu Telçeker, P. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretim kapsamında 'İstanbul yabancılar için Türkçe' setinin görsel düzen açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi.

Silahsızoğlu, E. (2007). Metin tahlil yöntemleri ve bir uygulama örneği. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi,* 38/3,1415-143.

Somuncu, M. (2020). Ünlem ve ünlemlere işlevsel yaklaşım 'Garibnâme örneği'. *Dil Araştırmaları Dergisi,* 26, 65-82.

Soykan, Ö. (2013). Sözdizim ile anlambilim arasındaki bağıntıya Türkçe açısından bir bakış: Kaygı. *Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 20, 139-152.

Söylemez, Y., Kasımoğlu Dönmez, B. (2024). İstiklâl Marşı'nda önvarsayım ve önvarsayım tetikleyicileri. *Turcology Research* (80), 188-201. https://doi.org/10.62425/turcology.1487491

Subaşı Uzun, L. (1991). *Deyimleşme ve Türkçede deyimleşme dereceleri*. Dilbilim Araştırmaları. Hitit Yayınevi.

Şahenk, S. S., Ada, S. (2010). "Avrupa dil portfolyosu ve Türkiye'de yabancı dil eğitimi. *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi,* 18/1-2, 63-88.

Şahin, H. (2009). Kaşgarlı'dan günümüze organ isimleriyle kurulmuş deyimler. *Turkish Studies,* 4,3, 2020- 2036.

Şahin, İ. (2010). Kırgızistan yer adlarında ölü deyim aktarmaları ve bunların yer adlarında kullanışları. *Bilig,* 53, 199- 218.

Şahin, Y. (2013). *Farklı boyutlarıyla yabancı dil öğrenimi ve öğretimi.* Eğitim Yayınevi.

Şen, Ü. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine genel bir bakış. Ü. Şen (ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* içinde (2-21). Pegem Akademi.

Şengezer, M., Doyuran, Z. (2021). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde sözcükler arası anlam ilişkileri: *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Örneği. Dil Dergisi,* 172(1), 108-127. Https://Doi.Org/10.33690/Dilder.762806

Şimşek, R., Aktaş, T. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının ünite değerlendirme ölçütleri bağlamında analizi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9(3), 708-728. https://doi.org/10.30703/cije.641716

Taşdemir, E. (2016). 5, *6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yakın ve uzak bağdaştırmalar ve Türkçe öğretmeni adaylarının bağdaştırma algıları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sıtkı Koçman Üniversitesi.

TDK. (2020). *Türkçe Sözlük*, Karatay Yayınları.

Tekin, E. (2019). *Yabancıl dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında atasözü ve deyimlerin öğretim stratejileri üzerine bir durum tespiti* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Tekin, E., Baş, B.(2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında atasözü ve deyimlerin öğretim stratejileri, *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5/2, 157-171.

Temizyürek, F. ve Birinci, F. G, (2016). Yabancı dil öğretiminde otantik materyal kullanımı. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5/1, 54-62 https://doi.org/10.14686/buefad.v5i1.50001

Telc, G. (2013). *Diller için avrupa ortak öneriler çerçevesi- öğrenim, öğretim ve değerlendirme*, common european framework of reference for languages - learning, teaching and assessment.

Tiryaki, E. N., Doğan, S. Ö. (2017). Yabancılara Türkçe öğretimindeki ders kitaplarındaki okuma metinlerinin bilgi türleri açısından incelenmesi (İstanbul C1/+ örneği*). Ana Dili Eğitimi Dergisi,* 5 (3), 503-518. http://www.anadiliegitimi.com/issue/30657/331363

Tokdemir, N. (2011). *İlköğretim (6, 7 ve 8. sınıf) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bağdaştırmalar yönünden incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi.

Tortop, H. S. (2013). Öğretmen adaylarının üniversite hocası hakkındaki metaforları ve bir değerlendirme aracı olarak metafor. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* (2), 153-160.

Tosun, C. (2005). Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesi. *Journal of Language and Linguistic Studies* 1/1, 22-28.

Tutku, H. (2024). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının çoklu zekâ kuramı açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.

Türkoğlu, S. (2013). Rımbaud'un şiirlerinde alışılmamış bağdaştırmalar. *İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 8/10, 671-684.

Uçan, H. (2010). Söylem göstergebilimi ve duygu değeri: Tevfik Fikret"in Sitâyiş-i Hazret-î Padişâhî ve Sis Şiirlerinde sevgi ve nefret. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 31-50.

Uğurlu, Z. (2018). Öğretmen adaylarının üniversite kavramına ilişkin algılarının metafor analizi. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi,* 5(1), 82-97.

Uz, A. (2023). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan hikâye kitaplarının kültürel ögelere ve okuma kazanımlarına göre incelenmesi (PIKTES Salih Hikâye Dizisi ve YEE Çocuk Hikâyeleri Serisi)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

Uzun, S., Kibar Furtun, M. H. Çelebi, S. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminde öğrencilerin duygu değeri taşıyan ünlemlerin işlevlerini algılama düzeyleri. *İnternatıonal Journal Of Language Acedemy,* 4, 302-318.

Uzun, S. (2022). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında Türk milli kültür ögeleri ile kültür aktarımının tespiti ve değerlendirilmesi* (Gazi Üniversitesi TÖMER ders kitapları) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Giresun Üniversitesi.

Üstünova, K. (1999). Eksiltili ya da sıfır tekrar, Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, *Sosyal Bilimler Dergisi,* 1(1), 93.

Üstünova, K. (2010). Yüzey yapı-derin yapı kavramları üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 697-704

Vardar, B. (2007). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü.* Multilingual Yayınları.

Varışoğlu, B., Şeref, İ., Gedik, M. ve Yılmaz, İ. (2014). Deyim ve atasözü öğretilmesinde görsel bir araç oarak karikatürlerin başarıya etkisi. *Karadeniz Araştırmaları*, 41, 226-242 https://doi.org/10.12787/KARAM600

Varışoğlu, B., Miçooğulları, M. (2020). Yedi İklim Türkçe öğretim seti B1 düzeyi okuma metinlerinde temel, yan ve mecaz anlamlı sözcüklerin kullanım sıklığı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* 15(2), 568-575. https://doi.org/10.48145/gopsbad.820055

Wolvin, A. D. Coakley, C. G. (1985). Listening (2nd.ed). Dubuque, IA; William C. Brown.

Yahşi, Ö. (2020). *Yabancılara Türkçe öğretiminde temel düzey söz varlığını belirleme: Yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitapları ile Türkçeyi yabancı dil*

olarak öğrenenlerin yazılı ve sözlü anlatım uygulamalarına dayalı söz varlığı [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Yakıcı A. ve Yücel, M. (2010). *Türk dili ve kompozisyon bilgileri*. Gazi Kitapevi.

Yalçın, G. (2009). *İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan cümleler üzerine bir değerlendirme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

Yaman, B. (2013). *6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında mecazlı söyleyişler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yaylagül, Ö. (2006). Divanü Lügati't Türk'teki aktarmalı (metonymic) yapılar. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi.* 3/ 1, 78-88.

Yavuz, G. (2006). Akıl ve yan anlam ilişkisi açısından mecazî anlatım. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 6/1, 97-113.

Yeşilyurt, E. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitapları. Ü. Şen (ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* içinde. (167-190). Pegem Akademi.

Yurtbaşı, M.(1994). *Sınıflandırılmış Türk atasözleri.* Özdemir Yayıncılık.

Yiğit, H. (2022). Süleyman-nâme-i Kebir (40. cilt)'de çokanlamlılığı sağlayan unsurlar: deyim aktarmaları (metafor) ve ad aktarmaları (metonim), *Asya Studies Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar* 6/20, 113-122.

Yıldırım, E. (2010). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecinde mecazlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Yıldırım, S. (2016). *B1 düzeyinde Türkçe öğrenen yabancıların yazılı anlatımlarının bağdaşıklık düzeyleri (Gazi TÖMER örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Yıldız, H. (2020). *Azerbaycan Türkçesi atasözlerinde eksilti* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Yılmaz, E. (2020). *Edim bilimine giriş kavram-kuram-uygulama*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Yılmaz, E. (2022). *Yabancılara Türkçe öğretiminde aktif öğrenme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.

Yule, G. (2010). Pragmatics. (K. Atabi çev.). Rabat: ed-Dar'ül Arabiyye li'l Ulum Dar'ul Eman.

Zafer, E. (2013), *Ortaokul Türkçe ders kitaplarının anlam bilgisi yönünden incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Zorpuzan, S. (2018). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan kitaplardaki kalıp söz ve deyim varlığı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

İnternet Kaynakları

https://www.siir.gen.tr/siir/f/faruk_nafiz_camlibel/han_duvarlari.htm

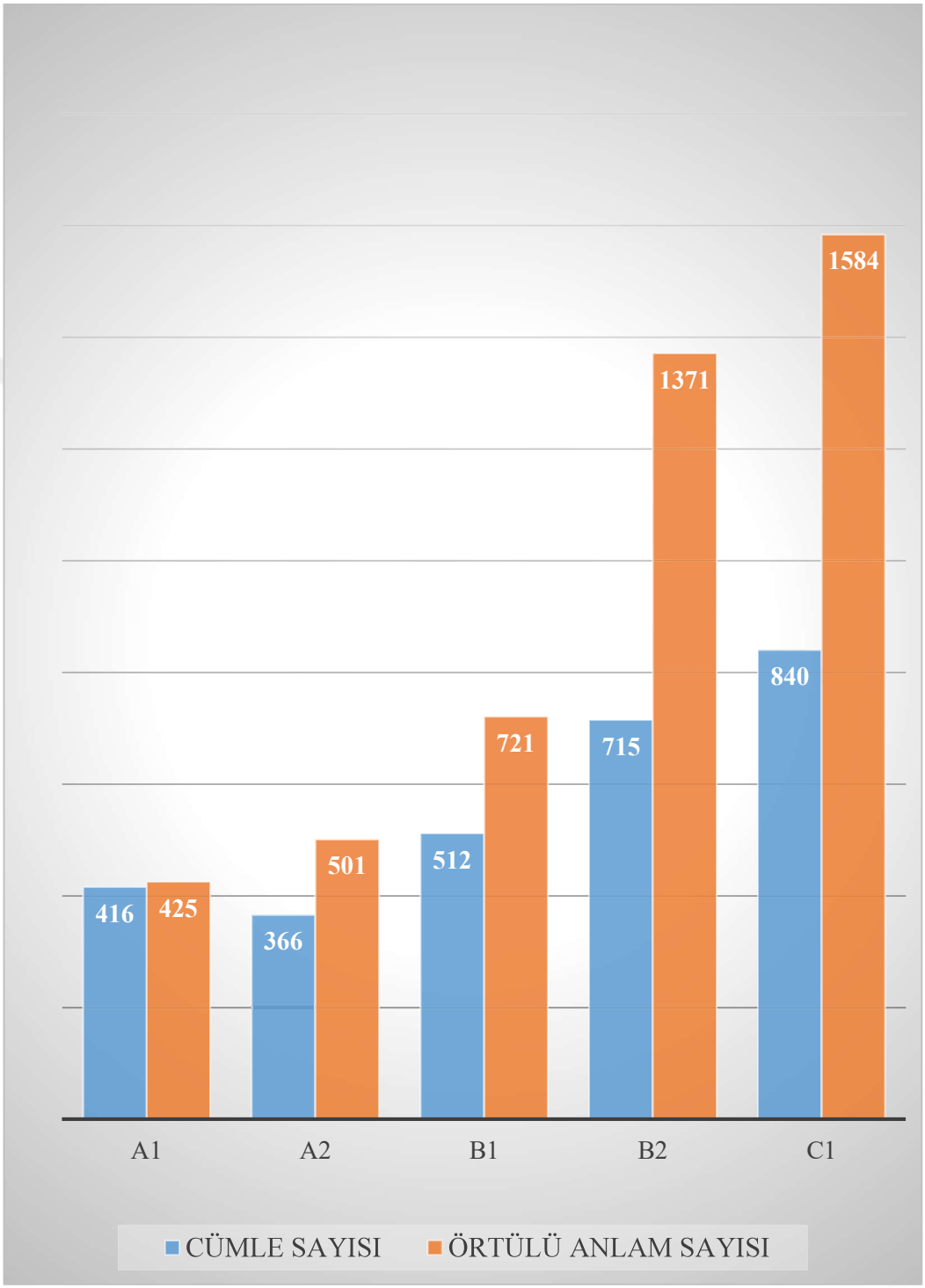
https://www.antoloji.com/kaldirimlar-64-siiri/

https://sub1.farmaupdate.com/siir/a/ahmed_arif/leylim_leylim.htm

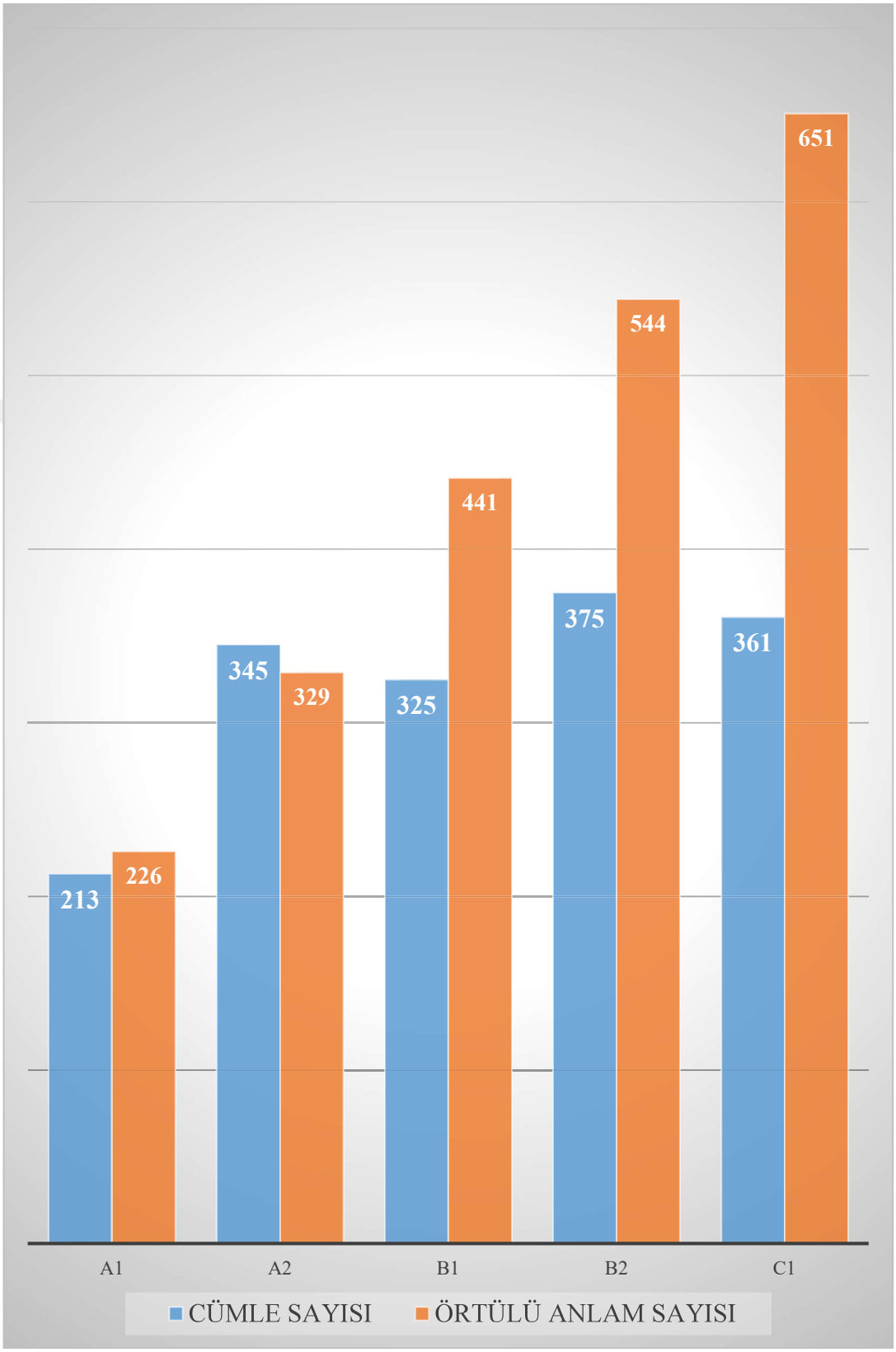
https://sozluk.gov.tr/

EKLER

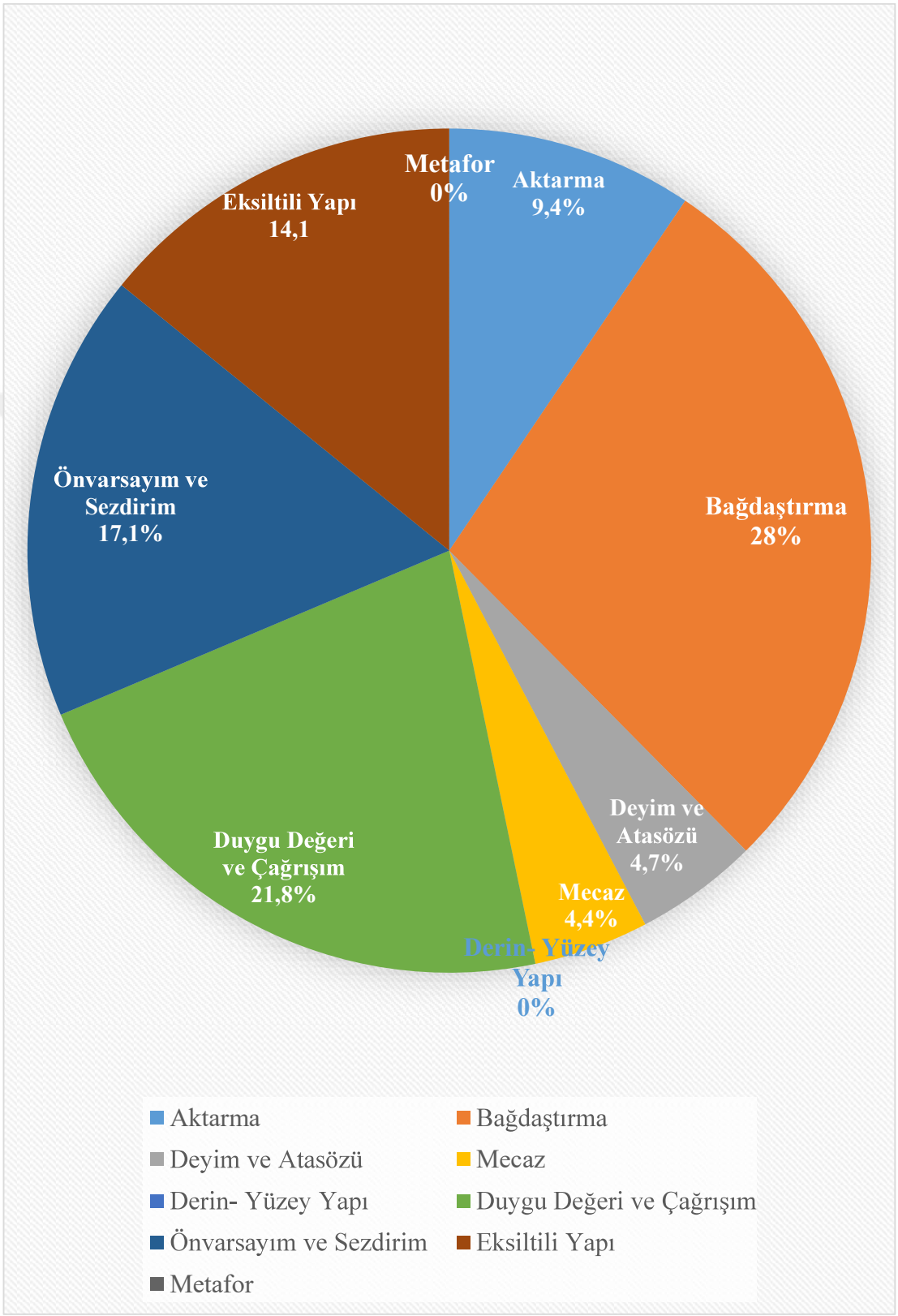
EK 1- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Setinde Yer Alan Okuma Metinlerine Ait Cümle ve Örtülü Anlam Sayılarını Gösteren Grafik

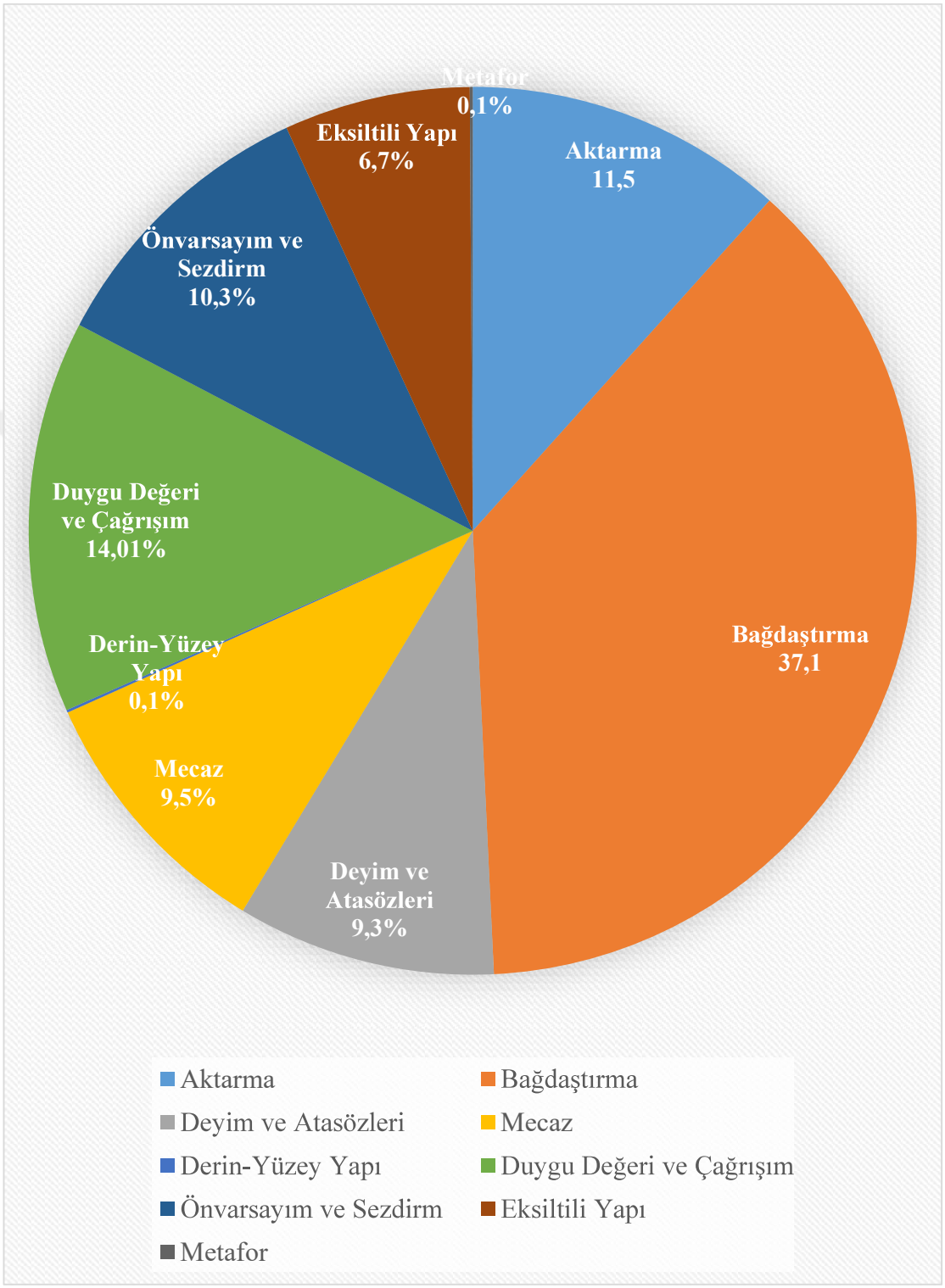
EK 2- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe SetindeYer Alan Dinleme Metinlerine Ait Cümle ve Örtülü Anlam Sayılarını Gösteren Grafik

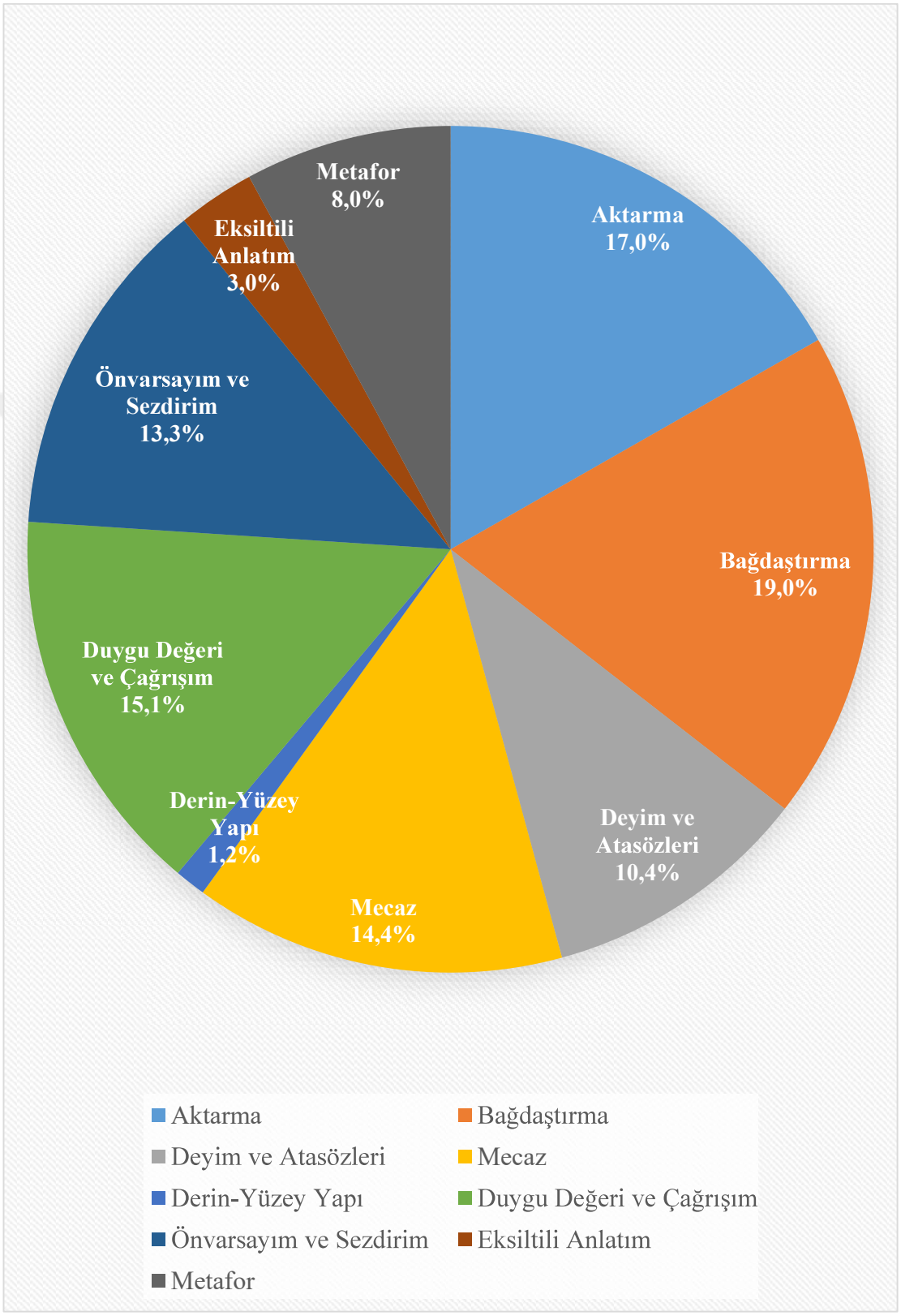
EK 3- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Okuma Metinleri A1 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

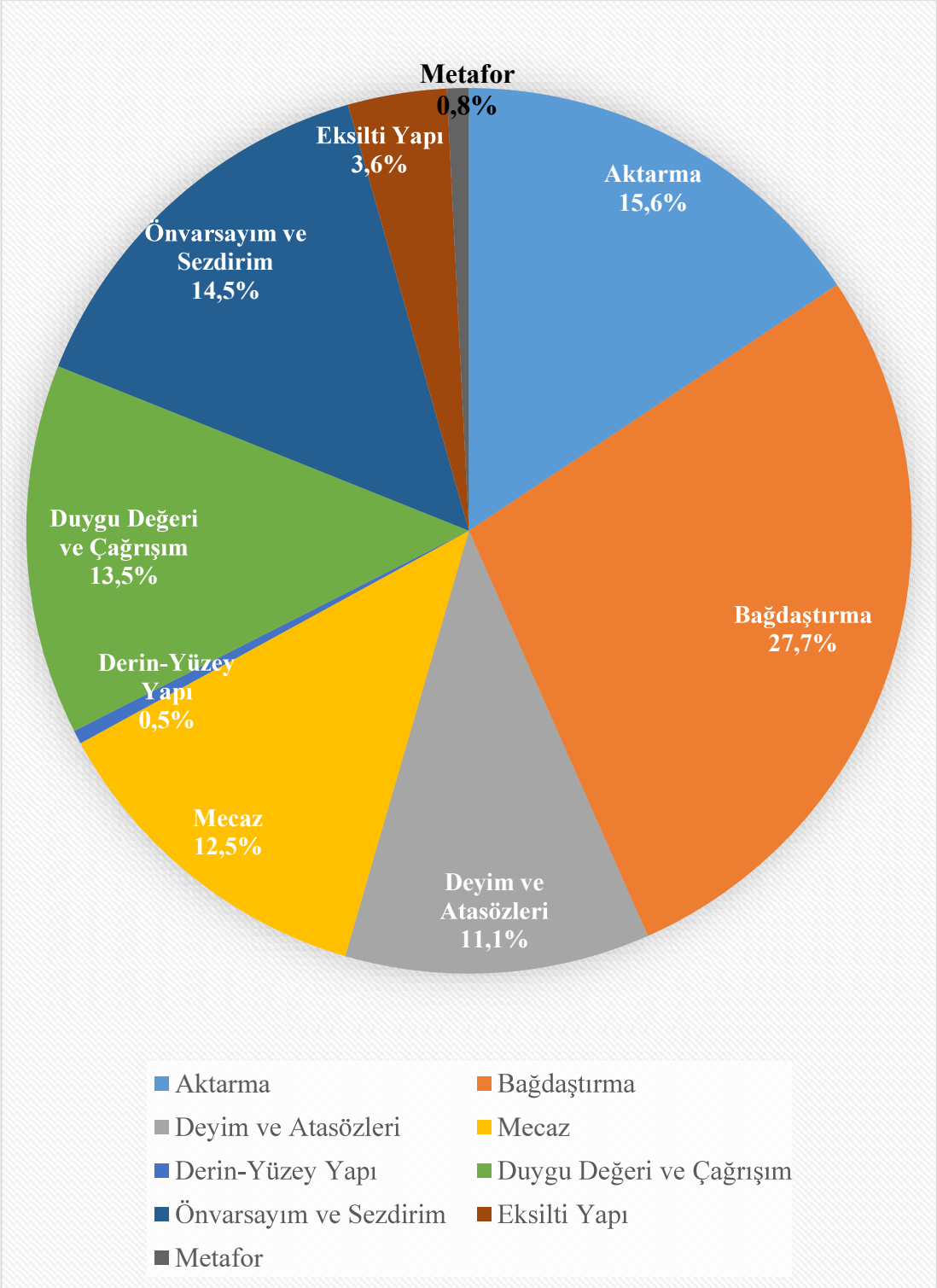
EK 4-Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Okuma Metinleri A2 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

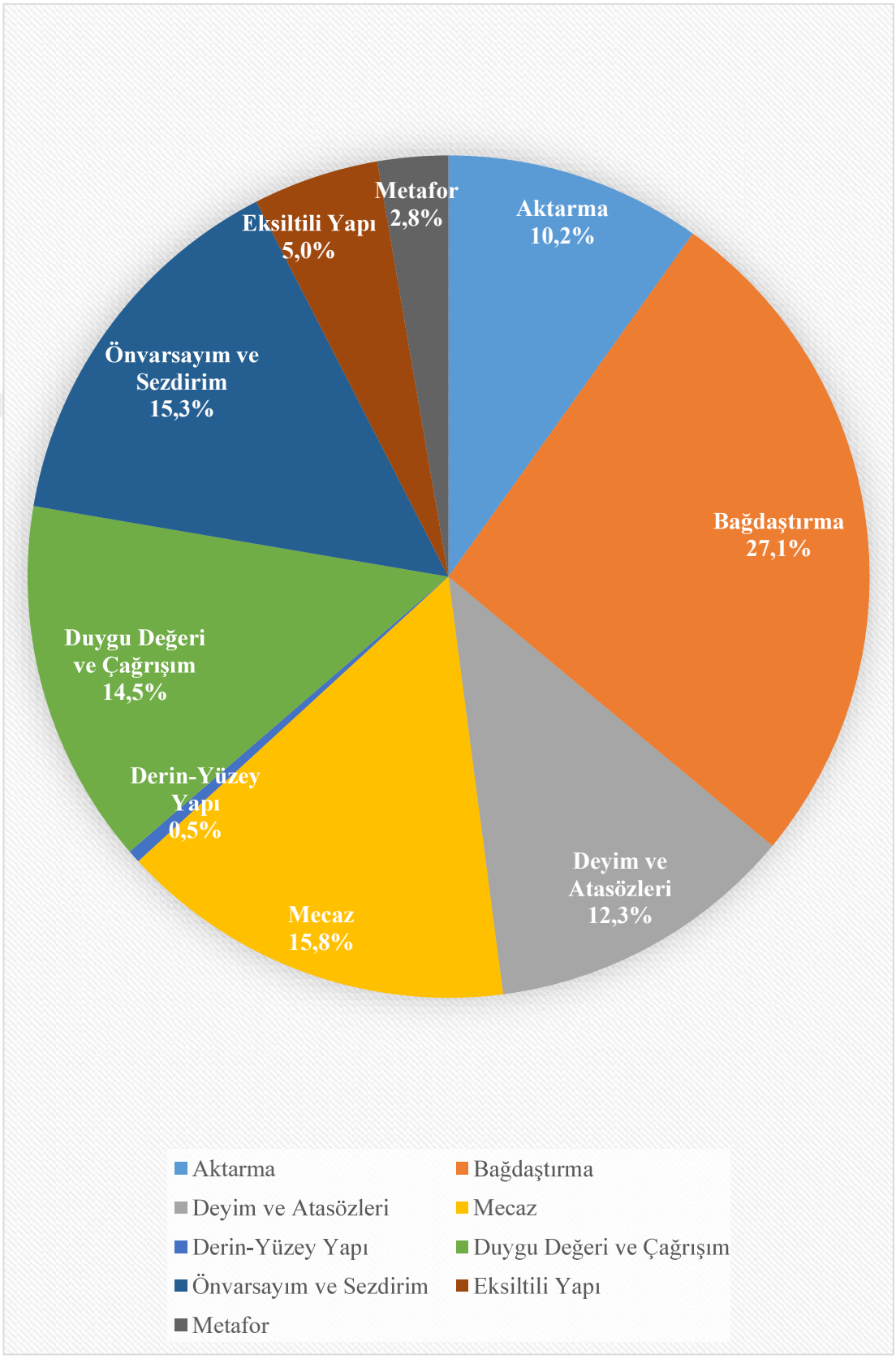
EK 5-Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Okuma Metinleri B1 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

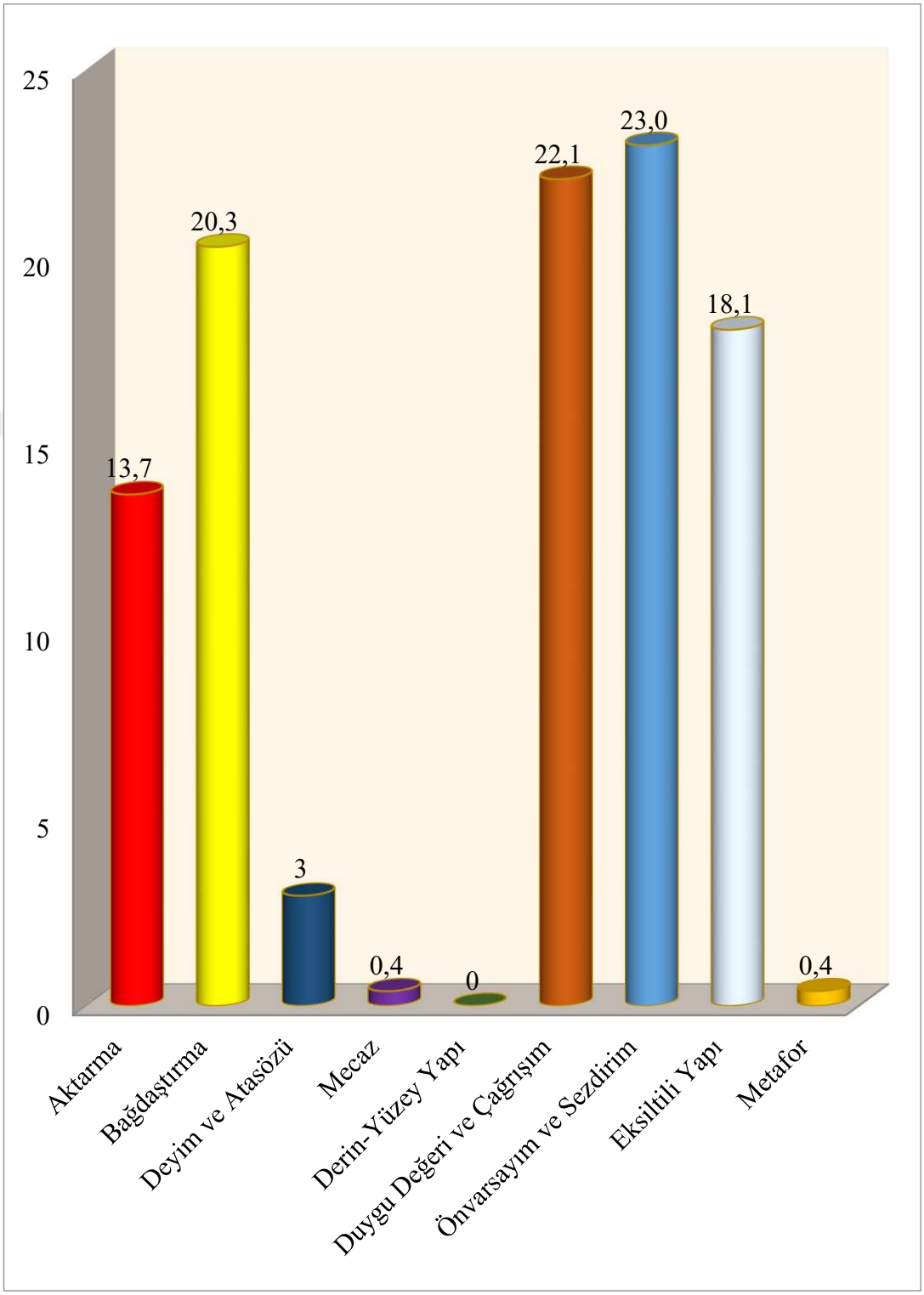
EK 6-Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Okuma Metinleri B2 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

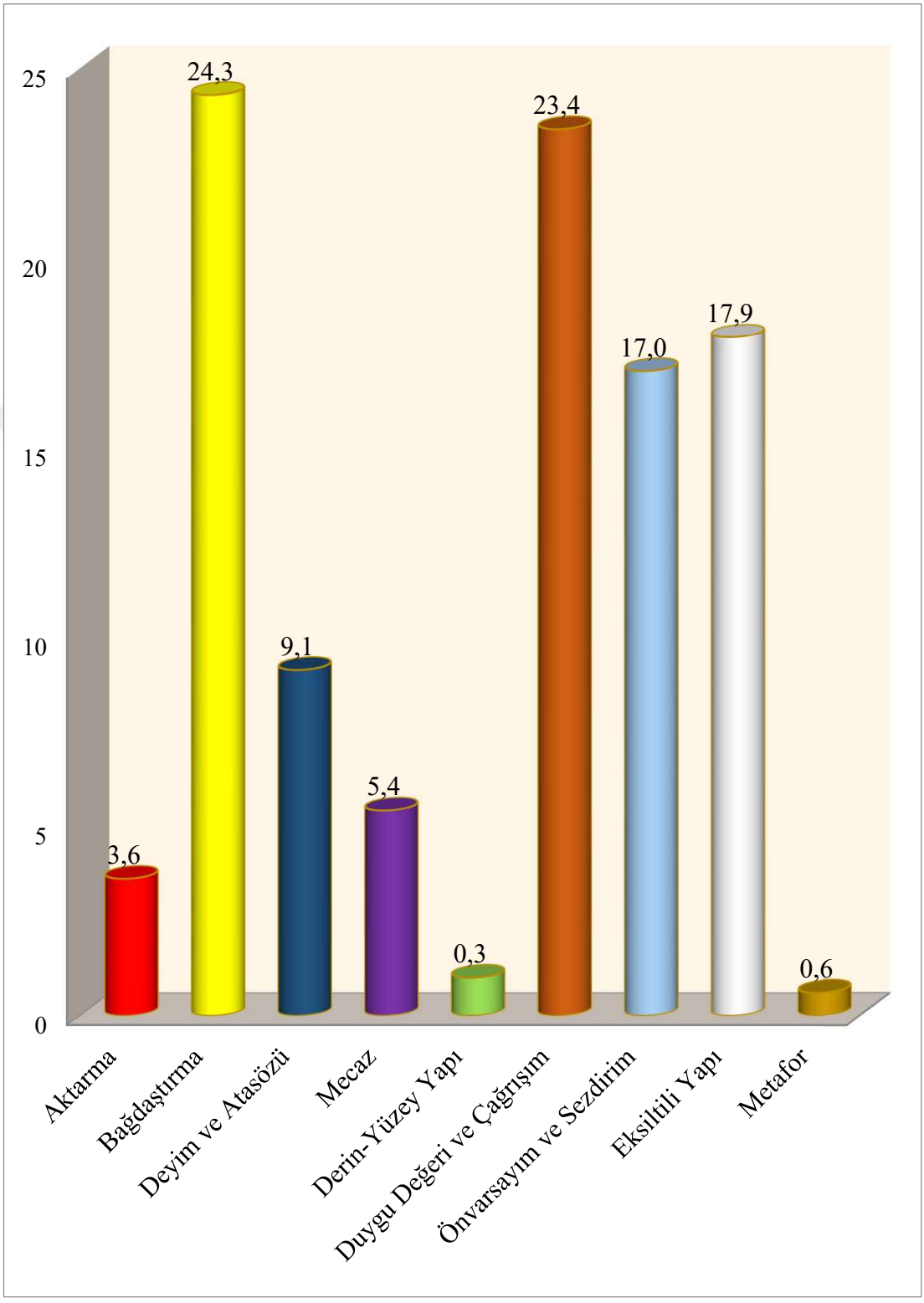
EK 7- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Okuma Metinleri C1 SeviyesindekiÖrtülü Anlam Ornlarını Gösteren Grafik

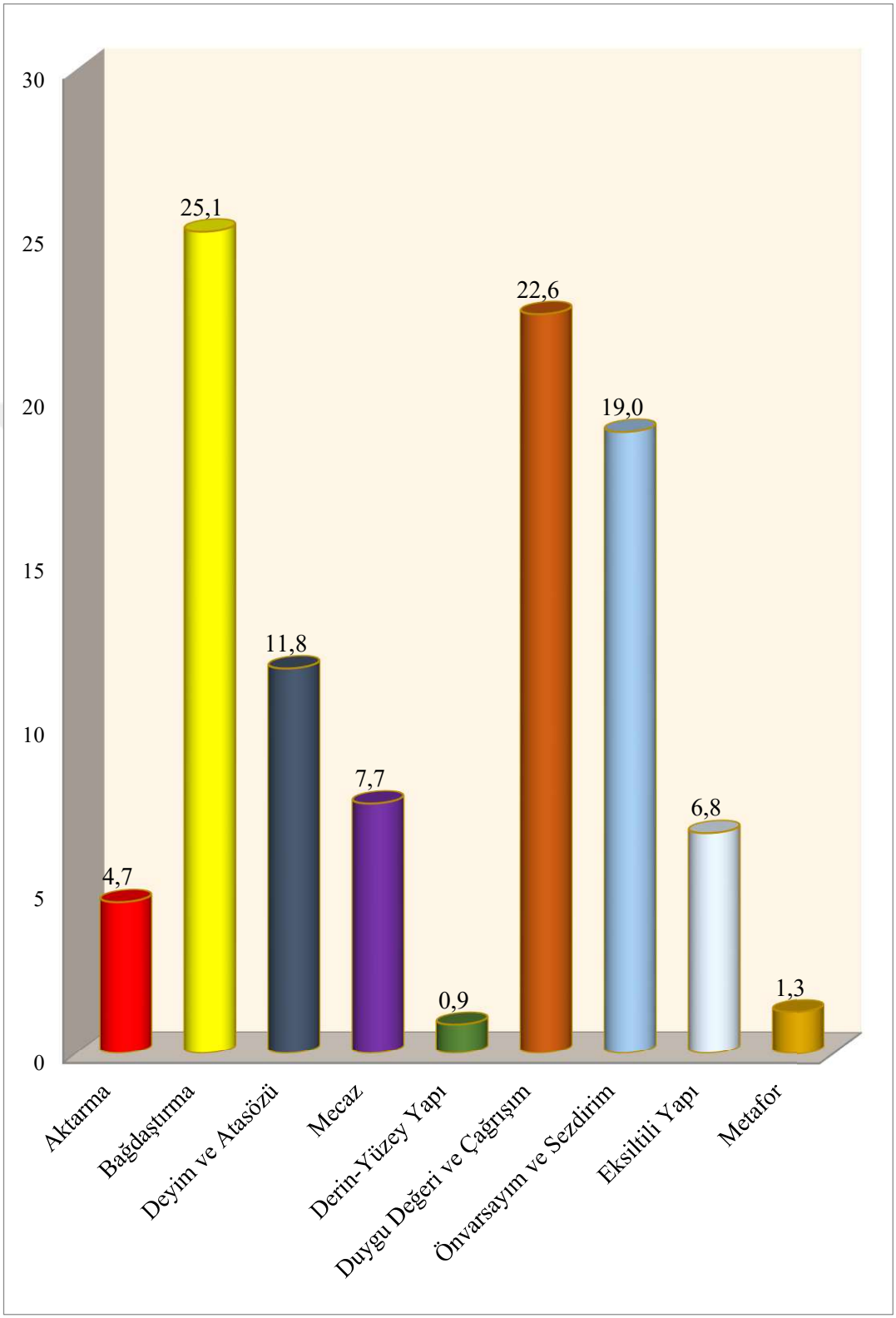
EK 8- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Dinleme Metinleri A1 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

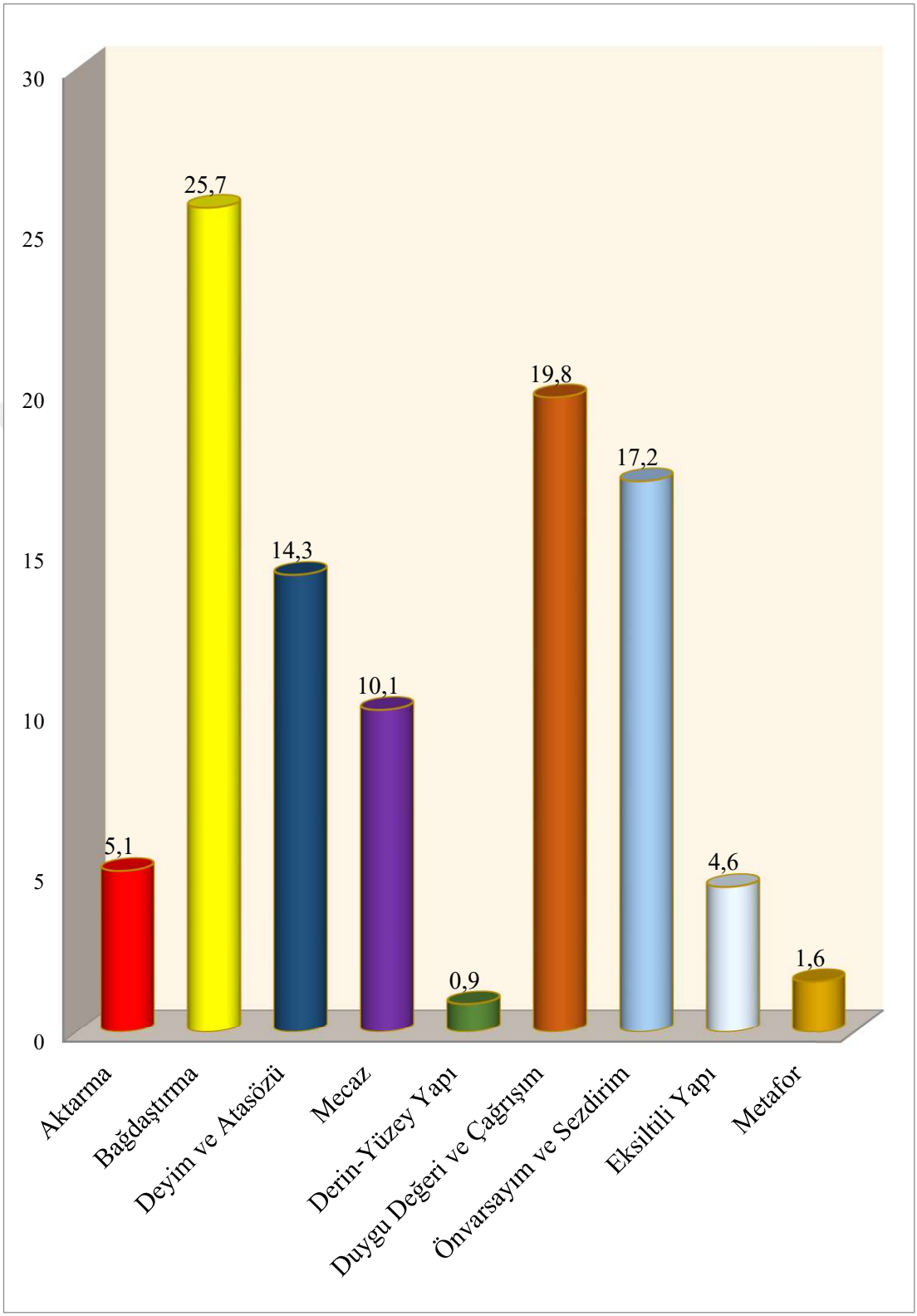
EK 9- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Dinleme Metinleri A2 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

EK 10- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Dinleme Metinleri B1 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

EK 11- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Dinleme Metinleri B2 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

EK 12- Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Dinleme Metinleri C1 Seviyesindeki Örtülü Anlam Oranlarını Gösteren Grafik

